Jürgen Thorwald
UN SECOL DE LUPTĂ CU DELINCVENŢA

În româneşte de:
D. DOROBĂŢ şi GH. SCRIPCARU

Editura Junimea".
IAŞI 1981

Cuvânt înainte 5
Semnul imuabil: aventura identificării 13
Morţii vorbesc: pietre de hotar în dezvoltarea medicinii legale 125
Drumul sinuos al toxicologiei medico-legale 229

CUVÂNT ÎNAINTE

Este incontestabil faptul că medicina, prin adevărurile ştiinţifice promovate, şi-a adus contribuţia, încă din cele mai vechi timpuri, în lupta cu violenţa şi cu viciul. Conjuncţiunea dintre nevoile ordinii de drept şi posibilităţile ştiinţei medicale a structurat, în timp, o nouă *preocupare, şi anume medicina legală. Ca o specialitate a adevărului ştiinţific, ce slujeşte ideea. de dreptate, medicina legală s-a dezvoltat în mod progresiv, chiar dacă aplicarea cunoştinţelor sale în slujba realizării acestei idei n-a fost lipsită de sinuozităţi. Ceea ce a constituit însă elementul progresist al acestei dezvoltări a fost* întotdeauna *necesitatea evitării impreciziei şi aleatorului în favoarea cunoştinţelor şi a logicii ştiinţifice. În contextul acestor necesităţi, investigaţiile ştiinţifice au luat locul intuiţiei şi flerului, constituindu-se într-o adevărată „ştiinţă a detectării" urmelor infracţiunilor, o expertologie în cadrul căreia ştiinţa medico-legală, atât ca pondere cât şi ca posibilităţi ştiinţifice, deţine locul principal. Astfel, realitatea ne convinge astăzi că orice problemă de drept*

poate fi rezolvată cu ajutorul ştiinţei, deoarece implică judecăţi precise, raţionamente corecte şi deducţii bazate pe logica ştiinţifică, singurele în măsură să dea suport material oricărei ipoteze constructive. Ştiinţa investigării faptelor antisociale posedă astfel resurse nelimitate, datele sale fiind preluate, cu beneficiul concludenţei maxime, de către organele judiciare. În acest mod, imperativele societăţii moderne extind precizia ştiinţifică şi la domeniul de activitate al practicii judiciare prin intermediul acestei ştiinţe. La aceasta se referea tovarăşul Nicolae Ceauşescu cu ocazia consfătuirii cu activul Ministerului de interne, când arăta că „munca în domeniul criminalităţii trebuie să se bazeze pe o concepţie clară, ştiinţifică, pe o însuşire temeinică a cunoştinţelor de specialitate" căci, pe plan internaţional, „munca aceasta capătă un caracter tot mai ştiinţific, ea necesită pricepere, intuiţie, îndrăzneală şi o înaltă competenţă".

Evoluţia medicinii legale relevă însă condiţionarea sa frapantă de către progresul legislaţiei şi al medicinii. Încă din vechime, legislaţiile Manu, Hamurabi, cele 12 table la romani, lex Cornelia, Digestele lui Justinian, alături de concepţiile unor înţelepţi ca Aristotel, Platon sau Hipocrate au ajutat la crearea cadrului de aplicare a cunoştinţelor medicale pentru nevoile dreptului. În acelaşi timp, activitatea unor medici iluştri ca Hipocrate, Galenus, Morgagni şi mai ales, Ambroise Paré (1509 – 1590) şi Paul Zachias (1584 – 1659), savanţi ai Renaşterii şi contemporani cu Machiaveli, Michelangelo şi Erasmus, au exprimat aplicarea progresului medical în acest domeniu. Din această conjuncţiune au rezultat lucrări de o deosebită valoare, începând cu culegerea Hsy Yuan Lu („Cum se spală nedreptatea") *din 1247 la chinezi, continuând cu lucrările lui Fidelis, Morgagni, Valentini, Orfila, Casper, Plenck* etc., *până la cele mai actuale documentaţii ştiinţifice, printre care şi lucrarea ce o prezentăm. Acceptarea oficială a unor proceduri medicale, cum ar fi*

necropsia (pentru prima dată în 1687), şi instituirea funcţiei de medic legist în stat (pentru prima dată, în 1679) au dat un impuls deosebit acestei ştiinţe. Trebuie să menţionăm că şi în ţara noastră, din cele mai vechi timpuri, dar îndeosebi cu Pravila de la Ieud *(1500) şi* Pravilele lui Vasiile Lupu *(1646) şi* Matei Basarab *(1652), se creează cadrul legislativ aplicării ştiinţelor medicale în justiţie. În Pravile se ¡arată valoarea ştiinţifică a cercetărilor medicale în domeniul crimelor, pruncuciderii, protecţiei copiilor şi bolnavilor psihici, avortului şi perversiunilor sexuale, iar legea din 1862, care conferă medicului şef de judeţ sarcini de medic legist, instituie începutul oficializării acestei activităţi, prin expertize ce fuseseră deja solicitate de justiţie începând din anul 1806. Paralel, activitatea unor reputaţi medici şi savanţi, ca A. Şuţu, M. Minovici, V. Babeş, N. Minovici, 1. Ciurea,* G. *Bogdan, Şt. Minovici, Mihai Kernbach şi alţii, a lărgit cadrul aplicării cunoştinţelor medicale în justipie prin reluarea sau iniţierea unor cercetări de valoare internaţională.*

Sfera cercetărilor medico-legale s-a lărgit progresiv în condiţiile vieţii moderne şi exigenţelor sale faţă de comportamentul uman, fapt ce a conferit noi dimensiuni medicinii legale. Astăzi, prin conţinutul său specific (de a apăra valori sociale), prin metodologia sa de lucru (criteriologie proprie), prin climatul etic de activitate (interpretarea faptelor medico-biologice în raport cu exigenţele legii), această specialitate a căpătat un drept irevocabil la independenţă. Faptul este consacrat de legislaţia noastră actuală, care prevede caracterul oficial al acestei activităţi.

Activitatea medicului legist în societatea noastră nu se poate face fără o priză vocaţională, ce implică competenţă şi meticulozitate, siguranţă în judecăţi şi prudenţă, entuziasm şi simţ pentru valorile uman-sociale. O atare vocaţie se formează în condiţiile tendinţelor

moderne de dezvoltare a acestei specialităţi care implică integrarea clinică din ce în ce mai frapantă, hiperspecializarea inevitabilă, abordarea pluridisciplinară a faptelor, aportul său incontestabil la ocrotirea sănătăţii publice şi devansarea permanentă a ordinii de drept. Onestitatea, contactul permanent cu faptele medicale şi spiritul critic şi autocritic, rejetă orice seducţie spre fabulos, orice diletantism sau amatorism din această muncă, garantind realizarea mesajului social-uman în contextul de cultură şi umanism pe care îl implică orice act medical sub aspectul conţinutului său social. Acest spirit etico-ştiinţific în practica medico-legală ne obligă să ţinem cont, în mod permanent, de atare cerinţe social-culturale în măsură să convertească actul zilnic al medicului legist într-un mesaj social deosebit, cu o încărcătură axiologică aptă să dea convingerea despre puterea ştiinţei în cele mai dificile probleme şi să ateste aptitudinea sa de a trece de la diagnostic la profilaxie, adică de la constatarea unei încălcări la promovarea relaţiilor autentice dintre oameni. În acest mod, activitatea medicului legist este supusă judecăţii de valoare a opiniei publice, deoarece, prin convingerile pe care le formează despre ideea de justiţie şi echitate socială, contribuie la realizarea umanismului nostru social.

Aceste câteva aspecte foarte generale din evoluţia medicinii legale vor ajuta cititorul să aprecieze mai adecvat lucrarea lui J. Thorwald, care nu este altceva decât o captivantă evocare a avatarurilor „ştiinţei detectării" din ultima sută de ani, în lupta sa cu spiritul obtuz, viciul sau ignoranţa care mai afectează încă relaţiile autentice dintre oameni. În esenţă, lucrarea arată efortul ştiinţei de a detecta urmele infracţiunilor şi, prin aceasta, de a ajuta justiţia.

Cartea de faţă este precedată de o activitate publicistică deosebită a autorului, începând cu lucrările privind istoricul chirurgiei moderne („Secolul chirurgiei",

„Triumful chirurgiei”), traduse în peste 18 limbi, cu istoricul ştiinţei detectării şi investigării crimei, îndeosebi din a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi terminând cu lucrările sale din domeniul istoriei contemporane bazate pe relatări şi mărturii. Dacă din lucrările cu caracter de istoriografie medicală realizezi cât de profunde şi moderne erau cunoştinţele celor vechi despre plante şi diferite tehnici chirurgicale şi constaţi cu uimire că multe din descoperirile secolului nostru (de exemplu, antibioterapia) îşi găsesc origini încă în antichitate, în lucrările consacrate luptei ştiinţei cu crima („Crimă şi ştiinţă”, „Un secol de luptă cu delincvenţa”), urmăreşti primii paşi timizi făcuţi de dactiloscopie, necropsie, investigarea toxicologică sau balistică în lupta cu infracţiunea. Multiplele cazuri prezentate cu competenţa medicului, istoriografului şi literatului relevă aplicarea în justiţie a primelor cercetări clinice sau de laborator cum ar fi testele sanguine, enzimatice sau tisulare, a microurmelor de sânge, păr, fibre etc., *până la cele mai moderne mijloace de investigaţie, cum ar fi activarea neutronică sau cercetarea spectrofotometrică. În toate aceste lucrări, printr-o tehnică narativă accesibilă, captivantă şi plină de dramatism, eşecurile şi în final izbânzile, demonstrabile sau doar morale, răzbat din relatarea celor mai dificile cazuri cu care s-a înfruntat Europa, Canada, U.S.A. sau Australia în ultima sută de ani. Autorul convinge că de la cercetările efectuate în primele laboratoare improvizate în mansarde şi subsoluri, până la cercetările din instituţiile moderne, ştiinţa „detectării” s-a găsit tot timpul în slujba justiţiei şi societăţii, a omului, şi a îmbogăţit per manent arsenalul luptei pentru asa*narea *delincventei. Dacă în lucrări ca „Ştiinţa şi secretul vechii medicini”, analizând istoria medicinii în şase civilizaţii antice, autorul dovedeşte calităţile sale de filolog, istoriograf şi medic, în cele mai recente, cum ar fi „Pacientul”, el promovează cele mai autentice valori din practica medicală, relevând misiunea*

perenă a medicului de a susţine viaţa, fără excepţie, chiar şi în cele mai dificile dileme de conştiinţă profesională.

Născut în 1916, în zona Rinului, J. Thorwald studiază mai întâi *medicina, apoi filologia şi istoria modernă. Orizontul larg îi permite autorului nu numai abordarea ştiinţifică a unor aspecte medicale, dar şi etalarea fără ostentaţie a cunoştinţelor sale enciclopedice din perspectivă istorică şi literară. Desigur, marii literaţi, mai ales ai secolului al XIX-lea, au transpus artistic unele din aceste cazuri. Astfel Balzac a fost atras de figura lui Vidocq, întemeietorul poliţiei franceze. Dickens a introdus problemele detectării şi luptei cu infracţiunea în conştiinţa publică, iar M. Twvn a anticipat identificarea prin dactiloscopia modernă. În schimb, „Un secol de luptă cu delincvenţa", ştiinţific şi la obiect, prezintă evoluţia medicinii legale, criminalistica şi criminologiei, începând din a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi analizează exhaustiv cazurile cele mai dramatice în care cheia soluţiei a fost dată de ştiinţă. Bazată pe o bibliografie de 600 de titluri, lucrarea prezintă ca personaje medici legişti şi jurişti, iar ca metode de luptă cu infracţiunea, procedeele ştiinţifice, căpătând astfel „valoarea a 100 de romane poliţiste", deoarece convinge peremptoriu despre puterea ştiinţei, totdeauna mai mare decât abilitatea infractorilor, stabileşte pietre de hotar în dezvoltarea acestei ştiinţe şi arată căile de prevenire a delincvenţei, drept mesaj al acestei ştiinţe. Unei tendinţe de dramatizare a unor astfel de speţe care nu dezvăluiau până la capăt adevărul, cartea îi aduce o finalitate legată de triumful dreptăţii şi prin aceasta captivează nu numai oamenii de ştiinţă, medici şi jurişti, ci îndeosebi contribuie la întărirea unor convingeri de opinie publică.*

Cartea, în versiunea românească, prescurtată, cuprinde trei capitole. Deşi capitolele lasă impresia că autorul interferează problemele criminalistica cu cele ale medicinii legale, plecând de la realitatea faptului că prima

s-a desprins din medicina legală, în final reţinem caracterul aproape exclusiv medico-legal al lucrării.

*Aventura identificării, care constituie primul capitol, debu*tează *cu dramatica luptă a savantului francez Bertillon pentru introducerea metodelor ştiinţifice de identificare în munca justiţiei şi* continuă *captivanta istorie a identificării prin dactiloscopie. Capitolul relevă cu vigoare efortul lui Vidocq de a recupera „ceea ce este uman în cei decăzuţi" ca şi al lui Bertillon pentru promovarea metodelor ştiinţifice. Desigur, timpul a decantat aportul real al lui Lombroso sau Bertillon în criminologie sau criminalistică, scoţând în evidenţă rezervele pe care le are omul de ştiinţă faţă de aplicarea insuficient verificată a acestor cunoştinţe în justiţie (ex. Galton faţă de cercetările lui Bertillon). Nici dificultăţile şi nici entuziasmul n-au înlăturat prudenţa necesară unei astfel de finalităţi. Lupta ştiinţifică dintre bertillonaj şi dactiloscopie a fost câştigată de aceasta din urmă, cazurile de identificare, chiar cu ajutorul unei singure amprente, fiind incontestabile. De la apăsarea degetului mare pe hrisoave, întâlnită şi la poporul nostru din cele mai vechi timpuri, şi până la computerizarea datelor dactiloscopiei, a fost o cale şi o luptă lungă pentru învingerea aleatorului în identificare. Identificarea empirică a cedat locul identificării ştiinţifice şi a confirmat, în plus, rolul constructiv, chiar al unor erori, în asigurarea progresului ştiinţei. Corupţia, care adeseori a alterat şi practica medicală, a determinat pe unii medici să modifice amprentele digitale, iar pe alţii, în lupta pentru triumful adevărului, i-a determinat să caute mijloace noi de identificare, cum ar fi hologramа, sonograma* etc. *Identificarea unor furturi celebre*, a unor *delincvenţi prin luarea de amprente la un întreg oraş* etc. *sunt cazuri celebre care ilustrează aportul incontestabil al ştiinţei în domeniul identificării.*

Cunoştinţele enciclopedice ale autorului şi

dramatismul naraţiunii fac din capitolul Morţii vorbesc sau pietre de hotar în dezvoltarea medicinii legale *mari mult decât o înşiruire de „triumfuri senzaţionale”. Istoria medicinii legale devine, aici, o luptă a raţiunii, onestităţii şi logicii cu stupiditatea, eroarea, setea de glorie, obscurantismul şi rasismul. Cazurile Tisza-Eszlăr, Tessnow sau Merett reprezintă momente de cotitură în dezvoltarea acestei ştiinţe, în efortul său de afirmare a adevărului, stabilit deseori în condiţii de inconfort sau de neîncredere faţă de cercetările medicului legist. Cineva spunea că cine trăieşte din medicina legală, moare din cauza ei. Faptul este ilustrat de munca pasionantă a unor medici legişti ca Spilsbury, Littlejohn sau a medicilor legişti anonimi, a căror muncă nu numai că stă la baza succeselor judiciare în lupta cu obscurantismul, dar învederează că pasiunea rămâne impulsul esenţial al oricărei munci. Istoria medicinii legale dovedeşte încă o dată că adevărul îşi croieşte drum printre erori, incertitudini şi chiar greşeli, dar că* totdeauna *realizarea conştiinţei limitelor proprii şi, mai ales, profesiunea de credinţă, atât de utilă în această specialitate, sunt elementele care asigură în final realizarea puterii ştiinţei în promovarea justiţiei „ca raţiune de a crede în semenii noştri”. Capitolul explorează, în acest sens, dificultăţile diagnosticării cazurilor de asfixie, dar şi aportul unor savanţi, printre care şi savanţii români V. Babeş şi N. Minovici, în promovarea unor astfel de studii.*

Evoluţia toxicologiei medico-legale, *al treilea capitol al cărţii lui Thorwald, urmăreşte dramatismul confruntării dintre ştiinţă cu rapida dezvoltare şi proliferare a substanţelor toxice răspândite în mediul ambiant. Descrierea unor cazuri celebre de otrăvire cu arsenic, alcaloizi vegetali sau medicamente, împletită cu sublinierea eforturilor detectării şi anihilării lor prin metode clasice dar şi prin cele moderne, arată efortul continuu de creştere a valorii acestor explorări pentru*

justiţie. Nu sunt lipsite de interes nici problemele de perspectivă ale toxicologiei medico-legale pe care autorul le prezintă în acest capitol.

Fiecare pas făcut de ştiinţă în lupta cu delincvenţa este evidenţiat într-o lumină şi mai puternică de prezentarea dramelor petrecute în sălile tribunalelor precum şi de lupta permanentă a oamenilor de ştiinţă şi a juriştilor care, pe teren sau în laboratoare, dezvăluie cauzele crimelor precum şi căile de luptă împotriva actelor antisociale.

Dezvăluirea câtorva din faţetele acestei complexe dar incomplete istorii a luptei cu delincvenţa convinge, credem, că atractivitatea cărţii creşte nu prin macabrul, uneori greu de suportat, ci îl privi preocuparea şi grija permanentă a autorului pentru om, pentru certitudinile şi siguranţa lui, prin umanismul ce-l degajă în lupta cu forţele întunecate ale crimei. Istorie a unor triumfuri senzaţionale, neocolită, însă, de greşeli sau eşecuri provocate de conservatorism şi spirit obtuz, cartea ne convinge despre certitudinea şi liniştea pe care o conferă puterea ştiinţei în aflarea adevărului. Valoarea documentară a cărţii, dar mai ales, mesajul ei umanist, au dus la traducerea ei în mai multe limbi şi în toate ţările socialiste. Sperăm că şi la noi ea va contribui la întărirea convingerii publice despre menirea, rolul şi puterile acestei ştiinţe, medicina legală, în lupta pentru instaurarea unor relaţii autentice între oameni, efort convergent al întregii noastre societăţi.

TRADUCĂTORII

SEMNUL IMUABIL: AVENTURA IDENTIFICĂRII

Piatra de hotar a criminalisticii moderne a fost pusă în 1879, de Alphonse Bertillon, ajutor de funcţionar la secţia I a Prefecturii de poliţie din Paris. Bertillon avea atunci numai 26 de ani, dar „Departamentul poliţiei criminale”, aşa cum era numită această organizaţie de detectivi în Europa, avea 70 de ani vechime.

Chiar şi atunci, însă, Siguranţa franceză juca un rol deosebit. Deşi înfiinţată de curând, era cea mai venerabilă dintre instituţiile de acelaşi fel din lume, având în spatele ei o bogată tradiţie. Istoria ei a început pe vremea lui Napoleon. Desigur, existase o poliţie franceză şi înainte de această dată, dar principala ei sarcină era, mai degrabă, să spioneze şi să aresteze orice persoană periculoasă pentru monarhie şi se ocupa mai puţin de rezolvarea problemelor de criminalistică. Începând însă cu cea de a doua parte a erei napoleoniene, şeful secţiunii I-a a Prefecturii poliţiei din Paris, Monsieur Henri, a încercat să combată crima cu un personal redus, constând din 28 de judecători de pace şi câteva zeci de inspectori.

Străzile Parisului erau terenul de acţiune a nenumăraţi indivizi din lumea interlopă, întrucât, după războaiele napoleoniene, stricteţea normelor sociale slăbise mult. În 1810, anul de fundare a Siguranţei, valul de crime din Paris atinsese punctul culminant. Venise vremea ridicării unui om a cărui influenţă, bună sau rea, va fi simţită timp de mai mult de 70 de ani asupra Siguranţei franceze. Acesta era fondatorul ei, Eugène François Vidocq.

Viaţa lui Vidocq până la vârsta de 35 de ani a constat dintr-un număr extraordinar de roluri de personaj picaresc. Fiu al unui brutar din Arras, devine pe rând conducător al unei trupe ambulante, soldat, marinar, păpuşar, deţinut (pentru că lovise un ofiţer care-i sedusese prietena) şi, în sfârşit, evadat. Era celebru pentru îndrăzneala-i diavolească. Odată a evadat din închisoare îmbrăcat într-o uniformă furată de la un poliţist. Altă dată a sărit de la înălţimea ameţitoare a turnului de pază al închisorii, în râul ce trecea pe lângă acesta. Totuşi, după fiecare evadare era prins şi sentinţa îi tot creştea. În sfârşit a fost condamnat la muncă silnică şi pus în lanţuri. Anii din închisoare şi i-a petrecut alături de cei mai mari criminali ai zilei, inclusiv celebrii Cornus, familia de

francezi care îşi învăţa copiii să ucidă şi-i lăsa să se joace cu capetele victimelor pentru a se obişnui cu cadavrele.

În 1799, el reuşeşte să ducă la capăt cea de a treia şi aparent ultima evadare şi, timp de 10 ani, să-şi câştige existenţa ca telal în Paris. Dar în toţi aaeşti 10 ani, foştii deţinuţi care îl cunoşteau din închisoare l-au ţinut sub ameninţarea trădării până ce, plin de ură şi dezgust pentru ei, a luat hotărârea decisivă de a se duce la sediul Poliţiei din Paris, oferindu-se să pună în slujba poliţiei cunoştinţele sale despre lumea interlopă pe care le acumulase de-a lungul anilor. Tot ceea ce dorea în schimb era să scape de ameninţarea închisorii care-i atârna tot timpul deasupra capului.

Şapte decenii mai târziu, mulţi dintre membrii Siguranţei erau puşi în încurcătură când venea vorba despre Vidocq şi naşterea organizaţiei lor. Noţiunile despre respectabilitate se schimbaseră. Trecutul lui Vidocq nu era cel mai potrivit pentru un funcţionar oficial al poliţiei, ca să nu mai vorbim de acela de şef al poliţiei criminale. Toată lumea uitase dificultăţile pe care le întâmpinase Monsieur Henri şi baronul Pasquier, prefectul poliţiei din Paris în 1810, când ei au luat decizia extraordinară de a-l însărcina pe Vidocq să lupte pe frontul nemărginit al crimei – Parisul. Ca să se ascundă rolul pe care-l avea de jucat Vidocq, s-a simulat arestarea acestuia. Eliberarea ce a urmat a fost camuflată, pretinzându-se că era o nouă evadare. Vidocq şi-a stabilit cartierul general într-o clădire sumbră din micuţa stradă Sainte Anne. Vidocq însuşi îşi alegea colaboratorii, având ca principiu deviza „împotriva crimei pot lupta numai criminalii”. A angajat mai întâi patru foşti deţinuţi, apoi 12 şi mai târziu 20 pe care-i plătea dintr-un fond secret. Foştii deţinuţi erau supuşi unei discipline de fier. Într-un singur an, el şi cei 12 oameni ai săi au arestat 812 criminali, hoţi, spărgători, tâlhari şi delapidatori şi au curăţat de pleavă „vizuinile criminalilor” în care niciun inspector de poliţie nu ar fi îndrăznit să se

aventureze.

În scurt timp organizaţia lui Vidocq a dublat Siguranţa şi, în ciuda nenumăratelor atacuri îndreptate împotriva ei, a devenit germenul poliţiei criminale franceze. Vidocq folosea mii de stratageme. Cu regularitate îşi „planita" oamenii în închisori prin arestări simulate, îi scotea, tot prin evadări simulate sau prin morţi simulate. În acest fel obţinea un şir nesfârşit de informaţii. Cunoaşterea intimă a lumii interlope, a membrilor ei, a obiceiurilor şi metodelor de lucru, memoria sa vizuală neobişnuită şi o arhivă bogată, conţinând portretele desenate ale criminalilor cunoscuţi şi descrierile înfăţişărilor şi metodele lor de lucru erau fundamentele sistemului său de identificare. Când funcţia lui de şef al siguranţei nu a mai putut fi ascunsă lumii interlope, Vidocq şi-a luat obiceiul de a vizita făţiş închisorile pentru a păstra o constantă legătură directă cu lumea criminală. Credea în legătura personală, în contactul permanent cu „chipul crimei".

Vidocq a demisionat, în sfârşit, în 1833, pentru că noul prefect al poliţiei, Henri Gisquet, nu mai putea suporta ca întreaga forţă de detectivi din Paris să fie alcătuită din foşti deţinuţi. După demisionare, Vidocq a înfiinţat o agenţie de detectivi particulari, probabil prima din lume, şi a devenit om de afaceri, scriitor şi furnizor de subiecte pentru operele marelui romancier francez Balzac. A murit în 1857.

I-au urmat la Siguranţă şefi prestigioşi. Numele lor au fost Allard, Canler, Claude şi, în 1879, acolo unde începe povestea noastră, Gustave Macé. Fiecare în felul său a fost o personalitate distinctă; fiecare, la rândul lui, a devenit o legendă. Siguranţa a supravieţuit celor patru răsturnări politice: de la Napoleon la restauraţia dinastiei Bourbon; de la restauraţie la monarhia din iulie a lui Louis Philippe de Orléans; de la restauraţia din iulie la imperiul lui Napoleon al III-lea şi de la Napoléon al III-lea la

Republica a III-a. Din sediul sumbru de pe Petite Rue Sainte-Anne, Siguranţa se mutase într-o clădire mai puţin sumbră de pe Quai de l'Horloge şi, în sfârşit, la Prefectura de la Quai des Orfèvres. De la 20 de subordonaţi, câţi avea Vidocq, s-a ajuns între timp la numărul de 700 de detectivi ce purtau titlul de inspectori.

Criminalii cedaseră locul unor cetăţeni mai mult sau mai puţin respectabili, dar nici Allard şi nici Canler sau Claude şi Macé, nu au încetat să angajeze un mare număr de foşti deţinuţi ca informatori. Criminalii cărora li se ordonase să părăsească Parisul şi care se întorseseră pe furiş erau puşi să aleagă la arestare între „colaborarea" cu Siguranţa sau condamnarea pe termene lungi. Mai mult, Siguranţa planta în mod obişnuit *agents provocateurs* (numiţi *moutons-oi*) în închisori. Sarcina lor era de a căpăta încrederea celorlalţi deţinuţi şi a obţine în acest fel informaţii valoroase pentru poliţie. La intervale regulate, inspectorii înşişi vizitau curţile închisorilor şi cereau ca deţinuţii vechi şi noi să meargă în cerc în jurul lor. În această privinţă, ei urmau exemplul lui Vidocq, căuitând să-şi imprime în memorie feţele criminalilor. Această „paradă", cum era numită vizita a rămas multă vreme o metodă preferată de identificare a criminalilor care erau căutaţi pentru alte crime decât acelea care-i dusese la închisoare.

Între timp, dosarele lui Vidocq crescuseră, deveniseră arhive uriaşe ţinute la zi de o armată de funcţionari. Munţi de dosare erau stivuite în sălile sumbre, prăfuite şi luminate cu gaz ale Prefecturii. Se întocmise câte un dosar pentru fiecare criminal cunoscut; numele de împrumut, crimele şi condamnările, toate erau înregistrate, împreună cu o descriere atentă a înfăţişării. Arhivele crescuseră atât de mult încât conţineau cinci milioane de dosare. Altele erau constant adăugate pentru că hotelurile, hanurile, pensiunile erau supuse constant raziilor. O verificare strictă se aplică de asemenea şi

străinilor care soseau la Paris.

În deceniul al patrulea al secolului al XIX-lea, o închisoare din Bruxelles începuse să folosească fotografierea, recent inventată, pentru a se păstra o evidenţă a înfăţişării criminalilor. Noua metodă de înregistrare şi identificare a fost preluată şi la Paris. Aproximativ 80.000 de fotografii se adunaseră la sediul Poliţiei.

O astfel de evidenţă strictă şi-a dovedit utilitatea. Vizitatorii străini erau uimiţi de viteza cu care criminalii fugiţi din ţara lor la Paris erau arestaţi de poliţia pariziană. Siguranţa căpătase o reputaţie extraordinară. Puţini însă ştiau că ea se afla în 1879 în mijlocul unei crize grave.

— O

Alphonse Bertillon, destinat să înfrunte criza şi să inaugureze o nouă eră în criminalistică, era un personaj ciudat: un tânăr palid, cu chipul fin şi posomorât, cu mişcări leneşe şi voce monotonă. Suferea de tulburări digestive, epistaxisuri şi migrene repetate; era atât de nesociabil încât cei mai mulţi îl găseau respingător. Rezervat şi taciturn, suspicios prin natura sa, cu o tendinţă puternică către sarcasm, indispus şi nervos, de o pedanterie de nesuportat, era lipsit de orice simţ estetic. Pe lângă aceasta, era atât de lipsit de ureche muzicală încât în timpul serviciului militar trebuia să numere notele pentru a distinge semnalul de goarnă pentru deşteptare şi chemare la apel. Un oaspete al Poliţiei, aflând că tânărul era fiul doctorului Louis Adolphe Bertillon, distins medic şi statistician, vicepreşedinte al societăţii antropologice din Paris şi nepot al lui Achille Guillard, vestit naturalist şi matematician, a izbucnit în hohote de râs. Era incredibil ca vlăstarul unei familii atât de distinse să fi fost exmatriculat din câteva din cele mai bune şcoli din Franţa din cauza comportării şi notelor proaste, să fie concediat după câteva săptămâni de practică într-o bancă ori să fi făcut o figură atât de proastă ca tutore în Anglia, încât să fie concediat

ca, în sfârşit, să fie primit în îngrozitorul post de asistent de funcţionar la Prefectura de poliţie, doar din cauza bunelor relaţii ale tatălui său.

Locul de lucru ai lui Bertillon era un colţ dintr-unul din uriaşele holuri în care se aflau dosarele criminalilor Franţei. Vara, în colţul acela, era îngrozitor de cald, iar iarna atât de frig încât picioarele îi îngheţau. Ca să poată scrie, purta mănuşi. Stătea acolo mai mult sau mai puţin evitat de colegi, trecând sistematic în fişe datele acumulate de poliţie în cursul arestărilor şi interogatoriilor.

În timpul friguroasei primăveri a anului 1879, Bertillon stătea şi copia cu degetele îngheţate descrierile uniforme şi monotone întocmite cu mare dificultate de inspectori, pentru care toată povestea aceasta devenise o rutină. Statura: „Înalt”, „scund”, „înălţime mijlocie”; faţa: „obişnuită”; „fără semne particulare”. Descrierile se potriveau aproape la toate persoanele. Lipite pe cartoteci erau pozele infractorilor făcute de fotografi ce se considerau artişti. Ca urmare, ele erau rareori clare şi adesea distorsionate de grimasele intenţionate ale arestaţilor.

Tot acest material care trecea prin mâinile lui Bertillon era viu doar într-o singură privinţă: ca o demonstraţie a crizei ce se instala implacabilă asupra Siguranţei. Adevărul este că Siguranţa mai folosea încă metodele lui Vidocq, deşi lumea se schimbase fundamental în decursul a 70 ani. Se schimbase societatea şi, odată cu ea, natura crimei. Şi totuşi oamenii nu deveniseră conştienţi de aceste schimbări. Până la 1879, numai câteva persoane făcuseră eforturi serioase pentru a arunca o lumină asupra datelor sociologice, biologice şi psihologice ale lumii interlope şi asupra dezvoltării ei. Printre aceştia se numără Adolphe Quételet, astronom şi statistician belgian, care încercase să abordeze criminalitatea din punct de vedere statistic şi să determine ce proporţie a

societăţii era reprezentată de criminalii de profesie. În Italia, Cezare Lombroso, psihiatru, făcuse studii aprofundate în speranţa că va clarifica fiziologia şi psihologia crimei. Vizitase închisorile şi azilele de nebuni din Pavia, măsurând craniile multor criminali şi ajunsese la concluzia că orice criminal este marcat de anumite anomalii ale formei capului care-l apropie mai mult de regnul animal decât de cel uman. Criminalul, considera Lombroso, este un fenomen atavic, o involuţie a speciei umane. Criminalii erau născuţi şi nu făcuţi.

În 1876, Lombroso a scris o broşură, mai apoi transformată într-o carte: *L'Uomo delinguente*. Lucrarea a stârnit agitaţie dincolo de hotarele Italiei, provocând interesul unui număr de savanţi preocupaţi de fenomenul criminalităţii.

În general, criminalitatea era pur şi simplu acceptată ca o realitate a vieţii, care putea fi contrabalansată numai prin pedeapsă. Cam la atât se ajunsese din punct de vedere al studiilor teoretice, deşi societatea se apropia deja de sfârşitul secoluluial XIX-lea. Dar un adevăr fundamental nu putea fi trecut cu vederea, acela că în 1879 numărul criminalilor era în creştere constantă, fenomen pus în legătură cu creşterea populaţiei şi dezvoltarea societăţii industrializate.

Memoria vizuală extraordinară a lui Vidocq, capabilă să înregistreze înfăţişările criminalilor fusese unică. Acum însă, nicio sută ca Vidocq nu ar fi fost suficienţi să înregistreze nenumăratele chipuri care apăruseră, în deceniul al IX-lea al secolului al XIX-lea, din mlaştina mereu crescândă a crimei. Mai mult, odată cu dezvoltarea nivelului de educaţie şi inteligenţă şi inteligenţa criminalilor crescuse. Oricât de mulţi *moutons* erau plantaţi în închisori ei nu erau suficienţi şi destul de isteţi să-i păcălească pe toţi criminalii care-şi schimbaseră numele şi înfăţişarea pentru a ascunde condamnările precedente. Puţini erau deţinuţii care mai cădeau pradă

stratagemelor inspectorilor, care se prefăceau că-i recunosc ca vechi cunoştinţe şi-i salutau din toată inima. Când se ofereau premii pentru identificarea deţinuţilor, inspectorii conspirau adesea cu deţinuţii pentru a identifica pe un alt delincvent decât cel căutat. Rezultatul era că inspectorul împărţea premiul cu complicele. Puţinele succese erau contrabalansate de multă nesiguranţă, corupţie şi grave erori judiciare.

Arhivele, care fuseseră iniţial numai un auxiliar pentru memoria unui om ca Vidocq, deveniseră inevitabil un instrument important pentru identificarea criminalilor. Dar arhivele crescuseră dincolo de orice măsură. Evidenţa devenise prea greoaie pentru a mai fi folositoare. Clasificarea după nume nu mai avea niciun rost, atât timp cât hoţii, spărgătorii, falsificatorii şi criminalii îşi schimbau tot timpul numele. Folosirea unei clasificări pe subdiviziuni după vârstă, tip fizic, metode de lucru nu mai era nici ea suficientă. Valoarea fotografiilor era pe cale de dispariţie. Având o colecţie de 80.000 de fotografii, era imposibil să compari fotografiile noilor arestaţi cu acelea ale infractorilor recidivişti.

Aceasta era situaţia pe care a găsit-o Alphonse Bertillon când a devenit ajutor de funcţionar la Siguranţă. Primele, şi cele mai puternice impresii erau de confuzie şi incertitudine.

Bertillon şi-a început slujba la 15 Martie 1879. În mai puţin de patru luni s-a dovedit că istoria alesese înţelept, îndreptându-l pe acest „om de nimic” spre colţul prăfuit al Prefecturii poliţiei din Paris. Oricât de neatrăgător părea Bertillon, el nu era un funcţionar obişnuit. Provenea dintr-o familie în care ştiinţa era pasiunea dominantă. Setea de cunoaştere a secolului al XIX-lea răsturnase tabuuri multă vreme respectate. Numele lui Charles Darwin îi era familiar lui Bertillon încă din copilărie. Auzise de Louis Pasteur care, descoperind bacteria, a revoluţionat medicina. Auzise de Dalton, Gay-Lussac, Berzelius, pionieri

ai chimiei. Cunoştea anatomişti, fiziologi şi biologi care explorau cele mai ascunse procese ale vieţii oamenilor şi animalelor. Bertillon zăbovise adesea în hiroul bunicului său în timp ce marele naturalist stătea aplecat asupra exemplarelor de plante pe care le clasifica. Îşi văzuse tatăl şi bunicul, „ca şi cum ar fi ceremoniat un rit sacru”, măsurând nenumărate cranii de oameni de toate rasele în căutarea stabilirii unor relaţii între forma capului şi inteligenţa omului. Auzise adesea vorbindu-se de Quételet, care nu numai că studiase în mod statistic criminalitatea, dar, de asemenea, căutase să dovedească că dezvoltarea fizică a omului era supusă unor legi specifice. Asculta pe tatăl şi pe bunicul său discutând despre curbele lui Quételet, care demonstraseră distribuţia normală a staturii umane: existau tot atâţia pitici cât şi giganţi, majoritatea oamenilor intrând în categoria celor cu statură mijlocie. Ani de zile, tatăl şi bunicul lui Bertillon au efectuat măsurători, pentru a verifica ipotezele lui Quételet că nu există două persoane cu parametri fizici identici şi că probabilitatea de a găsi două persoane cu exact aceeaşi înălţime este de 1 la 4. Tânărul Bertillon fusese plictisit profund de toate obiectele pe care trebuia să le înveţe la şcoală. Nu avea cap pentru latină dar metodele riguroase ale tatălui şi celorlalţi antropologi lăsaseră o impresie profundă asupra minţii sale. În iulie 1879, în timp ce stătea în colţul neaerisit, contemplând plictisit una din miile de cartoteci, îl fulgeră o idee.

Ideea i-a venit, aşa cum a recunoscut mai târziu, din resentimentul chinuitor provocat de lipsa de sens pe care i-o dădea slujba lui. De ce, se întreba el, se risipeau timp, bani şi energie umană pe eforturi din ce în ce mai inutile în vederea stabilirii identităţii criminalilor? De ce metodele vechi, rudimentare şi pline de hazard, erau încă folosite, când în ştiinţă se descoperise deja „semnul lui Cain” care distingea fără echivoc un om de celălalt: măsurătorile fizice?

Bertillon nu ştia că, în urmă cu 19 ani, Stevens, directorul închisorii din Louvain, atrăsese atenţia asupra teoriilor lui Quételet. În zadar sugerase el că trebuie luate măsurătorile tuturor delincvenţilor. Sistemul nu era valabil, desigur, în cazul delincvenţei minorilor pentru că dimensiunile se schimbau pe măsura creşterii. Stevens sugerase următoarele măsurători: circumferinţa capului, lungimea urechilor, lungimea picioarelor, statura şi circumferinţa toracelui. În acest fel, argumenta el, s-ar realiza identificarea în ciuda tuturor deghizărilor, schimbărilor de nume şi mutilărilor.

Colegii de birou ai lui Bertillon au crezut că e o glumă când l-au văzut că începe să compare fotografiile delincvenţilor. El suprapunea urechile peste urechi, nasul peste nas şi lua în consideraţie şi formele acestora. Apoi, a cerut permisiunea să măsoare condamnaţii aduşi pentru întocmirea cazierului. Şefii s-au amuzat pe seama lui dar, până la urmă, au acceptat. Să te duci să-l vezi pe Bertillon făcând măsurători era amuzamentul preferat al personalului de la sediul Poliţiei. El însă continua cu încăpăţânare. Săptămâni la rând a tot întins metrul măsurând deţinuţii: talia, circumferinţa şi înălţimea capului, lungimea braţelor, a degetelor de la mâini, a labei piciorului. Curând deveni convins că puţine persoane ar putea avea câţiva parametri comuni, dar niciodată mai mult de 4 – 5 în acelaşi timp.

Migrene rebele şi epistaxisuri repetate l-au chinuit pe Bertillon în timpul arşiţei lui august. Dar acest om, a cărui viaţă nu avusese până atunci nicio ţintă sau ideal, fusese captivat de o idee obsesivă.

La mijlocul lunii august a înaintat un raport în care aducea la cunoştinţă şi justifica metoda sa de identificare a criminalilor, fără nicio posibilitate de eroare. Trimise raportul lui Louis Andrieux care din martie 1879 devenise prefectul Poliţiei din Paris. Bertillon nu a primit niciun răspuns.

În ciuda acestui fapt, Bertillon a continuat să acumuleze date. Dimineaţa devreme, înainte de ora de serviciu, vizita închisoarea La Santé. Acolo, tot spre amuzamentul deţinuţilor şi gardienilor, i s-a permis să facă măsurători. La 10 octombrie 1879, când a fost promovat de la funcţia de ajutor de funcţionar la funcţionar, a trimis un al doilea raport prefectului poliţiei. În acest raport el menţiona şi legea lui Quételet după care, şansele ca două persoane să aibă exact aceeaşi înălţime erau de 1 la 4. A mai adăugat şi observaţia că dimensiunile oaselor rămân aceleaşi la toţi adulţii de-a lungul vieţii. Dacă, explica el, la înălţime se mai adaugă o altă măsurătoare, ca de exemplu lungimea trunchiului, şansa de a găsi aceleaşi dimensiuni la 2 persoane luate la întâmplare descreştea cu 1 la 16. Dacă s-ar lua în consideraţie 11 parametri ai unui delincvent şi aceştia ar fi trecuţi pe cartoteca de evidenţă, atunci, potrivit calculului probabilităţilor, şansele de a găsi un alt delincvent cu exact aceiaşi parametri ar ajunge de la 1 la 4 191 304. Dacă se făceau 14 măsurători proporţia devenea 1 la 286 435 456. Mai adăugă şi faptul că sunt multiple caracteristicile fizice ce pot fi măsurate. În afară de înălţime, lungimea şi lăţimea capului, mai puteau fi măsurate lungimea diferitor degete, lungimea antebraţelor şi a labei piciorului. Toate descrierile folosite până atunci, continuă Bertillon, erau superficiale şi nu puteau fi catalogate cu uşurinţă. Sistemul de identificare bazat numai pe observaţie era imperfect şi supus multor erori; toate tipurile de fotografii erau înşelătoare şi, pe lângă aceasta, o colecţie bogată de fotografii nu putea fi examinată cu rapiditate. Cât priveşte parametrii menţionaţi de el, aceştia permiteau o siguranţă absolută, înlăturând erorile, disimulările. El însuşi, conţinea raportul, îşi organizase un sistem de catalogare a fişelor de evidenţă care, în câteva minute, îi permitea să deterjnine dacă parametrii unui delincvent nou arestat corespundeau cu aceia din vreo cartotecă aflată în fişier.

Bertillon făcea referinţe şi la tatăl său care, pentru sistematizare, împărţise parametrii antropologici în 3 grupe principale: mari, medii şi mici. Ar fi o problemă simplă să împarţi un fişier cu 90.000 cartotecl reprezentând diferite măsurători, astfel încât o singură fişă să fie găsită rapid. Dacă de la o primă măsurătoare se înregistra pe fişă lungimea capului şi aceasta era clasificată ca mare, medie sau mică, atunci cartotecile se împărţeau în 3 grupe, fiecare cuprinzând 30.000 fişe. Dacă în aceste fişe, la a doua măsurătoare, se înregistra lăţimea capului şi dacă aceasta era de asemenea clasificată ca mare, medie sau mică, vor exista 9 subdiviziuni, fiecare cuprinzând câte 10.000 fişe. La un număr de 11 măsurători diferite, o subdivizare atât de simplă ar reduce fiecare secţiune a fişierului la 23 fişe.

Logica sistemului i se părea evidentă lui Bertillon. Unui nepriceput în ale matematicii, schema i s-ar fi părut totuşi destul de confuză la prima vedere. Pe lângă aceasta, raportul lui Bertillon era mai mult decât confuz. Din cauza carenţelor în educaţie, el nu învăţase să se exprime clar. Sintaxa-i era grotescă iar expresiile pe care le folosea, obscure. Pedanteria ce-l caracteriza îl făcea să se repete de nenumărate ori. Dar era atât de convins de justeţea ideilor lui încât aştepta cu o nerăbdare febrilă răspunsul prefectului. Brusc realiză faptul că dăduse un sens vieţii sale, că dovedise că nu e un caz lipsit de speranţă şi nici oaia neagră a familiei.

A aşteptat timp de două săptămâni, apoi, în sfârşit, aşteptarea s-a terminat. Prefectul a trimis după el. Emoţia îl făcu pe Bertillon mai stângaci decât de obicei. Palid şi nerăbdător, a intrat în biroul prefectului, dar îl aştepta o dezamăgire îngrozitoare.

Louis Andrieux era un politician care ajunsese prefect prin relaţiile pe care le avea cu cercurile republicane moderate. Nu-l interesase niciodată statistica sau matematica şi până atunci nu se familiarizase cu

problemele poliţiei. Pentru că nu fusese în stare să înţeleagă raportul lui Bertillon, îl dăduse lui Gustave Macé, comandantul Siguranţei.

Macé avea o vastă experienţă în problemele poliţiei dar era unul din acei oameni care dispreţuia profund teoriile şi teoreticienii. El însuşi se ridicase din personalul inferior al Siguranţei numai datorită geniului său de practician. Cu 10 ani înainte, pe când era doar inspector, devenise vestit prin rezolvarea unei crime, celebrul caz Voirbo.

Rămăşiţe cusute atent într-o bucată de stambă, fuseseră găsite într-o fântână. Misterul pusese stăpânire pe imaginaţia oamenilor; tot Parisul era cutremurat şi îngrozit. Macé, bazându-se numai pe simţul său de observaţie şi deducţie, a găsit o urmă care l-a condus de la îngrozitoarea descoperire la un croitor numit Voirbo. Mai mult, a fost în stare să dovedească că Voirbo tăiase cadavrul în camera de zi. Metoda lui Macé era o etalare scânteietoare a capacităţii sale de deducţie. Pornind de la presupunerea că în timpul groaznicei dezmembrări cursese mult sânge, Macé a examinat cu atenţie podeaua de lemn. Dar aceasta era bine curăţată şi nu a putut descoperi nicio urmă care să-i producă suspiciuni. Totuşi a văzut că podeaua era foarte neregulată. În prezenţa lui Voirbo, Macé a turnat apă pe duşumea. În locurile în care apa se acumula ca mai apoi să pătrundă mai încet prin crăpături, a ordonat să se scoată scândurile. Sub ele s-au găsit cantităţi mari de sânge coagulat. Voirbo a cedat şi a mărturisit că îl ucisese pe un prieten numit Bodasse şi că îi dezmembrase corpul.

Macé era un om inteligent şi cu o imaginaţie neobişnuită. Rezolvase multe cazuri prin metoda sa de deducţie, metodă care va rămâne totdeauna de importanţă fundamentală în criminalistică. Dar era un adept atât de fervent al experienţei practice, al „nasului” de detectiv şi al memoriei vizuale, încât în mod inevitabil a respins

sugestiile lui Bertillon. În raportul către Andrieux, Macé menţiona că poliţia nu putea să-şi bată capul cu experimentele teoreticienilor întrucât poliţia avea probleme mai importante de rezolvat. Andrieux a considerat verdictul lui Macé ca o confirmare a propriei sale incapacităţi de a înţelege raportul lui Bertillon.

Prefectul l-a primit pe Bertillon cu următoarele cuvinte verificate istoric: „Bertillon? Dacă nu greşesc, dumneata eşti un funcţionar de pe treapta a 20-a şi eşti la noi numai de 8 luni. Am dreptate, nu? Şi ai deja idei?... Raportul dumitale seamănă mai mult cu o glumă".

Bertillon răspunse şovăind: „Domnule Prefect, permiteţi-mi, vă rog, să vă explic..."

Andrieux i-a permis, dar elocvenţa lui Bertillon n-a fost niciodată prea grozavă şi, mai mult, îl părăsise complet în acel moment de criză. Ideea îl domina prea mult şi nu se putea controla. În sfârşit, Andrieux l-a întrerupt brusc şi l-a concediat cu avertismentul de a nu-şi mai deranja superiorii cu ideile sale scrântite, pentru că, altfel, va trebui să-şi caute altă slujbă.

Bertillon s-a întors în colţul său din camera cu dosare, înfrânt, dar cu un sentiment de sfidare ursuză. Între timp, Andrieux l-a sfătuit pe tatăl lui Bertillon să aibă grijă ca fiul său să-şi vadă de slujba de funcţionar şi să nu se amestece în treburi din afara îndatoririlor sale. Altfel va fi obligat să-l concedieze

Doctorul Bertillon a trimis după fiul său. Furios, a cerut explicaţii. Cu aceeaşi nervozitate, a luat un exemplar din raportul său „lipsit de sens". Dar după ce îl citi ceru scuze fiului. Un contemporan relatează cât de profund mişcat a fost tatăl: „Nu mai îndrăzneam să sper că îţi vei găsi un drum în viaţă", a spus acesta. „Dar acesta e numai începutul. Aceasta este ştiinţa aplicată. Va însemna o revoluţie în activitatea poliţiei. Am să-i explic problema lui Andrieux. Trebuie să-şi dea seama că... Trebuie!"

A doua zi, Louis Adolphe Bertillon s-a dus să-l vadă

pe prefect şi-a încercat să-l facă să vadă de unde vine lumina. În zadar l-a convins însă pe Gustave Hubbard, membru al camerei deputaţilor şi secretar general al trezoreriei, de valoarea propunerilor fiului său. Hubbard a încercat să-şi folosească influenţa asupra lui Andrieux. To<t în zadar. Andrieux nu mai e sigur de poziţia lui, i-a spus acesta, şi ca urmare el consideră că prestigiul său depinde de decizia pe care o luase şi pe care se încăpăţâna să o retracteze. Dar mai era o speranţă: Andrieux nu va fi pentru totdeauna prefectul poliţiei. Alphonse Bertillon trebuia să aştepte până la retragerea acestuia.

Louis Adolphe Bertillon a trimis nenumăraţi prieteni influenţi să-l convingă pe Andrieux. Toţi s-au întors cu acelaşi răspuns. Andrieux refuza să-şi schimbe decizia. Nu mai era nimic de făcut în afară de a se aştepta numirea unui nou prefect. De obicei prefecţii de poliţie nu reuşeau să-şi păstreze postul foarte mult timp.

Dar ce însemna „foarte mult” pentru Alphonse Bertillon? încă mulţi ani de muncă de rutină care ştia că e inutilă? Alţi ani de iluptă cu opacitatea şefilor şi cu vetusta stupiditate a instituţiilor? Contemporanii relatează că Alphonse Bertillon era pe punctul de a se lăsa pradă apatiei totale care până atunci îi distrusese toate speranţele în privinţa succeselor la şcoală şi în viaţă. Dar de data aceasta tatăl lui îl forţa să nu renunţe. Louis Adolphe Bertillon, deja stigmatizat de boala-i fatală, continua să-i amintească lui Alphonse de misiunea lui: „Vei introduce ştiinţa noastră în activitatea poliţiei. Vei învăţa poliţia Franţei sensul activităţii ştiinţifice…”

În aceste împrejurări descurajante, Louis Adolphe Bertillon nu putea să bănuiască faptul că istoria, sau mai bine zis întâmplarea, angrenase alţi doi oameni, dintr-o parte îndepărtată a lumii, în rezolvarea aceleiaşi probleme pe care o atacase fiul său Alphonse.

Lumina cunoaşterii vine din Orient, au spus de multe ori înţelepţii.

Într-o zi a anului 1877, un funcţionar de administraţie britanic din Hooghly, capitala provinciei cu acelaşi nume din India, stătea întins pe un divan, în biroul său, dictând o scrisoare.

William Herschel avea numai 44 de ani, dar dizenteria amoebiană şi crizele repetate de friguri îl secătuiseră de puteri. Faţa-i acoperită de barbă era palidă şi obrajii scofâlciţi. Privirea era fără strălucire, iar vocea şoptită. Era însă preocupat de această scrisoare şi-şi adunase toată elocinţa pentru redactarea ei.

Scrisoarea era adresată inspectorului general al închisorilor din Bengal. Scrisoarea suna astfel:

Hooghly, 15 august 1877.

„Dragul meu B... Trimit în acest plic o lucrare cam neobişnuită dar care sper să aibă o oarecare valoare. Ea descrie o metodă de identificare a persoanelor care, cu o grijă obişnuită în execuţie şi cu atenţie judiciară în privinţa examinării este, pot spune acum, din multe motive practice, cu mult mai sigură decât fotografia. Ea constă din luarea impresiunilor semnelor pielii primelor două degete de la mâna dreaptă, cam în acelaşi fel în care se pun sigiliile cu cerneală obişnuită (acestea două şi nu altele din motive de facilitate) ...”

„Imprimarea nu e mai dificilă decât punerea unei ştampile pe un sigiliu oficial. Am pus-o în aplicare la închisoare şi la oficiul de înregistrare şi printre pensionarii de aici, încă de acum câteva luni”.

„Orice persoană care înregistrează un document aici la Hooghly semnează cu acest semn manual. Nimeni nu a făcut până acum cea mai mică obiecţie şi cred că procedeul, dacă ar fi generalizat, ar pune capăt încercărilor de substituire a persoanelor... Am luat în ultimii 20 de ani mii de amprente şi sunt gata să gărantez pentru identitatea oricărei persoane, care a semnat prin apăsarea degetelor şi pe care pot să o identific prin acest mijloc dacă este nevoie...”

Acestea sunt faptele. Trecuseră 20 sau mai precis 19 ani de când Herschel, pe atunci secretar, extrem de tânăr, la Junipur, regiunea muntoasă a districtului Hooghly, dăduse, pentru prima dată, de semnele unor mâini şi degete murdare lăsate pe lemn, sticlă ori hârtie. Aceste semne erau pline de linii ciudate, arcuri, bucle, spirale. Herschel însuşi nu a fost în stare să spună mai târziu în mod precis unde şi cum observase mai întâi acest fenomen. Probabil văzuse pe negustorii chinezi din Bengal care, câteodată, sigilau câte un document apăsând cu degetul mare înnegrit. Probabil că auzise şi discuţii despre obiceiul chinezesc de a confirma actele de divorţ cu ajutorul impresiunilor mâinii omului şi de practica din orfelinatele chinezeşti de a se lua amprentele copiilor abandonaţi.

În 1858, Herschel a cerut unui indian pe nume Rajadar Konai, furnizor de materiale de construcţii de drumuri, să-şi apese mâna dreaptă şi degetele pe un fel de tuşieră şi să le aplice mai apoi pe contractul de furnizare. Atunci Herschel nu acordase o prea mare atenţie modelului liniilor papilare de pe hârtie. El căuta na5 degrabă o modalitate de a evita întârzierile într-o ţară în care ţi-a foarte comod să uiţi de obligaţiile contractuale şi de termenele de livrare. La început, s-a gândit că procedeul acesta „misterios” ar putea să-i sperie pe băştinaşi şi să-i facă să respecte astfel termenele de livrare asupra cărora căzuseră de acord. Dar după aceea deveni fascinat de modelele liniilor de pe degete.

În timp ce dicta scrisoarea, avea lângă el un carnet de notiţe, îngălbenit, pe a cărui copertă scria: „semnele mâinii”. Carnetul era plin de amprentele degetelor lui şi ale multor indieni pe care le luase la intervale regulate în ultimii 19 ani. Cu mare uimire şi-a dat seama că nu există două amprente asemănătoare. Liniile de pe vârful degetelor variau totdeauna de la persoană la persoană. Învăţase să deosebească multe desene şi putea să-şi

identifice oamenii după aceste semne de pe vârful degetelor. Dintr-o carte de anatomie a împrumutat termenul de „linii papilare” pentru a descrie această caracteristică. Cu 15 ani mai înainte fusese pus în faţa sarcinii de a plăti pensia unui număr din ce în ce mai mare de soldaţi indieni pensionaţi. Văzuţi cu ochi de european toţi aceşti soldaţi semănau între ei. De-abia putea să-i distingă după înfăţişare; toţi aveau aproape aceeaşi culoare a părului şi ochilor. Mulţi dintre ei aveau acelaşi nume şi pe deasupra erau şi analfabeţi. Destul de frecvent, după ce-şi primeau pensiile, se întorceau în birou pentru a doua oară şi pretindeau că nu primiseră banii. Alte dăţi, îşi trimiteau rudele şi prietenii să ia pensia sub acelaşi nume. Întrucât era imposibil să-i diferenţieze, Herschel a cerut, în sfârşit, fiecăruia dintre ei să-şi lase amprentele a două degete atât pe lista cu pensiile cât şi pe chitanţe. În felul acesta el a descoperit că putea să-i distingă pe pensionarii autentici de cei falşi. Escrocheriile au încetat brusc.

În anii următori, Herschel a făcut alte observaţii. Desenul liniilor de pe vârful degetelor nu se schimba niciodată. Rămânea aceiaşi după 5, 10, 15, 19 ani. Carnetul său de notiţe constituia dovada de necontestat a acestui fapt. Omul poate îmbătrâni, înfăţişarea şi trupul pot fi schimbate de boală şi vârstă, dar semnele de pe degete rămâneau aceleaşi. Iată un semn personal şi neschimbător prin care un om putea fi recunoscut chiar după moarte, deşi putea să nu rămână nimic altceva din el decât o bucată de piele de pe degete.

Era aceasta o minune? Era aceasta o întâmplare sau un act deliberat al naturii care dorea să distingă pe un individ de celălalt? În una din închisorile districtului, Herschel a pus pe fiecare deţinut să-şi lase amprentele alături de numele de pe listă. E incredibil, dar acest fapt a făcut ordine în haos. Nu se mai puteau plăti înlocuitori care să fie strecuraţi în închisoare şi să-i substituie pe cei care trebuiau să execute sentinţa. Nu se mai putea ca un

fost deţinut să ascundă faptul că nu se afla în faţa judecătorilor pentru prima dată.

Gândurile lui Herschel se îndreptau spre Anglia, spre Londra. Acasă nu se cunoştea niciun sistem de a dovedi că un escroc, spărgător sau hoţ de buzunare mai fusese arestat. Nici chiar fotografiile nu mai inspirau încredere. Câţi nevinovaţi nu fuseseră trimişi la închisoare sau la spânzurătoare, victime ale îngrozitoarelor greşeli de identificare. Nu căutau toţi cei însărcinaţi cu aplicarea legii un semn care să dovedească identitatea fără niciun dubiu? Herschel nu a trebuit să se gândească mult pentru a rememora cazul unei crime din Londra, în care problema identificării a fost contestată ani de rând. Discuţiile generate de acel caz ajunseseră până în Bengal.

Toţi îşi aminteau cazul cunoscut sub numele de Tichborne, în legătură cu enorma moştenire lăsată de lordul James Tichborne. Toată Londra a discutat acest caz între 1866 şi 1874. În 1854, Roger Tichborne, fiul mai mare al lordului James Tichborne, naufragiase. În 1866 un grăsun caraghios şi grosolan din Wagga Waggar Australia, a reuşit să convingă pe mama, pe jumătate oarbă a lui Roger Tichborne şi pe alte persoane din familia Tichborne, medicii şi chiar pe vestiţii jurişti londonezi S. Ballantine şi Edward Kenealy că el era moştenitorul de mult dispărut. Cazul a fost trenat ani de zile şi s-a cheltuit o avere în procese, înainte ca să se dovedească substituirea şi impostorul să fie condamnat la 14 ani de servituţi penale. Dar câţi martori nu juraseră că acela era Roger Tichborne şi câte semne fizice presupuse ca sigure nu s-au dovedit a fi înşelătoare!

Şi astfel William Herschel îşi continuă scrisoarea:

„Ca o dovadă a valorii acestei metode, cred că dacă lui Roger Tichborne i s-ar fi luat semnele mâinii la intrare în armată, pe orice registru „cazul ar fi fost pus la punct în zece minute. Nu cred că mai e cazul să detaliez problema. Iată un mijloc de a verifica, în orice clipă din zi sau noapte,

identitatea fiecărui om din închisoare cu a aceluia condamnat de tribunal. Strigă numele unui condamnat şi pune-l să-şi lase amprenta. Dacă este el, este îmbosibil să nu fie dat în vileag. Este numărul 1 302 într-adevăr mort? Este acesta cadavrul lui sau este o înşelătorie? Cadavrul are două degete care vor răspunde la întrebare imediat...

„Ai fi foarte amabil dacă mi-ai acorda puţină atenţie în legătură cu această problemă şi dacă mi-ai permite să încerc procedeul în alte închisori...

„Te rog să ai grijă de amprente".

Herschel a trimis scrisoarea, sigur fiind că procedeul lui de identificare va fi întâmpinat cu interes şi aprobat. Zece zile mai târziu a primit răspunsul inspectorului general. Tonul scrisorii era amabil, atât de amabil, încât Herschel şi-a dat seama că inspectorul general era conştient de starea sănătăţii lui şi că îi considerase propunerile ca rezultat ale stării de delir.

Răspunsul l-a deprimat atât de mult pe Herschel, care-şi irosise puterile ani la rândul, încât nu a mai făcut nicio încercare de a face publică descoperirea sa. Singura lui dorinţă era de a se întoarce în Anglia, unde spera să-şi refacă sănătatea. În sfârşit, în ultima lună a anului 1879, se îmbarcă spre casă.

În aceeaşi perioadă, un medic scoţian numit Henry Faulds lucra la spitalul Tsukiji din Tokio şi preda fiziologia studenţilor medicinişti japonezi. Faulds avea un temperament cu totuil deosebit de al lui Herschel: era un prezbiterian energic, extrem de inteligent şi cu o mare forţă imaginativă, dar în acelaşi timp extrem de coleric, iritabil, egocentric şi încăpăţânat. Nu-l întâlnise niciodată pe Herschel şi nu auzise de întâmplările şi experienţele lui. Dar pe la începutul lui 1880 s-a hotărât să trimită o comunicare unui săptămânal de răspândire a ştiinţei ce se publică la Londra, *Nature*.

„Examinând câteva exemplare de ceramică preistorică japoneză, scria el, am fost tentat, aproape cu

un an în urmă, să acord multă atenţie caracteristicilor anumitor semne ale degetelor imprimate probabil pe ceramică atunci când ea fusese moale. Din nefericire, toate impresiunile de pe vasele care s-au întâmplat să intre în posesia mea erau prea vagi şi prea şterse, ca să-mi fie de mare folos, dar comparându-le cu impresiunile digitale făcute pe o ceramică mai recentă am fost determinat să observ cu atenţie caracteristicile liniilor de pe tegumentele degetelor omeneşti”.

Este semnificativ faptul că Faulds s-a confruntat cu această problemă în Japonia. Aceasta pentru că imprimarea amprentelor era un sistem de semnătură antic şi ţinut la mare preţ în acea ţară. Cea mai veche amprentă japoneză, descoperită mai târziu într-un templu din Kyōto, era pe o petiţie ce fusese semnată cu amprenta mâinii împăratului Goshiva şi pe care desenul papilar era încă vizibil. Până în 1860 documentele japoneze erau, în mod obişnuit, semnate cu amprentele degetelor, înmuiate în cerneală roşie sau neagră. La hanuri, oaspeţii care nu aveau ştampile cu nume, lucru obişnuit în Japonia, confirmau primirea poştei printr-o impresiune cu degetul mare. În perioada în care Faulds preda la Tokio exista obiceiul, în multe părţi ale ţării, să se împodobească uşile caselor cu amprente de culoare roşie sau albă.

Faulds a colecţionat numeroase amprente şi a examinat diferenţele dintre desenele lor papilare. La început îl interesau mai degrabă problemele etnologice, ca de exemplu aceea a raportului dintre modelul amprentei şi tipul de rasă. Mai târziu a aprofundat problema moştenirii desenelor papilare. Atunci i s-a ivit un caz semnificativ. Un hoţ escaladase un zid vopsit în alb, nu departe de locuinţa lui Faulds, a cărui pasiune pentru amprente era foarte cunoscută şi care a fost informat că amprente evidente de degete murdare fuseseră lăsate pe zid. În timp ce examina amprenta, a aflat că hoţul fusese deja arestat. A cerut permisiunea poliţiştilor japonezi să ia amprentele

arestatului. Dar când a comparat amprenta de pe zid cu amprentele presupusului delincvent, a descoperit că ele erau complet diferite. Întrucât amprentele de pe zid trebuiau să fie identice cu ale adevăratului hoţ, Faulds a susţinut că arestatul era nevinovat. Câteva zile mai târziu, adevăratul făptaş a fost descoperit. Faulds a obţinut şi amprentele acestuia. Ele corespundeau perfect celor de pe zid.

Imaginaţia lui Faulds a prins aripi. Ce-ar fi dacă poliţia ar căuta amprente la locul oricărei crime, se întreba el? Ce-ar fi ca aceasta să fie o metodă simplă de a prinde şi condamna hoţii şi criminalii?

Ideea l-a captivat şi mai mult când a apărut un al doilea furt. De data aceasta, poliţia a mers din proprie iniţiativă şi a cerut ajutorul lui Faulds. El a descoperit amprentele mâinii întregi pe o halbă. Cu această ocazie el a mai aflat că degetele nu trebuie să fie murdare pentru a lăsa amprente. Glandele sudoripare de pe degete produc un fel de secreţie care poate face o amprentă tot atât de distinctă ca şi cum ar fi fost luată cu funingine sau cerneală. Dar acesta nu a fost factorul cel mai important în cazul de faţă. Întâmplarea a jucat în mâinile lui Faulds un rol dramatic. În perioada cercetărilor sale precedente, Faulds ceruse servitorilor din diferite case învecinate să-l lase să le ia amprentele. Acum a comparat amprentele din colecţia sa cu amprentele de pe halbă. Ceea ce pare aproape incredibil e că amprentele unuia dintre servitori s-au potrivit perfect. Încolţit, servitorul a recunoscut.

Din acest moment, Faulds nu s-a mai îndoit că descoperise o metodă de identificare menită să revoluţioneze activitatea poliţiei din întreaga lume. Scrisoarea adresată revistei britanice era sobră şi redactată cu multă siguranţă, cu siguranţa omului care-şi dădea seama că teoria lui şi-a câştigat singură valabilitatea.

„Când există amprente ale degetelor murdare de

sânge pe argilă, sticlă etc., ele pot conduce la identificarea ştiinţifică a criminalilor. Am dovedit-o deja în două cazuri şi mi-am dat seama ce dovezi folositoare sunt aceste semne…

…Alte ocazii de folosire a metodei pot apare în investigaţiile medico-legale când. se găsesc numai mâinile unor persoane mutilate. Dacă amprentele ar fi cunoscute dinainte, ele ar avea o valoare mult mai mare decât obişnuitele aluniţe pe care le găseşti menţionate de romancierii de duzină. Dacă nu-s cunoscute de mai înainte, ereditatea i-ar putea permite expertului să determine, în multe căzutri, rudele cu o probabilitate considerabilă şi cu o precizie absolută în altele. Un caz chiar ca acela al pretendentului la moştenire nu ar depăşi posibilităţile acestui principiu. S-ar putea să existe un tip evident Tichbome, aşa cum ar putea fi un tip Orton cu care experţii ar putea pune în legătură cazul. Identitatea absolută ar putea proba descendenţa în anumite împrejurări.

„Am auzit, şi spun asta pentru că am ajuns la aceste concluzii generale prin experienţe originale care au reclamat multă răbdare, că delincvenţilor chinezi, din cele mai vechi timpuri, li s-au luat amprentele degetelor, cam aşa cum le facem noi fotografii… şi că egiptenii îi puneau pe criminalii lor să pună degetul mare pe sigiliul cu care erau consemnate mărturiile lor, aşa cum fac japonezii acum… Nu există nicio îndoială în legătură cu avantajul de a avea, pe lângă fotografiile lor, un exemplar, în mărime naturală, al liniilor veşnic neschimbate ale degetelor marilor criminali. Nu ar trebui să fim surprinşi să aflăm că chinezii sunt înaintea noastră şi în această privinţă, ca şi în altele”.

Revista *Nature* a publicat scrisoarea lui Faulds în numărul din 20 octombrie 1880. Cu câteva zile mai târziu, William Herschel, care între timp se întorsese în Anglia şi-şi refăcea treptat sănătatea în locuinţa sa din Littlemore, a citit articolul lui Faulds. Imediat a adresat şi el o scrisoare către revista *Nature*. El afirma că luase amprente cu 20 de

ani înaintea lui Faulds şi că le folosise pentru identificare în diferite scopuri şi că numai atitudinea superiorilor şi boala l-au împiedicat să comunice această descoperire mai devreme. Herschel nu a comentat ideile, într-adevăr originale ale lui Faulds, cu privire la importanţa găsirii amprentelor la locul crimei.

Dar ne putem uşor imagina sentimentele lui Herschel când a citit că o altă persoană pretindea că a adunat într-un an cunoştinţe pe care ei le acumulase cu multă strădanie timp de două decenii. Era deci firesc ca Herschel să se străduiască să dovedească prioritatea ideii sale şi, în agitaţia iniţială, să omită contribuţia originală indubitabilă a lui Faulds.

Dar unui personaj agresiv ca Faulds, scrisoarea lui Herschel i s-a părut o provocare directă în privinţa priorităţii sale. El era cel vinovat că Herschel nu-şi făcuse publică descoperirea? El, Faulds, atrăsese atenţia omenirii asupra amprentelor. El şi numai el…

Teoria pe care Faulds o prezentase la început fără multă insistenţă deveni brusc o problemă arzătoare pentru el. Faulds se hotărâse să se reîntoarcă în Anglia. Dar înainte chiar de a pleca din Japonia el a scris nenumărate scrisori unor personalităţi vestite ale timpului pentru a le aduce la cunoştinţă ideea sa şi a reclama prioritatea. Astfel, el a scris unor mari savanţi, ca de exemplu lui Charles Darwin. A scris Ministrului britanic al afacerilor interne şi comisarului poliţiei din Londra, Edmund Hendersen, prezentându-le descoperirea sa. Nu a primit însă niciun răspuns. De la o cunoştinţă din Londra a aflat totuşi că Scotland Yard-ul îl consideră un escroc.

Faulds a scris mai apoi prefectului poliţiei din Paris, Louis Andrieux. Nu ştia, desigur, că Andrieux era cea mai puţin nimerită dintre persoane care să se ridice la înţelegerea unei idei revoluţionare ca aceasta. Şi mai puţin suspecta faptul că în momentul în care a trimis scrisoarea, Andrieux era pe punctul de a se retrage, după ce deţinuse

această funcţie mai puţin de doi ani. O altă persoană, Jean Camecasse, tocmai pe punctul de a deveni prefect al poliţiei, tot din considerente politice, se va dovedi mai receptiv decât Andrieux la cealaltă metodă de identificare.

Dr. Louis Adolphe Bertillon stătea întins în pat la Neuilly, torturat de malarie şi arterită, incapabil de a întreprinde ceva pentru fiul său, mai ales acum când schimbarea prefecţilor pe care se bazase atât de mult, avusese loc. Singurul lucru pe care-l putea face era să continue să scrie scrisori, să trimită telegrame sau să-şi roage prietenii să se ducă la prefectură. Ca un adevărat medic, el ştia că nu-şi va mai reveni din această boală şi că avea foarte puţin timp la dispoziţie pentru a netezi calea fiului său. Trecu un an până ce unul din prietenii săi, vestitul avocat parizian Edgar Demange l-a convins pe Camecasse să-i acorde lui Bertillon o şansă.

La mijlocul lunii octombrie 1822, Cameeasse i-a cerut lui Bertillon să vină în biroul său. Tânărul fusese bine pregătit de tatăl său pentru acest interviu. Şi de data aceasta nefericitele lui maniere au aruncat un nor asupra relaţiilor sale cu noul prefect, chiar de la prima întâlnire. Probabil că şi-ar fi distrus ireparabil propria-i cauză dacă Cameeasse nu şi-ar fi dat deja cuvântul că fiului lui Adolphe Bertillon i se va acorda o şansă.

Cameeasse a ascultat explicaţiile întortocheate ale tânărului şi n-a înţeles mai mult decât predecesorul său. În sfârşit, a exclamat: „Ei bine, vei avea şansa să-ţi experimentezi ideile. De săptămâna viitoare vom introduce noua metodă de identificare în mod experimental. Vor fi numiţi doi asistenţi care să te ajute. Îţi acord trei luni. Dacă în această perioadă reuşeşti să descoperi prin metoda ta un singur criminal recidivist…”

Şansa era pe departe de a fi generoasă. Cât de des se poate întâmpla ca un criminal să fie prins, condamnat, întemniţat, să-şi execute pedeapsa şi să fie şi eliberat în trei luni? Bertillon şi-a dat îndată seama că numai un mare

noroc i-ar putea permite să îndeplinească condiţiile lui Cameeasse. A acceptat însă oferta în tăcere.

Gustave Macé s-a indignat când a aflat că trebuie să numească doi funcţionari să-l ajute pe Bertillon. S-ar putea să fie ceva de sistemul lui Bertillon, declara el, dacă măsurătorile ar fi făcute cât se poate de conştiincios de cei mai conştiincioşi funcţionari. Dar cei mai mulţi funcţionari erau nişte nătărăi care făceau totul mecanic şi inexact şi, ca atare, măsurătorile lor nu puteau fi bune la nimic. Această obiecţie era determinată de suspiciunea pe care omul profund practic o avea cu privire la teoreticieni. Era însă un grăunte de adevăr în revolta lui, care avea să iasă la lumină mulţi ani mai târziu, într-un caz ce s-a dovedit a fi o dezamăgire tragică pentru Bertillon.

Bertillon începu să facă măsurătorile şi înregistrările pe acelaşi coridor lugubru în care lucrase mai înainte. Ajutoarele lui îl priveau cu mult dispreţ şi în bătaie de joc. Nu te puteai baza pe cei doi asistenţi pentru că erau incapabili să înţeleagă sensul muncii lor. Pedanteria posacă şi inexorabilă cu care Bertillon îi supraveghea nu prea era o invitaţie la colaborare. Desigur că ei aveau cunoştinţă de opoziţia lui Macé. Bârfeau în spatele lui Bertillon cu ceilalţi funcţionari. Totuşi, îşi îndeplineau sarcinile pentru că în curând au învăţat să se teamă de furia lui Bertillon când îi prindea că sunt neatenţi.

Bertillon lucra într-o tăcere obsesivă şi sfidătoare. Măsura, controla, lua note. Noapte de noapte îşi ducea servieta plină de datele acumulate în timpul zilei într-un mic apartament unde fusese oaspete frecvent începând cu iarna anului 1881. Apartamentul aparţinea unei tinere austriece, Amélie Notar, o fată mioapă şi cam sfioasă care cu greu îşi făcuse drum spre Paris, dând lecţii de germană. Fiind atât de mioapă, l-a rugat odată pe Bertillon să o ajute să traverseze o stradă aglomerată din Paris; aceşti doi inhibaţi s-au asociat şi au făcut în curând o alianţă împotriva lumii exterioare.

Bertillon nu avea destulă încredere în funcţionarii săi, ca să-i lase să completeze cartotecile de înregistrare. Amélie Notar se ocupa de aceasta. Stătea de dimineaţă până seara şi transcria notele cu scrisul ei ordonat. La începutul lui ianuarie 188 3, fişierele lui Bertillon conţineau deja 500 cartoteci completate, pe la mijlocul lui ianuarie, 1.000, iar la începutul lui februarie 1 600. Sistemul de înregistrare funcţiona. Dar avea vreo importanţă?

Februarie era ultima lună a termenului acordat pentru experiment. Pe la 15 februarie, fişierele cu măsurători crescuseră la 1 800 cartoteci. Şi totuşi, niciun recidivist care să fi fost măsurat de Bertillon nu apăruse ca să poată fi recunoscut după notaţiile din cartoteci.

Februarie se dovedi a fi o lună îngrozitoare. Bertillon era mai uşor iritabil decât de obicei. Se oprea adesea din lucru şi stătea meditând sumbru. Din nou era chinuit de crizele violente de migrenă. Din nou avea epistaxisuri. Stomacul înregistra şi el această stare de tensiune. La 15 februarie îi rămăseseră în faţă numai două săptămâni.

În ziua de 20 februarie, puţin înainte de plecarea de la slujbă, Bertillon însuşi lua măsurătorile unui prizonier care pretindea că se numeşte Dupont. Deţinutul era ultimul din acea zi şi cel de al şaselea Dupont. Multă vreme, numele de Dupont se bucurase de o popularitate deosebită pl între membrii lipsiţi de imaginaţie ai lumii interlope. Bertillon a măsurat: lungimea capului: 157 mm; lăţimea capului: 156 mm; degetul mijlociu… degetul mic… în ultimele zile se surprinsese adesea imaginându-şi trăsături familiare pe faţa fiecărui nou deţinut. De fiecare dată răsfoia cartotecile cu mâinile tremurânde, cu speranţa nebună de a găsi ceea ce avea nevoie de urgenţă. De fiecare dată, însă, fusese înşelat, înşelat de siguranţa ochilor, motiv pentru care, de fapt, susţinea aplicarea noului sistem de identificare. Acum, terminând de luat măsurătorile celui de al şaselea Dupont, se gândi din nou

că-i recunoaşte înfăţişarea. Dar pesimismul său estompă acest sentiment.

Lungimea capului deţinutului intra în categoria medie, fapt ce l-a condus la secţiunea corespunzătoare a fişierului. Lăţimea capului a micşorat numărul cazarelor cu fişe în care trebuia să caute la 9, lungimea degetului mijlociu la 3, a degetului mic la un singur cazar conţinând numai 50 de cartoteci. Câteva minute mai târziu, Bertillon avea în mână o singură cartotecă. Cifrele de pe ea corespundeau exact cu acelea de pe noua cartotecă, dar numele era de Martin şi nu de Dupont, arestat pe 15 decembrie 1882 pentru furt de sticle goale.

Bertillon se adresă deţinutului: „Te-am mai văzut", bâlbâie el, atât de emoţionat incit de-abia putea vorbi. „Ai fost arestat pentru furt de sticle goale pe 15 decembrie anul trecut. Atunci ai spus că te numeşti Martin".

Pentru câteva clipe, în hol, domni o tăcere prevestitoare de rău. Poliţistul care-l adusese pe Dupont împietrise. Apoi, deţinutul mormăi furios: „Ei şi ce! Eu eram..."

Funcţionarii din sală s-au holbat la Bertillon. Unii au crezut probabil că aceasta era numai jocul întâmplării şi al memoriei. Ceilalţi simţiseră însă că omul pe care-l consideraseră nebun se reabilitase, în sfârşit. Dar Bertillon îşi reveni brusc şi răspunse privirilor lor pline de admiraţie cu dispreţul său obişnuit. Ca de obicei, s-a îndreptat spre biroul său, fără să mai spună o vorbă. Acolo scrise un raport către prefect şi-l trimise la biroul acestuia. După aceea, închise fişierele şi plecă, întrucât ziua de lucru se terminase. Pe stradă făcu un lucru cu totul neobişnuit pentru un om cu salariul său! Luă o trăsură şi merse drept la Amélie Notar. Acolo, pentru o clipă, se stăpâni să-şi reverse emoţia. Îi povesti despre victoria lui. Luă trăsura şi se duse să-l vadă pe tatăl său. Relatarea pe care o făcu tatălui fu una din ultimele plăceri ale vieţii pentru Louis Adolphe Bertillon, pentru că el muri câteva zile mai târziu.

Ziarele din Paris din ziua de 21 februarie 1883, publicau prima relatare cu privire la cazul Dupont-Martin şi a sistemului de identificare al lui Bertillon. Relatările nu prea au atras atenţia publicului. Dar 24 de ore mai târziu, Camecasse a trimis după Bertillon şi i-a comunicat că experimentul va continua pentru o perioadă nedefinită. Ideea de a deveni celebru, tentantă pentru orice politician, prin introducerea unei idei revoluţionare, se aprinsese în mintea lui Camecasse. Se hotărâse să-l sprijine pe Bertillon. Alţi funcţionari au fost puşi în subordinea lui Bertillon şi i s-a dat şi un birou unde putea să ia măsurătorile nederanjat. În luna martie a reuşit să identifice un alt recidivist. În următoarele trei luni a mai identificat şase, în iulie, august şi septembrie 15, şi, până la sfârşitul anului, alţi 26 de recidivişti pe care detectivii de modă veche ce se bazau pe „memoria lor vizuală” nu reuşiseră să-i recunoască.

Până în acel moment succesul lui Bertillon rămăsese o problemă internă a prefecturii de poliţie. Treptat atitudinea colegilor s-a schimbat. Dispreţul dispăruse şi i se arăta o cordialitate din ce în ce mai mare. Dar maniera neprietenoasă din comportamentul lui Bertillon, excentricitatea şi neîncrederea lui erau greu de depăşit. Se răzbuna, pentru faptul că fusese silit să suporte a fi ridiculizat atâta vreme, printr-o mai mare răceală şi un sarcasm de o mare duritate. Mai mult, duşmanul lui cel mai puternic, Gustave Macé, demisionase la 1 aprilie 1884, ca semn de protest împotriva fondurilor cu totul limitate acordate siguranţei de consiliul municipal (nu i se acordase nici dreptul de a avea un telefon, deşi era gata să-l plătească cu proprii lui bani).

Dar Siguranţa, luată în totalitatea ei, era atât de dominată de practicile vechii şcoli, încât refuza să-l ia în serios pe „omul cu faţa palidă de la Prefectură”. Unii detectivi credeau că îşi bat joc de Bertillon chemându-l la morgă să examineze victimele crimelor şi pe înecaţi. Era o

plăcere să-l vezi pe Bertillon înverzindu-se la vederea celor mai înfiorătoare cadavre. Dar, când, în sfârşit, a reuşit să identifice câteva corpuri anonime, prin luarea măsurătorilor care au fost apoi comparate cu cartotecile lui, amuzamentul a făcut loc, involuntar, respectului. Mai existau, însă, câţiva detectivi care au continuat să-l irite. „Sistemul” funcţiona foarte bine după ce un criminal era arestat, spuneau ei, dar putea să le spună Bertillon de unde să vâneze o anumită persoană? Puteau ei să oprească, să dezbrace şi să măsoare pe fiecare suspect?

Bertillon stătea în defensivă. În mijlocul acestei activităţi febrile s-a căsătorit cu Amélie Notar, fără prea mult zgomot, cu o sobrietate care amintea de conştiinciozitatea cu care-şi completa cartotecile.

Pe la mijlocul anului 1884, Bertillon reuşise să-şi formeze atât de bine funcţionarii încât se putea baza pe măsurătorile şi atenţia lor în completarea cartotecilor. Câştigă în acest fel timp să-şi îndrepte atenţia către probleme noi. Din nou stătea meditând, cu privirea aţintită asupra fotografiilor care fuseseră luate deţinuţilor pe care-i măsurase deja. Obţinuse un aparat de fotografiat personal şi începuse să facă fotografiile deţinuţilor după metoda lui. Apoi, tăia fotografiile, iar ochii, nasurile şi urechile le lipea unele lângă altele. În acelaşi timp s-a apucat să sistematizeze toate categoriile generale prin care diferite forme de nas şi urechi. puteau fi descrise. Listele cu termenii de descriere erau enorme. (Nasurile, de exemplu, puteau fi în formă de S, în formă de pod turtit, de pod strivit, de pod deviat la dreapta sau la stânga; nările puteau fi groase, subţiri şi aşa mai departe. Controla culoarea ochilor fiecărui deţinut şi făcea distincţie între zonele interioare şi exterioare ale irisului şi între diferitele nuanţe de culori: galben, portocaliu, maro, maro deschis, maro închis, albastru ca ardezia…

Impulsul pentru această muncă era întrebarea batjocoritoare a detectivilor de la Siguranţă; puteau ei să

oprească un suspect şi să-i ia măsurătorile? O nouă idee îl obseda pe Bentillon. Voia să suplimenteze cartotecile cu măsurătorile cu fotografii de calitate mai bună şi descrieri adecvate, astfel încât orice poliţist să aibă în minte atât de clar chipul criminalului căutat încât să-l poată aresta pe baza imaginii mintale. Mai apoi, presupunerea putea fi verificată cu măsurătorile din cazier. Bertillon era, prin urmare, în căutarea unui sistem de fotografiere care, spre deosebire de tehnica curentă, să prezinte aspectele neschimbătoare ale figurii omeneşti sau, în orice caz, acelea mai greu de schimbat. În sfârşit, ajunse la concluzia că fotografiile în profil serveau cel mai bine scopului său.

În cursul anului 1884 a identificat 300 de recidivişti care se strecuraseră prin plasa de identificare a vechilor metode şi în acel an nu a putut găsi niciun individ ale cărui măsurători să se potrivească perfect cu ale altuia. Validitatea sistemului său nu putea fi pusă sub semnul întrebării. Camecasse se mândrea în mod deosebit cu protejatul său. Era la modă ca politicienii şi oaspeţii străini să vină la Bertillon şi să-l privească luând măsurătorile.

La sfârşitul anului 1884, un englez numit Edmund R. Spearrnan apăru în biroul lui Bertillon. Era interesat în gradul cel mai înalt de activitatea poliţiei şi avea legături importante în Ministerul de interne britanic. Spearman, care va mai apare în această relatare, manifesta un interes atât de autentic şi era atât de inteligent încât Bertillon, care la început era de neînduplecat, i-a făcut englezului o relatare amănunţită a sistemului său. Cam în acelaşi timp Hébert, director al administraţiei închisorilor franceze, a venit şi el să-l vadă pe Bertillon. Hébert şi-a dat imediat seama că metoda avea o valoare extraordinară şi pentru departamentul său, întrucât şi arhivele administraţiei închisorilor, ca şi ale poliţiei, erau pline de nume false. Câteva zile mai târziu, ziariştii francezi au informat publicul că Hébert intenţiona să introducă sistemul lui Bertillon şi în închisorile din Franţa. În zilele următoare

numele lui Bertillon a apărut pentru prima dată în principalele ziare pariziene. Articolele purtau titluri ca: „Un tânăr savant francez revoluţionează metoda de identificare a criminalilor”, „Poliţia franceză este din nou în fruntea poliţiilor din întreaga lume”, „Metoda ingenioasă de măsurători a dr. Bertillon”.

Peste noapte, Bertillon era pe punctul de a deveni unul din cei mai mari oameni ai Franţei. În 1885 (Camecasse demisionase şi un nou prefect, Gragnon, îi luase locul), antropometría, cum numea acum Bertillon sistemul său, era parte integrantă a sistemului închisorilor franceze. Gragnon nu putea să-l înghită, dar a trebuit să recunoască că antropometría constituia un progres în evoluţia metodelor de lucru ale poliţiei şi închisorilor şi că valoarea metodei va fi de durată. Prin urmare, el a cerut introducerea tehnicilor de măsurare în activitatea poliţiei din provincie şi a anunţat înfiinţarea unui birou central de antropometrie la Paris, probabil într-o nouă clădire, separată.

Dar Gragnon nu luase în consideraţie şi indiferenţa birocraţiei administrative franceze. Nu i s-a dat o clădire nouă, aşa că a trebuit să se mulţumească eu un număr de camere de la mansarda tribunalului. Camerele erau într-o stare îngrozitoare şi erau şi mai mult supuse diferenţelor extreme de temperatură decât sediul precedent al lui Bertillon. Tencuiala cădea de pe tavan şi duşumelele erau putrede. Nu s-a acordat niciun fond pentru renovare. Cu toate acestea, la 1 februarie 1888, Bertillon, având acum titlul de director al Serviciului de identificare al poliţiei, s-a mutat în noul sediu.

Reprezentanţii ministerelor, ai camerei deputaţilor, ai senatului, reporteri de la ziarele din Paris şi din provincie s-au adunat în acea zi la noul sediu. Bertillon a ascultat lungile şi confuzele cuvântări fără să spună o vorbă. De îndată ce oratorii şi-au terminat cuvântările, Bertillon a dispărut în noul sediu. Lipsa completă a simţului estetic i-a

permis să nu remarce starea îngrozitoare în care se aflau încăperile. În sfârşit, avea regatul său. Ca urmare, orice vizitator, care urca scările interminabile către mansardă, trebuia să aştepte mai întâi pe palierul de sus pentru a vedea dacă Bertillon îl primeşte sau nu. Aceasta era. răzbunarea lui Bertillon pentru umilinţele pe care le suferise până atunci.

În dimineaţa următoare, ziariştii au inventat un nou cuvânt care a intrat curând în vocabularul francez şi a pătruns repede în multe alte limbi: bertillonajul. „Bertillonajul, bazat pe măsurarea părţilor neschimbătoare din schelet, scria Pierre Brullard, este cea mai mare şi strălucitoare descoperire pe care secolul al XIX-lea a făcut-o în domeniul criminalisticii. Datorită geniului unui francez, erorile de identificare vor înceta curând să mai existe, nu numai în Franţa, ci şi în restul lumii. Ca urmare, erorile judiciare datorate falsei identificări vor dispărea probabil. Trăiască bertillonajul, trăiască Alphonse Bertillon!”

Câteva săptămâni mai târziu, Bertillon a cerut ca studioul fotografic să fie pus în subordinea serviciului de identificare. Dorinţa i-a fost realizată. Fotografii au fost nemulţumiţi când noul lor şef a dat ordin ca de atunci încolo fiecărui deţinut să i se facă două fotografii, una din faţă şi alta din profil, ambele luate de fiecare dată de la aceeaşi distanţă, cu aceeaşi intensitate a luminii şi în aceleaşi poziţii ale capului. Bertillon a standardizat procedeul de fotografiere pe mai departe prin fabricarea unui scaun special în oare deţinuţii urmau să fie fotografiaţi.

De aici încolo, noile fotografii urmau să fie lipite pe cartotecile în care se înregistrau măsurătorile. Cu un fişier ce cuprindea aproape un milion de cartoteci, Bertillon a continuat să perfecteze sistemul asupra căruia cugetase îndelung, cu descrierea verbală amănunţită a criminalului, descriere pentru care trebuia să-şi creeze o nouă

terminologie. Noile fotografii şi acest *portrait parlé*, aşa cum îl numea el, vor oferi poliţiştilor o descriere a fiecărui infractor, mai exactă decât oricând înainte. Bertillon şi-a imaginat o terminologie de descriere capabilă să reflecte toate trăsăturile vizibile ale capului omenesc. Fiecare cuvânt sau expresie din această listă putea să fie reprezentat printr-o singură literă sau un grup de litere, adică o formulă care rezuma caracteristicile tipice ale infractorului.

Bertillon a început să-i înveţe pe oamenii săi să folosească aceste formule. Li se cerea să înveţe formulele deţinuţilor pe care ei nu-i văzuseră niciodată şi apoi să-i recunoască şi să-i scoată din coloană atunci când aceştia erau scoşi în curtea închisorii La Santé. Într-adevăr, ei s-au deprins repede cu noul sistem dar, aşa cum pe vremuri Gustave Macé respinsese antropometría lui Bertillon, acum alţi lucrători cu simţ practic de la siguranţă erau ostili noului sistem, „portretul vorbit”, oare era, susţineau ei, o monstruozitate hipercomplicată. Un simplu poliţist nu putea să-l utilizeze. Dar acum, întrucât Bertillon era o autoritate, în ciuda unor astfel de obiecţii, „portretul vorbit” a fost introdus în practica de zi cu zi a poliţiei franceze.

Şi tocmai în acel moment a apărut un caz senzaţional care a făcut ca numele lui Bertillon să fie pe buzele tuturor francezilor.

*

La 11 martie 1892, o explozie violentă cutremură bulevardul Saint-Germain din Paris. Fumul străbătea prin ferestrele distruse ale casei cu numărul 136. Când au sosit, poliţiştii şi pompierii au crezut la început că este vorba de o explozie a gazelor. Dar, sub dărâmăturile etajului al doilea au fost descoperite rămăşiţele unei bombe, întrucât unul din locatarii casei era Benoît, preşedintele completului de judecată, care în mai 1891 judecase procesul unei bande de anarhişti, se părea că nu

este nicio îndoială în privinţa obiectivului agresiunii şi că anarhiştii erau autorii.

Începând cu anul 1878, anarhismul devenise coşmarul Europei. La 11 mai 1878 un instalator german numit Max Hodel a tras câteva focuri în împăratul Wilhelm I la Berlin, dar şi-a greşit ţinta. La 2 iunie, aproape în acelaşi loc, pe Unter den Linden, două alice l-au rănit puternic pe împărat la cap şi braţe. Asasinul prezumtiv, Karl Nobling, era anarhist. S-a atentat asupra vieţii regilor Spaniei şi Italiei. Teama de anarhişti neprevăzuţi a devenit atât de mare încât în procesul a 86 de persoane acuzate de anarhism în Italia, inculpaţii au fost închişi în cuşti chiar şi în instanţă.

Parisul devenise unul din centrele anarhismului. Pe la 1892 agitaţia anarhistă şi furtul unei mari cantităţi de dinamită dintr-un depozit din Soiry-sous-Etoiles crease o atmosferă atât de agitată la Paris, încât explozia de pe bulevardul Saint-Germain a făcut ca prefectura poliţiei să intre într-o veritabilă panică.

Eforturile iniţiale de a găsi pe infractori au eşuat. Neliniştea publicului creştea. În sfârşit, la 16 martie, o informatoare a Siguranţei, cunoscută sub numărul X_2S1, a raportat câteva detalii interesante. X_2S1 o cunoştea pe soţia profesorului Chaumartin, de la şcoala tehnică din suburbia pariziană Saint-Dénis. Chaumartin era cunoscut ca înfocat partizan al anarhismului; ţinea prelegeri interminabile despre sosirea veacului de justiţie socială care va răsări după prăbuşirea tuturor guvernelor. Profesorul era considerat însă paşnic şi era ultima persoană de la care te-ai fi putut aştepta să fie în stare să mânuiască o bombă. Soţia spusese totuşi că Chaumartin plănuia bombardarea bulevardului Saint-Germain în scopul răzbunării condamnării câtorva camarazi de către judecătorul Benoît. Cel care pusese cu adevărat bomba se presupunea că este un individ cu numele de Léon Léger.

Chaumartin a fost arestat de îndată. A cedat imediat

şi a recunoscut totul, dar a dat toată vina pe Léger care, spunea el, era un fanatic ce ura pe cei bogaţi şi era capabil de orice act de violenţă. Îi fusese trimis lui Chaumartin de undeva din afara capitalei; acesta era persoana ideală care să se ocupe de judecătorii reacţionari, i se spusese. Léger era însă numai unul din numele lui de împrumut. De obicei, purta numele de Ravachol şi era un individ căutat de poliţie. El fusese acela care furase dinamita din Soirysous-Etoiles. Bomba folosită pe bulevardul Saint-Germain fusese asamblată pe Quai de la Marine, unde Ravachol avea o cameră mobilată.

Când detectivii de la siguranţă au descins în camera de pe Quai de la Marine, au găsit-o abandonată. S-au găsit însă nişte materiale folosite la fabricarea bombei. Chaumartin a fost interogat din nou. Curând deveni evident că Chaumartin nu cunoştea într-adevăr noua ascunzătoare a lui Ravachol. Cu toate acestea, el a dat o descriere a asasinului. Dar, ca toate descrierile de acest fel, şi aceasta era destul de vagă. Ravachol avea cam 1, 80 metri, faţa măslinie şi o barbă neagră.

Câteva ore mai târziu, sute de poliţişti vânau un individ cu acea descriere. Patrule fuseseră postate pe drumurile ce duceau în afara Parisului, toate trenurile controlate şi sute de bărbaţi nevinovaţi cu barba neagră erau interogaţi cu asprime. Anarhiştii cunoscuţi au fost arestaţi. S-a cerut tuturor portarilor să raporteze apariţia oricărui bărbat care se potrivea cu descrierea lui Ravachol. Toate eforturile au fost zadarnice.

„Franţa este în mâinile unor oameni incapabili care nu ştiu să ţină în frâu pe barbarii societăţii noastre”, scria ziarul *Le Gaulois*. Între timp, un nou prefect al poliţiei, din nou altă persoană, cu numele de Henri Lozet, l-a numit pe Bertillon să se ocupe de caz. Poliţia din afara Parisului a raportat că la Saint-Étienne şi Montbrison exista un individ care era cunoscut sub numele de Ravachol. Totuşi, numele său adevărat era François Koenigstein şi se născuse la

Saint-Chamond, la 14 octombrie 1849. Tatăl său fusese muncitor de origine olandeză şi lucrase la turnătoriile din Izieux unde şi fiul învăţase meseria de vopsitor. Era vestit prin brutalitate. Îşi bătuse mama şi o ameninţase că o omoară. În 1886 şi-a părăsit slujba şi a început să se ocupe de contrabandă şi jafuri. Poliţia îl căuta de mai mult de un an pentru câteva delicte grave. În noaptea de 15 mai 1891 bolta funerară a baronesei Rocher-Taillier din Saint-Étienne fusese spartă. Profanatorul de morminte deschisese coşciugul şi furase o cruce, un medalion şi încercase în zadar să smulgă inelele din degetele femeii moarte. Erau multe indicii că răufăcătorul era Ravachol. La 19 iunie a aceluiaşi an, un bătrân pustnic, care trăia într-o colibă în munţii Forez, fusese găsit strangulat. Bătrânul zgârcit era vestit pentru faptul că economisise 35.000 franci pe care-i ascunsese în colibă. Banii dispăruseră. Koenigstein – Ravachol suspectat şi de această crimă fusese arestat, dar reuşise să se smulgă din mâinile poliţiei. Şase săptămâni mai târziu, în seara zilei de 27 iulie 1891, două femei care ţineau un magazin de fierărie pe Rue de Roanne în Saint-Étienne fuseseră ucise cu un ciocan. Prada ucigaşului fusese numai 48 de franci. Din nou a fost suspectat Koenigstein-Ravachol, fără însă să fie prins.

Toate aceste date erau interesante şi virtual importante, dar amănuntul decisiv a fost acela că în 1889 Koenigstein fusese arestat pentru furt. Pentru că dovezile fuseseră insuficiente, a fost eliberat. Totuşi, pentru că la acea dată bertillonajul fusese introdus şi la Saint-Étienne, măsurătorile suspectului fuseseră luate. La 24 martie 1892 Bertillon a primit datele din cartoteca lui Koenigstein aflată la Saint-Étienne: Claudius-François Koenigstein, alias Ravachol; înălţimea: 1, 663; lungimea braţelor întinse: 1, 780; torace: 0,877; lungimea capului: 0,186; lăţimea capului: 0,162; lungimea piciorului stâng: 0,279; lungimea degetului mijlociu: 0,122; urechea stângă: 0,098;

culoarea irisului stâng: gălbui cu nuanţe verzui; cicatrice pe mâna stângă lângă degetul mare.

Elementele descrierii erau mai reduse la număr decât ceruse Bertillon şi lucrul acesta l-a înfuriat. Dar aceasta era singura descriere precisă a lui Ravachol care exista la acea dată. Dacă acest individ era acel Ravachol menţionat de Chaumartin, poliţia înaintase mult în cercetările sale pentru găsirea teroristului. Dacă reuşea să-l aresteze, identitatea putea fi dovedită fără nicio îndoială cu ajutorul măsurătorilor. Şi dacă Ravachol era aceeaşi persoană cu criminalul urmărit, Koenigstein; aceasta ar fi însemnat o puternică lovitură morală pentru mişcarea anarhistă.

Duminică 27 martie, puţin după ora 8 dimineaţa, a explodat

O altă bombă, de data aceasta la numărul 39, pe Rue de Clichy. Locatarii au fost aruncaţi în aer din paturile lor. Scara fusese demolată şi ei strigau ajutor de la geamurile distruse. Cinci persoane au fost grav rănite. Printre locatarii casei se afla procurorul general de stat Bulot. Nu era nicio îndoială că anarhiştii erau şi de data aceasta cei care făcuseră atentatul.

Un nou val de panică a cuprins Parisul. Procesiuni de oameni se îndreptau spre Rue de Clichy să vadă scena ultimei explozii. Premierul Emile Loubet a conferit ore întregi cu ministrul de război şi prefectul de poliţie. Toţi anarhiştii străini cunoscuţi au fost expulzaţi. La Roma, Londra, Berlin şi Petersburg se discuta despre Ravachol. Ziarele anarhiste îl aclamau ca pe un erou invincibil.

Câteva zile mai târziu, în ziua de miercuri 30 martie, proprietarul restaurantului Very, de pe bulevardul Magenta, a trimis un mesaj poliţiei prin care anunţa că un bărbat de aproximativ 30 de ani cu o cicatrice lângă degetul mare al mâinii stângi lua micul dejun în acel loc. Mai mult, străinul vorbise cu chelnerul lunea trecută şi folosise tot felul de sloganuri anarhiste în timpul conversaţiei.

Când suspectul ieşi din restaurant, afară era aşteptat de 5 poliţişti. Scoase revolverul dar după o luptă aprigă a fost doborât. În drum spre poliţie a încercat să evadeze de câteva ori. În timp ce era transportat la siguranţă, a strigat de nenumărate ori: „Urmaţi-mă, fraţilor! Trăiască anarhia! Trăiască dinamita!”

Încă mai sângera de pe urma luptei cu poliţiştii când a fost dus la Bertillon. A opus atâta rezistenţă încât a fost imposibil să

I se facă fotografii sau să i se ia măsurătorile. Totuşi, până a doua zi, s-a calmat şi şi-a schimbat atitudinea brusc. A adoptat poza unui erou mândru cane permite cu plăcere numai lui Bertillon personal să-i facă măsurătorile şi să-l fotografieze. Măsurătorile erau = înălţimea: 1, 663; lungimea braţelor întinse: 1, 780; toracele: 0,877; şi aşa mai departe. Ravachol nu era altul decât Claudius-François Koenigstein şi probabil profanatorul de morminte şi criminalul din Saint-Étienne.

Când acest raport a fost publicat, în ziua următoare, ziarele anarhiste au fost indignate la culme. Încerca poliţia să-l prezinte pe Ravachol ca pe un criminal de drept comun ce omorâse şi prădase pentru câştig? Credeau ei că pot să convingă oamenii că-l capturaseră pe adevăratul Ravachol?

Teama că adevăratul Ravachol era încă în libertate păru să fie confirmată în ziua de 25 aprilie, cu 2 zile înainte ca Ravachol să fie judecat, când o altă bombă a aruncat în aer, cu un zgomot asurzitor, restaurantul Very, locul unde Ravachol fusese arestat. În ruine s-au găsit trupurile proprietarului şi al unuia din patroni.

Şi totuşi măsurătorile lui Bertillon nu erau greşite.

Când Ravachol a apărut în faţa tribunalului pe 27 aprilie şi a fost acuzat de a fi autorul exploziilor de pe bulevardul Saint-Germain şi Rue de Clichy, el a negat că e aceeaşi persoană cu criminalul din Saint-Étienne şi a dat glas unor declaraţii idealiste. Judecătorii erau evident atât

de îngroziţi de ameninţările împotriva lor încât l-au tratat pe inculpat cu foarte multă prudenţă.

În ziua de 20 iulie, totuşi, Ravachol a fost dus în faţa Tribunalului Montbrison, din departamentul Loire, şi acuzat de crimă şi jaf în districtul Saint-Étienne. Preşedintele completului de judecată, Darrigant, venea de la Lyon şi nu era stăpânit de nesiguranţa şi teama ce domnea în Paris. Ravachol şi-a dat seama că partida se terminase şi a recunoscut că el era de fapt Koenigstein. Da, el fusese cel ce profanase mormântul baronesei şi-l omorâse pe pustnic. Toată vorbăria lui a fost numai o disimulare a instinctelor sale agresive şi a crudei avariţii. A fost condamnat la moarte. În timp ce era condus pe străzile Parisului la locul execuţiei, cânta cu o voce spartă: „Dacă vreţi să fiţi fericiţi, spânzuraţi-vă stăpânii şi tăiaţi preoţii în bucăţele”. Ultimele lui cuvinte la ghilotină au fost: „Sunteţi nişte porci. Trăiască revoluţia!”

Povestea procesului şi victoria lui Bertillon în identificarea lui Ravachol au stârnit senzaţie în întreaga Europă. După un astfel de succes, bertillonajul va intra în practica obişnuită a multor corpuri poliţieneşti din lume.

*

* * *

Expoziţia internaţională de la Londra din 1884 oferea tot felul de noutăţi mari şi mici. Printre cele mai amuzante era un spectacol unde, pentru trei penny, oricărui amator i se făcea o descriere rapidă a trăsăturilor sale fizice şi mintale.

Vizitatorii mergeau pe un hol îngust la o masă pe care se aflau înşirate tot felul de instrumente. Un bărbat destul de tânăr era gata să facă testele. Măsura lungimea braţelor, înălţimea, lungimea trunchiului, greutatea. Testa forţa muşchilor braţului, timpul lor de reacţie, capacitatea respiratorie, puterea de a distinge culorile, auzul şi văzul. La plecare, vizitatorul primea o cartotecă, ce arăta destul de impresionantă şi în care se înregistraseră rezultatele

testării. Această distracţie era extrem de populară.

Din când în când, întâlneai pe hol un domn bine îmbrăcat, cam de vreo 60 de ani. Ceea ce te impresiona la el era înfăţişarea capului. Avea o chelie cu pielea netedă, înconjurată de puţine rămăşiţe de păr. Era Sir Francis Galton, unul din acei savanţi diletanţi care au contribuit atât de mult la progresul ştiinţei în secolul al XIX-lea.

Francis Galton era fiul unui fabricant prosper. Născut în 1822 la Birmingham, studiase medicina dar nu o practicase niciodată. Curând se dedică complet pasiunilor sale ştiinţifice. Independenţa financiară îi permisese să călătorească prin multe ţări ale lumii, în 1840, de exemplu, mersese la Giessen să-l cunoască pe marele chimist german Justus Liebig. Apoi a călătorit la Budapesta, Belgrad, Constantinopol, Atena, Veneţia, Milano şi Geneva, călare sau cu poştalionul. Era un tur obositor chiar şi pentru un tânăr de 20 de ani. Călătoria se termină cu o completă epuizare fizică şi psihică. (Astfel de prăbuşiri au fost destul de frecvente de-a lungul vieţii lui Galton dar, în ciuda lor, a trăit totuşi până aproape de vârsta de 90 de ani).

Harta lumii mai era pe atunci încă plină de spaţii albe, marcând regiuni neexplorate. Galton se pasionă de geografie. A străbătut Egiptul şi Sudanul cu intenţia de a da de izvoarele Nilului. Următoarea atracţie fu ascensiunea cu balonul cu care s-a urcat de câteva ori în Insulele Shetland. Totuşi, şi aceasta a fost un hobby trecător, pentru că în 1850 s-a îmbarcat şi a plecat în Africa de Sud, unde a studiat şi măsurat pe boşimani şi numeroşi africani din alte triburi. Antropologia a rămas pasiunea care l-a stăpânit cel mai mult şi care a durat până la sfârşitul vieţii. Casa din Londra, aflată la nr. 42 pe Rutland Gate, era locul preferat de întâlnire al geografilor, medicilor, biologilor, antropologilor şi filosofilor.

Stimulat de cartea vărului său Charles Darwin despre *Originea speciilor*, Galton a început să studieze problema

eredităţii. Pentru a preciza mecanismul moştenirii caracteristicilor fizice şi intelectuale, Galton avea nevoie de o statistică bazată pe un mare număr de date obţinute prin măsurători asupra unor bărbaţi, femei şi copii aparţinând diferitelor generaţii. Ani de-a rândul şi-a adunat materialul. De fapt, „spectacolul distractiv" pe care-l aranjase la Expoziţia internaţională fusese inventat cu scopul de a obţine astfel de date. Copii ale măsurătorilor luate acolo au ajuns în fişele lui Galton. Când expoziţia şi-a închis uşile, în 1885, Galton nu a avut linişte până nu a reuşit să înfiinţeze un laborator permanent de măsurători în vestitul muzeu din South Kensington din Londra. Era la modă să te duci să-ţi iei măsurătorile la asistentul lui Galton, sergentul Randal. Curând Galton a fost recunoscut ca cel mai de seamă expert englez în antropometrie.

În primăvara anului 1888, s-a auzit la Londra că Alphonse Bertillon fusese numit şeful biroului de identificare al poliţiei din Paris. Institutul Regal din Londra începuse să se intereseze de bertillonaj. Francis Galton a fost invitat să vorbească despre această problemă la una din vestitele şedinţe care avea loc vinerea. Comitetul care răspundea de aceste probleme nu-şi imaginase, cu siguranţă, că acea invitaţie avea să schimbe profund întreaga istorie a criminalistica.

Galton a acceptat invitaţia de a vorbi despre această problemă şi a plecat imediat la Paris să facă cunoştinţă cu Bertillon. El a relatat astfel primele sale impresii: „Am făcut cunoştinţă cu domnul Bertillon în timpul unei scurte vizite la Paris şi am avut ocazia să văd cum este aplicat în practică sistemul său. Nimic nu poate depăşi dexteritatea cu care asistenţii săi măsoară deţinuţii. Metodele lor sunt rapide, corecte şi toate detaliile necesare sunt excelent puse la punct. Dar nu am avut mijloace de a testa mai îndeaproape eficienţa metodei".

Cu alte cuvinte Galton nu avea deplină încredere în

fundamentul ştiinţific pe care Bertillon îşi construise sistemul. În acest sens Galton comenta: „Greşeala constă în faptul că măsurătorile diferitor dimensiuni ale aceleiaşi persoane sunt tratate ca şi cum ar fi variabile independente, ceea ce nu este adevărat. De exeirv piu, un bărbat înalt va avea cu siguranţă braţul, piciorul şi degetele de la mâini mai lungi decât ale unui om scund… şi totuşi sistemul este cât se poate de ingenios şi foarte interesant…”

Galton nu era omul care să se rezume numai la o relatare a descoperirii lui Bertillon. De îndată ce şi-a îndreptat atenţia asupra problemei identificării, Galton a aprofundat problema cu minuţiozitatea care-l caracteriza. Scrisorile pe care Dr. Faulds şi William Herschel le publicaseră în revista *Nature*, cu aproximativ 8 ani în urmă, fuseseră uitate de mult. Faulds, care devenise între timp medic de poliţie în Anglia, a mai făcut câteva încercări de a trezi interesul Scotland-Yard-ului şi al secretarului Ministerului de interne pentru amprente, dar totul a fost în zadar. Înverşunat şi de neînfrânat, el a continuat să studieze această problemă în particular.

Într-un colţ al fenomenalei memorii a lui Francis Galton se afla amintirea acelor scrisori din *Nature*. A scris redactorilor şi a cerut şi alte informaţii. I-au răspuns îndată, dar, din întâmplare. i-au trimis lui Galton numai adresa lui William Herschel din Littlemore şi nu şi pe aceea a lui Faulds. Şi Herschel îşi continuase cercetările personale în privinţa amprentelor. Când Galton i-a scris, speranţele că descoperirea lui va fi pusă în sfârşit în practică au reînviat. Fără nicio ezitare, el a trimis lui Galton tot materialul său. La scurtă vreme după aceea, Herschel l-a vizitat pe Galton şi i-a arătat cum se iau amprentele.

Rezultatele viitoare ale fructuoasei întâlniri a celor doi au fost probabil posibile numai datorită minţii atât de deschise a lui Galton. Timp de decenii el studiase

antropologia şi antropometría. Era, ca să spunem aşa, predestinat să fie discipolul lui Bertillon, dar în clipa în care a examinat documentaţia lui Herschel, Galton şi-a dat seama că era ceva mult mai important decât bertillonajul. Fără îndoială, sistemul lui Bertillon reprezenta numai un pas înainte. Dacă teoria lui Herschel era corectă şi dacă rezultatele sale erau demne de încredere, tehnica amprentării avea perspective cu mult mai mari decât antropometría.

Galton trebuia să-şi ţină conferinţa la 25 mai 1888 şi de aceea nu a avut timp să examineze atent noul fenomen. Dar el a folosit ocazia oferită de conferinţă pentru a evidenţia că în afară de bertillonaj mai există o altă metodă de identificare, probabil tot atât de eficientă dacă nu cu mult mai mult: amprentologia.

Imediat după conferinţă s-a apucat de lucru. Prima problemă care l-a preocupat se referea la stabilirea valabilităţii afirmaţiei că amprentele rămân neschimbate de-a lungul întregii vieţi. Colecţia de amprente a lui Herschel, care conţinea material adunat de-a lungul a trei decenii, părea să dovedească că lucrurile stau aşa. De-atunci încolo, Galton ruga pe vizitatorii laboratorului său de la Muzeul South Kensington să-i permită să le ia şi amprentele. Avea sentimentul că este pe urmele unui nou miracol al speciei omeneşti.

Sergentul Randal de la Muzeul South Kensington a continuat să măsoare înălţimea, vederea şi puterea musculară a vizitatorilor, dar ceea ce-l interesa mai mult pe Galton acum era amprentele lor. A cerut să se execute fotografii mărite a fiecăreia din aceste amprente. În 3 ani, Galton şi-a făcut o colecţie de amprente mai mare ca cea a lui Herschel. Niciodată însă nu a găsit vreun caz în care amprentele de la cele 10 degete ale unui individ să fie identice cu acelea ale altui individ. Pe baza teoriei probabilităţilor, Galton a stabilit că şanisa era de 1 la 4 ca o amprentă a unui singur deget să fie identică cu a altei

persoane. Dacă se iau în consideraţie amprentele de la toate cele 10 degete, variaţiile posibile coboară şansa la 1 la 64.000.000.000. Comparat cu întreaga populaţie a globului, probabilitate ca două fiinţe omeneşti să aibă amprente identice la toate cele 10 degete era de neimaginat de mică.

De la această concluzie, Galton a trecut la rezolvarea unei alte probleme la care nu se gândiseră nici Herschel nici Faulds. Dacă amprentele urmau să fie folosite ca mijloace de identificare, infinitatea desenelor papilare trebuia redusă la un sistem care să poată fi catalogat ca şi măsurătorile lui Bertillon. împreună cu un asistent numit Collins, a început să studieze această problemă. Spre surpriza lui, a descoperit că şi alţi cercetători, cu mult înainte, s-au gândit la problema clasificării. În 1823, spre exemplu, Johann Purkinje, mai târziu profesor la fiziologie şi patologie la Praga, scrisese un tratat intitulat *Commentatio de examine physiologico organi visus et sistematis cutanei*, în care se apucase să facă ordine în nenumăratele desene ale structurilor papilare. Purkinje observase aceste semne în cursul examenelor patologice şi distinsese câteva structuri de bază: spiralate, eliptice, în cercuri, spirale duble şi linii diagonale.

Galton a încercat să folosească sistemul lui Purkinje. A mărit din nou fotografiile miilor de amprente dar nu a scos-o la a apăt nici cu ele. Clasificarea lui Purkinje nu părea folositoare. În sfârşit, Galton considera că poate să distingă 60 de desene fundamentale diferite. Epuizat, nu se mai ocupă de această problemă câteva zile. Când s-a apucat din nou de lucru, a descoperit, spre desperarea lui, că el luase amprentele identice drept diferite, numai din cauza variaţiilor cernelii. Nu, astfel nu va ajunge nicăieri. Era inutil, hotărî el, să pornească de la impresia generală oferită de crestele papilare.

După nenumărate analize, Galton s-a convins că existau numai 4 tipuri de bază de amprente la care puteau

fi reduse multitudinea desenelor papilare. Factorul cheie era o formaţie triunghiulară care apărea aproape la fiecare tip de amprentă. Triunghiul sau delta putea să fie pe partea stângă sau dreaptă a amprentei. Unele desene papilare aveau două triunghiuri, altele mai mult de două sau deloc. Ca urmare, amprentele puteau fi clasificate după cum urmează: fără triunghi, triunghi pe stânga, triunghi pe dreapta, câteva triunghiuri. Va fi oare constatarea eficientă în stabilirea unui sistem de înregistrare pe această bază? E firesc că dacă de la o persoană există numai o amprentă, persoana respectivă poate fi inclusă numai în una din cele 4 categorii. Într-o clipă, fiecare secţiune va deveni practic supraîncărcată. Dar dacă se iau amprente de la două degete de la fiecare persoană ar exista deja 42 = 16 posibilităţi. Dacă amprentele de la toate degetele sunt în cartotecă, posibilităţile de combinaţie se ridicau la 1 048 570, iar clasele posibile erau în mod proporţional nelimitate.

Galton a trimis o lucrare pe această temă revistei *Nature*, oare a publicat-o în 1891. În ea, Galton recunoştea că e îndatorat cercetărilor lui William Herschel. Nu s-a făcut vâlvă în jurul articolului deşi Faulds a scris şi a protestat că el şi nu Herschel descoperise metoda dactiloscopiei în scopul identificării judiciare. Cu toate acestea, Galton a ignorat declaraţiile lui Faulds ca şi lipsa generală de interes pentru această problemă. Cât priveşte discuţiile despre prioritate, acestea nu-l afectau. Fără nicio reţinere, a continuat să scrie un adevărat tratat cu privire la tehnica amprentării ca mijloc de identificare. Cartea intitulată *Amprentele* (*Fingerprints*) a fost terminată în 1892 şi publicată în acelaşi an. Era destinată să exercite o profundă influenţă asupra viitorului medicinii legale.

În perioada în oare se publica cartea lui Galton, două noi complexe de clădiri uriaşe, cu frontoane abrupte, erau în construcţie pe malul Tamisei. Acestea urmau să devină sediul poliţiei londoneze, cunoscut în mod obişnuit sub

numele de Noul Scotland Yard.

Dacă Siguranţa din Paris putea să se laude cu o istorie de peste 80 ani, Scotland Yard-ul nu putea să revendice o tradiţie atât de venerabilă. În 1829, primii comisari ai poliţiei londoneze, Mayne şi Rowan, îşi mutaseră sediul în nişte clădiri vechi, care mai înainte făcuseră parte din Palatul Whitehall. Mai itârziu, poliţia londoneză s-a extins şi în alte clădiri care pe vremuri fuseseră reşedinţa regilor Scoţiei când vizitau curtea regală engleză. De aici provine numele de Scotland Yard care, cu timpul, a devenit sinonim cu poliţia criminală engleză.

Sunt motive întemeiate care explică faptul că poliţia engleză nu e aşa de veche ca cea franceză. Conceptele britanice despre libertatea civilă au făcut ca întreaga populaţie să privească orice forţă poliţienească ca o ameninţare la adresa libertăţii lor. Această situaţie a continuat până în anii 1830, perioadă în care Londra fusese invadată de un ridicat val de criminalitate. Violenţa şi fărădelegea domneau în voie. Şi totuşi Anglia, timp de secole, nu a avut niciun procuror public şi nicio forţă poliţienească proprie. Era treaba cetăţenilor să menţină ordinea şi să-şi păzească avutul.

Probabil că acest punct de vedere era justificat atât timp cât cetăţenii erau gata să-şi asume slujba neplătită de judecător de pace şi de asemenea să sprijine pe judecători, îndeplinind şi sarcinile agenţilor de poliţie. Dar prin secolul al XIX-lea nimeni nu mai voia să îndeplinească aceste obligaţii. Oa urmare, cetăţenii îşi numeau reprezentanţii ce trebuiau să fie plătiţi pentru osteneala lor. Desigur că erau angajaţi cei ce acceptau un salariu mai mic: şchiopi, infirmi, orbi, vagabonzi şi chiar hoţi. Mulţi judecători de pace se îmbogăţiseră din mită şi trafic de lucruri furate, întrucât nu apăruse un individ ca Vidocq care să impună respectarea legii pe baze sănătoase. Dar pentru că trebuia să se găsească o metodă de combatere a

crimei, s-a practicat sistemul utilizării unor indivizi nepopulari numiţi „informatori comuni” şi „agenţi de prindere a hoţilor”, care nu erau altceva decât detectivi ce-şi asumau singuri această sarcină. Hotărârea lor era de fapt motivată de avariţie, de dorinţa de succese sau de aventură. Aceştia erau plătiţi de guvern şi de comunităţi pentru a captura şi condamna hoţii. Ei primeau o parte din amenzi sau, în caz de crime, ei pretindeau o parte din preţul oferit pentru capturare.

Oricine putea să capete profesiunea de „informator”; oricine putea să pună mâna pe delincvent, să-l predea judecătorilor şi să-l acuze. Dacă un delincvent era condamnat, informatorul îşi înoasa răsplata, dacă nu cădea şi el între timp pradă răzbunării prietenilor şi complicilor condamnatului.

De asemenea, orice cetăţean „putea să se autonumească” capturator de hoţi şi să predea pe hoţii de drumul mare, pe spărgători şi pe criminali. Legislatorii considerau că făcuseră tot ce le stătea în putinţă prin stabilirea unor măsuri preventive, aspre, împotriva răufăcătorilor. (Cam 200 de delicte, cele mai multe minore, s-au terminat cu spânzurarea făptaşilor). Închisorile erau considerate doar escale în drumul spre spânzurătoare sau spre coloniile penale.

Patruzeci de lire pentru condamnarea unui tâlhar de drumul mare, plus calul, armele şi proprietatea condamnatului reprezentau răsplata oferită „agentului de prindere a delincvenţilor”. Aceşti bani pătaţi de sânge erau o mare tentaţie pentru dezgustătorii detectivi ai veacului. O consecinţă firească a unui astfel de sistem era o corupţie fără margini. Aceşti detectivi îi îndemnau pe unii tineri la crimă ca mai apoi să-i târască la judecată pentru preţul capului lor. Ei se ofereau în mod public să recupereze lucrurile furate în schimbul unei răsplăţi egale cu valoarea obiectului înapoiat posesorului. Răsplata, desigur, era împărţită cu hoţii, cu excepţia situaţiilor în care

„detectivul” fusese şi hoţul şi acesta nu era un caz rar.

Cel mai vestit dintre agenţii „detectivi” fusese Jonathan Wild, tâlhar de drumul mare şi om de încredere al hoţilor, care organizase lumea interlopă a Londrei, un fel de strămoş al bossului gangsterilor americani. Wild se autointitula „detectiv general al Marii Britanii şi Irlandei”. Purta totdeauna cu el un sceptru cu capăt de aur şi, pe lângă biroul din Londra, avea un conac la ţară cu un mare număr de servitori. Predase curţilor cu juri şi spânzurătorilor câteva sute de tâlhari, dar totdeauna pe cei care refuzau să se supună organizaţiei sale. El însuşi a fost condamnat pentru jaf şi spânzurat la Tyburn.

Au mai trecut 25 de ani până ce un judecător de pace din Londra s-a gândit la problema creşterii numărului delincvenţilor. Acesta nu era altul decât romancierul Henry Fielding a cărui „Istorie a vieţii răposatului domn Jonathan Wild cel Mare” a devenit o capodoperă a satirei. În ciuda sănătăţii sale extrem de şubrede, Fielding era un desăvârşit om de acţiune. Ca judecător de pace pentru Middlesex şi Westminster fusese martorul creşterii neobişnuite a criminalităţii. Dar, în sfârşit, a reuşit să-l convingă pe secretarul Ministerului de Interne că Londra era pe punctul de a deveni ruşinea lumii civilizate, ca singurul oraş de pe pământ fără o forţă poliţienească. Ca urmare, i s-a acordat o sumă de bani, din fondurile serviciului secret, pe care a folosit-o pentru a angaja o duzină de detectivi. Să le mai asigure şi uniforme ar fi fost considerat un lucru prea îndrăzneţ, aşa că le-a procurat detectivilor săi nişte veste roşii sub care aceştia îşi ţineau pistoalele. Pentru că sediul biroului de detectivi era pe strada Bow, oamenii lui Fielding erau numiţi „alergătorii de pe strada Bow”. Acest nucleu este probabil forţa cea mai veche de detectivi din lume. Fielding îşi plătea oamenii cu o guinee pe săptămână. Pe lângă aceasta, orice cetăţean care avea nevoie de protecţie sau dorea să i se rezolve un delict putea să angajeze un „alergător” contra

sumei de o guinee pe zi. Aceştia erau totdeauna pregătiţi să acţioneze la mai puţin de 15 minute de la solicitare.

Metodele „alergătorilor” nu se deosebeau prea mult de cele folosite mai apoi de Vidocq: vizitau deghizaţi ascunzătorile criminalilor, recrutau informatori, memorau figurile delincvenţilor, observau cu multă răbdare şi dădeau dovadă de multă îndrăzneală, energie şi curaj. Organizaţia a avut un mare succes şi câţiva dintre detectivi au devenit celebri. Totuşi nu era un secret pentru nimeni faptul că multe dintre practicile lui Jonathan Wild nu le erau străine. Băncile prădate nu mai încercau să dea singure de urma spărgătorilor, ci se foloseau de „alergătorii de pe strada Bow”, care le recuperau banii furaţi în schimbul unor onorarii considerabile care erau uneori împărţite cu delincvenţii. Părea mai înţelept să se recupereze cel puţin 6 parte din ceea ce se furase decât să se aştepte timp îndelungat pentru a aduce pe răufăcători în faţa justiţiei, după ce întreaga pradă dispăruse. „Alergătorii” adunau bani pătaţi de sânge de unde puteau. Unii dintre ei nu se sfiau a incrimina şi nevinovaţi, pentru a primi un preţ bun de la adevăraţii făptaşi.

Dar, într-un veac în care nimeni nu putea fi sigur pe viaţa sau proprietatea lui, detectivii erau un rău necesar. Cu toată proasta reputaţie a agenţilor săi, Henry Fielding a reuşit să obţină succese uimitoare. În parte, a reuşit pentru că, la fel ca Vidocq mai târziu, a început să ţină o evidenţă a delincvenţilor cunoscuţi. Pe lângă aceasta, el purta corespondenţă cu alţi judecători de pace din întreaga Anglie şi publica în ziare listele infractorilor căutaţi.

Când Henry Fielding a murit, în 1754, fratele său vitreg, John, a continuat cu succes munca marelui romancier. John era orb. Dar istoria ori legenda spune că până la sfârşitul vieţii sale (a murit în 1780) atinsese performanţa uimitoare de a distinge după voce 3.000 de criminali. John Fielding a înfiinţat patrulele înarmate şi

detaşamentele călări care aveau sarcina de a proteja şoselele. Detaşamentele călări nu au rezistat multă vreme din cauză că Fielding nu mai avea fonduri pentru a le menţine. Instituţia „alergătorilor” de pe Bow Street a supravieţuit. Timp de 90 de ani, această organizaţie a constituit singura forţă poliţienească criminală pe care a avut-o Londra. Cu toate acestea, numărul membrilor ei nu a depăşit niciodată 15. Era firesc ca, în final, instituţia să fi fost condamnată la ineficienţă. În 1828 existau în Londra cartiere întregi unde cetăţenii erau prădaţi de tâlhari ziua în amiaza mare. Se estima că există un criminal la fiecare 822 de locuitori. Aproximativ 30.000 persoane trăiau exclusiv din hoţii şi spargeri.

Situaţia devenise atât de scandaloasă încât Robert Peel, secretarul Ministerului de interne s-a hotărât, în sfârşit, să înfrunte opinia publică care, chiar şi în aceste împrejurări dificile, rămânea ostilă ideii de înfiinţare a forţelor poliţieneşti. Cu toate că hotărârea lui a provocat o luptă şi opoziţie aprigă în Camera comunelor, în ziua de 17 decembrie 1829, o mie de poliţişti, îmbrăcaţi în fracuri albastre şi pantaloni gri, cu jobene negre, au defilat pe străzile Londrei, îndreptându-se către noile sedii ale poliţiei, fixate în punctele strategice ale oraşului. Jobenele aveau rolul de a da impresia londonezilor că civilii şi nu soldaţii îşi asumau rolul de protectori ai cetăţenilor. Cu toate acestea, nenumăratele porecle zeflemitoare date poliţiştilor din acele timpuri (curcan, sticlete sau boby) au rămas în vocabular până în zilele noastre.

În sfârşit, poliţia lui Peel a reuşit să readucă ordinea şi siguranţa pe străzile Londrei. Dar, în câţiva ani, devenise evident faptul că poliţia în uniforme nu era capabilă să prevină crima, fără să mai vorbim de imposibilitatea de a rezolva crimele deja comise. Valul de criminalitate s-a redus numai în măsura în care hoţii, jefuitorii şi criminalii nu mai operau ziua în amiaza mare. Dar, folosind mii de stratageme şi tot felul de trucuri, şi-au continuat

activitatea din ascunzătorile lor. Ca urmare, singura în stare să-i urmărească până în vizuinele lor era mina de „alergători” de pe strada Bow, mai coruptă decât oricând, ţinta jurnaliştilor şi caricaturiştilor.

Un val de crime neobişnuit de brutale l-a determinat pe secretarul Ministerului afacerilor interne să ia o nouă măsură în 1842. Doisprezece poliţişti au renunţat la uniforme şi au devenit detectivi. Sediul lor era format din 3 camere la Scotland Yard.

Câţiva au devenit vestiţi: Field, Smith şi Jonathan Whicher. Charles Dickens le-a imortalizat faptele 10 ani mai târziu, când a scris *Casa groazei*, primul roman poliţist englez cu adevărat remarcabil. Eroul său, inspectorul Bucket de la Scotland Yard avea ca model pe inspectorul Field. Acesta se prezenta cu cuvintele: „Sunt Bucket din corpul detectivilor”. „Sunt ofiţer detectiv”. Cu aceasta cuvântul „detectiv” a intrat în limbă şi în conştiinţa generală.

Dar practic, nimic nu s-a schimbat pentru o vreme. Salariul noilor detectivi era mai bun decât al „alergătorilor” de pe strada Bow şi ca atare ei erau mai puţin tentaţi să se angajeze în afaceri dubioase. Orice cetăţean mai putea încă angaja un detectiv pe cheltuiala lui, o concesie făcută neîncrederii ce încă mai dăinuia din partea publicului britanic, pentru că englezii continuau să-şi păzească libertăţile lor, plini de prevedere, şi să nu privească cu ochi buni procedeele folosite de poliţia criminală de dincolo de Canalul Minerii. Oare nu era poliţia Franţei menită mai ales să spioneze cetăţenii?

Această atitudine făcea sarcina detectivilor de a se ocupa de lumea interlopă cu mult mai dificilă decât ar fi fost firesc. Pentru a ilustra ciudatele condiţii în care lucra detectivul de atunci menţionăm cazul unei crime vestite în care inspectorul Jonathan Whicher s-a trezit că este aspru şi pe nedrept judecat de opinia publică.

La 15 iulie 1860, Whicher a fost chemat la

Trowbridge în comitatul Somerset, pentru a investiga o crimă. Cu două săptămâni în urmă. la 29 iunie, un copil de 3 ani fusese găsit mort într-o casă de ţară numită Road Hill. Copilul ena fiul mezin al unui supraveghetor de la o fabrică, Samuel Savile Kent, care locuia în acea casă cu cea de a doua soţie, cu cei trei copii din prima căsătorie şi cu alţi trei din a doua. Copilul ucis, Savile, provenea din a doua căsătorie şi era preferatul părinţilor.

În timpul nopţii, Savile a dispărut din pat. El a fost găsit într-un W.C. din grădină cu gâtul secţionat. Poliţia locală, condusă de supraintendentul Fowley, un poliţist ambiţios dar cu vederi înguste, nu ştia deloc cum să se descurce. Şi ce era mai rău e că Fowley folosise nişte procedee de anchetare care câteva decenii mai târziu ar fi îngrozit pe orice detectiv. Găsise o cămaşă de noapte plină de sânge într-un jgheab de spălat dar nu o luase de acolo. Ca urmare cămaşa a dispărut. Ştersese şi amprentele de sânge de pe pervaz „ca să nu sperie familia”. În sfârşit, pentru ca să facă ceva, arestase pe doica copilului, pQ Elizabeth Gough. Din cauză că nu găsise nici cea mai mică dovadă care s-o învinuiască, el fusese forţat să o elibereze.

Când Whicher a sosit la Trowbridge, Fowley l-a primit cu o duşmănie făţişă. N-a spus nimic despre cămaşa pătată de sânge şi nici despre amprente. Whicher s-a apucat de treabă în maniera caracteristică primilor detectivi englezi. Poseda doar trei instrumente de lucru: darul observaţiei, cunoaşterea naturii umane şi abilitatea de a descoperi elementele ce se înlănţuiesc din cercetarea unor fapte izolate. În patru zile, Whicher se convinse că numai o singură persoană putea să comită fapta, fiica de 16 ani a lui Samuel Kent, Constance, copil din prima căsătorie. Constance era prin natura ei un copil nemulţumit, cu o ură făţişă faţă de mama ei vitregă care, credea ea, o nedreptăţea. Whicher conchise că ea îşi omorâse fratele vitreg pentru a se răzbuna pe părinţi. Era convins că această faptă nu putea fi comisă noaptea fără

să se lase urme pe cămaşa de noapte a fetei. Când Whicher descoperi că una din cele trei cămăşi de noapte, pe care le avea Constance, dispăruse, el obţinu ordinul de arestare a fetei. Arestarea a provocat un val de indigure publică.

După câteva zile, Constance a fost eliberată. Cu câtă înverşunare şi indignare fusese primită acuzarea unui copil de o astfel de crimă. Numai o minte viciată putea să-şi închipuie o astfel de posibilitate. Whicher deveni ţinta oprobriului şi calomniei. Richard Mayne, unul din cei doi comisari ai poliţiei londoneze, a preferat să-l concedieze pe Whicher decât să facă din întreaga poliţie obiectul atacului principal al furiei publice. Dar patru ani mai târziu, în 1864, Constance Kent a mărturisit fapta şi a admis că o comisese cu scopul de a se răzbuna pe părinţi.

În acelaşi an, publicul capricios l-a aclamat pe Dick Tanner, un alt detectiv pionier, pentru că a rezolvat prima crimă din istoria Marii Britanii, comisă pe o cale ferată. La 9 iulie 1864, funcţionarul de bancă de 70 ani Briggs, a fost omorât într-un compartiment de tren pe calea ferată din nordul Londrei, iar trupul i-a fost aruncat din tren în timpul mersului. Fusese prădat de un ceas de aur cu lanţ, de o pereche de ochelari cu ramă de aur şi, lucru ciudat, de pălărie. Dar criminalul îşi lăsase în schimb pălăria lui în compartiment. Sume uriaşe au fost oferite pentru prinderea criminalului. Ziarele au exploatat cât au putut această crimă sordidă. În unsprezece zile, Tanner a descoperit magazinul de bijuterii unde criminalul îşi schimbase ceasul şi lanţul cu un alt ceas. Cutia în care fusese împachetat ceasul victimei l-a condus pe Tanner la un croitor german pe nume Franz Mueller care locuia în Londra.

Pălăria lăsată la locul crimei s-a dovedit a fi a lui Mueller. Dintr-o scrisoare de-a lui Mueller către proprietarul său, Tanner detectivul a aflat că făptaşul era deja în drum spre Statele Unite la bordul corăbiei

„Victoria”.

La 20 iulie, cu un mandat de arestare în buzunar şi cu câţiva martori importanţi ce-l însoţeau, Dick Tanner s-a îmbarcat pe vaporul cu aburi „City of Manchester”. Vaporul cu aburi, mai rapid, a ajuns la New York cu două săptămâni înaintea corăbiei „Victoria”. Când corabia a ancorat, în sfârşit, un număr de persoane ce nu aveau ce face s-au îndreptat cu o barcă spre corabie şi au strigat către cei de la bord: „Ce mai faci criminalule Mueller?” Tanner l-a arestat pe chei şi a ajuns înapoi în Anglia la data de 16 septembrie. Două luni mai târziu Mueller a fost spânzurat. În ultimul moment şi-a recunoscut crima.

Dar chiar şi aceste succese ocazionale nu au câştigat un prestigiu deosebit şi o schimbare de atitudine faţă de detectivii londonezi. Când noul comisar de poliţie, Edmund Henderson, a fost instalat în 1869, el a scris într-un raport: „Avem multe şi mari dificultăţi în privinţa corpului de detectivi; este privit cu multă suspiciune şi neîncredere de majoritatea englezilor şi este de fapt cu totul străin tradiţiilor şi sentimentelor naţiunii. Membrii forţei de detectivi, ca urmare, trebuie să-şi desfăşoare activitatea în secret”. Cu toate acestea, Henderson a fost acela care a reuşit să mărească departamentul de investigaţii criminale a Scotland Yard-ului care a ajuns să aibă în acea perioadă un personal format din 24 de persoane. Fostul ajutor al lui Jonathan Whicher, comisarul Williamson, a fost numit şeful noului departament.

Williamson, poreclit „filosoful”, a făcut prima încercare de a face ordine în activitatea agenţiei de detectivi, care, până atunci, acţionase la întâmplare. Cu aproximativ 50 de ani înainte, statul englez încetase de a mai transporta infractorii în colonii. După executarea sentinţelor în închisorile din Marea Britanie, condamnaţii îşi recăpătau libertatea. Neexistând niciun control asupra lor, cei mai mulţi se reîntorceau la vechea ocupaţie. De-abia în 1871 parlamentul a votat o lege prin care era

obligatorie evidenţa infractorilor recidivişti, lege oare prevedea completarea unei fişe cu descrierea fizică şi anexarea la aceasta a unei fotografii. Dar registrul de evidenţă a fost transferat de la Scotland Yard la Ministerul de interne, unde, intrat în hăţişurile birocraţiei, îşi pierduse cu totul valoarea practică. De aceea, Williamson a insistat ca registrul să fie înapoiat Scotland Yard-ului. Dar, de-abia începuse să-şi arate această evidenţă eficienţa că Scotland Yard-ul a înregistrat un grav eşec. Trei dintre cei mai vârstnici şi respectabili detectivi ai lui

Williamson, Meiklejohn, Druscowich şi Clarke au fost implicaţi într-un scandal neplăcut pus la cale de un cerc de cartofori.

Astfel, existenţa Scotland Yard-ului era pusă încă o dată în pericol din cauza proastei reputaţii. Au circulat chiar zvonuri despre desfiinţarea acestei instituţii. Dar, în sfârşit, reuşeşte să iasă din criză, mai puternică decât oricând, ca o organizaţie bine sudată. Williamson a fost înlocuit cu un avocat numit Howard Vincent, o persoană cu o minte pătrunzătoare şi receptivă la inovaţii. Plecă la Paris să studieze metodele siguranţei franceze. A împrumutat tot ce a găsit acolo şi era aplicabil condiţiilor din Anglia. Vincent a transformat grupul heterogen de detectivi într-un departament de investigaţii criminale care de aici încolo urma să facă numele Scotland Yard-ului respectat în criminalistică. Una din măsurile sale a fost înfiinţarea unei secţii care să supravegheze infractorii recidivişti. Urmând exemplul lui Macé, a început să organizeze un fişier cu fotografii. De trei ori pe săptămână, trimitea 30 de detectivi la închisoarea Holloway pentru a verifica dacă printre noii veniţi nu sunt chipuri cunoscute. Treptat, succesele instituţiei au sporit, dar pe scara socială prestigiul Scotland Yard-ului nu era recunoscut. Într-o zi, comisarul a întâlnit un necunoscut care semăna foarte bine cu un şef al Scotland Yard-ului, pe atunci pensionar: „Vă cunosc de undeva? Nu aţi lucrat la noi?”. Străinul i-a

răspuns: „Nu, mulţumesc domnului că nu am decăzut niciodată până ntratât”.

În 1884, o altă persoană, James Monro, care lucrase mult timp în poliţia britanică din India, a fost numit şef al Departamentului de cercetări criminale. Şi el avea să afle curând că Scotland Yard-ul se află încă pe un teren instabil.

Umbra crimelor sumbre comise de enigmaticul „Jack Spintecătorul” încă mai dăinuia deasupra Londrei în perioada în care Francis Galton, închis în laboratorul său, continua să studieze miile de cartoteci cu amprente. Amintirea crimelor oribile din anul 1888 era vie în 1892 când a fost publicată cartea lui Galton *Amprentele*. Şi totuşi, cu tot prestigiul lui Galton, a mai trecut un an până ce cartea a atras atenţia secretarului Ministerului afacerilor interne.

De la prima vizită la Alphonse Bertillon, în 1887, Edmund R. Spearman încercase în repetate rânduri să atragă atenţia secretarului Ministerului afacerilor interne asupra sistemului lui Bertillon. Personal trecuse pe la biroul secretarului de câteva ori şi îi înaintase câteva memorii. În sfârşit, şi-a găsit un aliat în persoana doctorului J.G. Garson, ambiţiosul vicepreşedinte al Institutului de antropologie din Londra.

Lupta pentru bertillonaj devenise un fel de cruciadă pentru Spearman. Se familiarizase cu metodele de identificare folosite pe atunci de Scotland Yard şi le descrisese, pe bună dreptate, în termenii cei mai nefavorabili. La sfârşitul fiecărui an, Ministerul de interne întocmea listele cu criminalii de profesie şi cu deţinuţii eliberaţi. Listele ajungeau în posesia poliţiei, în cel mai fericit caz, după nouă luni. Desigur, că la acea dată listele erau cu totul depăşite şi, pe lângă aceasta, descrierile erau tot atât de superficiale ca pe vremuri în Franţa, încât nu erau bune de nimic. Semnele particulare erau arareori menţionate. Când erau menţionate, nu foloseau la nimic.

Cuvintele „tatuat pe braţul stâng” (fără descrierea tatuajului, de exemplu), se potriveau sute de subiecţi, tatuarea fiind foarte obişnuită pe atunci. Colecţiile de fotografii de la Scotland Yard erau în starea în care se aflau pe vremuri arhivele Siguranţei din Paris: existau în dosare aproximativ 115.000 fotografii. Se făcuseră toate eforturile pentru a le aranja, dar rezultatul a fost un haos tot atât de mare ca şi cel de la Paris. Funcţionarii departamentului de supraveghere a condamnaţilor de la Scotland Yard căutau în dosare adesea zile întregi pentru a găsi descrierea unui anumit condamnat. Astfel, 21 de funcţionari au căutat să verifice identitatea a 27 de deţinuţi într-o singură zi a anului 1893. Deşi totalul orelor lucrate de poliţişti s-a ridicat la 75, ei au reuşit să găsească fotografiile la numai 7 deţinuţi. Toată această activitate era o pierdere inutilă de timp şi energie. Nici sistemul de identificare din închisori nu era mai bun. Cei 30 de detectivi încă mai veneau la Holloway de trei ori pe săptămână pentru a verifica deţinuţii, în căutarea de chipuri cunoscute. În medie, ei reuşeau să identifice patru deţinuţi la fiecare vizită. Aceasta însemna că fiecare identificare lua 90 de ore din activitatea mai multor poliţişti şi adeseori identificarea se dovedea a fi greşită.

În primăvara anului 1893, Spearman a reuşit, în sfârşit, să convingă două personalităţi ale Ministerului afacerilor interne, Sir Charles Russel şi Sir Richard Webster, să-i facă o vizită lui Bertillon în timpul cât se aflau cu o misiune politică la Paris. Bertillon i-a primit la arhive pe cei doi englezi, cu toată solemnitatea. Atât Russel cât şi Webster s-au întors la Londra plini de entuziasm. Webster a declarat că sistemul lui Bertillon era cel mai minunat sistem de identificare care se poate imagina. împreună cu Russel au insistat pe lângă Herbert Asquith, pe atunci secretar al Ministerului de interne, să introducă bertillonajul şi în Anglia. Asquith a fost impresionat de argumentaţia lor, dar tocmai atunci s-a produs una din

acele „mutaţii istorice care uneori apar din întâmplare, iar alteori sunt opera providenţei”. Un membru al Societăţii regale i-a înmânat personal lui Asquith cartea lui Galton şi Asquith şi-a găsit timp să o citească. Ca urmare, s-a amânat introducerea bertillonajului şi s-a numit un comitet care să examineze atât bertillonajul cât şi sistemul amprentelor, şi care urma să decidă care din cele două sisteme este mai adecvat pentru Anglia. Comitetul s-a întâlnit în octombrie 1893. Era format din Charles Edward Troup, reprezentant al Ministerului de interne, maiorul Arthur Griffith şi Melville Macnaghten. Griffith nu era numai inspector al închisorilor britanice, dar şi un scriitor prolific care tocmai lucra la cartea în două volume *Misterele poliţiei şi crima*. Macnaghten reprezenta Scotland Yard-ul. Venise din India la puţin timp după crimele lui Jack Spintecătorul şi preluase funcţia de asistent de procuror şef al departamentului de cercetări criminalistice. Ca să-şi amintească tot timpul de crimele nerezolvate, ţinea pe birou înspăimântătoarele fotografii ale prostituatelor ucise de Jack Spintecătorul. Scund, exagerat de elegant, cu aerul unui plantator din colonii, Macnaghten avea o concepţie moderată, amintind atât de vechiul Scotland Yard, dar şi de multe elemente ale viitoarei organizaţii. La data la care şi-a luat postul în primire mai existau încă detectivi veterani la Scotland Yard, ca supraintendentul Shore, care se descurcau greu cu ortografia. Deşi conservator prin natură, Macnaghten era totuşi destul de receptiv şi clarvăzător ca să-şi dea seama că poliţia nu putea să nu se folosească de descoperirile ştiinţei.

Comisia condusă de Troup a mers la laboratorul lui Galton de la Muzeul din South Kensington pentru a examina sistemul amprentării. Simplitatea sistemului de identificare prin amprente era atât de evidentă incit comisia a mai vizitat muzeul de câteva ori. Dar vizita era prematură. După publicarea cărţii, neobositul Galton îşi

dăduse seama că sistemul lui de catalogare a desenelor papilare avea câteva» puncte vulnerabile. Cel mai important era următorul: dacă cele patru tipuri de bază ale crestelor papilare pe care le descoperise (fără delta, delta pe stânga, delta pe dreapta şi alte tipuri de delta, ori, cum le mai denumea încă Galton, arcuri, bucle spre dreapta, bucle spre stânga şi vârtejuri) erau distribuite la distanţe egale, nu va fi nicio dificultate în aranjarea celor 100.000 cartoteci conţinând amprente de la toate cele zece degete, fiecare fiind clasificată astfel încât să poată fi găsită foarte uşor. Dar Galton şi-a dat seama că niciodată nu există o distribuţie egală. Astfel, arcurile erau mai rare decât celelalte structuri. Observase tendinţa clară ca aceleaşi desene papilare de bază să se repete la anumite degete. Când Galton şi-a aranjat catalogul său format din 2 645 de cartoteci, s-a întâmplat ca un compartiment să cuprindă 164 de cartoteci în timp ce altul conţinea numai una. Era clar că acest sistem de clasificare putea duce >la acumularea de cartoteci numai în anumite compartimente, astfel încât clasificarea devenea fără îndoială inutilă.

Când comisia a vizitat laboratorul lui Galton, savantul începuse deja să lucreze la elaborarea altor subclasificări. Era convins că este pe calea cea bună dar nu-şi atinsese încă scopul. Griffith a insistat să i se fixeze o dată finală de terminare a cercetărilor. Dar Galton n-a putut preciza o astfel de dată. Probabil, spunea el, va mai dura un an sau doi, sau trei. Comisia se afla în dilemă. Se găseau în faţa unui procedeu de o simplitate extraordinară. Să se renunţe la această metodă de identificare numai din cauza dificultăţilor de clasificare? Să opteze pentru bertillonaj, care era evident mai complicat şi să afle mai apoi peste doi, trei ani că Galton rezolvase problema? Gândul că sistemul rival ar putea triumfa nu i-a părăsit tot drumul spre Paris pe Troup, Griffith şi Macnaghten.

În capitala franceză, însă, cei trei englezi, căzură pradă extraordinarului spirit al poliţiei franceze. Un nou

prefect fusese numit recent. Era Louis Lepine, o persoană scundă, vioaie, care gesticula tot timpul şi care era destinat să devină unul din cei mai vestiţi prefecţi ai timpului. Politica lui era de a face poliţia populară în rândul cetăţenilor Parisului. Acestui scop 1 se devotase du o hotărâre şi inventivitate de neegalat, dublate de o mare şiretenie. De obicei, mergea personal în fruntea poliţiştilor şi nu ezita să ofere adevărate spectacole de diplomaţie. Astfel, într-o zi, a apărut brusc într-o masă de grevişti la Les Halles, strigând la proprii lui poliţişti, cărora le ordonase înainte să-şi descarce armele: „Stop! Vă interzic să atacaţi pe aceşti oameni onorabili”. Rezultatul a fost că grevi ştii s-au lăsat păcăliţi, l-au aclamat şi greva a încetat.

Lepine şi-a câştigat renumele de „prefectul străzii” pentru că era văzut tot timpul în public. El însuşi îşi selectase oamenii din forţa sa poliţienească. Dorea ca oamenii săi să nu aibă uniforme şi să fie înalţi şi impozanţi. Nu era acceptată nicio persoană cu o înălţime sub 1, 73 m. În cazul detectivilor, ei erau aleşi după criterii opuse. Trebuiau să aibă o înfăţişare complet ştearsă. Orice persoană peste 1, 68 m cu părul roşu sau cu o cicatrice nu era acceptată. Lepine nu-l agrea pe Bertillon mai mult decât predecesorii săi, dar era un diplomat prea abil ca să nu ştie ce însemna Bertillon pentru prestigiul poliţiei pariziene. De aceea a primit delegaţia engleză cu tot felul de elogii aduse geniului lui Bertillon şi le-a fixat o vizită la acesta, menită să-i introducă în secretele serviciului de identificare.

În aceeaşi măsură, cei trei englezi au fost impresionaţi de Goron, şeful de atunci al Siguranţei. Goron, breton de origine, era şi el pe punctul de a intra în legendă. Scund, gras şi astmatic, Goron avea o mustaţă îngrijită şi era tot atât de aspru în maniere ca şi Bertillon. Dar el era un „vânător de criminali” din pasiune şi convingere. Avea sub comandă o întreagă bandă de aşa numiţi „bătăuşi”, care aveau acte de deţinuţi şi ca urmare

acces în toate vizuinele lumii interlope. Stăteau în închisoare cu condamnaţii, îi trăgeau de limbă, erau apoi transferaţi la alte închisori unde „decedau”, şi-şi continuau activitatea în altă parte, sub alte nume şi cu noi acte de identitate. Goron îşi imaginase un sistem original de interogare a infractorilor, închizându-i în celule întunecoase, înfometându-i şi punându-i apoi în faţa unor mese copioase. Le promitea femei dacă-i ofereau informaţiile de care avea nevoie. Birourile în care se luau interogatoriile erau numite „ospătăriile domnului Goron”. Prin astfel de mijloace reuşise să anihileze o întreagă bandă de criminali, care terorizase Parisul, din ascunzătorile aflate în zidurile vechii fortăreţe şi printre stivele de cherestea de pe malurile Senei. Tot atât de avid de publicitate ca şi Lepine, Goron avea însă darul de a atrage ziarele de partea lui. Ca şi Lepine, era destul de inteligent ca să-şi dea seama de importanţa bertillonajului şi ca să aprecieze atenţia internaţională care i se acorda lui Bertillon. Ca urmare, şi el a descris englezilor în culorile cele mai roz realizările lui Bertillon.

Chiar şi Bertillon s-a purtat cu toată amabilitatea de care era în stare. De data aceasta a încercat să depăşească lipsa lui de sociabilitate şi i-a condus personal pe cei trei englezi într-un tur al lumii interlope a Parisului. Mai mult, a insistat ca oaspeţii săi să bea câteva pahare de grog cu el pentru că, pe vremuri, înainte de „a se fi descoperit pe sine”, Bertillon petrecuse câţiva ani în Anglia şi îşi formase, într-un fel, lideea falsă că orice englez e înnebunit după grog. (Acest gest de bunăvoinţă a fost un sacrificiu pentru Bertillon pentru că după aceea a plătit-o cu câteva atacuri puternice de migrenă).

Dar toate acestea erau lucruri inutile. Ce conta într-adevăr erau metodele pe care el le elaborase. În sanctuarul lui din mansarda Prefecturii, Bertillon a făcut oaspeţilor o demonstraţie amănunţită. A arătat membrilor comisiei lucruri de care ei nu mai auziseră şi nu mai

văzuseră. Printre acestea se număra un aparat de fotografiat pe un suport înalt de pe care putea fi fotografiat cu multă precizie locul crimei. Aparatul era prevăzut cu o grilă care apărea şi pe fotografia făcută, oferind astfel măsurători precise ale locului crimei: distanţa cadavrului de uşă, zid, perete, vehicul şi aşa mai departe. Acest procedeu făcea inutilă întocmirea unor schiţe laborioase care reclamau mult timp. Bertillon le-a arătat o cameră pe care o amenajase ca laborator pentru experimente fotografice şi fizice. Numai atunci, după ce a creat cu abilitate un suspense, i-a iniţiat pe vizitatori în metoda *bertillonajului*. Au fost aduşi câţiva deţinuţi. Griffith şi Macnaghten au primit instrumente de măsurat ca să se convingă singuri de simplitatea metodei.

Bertillon şi-a convins uşor oaspeţii că sistemul său prezenta mari avantaje în comparaţie cu vechile metode de identificare. Dar, în ciuda tuturor eforturilor sale, Bertillon nu a reuşit să elimine sentimentul pe care-l trăiau pragmaticii englezi, acela că *bertillonajul* era un sistem foarte complicat. Ei şi-au dat seama de posibilitatea apariţiei erorilor de îndată ce metoda ieşea de sub controlul lui Bertillon, care ţinea cu fanatism la perfecţiunea măsurătorilor.

Portretul vorbit nici măcar nu i-a interesat. Îl considerau prea complicat pentru a fi însuşit de un poliţist obişnuit (istoria a dovedit că ei aveau dreptate). Macnaghten a sintetizat în termeni reci vizita lor: „Activitatea lui Bertillon este mai mult de natură teoretică decât practică”.

Comisia Troup avea să delibereze până în februarie 1894. Membrii comisiei îşi dădeau seama că erau puşi în faţa unei dileme de nerezolvat. Între timp, Spearman şi dr. Garson au exercitat toată influenţa lor pentru a introduce bertillonajul şi portretul vorbit în practica de zi cu zi a poliţiei londoneze. În entuziasmul lor pentru antropometrie, ei au rămas complet opaci ia posibilităţile

oferite de identificarea cu ajutorul impresiunilor dermatoglifice papilare.

La 19 februarie 1894, comisia a prezentat secretarului Ministerului afacerilor interne un raport voluminos. Recomandările reflectau nehotărârea membrilor comisiei, întrucât ei au propus o soluţie de compromis. Pe de o parte, Scotland Yard-ul urma să introducă antropometria, dar într-o formă mai puţin riguroasă decât a lui Bertillon. Numai cinci din cei unsprezece parametri ai măsurătorilor lui Bertillon urmau să fie utilizaţi. În privinţa portretului vorbit, ei au recomandat renunţarea la acest procedeu complicat. În locul lui, comisia a propus recoltarea impresiunilor papilare de la cele zece degete ale mâinii fiecărui deţinut şi introducerea lor în cazierele judiciare. Pentru că nu exista o metodă de clasificare sistematică a amprentelor, clasificare urma să fie făcută după metoda Bertillon.

În iulie 1895, Ministerul de interne a acceptat recomandările comisiei Troup. Inspectorul detectiv Stedman şi sergenţii detectivi Collins şi Hunt de la Scotland Yard au primit instrucţiuni de a începe organizarea unui cazier judiciar care să cuprindă atât măsurătorile antropologice, cât şi amprentele digitale. Spearman a protestat violent împotriva acestei decizii. Dacă se renunţa la şase din măsurătorile lui Bertillon, eficienţa sistemului va fi diminuată, dacă nu chiar complet anulată. În privinţa adăugării pe fişă a amprentelor, el considera metoda ca o pierdere de timp.

Iritat, a plecat la Paris să-l informeze pe Bertillon. Dar când a ajuns în capitala Franţei îşi dădu seama că situaţia se schimbase în multe privinţe. Faptul că metoda sa era mutilată la L-ondra l-a atins pe Bertillon în punctul cel mai nevralgic şi aceasta l-a înverşunat împotriva englezilor. Dar, în definitiv, această veste rea era o problemă minoră. Şpearman a găsit experţii poliţiilor din toată Europa aşteptând să fie primiţi şi iniţiaţi de Bertillon

în sistemul său. Printre vizitatori se aflau dr. Bekhterev de la St. Petersburg, Serghei Krasnov de la Moscova, dr. Stockis din Liège şi von Hüllessem, şeful serviciului de identificare al poliţiei criminale din Berlin. În timp ce Londra şovăia, sistemul lui Bertillon câştiga adepţi în toată Europa.

De fapt, şefii poliţiilor europene, care se năpustiseră asupra lui Bertillon, nu ştiau mai nimic despre existenţa dactiloscopiei. Ei erau doar conştienţi de ineficienţa propriilor lor sisteme de identificare şi erau nerăbdători să înveţe noul sistem. În 1896, dr. Stockis şi dr. de Laveleye au înfiinţat servicii de identificare individuală în Belgia, folosind principiile *bertillonajului*. În Spania se înfiinţaseră „Cabinete antropometrice" în închisori. În Italia, profesorul di Blasio a creat primul serviciu de măsurători în cadrul poliţiei din Neapole. Profesorul Ottolenghi, specialist în jurisprudenţă medicală la Siena şi unul din marii pionieri ai criminologiei din Italia, preda metodele lui Bertillon. El deveni nu numai un partizan înfocat al portretului vorbit dar a introdus şi alte elemente de descriere, ca de exemplu „tipul de mişcări voluntare şi involuntare" şi elemente privind „trăsăturile psihologice" în care „memoria" era elementul principal. În acest scop a inventat instrumente complicate, ca de exemplu dinamometrul şi „platismograful".

Bertillonajul părea că luase cu asalt întreaga Europă. Sistemul fusese introdus de poliţiile Portugaliei, Danemarcei şi Olandei. În 1896, oraşele şi statele imperiului german au început şi ele să introducă antropometria. Şeful poliţiei criminale din Dresda, Regierungsrat Keetting, a înfiinţat un birou de măsurători în oraşul său. Nu ştia că în urmă cu 8 ani un medic veterinar, doctorul Wilhelm Eber, mersese la Ministerul de interne al Prusiei cu un memoriu care dacă ar fi fost luat în consideraţie ar fi dus la o evoluţie complet diferită a metodelor de identificare din Germania. Dacă acest

document ar fi fost citit cu puţină imaginaţie, poliţia prusacă s-ar fi putut afla în fruntea celorlalte în problema dactiloscopiei. În aceeaşi manieră ca şi dr. Faulds, deşi pornind de la premize cu totul diferite, Eber descoperise posibilitatea de a obţine amprente de la locul crimei. Amprentele de sânge lăsate pe prosoapele de la abatorul din Berlin, de către măcelari şi veterinari, au atras atenţia lui Eber asupra impresiunilor dermatoglifice. Observaţia atentă l-a convins că desenele papilare erau cu totul diferite de la persoană la persoană. Curând, Eber era în stare să spună numele persoanei care folosise un prosop, doar privind la amprentele lăsate. Ca şi lui Faulds, îi venise ideea identificării criminalilor după impresiunile dermatoglifice lăsate la locul crimei. împreună cu memoriul, Eber a trimis la Ministerul de interne şi o cutie care conţinea instrumente de recoltare a amprentelor mâinii. A raportat că a încercat să obţină obiecte atinse de străini ca mai apoi să stabilească ce mâini au lăsat amprentele pe ele. Folosirea vaporilor de iod, scria el, putea să ducă la recoltarea de amprente în oare fiecare creastă papilară să fie evidenţiată cât se poate de clar.

La 8 iunie 1888, şeful poliţiei din Berlin, von Riehthofen, i-a înapoiat lui Eber memoriul cu un comentariu sec: „Până acum… aşa după cum îşi amintesc poliţiştii, nici cea mai atentă examinare a locului crimei nu a condus la găsirea de urme pe lanţurile de la uşi, pahare sau alte obiecte, care să fie suficiente pentru a permite reproducerea amprentelor mâinii”. Propunerile lui Eber fuseseră uitate când în Saxonia s-a introdus pentru prima dată *bertillonajul*.

Koettig spera să invite pe toţi şefii de poliţie din statele germane la Dresda, pentru a le stârni interesul pentru antropometrie. De asemenea, a depus eforturi pentru convocarea unei consfătuiri generale a forţelor de poliţie germane. Eforturile lui însă au eşuat. Organizaţiile de poliţie din diferitele state germane nu învăţaseră încă

cum să coopereze. Totuşi Roscher, şeful poliţiei criminale din Hamburg, a introdus antropometría, metoda fiind curând preluată şi de poliţia berlineză. Când, în sfârşit, consfătuirea forţelor de poliţie germane a avut loc, în iunie 1897, s-a hotărât, spre marea satisfacţie a lui Koettig, ca antropometría să fie introdusă în toate statele germane, odată cu înfiinţarea unui cazier judiciar general la Berlin. „Cucerirea Germaniei" a fost unul din marile triumfuri ale lui Bertillon. Nu a trecut niciun an până când Austria, partenera de frunte a monarhiei de pe Dunăre, a „fost inclusă" (aceasta era expresia folosită la Paris) bertillonajului.

De fapt, cu şase ani mai înainte, în 1892, un austriac propuse introducerea antropometriei în ţara sa. El era unul din pionierii criminalisticii şi era destinat să exercite o influenţă considerabilă asupra acestei ştiinţe. Se numea Hanns Gross. Născut la Graz, în 1847, a studiat dreptul, şi-şi dăduse seama repede de completa ineficienţă a metodelor curente de identificare, în special a acelora folosite de poliţia rurală din ţara sa. Foştii subofiţeri militari, numiţi în forţele poliţieneşti, îşi făceau treaba cum puteau mai bine, dar rezultatele nu erau dintre cele mai bune. Ei depindeau de informatori şi se bazau mai ales pe mărturii stoarse prin metode foarte aspre.

În 1869 Gross a funcţionat un timp ca judecător de instrucţie în zona industrială din Styria superioară. Şi-a dat repede seama că dacă cineva făcea într-adevăr muncă de detectiv, atunci acela era judecătorul de instrucţie. Deşi studiase nenumărate tomuri de drept, la universitate nu învăţase nimic despre criminalistică. Pe de altă parte, spre deosebire de alţi judecători din regiunea sa, Gross avea imaginaţie. Îşi dădea seama că activităţii criminaliştilor trebuie să i se ofere o bază nouă. Era necesar să se pornească de la început şi să se folosească ideile noi oferite de descoperirile ştiinţifice moderne. Ca jurist, nu ştia nimic despre ştiinţele aplicate şi teoretice. Ca urmare,

a început să studieze toate revistele şi cărţile de care a putut face rost şi a ajuns curând la concluzia că toate noile descoperiri din domeniul tehnic şi ştiinţific puteau fi folosite cu profit în rezolvarea crimelor. S-a apucat el însuşi să înveţe chimie şi fizică, tehnica fotografiatului, microscopie, botanică şi zoologie. Timp de 20 de ani a muncit în tăcere, adunând cunoştinţele şi experienţa sa într-o carte ce avea să devină primul manual de criminalistică ştiinţifică şi care avea să facă numele lui Gross cunoscut în întreaga lume. Cartea sa *Investigaţia în criminalistică* a devenit o lucrare clasică şi a fost retipărită de multe ori.

Gross auzise pentru prima dată de *bertillonaj* în 1898. Imediat s-a apucat să facă măsurători antropometrice şi, în prima ediţie a manualului său, a insistat cu argumente convingătoare ca antropometría să fie introdusă în Austria.

Când, în 1898, Ministerul afacerilor interne al Austriei a dat ordin să se înfiinţeze la Viena un serviciu „Bertillon" şi Gross trăia cu impresia că oferise ţării sale binefacerile celei mai recente metode din arsenalul tehnicii de investigaţie judiciară. Nici el şi nici colegii săi din celelalte ţări europene nu bănuiau că la mii de mile depărtare, pe un alt continent, se făceau cercetări care aveau să ducă la demodarea *bertillonajului*.

În 1891, Juan Vucetich, de la poliţia criminală din Buenos Aires, avea 33 de ani. Da 18 iulie, în acel an, a fost chemat la Guillermo Núñez, şeful poliţiei din La Plata. Acesta auzise multe despre un nou sistem de identificare folosit la Paris. Vucetich a primit ordinul să înfiinţeze un serviciu de antropometrie. Núñez i-a înmânat lui Vucetich câteva articole de specialitate de la Paris care conţineau articole despre *bertillonaj* şi i-a urat succes. Vucetich nu ajunsese la jumătatea drumului spre uşă când Núñez l-a rechemat. Acesta scoase o altă revistă. „Iată altceva" spuse el nepăsător. „O revistă franţuzească pe care un

oaspete a lăsat-o în biroul meu: *Revue scientifique* cu data 2 mai. Este aici un articol despre experimentele unui englez numit Galton. El lucrează cu amprentele digitale. Poate poţi să faci ceva şi cu asta…”

Juan Vucetich nu venise de mult în Argentina. Era originar din satul Leşina din Croaţia şi pusese piciorul în Argentina în 1884. Studiile lui se reduceau doar la absolvirea şcolii primare, singura posibilitate pe care putea să i-o ofere satul lui natal. Dar Vucetich avea o înclinaţie deosebită pentru matematică, se entuziasma repede pentru orice lucru nou şi avea în el vitalitatea ţăranilor croaţi. După ce a stat un an în Argentina, s-a angajat în forţele de poliţie şi în cinci ani a devenit şeful biroului de statistică al poliţiei din La Plata.

Vucetich nu a avut nicio dificultate în a folosi un sistem similar cu al lui Bertillon. La o săptămână după ce Núñez dăduse ordinul, avea în funcţiune un mic serviciu de antropometrie. Tot soiul de deţinuţi erau măsuraţi şi înregistraţi. Dar oricât de nou era procedeul, acesta nu reuşise să declanşeze celulele din creierul lui Vucetich, în care stăteau „latente forţele creatoare”, scria, folosind un stil prea preţios, un biograf de mai târziu. Ceea ce-i captase imaginaţia era articolul din *Revue Scientifique*.

Îndată ce ajutoarele s-au obişnuit cu sistemul de măsurători al lui Bertillon, Vucetich şi-a imaginat un aparat simplu de recoltare a amprentelor. îtecolta amprentele tuturor arestaţilor aduşi în biroul său. Problema importantă referitoare la posibilitatea schimbării sau nu a crestelor papilare îl preocupa atât de mult încât petrecea la morgă nopţi de-a rândul. A examinat degetele mumiilor din muzeul din Ba Plata. A jubilat descoperind că liniile papilare supravieţuiseră scurgerii nenumăratelor secole. Pe la 1 septembrie 1892, la numai şase săptămâni după ce şi-a început activitatea, reuşise să elaboreze bazele unui sistem practic de clasificare a amprentelor. În articolul din *Revue scientifique*, se menţionau eforturile pe

care le făcea Galton pentru a găsi un sistem de clasificare, dar nu se menţiona nimic în legătură cu rezultatele iniţiale. În mod independent, Vucetich descoperise cele 4 tipuri de bază pe care le găsise şi Galton: 1. creste ce constau numai din arcuri; 2. creste cu un triunghi pe partea dreaptă; 3. creste cu un triunglii pe partea stângă; 4. creste cu triunghiuri pe ambele părţi. Cele patru tipuri erau indicate de Vucetich cu literele A, B, C, D, pentru degetele mari şi cu cifre pentru celelalte degete. Când lua amprentele unei mâini a cărei deget în & re avea un arc, indexul un triunghi, pe stânga, degetul mijlociu un triunghi pe dreapta, inelarul două triunghiuri şi degetul mic din nou un arc, toate aceste particularităţi ale amprentelor puteau fi exprimate într-o formulă simplă: A. 3, 2, 4, 1. Formula pentru cele 10 degete era de două ori mai lungă şi putea fi redată astfel: A, 3, 2, 3, 1/ C, 2, 2, 3, 3. Deoarece erau posibile patru tipuri de bază, pentru fiecare deget, Vucetich a calculat numărul total de variante la 4 10, adică 1 048 576 de formule posibile.

Vucetich a întocmit un fişier aranjat după litere şi numere. Când dorea să stabilească dacă luase sau nu amprentele unui deţinut trebuia să scrie numai formula celor 10 degete şi apoi să se uite în fişierul corespunzător. Atât de mare i-a fost entuziasmul încât a plătit fişierul şi cartotecile din banii săi. Şi-a amanetat chiar şi unele obiecte personale pentru a procura bani. Sarcina de a lucra în continuare, folosind sistemul antropometric, ca şi misiunea de a înfiinţa astfel de servicii de antropometrie în oraşele de provincie Dolores, Mercedes şi Sierra Chica, se dovedi o povară. Gândurile nu-i mai erau la sistemul lui Bertillon.

Colecţia lui de amprente era atât de mică la început încât erau suficiente 60 de cazare. Pe măsură ce crescu, avu aceleaşi dificultăţi ca şi Galton. Ca şi acesta, Vucetich a continuat să caute detalii caracteristice în scopul subclasificfării pe mai departe a amprentelor, după tipurile

de bază. Printre alte lucruri i-a venit ideea să numere liniile papilare şi aceasta i-a permis să adauge alte subclasificări după care să diferenţieze amprentele din colecţia sa.

Núñez şi alţi ofiţeri de poliţie priveau cu suspiciune şi neînţelegere activitatea lui Vucetich. Dar soarta a adus o justificare neaşteptată eforturilor lui. La 8 iulie 1892, la La Plata a ajuns un raport din Necochea, un orăşel de pe coasta argentiniană a Atlanticului. La 19 iulie se comisese o dublă crimă în una din colibele sărăcăcioase, împrăştiate la mari distanţe unele de altele, de la marginea oraşului. Victimele erau copiii legitimi ai unei femei de 26 ani, lucrătoare cu ziua, numită Francisca Rojas. Faptele, aşa cum erau ele relatate de poliţistul şef din Necochea, sunau cam aşa: târziu, în seara zilei de 29 iunie, Francisca Rojas a venit în fugă, ţipând şi cu privirile rătăcite, la coliba celor mai apropiaţi vecini, aflată la o distanţă de aproape 50 metri de a ei. Reuşi să îngâne, poticnindu-se: „Copiii mei… El mi-a omorât copiii… Velásquez… Velásquez, un lucrător mai în vârstă de la crescătoria de vite din apropiere era, după cum se ştia, în cele 1 mai bune relaţii cu cei doi copii. Se zvonea că el insistase ca Francisca să se căsătorească cu el. În general, era considerat ca un individ de treabă, dar greoi la minte. Vecinul şi-a trimis fiul la Nicochea să anunţe pe şeful poliţiei. Între timp, el şi soţia au alergat la coliba Franciscăi şi au găsit copiii, un băiat de 6 ani şi o fetiţă de 4 ani, morţi, cu capetele zdrobite, în patul scăldat de sânge.

Şeful poliţiei, sosit la scurt timp după aceea, nu a acordat prea multă atenţie examinării locului crimei. Nu a căutat nicio probă şi nici arma crimei, insistând doar ca mama copiilor, oare plângea, să dea o declaraţie. Ea declară că Velásquez era nebun după ea şi o urmărea tot timpul. Dar ea iubea un alt bărbat care dorea să se căsătorească cu ea. În acea după-amiază, Velásquez o vizitase din nou şi fusese mai insistent ca oricând. Ea i-a

răspuns că nu se va căsători niciodată cu el. Velásquez s-a înfuriat atât de tare încât a amenințat-o că va ucide tot ce avea ea mai scump. Apoi s-a îndepărtat în grabă. Când s-a reîntors de la lucru, a găsit ușa din față larg deschisă. Velásquez tocmai ieșea în fugă din colibă. Trecu pe lângă ea fără să scoată niciun cuvânt. Când a intrat în colibă a găsit amândoi copiii morți.

Șeful poliției l-a arestat pe Velásquez chiar în aceeași noapte. Velásquez s-a supus și și-a păstrat calmul, dar a negat că s-ar fi atins de copii. Totuși, a recunoscut că o iubea pe Francisca și dorea să se căsătorească cu ea. A recunoscut că o amenințase, dar, spunea el, niciodată nu ar fi fost în stare să pună în practică astfel de amenințări. Șeful poliției a ordonat ca Velásquez să fie bine bătut. Văzând că nu mărturisește nimic, l-au legat și închis lângă trupurile copiilor toată noaptea, cu coliba luminată, pentru a avea tot timpul în fața ochilor oribila scenă.

Cu toate acestea, în dimineața următoare, Velásquez a continuat să nege. Aceeași atitudine a păstrat-o de-a lungul unei întregi săptămâni de interogatorii brutale. Între timp, s-a aflat că tânărul iubit al Franciscăi Rojas spusese de câteva ori că s-ar căsători cu „sălbatica Francisca”, dacă n-ar avea cei doi „țânci”. Din acest motiv, suspiciunile șefului poliției s-au îndreptat spre mamă. Pentru a o face să se trădeze, într-o noapte, el s-a dus la coliba ei, a bătut la ferestre și uși și a strigat cu o voce dogită că spirite justițiare veniseră să răzbune acest infanticid. A continuat să se joace de-a stafia ceasuri întregi, sperând că o va înspăimânta pe femeie. În zori, Francisca Rojas a deschis ușa, aparent neafectată de vizita nocturnă. A continuat să-l acuze pe Velásquez.

La 8 iunie, inspectorul de poliție Álvarez a fost trimis de la La Plata la Necochea pentru a analiza situația. Și ca și cum norocul îi ieșise în cale, Álvarez era una din puținele persoane care se interesase de experimentele cu amprentele făcute de Vucetich. Când a sosit, Álvarez găsi

poliţia din Necochea în derută. S-a convins repede că Velásquez nu putuse să fie în coliba familiei Rojas la ora crimei. Velásquez avea un alibi perfect: fusese văzut în altă parte de câteva persoane dar, cu mintea lui limitată, nu i-a venit în cap să menţioneze acest lucru. Nici iubitul Franciscăi nu fusese prin împrejurimi. Singura persoană care fusese în preajmă era mama lor. Dar putea să acuze o mamă de infanticid fără nicio dovadă?

Cu toate că se scursese destul de mulţi timp de la data crimei, Álvarez a cercetat coliba sperând să găsească nişte probe. A căutat ceasuri întregi şi, când era tocmai pe punctul de a renunţa, o rază de soare ce se strecura prin fereastră, luminând uşa pe jumătate deschisă a camerei în care fuseseră găsiţi copiii, scoase în evidenţă pe lemnul uşii un punct de culoare maro spre gri. O clipă mai târziu, Álvarez trăi sentimentul că era forţat, fără să vrea, să-şi amintească tot ce-i povestise şi-i arătase Vucetich. Pata provenea desigur de la amprenta unui deget mare pătat de sânge. Álvarez făcu rost de un ferăstrău şi, fără să se ferească, tăie din uşă bucata de scândură pătată. După aceasta se duse în grabă la sediul poliţiei din Nicochea. În timp ce şeful poliţiei se uită la el perplex, Álvarez a cerut să i se facă rost de o tuşieră. A ordonat ca Francisca Rojas să fie adusă şi când a venit i-a apăsat degetul mare pe tuşieră şi apoi pe o bucată de hârtie. A luat o lupă şi a început să compare amprenta degetului mare al femeii ou pata lăsată pe uşă. Cu toate cunoştinţele limitate de amprentologie pe care le avea Álvarez, el ştia destule ca să-şi dea seama, fără nicio îndoială, că pata de sânge era o amprentă şi că ea provenea de la degetul mare al mâinii drepte a femeii.

I-a arătat Franciscăi Rojas bucata de lemn cu amprenta de la uşa camerei şi a forţat-o să privească prin lupă la amprenta degetului ei luată cu tuş. La aceasta, femeia care se comportase cu atâta siguranţă în noaptea copilăreştii vizite a „stafiilor nocturne” şi-a pierdut

complet stăpânirea de sine. Brusc i-a mărturisit totul. Da, ea omorâse copiii pentru că-i stăteau în calea căsătoriei cu tânărul. Îi omorâse pe amândoi ou o piatră, pe care apoi o aruncase în fântână. După aceea, s-a spălat pe mâini cu atenţie, dar nu-şi amintea să fi atins şi uşa.

Cazul Franciscăi Rojas a fost prima crimă care a fost rezolvată prin folosirea amprentelor lăsate la locul faptei. Când Álvarez s-a reîntors la La Plata cu această bucată de lemn şi cu grăitoarele amprente, istorisirea lui a produs o mare senzaţie la poliţie şi în ziare. „Nici nu îndrăznesc să cred”, scria Vucetich unui prieten, „dar teoria mea şi-a dovedit valoarea. Nu mă îndoiesc că duşmanii mei o vor numi fortuită. Dar acum am un atu şi sper că voi mai avea şi altele!”

A avut dreptate. La puţin timp după ceea, Vucetich a putut identifica un sinucigaş necunoscut. După ce i-a luat amprentele, el a găsit amprente identice în fişierul său doar în cinci minute şi a demonstrat că sinucigaşul era un deţinut căruia i se luaseră amprentele cu câteva luni în urmă la închisoarea Sierra Chica. Câteva săptămâni mai târziu, un bărbat numit Audifrasio Gonzales a fost condamnat pentru că omorâse pe proprietarul unei prăvălii din La Plata. Amprentele lui Gonzales au fost găsite pe tejghea.

În acea perioadă, Vucetich şi-a pus toată energia în scopul convingerii superiorilor de avantajele identificării, prin folosirea dactiloscopiei. Dar, în acele zile, La Plata privea cu admiraţie servilă tot ce venea de la Paris. Vucetich a scris memorii după memorii. Pe propria lui cheltuială a publicat cartea *Introducere generală* în *procedeele antropometriei şi amprentologiei*. Cartea demonstra, fără nicio urmă de îndoială, superioritatea dactiloscopiei. Vucetich sublinia faptul că într-o singură zi identificase 23 delincvenţi prin analiza amprentelor, după ce, mai întâi, folosise în zadar bertillonajul.

Cu toate acestea, în iunie 1893, comandamentul

poliţiei i-a ordonat să renunţe la sistemul de identificare prin dactiloscopie. Trebuia să se ocupe numai de antropometrie. Autorităţile obtuze erau prea greu de suportat. Vucetich, care până atunci avusese o sănătate excelentă, a început să aibă crize de ulcer gastric. Aceste crize aveau să-l chinuie tot restul vieţii.

În secret, el a continuat misiunea pe care şi-o asumase. Cu toate dificultăţile, el a mai publicat o carte cu titlul *Sistema de Filación* („Sistemul de identificare"). A fost acuzat că neglijează antropometría şi ameninţat cu concedierea. Ca să-şi publice a doua carte, Vucetich a trebuit să-şi vândă puţinele cărţi din biblioteca personală. A continuat să creadă cu toată convingerea în amprentologie şi a transmis această încredere soţiei şi copiilor lui. „Va veni vremea când oamenii ne vor aduce saci de bani acasă", spunea el copiilor săi, scuzându-se într-un fel pentru lipsurile din casă. „Veţi vedea că sistemul meu va fi folosit în toată lumea".

După un timp, a fost numit şef al poliţiei Narciso Lozano. Acesta a ridicat interdicţia cu privire la folosirea amprentelor. Mai mult, în 1894, superioritatea dactiloscopiei asupra bertillonajului devenise atât de evidentă încât a trebuit să fie recunoscută oficial.

Primul semn al acestei recunoaşteri a fost decizia camerei deputaţilor din provincia Buenos-Aires. La 22 iunie 1894, camera a votat un fond special de 5.000 pesos de aur pentru a răsplăti pe Vucetich pentru cheltuielile personale făcute în timpul cercetărilor de dactiloscopie. Din nefericire, adepţii lui Bertillon au contraatacat. Ei au obţinut vetoul Senatului în privinţa alocaţiei. Dar, în iunie 1896, şi poliţia din provincie a abolit cu totul antropometría şi a înlocuit-o cu dactiloscopia.

Astfel s-a luat o decizie fundamentală şi Argentina a devenit prima ţară din lume care a introdus ca unică modalitate de identificare sistemul dactiloscopie. Vucetich, pe atunci în vârstă de 38 ani, a urcat prima treaptă către

succes. În 1901, după cinci ani de succese incontestabile ale dactiloscopiei în Argentina, Vucetich a fost trimis ca delegat al Buenos-Aires-ului la al II-lea Congres ştiinţific al Americii de Sud, la Montevideo. „Pot să vă asigur", a spus el delegaţilor „că în toată perioada în care am aplicat sistemul antropometrie, cu toată atenţia cu care am lucrat, nu am putut identifica nici măcar o singură persoană. Găseam totdeauna diferenţe în măsurători chiar dacă eram aproape sigur că aveam de-a face cu un recidivist. Acesta este motivul pentru care am introdus dactiloscopia".

Probabil că el exagera ca să-şi apere propria-i metodă. E sigur însă că avea dreptate. S-ar fi putut tot atât de bine ca obiecţia iniţială a lui Macé să se fi dovedit corectă, deşi destul de târziu, în Argentina, şi că sistemul de măsurători al lui Bertillon a lăsat loc multor incertitudini, îndată ce măsurătorile au încetat să mai fie luate cu disciplină de fier şi în prezenţa fizică a lui Bertillon. La fel de posibil este că rezervele englezilor să fi fost în sfârşit confirmate. În orice caz, cuvântarea lui Vucetich la acest Congres şi hotărârile Congresului poliţiei din America de Sud din 1905 au pregătit adoptarea sistemului pe tot continentul sud-american. Ca urmare, în 1903, Brazilia şi Chile au introdus dactiloscopia în practica de lucru a poliţiei, în 1906 Bolivia, în 1908 Perú, Paraguay şi Uruguai şi aşa mai departe.

A urmat triumf după triumf. Dar Vucetich nu prea putea să-şi dea seama cât de mare era triumful pe care-l realizase. Nu avea informaţii suficiente din Europa ca să ştie în ce măsură metodele de identificare erau superioare celor din Lumea Veche. El nu avea nici mijloacele de difuzare a ideilor sale în Europa. Direcţia de transmitere a descoperirilor ştiinţifice de la continent la continent mai avea încă un sens unic, ce mergea de la Lumea Veche la cea Nouă şi nu invers. Descoperirea lui Vucetich nu a traversat nici Atlanticul şi nici nu a circulat spre nord, în Statele Unite.

Dar mintea neliniştită a lui Vucetich şi-a imaginat noi direcţii de îndată ce a obţinut primul succes. S-a gândit să amprenteze întreaga populaţie. Această metodă putea fi folositoare nu numai pentru rezolvarea crimelor, posibilă numai dacă autorul ce a lăsat amprente la locul faptei avea deja luate amprentele. Amprentarea întregii populaţii putea permite autorităţilor să identifice victimele dezastrelor şi accidentelor. El şi-a imaginat, cu mult înaintea oricărei iniţiative europene, ideea cooperării pe scară internaţională a poliţiilor şi înfiinţării unor birouri internaţionale de identificare cu sedii în America de Sud, America de Nord şi Europa. Poliţia din întreaga lume putea să se adreseze acestor birouri când trebuia să caute anumiţi delincvenţi sau persoane dispărute dincolo de hotarele ţării.

În febra victoriei, Vucetich nu putea să-şi dea seama că strădania sa de a lărgi sfera de folosire a dactiloscopiei va transforma triumful în amărăciune, gratitudinea ţării în ingratitudine. De fapt, cariera sa de-abia începuse. Vom auzi din nou de Vucetich, fără însă a putea afirma că acceptarea generală a dactiloscopiei s-a datorat lui. Scânteia stimulatoare în această privinţă nu a trecut din America de Sud în Europa. Ea a venit din Orientul îndepărtat, din India.

* * *

Către sfârşitul anului 1896, un tânăr ofiţer britanic aflat în compartimentul unui tren expres care mergea la Calcutta se uita cu atenţie la un pasager ce se comporta destul de bizar.

Pasagerul, de vreo 45 de ani, era înalt, zvelt, extraordinar de de bine îmbrăcat, cu trăsături fine, cu un cap mare acoperit de un păr bogat, cu o cărare îngrijit făcută şi cu mustaţă neagră. Părea să fie înalt funcţionar sau ofiţer. Aproape o oră a stat privind liniştit pe fereastră. Brusc, şi-a îndreptat mina spre buzunarul de la piept, a

scos un creion de aur şi a început să caute şi prin celelalte buzunare, aparent fără niciun rost, pentru că a tras mâneca stângă a hainei dezgolind manşeta albă şi scrobită a cămăşii pe care a început să scrie. Nu numai că scria, dar făcea tot felul de desene ciudate, înflorituri şi arcuri. De câteva ori s-a întrerupt brusc, s-a uitat pentru un timp gânditor în gol şi apoi s-a apucat să facă noi desene. Când trenul a ajuns la Calcutta, manşeta era plină de note şi schiţe. La gară a fost aşteptat de numeroşi servitori. De acolo s-a îndepărtat într-o trăsură elegantă.

Tânărul ofiţer, cu curiozitatea stârnită de bizareria personajului, a întrebat pe cei din jur cine era persoana. Astfel află că pasagerul cu care călătorise era inspectorul general al provinciei Bengal, Edward Henry. Multă vreme mai târziu, ofiţerul avea să afle că comportarea excentrică, la care fusese martor, reprezenta de fapt momentul în care se făcuse o descoperire ştiinţifică, care avea să aibă, în viitor, un succes răsunător. Henry îşi notase de fapt o sinteză a unui sistem comprehensiv de clasificare a amprentelor.

Edward Henry era fiul unui medic londonez. În 1873, la vârsta de 23 de ani, venise în India unde a intrat în rândul funcţionarilor civili. Din 1891 ocupa postul de inspector general al poliţiei din Nepal. Inteligent, cultivat, plăcut şi imaginativ, Henry avea şi o minte de matematician dublată de un mare talent organizatoric. Prima sa hotărâre ca inspector general a fost aceea de a introduce *bertillonajul* în practica poliţiei. Datorită educaţiei precare a celor mai mulţi poliţişti indieni şi datorită experienţei lor limitate în ceea ce priveşte unităţile de măsură europene, Henry a redus numărul măsurătorilor lui Bertillon la 6. Respectând recomandările comitetului Troup, s-au mai adăugat la cartotecile de evidenţă, alături de aceste măsurători, şi câteva amprente.

Eficienţa antropometriei nu putea fi negată în niciun caz, în comparaţie cu procedeele pline de hazard folosite

în trecut. În 1893, 23 de recidivişti au fost descoperiţi printre mulţi noi arestaţi. În 1894, cifra se ridica la 143, iar în 1895 la 207. În acel an, cartotecile cu măsurători ale fişierului din Calcutta depăşiseră cu mult cifra de 100.000. Teama că ar exista o posibilitate de eroare devenea din ce în ce mai evidentă. Era extrem de dificil să înveţi poliţiştii şi personalul închisorilor să ia măsurători corecte. Întocmirea fiecărei fişe de măsurători reclama cel puţin o oră. Pentru a se face o verificare atentă, o măsurătoare era luată de trei ori. Dar pentru că diferenţele măsurătorilor de la diferiţi indivizi nu depăşeau de obicei doi milimetri, era necesar să se caute într-un număr considerabil de fişe pentru a nu se trece cu vederea vreo cartotecă în care să existe aceleaşi valori limite. Găsirea unei cartoteci lua şi ea cel puţin o oră.

Şi ca şi cum norocul îi surâdea, căci într-adevăr norocul a jucat un mare rol în toată relatarea noastră, Henry lucra în Bengal, adică chiar în provincia în care William Herschel, cu 15 ani în urmă. făcuse primele experimente de dactiloscopie. Aceasta înseamnă că Henry locuia în acelaşi mediu ca şi Herschel şi era supus aceloraşi impresii. Independent de Herschel şi înainte ca comisia Troup să fi luat vreo decizie, Henry îşi dăduse seama de importanţa dactiloscopiei. Cartea lui Galton i-a căzut în mină în 1893. În 1894 a aflat din raportul comisiei Troup că Galton nu rezolvase încă problema clasificării. A început să mediteze, de unul singur, asupra unor posibile soluţii.

La câteva luni după lectura raportului comisiei Troup, Henry s-a întors în Anglia într-o scurtă permisie. Unul din primele lucruri pe care l-a făcut la Londra a fost să viziteze laboratorul lui Galton din South Kensington. Galton, trecut acum de 70 de ani, i-a făcut o primire călduroasă. Bătrânul savant se eliberase complet de teama că altcineva i-ar lua prioritatea sau gloria. Ca urmare, a pus tot ce avea la dispoziţia lui Henry. Cu o geantă plină de

fotografiile amprentelor făcute de Galton, Henry s-a reîntors la Calcutta. A mai colecţionat şi alte mostre şi le-a fotografiat. Le-a tot comparat şi aranjat până în acea zi de decembrie 1896 când a călătorit cu trenul la Calcutta, dată care s-a dovedit a fi punctul de cotitură în evoluţia clasificării amprentelor. Îi venise inspiraţia, soluţia problemei.

Adevărul este că ideea a izvorât din unirea cercetării fundamentale a lui Galton cu talentul de organizare practică al lui Henry. Henry nu a negat niciodată ceea ce îi datora lui Galton. A continuat să recunoască acest lucru şi mai târziu când s-a familiarizat cu activitatea lui Herschel şi Faulds. Triumful final însă era al lui. El descoperise metoda de a cataloga milioane de amprente, atât de inteligent, încât orice amprentă putea fi găsită în câteva minute.

Henry a descoperit cinci desene de bază, definindu-le pe fiecare din ele cu cea mai mare precizie. Acestea erau arcuri simple, arcuri întinse, bucle radiale, bucle ulnare şi verticale (Bucla radială era îndreptată spre osul antebraţului numit radius, adică spre degetul mare; bucla ulnară către cubitus adică spre degetul mic). Desenele puteau fi redate printr-un cod, cum procedase deja Vucetich. Henry le-a denumit A, T, R, U şi W. După aceasta urma o amănunţită clasificare a subdesenelor şi acesta era elementul de bază al acestui sistem general de clasificare. Acestea depindeau de variaţiunile din micul triunghi pe care Galton îl numise delta. Acest triunghi se forma de exemplu prin ramificarea unei singure linii papilare, bifurcare, aşa cum este numită, ori prin separarea a doua linii care au fost paralele. Henry a stabilit puncte specifice pe care le-a numit puncte „terminale exterioare” ale triunghiurilor. În interiorul modelelor buclate existau de asemenea câteva puncte pe care le-a numit „puncte terminus interioare”. O linie dreaptă putea fi trasată între punctul terminus interior şi exterior şi apoi se numărau

crestele intersectate de această linie. Numărul crestelor rezultate din numărare, împreună cu literele desenelor de bază reprezentau formula care putea fi înregistrată pe foi individuale.

Acest sistem pare cam complicat celor neiniţiaţi. În realitate era o metodă de clasificare pe care oricine o putea învăţa uşor. Singurele lucruri de care era nevoie: o lupă şi un ac pentru numărarea crestelor.

În ianuarie 1896, Henry a adresat un ordin poliţiei bengaleze, în afară de cartotecile cu măsurătorile lui Bertillon trebuia să se întocmească un fişier cu amprentele tuturor celor zece degete. Henry era nerăbdător să-şi testeze sistemul pe o scară largă. „Dacă sistemul acesta de identificare se dovedeşte sigur”, scria el, „prevăd posibilitatea ca, treptat, antropometria să fie abandonată”.

În anul următor, Henry se convinse că sistemul său era eficient. În ianuarie 1897, a propus guvernatorului general al Indiei să numească o comisie independentă care să discute posibilitatea înregistrării amprentelor alături de bertillonaj. Spre încântarea lui, guvernatorul general acceptă. Sub preşedinţia lui C. Shahan, inspector general al Indiei, Comisia şi-a ţinut prima şedinţă în biroul lui Henry, la Calcutta, la 29 martie 1897. Raportul elaborat două zile mai târziu a constituit un remarcabil omagiu adus lui Henry.

La şase luni după înaintarea propunerii, la 12 iulie 1897, guvernatorul general a ordonat abandonarea antropometriei şi introducerea dactiloscopiei în toată India britanică. În 1898, numai în Bengal au fost descoperiţi prin dactiloscopie 345 de delincvenţi, în 1899 numărul lor s-a ridicat la 569 din care aproape 2/3 nu putuseră fi identificaţi prin antropometrie. Între timp Henry se dedicase demonstrării importanţei luării amprentelor de la locul faptei. Acum a avut o experienţă similară cu aceea a lui Vucetich. Şansa sau destinul i-a oferit cazul de care avea nevoie.

Data: august 1898. Locul: hotarul îndepărtat dintre districtele Bengal şi Bhutan. Şeful poliţiei britanice a districtului Jalpaiguri însoţit de două ajutoare, indieni, au trecut pe la o plantaţie de ceai. Agitaţia obişnuită cu care erau de obicei salutaţi, în timp ce se apropiau de casa directorului plantaţiei, dispăruse. Uşa era larg deschisă. În dormitor l-au găsit pe director mort în pat, cu gâtul secţionat. Hârtiile din birou fuseseră răscolite. Casa de bani era deschisă şi jefuită. După aceea, au aflat că servitorii fugiseră înspăimântaţi. Indianca care era amanta directorului dispăruse şi ea. În sfârşit, au găsit femeia şi bucătarul. Femeia nu fusese în casă la ora crimei. Bucătarul văzuse un om îndepărtându-se în fugă în întuneric, noaptea trecută, dar nu putea să-şi dea seama cine era.

Şeful poliţiei a găsit în sfârşit portofelul directorului. Nu a găsit bani în el dar în una din despărţituri era un calendar bengalez de culoare albastru deschis pe care a observat o pată vagă, de culoare maronie. Poliţistul nu avea o lupă cu el, dar a bănuit că este vorba de o amprentă şi a raportat la Calcutta. Henry l-a instruit cum să ia amprentele victimei şi celor din anturajul său şi să le aducă la Calcutta. Acolo Henry a determinat în câteva minute că pata reprezenta o amprentă a degetului mare de la mâna dreaptă. Aceasta nu coincidea cu amprenta victimei ori a vreunui membru al personalului de la plantaţie. În timpul cercetărilor de la Jalpaigu'îi, s-a aflat că, în urmă cu doi ani, directorul îl acuzase de furt pe un servitor numit Charan. Atunci Charan a fost arestat şi condamnat, fiind închis I la Calcutta. Când a fost arestat, jurase că se va răzbuna pe director.

Henry s-a gândit să caute amprentele lui Charan. Existau şanse reduse ca ele să fie printre fişele cu amprente pe care ceruse să fie recoltate în 1896 şi care însoţeau măsurătorile lui Bertillon. Dacă nu, mai era posibilitatea ca amprenta degetului mare a lui Charan să

fie înregistrată pe una din cartotecile antropometrice mai vechi. Din lista cu numele s-a găsit cartoteca cu măsurători a lui Charan. Din fericire, amprenta degetului mare fusese luată, şi ea corespundea amprentei de pe calendar.

În anul în care s-a sărbătorit Jubileul de diamant al reginei Victoria, mulţi delincvenţi se bucuraseră de amnistie şi Charan fusese unul din ei. De atunci dispăruse. Au trecut săptămâni până i s-a dat de urmă. A fost arestat şi adus cu forţa la tribunalul din Calcutta. Pentru prima dată un tribunal s-a găsit în faţa unei dovezi care consta doar dintr-o amprentă. Charan a negat crima cu fermitate. Curtea, cu dureroasă nesiguranţă, a recuri în final la un compromis. Charan a fost învinuit de jaf, dar nu şi de crimă Curtea nu putea să fie convinsă să condamne pe cineva la moarte pe baza unei amprente. Totul era prea nou, prea nesigur, prea rezoluţionar pentru nişte oameni care până atunci dăduseră verdicte numai pe baza probelor prezeitate de martori.

La data la care se terminase procesul, Henry se angajase la noi proiecte. A scris cartea intitulată *Clasificarea şi folosirea amprentelor*. De asemenea, şi-a imaginat un proiect izvorât din experienţa dobândită cu cazul Charan pentru un nou tip de catalog de amprente. Dorea să colecţioneze şi să clasifice amprentele luate de la fiecare deget cu scopul de a identifica amprente găsite la locul crimei, aşa cum se procedase în cazul din Jalpaiguri.

La acea dată, nimeni din afara Indiei nu auzise de inovaţiile revoluţionare care aveau loc în Bengal. Era o distanţă lungă între India şi Londra şi canalele birocraţiei erau întortocheate. Totuşi, existau canale, aşa că raportul comisiei generalului Shahan a ajuns, în sfârşit, de la Calcutta la Londra. Raportul a ajuns la Ministerul de interne în momentul în care Scotland Yard-ul avea de făcut faţă unor noi dificultăţi determinate de izbucnirea războiului burilor. Londra era măcinată de demonstraţiile mulţimilor de şomeri. Delincvenţa crescuse. Comisarul

poliţiei, Sir Edward Bradford, era epuizat după 13 ani în această funcţie. Sir Robert Anderson, şeful departamentului cercetărilor de criminalistică, era aproape de pensionare. Nici Melville Macnaghten nu se putea lăuda cu realizările prea grozave ale serviciului de identificare. Aceasta nu din cauză că bertillonajul eşuase complet. Anumite progrese se datorau acestuia, dar biroul de antropometrie nu a avut niciodată prea multă încredere în el însuşi. Pe lângă aceasta, Galton tocmai scotea de sub tipar cartea *îndrumar de dactiloscopie* care arăta că problema clasificării era foarte aproape de soluţionarea finală. Ca urmare, rapoartele din India au fost primite cu interes.

La 5 iulie 1900, o nouă comisie s-a întrunit la Londra sub preşedinţia lordului Belper. Lui Henry i s-a cerut să vină la Londra pentru a face un raport. Galton a fost chemat în calitate de expert. Tot personalul din Scotland Yard oare folosise bertillonajul, în paralel cu operaţia de amprentare, făcută cu multe reticenţe, în ultimii 5 ani, a fost chemat să-şi expună părerea. Printre aceştia erau Macnaghten, Stedman, Collins precum şi dr. Garson, care, în 1895, sprijinise cu atâta convingere antropometría.

Henry a făcut o impresie deosebită asupra comisiei. Francis Galton şi-a dovedit şi de această dată natura sa nobilă lăudând fără nicio rezervă sistemul lui Henry. Nici măcar o clipă nu a dat impresia că o parte din meritul descoperirii i se datora lui. În afară de spectacolul de mărinimie oferit de Francis Galton, cei prezenţi au fost martorii stupefiaţi ai oportunismului doctorului Garson, ce-şi dă brusc seama că ar fi mai bine „să parieze pe un alt cal”, şi anume pe dactiloscopie. Spre surpriza tuturor, a început să etaleze cu emfază meritele sistemului de clasificare, asumându-şi paternitatea acestuia. Dar totul a fost atât de deplasat încât comitetul a trecut cu vederea o astfel de reacţie. După un studiu atent, Lordul Belper a recomandat, în noiembrie 1900, ca bertillonajul să fie

abolit în Anglia şi ca întregul sistem de identificare să fie organizat pe baza metodei de identificare a lui Henry.

Dar cu aceasta nu s-a terminat totul. Secretarul Ministerului de Interne l-a numit chiar pe Henry comisar executiv la poliţia Londrei şi şef al departamentului de cercetări criminalistice. În martie 1901, Henry şi-a luat în primire noua funcţie. Primul tur al Scotland Yard-ului l-a dus spre modestele birouri ale inspectorului Stedman, ale sergentului Collins şi ale ajutorului lui, Hunt. Stedman era bolnav. Collins şi Hunt duceau pe umerii lor toate treburile serviciului. Dar chiar după etalonul din Calcutta, Henry îşi dădu seama că metodele lor erau la un nivel foarte scăzut. Amprentele pe care le colecţionaseră erau din punct de vedere tehnic prost recoltate, murdare şi prost aranjate, în nişte despărţituri înguste făcute într-un dulap de bucătărie.

În scurt timp, Henry transmise entuziasmul său pentru dactiloscopie lui Collins şi Hunt. Le-a arătat mostre de amprente recoltate în India pentru a le servi ca model. I-a învăţat cum să analizeze desenele papilare. Nu trecu mult timp şi Collins deveni cel mai bun expert în dactiloscopie al vremii. Într-un singur an, noua secţie de dactiloscopie a identificat 1722 de deţinuţi, depăşind de patru ori numărul maxim de identificări realizat vreodată prin antropometrie. Dar Henry era conştient că aceasta nu era suficient. Avea nevoie de acel fel de succes care putea fi stabilit cu certitudine şi care să aprindă imaginaţia publicului.

Prima pledoarie pentru noul sistem, deşi destul de minoră, apăru chiar în 1902 în timpul derby-ului de la Epsom. Mai târziu, Melville Macnaghten îşi amintea:

„Îmi amintesc că prima zi a derby-ului se apropia, pe vremea când povestea cu amprentele era în plină fierbere şi că ne temeam că nu le vom putea utiliza pe deplin cu acea ocazie, atât de mulţi erau delincvenţii reţinuţi până la 6 – 7 seara, care erau judecaţi sumar de o curte mică de

judecată, la 9, 30, în dimineaţa următoare. Totuşi, Scotland Yard-ul era hotărât să nu se lase bătut. Au fost trimişi câţiva experţi la Epsom şi pe loc au luat amprentele celor 54 de bărbaţi arestaţi pentru diferite delicte, comise în ziua derby-ului. Amprentele au fost duse la secţia de dactiloscopie chiar în noaptea aceea. Doi ofiţeri puşi de serviciu în plus pentru acel scop le-au examinat şi rezultatul a fost că 29 din arestaţi erau recidivişti. Fişele şi fotografiile au fost duse la Epsom, devreme, în dimineaţa următoare, de un inspector şef. Când arestaţii au fost aduşi în faţa juriului, la 9, 30, ei au fost puşi în faţa cartotecilor cu toate condamnările înregistrate şi ca urmare pedepsele lor au fost de două ori mai mari decât în cazul în care aceste lucruri n-ar fi fost ştiute.

Primul delincvent arestat cu acea ocazie şi-a dat numele de Green of Gloucester şi l-a asigurat pe magistratul care-l interoga că nu mai avusese necazuri cu poliţia şi că atmosfera de la cursele de cai rămăsese pentru el un univers necunoscut până atunci. Dar, brusc, inspectorul şef a sărit ca să dea răspunsul la întrebarea referitoare la „trecutul” inculpatului şi a rugat pe venerabilii judecători să examineze hârtiile şi fotografia care dovedeau că „inocentul” era Benjamin Brown din Birmingham cu 10 condamnări la activul său. „Binecuvântate fie amprentele” spuse Benjamin, trăgând o înjurătură. „Ştiam că au să mă înfunde”.

În acelaşi an, dactiloscopia a cunoscut un al doilea triumf, dar cu mult mai răsunător. Scena este o spargere în Denmark Hill. Investigând locul spargerii, pe o scândură proaspăt vopsită, Collins a găsit amprente clare. Cazierul le-a dezvăluit repede că acelea erau amprentele unui individ numit Jackson care, cu puţin timp înainte, îşi executase sentinţa pentru o altă spargere. A fost arestat şi dus la închisoarea Brixton. Acolo, pentru mai multă siguranţă, Collins i-a luat din nou amprentele. Nu mai era nicio îndoială. Jackson fusese la Denmark Hill în timpul

spargerii.

Spargerea trebuia să fie judecată de un juriu la tribunalul Old Bailey. Henry era hotărât să folosească această ooazie cât mai profitabil. Ştia că numai un procuror extrem de bun putea să convingă pe conservatorii judecători englezi şi pe membrii juriului să-şi depăşească ideile preconcepute. Cel mai nimerit pentru acest scop era Richard Muir. La 45 de ani, Muir ajunsese unul din cei mai proeminenţi avocaţi londonezi, care apăreau în instanţă şi ca procurori ai coroanei britanice. În curând numele său va deveni cunoscut şi dincolo de hotarele Angliei în legătură cu unele procese senzaţionale de crime, aşa cum ar fi de exemplu cazul Crippen, cunoscut în toată lumea.

Muir se ridicase la poziţia aceasta deosebită din slujba de funcţionar şi agent pentru o companie de zahăr. Era extrem de sârguincios şi trăia într-o izolare absolută, comunicând cu cei din jur numai când era absolut necesar. La lumina lumânării, după stingerea gazului de iluminat, stătea în apartamentul său, pregătindu-şi cazurile, analizând faptele şi luând diferite note pe cartonaşe, cu creioane de diferite culori. Folosea o culoare pentru examinările directe, altă culoare pentru examinările încrucişate şi aşa mai departe. Când apărea în instanţă, cu un teanc din aceste cartonaşe în mână, oamenii spuneau: „Iată-l pe Muir jucând din nou cărţi”. Nu acorda somnului mai mult de cinci ore. Cerea aceeaşi conştiinciozitate şi minuţiozitate de la toată lumea. Neîncrederea lui profundă, izvorâtă dintr-o lungă experienţă, se reflecta în convingerea că în identificarea prin martori oculari se produceau mari erori. Acesta era motivul pentru care el era omul cel mai nimerit pentru atingerea scopului urmărit de Henry.

După ce a discutat cazul cu Henry, Muir s-a îndreptat spre Scotland Yard. Timp de patru zile a pus pe Collins să-l introducă în noua tehnică. A examinat metodele dactiloscopiei, fişierele şi rapoartele. După aceasta, s-a

convins atât de puternic încât ar fi luat un caz şi mai nesigur decât al lui Jackson numai să ajute ca Henry şi sistemul dactiloscopiei să câştige recunoaşterea publicului.

La 2 septembrie 1902, Jackson a fost dus în faţa Tribunalului de la Old Bailey. Istoria nu a păstrat detaliile procesului. Singurul lucru pe care-l avem e rezultatul. Muir a făcut un miracol. A reuşit să convingă un juriu neîncrezător despre siguranţa absolută pe care o oferea dactiloscopia. Juriul l-a declarat pe Jackson vinovat şi l-a condamnat la 6 ani de închisoare penală.

Acesta a fost primul succes a lui Henry în Anglia. Dar el ştia că acesta e numai un început. Pentru o victorie autentică avea nevoie de un mare proces oare să zguduie întreaga Anglie. Dar înainte de apariţia unui asemenea caz, Londra a fost martora unei întâmplări, care a demonstrat, în mod dramatic, milioanelor de oameni, ineficienţa şi lipsa de certitudine a vechilor metode de identificare. Preludiul dramei avusese loc cu mulţi ani în urmă, la 16 decembrie 1896.

Era ora 4, în după-amiaza unei zile de iarnă, când un domn respectabil, de vreo 45 de ani, ieşi de pe uşa casei cu numărul 139, de pe strada Victoria din Londra. Purta frac şi joben.

Întunericul se lăsa timpuriu aşa că omul care aprindea felinarele pe stradă îşi începuse rondul. O ceaţă uşoară învăluise lămpile de gaz. Mergând în josul străzii bărbatul e acostat de o femeie.

„Vă cunosc, domnule”! strigă ea.

„Scuzaţi-mă, vă rog, doamnă”! răspunse bărbatul. „Ce doriţi de la mine”?

„Vreau cele două ceasuri şi inelele”.

Bărbatul dădu la o parte fiinţa inoportună şi traversă strada. Văzând că-l urmăreşte, bărbatul se îndreptă către un poliţist căruia i se plânse că o femeie necunoscută îl bătea la cap, că el niciodată nu o mai văzuse şi că femeia nu părea în toate minţile, între timp femeia îl ajunsese din

urmă. Agitată, ea spuse poliţistului că acea persoană o înşelase şi o prădase. Ceru ca el să fie arestat.

Poliţistul îi conduse pe cei doi la biroul poliţiei din Rochester Row. Acolo, bărbatul îşi dădu numele de Adolf Beck. Femeia spuse că se numeşte Ottilie Meissonnier, domnişoară şi profesoară de limbi străine. Cu trei săptămâni în urmă, mergea pe strada Victoria către o expoziţie de flori când Beck a acostat-o, ducându-şi degetele la pălărie şi întrebând-o dacă nu era cumva Lady Everton. Manierele lui distinse au făcut o impresie favorabilă asupra ei şi, deşi a trebuit să-i spună că ea nu era Lady Everton, au intrat într-o conversaţie plăcută. Îi spuse că expoziţia de flori nu merita să fie vizitată. Spunea că se pricepe la horticultura şi că angaja nu mai puţin de şase grădinari pe moşia sa din comitatul Lincoln. Atunci, Ottilie Meissonnier îi spuse că şi ea era mare iubitoare de flori şi că avea câteva minunate crizanteme. Auzind aceasta, distinsul domn o întrebă dacă nu ar putea să-i vadă florile într-o zi.

Îl invită la ceai în ziua următoare în apartamentul ei din Fulham. Au petrecut împreună câteva ore minunate şi, în acest timp, ea a aflat că oaspetele ei era lordul Salisbury şi că venitul lui anual era de 180.000 de lire. Spre seară, el deja o invitase să facă o călătorie pe Riviera pe yachtul lui. Totuşi, a insistat el, ea trebuie să-i permită să-i ofere o garderobă cât se poate de elegantă pentru acel voiaj.

Ottilie Meissonnier consimţi. Oaspetele a menţionat câteva articole de îmbrăcăminte pe care ea trebuie să le aibă asupra ei şi i-a întocmit o listă. A completat un cec de 40 lire care să acopere costul cumpărăturilor. Apoi el a examinat ceasul de mână şi inelele lui Ottilie şi a rugat-o să i le împrumute pentru a le avea ca măsură, întrucât dorea să le înlocuiască cu piese mai valoroase.

După plecarea domnului, profesoara descoperi că îi mai dispăruse şi un alt ceas. Devenind suspicioasă, s-a dus în grabă la Union Bank să încaseze cecul. Acolo află că

cecul nu avea nicio valoare şi că lordul Salisbury nu javea niciun cont. Ottilie Meissonnier îşi dădu seama că fusese victima unui escroc. De atunci era în căutarea „lordului Salisbury" şi putea să – jure că acest bărbat, care-şi dădea numele de Adolf Beck, nu era altul decât nemernicul care o înşelase.

Declaraţia femeii a ajuns la Scotland Yard în aceeaşi seară. Inspectorul Waldoek, care cunoştea foarte bine cartierul deservit de poliţia de pe Rochester Row, a fost numit să ancheteze cazul. El descoperi că în ultimii doi ani se primiseră nenumărate reclamaţii de la femei singure că un domn în vârstă, cu părul alb, şi care se dădea drept lordul Wilton ori lordul Willoughby le escrocase folosind aceeaşi tactică ca şi lordul Salisbury.

În total, s-a constatat, erau 22 de femei înşelate în acest fel. De exemplu, „Lordul" furase două inele şi o broşă de la o oarecare. Fanny Nutt în decembrie 1899, un inel de la Evelyn Miller în ianuarie 1895, două inele de la Alice Sinclair la 18 februarie a aceluiaşi an, un inel şi două brăţări de la Annie Townsend la 7 martie, un inel de la Juliette Kluth la 11 martie, un inel de la Minnie Lewis la 3 aprilie, două inele de la Kate Brakefield pe 23 iunie, 2 inele şi alte bijuterii de la Daisy Grant pe 6 iunie. Uneori, când îşi lua rămas bun de la aceste femei, lordul împrumuta şi ceva mărunţiş pentru trăsură, pretinzând că servitorul uitase să-i pună bani în buzunarul de la vestă.

Una câte una, femeile au fost confruntate cu Beck. Beck era pus într-un şir de 10 – 15 bărbaţi care fuseseră pur şi simplu luaţi la întâmplare de pe stradă. Ca de obicei, nu se ţinea seamă dacă acele persoane semănau sau nu cu Beck. Beck era singurul bărbat cu părul alb şi cu mustaţă din rând aşa că era absolut sigur că ochii femeilor se vor opri asupra lui de la început. Toate femeile, cu o singură excepţie, au declarat că Beck era bărbatul care le înşelase. Funny Nutt a exclamat: „L-aş deosebi dintr-o mie... îl recunosc din cap până-n picioare". Alice Sinclair a

declarat: „Sunt absolut sigură că el este omul. L-am recunoscut dintr-o mulţime. Niciunul din ceilalţi nu semăna câtuşi de puţin cu el. Sunt perfect sigură”. La rândul ei, Kate Brakefield a declarat: „L-am recunoscut îndată ce l-am văzut. Nici nu m-am mai uitat la ceilalţi bărbaţi”.

Beck a jurat că nu văzuse niciodată nici măcar pe una din acele femei. El pretindea că trăieşte din acţiunile pe care le are ia o mină de cupru din Norvegia şi, ca urmare, nu era nevoit să se întreţină înşelând nişte femei singure. Potrivit declaraţiilor lui, se născuse în Norvegia, în 1841 şi venise în Anglia în calitate de agent de asigurări maritime, în 1865. Viaţa lui de atunci încolo fusese extrem de pitorească. După o scurtă carieră de cântăreţ la Aberdeen, în 1868 pleacă în America de Sud unde dă o serie de concerte, ca mai apoi să se ocupe de misitie la Buenos Aires; face avere ca furnizor al armatei peruviene şi, în 1884, se întoarce în Norvegia unde cumpără o mină de cupru. În anul următor revine la Londra. Acolo locuieşte un timp la hotelul Covent Garden şi mai apoi într-un apartament mobilat din strada Victoria unde ghinionul i-a scos-o în cale pe Ottilie Meissonnier.

Beck putea dovedi cu ajutorul fostului său secretar că era într-adevăr proprietarul unei mine de cupru. Între timp, a avut neşansa să facă o datorie de 600 de lire la hotelul Covent Garden. Fusese nevoit să ceară un împrumut de la secretarul său. Nici în relaţiile cu femeile nu fusese prea circumspect. Aceste amănunte pledau într-o oarecare măsură împotriva lui. Dar el a continuat să susţină că este complet nevinovat.

La două zile după arestare, în ziua de 18 decembrie, Scotland Yard-ul a primit o scrisoare anonimă, în care se atrăgea atenţia asupra faptului că în 1877 un individ, pe nume John Smith, fusese condamnat la 5 ani închisoare pentru inducere în eroare a unor femei singure într-o manieră similară cu cea utilizată de lordul Salisbury, alias

Lord Willoughby, alias Lord Wilton. Şi Smith îşi dădea numele de Lord Willoughby şi oferea femeilor cecuri false, luându-le în schimb bijuteriile. La 20 aprilie 1877 fusese recunoscut de una din femei, Louisa Howard, şi arestat. La 10 mai 1877, el a fost găsit vinovat şi condamnat de judecătorul Forrest Fulton de la Old Bailey. Eliberat 4 ani mai târziu, la 14 aprilie 1881, dispăruse fără urme. Aceste fapte sugerau, conchidea autorul scrisorii anonime, că Beck era de fapt Smith.

Scotland Yard-ul a cercetat dosarul lui John Smith. Într-adevăr, delictele pe care le comisese Smith coincideau perfect cu acelea de care era acuzat Beck. Pe lângă aceasta, cei doi poliţişti care îl arestaseră pe Smith în 1877, agentul E. Spurrel şi inspectorul Redstone, mai trăiau încă. Ambii au fost confruntaţi cu Beck. De la prima lor întâlnire cu Smith trecuseră 19 ani. Ou toate acestea, Spurrel a declarat în faţa poliţiei din Westminster (care trebuia să decidă dacă Beck trebuie să fie acuzat sau nu) că Beck şi Smith erau una şi aceeaşi persoană. În depoziţia lui, el a jurat că „acuzatul este omul căutat. Nu este nicio îndoială, el este individul. Ştiu ce importanţă are mărturia mea şi pot declara fără nicio ezitare că el este omul”.

Nici inspectorul Redstone nu-l mai văzuse pe Smith din 1877. Dar declaraţia lui era identică cu a colegului său. Cu o paloare cadaverică, Beck s-a lovit cu palmele peste faţă şi a protestat cu desperare, afirmând că în 1877 nici nu se afla în Anglia. Putea să aducă martori din America de Sud, spunea el, cetăţeni respectabili, care ar jura că în 1876 şi 1877 se ocupase de afaceri în America de Sud. Nici femeile nu aveau dreptate. La fel şi poliţiştii. Nu cunoştea niciun individ cu numele de John Smith. Nu stătuse nici măcar o clipă într-o închisoare britanică. „Jur pe dumnezeu că şi femeile şi poliţiştii comit o eroare”.

Un expert în grafologie, pe nume Guerin (menţionând acest nume, anticipăm un capitol de criminalistică de care ne vom ocupa amănunţit mai târziu) a comparat listele cu

piesele de îmbrăcăminte pe care escrocul, în 1894 şi 1895, le lăsase femeilor cu listele sedse de John Smith, în 1877 şi cu scrisul lui Adolf Beck. A conchis că scrisul lui Smith era identic cu acela al omului ce folosise aceleaşi stratageme în 1894 – 1895. Scrisul lui Beck era diferit; fără îndoială, însă, a opinat el, Beck scrisese aceste liste „modificându-şi scrisul".

Identificarea lui Beck de femei şi de cei doi poliţişti părea atât de convingătoare încât F.J. Sims, care pregătea acuzarea lui Beck, consideră inutil să mai compare descrierea lui John Smith, care trebuia să fie undeva în dosarul acestuia, cu înfăţişarea lui Beck. Inspectorul Waldock a atras atenţia lui Sims asupra faptului că Smith, aşa cum îşi amintea el, fusese înregistrat ca având ochii căprui, în timp ce ochii lui Beck erau albaştri. Dar Sims ignoră acest amănunt. Confruntarea personală i se părea mai importantă decât descrierea. Cine nu ştia cu câtă superficialitate şi neglijenţă erau înregistrate descrierile în dosare. Când inspectorul Waldock a persistat cu exprimarea dubiilor sale, i s-a ordonat să abandoneze cazul şi a fost înlocuit cu inspectorul şef Froest.

Froest, detectiv de şcoală veche, avea o putere fizică neobişnuită. Se spune că putea rupe în două un pachet de cărţi de joc. Deşi în acele timpuri nu exista o cooperare internaţională a poliţiilor, Froest era vestit prin misiunile sale în străinătate. În biroul său de la Scotland Yard păstra ca amintire revolverul unui bandit „specializat" în atacuri de căi ferate, pe care-l urmărise peste Atlantic, arestându-l, în sfârşit, în restaurantul Gatti din Londra. El arestase şi un vestit „cowboy criminal", Kuhne, care făcea câte o crestătură pe minerul puştii ori de câte ori mai omora un om. Froest avea o încredere extraordinară în „memoria vizuală" a poliţistului, ca cel mai bun mijloc de identificare, şi era convins că Spurrel şi Redstone nu puteau da greş.

Acuzarea lui Beck era făcută de Horace Avory. Avory era un omuleţ cu obiceiuri de ascet şi cu o privire de

gheaţă, care mai târziu va fi supranumit „judecătorul ce spânzură”. Probabil însă că nici el nu era sigur că Beck era identic cu John Smith. Incriminarea se baza pe câteva capete de acuzare referitoare la presupusa condamnare a lui Beck în 1877. Dar Avory a făcut în aşa fel încât a minimalizat acest aspect al cazului de-a lungul întregului proces care a început la 3 mai 1896, la Old Bailey.

Judecătorul era acelaşi care îl condamnase pe John Smith în 1877: Forrest Fulton. Dacă afirmaţiile lui de mai târziu merită să fie luate în seamă, atunci putem spune că el nu-şi amintea de prima condamnare. Apărarea lui Beck era făcută de C.F. Gill, un avocat cu experienţă. Gill consideră că momentul în oare trebuia să acţioneze va fi cel al examinării încrucişate a lui Guerin, expertul în grafologie, care urma să depună mărturie în favoarea acuzării. Dacă Guerin va continua să susţină că scrisul de pe listele din 1877 coincidea cu cel din 1894 – 1895, Gill va aduce martori din America de Sud care să dovedească că Beck fusese la Buenos Aires şi nu la Londra în 1877. Ca urmare, nu Beck ar fi putut fi escrocul din 1877 şi deci nu putea fi vinovat de delictele din 1894 – 1895. Dar Avory intuise această tactică. El nu l-a interogat pe Guerin în legătură cu lista din 1877. Guerin depusese numai o mărturie că listele de haine lăsate femeilor înşelate în 1894 – 1895 fuseseră scrise de Beck cu un scris de mână modificat.

De aceea, Gill a cerut judecătorului permisiunea de a pune câteva întrebări lui Guerin despre scrisul escrocului condamnat în 1877. Dar una din particularităţile procedurii penale britanice era aceea că delictele şi condamnările mai vechi ale unui delincvent recidivist nu pot fi menţionate la proces până ce juriul nu-şi dă verdictul cu privire la ultimul delict. Scopul lăudabil al acestei reguli este acela de a nu furniza juriului idei preconcepute împotriva unui delincvent cu condamnări anterioare. Dar Avory a folosit această regulă pentru a-l împiedica pe Gill

de a chestiona pe expertul grafolog în timpul procesului. El a obiectat, spunând că trecutul nu avea nicio legătură cu acest caz. Gill a protestat vehement. Trecutul era punctul esenţial al întregii apărări, a susţinut el. Judecătorul Fulton a susţinut poziţia acuzării, nepermiţând nicio întrebare în legătură cu întâmplările din 1877. Aceasta însemna, cu siguranţă, că acuzarea trebuia să se dispenseze de mărturiile celor doi poliţişti, Spurrel şi Redstone, care urmau să confirme că Beck era aceeaşi persoană cu John Smith. Dar, de fapt, acuzarea putea foarte bine să-şi permită acest lucru pentru că în momentul în care Avory a început să plimbe femeile înşelate prin faţa juriului, punându-le să-l identifice pe Beck, nu a făcut altceva decât să câştige juriul de partea lui.

La proces au apărut 10 din cele 22 de victime. Una după alta, arătând spre Beck, au declarat. „El este! El este individul”. Anumite ezitări au trecut neobservate. Annie Townsend de exemplu, a spus: „El este omul”, dar a adăugat: „Dar când îl aud vorbind, nu mai sunt sigură. Când venea la mine acasă, vorbea cu accent american”. Şi Lilly Vincent a adăugat: „Când a trecut pe la mine, mustaţa lui era mai lungă şi mai deschisă la culoare”. Aparent nici juriul, nu s-a gândit nicio clipă la natura echivocă a identificării prin aşezarea unui om într-un şir cu alţi indivizi cu care nu semăna deloc. Ar fi trebuit totuşi să fie puşi în gardă de cuvintele lui Lilly Vincent care spusese: „Ştiam că fusese arestat un bărbat şi că ed trebuie să fie în vârstă şi cu părul alb”. În zadar a încercat apărarea să folosească această declaraţie. La fel de inutilă s-a dovedit şi încercarea de a folosi afirmaţia lui Ottilie Meissonnier oare declarase „că acel individ avea o cicatrice pe partea dreaptă a gâtului, sub ureche. E o cicatrice micuţă ca o aluniţă”. Gill i-a cerut martorei să arate aluniţa sub urechea lui Beck. La aceasta ea a trebuit să recunoască: „Nu o mai văd acum”.

Pe atunci legile englezeşti nu permiteau ca inculpatul să stea în boxa martorilor şi să depună mărturie în numele său. Gill a reuşit totuşi să facă în aşa fel încât Beck să aibă ocazia să vorbească pentru a dovedi cel puţin că inculpatul său nu vorbea englezeşte cu accent american, aşa cum afirmaseră toţi martorii. Beck folosi ocazia şi declară hotărât: „Nu am niciun amestec cu această acuzaţie groaznică. De la început până la sfârşit sunt absolut nevinovat”.

Protestele lui au fost însă zadarnice. La 5 martie, juriul l-a considerat pe Beck vinovat şi judecătorul Fulton l-a condamnat la 7 ani muncă silnică. Încă o dată Beck a strigat: „Sunt nevinovat. Absolut nevinovat”.

În ziua următoare, Beck a început să-şi execute pedeapsa. Deşi la tribunal nu se menţionase nimic despre condamnarea lui John Smith din 1877, lui Beck i s-a dat numărul de condamnat pe care l-a purtat Smith: D. 523. Mai mult, la acest număr s-a adăugat litera W, un indiciu că era recidivist. Din 1896 până în 1901, Beck a prezentat 10 petiţii în care cerea rejudecarea cazului. Pe atunci, Anglia nu avea o curte de apel. Petiţiile erau singurul mijloc de a face recurs. În fiecare petiţie Beck insista asupra faptului că în 1877 fusese în America de Sud şi de aceea nu putuse să comită delictele pentru care fusese condamnat John Smith. Probabil, menţiona el, acelaşi Smith era vinovat şi de escrocheriile din 1895 pentru care el, Beck, era acum în închisoare.

Avocatul lui Beck a cerut permisiunea să vadă dosarul lui John Smith oare cuprindea descrierea fizică a delincventului. Cererea i-a fost respinsă. Totuşi, la 10 mai 1898, un funcţionar de la Ministerul de interne a cerut administraţiei închisorii datele personale ale lui Smith. Când a examinat dosarul a descoperit că Smith era evreu şi că era circumcis. Beck nu era circumcis. Aflând aceasta, Ministerul de interne a cerut părerea judecătorului Fulton în această privinţă. Dar Fulton fusese pe deplin convins de

mărturiile femeilor. A răspuns că Beck nu putea să fie Smith, dar că el este impostorul care a comis ultimele delicte. Nu s-a făcut însă nimic decât să se şteargă litera W de lângă numărul de deţinut al lui Beck. Beck a rămas în închisoare până la 8 iulie 1901 când a fost eliberat pe cuvânt de onoare. Imediat s-a apucat cu încăpăţânare să-şi dovedească nevinovăţia. Şi-a cheltuit ce-i mai rămăsese din avere cu avocaţii, fără să se gândească că soarta îi va juca o altă festă crudă.

La 15 aprilie 1904, Beck ieşea din apartamentul său de pe Tottenham Court Road. În stradă, o femeie destul de tânără s-a repezit la el: „Tu eşti cel ce mi-a luat bijuteriile”, strigă ea. Beck se dădu înapoi: „Nu”, strigă el îngrozit. „Nu eu. Nu te cunosc. Nu te-am văzut în viaţa mea”. „Tu eşti omul”, repetă femeia. „Tu mi-ai luat bijuteriile şi este cineva aici care vrea să te vadă”.

Intrat în panică, Beck a încercat să fugă, dar a nimerit drept în braţele inspectorului detectiv Ward care l-a arestat şi l-a dus la secţia de poliţie din Paddington.

Cum de a fost arestat din nou? La 22 martie 1904 o femeie de serviciu numită Pauline Scott se prezentase la poliţie cu o plângere. Un domn în vârstă, distins, cu părul alb i se adresase pe stradă, îi făcuse complimente, oferindu-i la urmă slujba de menajeră în casa lui. Restul relatării coincidea perfect cu ceea ce Scotland Yard-ul cunoştea din 1896. Inspectorul Ward trase repede concluzia că Beck se apucase de vechile escrocherii şi a trimis-o la amiază pe Pauline Scott la restaurantul unde lua prânzul Beck. Deşi a stat lângă Beck şi l-a observat timp de vreo oră, ea nu a recunoscut în el pe escroc. Totuşi, Ward n-a vrut să renunţe. A învăţat-o pe Pauline Scott să aştepte lângă uşa oaşei lui Beck până la ieşirea acestuia din casă şi să-l acuze direct. Fără îndoială, Beck se comportase în această situaţie ca un vinovat autentic, întrucât a încercat să fugă.

Beck era desigur îngrozit şi practic redus la tăcere.

Singurul lucru pe care l-a făcut a fost să strige desperat: „Jur pe ce am mai sfânt că sunt nevinovat. Niciun cuvânt din acuzare nu este adevărat”. Când ziarele au anunţat rearestarea lui, au mai apărut 4 femei: Rose Reece, Grace Campbell, Lily King şi Caroline Singer care fuseseră deposedate de bijuterii şi bani în aceeaşi manieră. Toate erau gata să jure că Beck era omul care le escrocase. În zadar a protestat Beck că nu le văzuse, că nu vorbise cu niciuna din acele femei şi că el putea să aducă mulţi martori să dovedească că îşi văzuse cinstit de treburile lui.

La 27 iunie 1904, Beck a apărut încă odată la Old Bailey în boxa acuzaţilor. De data aceasta, el nu a avut bani să angajeze un avocat pe toată perioada procesului. Avocatul a avut la dispoziţie numai 4 zile în care să se familiarizeze în grabă cu cazul. Beck era prea zăpăcit şi deprimat ca să-şi mai relateze cazul coerent. Martorii l-au identificat pe Beck sub jurământ. „Nasul e la fel”, declară Rose Reece. „L-aş recunoaştg dintr-o mie”. Şi de data aceasta nimeni nu a luat în seamă contrazicerile sau neclarităţile din declaraţiile femeilor. Una din femei a declarat că escrocul purta monoclu, iar alta că nici nu e vorba de aşa ceva. Dar toate repetau cu convingere: „El este… el este… el este”.

Între timp, unele aspecte ale procedurii judiciare britanice se schimbaseră în comparaţie cu 1896. De data aceasta lui Beck i s-a permis să depună mărturie în numele său. Implorările inculpatului către juriu, prin care cerea să fie crezut că nu le cunoştea pe femei şi că el este probabil victima unei asemănări perfecte cu o altă persoană, nu au ajutat la nimic. Procesul a început şi s-a terminat în aceeaşi zi. Juriul Da declarat vinovat pe Beck. Se pare însă că judecătorul, numit Grantham, avea anumite dubii. În orice caz el a amânat pronunţarea sentinţei. Fără îndoială că Beck nu ar fi scăpat de trista-i soartă, dacă 10 zile mai târziu nu ar fi avut loc un incident care a adus cazul său în lumina strălucitoare a publicităţii, provocând în Londra o

furtună de indignare, aproape fără precedent.

La 7 iulie 1904, inspectorul detectiv Kane a făcut o vizită de rutină la sediul poliţiei din Tottenbam Court. Poliţistul de serviciu Da informat că tocmai arestase un om care încerca să vândă două inele escrocate de la actriţe şomere, chiar în după-amiaza aceea. Kane, oare din întâmplare cunoştea cazul Beck, a mai cerut şi alte informaţii. Spre surprinderea lui, relatarea incidentului coincidea perfect cu relatările martorilor din timpul procesului Beck, care, în momentul acela, era în închisoare. Acelaşi domn elegant, aceeaşi listă cu îmbrăcăminte, acelaşi cec fals…

Kane s-a dus în celula arestatului. La vederea deţinutului, i s-a tăiat respiraţia. Acelaşi bărbat cu părul alb, de aproximativ aceeaşi înălţime cu a lui Beck, cu anumite trăsături, care, în mod straniu, semănau perfect cu ale lui Beck. Totuşi Beck era mai tânăr şi avea o constituţie mai fragilă.

Arestatul şi-a dat numele de William Thomas şi a declarat că nu mai fusese condamnat. Dar Kane îşi dăduse imediat seama că de fapt se afla faţă în faţă cu John Smith. A anunţat imediat Scotland Yard-ul. Cele cinci femei care-l identificaseră pe Beck în ziua de 27 iunie au fost confruntate cu William Thomas. împietrite, se uitau fix la el. Apoi Rose Reece, care fusese atât de sigură că nasul lui Beck era cel al escrocului, exclamă: „Doamne, ăsta-i omul”. Celelalte au fost de acord cu ea.

Melville Macnaghten personal s-a dus să o vadă pe singura femeie care în 1896 susţinuse că nu Beck era escrocul. Lucra într-o bodegă şi la început a înţeles greşit motivul vizitei lui Macnaghten. Explicându-i de ce a venit, ea l-a însoţit la secţia de poliţie din strada Bow, unde Thomas fusese transferat între timp. Femeia declară: „Acesta este tâlharul care m-a prădat acum 9 ani”.

Martorele din 1896, care au mai putut fi găsite, au fost şi ele chemate. Ruşinate, căutând stângaci explicaţii şi

scuze, şi-au recunoscut greşeala. Thomas avea cicatricea de sub ureche care fusese căutată în zadar la Beck. În plus era circumcis. Toate amănuntele din descrierea lui John Smith din 1877 coincideau perfect. Când, în sfârşit, proprietarul din 1877 al lui John Smith a recunoscut în presupusul William Thomus pe fostul său chiriaş, arestatul a cedat şi a mărturisit. În câteva ore şi-a relatat cu amănunte povestea vieţii sale aventuroase, dezvăluind astfel cadrul în care s-a produs una din cele mai grave erori judiciare din Anglia acelor ani.

Thomas era într-adevăr John Smith. El fusese autorul delictelor pentru care fusese condamnat în 1877. Potrivit relatării sale se născuse în comitatul Lincoln în 1839. De la o vârstă fragedă părinţii îl luaseră cu ei în Rusia. Studiase medicina la Viena, fusese medic al regelui din Hawaii şi avusese o plantaţie în Honolulu. Câte erau adevărate din toate acestea era imposibil de dovedit. În orice caz, Thomas, alias Smith, locuia la Londra în 1876 sub numele de William Weiss, pretins ofiţer în retragere al armatei austriece. După condamnarea din 1877, a emigrat în Australia de sud în 1881. În 1894 s-a reîntors la Londra unde a fost din nou arestat sub numele de Meyers şi acuzat că a încasat o scrisoare de credit falsă în valoare de 300 de lire. Totuşi nu au existat dovezi suficiente împotriva lui pentru a fi condamnat. S-au comentat însă şi de această dată eşecurile metodelor de identificare, întrucât poliţia nu a reuşit să descopere la timpul oportun că Meyers era aceeaşi persoană cu John Smith. În 1894 a reînceput să escrocheze numeroase femei folosind vechile trucuri, până ce a aflat că Adolf Beck fusese arestat în locul lui. Atunci şi-a luat numele de dr. Marsh şi a plecat în America. Până în 1903 a lucrat ca medic în Statele Unite sub numele de dr. W.A. Wyatt. În sfârşit, în august 1903 s-a reîntors la Londra – acum avea 65 de ani – gata să-şi reia vechea carieră. A continuat să escrocheze femeile pe o scară oare a devenit cunoscută numai după arestare. Cele 5 femei

care au depus mărturie la 27 iunie 1904 reprezentau numai o mică parte din femeile înşelate. Emisese cam 25 de cecuri false care fuseseră prezentate băncii Union. Celor mai multe femei le fusese ruşine să depună vreo plângere. Cu siguranţă că Smith, alias Weiss, alias Meyers, alias dr. Marsh, alias dr. Wyatt, alias Williams Thomas ar fi scăpat de pedeapsă şi de data aceasta dacă nu ar fi comis imprudenţa de a înşela femeile şi după a doua arestare a lui Beck.

Ministerul de interne s-a grăbit să-l pună pe Beck în libertate. La 12 iulie 1904, el a fost eliberat fără rezerve şi a primit compensaţia de 5.000 de lire. Dar cazul său provocase atât de mult indignarea opiniei publice incit întreaga ţară blama Scotland Yard-ul, Ministerul de interne, pe procurorul Avory şi pe judecătorul Fulton. Judecătorul Forrest Fulton s-a simţit obligat să încerce să se justifice într-o scrisoare deschisă, adresată ziarului *Times*. Guvernul a numit o comisie de anchetare a cazului. Audierile au fost pline de dramatism. Astfel Beck, confruntat cu Horace Avory, a declarat: „Nu am avut plăcerea să-l mai văd pe acest onorabil domn din 1896, de la Old Bailey când m-a privit cu îngâmfare, dispreţ şi cu un zâmbet sarcastic ca şi cum ar fi spus.: „Tu eşti vinovatul”. Deşi redactat cu multă prudenţă, raportul comisiei reprezenta o evidentă condamnare a procedurii oficiale în cazul lui Beck şi John Smith.

Acest caz şi alte dovezi de aplicare greşită a justiţiei au condus la câteva reforme importante. Pentru prima dată în istoria dreptului englez s-a creat o curte de apel. Dar rezultatul cel mai important al cazului Beck a fost acela că a dat o lovitură de graţie vechilor metode de identificare, aflate deja pe cale de prăbuşire. Problema evitării unor astfel de erori a devenit o problemă de interes general. Henry şi Collins ştiau deja soluţia: folosirea dactiloscopiei. Cu toate acestea, marele test public al dactiloscopiei nu avusese încă loc. Nici nu a trecut un an de la afacerea

Adolf Beck, când amintirea cazului era încă proaspătă, şi a şi apărut şansa de a dovedi virtuţile noii metode de identificare. Din nou Old Bailey-ul trăia o – cutremurătoare dramă. De data aceasta însă era vorba şi de comiterea unor crime. Cazul „criminalilor din Deptford" avea să devină o piatră de hotar în dezvoltarea criminalistica din Marea Britanie.

Străzile din Deptford, un cartier murdar din sud-estul Londrei, situat pe malul Tamisei, erau încă pustii la 7 şi un sfert dimineaţa, în ziua de 27 martie 1905. Un lăptar văzu doi tineri ieşind în grabă dintr-o mică prăvălie de vopsele de la nr. 34 de pe High Street şi dispărând după colţ. Erau aşa de grăbiţi încât nu au închis uşa după ei.

Lăptarul nu a acordat prea mare atenţie acestui lucru. Viaţa în Deptford era grea şi aspră. Pe cât era posibil, oamenii nu se amestecau unii în treburile altora.

Zece minute mai târziu, o fetiţă care cobora pe High Street, văzu un om plin de sânge pe haine, scoţând capul pe uşa aceleiaşi prăvălii. Omul îşi retrase capul imediat şi închise uşa pe dinăuntru. Copilul nu fu prea surprins de ceea ce văzuse. Curgeau pâraie de sânge de la abatoarele din Deptford; oameni cu feţele şi halatele mânjite de sânge erau imagini obişnuite pe aceste străzi.

De-abia la 7.30, un băiat dădu alarma. El lucra ca ucenic în prăvălia de vopsele. Când s-a dus la lucru a găsit uşa închisă, ceea ce era un lucru neobişnuit. Stăpânul său, Farrow, un bătrân blând de peste 70 de ani, se trezea totdeauna devreme să-i servească pe zugravii care se opreau pe la el ca să cumpere vopsele şi ustensile, în drumul lor spre lucru. Din această cauză uşa era totdeauna deschisă când sosea ucenicul. În dimineaţa aceea, uşa era însă închisă şi nimeni nu a răspuns când ucenicul a tras de clopoţel. În sfârşit, el s-a hotărât să sară gardul în curte, pe la vecini. S-a uitat pe geamul din spate şi a alergat, strigând ajutor, către prăvălia cea mai apropiată.

Inspectorul detectiv Fox, însoţit de alţi câţiva

detectivi au sosit în High Street în 20 minute. La scurt timp după aceea a apărut şi Mei viile Macnaghten personal.

Micuţa cameră din spatele prăvăliei, care servea ca birou şi magazie, era complet devastată. Toată mobila fusese răsturnată; sertarele smulse; se găsea sânge pretutindeni. Bătrânul Farrow zăcea pe duşumea şi din corpul lui nu mai rămăsese decât o grămadă informă, greu de recunoscut ca aparţinând unei fiinţe omeneşti. Capul însângerat zăcea pe vatra căminului. Sub pantalon şi haină, bătrânul mai era încă îmbrăcat cu o cămaşă de noapte. După numeroasele urme de sânge din prăvălie şi de pesoara îngustă ce ducea la etaj, Fox conchise că Farrow coborâse din dormitor pentru a-l servi pe cel ce presupunea el că este un client matinal. Probabil că fusese atacat şi doborât în prăvălie. Se părea că bătrânul reuşise să se ridice în picioare şi se străduise să-l împiedice pe criminal (sau criminali?) de a merge la etaj unde dormea doamna Farrow. O baltă mare de sânge pe scări indica clar locul unde el leşinase pentru a doua oară. Cu toate că părea incredibil el reuşise să se ridice din nou după ce agresorii fugiseră. S-a târât până la uşa încă deschisă şi a privit afară. Probabil a vrut să strige după ajutor. Dar pentru că nu văzuse pe nimeni, zăvorâse uşa pe dinăuntru, probabil de teama unui nou atac. Apoi se târâse în camera din spate unde l-a prins şi moartea.

La etaj, în dormitor, zăcea doamna Farrow, o bătrână pirpirie. Avea capul zdrobit. Mai respira încă, aşa că a fost dusă la spitalul Greenwich unde a murit 4 zile mai târziu, fără să mai poată scoate o vorbă.

Între timp, Fox descoperise două măşti făcute din ciorapi negri de damă. Acest fapt l-a condus pe Fox la concluzia că agresorii au fost în număr de doi. La început, se părea că agresorii nu au mai lăsat şi alte urme. O cutie de bani, găsită sub patul doamnei Farrow, i-a atras însă atenţia. Fusese deschisă forţat şi toţi banii fuseseră luaţi,

cu excepţia unei monede de 6 penny. Dintr-o hârtie cu socoteli, găsită în cutie, detectivii şi-au dat seama că prada nu se ridicasela o sumă mai mare de 9 lire. Macnaghten, care, după cum am văzut, era interesat foarte mult de dactiloscopie, a examinat imediat cutia pentru a găsi amprente. Şi, într-adevăr, a văzut o pată clară înăuntrul cutiei bine lustruite. A ordonat imediat lui Fox, celorlalţi poliţişti, precum şi ucenicului uluit al bătrânului Farrow, care aşteptau în prăvălie, să vină sus. A întrebat dacă vreunul din ei atinsese cutia de bani. Un tânăr sergent a recunoscut cu vinovăţie că împinsese cutia mai încolo, sub pat, pentru ca brancardierii ce au dus-o pe doamna Farrow să nu se împiedice de ea.

Macnaghten a ordonat să fie împachetată cutia cu grijă şi să fie dusă la inspectorul şef Collins. Tânărul sergent a fost trimis şi la departamentul de dactiloscopie. Ca să fie mai sigur, Macnaghten a cerut să se ia şi amprentele ucenicului şi ale celor două victime. (Acesta este primul caz în care s-au luat amprentele unui cadavru la Londra). Apoi Macnaghten l-a informat pe superiorul său, pe Henry, de măsurile luate. Ambii au aşteptat în tensiune rezultatele cercetării.

Collins a raportat în dimineaţa următoare. Pata de pe cutia de bani era o amprentă a degetului mare. Nu corespundea cu amprentele victimelor, ucenicului sau ale poliţiştilor aflaţi la locul crimei. Amprenta nu fusese găsită nici printre cele 80.000 de amprente din colecţia lor. Raportul lui Collins se termina cu afirmaţia că amprenta de pe cutia de bani, mărită fotografic, era extrem de clară. Dacă persoana care a lăsat acea amprentă ar fi arestată, ar putea fi identificată fără nicio dificultate.

Între timp Fox începuse cercetările, vizitând locuinţele din vecinătate. El a stat de vorbă şi cu o tânără femeie numită Ethel Stanton. Cam în acelaşi timp cu lăptarul şi ea văzuse doi tineri fugind pe stradă. Unul din ei purta un pardesiu maro. Unul din detectivii lui Fox,

trăgând cu urechea în bodega din Deptford, a auzit o discuţie despre crimă, în care au fost menţionate numele a doi fraţi, Alfred şi Albert Stratton care erau bănuiţi a fi „capabili de aşa ceva”.

Alfred şi Albert Stratton nu erau necunoscuţi Scotland Yard-ului, deşi ei nu fuseseră până atunci niciodată arestaţi. Tinerii, în vârstă de 20 şi 22 de ani, erau consideraţi oameni de nimic, care nu-şi căutaseră niciodată vreo slujbă şi care trăiau întreţinuţi de diferite femei. Nu aveau o adresă stabilă. Cu toate acestea, în câteva zile, Fox a aflat că Albert Stratton locuia într-o casă dărăpănată de pe strada Knott. Proprietăresei, doamnei Kate Wade, îi era grozav de teamă de locatarul ei, fapt pe care detectivii l-au scos la lumină în timpul interogatoriului. Odată, când făcea curăţenie în camera lui Stratton, dăduse de nişte măşti, făcute din ciorapi negri, ascunse sub saltea. Fox a mai aflat că fratele lui Albert Stratton, Alfred, avea o amantă pe nume Hannah Cromarty. Fox descoperi că fata locuia în promiscuitate la parterul unei case din strada Brookmill. Singura fereastră a camerei dădea în stradă. Fata arăta ca şi cum ar fi fost bătută recent. Era destul de clar că Alfred Stratton o bătuse şi că ea era destul de furioasă, încât se putea scoate ceva de la ea. A aflat, astfel, că Albert venea la ea numai când avea chef şi ea trebuia să facă tot ce spunea el. Dormise la ea într-o noapte, cu o duminică înainte. Seara, târziu, un bărbat venise la fereastră şi Albert a stat de vorbă cu el. Spre dimineaţă, s-a auzit o bătaie în geam şi Alfred s-a îmbrăcat repede şi a dispărut pe fereastră. După aceasta a adormit. Când s-a trezit, era ziua în amiaza mare şi Alfred stătea în cameră îmbrăcat. Mai plecase şi altă dată pe geam noaptea şi venise înapoi la fel, spuse ea. De data aceasta o avertizase că dacă o va întreba cineva – trebuia să spună că stătuse toată noaptea cu ea şi că plecase luni dimineaţa după ora 9.

Hannah Cromarty a mai oferit un amănunt

semnificativ. Din acea noapte, haina maro a lui Alfred dispăruse. Când ea a întrebat unde este, el i-a răspuns cu asprime că o dăduse unui prieten. Pe lângă aceasta, el îşi vopsise în negru pantofii lui maro.

Macnaghten a eliberat mandate de arestare pentru fraţii Stratton, care urmau să fie ridicaţi de oriunde erau găsiţi. O primă încercare de a fi surprinşi la un meci de fotbal în Crystal Palace a eşuat. Între timp, Hannah Cromarty a dispărut din camera ei, dar, în dimineaţa următoare, Alfred a fost arestat într-o bodegă, iar fratele lui a fost prins în ziua următoare. Amândoi erau nişte tineri voinici cu figuri de brute. Au făcut mare tapaj când au fost aduşi la secţia de poliţie de la Tower Bridge. Macnaghten era pe deplin conştient că datele adunate de Fox erau suficiente pentru a fi folosite ca dovezi pentru acuzare şi, respectiv, condamnare. Dar el dorea să le ia amprentele.

Bătrânul magistrat de poliţie, care trebuia să decidă dacă fraţii Stratton urmau să fie reţinuţi sau nu, a fost puţin impresionat de argumentele lui Fox. Ce dovezi avea? Bârfa unei proprietărese şi afirmaţiile unei femei uşoare? După multe discuţii contradictorii, judecătorul a fost convins să-i reţină pe suspecţi timp de o săptămână şi să li se ia amprentele. Auzise ceva vag de dactiloscopie şi era curios să vadă ce se poate face cu ea. Collins a venit cu trusa. Fraţii Stratton s-au amuzat grozav când li s-au murdărit degetele cu negru şi când, astfel înnegrite, au fost presate pe cartoteci. „Ne gâdilă”, au spus ei cu un aer de nevinovăţie.

Macnaghten a scris mai târziu în memoriile lui: M-am întors la birou înainte de amiază şi n-am să uit niciodată intrarea dramatică a expertului în biroul meu, după o oră sau două. „Extraordinar, domnule!”, a strigat el, cu glasul sugrumat de emoţie. „Am descoperit că amprenta de pe cutia de bani corespunde perfect cu amprenta degetului mare de la mâna dreaptă a deţinutului mai în vârstă”.

Alfred era fratele mai în vârstă. Henry, care între timp devenise comisar al poliţiei din Londra, a fost informat imediat. De îndată, a luat legătura cu procurorul Richard Muir, pentru că vedea în acest caz o ocazie cum nu se poate mai binevenită pentru a scoate în evidenţă eficienţa dactiloscopiei. Privirile întregii Anglii se vor îndrepta asupra procesului fraţilor Stratton, pentru că întreaga ţară fusese şocată de această crimă oribilă.

Richard Muir a venit la Scotland Yard pentru a fi iniţiat în dactiloscopie de Macnaghten şi Collins. A ajuns tocmai la timp pentru a afla că fraţii Stratton fuseseră confruntaţi cu lăptarul care văzuse doi bărbaţi ieşind în fugă din prăvălia lui Farrow în ziua crimei. Lăptarul nu i-a putut identifica. Totuşi, Ethel Stanton putea să jure că Alfred Stratton era unul din cei doi. Astfel unul din martori micşora mult din valoarea probelor cazului, pe când celălalt le întărea. Dar de fapt, singura dovadă palpabilă în acest caz era amprenta de pe cutia de bani.

Muir îşi dădea seama cât de fragil era cazul. Totul se va baza pe amprentă. Va accepta juriul amprenta ca o dovadă evidentă sau nu o va accepta? Muir a meditat la această problemă timp de două zile înainte de a lua o hotărâre. Apoi şi-a anunţat decizia de a reprezenta acuzarea în cazul Alfred şi Albert Stratton.

Acuzarea a avut loc la Curtea poliţiei din Tower Bridge, la 18 aprilie. Doi poliţişti păzeau masa la care se afla Muir şi pe care era aşezată cutia cu bani. Însuşi Muir se uita la cutie cu priviri de uliu. Era conştient că membrii juriului ştiau prea puţine despre procedeele dactiloscopiei pentru a accepta numai proba fotografiei amprentei. De aceea, el avea nevoie de original. „Fiţi atenţi, nu atingeţi”, avertiza el pe oricine se apropia. „Pe cutie sunt amprente”.

Collins era în aşteptare, alături de Muir, gata să expună întreaga teorie a dactiloscopiei. Avocatul fraţilor Stratton declarase că în situaţia în care cazul va fi înaintat unei curţi penale, el va chema doi experţi ca martori

pentru a dovedi că sistemul de amprentare folosit de Henry nu era concludent. Nu a dat şi numele experţilor. Muir şi Collins îşi frământau mintea întrebându-se cine ar putea fi aceşti experţi misterioşi. Câte persoane în Anglia aveau cea mai vagă idee despre dactiloscopie?

Muir şi Collins au reuşit să obţină punerea sub acuzaţie şi, la 5 mai, Alfred şi Albert Stratton au apărut în sala tribunalului din Old Bailey, în faţa judecătorului Channell. Acesta era primul contact al judecătorului cu dactiloscopia. Nici membrii juriului nu auziseră de această modalitate de identificare. Booth, care-i reprezenta pe fraţii Stratton, mai angajase doi avocaţi să pledeze pentru apărare, pe Curtis Bennett şi Harold Morris. Primul avea să ajungă în fruntea jurisprudenţei britanice în următoarele decenii. Totuşi nu ei reprezentau cel mai mare pericol. Muir îşi îndrepta tot timpul privirile asupra a două persoane ce luaseră loc lângă avocaţi. Nu avea de ce să se întrebe cine erau contraexperţii. Primul era dr. Garson, care multă vreme susţinuse cauza bertillonajului şi care mai apoi a iniţiat un sistem de folosire inadecvată a amprentelor. El fusese învins în rivalitatea cu Henry. Avea el de gând să discrediteze sistemul care se dovedise mai bun decât al lui?

Lângă Garson stătea totuşi dr. denry Faulds! Printr-un lanţ de întâmplări. nenorocoase, numele acestui om, care rezolvase prima crimă cu ajutorul amprentelor găsite la locul faptei, fusese umbrit de numele lui Herschel, Galton şi Henry. De când Galton l-a proclamat pe Herschel descoperitor al dactiloscopiei, Faulds a luptat cu toată înverşunarea pentru a smulge gloria pe care o merita doar el. Devenise din ce în ce mai suspicios în legătură cu dactiloscopia şi acum credea că existase în realitate o conspiraţie care să-l deposedeze de prioritate. De-a lungul anilor nu se dovedise prea moderat; în articole, scrisori deschise şi memorii, nu numai că a încercat să dovedească prioritatea ideii sale cu privire la importanţa amprentelor

de la locul faptei, prioritate pe care cu siguranţă o merita, dar revendica şi titlul de descoperitor al dactiloscopiei, în general. Avea el de gând să depună mărturie împotriva dactiloscopiei, pur şi simplu numai din ură oarbă, repudiindu-şi astfel propria-i descoperire?

Muir aruncă o privire spre adversari. Când se ridică să vorbească, o linişte mormântală se lăsă în sala tribunalului. Biograful lui Muir, Felstead, avea să scrie mai târziu: „În sute de cazuri în care Muir reprezentase acuzaţia în numele coroanei, el nu a lăsat niciodată să se vadă o atât de mare înverşunare împotriva inculpaţilor, ca în cazul fraţilor Stratton. Cazul era considerat de el ca cea mai brutală crimă pe care o întâlnise în cariera sa, spunând că felul în care feţele celor doi sărmani bătrâni fuseseră zdrobite făcea imposibilă acordarea celui mai redus sentiment de îngăduinţă omenească pentru cei doi ucigaşi. Vorbea cu siguranţă, mai încet şi mai prudent decât de obicei, dar cu un efect mai necruţător care îi făcea pe cei doi acuzaţi să privească spre el ca şi cum procurorul şi judecătorul ar putea în orice clipă să-i condamne la execuţie”.

Un ziar de duminică scria: „Cuvintele lui răsunau ca şi cum ar fi bătut clopotul pentru a anunţa o execuţie la închisoarea Newgate”.

Mai întâi Muir a chemat la bară un întreg cortegiu de martori, printre care pe Kate Wade şi Ethel Stanton. Din mărturiile lor a reconstituit întregul tablou al crimei şi al încercărilor acuzaţilor de a-şi asigura un alibi. Numai după aceasta a ridicat problema amprentelor. Arătând spre cutia de bani a spus: „Nu este nicio îndoială că amprenta degetului mare de pe această cutie de bani, care a aparţinut cândva victimei Farrow, provine de la degetul mare de la mâna dreaptă a lui Alfred Stratton”.

Muir l-a chemat apoi ca martor pe Collins. În spatele lui Collins era o tablă mare care îi putea permite să dea unele explicaţii cu ajutorul schiţelor. Expunerea lui Collins

a fost şi mai convingătoare decât cu trei ani în urmă, când s-a judecat cazul spărgătorului Jackson. El a prezentat fotografiile mărite ale amprentei de pe cutie alături de amprenta degetului mare a lui Alfred Stratton. A scos în evidenţă că cele două amprente erau identice din cel puţin 11 motive. Se lăsase o tăcere profundă asupra asistenţei pe tot parcursul expunerii lui Collins.

Examinarea încrucişată a lui Booth şi Bennett a dovedit imediat poziţiile fragile în care se afla apărarea. Ei înşişi nu aveau nici cea mai vagă idee despre dactiloscopie şi se bazaseră pe Faulds şi Garson, fără să-şi dea seama de ura iraţională de care aceştia erau conduşi. Cu multă inocenţă şi burfă credinţă, ei au adus în faţa curţii o teorie sugerată de Faulds. Fotografiile lui Collins prezentau discrepanţe, spuneau ei, care erau clare pentru orice ochi atent şi care demonstrau o neglijenţă iresponsabilă din partea Scotland Yard-ului.

Discrepanţele de care ei făceau atâta caz erau diferenţele care inevitabil apar când sunt luate amprentele, deoarece e imposibil să se ruleze degetele pe hârtie totdeauna cu aceeaşi presiune. Muir şi Collins au respins această obiecţie printr-o demonstraţie dramatică. Collins a luat amprentele unui membru al juriului de câteva ori la rând, apoi a demonstrat juriului că amprentele luate conţineau aceleaşi „discrepanţe” pe care apărarea le considera că anulează complet proba acuzării. Fiecare membru al juriului a putut să se convingă cu proprii ochi că aceste diferenţe nu anulau de loc desenele caracteristice care, în ultimă instanţă, contau. Chichiţele apărării fuseseră zdruncinate. Mai mult, o altercaţie violentă izbucni între Booth şi dr. Faulds după care ultimul se prăbuşi într-o tăcere sumbră.

Tulburaţi şi nesiguri, cu încrederea în experţii lor redusă considerabil, Booth şi Bennett au ezitat să-l mai cheme ca martor pe dr. Garson. Probabil că şi ei văzuseră o luminiţă în ochii lui Muir care sugera că avea o surpriză

pregătită pentru a-l anihila şi pe Garson. Dar, în sfârşit, din lipsă de alte probe apărarea a hotărât ca şi Garson să depună mărturie.

Decizia lor s-a dovedit şi mai fatală decât în cazul doctorului Faulds. Muir a scos o scrisoare. „Această scrisoare a fost scrisă de dumneavoastră, doctore Garson?!" întrebă Muir retoric. „Nu-i propusese dr. Garson să-l ajute în acuzare ca expert în dactiloscopie înainte de a-şi oferi serviciile apărării? Cum putea să explice dr. Garson această duplicitate?"

Toţi au înţeles acuzaţia nerostită a lui Muir. aceea că dr. Garson fusese gata să depună mărturie exact în defavoarea apărării, dacă acuzarea ar fi acceptat să-l cheme şi să-i satisfacă dorinţa lui nemăsurată de orgoliu. Garson aruncă către sală o privire nervoasă, şi apoi răspunse sfidător: „Sunt un martor independent". Dar nu i s-a permis să mai continue. „Aş spune", îl întrerupse judecătorul Channell, „că sunteţi un martor lipsit de bună credinţă"… Judecătorul a ordonat ca Garson să părăsească banca martorilor.

Aceasta a însemnat de fapt victoria lui Muir. În instrucţiunile pe care le-a dat juriului, judecătorul Channell a adăugat cu prudenţă că amprenta, într-o oarecare măsură, poate fi cu siguranţă considerată o probă validă. Juriul s-a retras numai pentru două ore. Când s-a întors, o linişte profundă s-a lăsat asupra sălii. Apoi, reprezentantul juriului a prezentat verdictul: vinovaţi. Judecătorul Channell i-a condamnat pe Alfred şi Albert Stratton la moarte prin spânzurare. Şirul de insulte şi cearta care a izbucnit între cei doi condamnaţi au dovedit că-şi meritau pe deplin pedeapsa.

Procesul Stratton a fost prima piatră de hotar în drumul recunoaşterii definitive şi legale a dactiloscopiei. Sistemul lui Henry s-a răspândit mai întâi în întreaga Mare Britanie şi în tot imperiul şi mai apoi în întreaga lume.

Este o lovitură dureroasă pentru orice cercetător să

constate că munca lui e înlocuită cu o nouă descoperire, tocmai când aceasta îşi câştigă pe deplin recunoaşterea. Aceasta a fost şi soarta lui Alphonse Bertillon, când dactiloscopia a fost pe deplin recunoscută în Anglia. O altă personalitate ar fi avut tactul să accepte inevitabilul, cu atât mai mult cu cât locul său în istorie era deja asigurat. Lui Bertillon i se va recunoaşte totdeauna prioritatea în privinţa aplicării primelor metode ştiinţifice în criminalistică, în privinţa folosirii fotografiei, în acelaşi scop, şi ca fondator al primului laborator de criminalistică din lume. Nimic nu-i putea smulge gloria pe care o căpătase cu aceste realizări. Dar din cauza îngustimii şi rigidităţii care-l caracterizau nu putea să se împace cu ceea ce el considera un rău personal.

Ar fi putut să tolereze „trădarea" Argentinei şi a multor ţări din America de Sud. El avea, în această privinţă, orgoliul caracteristic europenilor în atitudinea faţă de Lumea Nouă. Dar sistemul de amprentare al lui Henry pătrundea din Anglia în „bastioanele" europene ale bertillonajului. În 1902, Budapesta l-a trădat prin introducerea dactiloscopiei în Ungaria. În acelaşi an, comandamentul poliţiei din Viena a ordonat înfiinţarea unui fişier de amprente pentru întreaga Austrie. Cu siguranţă că au mai trecut câţiva ani până ce antropometria a fost în sfârşit complet înlocuită. Dar sentinţa era deja clară!

La 18 aprilie 1902, şi Danemarca şi-a însuşit sistemul lui Henry. Spania, care era victima unor „grave erori" în folosirea bertillonajului, i-a urmat imediat. Moriz Aquílera, profesor de anatomie la Madrid, avea sarcina de a reorganiza sistemul de identificare în Spania. La Geneva, acolo unde se înfiinţase primul laborator de antropometrie din Elveţia, a continuat să se folosească bertillonajul, dar în acelaşi timp erau înregistrate şi amprentele degetelor mari, indexului drept şi stâng, degetelor mijlocii şi inelarelor. În curând, au început să fie adunate colecţii de

amprente la Aarau, Basel, Geneva, Lucerna şi Zürich. În Germania, comisarul de poliţie al Dresdei, Koenig, care, în calitate de şef al poliţiei criminale depuse o strădanie deosebită pentru introducerea antropometriei în Germania, era şi de data aceasta în fruntea acelora care doreau să se treacă la dactiloscopie.

Această schimbare poate fi atribuită unui tânăr de 20 de ani, care mai târziu va deveni o personalitate remarcabilă în domeniul criminalisticii germane. Numele lui era Robert Heindl, student la drept la München. El dăduse într-un ziar britanic peste un raport cu privire la activitatea lui Henry din India. A scris la Calcutta şi a cerut mai multe materiale referitoare la dactiloscopie. Când le-a primit, a trimis comisarilor de poliţie din toate marile oraşe germane lungi memorii în care pleda cu ardoare pentru introducerea noii tehnici.

Comisarul de poliţie Koenig a folosit ocazia oferită de marele târg de la Dresda pentru a populariza tehnica dactiloscopiei. Un grup de manechine de mărime naturală demonstrau procesul amprentării. Heindl a numit mai târziu acest grup „monumentul funerar ridicat antropometriei”. Într-adevăr, spre norocul suporterilor dactiloscopiei, în timpul târgului, un hoţ a furat nişte dulciuri şi a lăsat în urmă amprentele degetelor, lipicioase din cauza zahărului. Arestarea rapidă a produs o impresie profundă asupra publicului şi a dus la creşterea interesului pentru dactiloscopie. La 24 octombrie 1903, s-a introdus dactiloscopia în Saxonia. În acelaşi an, la Hamburg şi Berlin au început să se organizeze caziere pe baza amprentelor. În Bavaria, Nürnbergul era în fruntea tuturor. Münchenul însă a întârziat cu câţiva ani în introducerea dactiloscopiei până ce un număr de crime nedescoperite au dovedit slaba eficienţă a vechii metode de identificare. În aceste împrejurări, s-a cerut lui Heindl să înfiinţeze primul laborator de dactiloscopie din capitala

Bavariei.

Se înţelege de la sine că noua metodă a întâmpinat, ici şi colo, anumite rezistenţe. Existau îndoieli cu privire la valabilitatea amprentelor ca dovezi judiciare. Un argument constant era acela că delincvenţii vor găsi modalităţi de a modifica desenele papilare de pe degete. Dar numeroase experienţe au dovedit că şi după arsuri puternice, opăriri şi cauterizări, liniile papilare reapăreau pe noua piele a degetelor. Lui Heindl îi plăcea să le arate oamenilor un nev care se formase pe pulpa unuia din degete. Desenele papilare puteau fi recunoscute clar chiar şi pe nev.

În curând, antropometría avea să aparţină virtual trecutului, aproape în toate ţările europene. Arestarea unui anarhist belgian, care a fost descoperit după amprentele găsite pe scrisorile anonime, a reprezentat prima victorie a noii metode în Belgia. La acest succes s-a adăugat cazul îngrozitor al unui bărbat care a intrat forţat în morga unde era cadavrul soţiei. Lăsând amprente în urmă, s-a trădat ca fiind ucigaşul femeii. Fiind cuprins de mustrări de conştiinţă se dusese să ceară iertare femeii moarte. În Norvegia, dactiloscopia s-a introdus în 1906 şi a fost urmată în acelaşi an de Suedia. În Italia, profesorul Ottolenghi, în ciuda entuziasmului iniţial pentru bertillonaj şi portretul vorbit, sprijinea acum cu toată convingerea dactiloscopia. La 30 decembrie 1906, Rusia a introdus dactiloscopia în toate marile închisori. Un mare cazier central de dactiloscopie a fost înfiinţat la Ministerul de interne din Petersburg. În octombrie 1912, un juriu din capitala Rusiei a condamnat pentru prima dată, pe baza amprentelor, un om acuzat de crimă. La acea dată, numai România, Luxemburgul şi Monaco rămăseseră fidele antropometriei.

Pentru mulţi politicieni şi savanţi din Paris, abandonarea antropometriei însemna mai mult decât o înfrângere a lui Bertillon. Aceasta era perioada când mândria naţională franceză era deosebit de exacerbată şi mulţi francezi considerau că abandonarea bertillonajului

era un afront adus naţiunii franceze. Acesta era tabloul înfrângerii pline de amărăciune a lui Bertillon. El a luptat împotriva dactiloscopiei cu un fanatism care, în realitate, nu dezvăluia decât opacitatea lui în faţa noului şi adevărului.

Ne putem întreba cum de reuşise Bertillon să respingă dovezile copleşitoare care favorizau dactiloscopia. El continua încă să susţină că „micuţele puncte de pe pulpele degetelor", aşa cum le numea el, nu vor constitui niciodată baza unui sistem de identificare, demn de încredere.

Nu s-a gândit prea mult atunci când a răspuns apelului lui Galton de a încerca noua tehnică. A răspuns că înregistrarea amprentelor era prea complicată pentru un funcţionar de poliţie şi implica prea multe dificultăţi practice. (Printre dificultăţile pe care le menţiona era şi curăţarea degetelor după ce erau apăsate pe tuşieră!). În 1893 a scris în *Manualul de antropometrie*: „Semnele de pe piele prezintă un desen insuficient de clar pentru a fi folosite ca bază a alcătuirii unor caziere". În 1894 el a inclus câteva amprente în cazierul întocmit de el, luând amprentele degetului mare, indexului, degetului mijlociu şi inelarului de la mâna dreaptă considerate ca „semne speciale". Bertillon nu putea să nu acorde o anumită semnificaţie amprentelor găsite la locul crimei, dar a fost o crudă ironie a sorţii ca lui Bertillon, dintre toţi europenii, să-i revină sarcina să rezolve primul caz de identificare prin dactiloscopie, de dincolo de hotarele Angliei, în Europa.

În dimineaţa zilei de 17 octombrie 1902, la cererea judecătorului de instrucţie Joliot, Bertillon s-a dus la casa cu nr. 157 din strada Faubourg Saint Honoré, să fotografieze locul unei crime. Nici Joliot şi nici detectivii care se ocupau de caz nu s-au gândit la amprente. Singurul lucru care-i interesa erau fotografiile.

Victima era un oarecare Joseph Reibel, servitorul

unui dentist numit Alaux. Cadavrul fusese găsit în cabinetul dentistului. Un birou şi un dulap de sticlă fuseseră deschise cu forţa, dar se furaseră atât de puţine lucruri încât poliţia a suspectat imediat o înscenare de furt pentru a ascunde adevăratele motive ale crimei, în orice caz, în timp ce se luau fotografiile, Bertillon a dat de o bucată de geam pe care se puteau vedea amprentele uleioase ale câtorva degete.

Ceea ce l-a determinat pe Bertillon să ia bucata de sticlă la laborator nu era faptul că dorea să folosească amprentele pentru identificare. Curiozitatea lui de fotograf fusese de fapt provocată pentru că se întreba dacă amprentele puteau fi fotografiate în cele mai bune condiţii. În sfârşit, a făcut fotografia bucăţii de sticlă punând-o pe un fond întunecat şi luminând-o cu o lampă cu arc.

Fotografiile au ieşit extraordinar de bine. Toate liniile papilare puteau fi distinse. Acest fapt îl determină pe Bertillon să caute în amprentele din cazier. Probabil că inconştient juca o partidă cu duşmanul său suprem. Era puţin probabil ca amprentele să fie găsite printre puţinele cartoteci antropometrice ce includeau şi amprentele. Întrucât cartotecile erau aşezate după criteriul măsurătorilor fizice şi nu după desenul amprentelor, Bertillon şi ajutoarele sale au trebuit să examineze fişă cu fişă (erau în definitiv câteva mii de cartoteci), comparând cu multă trudă amprentele din cazier cu cele din fotografie. Au muncit cu tenacitate câteva zile şi, cu totul pe neaşteptate, şansa sau neşansa i-a ajutat: au găsit amprentele. Bertillon obişnuia să înregistreze pe cazier numai amprentele degetului mare, indexului, degetului mijlociu şi inelarului de la mâna dreaptă. Şi, ciudat, criminalul lăsase amprentele aceloraşi degete pe bucata de sticlă. Amprentele proveneau de la un tânăr, fost condamnat, numit Henri Léon Scheffer. La scurt timp după aceea, Scheffer s-a predat poliţiei din Marsilia şi şi-a recunoscut vina.

Raportul lui Bertillon asupra cazului trecea uşor asupra importanţei pe care au avut-o amprentele în identificare. El vorbea de „o identitate şi similitudine convingătoare în privinţa numărului de puncte” şi expunerea lui dovedea că nu înţelegea factorii decisivi din analiza dactiloscopică.

Nu e de mirare că a apărut în curând legenda că Bertillon era descoperitorul amprentelor. În ziarele pariziene au apărut caricaturi care îl prezentau pe Bertillon în postura de avid vânător de amprente. Astfel, în *L'Assiette au Beurre* a apărut o caricatură care îl arăta pe isteţul personaj într-un W.C. murdar privind cu lupa la amprentele degetelor murdare lăsate pe pereţi. Fără îndoială că lui Bertillon nu-i făcea nicio plăcere o astfel de publicitate.

Pentru el, cazul Scheffer era doar un episod întâmplător din care refuza să tragă concluzii. Nu voia să ia în seamă protestele colegilor săi francezi, în special ale doctorului Laoassagne şi doctorului Locard, pe care îi vom mai întâlni din nou printre pionierii criminalisticii şi medicinii legale. Dr. Locard de la Lyon dedicase mulţi ani cercetărilor de dactiloscopie. Astfel, el a făcut dureroase experienţe pe degetele lui. De exemplu, şi-a ars degetele cu ulei şi cu un fier fierbinte pentru a dovedi caracterul nealterabil al amprentelor. Elevul doctorului Lacassagne, Forgeot, a pus la punct câteva metode fizice şi chimice ingenioase care puteau fi folosite în scopul evidenţierii amprentelor la locul faptei. Dar Bertillon nu trata noua descoperire decât ca o manifestare a crizei prin care medicina legală trecea în 1911, criză care ar fi convins pe orice altă persoană, dar care I-a lăsat nemişcat pe Bertillon.

La 22 august 1911, ziarele pariziene au uluit cititorii cu Relatarea unei infracţiuni care a afectat mulţi francezi şi care a fost de fapt un dezastru naţional. Cu o zi mai înainte, vestita capodoperă a lui Leonardo da Vinci”, Mona

Lisa, dispăruse din salonul Carré de la Louvre.

Exista pe atunci o zicală obişnuită la Paris care era folosită atunci când ceva e imposibil: „Aceasta este ca şi cum ai încerca să furi Mona Lisa”. Dar de data aceasta Mona Lisa a fost într-adevăr furată şi emoţia provocată la scară naţională, deja exacerbată în anii ce au precedat primul război mondial, a transformat această infracţiune într-un scandal politic. Au fost lansate tot felul de zvonuri absurde şi tot felul de acuzaţii grave. Una din versiuni îl învinuia pe împăratul Wilhelm al II-lea ca instigator al furtului cu scopul de a lovi în mândria Franţei. Unele ziare germane, ca de exemplu *Berliner Lokalanzeiger*, contraatacau: „Furtul Mona Lisei este pur şi simplu o stratagemă din partea guvernului francez care doreşte să provoace confuzie în sentimentele populaţiei, în actuala criză franco-germană”.

Întreaga poliţie franceză a fost pusă în alertă. Toate frontierele şi porturile erau păzite cu cea mai mare stricteţe. Ministrul afacerilor interne însoţit de procurorul de stat, generalul Lescouve, comisarul de poliţie Lepine, şeful Siguranţei Hamard şi Alphonse Bertillon s-au adunat la locul faptei. Tabloul a fost luat de pe perete împreună cu caseta de sticlă în care stătea atârnat. Caseta a fost lăsată pe scările care erau folosite numai de personalul şi lucrătorii de la Louvre. Tabloul fusese scos din casetă. Mona Lisa era pictată pe lemn şi de aceea nu putea să fie făcută sul ca o pictură pe pânză. Cum reuşise hoţul să scoată tabloul printre paznici, în afara muzeului?

Sute de suspecţi au fost interogaţi. Au fost controlate şi azilele de nebuni pentru că există totdeauna maniaci care-şi imaginează că au întâlnire cu Mona Lisa. Unii pictori, ca de exemplu tânărul Picasso, au fost suspectaţi că sunt amestecaţi în acest furt.

Deodată s-a răspândit dramatica veste că Alphonse Bertillon găsise o cheie: amprentele degetelor pe caseta de sticlă în care era păstrată pictura.

Bertillon găsise într-adevăr o amprentă. Totul părea, la început, ca şi cum cazul Scheffer din 1902 se va repeta. Speranţele însă au fost deşarte. Au fost verificaţi numeroşi suspecţi, dar în zadar. Nu s-a mai auzit nimic despre amprente multă vreme. Siguranţa urmărea tot felul de piste efemere, în timp ce indignarea publicului continua să crească. Cu toate eforturile, siguranţa s-a ales doar cu bătaia de joc a publicului.

La 2 decembrie 1913, la aproape 28 de luni de la comiterea furtului, un negustor de antichităţi florentin, numit Alfredo Geri, a primit o scrisoare de la o persoană care semna cu numele „Leonard” şi care se oferea să vândă Mona Lisa. Singurul său scop, se spunea în scrisoare, era să restituie Italiei o operă de artă care fusese furată de Napoleon (lucru care nu e adevărat). La scurt timp după aceea, omul a venit la Florenţa aducând pictura cu el. Fiind arestat, el a dezvăluit cum a procedat în comiterea furtului.

Numele lui adevărat era Vicenzo Perrugia. Italian de origine, el lucra ca zugrav la Paris în 1911 şi uneori fusese angajat şi la Louvre. În fatidica zi de 21 august, se dusese să-l întâlnească pe un alt zugrav care lucra la muzeu. Deşi Louvre era închis pentru public în acea zi, paznicii, care-l cunoşteau pe Perrugia, i-au permis să intre. Nimeni nu i-a acordat nicio atenţie. A aşteptat până ce a rămas singur în salonul Carré, a scos caseta cu Mona Lisa de pe perete şi a dus-o pe scara de serviciu unde a scos-o din casetă băgând tabloul sub halatul lui de lucru. A trecut chiar pe lângă paznici şi s-a dus în sordida-i cameră de pe Rue l’Hôpital Saint-Louis unde a ascuns tabloul sub pat. A ţinut-o acolo pe Mona Lisa timp de 2 ani, până ce indignarea publicului s-a mai potolit.

Uşurinţa cu care se comisese furtul era un oprobriu şi un trist comentariu asupra administraţiei muzeului Louvre. Că Perrugia nu putuse fi prins era o şi mai mare dezonoare, mai ales că, aşa cum s-a dovedit după aceea,

Perrugia mai fusese închis de poliţia franceză de câteva ori, ultima detenţie fiind în 1909, când încercase să fure poşeta unei prostituate. Atunci i se luaseră şi câteva amprente ca urmare a hotărârii luate de Bertillon încă din 1894. Ele fuseseră înregistrate pe cartotecile cu măsurătorile lui Perrugia ca „semne speciale”. Dar, prin 1911, numărul cartotecilor pe care se înregistraseră amprentele deveniseră prea numeroase ca să mai poată să fie cercetate fiecare în parte, aşa cum se făcuse în cazul Scheffer. Ca urmare, Bertillon nu putea să dea de urma unui infractor cercetând denunţătoarele „amprente pe care le avea”. Infracţiunea care ar fi putut fi rezolvată în câteva ore, dacă ar fi existat un sistem raţional de clasificare a amprentelor, rămase nerezolvată timp de peste 2 ani.

Lépine se temea că aducerea picturii ar provoca din nou un scandal împotriva poliţiei, asemănător cu cel de la începutul afacerii Mona Lisa. Simţea că e de datoria lui să instituie o anchetă şi să ordone o verificare amănunţită a activităţii serviciului de identificare. Totdeauna dorise să facă poliţia franceză populară şi nu se temea de nimic mai mult decât de agitaţia publică. Pe de altă parte, scandalul se va isca cu siguranţă dacă va îndrăzni să pună „mâinile sale profane” pe legenda naţională care devenise de fapt Bertillon. În timp ce medita ce să facă, află că Bertillon era bolnav grav şi mai avea puţin de trăit. Aceasta l-a determinat pe Lépine să aştepte până ce Bertillon dispărea de pe scenă.

În toţi aceşti ani, Bertillon avusese puternice dureri digestive la care se adăugau crizele de migrenă. În 1913, au apărut câteva simptome noi şi alarmante. Tremura tot timpul. Nu exista nicio cameră destul de călduroasă pentru el, chiar dacă era înfăşurat în pături şi soba era ţinută fierbinte tot timpul. Se plângea tot timpul de oboseală şi când vederea începuse să-i slăbească medicii au pierdut orice speranţă. Suferea de anemie pernicioasă, o boală

echivalentă cu condamnarea la moarte. La presimţirea morţii aproplate, se adăugau temerile pline de îngrijorare pentru soarta antropometriei. Îşi dădea seama că dispariţia lui de pe scenă va marca şi sfârşitul bertillonajului în Franţa.

Aceasta era situaţia când, în toamna anului 1913, a apărut un oaspete care a umplut complet cupa amărăciunii. Secretarul său i-a înmânat o carte de vizită, una din acele cărţi de vizită încărcate, atât de scumpă inimilor sud-americanilor. Printre înfloriturile caligrafice a citit numele Juan Vucetich, La Plata. Bertillon nu uitase că Vucetich considerase potrivit să facă următoarea declaraţie publică: „Pot să vă asigur că în toată perioada în care am aplicat sistemul antropometric, în ciuda grijii cu care am lucrat, nu am putut dezvălui identitatea nici unei persoane prin măsurători”.

Bertillon a lăsat pe vizitator să aştepte. În sfârşit, s-a dus la uşa care ducea la palierul de la casa scărilor şi a deschis-o cu o mină ce tremura de furie şi epuizare fizică. În timp ce Vucetich se apropia, fără nicio suspiciune, cu mâna întinsă cordial, Bertillon îi aruncă o privire rece şi plină de furie. „Domnule! Dumneata ai încercat să-mi faci un mare rău!” îi strigă el şi trânti uşa cu zgomot în faţa oaspetelui.

Probabil că amărăciunea lui Bertillon s-ar fi atenuat dacă ar fi ştiut că Vucetich era destinat să trăiască o dezamăgire tot atât de mare ca şi a lui. În acea zi, când Vucetich a plecat în tăcere, şocat de primirea ce i se făcuse, el încă mai credea cu fermitate în triumful său final. I se părea că visul său de a amprenta întreaga populaţie a Argentinei era pe punctul de a se realiza. În 1911, guvernul provincial din Buenos Aires a votat legea nr. 8129 care prevedea recensământul tuturor adulţilor apţi de serviciul militar şi cu drept de vot. Sistemul de înregistrare urma să se bazeze pe dactiloscopie şi Vucetich urma să coordoneze şi să creeze toate condiţiile pentru a

facilita această operaţiune. Pe la începutul lui 1913 dusese la capăt şi această sarcină. Plin de bună dispoziţie şi cu sentimentul că se realizase, se decise să călătorească în Europa, America de Nord, Orientul îndepărtat, pentru a vedea stadiul în care se afla dactiloscopia, a cărei evoluţie o urmărise în toţi aceşti ani în articolele din ziare şi reviste. i

Renunţase la pretenţia de a avea o pensie în schimbul unei sume totale de 25.000 de pesos care urma să-i acopere cheltuielile de călătorie. A vizitat India, Japonia şi China. Spre bucuria lui a descoperit că numele lui era cunoscut şi în alte ţări. Pretutindeni i-au fost conferite decoraţii. Şi-a continuat călătoria în Europa şi, în sfârşit, în ziua aceea fatală, stătea la uşa lui Bertillon doar cu dorinţa de a prezenta omagiile sale marelui pionier al criminalistâcâi ştiinţifice.

Ofensa lui Bertillon l-a tulburat mai mult decât ar fi trebuit. Reîntors în Argentina, în ianuarie 1915, el părea să aibă din nou motive de bucurie. Guvernul din Buenos Aires decisese să treacă la întocmirea unui cazier al întregii populaţii, bazat pe dactiloscopie. Din nou i se cerea să elaboreze un vast program. La 20 iulie 1916, când se sărbătorea a 58-a aniversare de la naşterea lui Vucetich, ambele camere ale parlamentului provincial au acceptat planurile sale şi au votat aplicarea lor. Preocupat numai de realizarea proiectului vieţii sale, Vucetich nu a acordat nicio atenţie vocilor care se ridicau împotriva acestui proiect. Argumentele avansate împotriva proiectului erau aceleaşi ca şi în alte ţări şi continente în care se făcuseră propuneri similare. Ele fuseseră rezumate într-o singură întrebare: „Oameni ai Buenos Aires-ului, vreţi să vi se ia amprentele ca la nişte criminali?”

În mai 1917, a intervenit guvernul Argentinei. Provincia Buenos Aires a intrat sub supravegherea federală. Legea cu privire la înregistrarea generală urma să fie abolită şi lui Vucetich i se interzicea continuarea

activităţii. A fost obligat să predea toate fişierele, aparatele şi chiar mobila din biroul său. Cu o pensie neînsemnată de 300 pesos pe an, a trebuit să se retragă în oraşul natal al soţiei sale. Sărăcit, Vucetich a apelat la guvernele celorlalte state din America de Sud care introduseră sistemul dactiloscopiei. N-a primit decât răspunsuri care tergiversau o hotărâre finală. Bolnav de tuberculoză, a început să scrie *Istoria completă a identificării*. Dar, într-o criză de melancolie, în 1921, a distrus manuscrisul. Şi ca şi cum tuberculoza nu era suficientă s-a îmbolnăvit şi de cancer la stomac. A supravieţuit încă vreo câţiva ani sperând că se va reabilita, dar a închis ochii pentru totdeauna la 28 iulie 1925.

Dar să ne întoarcem la Paris. Bertillon era într-un declin fizic rapid. Totuşi a continuat să se târască până la birou atât timp cât era în stare să stea pe picioare. Cu hipersensibilitatea sa de om marcat de moarte putea să-şi dea seama că unii din colaboratorii săi începuseră să se îndoiască de eficienţa antropometriei. Lansa tot timpul un val de invective împotriva lor, fapt ce-l slăbea şi mai mult. În momentul în care orbirea totală îl ameninţa, medicii au recurs la singurul remediu pe care îl ştiau: transfuzia de sânge. Dar, în 1913, transfuzia era încă un procedeu destul de periculos. La început, Bertillon s-a refăcut surprinzător de repede. Se părea că puterile-i revin. Temperatura a revenit la normal şi vederea i s-a îmbunătăţit. S-a reîntors la birou. Dar refacerea era numai temporară. După 3 luni, el era din nou tot atât de slăbit ca şi mai înainte şi alte două transfuzii nu au avut decât un efect trecător.

Dar chiar şi în ultimele săptămâni de viaţă când stătea apatic, tot timpul întins pe şezlongul de acasă, a continuat să rămână la fel de încăpăţânat. Cu 20 de ani mai înainte, guvernul îi acordase cordonul roşu al Legiunii de onoare, dar nu primise încă rozeta pe care şi-o dorea. Având în vedere starea sănătăţii savantului, Ministerul afacerilor interne a decis să-i confere şi această decoraţie

cu condiţia ca el să admită, la dorinţa guvernului, o gravă eroare, care nu avea însă nicio legătură cu antropometría. Aceasta se referea la cazul Dreyfus.

Prins în vârtejul pasiunilor dezlănţuite în acel timp şi împins probabil şi mai mult de propria-i vanitate, Bertillon consimţise să apară ca expert în vestita afacere Dreyfus care a zguduit Franţa ani de-a rândul. Rolul său era acela de expert în grafologie, domeniu despre care el nu ştia absolut nimic. Din cauza opiniei sale grotesc de greşite, Bertillon contribuise la condamnarea căpitanului Dreyfus ca spion german. Dreyfus a fost închis pe Insula Diavolului. În 1906, s-a recunoscut injusteţea condamnării lui şi Rreyfus a fost pe deplin reabilitat. Totuşi, Bertillon refuzase să admită eroarea fatală, deşi reprezentantul Ministrului de interne, care venise la patul lui Bertillon, exprimase această cerere a guvernului într-o manieră plină de tact. Muribundul nu a putut fi convins. Figura i se contorsiona de furie. „Nu! Nu!”, striga la 13 februarie 1914.

Câteva săptămâni mai târziu, la Monaco, a avut loc Conferinţa internaţională a poliţiei. Cuvântul „internaţional” era cam exagerat folosit deoarece majoritatea covârşitoare a participanţilor era formată din judecători, avocaţi şi criminalişti francezi. În ajunul primului război mondial, naţionalismul francezilor atinsese punctul culminant şi ca urmare ei puneau la punct pe oricine îndrăznea să vorbească altă limbă decât franceza. Problema principală aflată la ordinea de zi a discuţiilor conferinţei a fost aceea de a facilita prinderea infractorilor internaţionali care circulau din ţară în ţară. Când s-a pus problema identificării, David, succesorul temporar al lui Bertillon, a luat cuvântul propunând ca metodă standard de identificare nu antropometría ci dactiloscopia.

Odată cu moartea lui Bertillon, sistemul lui de măsurători a fost eliminat. În locul bertillonajului, dactiloscopia a fost introdusă în toată Europa, inclusiv în

Franţa, ca metodă principală de identificare, în activitatea de zi cu zi a poliţiei.

Dar în ziua în care David dădea lovitura de graţie antrometriei, Europa nu mai era centrul mondial care să poată lua o astfel de decizie. Cele mai interesante realizări în istoria dactiloscopiei şi identificării ştiinţifice aveau loc peste Atlantic. Noua cetate a criminalisticii ştiinţifice devenise oraşul New York.

În 1887, George W. Walling, supraintendent al poliţiei din New York, şi-a publicat memoriile. Retrospectându-şi cariera, el reflecta:

„Cunosc prea bine forţa acestei remarcabile alianţe: politica şi poliţia. Am vrut să mă opun, dar rezultatul a fost dezastruos pentru mine.

Atât timp cât se permite o astfel de alianţă, tot atât timp zăbava şi corupţia vor pune stăpânire asupra a ceea ce ar trebui să fie onoarea, integritatea şi binele cetăţenilor.

Conducerea municipală în Statele Unite nu se face ca în restul lumii civilizaţie. Ea se bazează pe sufragiul universal, iar campaniile electorale se desfăşoară nu pe baza necesităţilor oraşului ci pe baza intereselor politicienilor din cele două mari partide politice.

Nu cred că există un om din cinci sute care să poată să explice clar principiile de bază ale unuia din aceste partide. A le numi partide politice este fără îndoială greşit pentru simplul motiv că baza existenţei lor, aici în New York cel puţin, este puterea şi profitul.

Oraşul New York este în realitate în mina a aproximativ 20.000 de funcţionari ai statului, cei mai mulţi recrutaţi şi controlaţi de cele mai nocive elemente ale comunităţii”.

Afirmaţia lui Walling era valabilă nu numai pentru oraşul New York ci şi pentru poliţia newyorkeză a timpului. Într-o măsură mai mare sau mai mică, ea era valabilă pentru multe alte state, oraşe şi instituţii din uriaşa şi

turbulenta ţară care creştea necontenit. Gânditorii începuseră să-şi dea seama că idealul american de libertate individuală prezenta pericolele sale întrucât libertatea devenise un brevet care să permită un gangsterism nu numai de tip criminal ci şi economic şi politic, mai evident decât în orice parte a lumii.

Starea poliţiei newyorkeze era numai un prototip scandalos al stării poliţiei din întreaga ţară. Situaţia din forţa poliţienească era de fapt o reflectare şi o extensiune a dominaţiei conducătorilor hrăpăreţi din viaţa politică şi economică. Ei nu numai că foloseau metode lipsite de scrupule, ca frauda electorală şi şantajul, dar aveau nevoie şi de complicitatea poliţiei pentru a-şi menţine mâinile în casa cu bani. Funcţionarii poliţiei erau cumpăraţi prin mituire făţişă, uşor camuflată sau prin acordarea unui profit permanent de către cei ce se ocupau cu jocurile de noroc şi prostituţia. Hotarul dintre dreptate şi nedreptate dispărea cu totul prin arestarea nevinovaţilor, eliberarea martorilor turbulenţi şi prin presiuni brutale asupra poliţiştilor cinstiţi. O altă piedică în activitatea poliţiei era atitudinea municipalităţilor comitatelor şi statelor care, fiecare în parte, îşi păzeau cu sfinţenie interesele lor speciale. Cooperarea dintre diferitele instituţii menite să aplice legea lipsea cu desăvârşire. Infractorii trebuiau doar să treacă într-un alt stat pentru a scăpa de pericolul arestării. Departamentul justiţiei din Washington şi autorităţile federale erau lipsite de putere. Nu exista un aparat centralizat al poliţiei.

Această stare de lucruri poate explica de ce agenţia de detectivi particulară Pinkerton a căpătat o importanţă uriaşă pe teritoriul ce se întindea de la un ocean la celălalt. Pe la mijlocul secolului al XIX-lea, numele de Pinkerton era atât de cunoscut în întreaga lume încât europenii se gândeau adesea că acest nume desemnează de fapt poliţia criminală americană.

Nimeni nu ar fi prezis un astfel de viitor unui fiu de

poliţist. Născut la Glasgow, în 1819, a venit în Lumea Nouă şi a trăit din dogărit. A lucrat în această meserie la Dundee, statul Wisconsin până ce, din întâmplare, a ajuns să lucreze ca detectiv. După urmele unui foc de tabără de pe o insulă, el a descoperit ascunzişul unei bande de infractori căutaţi de poliţie. Peste noapte şi-a câştigat reputaţia de a fi un mare detectiv. Dându-şi seama de marea şansă ce o avea, a plecat la Chicago unde forţele poliţieneşti oficiale erau măcinate de corupţie şi a înfiinţat Agenţia naţională de detectivi Pinkerton. „Emblema" agenţiei era un ochi larg deschis cu laconicele cuvinte scrise dedesubt: „Niciodată nu dormim".

Pinkerton şi personalul său format din nouă detectivi au dovedit că într-adevăr aşa era. Erau nişte oameni de afaceri excelenţi, dar incoruptibili şi tenaci. Urmăreau călare sau pe acoperişurile vagoanelor de tren escrocii fugiţi. Mânuiau un revolver cu şase focuri cât se poate de bine, dar în acelaşi timp erau şi buni psihologi, observatori atenţi şi geniali în deghizări. În câţiva ani, agenţia lui Pinkerton a devenit cea mai vestită agenţie de detectivi din America de Nord.

Faima agenţiei a crescut mai mult când Allan Pinkerton, urmărind o bandă de falsificatori, în iarna anului 1861, a dezvăluit o conspiraţie împotriva preşedintelui Lincoln. Dar acesta a fost numai un episod din aventuroasa viaţă a lui Pinkerton. Agenţia lui s-a ocupat şi de spionaj în favoarea Uniunii, în timpul războiului civil. Dar şi acesta a fost numai un episod, câmpul adevărat de investigaţie al lui Pinkerton fiind criminalistica.

După războiul civil, un convoi nesfârşit de pionieri s-a revărsat asupra Vestului în căutare de aur, argint, terenuri agricole şi păşuni. Decenii de-a rândul, Vestul a fost într-adevăr „sălbatic". Jafurile la drumul mare, ale trenurilor sau ale poştei, ale băncilor, furturile de cai sau de vite, omuciderile plătite erau lucruri obişnuite. Existau şerifi

care îşi ţineau slujba numai pentru că a ucide şi a avea de partea ta şi legea prezenta mai multă siguranţă.

În această lume, în care cel puternic avea dreptate, oamenii lui Pinkerton s-au dovedit demni de a fi angajaţi. Companiile de expresuri şi trenuri de transport puteau să se bazeze pe ei, pentru a le apăra de atacurile omniprezente. Metodele folosite de agenţii lui Pinkerton erau acelea ale veacului lor. Singurul lucru prin care se deosebeau era că nu angajau informatori din lumea interpolă. În schimb, se deghizau ei înşişi, pătrundeau în sediile marilor bande din oraşele din Vest, aflate la cheremul gangsterilor.

Spre sfârşitul deceniului al optulea, din veacui trecut, agenţii lui Pinkerton au anihilat puterea uneia din cele mai periculoase societăţi secrete din Pennsylvania, societatea Molly Maguires. Sub influenţa acestei societăţi, conflictele sociale din zonele carbonifere ale statului se transformaseră într-un regim sângeros al tiraniei. Unul din cei mai buni detectivi ai lui Pinkerton, Jamie McParlan, devenit membru al societăţii, a rămas în mijlocul ei timp de 3 ani, punându-şi constant viaţa în pericol, pentru că moartea era pedeapsa pentru trădare, apărând în final ca martor în procesul intentat conducătorilor organizaţiei. Dar stratagemele lui Pinkerton nu aveau totdeauna succes. James W. Whicher a reuşit să pătrundă cu greu în fioroasa bandă condusă de Jesse James pe care agenţii lui Pinkerton îl urmăriseră mii de mile. Whicher a fost recunoscut şi ucis. Însuşi Jesse James a pândit la Chicago, luni de-a rândul, pentru a-l împuşca pe duşmanul său numărul unu, Allan Pinkerton.

Agenţii lui Pinkerton se mişcau cu uşurinţă atât în oraşele din Est ca şi în Vestul sălbatic. Ei au fost probabil primii detectivi din America care au folosit fotografia în activitatea de identificare. În 1866, când Dick Winscott şi-a luat sarcina de a distruge banda Reno, el avea asupra lui şi un aparat de fotografiat. Da un chef, el a convins pe Fred

şi John Reno să se lase fotografiaţi. Copii ale fotografiilor au fost trimise urgent lui Allan Pinkerton şi publicate în lista celor urmăriţi de agenţia sa. Allan Pinkerton a creat, de asemenea, prima galerie a răufăcătorilor din America. El a colecţionat desene şi descrieri ale unor cai de cursă pentru a combate scandalul provocat de substituirea cailor de curse. El şi fiii săi au întocmit un uriaş dosar special al hoţilor de bijuterii şi al tăinuitorilor de pe atunci. Când Pinkerton a murit, în 1884, organizaţia lui rezista ca o stâncă a trăiniciei în haosul forţelor poliţieneşti americane. Curând însă avea să capete o reputaţie urâtă pentru rolul nefast pe care l-a jucat în lupta dintre industriaşi şi mişcarea muncitorească americană. Cu toate acestea, serviciile pe care le-a făcut în descoperirea infractorilor nu au fost puse niciodată la îndoială.

Mai nimeni nu ştia că un inginer american, un oarecare Gilbert Thompson, care construia căi ferate în New Mexico, în 1882, adoptase procedeul presării degetului mare al muncitorilor săi în registrul de salarii, pentru a evita falsurile. Şi mai puţin se ştia că trei ani mai târziu cetăţenii din Cincinanţi au propus să se introducă ştampilarea biletelor de cale ferată cu degetul mare, şi că un fotograf din San Francisco, numit Tabor, s-a gândit să-i înregistreze pe emigranţii chinezi cu ajutorul amprentelor. Numai acei americani care mai citeau şi câte o carte puteau probabil să-şi amintească o întâmplare ciudată povestită de Mark Twain în *Viaţa pe Mississippi*. Povestirea se referea la un om numit Ritter a cărui soţie şi copii fuseseră ucişi de un soldat jefuitor în timpul războiului civil. Ucigaşul lăsase la locul crimei amprenta însângerată a degetului mare. Pretinzând că ghiceşte în palmă, Ritter a pornit în căutarea vinovatului. Le-a ghicit multor soldaţi, examinând totdeauna atent desenul liniilor papilare de la degetul mare, până ce a găsit pe omul pe care îl căuta. El explica metoda astfel: „Când eram tânăr am cunoscut un bătrân francez care fusese gardian la o închisoare timp de

30 ani şi care mi-a spus că un singur lucru nu se schimbă la om niciodată, din leagăn până în mormânt, liniile de pe pulpa degetului mare. Şi mai spunea că aceste linii nu erau asemănătoare niciodată la doi oameni. Degetul mare este singurul lucru sigur”, spunea el. „Desenul de pe el nu mai poate fi modificat”.

Cum de îi venise această idee atât de timpuriu lui Mark Twain, nimeni nu a putut explica. Este vorba de întâmplare, de inspiraţie sau de simţul de anticipaţie specific atâtor scriitori în legătură cu descoperirile viitorului!?

Câţiva şefi de poliţie şi directori de închisori americane au încercat, încă din 1890, să lichideze confuzia generală în privinţa evidenţei infractorilor prin aplicarea antropometriei lui Bertillon. În 1896, câteva din aceste persoane oficiale s-au întâlnit din proprie iniţiativă la Chicago pentru a discuta posibilităţile de cooperare interstatală. În urmărirea infractorilor. La conferinţă s-a aflat că 150 de forţe de poliţie şi închisori aveau în orice caz laboratoare antropometrice, printre ele numărându-se marile penitenciare de la Sing Sing şi Fort Leavenwonth.

Dar toţi şefii de poliţie şi directorii de închisori s-au plâns de toată agitaţia fără rost pe care aceasta o implica şi de imprecizia măsurătorilor. Apăruse aceeaşi dificultate şi în Statele Unite ca şi în America de Sud şi India. Când antropometria era pusă în aplicare, fără disciplina de fier a lui Bertillon, posibilităţile de eroare se înmulţeau. Şi ceea ce a fost mai surprinzător, a fost ştirea că din motive de economie, directorii închisorilor de la Sing Sing şi Fort Leavenworth foloseau deţinuţii la luarea măsurătorilor şi ţinerea la zi a registrelor. Era firesc ca deţinuţii să nu fie prea entuziaşti de munca lor, mai ales că aceasta, în final, era îndreptată împotriva lor şi a camarazilor lor. Ei foloseau orice ocazie pentru a trece în registru măsurători greşite. Fără îndoială că acei reprezentanţi ai poliţiei care se ridicaseră prin propriile lor eforturi deasupra masei de

poliţişti ar fi păstrat prin forţa lucrurilor bertillonajul dacă, câţiva ani mai târziu, nu s-ar fi întâmplat ceva cu totul deosebit la penitenciarul de la Fort Leavenworth.

În primăvara anului 1903, directorul McCloughty de la Fort Leavenworth a primit de la un prieten din Anglia un exemplar din cartea lui Henry, referitoare la dactiloscopie, împreună cu o cutie care conţinea un aparat simplu pentru luarea amprentelor. McCloughty a studiat atent cartea lui Henry şi s-a apucat să facă experienţe cu o placă de zinc şi tuş. Nu a fost deosebit de impresionat.

Câteva luni mai târziu, un negru, Will West, a fost adus la închisoare şi dus la biroul de măsurători. În timp ce era fotografiat şi cartoteca sa cu măsurători nr. 3246 era completată, gardianul de serviciu a umblat printre fişe pentru a găsi un loc potrivit pentru noua cartotecă. Deodată a tresărit.

„Ei”, mormăi el, scoţând o cartotecă din fişier. „De ce mai eşti măsurat a doua oară”?

Omul susţinea că nu mai fusese măsurat până atunci deoarece era pentru prima dată în închisoare. Gardianul flutură pe sub nasul omului cartotecile cu numerele 3 246 şi 2 626 pe care tocmai o găsise în fişier. „Will West şi Will West” urlă el. „De două ori. Priveşte la aceste fotografii. Şi fotografia asta este a ta şi asta. Şi măsurătorile sunt practic aceleaşi. Tu eşti nr. 2626 şi eşti aici în închisoare de 8 luni. Pe cine încerci să prosteşti? La grozav truc te-ai mai gândit ca să scapi de muncă pentru un ceas, două!”

Deţinutul se holba uimit la fotografii. El a continuat să susţină că nu intrase în Fort Leavenworth decât cu o oră mai înainte.

Gardianul a blestemat, a ameninţat şi, în sfârşit, şi-a exprimat nedumerirea faţă de supraveghetorul de muncă. Răspunsul pe care l-a primit l-a uluit. Will West, deţinutul din Leavenworth cu nr. 2626, era în acel moment la locul său de muncă în unul din ateliere şi de aceea nu putea fi identic cu Will West, noul deţinut măsurat şi înregistrat la

nr. 3246.

Directorul McCloughty a fost informat şi a venit în biroul de măsurători câteva minute mai târziu. A trimis după Will West, cel cu nr. 2626, şi l-a confruntat cu noul Will West. Cei doi deţinuţi semănau atât de bine, ca şi cum ar fi fost fraţi gemeni. McCloughty personal a verificat măsurătorile încă o dată. Nu era adevărat că cele 11 măsurători erau complet identice, aşa cum s-a răspândit zvonul mai târziu. Dar diferenţele se încadrau atât de bine în limitele de eroare permise de antropometría practică încât McCloughty, în emoţia clipei, a exclamat: „Aceasta înseamnă sfârşitul bertillonajului”. A cerut să i se aducă imediat aparatul de luat amprente, le-a dat degetele cu tuş şi le-a luat şi amprentele. Nu se poate spune că el era un maestru al dactiloscopiei dar nu era nevoie de multă măiestrie în acest caz. Diferenţele dintre amprentele celor doi erau extrem de clare. Arareori a fost demonstrată atât de dramatic superioritatea dactiloscopiei asupra antropometriei. În ziua următoare, McCloughty a renunţat la bertillonaj şi a adoptat dactiloscopia, deşi biroul federal al închisorilor i-a dat numai şaizeci de dolari pentru a-şi procura echipamentul necesar.

Întâmplarea cu cei doi West, care semănau ca două picături de apă, a circulat printre toţi şefii de poliţie din ţară. Bertillonajul primise o lovitură de moarte, dar aceasta nu însemna neapărat victoria imediată a dactiloscopiei. Pentru aceasta era nevoie de un caz senzaţional.

Faptul senzaţional a fost oferit trei ani mai târziu de un simplu poliţist care lucra în micul birou de identificare de la sediul agitat de scandaluri al poliţiei newyorkeze de pe strada Mulberry ’300. Acesta era sergentul detectiv Joseph A. Faurot. Şi Faurot se ocupase multă vreme cu antropometría fără să aibă succese deosebite. Majoritatea poliţiştilor newyorkezi preferau metodele tradiţionale de identificare. Acestea fuseseră introduse mai ales de un

individ pe care reporterii newyorkezi – în orice caz acei care aveau o atitudine binevoitoare faţă de poliţie – îl aclamaseră ca pe cel mai mare detectiv din ţară, dacă nu chiar din lume. În timpul vieţii ziarele făcuseră din inspectorul detectiv Thomas Byrnes o adevărată legendă.

În 1878, după ce Byrnes s-a remarcat prin prinderea unei bande de spărgători de bănci în Manhattan, el a schimbat uniforma lui albastră de poliţist cu redingota şi jobenul. A devenit şeful departamentului de detectivi al poliţiei din New York, un departament care până atunci fusese copilul orfan al poliţiei şi care se afla într-o situaţie asemănătoare cu a Scotland Yard-ului la începuturile sale. Byrnes a făcut în această secţie – lucru recunoscut chiar de duşmanii săi – o purificare completă şi, în 1880, a creat, de fapt, prima divizie de poliţişti detectivi din New York, formată din 40 de oameni. Prima sa „lovitură de maestru" a dezvăluit în el pe omul care avea de gând să se recompenseze pentru îndelungii ani de restrişte în care lucrase ca poliţist cu un salariu de mizerie. Conştient că bogatul distriot financiar de pe Wall Street era terenul preferat al hoţilor şi spărgătorilor, şi-a instalat nouă oameni într-o cameră de pe Wall Street şi a declarat interzisă o anumită zonă, marcată de ceea ce s-a numit „linia morţii". Detectivii săi aveau ordin să aresteze pe orice persoană cu antecedente penale care depăşea linia zonei interzise din cartierul Wall Street. Magnaţii finanţelor au fost cu deosebire recunoscători pentru această protecţie specială. Amabilul căpitan Byrnes, care în orice caz răspundea de păstrarea legilor şi ordinii, îşi primea onorariul care îi revenea sub forma unor profituri la bursă. Dar Byrnes nu era interesat numai de bani. Avea şi ambiţia de a egala faimoasa Siguranţă franceză şi Scotland Yard-ul englez. Era înclinat să aprecieze realizările detectivilor săi după numărul arestărilor pe care le făceau şi a criminalilor pe care îi identificau. Aceasta explică motivul pentru care problema identificării i-a atras

atenţia în mod deosebit. „Parada” de dimineaţă de pe strada Mulberry era inovaţia lui. La ora 9, în fiecare dimineaţă, toate persoanele arestate în ultimele 24 de ore trebuiau să treacă prin faţa detectivilor lui Byrnes care trebuiau să le memoreze chipurile şi să descopere recidiviştii. Byrnes. a instituit, de asemenea, obiceiul de a fotografia pe fiecare criminal. Cei care voiau să se sustragă de la fotografiere erau repede convinşi prin alte mijloace de vânjoşii detectivi ai lui Byrnes. De fapt şi lui Byrnes îi plăcea să le arate vizitatorilor săi o fotografie în care el apărea într-o anumită poziţie studiată, supraveghind procedura „convingerii”.

În 1886 a publicat o colecţie de fotografii cu titlul *Infractorii de profesie din America* în care includea fotografiile şi descrierile metodelor de lucru specifice tuturor criminalilor cunoscuţi de ei. Aceasta a fost prima încercare de a publica un material de către poliţie în legătură cu lumea interlopă şi aceasta i-a conferit o reputaţie deosebită lui Byrnes. Amenajase un fel de muzeu, în camera de vizavi de biroul său, pe care îl umpluse cu lucruri care aminteau de evenimentele memorabile din cariera sa şi pe care a numit-o „Camera misterelor”. Cu apetitul său deosebit pentru publicitate, avea grijă să arate această cameră ziariştilor şi altor vizitatori. Pereţii camerei erau acoperiţi cu fotografiile tuturor criminalilor pe care îi arestase divizia de detectivi. Avea şi câteva vitrine de sticlă în care erau expuse instrumentele de lucru ale spărgătorilor: arme, şperacle şi măşti. Din tavan, atârna frânghia unui călău. Byrnes avea obiceiul să folosească acest „muzeu” drept cameră de interogatorii pentru că acel loc avea un efect descurajanţ asupra deţinuţilor. Patru ani după ce a fost numit în acest post, declara: „Într-o perioadă de 4 ani, înainte ca eu să devin şei al detectivilor, s-au făcut 1 943 de arestări şi s-au acordat 505 ani detenţie. În 4 ani de când am luat eu conducerea s-au făcut 3324 de arestări şi s-au dat 2428 ani de detenţie”.

Încrederea în sine era copleşitoare. Când Scotland Yard-ul încerca în zadar să rezolve crimele comise de Jack Spintecătorul, Byrnes se lăuda că l-ar prinde pe Jack Spintecătorul imediat ce ar apare în New York. În 1894, când el a fost implicat într-un scandal referitor la averea imensă pe care o acumulase (apreciată la peste 500.000 de dolari), a parat acuzaţiile declarând că fusese meritul lui că se acordase 10.000 ani de închisoare criminalilor americani. Aceasta depăşise cu mult tot ceea ce realizase siguranţa franceză şi Scotland Yard-ul luate împreună.

Totul ar fi mers perfect dacă nu ar fi fost predicile ţinute de preotul prezbiterian Charles Henry Parkhurst, oare, în 1892, a denunţat poliţia newyorkeză că scoate profituri de pe urma bordelurilor şi jocurilor de noroc. Ca urmare, în 1894 s-a instituit o comisie de anchetă independentă (comisia Lexow) care a început să facă o anchetă în legătură cu această acuzaţie (era prima din acele comisii care în anii următori aveau să joace un rol important în lupta „pentru o Americă mai curată", împotriva influenţei lumii interlope în politică şi activitatea poliţiei). Byrnes a dat comisiei multe explicaţii complicate cu privire la averea sa, acumulată atât de ciudat. Dar a fost silit să admită că era în obiceiul poliţiei să tolereze jocurile de noroc şi casele de toleranţă atât timp cât li se dădea o parte din profit şi să le distrugă atunci când nu erau plătiţi. Ziarul newyorkez *World* comenta că dacă Byrnes nu ştiuse ce se întâmplă sub propriul lui nas atâţia ani, însemna că nu era un detectiv chiar atât de grozav şi că nu era în stare „să dea de brânza Limburger şi să nu mănânce din ea".

Byrnes, vânător de publicitate, fanfaron şi avar şi, în ciuda tuturor acestor defecte, un detectiv de prima mână, a părăsit scena poliţiei din New York. Succesorul său, căpitanul McClusky are. organizat departamentul de detectivi dar a păstrat metodele de identificare ale lui Byrnes, ca de altfel şi succesorii săi, în afară de experimentele eşuate cu bertillonajul. În 1904, totúsi,

comisarul de poliţie McAdoo a auzit de întâmplarea de la Fort Leavenworth şi a hotărât să cerceteze problema dactiloscopiei, astfel încât New York-ul să nu rămână în urmă, în privinţa celor mai noi tehnici criminalistice. Sergentul detectiv Joseph A. Faurot a fost trimis la Londra să se informeze şi specializeze la Scotland Yard.

În primăvara anului 1904, Faurot a plecat la Londra. Inspectorul şef Collins s-a dovedit a fi un bun profesor. Dar când Faurot s-a reîntors la New York, McAdoo nu mai era comisar de poliţie. Succesorul lui nu se gândea prea mult la probleme ştiinţifice. El l-a sfătuit pe Faurot, ca, în propriul lui interes, să-şi scoată ideile despre amprente din cap. Dar Faurot fusese captivat la Londra de ideea introducerii dactiloscopiei şi a început să experimenteze pe cont propriu, aşa cum făcuse Vucetich cu mulţi ani în urmă. El a început să ia amprentele arestaţilor pe care îi înregistra într-un sistem destul de curios alcătuit prin combinarea metodelor lui Byrnes şi Bertillon. Chiar când a fost scos din birou şi trimis să patruleze pe străzi, nu a uitat de experienţa sa londoneză. Şi-a făcut o colecţie particulară de amprente. În 1906 a apărut o şansă unică.

Către miezul nopţii, în ziua de 16 aprilie 1906, Faurot, aflat în patrulă, a ajuns la celebrul hotel, vestit în întreaga lume, Waldorf-Astoria. S-a decis să inspecteze amănunţit clădirea pentru că, din cauza bogaţilor clienţi, acest loc exercita o atracţie magnetică asupra hoţilor şi spărgătorilor din New York, Pur şi simplu datorită norocului, la etajul al treilea, Faurot a dat peste un bărbat în haine de seară dar desculţ, stereourându-se din apartamentul unui alt locatar. În ciuda protestelor individului, Faurot l-a arestat şi l-a dus la sediul poliţiei. Dar omul continua să protesteze. El i-a informat că se numea James Jones, că era un cetăţean britanic respectabil şi că avusese o mică aventură sentimentală şi că asta nu era treaba poliţiei. A insistat să-l vadă pe consulul britanic şi l-a ameninţat pe Faurot că va suferi cele mai neplăcute

consecinţe dacă nu era eliberat de îndată.

Arestatul era atât de sigur pe el, încât colegii lui Faurot l-au sfătuit să-i dea drumul pentru a evita să aibă necazuri fără rost. Dar instinctul lui Faurot, aşa cum va spune el mai târziu. l-a determinat să acţioneze altfel. A luat amprentele lui Jones şi a expediat o copie a lor inspectorului Collins de la Scotland Yard. Au urmat 14 zile de îndoială şi nesiguranţă.

La 1 mai a primit răspunsul de la Londra. Conţinea amprentele lui Jones şi o copie a unei cartoteci dactiloscopice a Scotland Yard-ului. În scrisoarea ce le însoţea se afirma: „Amprentele lui James Jones sunt identice cu amprentele din cazierul nostru ce aparţin lui Daniel Noian, alias Henry Johnson, cu cazier şi condamnat la noi de 12 ori pentru furturi în hotele şi care este căutat de poliţie pentru că a prădat casa unui binecunoscut scriitor şi pentru furtul a 800 lire... Sunt suspiciuni şi aici că Johnson a fugit în Statele Unite". În scrisoare se mai aflau incluse două fotografii care erau fără îndoială ale omului arestat de Faurot.

Confruntat cu raportul de la Londra, Jones a recunoscut că era aceeaşi persoană cu Henry Johnson şi Daniel Noian şi a mărturisit că era autorul câtorva furturi de la hotelul Waldorf-Astoria. De data aceasta a fost condamnat la 7 ani închisoare, condamnarea cea mai lungă de până ătunai. Ziarele newyorkeze au relatat cazul neobişnuit rezolvat de Faurot sub titluri ca: *Poliţia învaţă de la indieni*. Pentru prima dată reporterii rubricilor de criminalistică şi-au dat seama că dactiloscopia nu era un procedeu ineficient şi esoteric. Relatarea cu privire la demascarea hoţului din hotel a fost tipărită de ziarele din întreaga ţară. Cu toate acestea, au mai trecut patru ani până ce dactiloscopia a fost pe deplin recunoscută în oraşul New York.

Cu acest mare succes la activul lui, Faurot a mai prins curaj. Reporterii veneau regulat la el ca să-l întrebe

diacă nu mai avea de relatat vreo întâmplare. În 1908, a avut în sfârşit de relatat o întâmplare senzaţională. Corpul plin de sânge al unei fete frumoase a fost găsit într-o casă cu camere de închiriat de pe strada 118 Est. Ea s-a dovedit a fi Nellie Quinn, soră la Walfare Island. Când Faurot a ajuns în cameră, un roi de reporteri erau deja acolo. Pe atunci nu existau reguli care să interzică atingerea obiectelor de la locul faptei de către alte persoane în afară de poliţişti, aşa că reporterii umblaseră prin toată camera, căutând probe. Majoritatea obiectelor din cameră erau aproape pline de amprentele reporterilor. Dar când, în sfârşit, Faurot s-a uitat sub patul femeii moarte a descoperit o sticlă goală de whisky care scăpase atenţiei reporterilor. Erau amprente şi pe ea. Faurot a luat amprentele cadavrului. Ele nu corespundeau cu acelea de pe sticlă.

Nellie Quinn avusese relaţii cu câţiva tineri. Faurot i-a căutat până ce a dat de un instalator numit George W. Cramer. El a comparat amprentele tânărului cu acele de pe sticlă şi şi-a dat imediat seama că el era făptaşul. Speriat, Cramer a mărturisit că o omorâse pe fată la beţie, într-o criză de furie.

Aşa cum am mai spus, au mai trecut câţiva ani până ce dactiloscopia a fost pe deplin acceptată şi acest lucru s-a întâmplat de fapt în 1911. În acel an, în luna mai, un spărgător celebru, numit Caesar Cella, a fost judecat de un tribunal newyorkez. A fost acuzat că spărsese un magazin de pălării din centrul oraşului. Prietenii săi au adunat suma de 3.000 dolari pentru apărare şi avocaţii au prezentat în instanţă nu mai puţin de 5 martori care să confirme alibiul clientului. Aceşti martori au jurat că în noaptea spargerii, Cella se dusese la hipodrom iar după aceea mersese acasă cu soţia şi nu părăsise casa până dimineaţa. Toate eforturile procurorului de a-i face pe martori să se contrazică au eşuat. În sfârşit, mai exista o singură cale de a-l condamna pe Cella. Procurorul a

chemat pe Faurot la banca martorilor. Şi curtea a auzit următoarea depoziţie: Faurot descoperise amprentele câtorva degete murdare pe fereastra magazinului prin care pătrunsese spărgătorul. Faurot fotografiase amprentele, le-a căutat şi în fişierul său şi le-a găsit. Ele aparţineau lui Cella.

Pentru prima dată în Statele Unite, amprentele au fost prezentate în instanţă ca unice dovezi incriminatorii într-un caz în care aparent exista un alibi perfect. Un judecător care nu auzise niciodată de dactiloscopie şi cu nişte juraţi care erau tot atât de ignoranţi în astfel de probleme erau puşi să decidă cită valoare poate fi atribuită unei astfel de dovezi. Nici nu şi-a terminat Faurot depoziţia, că avocatul apărării s-a ridicat şi, plin de indignare, s-a pregătit să-şi bată joc de Faurot şi de proba lui de ultima modă. Ştia că membrii juriului, cu dezgustul lor faţă de tot ce se pretindea a fi ştiinţific, vor fi de partea lui. Cu 5 ani în urmă Faurot ar fi cedat fără a răspunde unui astfel de atac. Dar acum era pregătit. Ca şi Collins înaintea lui, avea la îndemână fotografii mărite şi stătea pregătit lângă „armele” sale. Cu toate acestea, când a părăsit banca martorilor nu era sigur dacă reuşise să impresioneze juriul. Mare i-a fost surpriza când judecătorul a strigat cu asprime: „Stai”, şi a ordonat personalului tribunalului: „Duceţi-l pe acest om în biroul meu şi ţineţi-l acolo sub pază”.

Îndată ce uşa sălii în care se ţinea procesul s-a închis în spatele lui Faurot, judecătorul, a cărui nume din nefericire nu s-a păstrat; a cerut ca cincisprezece oameni din publicul din sală şi din personalul tribunalului să iasă în faţă. I-a cerut fiecăruia să-şi lase amprenta degetului arătător drept pe una din ferestrele camerei şi să ţină bine minte unde a lăsat semnul. Unuia dintre cei cincisprezece i s-a cerut să-şi mai lase amprenta indexului şi pe sticla de pe masa judecătorului. După ce au terminat, cei 15 şi-au reluat locurile, iar Faurot a fost adus din nou în sală.

„Acum”, spuse judecătorul cu o voce prevestitoare de rău, „arată-ne care dintre amprentele de pe fereastră corespunde cu amprenta lăsată pe sticla de pe birou”.

În timp ce membrii juriului se uitau la el cuprinşi de uimire, Faurot s-a apucat să examineze amprentele cu lupa. În patru minute a dat răspunsul corect. Un murmur de admiraţie, ca şi cum s-ar fi asistat la trucul unui magician, străbătu asistenţa. O parte din public chiar a bătut din palme. Cella a discutat cu avocatul său. Câteva minute mai târziu, avocatul e anunţat că Cella cerea permisiunea să-şi schimbe depoziţia şi să recunoască că este vinovat (în speranţa, desigur, a unei pedepse mai blânde). Cella a mărturisit că el a aşteptat ca soţia lui să adoarmă şi apoi s-a strecurat din casă, a comis spargerea şi apoi s-a întors lângă soţia lui care dormea, fără să o trezească.

Acest proces a fost nu numai un moment istoric dar şi un eveniment de un autentic senzaţional. Pentru prima dată un judecător american a acceptat amprentele ca probă. Ziarele au popularizat întâmplarea în toată ţara, astfel încât şi şefii poliţiilor din cele mai mici oraşe au auzit de ea.

Evenimentele din 1911 au fost, fără îndoială, numai un început modest. Cele mai bune colecţii de amprente de la New York, Chicago, Fort Leavenworth, sau Sing Sing nu aveau nicio valoare atât timp cât cele mai multe forţe poliţieneşti nu aveau fişiere cu amprente şi atât timp cât nu exista o cooperare în activitatea de identificare care să poată să acopere întreaga suprafaţă a Statelor Unite. Judecătorii americani au luat o hotărâre în favoarea infractorilor notorii care au protestat că amprentarea forţată însemna o violare a libertăţii personale. De abia în 1928, statul New York a hotărât că amprentarea persoanelor arestate era legală. Timp de mai mult de un deceniu, nenumărate crime au rămas nerezolvate din cauză că organizaţiile poliţieneşti erau ori incapabile să

folosească dactiloscopia, ori o ridiculizau, aşa cum făceau cu toate „metodele ştiinţifice”. Pe de altă parte, oportunişti, oare au sesizat viitorul şi importanţa amprentelor digitale, şi-au oferit serviciile lor poliţiei, avocaţilor apărării, procurorilor de districte şi adesea pretindeau că sunt experţi chiar când nu posedau nici cele mai rudimentare cunoştinţe asupra acestei metode. Au existat, de asemenea, şi detectivi lipsiţi de scrupule care falsificau amprentele sau foloseau ştampile de cauciuc pentru a le planta la locul delictelor în scopul incriminării persoanelor indezirabile.

În ciuda succeselor lui Faurot, perspectivele dactiloscopiei păreau tot atât de vagi ca şi problema generală a combaterii crimei. Pentru ca sistemul dactiloscopiei în identificare să devină cu adevărat eficient era necesară o forţă de poliţie centralizată.

Este semnificativ că, în 1905, Preşedintele Theodore Roosevelt, fost comisar de poliţie la New York, a luat o primă măsură în scopul creării unei autorităţi centrale care să se ocupe de problema violării legilor federale. Roosevelt se familiarizase cu condiţiile de muncă ale organizaţiilor poliţieneşti de pe o mare întindere a ţării din perioada când a lucrat la poliţia newyorkeză. În timpul preşedinţiei sale, din 1901 până în 1908, el a dus o luptă aprigă împotriva escrocilor care puneau stăpânire pe mari suprafeţe din pământurile guvernului, în înţelegere cu funcţionarii guvernamentali. Dar ministrul de justiţie, Charles Joseph Bonaparte, nu a putut găsi niciun detectiv care să descopere aceste uriaşe fraude. În cadrul guvernului federal, numai Departamentul poştelor şi finanţelor avea detectivi în serviciul său. Încă din timpul războiului civil aceştia erau folosiţi în scopul combaterii jafurilor asupra poştei şi luptei contra falsificatorilor. Ministrul justiţiei, Bonaparte, s-a văzut obligat să împrumute câţiva detectivi de la Departamentul finanţelor. Dar traficanţii de influenţă, sprijiniţi de bogătaşii

necinstiţi, aveau suficientă trecere în rândurile membrilor Congresului ca să treacă o lege care interzicea Departamentului justiţiei să facă aşa ceva. Furios, Roosevelt a acuzat Congresul că face „comisioane" lumii interlope. În 1905, Preşedintele i-a dat instrucţiuni lui Bonaparte să înfiinţeze un grup de detectivi bine pregătiţi în propriul său departament, care să fie subordonaţi numai Ministrului justiţiei. Acest grup de detectivi a fost numit Biroul de investigaţie.

Timp de un deceniu, acest birou a existat mai mult formal. Oameni imuni la corupţie erau greu de găsit în Washington. În anii de după primul război mondial, Biroul părea că e condamnat să se scufunde în propria-i mlaştină creată de mită, de goană după funcţii şi incompetenţă. Nepotismul şi pilele au adus în fruntea biroului oameni ca William J. Burns, şeful unei organizaţii particulare destul de controversate, numită Agenţia internaţională de detectivi William J. Burns. Nici Burns şi nici prietenii lui nu şi-au pierdut cumpătul când au fost acuzaţi în mod deschis că mituiesc martorii şi membrii juriilor.

8 – Un seccl de luptă cu delincventa

În 1924, Preşedintele Calvin Coolidge a numit, în sfârşit, în funcţia de Ministru al justiţiei pe incoruptibilul Horlan Fiske Stone din Noua Anglie (mai târziu numit judecător principal al Curţii Supreme). Stone l-a înlăturat pe Burns şi a numit ca şef al Biroului de investigaţii pe un avocat de 29 de ani. Numele lui era J. Edgar Hoover. Iiotărât să smulgă din rădăcini sursele corupţiei, Stone i-a dat lui Hoover deplină autoritate să o rupă cu politicienii şi să concedieze pe toţi angajaţii pătrunşi în birou prin sprijinul acestora. De atunci încolo, membrii Biroului urmau să provină numai din rândul avocaţilor şi experţilor contabili. Fiecare dintre ei trebuia să aibă un caracter impecabil. Expertiza competentă şi cinstea personală urmau să constituie fundamentele Biroului.

Stone făcuse o alegere bună. Hoover avea şi

hotărârea dar şi priceperea şi răbdarea de a cultiva astfel de virtuţi noi, ieşite din comun, ca buna pregătire de specialitate, eficienţă, cinstea, la un grup de oameni care până atunci îşi băteau joc de astfel de calităţi. Provocat şi atacat, Hoover a reuşit totuşi să realizeze miracolul constituirii unui centru de activitate criminologică precisă, care domina haosul din organizaţiile poliţieneşti americane. Hoover avea răbdare şi nu a încercat să pătrundă brutal în atribuţiile păzite cu multă grijă de organizaţiile poliţieneşti statale şi urbane. Lucra încet, astfel încât să permită realizărilor organizaţiei sale să vorbească pentru el. Opinia publică agitată din cauza gravelor delicte şi marilor scandaluri devenea din ce în ce mai indignată de îndrăzneala lumii interlope şi de ineficienţa poliţiei. Hoover îşi dădea seama că toţi aceşti factori acţionau în favoarea lui. Pe măsura trecerii timpului, Congresul a votat legi care asigurau o bază legală de existenţă Biroului Federal de Investigaţii, aşa cum era numită acum organizaţia, astfel încât să poată acţiona în toate statele. Din ce în ce mai multe delicte erau trecute în categoria delictelor statale şi deci sub jurisdicţia F.B.I.-ului.

Prima măsură importantă luată de J. Edgar Hoover, după numirea sa, se referea la identificarea delincvenţilor. Aceasta avea ca intenţie depăşirea unui obstacol principal în identificare, prin eliminarea situaţiei existente în care cazierele de amprente erau împrăştiate în toată ţara. Mai întâi, cazierele penitenciarelor federale, ca acelea de la Fort Leavenworth, au fost transferate la Washington. Dar aceasta nu a constituit o dificultate. S-a dovedit mult mai dificilă încercarea F.B.I.-ului de a obţine cazierele agenţiilor urbane statale şi federale care adaptaseră dactiloscopia încă din 1911. Mult timp ostilitatea lor faţă de această organizaţie centrală a fost de nebiruit. În sfârşit, în 1930, Congresul a autorizat pe Hoover să înfiinţeze un birou de identificare care să aibă în vedere

întreaga ţară.

În acel moment, s-a făcut un mare salt. Luase fiinţă un serviciu de identificare de vaste proporţii care funcţiona cu o precizie pe care observatorii europeni ai inovaţiilor din poliţia americană ar fi crezut-o de neatins. Statele Unite deveniseră o arenă uriaşă de experimentare în domeniul dactiloscopiei şi, în această arenă, metoda a primit o confirmare la care nici pionierii dactiloscopiei nu ar fi sperat, în visurile lor cele mai îndrăzneţe.

Istoricii şi sociologii nu vor cădea niciodată de acord asupra unei explicaţii în legătură cu uriaşul val de crime în care s-au prăbuşit Statele Unite între 1924 şi 1936. Evenimentele din America din acea perioadă au eclipsat, în privinţa masivei criminalităţi, orice altă experienţă similară prin care trecuse Lumea Veche şi Nouă. O perioadă de timp, s-a părut că întreaga structură socială a Statelor Unite era ameninţată şi că plaga criminalităţii făcuse paşi mari în lupta de a lua prin forţă puterea, în multe oraşe şi state.

Situaţia era, fără îndoială, alarmantă. În 1926, statistici greşite şi incomplete indicau mai mult de 12.000 de omucideri. În 1933, statistici la fel de incomplete indicau 1 300.000 de delicte serioase în care erau incluse jafurile şi crimele, dintre care 2/3 au rămas nepedepsite. În 1934 au fost înregistrate 46 614 jafuri, 190 389 spargeri, 142 823 furturi serioase şi 380.000 de furturi obişnuite. Se estima că numărul crimelor în care se folosiseră arme depăşea numărul soldaţilor americani care luptaseră în primul război mondial. Contrabandiştii de băuturi spirtoase organizau fabricarea, contrabanda şi distribuţia alcoolului pe o scară gigantică. Ei îşi asigurau protecţia prin plăţi substanţiale oferite poliţiei, procurorilor districtuali şi agenţilor federali care aveau obligaţia să traducă în viaţă prohibiţia.

Opinia publică americană, care se arătase excesiv de tolerantă în problemele corupţiei politice şi a poliţiei, a

reacţionat cu totul diferit la creşterea valului de delincvenţe a lumii interlope. Sprijiniţi de opinia publică, J. Edgar Hoover şi F.B.I.-ul au putut să avanseze mult pe frontul larg al luptei împotriva delincvenţei. Arma cea mai aprigă în această luptă era dactiloscopia. Într-o ţară în care era foarte uşor să-ţi iei un nume fals, în care nu existau acte de identitate, nici birouri de înregistrare a locuitorilor sau rapoarte ale hotelurilor cu privire la persoanele în tranzit, criminalii aveau o libertate de mişcare necunoscută în Europa. Amprentarea devenise singurul mijloc de identificare. Numărul gangsterilor identificaţi de serviciul de identificare F.B.I. a ajuns în curând la câteva mii. Verificarea sistematică a amprentelor funcţionarilor publici a avut ca rezultat demascarea a nenumăraţi recidivişti. Din ce în ce mai multe delicte erau rezolvate pe baza amprentării. Dactiloscopia nu-şi dovedise niciodată atât de mult valoarea ca în incidentul de la 6 ianuarie 1934, care a dezlănţuit un întreg lanţ de evenimente dramatice.

În dimineaţa acelei zile, trei agenţi ai F.B.I.-ului şi sergentul Healy de la Poliţia din Chicago s-au ascuns într-un bungalov în Bellwood. Timp de 4 ore au stat în aşteptare, cu puştile mitraliere pregătite, pentru a captura pe şeful unei bande de gangsteri, numit Jack Klutas, cunoscut şi sub numele de „Frumosul Klutas”. Klutas era un gangster mai sofisticat decât alţii. Fostul student de la Universitatea din Illinois se specializase în răpiri şi şantaje asupra personalităţilor din lumea interlopă care, cu siguranţă, gândea el, nu vor apela la ajutorul F.B.I.-ului. Dar, pe la începutul lui ianuarie, un membru al bandei, Julius Jones, a dezvăluit poliţiei ascunzătoarea lui Klutas, bungalovul din Bellwood.

Aşteptarea de patru ore a fost răsplătită. Către seară, Klutas s-a îndreptat spre bungalov cu maşina. Ieşind din maşină, s-a îndreptat spre uşa din faţă, a deschis-o dar s-a trezit holbându-se la butoiaşele cu gloanţe ale celor patru

puşti mitraliere. A încercat să-şi scoată pistolul, dar Healy a fost mai iute. O rafală a mitralierei l-a doborât pe frumosul Jack.

Era un lucru obişnuit ca poliţiştii să ia şi amprentele gangsterilor decedaţi pentru a şti cu exactitate numele care trebuiau şterse de pe lista lungă a delincvenţilor încă căutaţi de poliţie. Dar poliţistul care se ocupa de luarea amprentelor rămase perplex privind la mâinile lui Klutas. Ceva era în neregulă. Puţin mai târziu îşi dădu seama despre ce era vorba. Degetele lui Klutas nu aveau amprente!

Ne amintim că imediat după anul 1900, când dactiloscopia era încă un domeniu nou şi controversat, oponenţii ei au argumentat frecvent împotriva metodei, spunând că delincvenţii ar putea să-şi schimbe sau să-şi distrugă liniile papilare ale pulpei degetelor. Multă vreme nu s-a mai auzit nimic despre aceasta. Întrucât delincvenţii europeni nu au făcut astfel de încercări. Dar atunci, în ianuarie 1934, pericolul uitat devenise o realitate. Era dactiloscopia în faţa unui dezastru, chiar acum în clipa în care nimeni nu se mai îndoia de eficienţa ei? Dovedea cazul Jack Klutas că amprentele puteau într-adevăr să fie şterse? Ori era oare posibil ca, în ciuda tuturor aşteptărilor, să existe oameni fără creste papilare?

S-a trimis urgent un raport la Washington. J. Edgar Hoover personal a fost informat în legătură cu alarmantele ştiri. A ordonat imediat ca specialiştii de la Universitatea Northwestern să examineze cu atenţie degetele cadavrului.

Au urmat două zile de aşteptare înfrigurată. Rezultatele examinării au avut darul de a linişti enorm pe toţi cei implicaţi. Jack Klutas ceruse unui medic necunoscut să-i înlăture pielea de pe pulpele degetelor, ca să evite identificarea în caz de arestare. Dar, aşa cum se prezisese cu decenii în urmă în Europa, pielea nouă care creştea peste răni conţinea vechile linii papilare, totuşi

distincte. Se reafirma încă o dată justeţea principiului pe care se baza dactiloscopia.

Câteva săptămâni mai târziu, în mai 1934, banda Barker – Carpis care opera în jurul oraşului Chicago era atât de supusă presiunilor agenţilor F.B.I., încât Kate Barker a decis că ar fi bine să se „dea la fund” pentru o vreme. Membrii bandei s-au despărţit, şi-au vopsit părul şi au început să poarte ochelari fumurii. Karpis şi Freddy Barker s-au decis să facă un pas mai departe, hotărându-se să-şi schimbe amprentele. Un prieten din lumea interlopă le recomandase un chirurg pe nume dr. Joseph P. Moran care îşi desfăşura activitatea la hotelul Irving Park. Moran, absolvent al şcolii medicale din Tufts, se remarcase în primul război mondial, dar după aceea căzuse pradă tentaţiei de a se îmbogăţi repede. Fără să se gândească prea mult, s-a – apucat să facă avorturi. Arestat şi condamnat în 1928, şi-a ispăşit pedeapsa în închisoarea Joliet, unde l-a întâlnit pe Olly Berg, un gangster celebru. Datorită legăturilor lui Berg cu anumiţi oameni politici şi cu poliţia, doctorului Moran, după eliberare, i s-a dat din nou dreptul de a practica medicina. Judecând lucrurile după aparenţe, Moran era un medic ca oricare altul, cu deosebire că pacienţii lui erau gangsteri răniţi în ciocnirile cu poliţia sau cu rivalii. Pe mulţi a putut să-i scoată din încurcătură. Cadavrele celor care decedau erau aruncate în canalul de epurare din Chicago sau în lacul Michigan. Moran lua onorarii exorbitante, dar se ruinase complet din cauza alcoolului şi morfinei, astfel încât, în 1934, era practic o epavă. Cu toate acestea, Carpis şi Freddy Barker s-au dat pe mâinile lui.

Moran le-a subţiat pulpa degetelor până ce ei au început să urle de durere. Kate Barker şi-a îngrijit băieţii în ascunzătoarea ei timp de patru săptămâni, alinându-le durerile cu doze mari de morfină. La sfârşitul lunii, cei doi au descoperit, spre groaza lor, că toată suferinţa le-a fost inutilă. Pe măsură ce rănile se cicatrizau, vechile creste

papilare apăreau din nou. La scurt timp după aceea, dr. Moran, beat mort, a fost luat la o plimbare cu barca pe lacul Michigan. Nu s-a mai întors la mal niciodată.

Puţin mai târziu, în mai 1934, John Dillinger, alt gangster, trebui să se ascundă pentru o vreme. Având însă un temperament extrem de agitat, nu a putut sta multă vreme fără să iasă la lumină. Împins de dorinţa de a vedea cel puţin un film, s-a decis să-şi schimbe înfăţişarea ca să poată ieşi la plimbare. Dar pentru că amprentele l-ar fi putut trăda dacă era prins într-o razie de rutină a poliţiei, s-a hotărât să-şi schimbe şi amprentele. Un avocat lipsit de scrupule, Louis Piquett, i-a luat 5.000 de dolari ca să-l prezinte la doi chirurgi care erau gata să-i facă o operaţie plastică. Aceştia erau doctorul Wilhelm Loeser, german de origine şi doctorul Harold Cassedy. La 27 mai, l-au operat pe Dillinger într-o ascunzătoare cedată cu 40 dolari pe zi de un fost traficant de alcool. Dillinger a fost pe punctul de a muri din cauza unui accident din timpul anesteziei. La aceasta, s-a adăugat dezamăgirea lui în legătură cu rezultatele operaţiei, care l-a făcut ca la prima criză de furie oarbă să-i ameninţe pe cei doi medici cu mitraliera. După acest incident, care i-a mai atenuat zelul, doctorul Loeser s-a gândit că e mai bine să evite neplăcerile cu un astfel de pacient dificil. În locul operaţiei a încercat o altă metodă, arzând pulpele degetelor cu un acid până ce crestele papilare au dispărut. Dar când Dillinger a fost încolţit şi împuşcat de agenţii F.B.I.-ului în faţa teatrului Biograph din Chicago, la 22 iulie 1934, crestele papilare erau din nou clare. Aceasta era încă o dovadă că liniile papilare erau într-adevăr imuabile.

Era această dovadă concludentă? în octombrie, un poliţist din Chicago, patrulând într-un cartier al oraşului, a dat de un cadavru ciuruit de gloanţe. I-a recunoscut chipul. Mortul era Gus Winkler, căutat pentru crimă şi pentru jaful unei bănci şi a poştei. Ca şi în cazul lui Klutas, poliţia i-a luat ca de obicei amprentele şi le-a trimis la biroul de

identificare. Acolo a apărut surpriza. Degetele lui Winkler aveau creste papilare normale, dar ele nu conduceau la secţiunea din cazier unde ar fi trebuit să se afle cartoteca fostului condamnat. Ele nu duceau nicăieri. Desenul crestelor papilare de la degetul mijlociu al mâinii stângi era cu totul diferit de amprenta din cazier. Totuşi Winkler era prea cunoscut pentru a fi confundat. Pentru a doua oară Washington-ul a intrat în alarmă. Ce se întâmplase? Exista vreo metodă care să poată schimba amprentele şi să submineze acest sistem construit cu atâta grijă? Răspunsul Washington-ului indica cât de serios fusese luată problema acolo pentru că se primise ordinul ca această constatare să fie ţinută secret şi, ca şi în cazul lui Klutas, să fie consultaţi chirurgii şi dermatologii.

De data aceasta investigaţiile medicilor au durat mai mult timp. În sfârşit, o autoritate în daotiloscopie a dat o explicaţie. Amprentele de pe cartoteca originală a lui Winkler prezentau două formaţiuni delta pe degetul mijlociu stâng. Acum, pe locul unei formaţiuni delta era doar o cicatrice. Chirurgul necunoscut sau persoana care îl operase pe Winkler se mulţumise să schimbe numai un detaliu de pe amprentă şi, procedând astfel, semănase mai multă consternare decât toţi ceilalţi medici care înlăturaseră întreaga piele de pe pulpa degetului sau care folosiseră acizi corozivi.

Problema a fost rezolvată. În viitor, cazurile de acest fel urmau să fie examinate imediat dacă nu prezintă zgârieturi pe amprentă. Dar metoda aplicată în cazul Winkler era atât de ingenioasă încât reprezentanţii F.B.I.-ului s-au întâlnit cu chirurgi şi dermatologi vestiţi pentru a discuta posibilităţile de alterare a crestelor papilare. Conferinţa a avut loc cu uşile închise. Doctorul Howard L. Updegraff, chirurg la Spitalul Lebanon din Hollywood a întreprins o serie de experienţe. Ele au dovedit că chiar metoda folosită în cazul lui Winkler avea numai un efect temporar. În ultimă instanţă, modelul format de crestele

papilare se refăcea. Era o singură modalitate de a schimba amprentele pentru totdeauna: aceea de a transplanta piele de pe palmă pe pulpa degetelor. Pielea grefată trebuia să provină de la acelaşi pacient. Transplantul şi vindecarea durau aproximativ o lună şi erau practic fără dureri. Totuşi metoda nu reprezenta un pericol pentru serviciul de identificare, întrucât grefa lăsa totdeauna cicatrice şi rupturi ale crestelor papilare la marginea pulpelor degetelor şi aceste semne erau perfect scoase în evidenţă când degetele erau bine date cu cerneală şi pulpa degetului era rulată cu atenţie. Era însă necesar să se dea explicaţii funcţionarilor de la serviciile de identificare despre existenţa acestei posibilităţi. Cicatricele din părţile corpului de unde se transplanta pielea ofereau dovezi în plus că se executase o operaţie de chirurgie plastică.

Au mai trecut câţiva ani până ce au fost descoperite astfel de tentative. În jurul anului 1941, valul luptei deschise cu gangsterii s-a mai atenuat, dar au apărut forme mai ascunse şi subtile de gangsterism, mai ales în domeniul marilor tranzacţii ale afaceriştilor. La 31 octombrie 1941, în vecinătatea localităţii Austin din Texas, poliţia a arestat un bărbat înalt, blond şi destul de inteligent, care-şi dădea numele de Robert Pitts şi care nu avea asupra lui adeverinţa de recrutare. A fost dus la Austin pentru a i se verifica identitatea. Un funcţionar de la bii oul de daetiloscopie a rulat degetele lui Pitts pe obişnuitele foi de comparaţie, a rulat degetele de la o mină şi apoi de la cealaltă. Apoi a ridicat privirea împietrit. Pe chipul arestatului văzu o expresie de dispreţ. Individul nu avea nicio urmă de creste papilare pe pulpele degetelor. Toate încercările de a-i lua amprentele au fost zadarnice.

Trecuseră 7 ani de când F.B.I.-ul fusese pus în încurcătură cu cazul Winkler. Dar de atunci, multe cercetări ştiinţifice fuseseră realizate. Washington-ul a cerut fişele de comparaţie şi cicatricele transplantului de piele au fost descoperite de îndată. Pitts a fost în

continuare reţinut. S-a dat ordin să i se cerceteze corpul pentru a se găsi cicatricele. În câteva ore rezultatele au şi sosit la Washington. Pe ambele părţi ale pieptului au fost găsite grupuri de câte cinci cicatrice. Fără îndoială că de acolo se luase pielea pentru a fi transplantată pe pulpele degetelor. Dar cine era Pitts? Ce criminal înrăit era ca să ia astfel de măsuri drastice pentru a-şi ascunde identitatea? Care era numele lui adevărat? Unde se născuse? Unde fusese la 1 mai 1934, la 1 septembrie 1939 şi la 15 iulie 1937? Cine era chirurgul? Unde locuia? Pitts refuza să vorbească. El era evident convins că-şi acoperise cu succes urmele şi la toate întrebările răspunsul lui era un râs sarcastic.

F.B.I.-ul a verificat listele infractorilor căutaţi şi a deţinuţilor evadaţi. Ei au răsfoit dosarele tuturor spargerilor, atacurilor şi crimelor nerezolvate. Cu 9 ani în urmă, un bărbat de 23 de ani numit Robert J. Philipps fusese arestat în Virginia pentru furt de automobile. Descrierea, fotografia şi vârsta coincideau perfect cu acelea ale lui Pitts. După aceea, Philipps, de fiecare dată identificat prin dactiloscopie, fusese arestat de nenumărate ori sub diferite nume false pentru jaf înarmat şi-şi executase pedeapsa la Atlanta şi Alcatraz. Ultima dată fusese arestat la 22 martie 1941, la Miami, dar fusese eliberat din lipsă de probe. Dacă Pitts era aceeaşi persoană cu Philipps, atunci transplantul fusese făcut între 28 martie şi 31 octombrie 1941, ziua când fusese arestat. Agenţii F.B.I.-ului au interogat deţinuţii care stătuseră în celulă cu acest condamnat cu multe nume. Unul dintre ei a început să „ciripească”. Îşi amintea că discutase despre un medic care era dispus să-i ajute în caz de urgenţă. „Doc” Brandenburg locuia undeva în New Jersey. Într-adevăr, doctorul Leopold William August Brandenburg a fost găsit în Union City, statul New Jersey. Era un bărbat extrem de gras, ai cărui ochi mici erau aproape pierduţi în straturile de grăsime; purta ochelari fără ramă, avea o înfăţişare

bolnăvicioasă şi şchiopătă uşor. Brandenburg fusese arestat de câteva ori. O dată pentru un avort ilegal şi altă dată pentru participare la un atac al poştei, care se soldase cu un câştig net de 100.000 dolari. Doctorul a recunoscut că Robert Pitts era de fapt Robert J. Philipps şi că acesta venise la el în mai 1941 pentru a-şi modifica amprentele. Brandenburg făcuse transplantul acasă, luând degetele fiecărei mâini pe rând. Timp de trei săptămâni, Pitts a trebuit să-şi ţină degetele unei mâini pe locul transplantului de pe piept până ce pielea a crescut peste degete. Apoi pielea a fost scoasă de pe piept şi amprentele „modelate" pentru un timp. Pitts şi medicul au primit lungi pedepse penitenciare.

Acest caz a fost ultima încercare din partea unui delincvent de a „înşela" natura şi dactiloscopia. Între timp serviciul de identificare de la F.B.I. se mărise extraordinar de mult şi devenise cu rapiditate serviciul cel mai mare şi mai eficient din lume. În 1956, cazierul de amprente din Washington număra mai mult de 141 231 713 cartoteci. Un fişier special conţinea numai amprentele unui singur deget în loc de amprentele tuturor degetelor, fapt ce făcea posibilă identificarea atunci când numai o singură amprentă se găsea la locul faptei. Adeseori numai fragmente de amprente puteau fi identificate. Cu ajutorul calculatoarelor, orice cartotecă poate fi selecţionată din câteva milioane, în câteva minute. Nenumăratele experienţe ale F.B.I.-ului au confirmat principiul că fiecare fiinţă umană are pe pulpa degetelor din naştere semne speciale a căror caracteristică esenţială e unicitatea şi nerepetabilitatea.

Ceea ce este mai semnificativ probabil este faptul că J. Edgar Hoover a reuşit să materializeze visul sărmanului Vucetich de a se face amprentarea universală. Chiar la naţiunea care ţine cu atâta fermitate la principiul libertăţii individuale, răbdarea şi apelurile la raţiune ale lui Hoover au dat roade. Cooperarea a numeroase instituţii oficiale a

dus la una din cele mai remarcabile victorii ale dactiloscopiei. Din totalul de 141 23, 1 713 cartoteci cu amprente aflate în dosare, în 1956, nu mai puţin de 112 096 777 nu aparţineau delincvenţilor, ci unor cetăţeni respectabili cu domiciliul permanent sau temporar în U.S.A., care nu au avut niciodată vreun incident cu legea. Acest cazier, care este într-adevăr enorm, dar nu complet, lărgeşte sfera utilizării serviciului de identificare dincolo de limitele criminalistica. Serviciul şi-a dovedit eficacitatea de neevaluat în cazul identificării victimelor accidentelor, dezastrelor naturale şi războiului.

* * *

Utilitatea unei astfel de înregistrări generale a fost demonstrată, cu deosebire, după sfârşitul celui de-al doilea război mondial. Schimbăm din nou scena şi ne reîntoarcem peste Atlantic, în Marea Britanie. În noaptea de 14 mai 1948, s-a comis o crimă asupra unei paciente internate la secţia de pediatrie a spitalului din oraşul Blackburn din comitatul Lancashire.

Crima de la spital se adăuga la altele două care nu fuseseră încă rezolvate. Cu siguranţă că opinia publică va protesta şi va cere acţiuni mai energice din partea poliţiei.

În dimineaţa zilei de 15 mai, inspectorul şef Captick de la Sootland Yard şi doi colaboratori au sosit la Blackburn şi s-au apucat de lucru. S-a examinat salonul pentru a se găsi amprente. Dintre toate amprentele recoltate, numai amprentele de pe o sticlă găsită sub pat păreau că aparţin criminalului necunoscut.

Campbell a trimis fotografiile amprentelor la Scotland Yard şi la toate poliţiile cu cazier de amprente din Marea Britanie. Scotland Yard-ul avea o colecţie de aproximativ un milion şi un sfert de amprente. Dar căutarea s-a dovedit zadarnică. Mai multe fotografii au fost trimise cu poşta aeriană pentru a se face identificarea la birourile din afara Marii Britanii. Exista posibilitatea vagă ca vreun marinar sau străin, care se oprise temporar la

Blackbum, să fie criminalul. Dar toate eforturile nu au dat niciun rezultat. În sfârşit, poliţia a ajuns la concluzia că periculosul criminal locuieşte în Blackburn sau în vecinătate. Cunoaşterea parcului spitalului şi faptul că era familiar cu gărzile de noapte ale surorilor erau argumente puternice în favoarea acestei teorii.

La 20 mai, Campbell a făcut o sugestie care va rămâne în istoria criminalisticii. Campbell nu prea îndrăznea să o formuleze întrucât era prea curajoasă. A propus ca toţi bărbaţii din Blackburn, în vârstă de peste 16 ani să fie amprentaţi. De asemenea, urmau să fie amprentaţi toţi muncitorii ce făceau naveta la Blackburn. Blackburn era un oraş de 110.000 locuitori şi aproximativ 35.000 gospodării. Campbell a estimat că proiectul ar necesita cam 50.000 fişe dactiloscopice. Mai ştia foarte bine că nimeni nu putea să garanteze că o astfel de operaţie pe scară largă putea să se termine cu un rezultat pozitiv. Vaga lui speranţă că acest plan va fi acceptat se baza pe teama crescândă şi revolta opiniei publice în faţa unei serii de crime atât de oribile.

Nu exista nicio lege care să poată forţa populaţia să accepte amprentarea în masă. Englezii, probabil mai mult ca orice alt popor, simţeau că înregistrarea amprentelor era „totdeauna în legătură cu un delict” şi ca urmare de la o persoană care respecta legea nu te puteai aştepta să se supună la ceva atât de umilitor. Câţi cetăţeni nu vor permite să li se ia amprentele şi prin aceasta să se pericliteze succesul acţiunii?

Cu toate acestea, planul a fost pus în aplicare. În scopul eliminării rezistenţei, în prealabil, apelul către populaţie nu a fost făcut de poliţie, ci de primarul din Blackburn care a rugat locuitorii să-şi ofere ajutorul în mod voluntar. El a asigurat populaţia că toate cartotecile cu amprente vor fi doar comparate cu ale criminalului, apoi distruse şi în niciun caz nu vor fi introduse într-un fişier permanent. Promisiunea lui a mers şi mai departe.

Le-a promis că fişele cu amprente vor fi folosite exclusiv pentru compararea cu amprentele criminalului şi nu vor fi comparate cu amprentele altor delincvenţi căutaţi de poliţie. Aceasta însemna că poliţia renunţa intenţionat la ocazia, unică în felul ei, de a descoperi şi alţi delincvenţi. În sfârşit, s-a stabilit că amprentarea se va face acasă la fiecare persoană şi nimeni nu va trebui să meargă la poliţie.

La 23 mai, la mai puţin de o săptămână după comiterea crimei, operaţia începuse. Poliţia din Blackburn aştepta cu nerăbdare să vadă cum vor evolua lucrurile. Prima zi a trecut fără nicio problemă. Oamenii erau atât de agitaţi şi atât de hotărâţi să găsească criminalul incit renunţaseră la toate reticenţele. Toate numele erau verificate după registrul electoral. Statele de plată ofereau numele muncitorilor ce locuiau în afara oraşului. La multe case trebuia să se meargă de câteva ori, dar, cu toate dificultăţile, până la sfârşitul lunii iunie cam 20.000 de fişe dactiloscopice au fost colectate fără însă ca printre ele să se afle şi amprentele criminalului. Pe la mijlocul lunii iulie se luaseră amprentele de la 30.000 de locuitori şi totuşi poliţia nu se apropiase nici măcar cu un pas de scopul final, cu toate că se făcuseră investiţii extraordinare de timp şi bani. Pe la sfârşitul lunii iulie se adunaseră 40.000 de fişe iar la începutul lunii august 45.000 fişe fuseseră recoltate şi examinate. Speranţele se reduseră aproape la zero pentru că acum se părea că aproape toţi locuitorii oraşului şi toţi muncitorii navetişti fuseseră, amprentaţi. Dar puteai să fii sigur de aceasta? Oare nu plecase nimeni din Blackburn în acest timp?

În acest moment de criză, care însemna de fapt capitularea apropiată, unui poliţist i-a venit ideea de a compara lista celor amprentaţi cu lista persoanelor care primeau cartele, pentru că în Anglia s-au mai distribuit cartele trei ani după sfârşitul celui de-al doilea război mondial. Verificarea listelor a dezvăluit faptul că

„vânătoarea” criminalului mai avea o ultimă şansă. În ciuda grijii cu care se lucrase, aproape 800 de bărbaţi fuseseră trecuţi cu vederea. Era individul căutat de poliţie printre ei?

La 11 august, comisarul Calvert, mergând pe urmele celor 800 de locuitori, a bătut la casa nr. 31 de pe strada Birley. Casa era locuită de doamna Griffiths şi de fiul ei Peter, un lungan destul de arătos, de vreo 22 ani. Vecinii spuneau că Peter e un băiat de treabă care iubeşte copiii. El era printre cei care scăpaseră amprentărâi generale. Calvert l-a întrebat dacă-i permite să-i ia amprentele. Fără să spună un cuvânt, Griffiths şi-a întins mâinile. împreună cu alte amprente colectate de Calvert în aceeaşi zi, amprentele lui Peter Griffiths au fost trimise la Hutton. 24 ore mai târziu, la 12 august, la ora 3 după-amiaza, unul din funcţionarii care se ocupa cu compararea amprentelor a scos o exclamaţie care i-a făcut pe ceilalţi care lucrau în cameră să ridice privirile.

„Am dat de el!” spuse el. „Iată-l”.

Amprentele degetului mare stâng şi ale indexului se potriveau perfect cu amprentele de pe sticla de apă distilată. În câteva zile alte cercetări au dovedit că operaţia amprentării generale condusese poliţia drept la criminal.

Griffiths, fiul unui tată bolnav mintal, fusese mult timp, în copilărie, pacient al secţiei de pediatrie de la Spitalul Queens. Totuşi, poliţia nu avea dovezi suficiente pentru a-l învinui şi pentru o altă crimă comisă în condiţii asemănătoare.

Criminalul bolnav şi periculos fusese prins numai din cauză că „semnul imuabil” îl trădase. Rezolvarea cu succes a crimei, realizată printr-un efort atât de mare, a convins milioane de oameni că identificarea prin dactiloscopie are un rol vital şi că aceasta oferă posibilităţi nelimitate de utilizare în viitor. Aceasta a confirmat convingerea multor specialişti, care lucrau independent în Marea Britanie şi în

afara ei, că înregistrarea dactiloscopică a populaţiei tuturor ţărilor şi continentelor este esenţială şi că un astfel de program trebuie să fie acceptat într-un fel de marele public. Din punct de vedere al criminalisticii, cazul Griffiths a fost o dovadă evidentă. Dacă în Marea Britanie ar fi existat o astfel de înregistrare generală, ucigaşul fetiţei din Blackburn ar fi fost descoperit în câteva zile.

Dar, aşa cum a dovedit istoria, e nevoie de mult timp, de o perioadă enormă de timp, pentru a depăşi ideile afective preconcepute. Amprentarea universală rămâne un proiect de viitor.

MORŢII VORBESC:

pietre de hotar în dezvoltarea medicinii legale

*

* * *

„Cadavrul a fost identificat”. Aşa suna titlul unui articol din ziarul parizian *L’Intransigeant* din ziua de 22 noiembrie 1889. Articolul era însoţit de două fotografii. În una se putea vedea capul descompus al unui trup vechi de patru luni şi în cealaltă chipul unui bărbat.

Subiectul acestui macabru dublu portret era una şi aceeaşi persoană: un portărel de la Judecătoria din Paris pe nume Gouffe. În timpul vieţii acest individ dăduse impresia că este un burghez obişnuit, ca atâţia alţii, care se ţinea de mici afaceri prospere în modestul său. birou de pe Rue Montmartre. Dar, aşa cum s-a aflat mai târziu, el combina această preocupare cu o viaţă amoroasă atât de prodigioasă, încât a căpătat treptat faima unui autentic Don Juan. Dispariţia misterioasă a lui Gouffe a devenit curând subiectul preferat de discuţie al Parisului, depăşind în această privinţă chiar senzaţia produsă de atracţiile Expoziţiei pariziene. Au trecut luni de zile în care şeful Siguranţei franceze, Goron, a încercat în zadar să dea de urma dispărutului. Publicul a urmărit cu mult interes fiecare etapă a cercetărilor. Când ziarul *L’Intransigeant* a dat amănunte despre descoperirea cadavrului unui

necunoscut în localitatea La Tour de Millery, din vecinătatea Lyon-ului, toată lumea a început să facă tot felul de presupuneri referitoare la identitatea cadavrului şi la posibilitatea ca el să fie al de demult dispărutului Gouffe. Ziarul publica aceste două fotografii şi scria: „El este”.

Dar cum puteau fi identificate rămăşiţile acestea aflate într-o stare atât de deplorabilă? Performanţa îi aparţinea profesorului de patologie şi medicină legală de la Universitatea din Lyon, Alexandre Lacassagne, a cărui muncă de până atunci nu fusese remarcată de nimeni. Dar, de data aceasta, *Petit Journal* încheia articolul asupra cazului cu provocatorul paragraf: „Naţiunea franceză l-a dat lumii pe Alphonse Bertillon, mare inovator în domeniul criminalisticii. Rezolvarea misterului de la Millery demonstrează că medicina franceză poate deschide criminalisticii drumuri spre progrese şi în viitor. Identificarea cadavrului de la Millery rămâne o piatră de hotar în istoria acestei ştiinţe”.

În noaptea de 27 iulie 1889, cumnatul lui Gouffé, Landry, s-a prezentat la poliţia districtului Bonne Nouvelle şi a reclamat dispariţia portărelului. Inspectorul Brossaud, care era de serviciu, nu a dat prea mare importanţă acestui fapt. Landry i-a spus că Gouffé era văduv în vârstă de 49 ani, că locuia cu fiicele sale, că avea relaţii amoroase cu cel puţin 20 de tinere şi că el „s-ar putea să aibă o aventură”. Dar cum de dispărut nu s-a auzit nici în ziua de 30 iulie, cazul i-a fost repartizat lui Goron şi judecătorului de instrucţie Dopffer. Goron s-a dus să examineze biroul lui Gouffé. Pe podea, în faţa seifului, a descoperit 18 beţe de chibrit arse. Portarul clădirii în care se afla biroul a declarat că, în noaptea dispariţiei lui Gouffé, un bărbat a urcat în biroul acestuia, a deschis uşa cu o cheie, a zăbovit acolo o vreme şi apoi a plecat din clădire. Crezuse la început că e Gouffé, dar când bărbatul a părăsit clădirea şi-a dat seama că era de fapt un, străin. Goron conchise

din aceasta că străinul făcuse rost de cheile lui Gouffé şi încercase să deschidă seiful.

Goron a trimis câţiva anchetatori la vestita Café Anglais din vecinătatea bulevardului Haussmann. Dar, deşi ei au chestionat sute de fete, nimeni nu i-a putut spune că-l văzuse pe Gouffé în ultima vreme. Afacerile financiare ale lui Gouffé erau în ordine. Nu se punea problema unei dispariţii prin care să se evite vreo încurcătură financiară. Avându-se în vedere apetitul său evident pentru viaţă se excludea şi sinuciderea.

Descrierea lui Gouffé a fost trimisă tuturor posturilor de poliţie din Franţa. El a fost descris ca fiind o persoană zveltă, de 1, 75 m, spilcuit, cu un păr des, castaniu şi cu o barbă bine îngrijită. Goron a numit câţiva funcţionari care să verifice toate ziarele, chiar fiţuicile care apăreau în provincie, pentru a semnala orice relatare cu privire la descoperirea vreunui cadavru în Franţa.

Până la 16 august, Siguranţa nu a făcut niciun progres. Apoi, în ziua de 17 august, Goron a găsit pe birou câteva numere din ziarele *Quotidien Provençal* şi *Lanterne* cu câte un articol însemnat în ambele ziare. Se părea că un sac conţinând corpul unui om fusese găsit pe malurile Rhonului, într-un sat de lângă Lyon. Trupul neidentificat fusese transportat la morga din Lyon.

Goron l-a îndemnat pe judecătorul Dopffer să telegrafieze imediat şi să ceară informaţii de la Lyon. Dopffer avea reţineri.

El îşi dădea seama că poliţia urmărise până atunci prea multe piste false. În final a cedat. Răspunsul judecătorului de instrucţie Bastide din Lyon era mai mult decât glacial. Poliţia din Lyon era în stare să rezolve cazul, replicase Bastide, şi nu avea nevoie de ajutorul Parisului. Corpul nu putea să fie al lui Gouffe. Toate caracteristicile fizice erau diferite de ale dispărutului.

Dopffer consideră problema rezolvată. Dar nu şi Goron. Acesta a telegrafiat redactorului ziarului *Lanterne*

rugând pe reporterul local să-i transmită şi alte amănunte. La 20 august, Goron a primit relatarea detaliată pe care şi-o dorea. Pe la începutul lunii august, locuitorii din Millery se tot întrebau de proveniența unui miros greu care părea să vină dintr-unul din tufişurile de mure de pe malul râului. La 13 august, un cantonier a descoperit în tufişuri un sac folosit pentru ambalaje. Când l-a deschis cu cuţitul, capul pe jumătate descompus al unui bărbat cu părul negru s-a rostogolit la picioarele lui. Îngrozit, cantonierul a alergat la jandarmerie. Câteva ore mai târziu, un funcţionar de la Procuratura statului şi un medic, doctorul Paul Bernard, au sosit la locul descoperirii. Doctorul Bernard era unul din acei medici care era consultat, de obicei, ori de câte ori procurorii şi judecătorii aveau nevoie de sfatul unui specialist în medicină. Întrucât la sosirea persoanelor oficiale era deja întuneric şi lumina torţelor nu era suficientă pentru efectuarea imediată a unei autopsii, sacul ou îngrozitorul lui conţinut a fost transportat la Lyon.

Doctorul Bernard a făcut autopsia în ziua de 14 august. Potrivit raportului său, corpul fusese băgat în sac, complet gol, cu capul la fundul sacului. Trupul fusese împachetat într-o muşama legată cu 75 m sfoară. Cadavrul măsura 1, 70 m; vârsta estimată la 35 – 45 de ani. Avea părul şi barba neagră. Laringele prezenta două fracturi, ceea ce l-a făcut pe doctorul Bernard să conchidă că omul fusese sugrumat. Doctorul Bernard tocmai terminase autopsia când o nouă şi sinistră veste veni dintr-un sat din apropiere de Millery. Un ţăran care aduna melci pe malul râului a dat peste nişte bucăţi ciudate de lemn. Jandarmul din localitate, Thomas, şi-a dat seama că lemnul provenea de la un cufăr şi avu impresia că acesta emana un „miros tipic de cadavru”. Jandarmul a făcut legătura cu descoperirea trupului de la Millery şi a dus imediat tot ce a găsit la Lyon. Pe capacul cufărului s-au găsit două etichete aplicate de compania de căi ferate. Pe ele era scris: „De la Paris 1231 – Paris 7/27/188. Tren Expres 3. Către: Lyons-

Perrache I. „Ultima cifră a anului era aproape ilizibilă, dar inspectorul detectiv Remondencq de la Lyon a apreciat că trebuie să fie un 8. Cu alte cuvinte, cufărul fusese trimis la Lyon în 1888, adică cu un an mai înainte. Presupunerea că acel cufăr avea o oarecare legătură cu cadavrul a fost confirmată când s-a găsit o cheie ce se potrivea în broasca cufărului, chiar la locul unde fusese descoperit sacul cu corpul neînsufleţit”.

Cam la atït se limita relatarea reporterului. Goron era convins că era pe urmele lui Gouffé, fără ca aparent presupunerea să aibă vreo justificare. Cunoştea perfect ce valoare aveau medicii legişti de pe vremea aceea şi ca urmare nu avea nicio încredere în constatările doctorului Bernard. A insistat, prin urmare, ca reticentul judecător de instrucţie Dopffer să-l trimită pe cumnatul lui Gouffé, Landry, la Lyon, însoţit de un funcţionar de la Siguranţă. Landry urma să încerce să identifice cadavrul.

La 21 august, brigadierul Soudais şi Landry au plecat la Lyon. Soudais av-a tot atât de puţină încredere în rostul călătoriei ca şi Dopffer. Primirea făcută de judecătorul Bastide a fost departe de a fi încurajatoare. Cu toate acestea, Soudais a insistat mai mult dintr-un simţ al datoriei să vadă cadavrul. Era deja târziu, seara, când au ajuns la morgă. Morga din Lyon se afla pe un vechi şlep ancorat pe Rhône, în faţa hotelului Dieu de Soufflot. Cât e vara de lungă, şlepul emana un miros îngrozitor; iarna era atât de frig încât instrumentele căzeau din mâinile îngheţate ale doctorilor care veneau să facă autopsii.

Supraveghetorul de la morgă, Père Delaignue, un bătrân murdar care trăgea dintr-o pipă, ou un păr şi o barbă care-i atârnau aproape până la brâu, i-a condus pe Soudais şi Landry pe puntea de lemn ce ducea la şlep. Mai multe cadavre zăceau pe jos. Père Delaignue a apropiat lanterna de corpul găsit la Millery. Landry şi-a strâns tare nasul cu batista, a aruncat o singură privire la groaznicele rămăşiţe şi a rupt-o la fugă peste punte. Soudais a rămas

numai atât timp cât i-a fost suficient să se convingă că părul era negru, negru ca cărbunele şi nu castaniu ca al lui Gouffé. În dimineaţa următoare, el i-a telefonat lui Goron şi i-a spus că deplasarea lor fusese inutilă. În plus, în aceeaşi dimineaţă, el a mai adunat câteva informaţii interesante. Un birjar din Lyon venise la sediul poliţiei cu o ştire senzaţională şi tocmai fusese chestionat de judecătorul de instrucţie Vial.

Birjarul, pe nume Laforge, declara că în ziua de 6 iulie aştepta clienţi la gară. Un bărbat a coborât din tren şi l-a pus să încarce un cufăr mare şi greu în trăsură. S-au mai urcat şi alţi doi bărbaţi şi i-a dus pe toţi în vecinătatea localităţii Millery. După descărcarea cufărului, ei i-au cerut lui Laforge să aştepte. S-au întors după un timp fără cufăr şi i-a dus din nou cu trăsura la Lyons. Laforge a recunoscut cufărul după bucăţile care mai rămăseseră din el. După aceasta i s-a arătat colecţia cu fotografiile criminalilor din Lyon, şi el a ridicat repede trei fotografii. Aceia erau pasagerii. Cei trei, Chatin, Revol şi Bouvanet, erau deja la închisoare de la data de 9 iulie, fiind acuzaţi de jaf şi crimă.

Vial, care preluase acum cercetarea cazului Millery, i-a cerut lui Soudais să-şi informeze superiorul de la Paris că putea să renunţe la orice alte eforturi. Cazul fusese rezolvat şi cadavrul urma să fie înmormântat în ziua următoare, în cimitirul comunităţii De la Guillotière.

Goron, aşa cum dovedeşte un document contemporan, a primit „raportul din Lyon fără prea multă încredere; cu încăpăţânarea-i specifică, refuzase să-şi schimbe părerea din cauza acestor constatări”. Deocamdată însă nu vedea cum se mai putea amesteca în desfăşurarea evenimentelor din Lyon, aşa că se lansă cu şi mai multă înverşunare în desfăşurarea unor cercetări la Paris. În septembrie, primise de la un informator un raport care i-a dat mult de gândit. La 25 iulie, află el, Gouffe fusese văzut în braseria Guttenberg cu un personaj

suspect numit Michel Eyraud, care se dădea drept comerciant. Eyraud era însoţit de tânăra lui amantă, Gabrielle Bompart. La 27 iulie, Eyraud şi Gabrielle dispăruseră din Paris şi nu mai fuseseră văzuţi de atunci. Tot la 27 iulie se reclamase dispariţia lui Gouffe. Toată luna octombrie, Goron şi-a pus oamenii să caute perechea dar fără rezultat.

Între timp, articolele referitoare la cazul Gouffe, care apăreau în ziarele pariziene, deveneau din ce în ce mai lungi şi Goron era atacat din ce în ce mai puternic. Goron era obişnuit cu succesele şi cu o publicitate ce-i era favorabilă, aşa că noua stare de lucruri îl scotea din minţi. La începutul lui noiembrie, reveni la vechea sa idee: cadavrul de la Millery trebuie să fi fost al lui Gouffe. Dopffer refuză să-i împărtăşească opinia. Dar Goron s-a ţinut de Dopffer până ce acesta a trimis o scrisoare autorităţilor din Lyon, prin care se cereau informaţii cu privire la sfârşitul cazului Millery. Vial a răspuns că cei trei condamnaţi continuau să nege că ar fi avut vreo legătură cu cufărul şi cadavrul. Laforge, birjarul, pretindea, între timp, că văzuse cum aceştia aruncaseră cufărul în tufişuri. De atunci fusese şi el ţinut sub arest fiind acuzat de complicitate la infracţiune. „E o problemă de timp”, observa Vial, „până ce criminalii vor ceda şi vor dezvălui identitatea cadavrului”. Şi pentru că trebuia să-i scrie lui Dopffer, Vial folosi ocazia pentru a-i cere ajutorul în ducerea la capăt a investigaţiilor de la Paris. Cufărul fusese expediat fără îndoială de la Paris cu mai mult de un an înainte; dar, întrucât era un bagaj neobişnuit, ar fi putut să existe posibilitatea vagă ca funcţionarul de la gară să-şi amintească persoana oare dusese cufărul la biroul de primire a bagajelor. Vial bănuia că acesta fusese expediat de viitoarea victimă, oare mai apoi fusese ucisă pentru a se pune mina pe conţinutul valoros al cufărului. împreună cu scrisoarea, Vial a trimis şi etichetele găsite pe cufăr.

Dopffer i-a dat lui Goron scrisoarea şi etichetele.

Data de 27 iulie, ziua dispariţiei lui Gouffe, se fixase atât de bine în memoria lui Goron încât s-a înfiorat imediat ce a citit datele de pe etichete. Goron s-a dus în grabă la Gare de Lyon. Un funcţionar de la biroul de expediţie a verificat registrul. Niciun bagaj cu nr. 12*3, 1 nu fusese depus în ziua de 27 iulie 1888. Emoţionat, Goron l-a rugat să caute în registrul pentru anul 1889. Lista pe 1889 era mai lungă decât cea din 1888 din cauză că în perioada Expoziţiei, multe mărfuri trecuseră prin gară. Dar, în sfârşit, s-a găsit următoarea înregistrare: „27 iulie 1889, trenul nr. 3, ora 11, 45 dimineaţa, nr. 1231. Destinaţia: „Lyon – Perrache. Un cufăr în greutate de 105 kg”.

Goron s-a grăbit să ajungă la Dopffer. Nu era totul clar ca lumina zilei? întrebă el. Cufărul în care fusese găsit cadavrul la Millery, fusese expediat la Paris la 27 iulie 1889, chiar în ziua dispariţiei lui Gouffe. Chiar dacă Landry ar zice de o sută de ori că nu recunoaşte corpul desfigurat al cumnatului său şi chiar dacă doctorul din Lyon ar afirma de o mie de ori că mortul nu era Gouffe, el, Goron, îşi punea capul că victima fusese Gouffe şi nu altcineva.

Judecătorul de instrucţie era încă sceptic dar, luând în consideraţie noile elemente, acceptă să-l trimită chiar pe Goron la Lyons. La 11 noiembrie, Goron a apărut la Lyon însoţit de inspectorul de siguranţă Jaume. El îşi revărsă furia asupra judecătorului de instrucţie Vial. De ce, strigase el, ţinea Vial sub arest pe birjarul Laforge când cadavrul pe care acesta pretindea că-l transportase la 6 iulie 1888 nu fusese expediat de la Paris decât la 27 iulie 1889? Laforge era un mincinos, unul din acei atotştiutori care întotdeauna doreau să-şi dea importanţă când apăreau cazuri senzaţionale.

Laforge a fost scos din închisoare şi curând a mărturisit că inventase întreaga poveste. Îi fusese teamă că-şi va pierde permisul de birjar din cauza unei mici infracţiuni şi s-a gândit că această istorie l-ar putea „pune

bine” cu poliţia din Lyon.

Stăpânit de simţul dreptăţii, Goron considera necesară o nouă exhumare şi examinare a cadavrului neidentificat. Vial a formulat tot felul de obiecţii, iar procurorul de stat Bărard a inventat la rândul lui alte subterfugii. Dar, la presiunile lui Goron, către seară, Bérard a dat ordin ca rămăşiţele să fie exhumate în ziua următoare, la 12 noiembrie 1889. Sarcina dezgustătoare a autopsiei i-a revenit lui Alexandre Lacassagne care, la vârsta de 46 de ani, era de 9 ani titularul catedrei de medicină legală, nou înfiinţată la Universitatea din Lyon.

În acea zi memorabilă de 12 noiembrie 1889, medicina legală era ridicol de tânără în comparaţie cu vârsta memorabilă a medicinii. Unii istorici, cu siguranţă, au găsit anumite paragrafe în operele medicului greco-roman Galenus, vestit în secolul al II-lea al erei noastre, care sunt date ca exemplu de prime incursiuni în domeniul medicinii legale. Astfel, se citează relatarea lui Galenus în legătură cu mărturia stranie a unui alt medic care a salvat de la pedeapsă o femeie acuzată de adulter. Femeia născuse un copil care nu semăna absolut deloc cu soţul ei. Ca urmare, medicul a explicat că înfăţişarea diferită a copilului provenea de la statueta unui bărbat care fusese în dormitorul femeii, şi la care ea adeseori privise în timpul graviditătii. Istoricii mai citează, de asemenea, pe medicul roman Antistius care a examinat cadavrul lui Julius Cezar după asasinare şi care constatase că din cele 33 răni de pumnal, numai rana din piept fusese mortală.

Dar astfel de interpretări sunt lipsite de bază ştiinţifică. Prima dovadă reală despre o nouă ramură a medicinii, menită să sprijine munca judiciara şi care era pe punctul de a se contura, datează din secolul al XIII-lea era noastră. Dovada provine din China şi este o carte voluminoasă intitulată *Hsi Yuan Lu* publicată în acea ţară în 1248. Era destinată să devină manual pentru aplicarea cunoştinţelor medicale la rezolvarea infracţiunilor şi în

activitatea justiţiei. În concordanţă cu caracterul cu totul speculativ al medicinii chineze timpurii, cartea conţinea procedee cu totul fantastice. Cu toate acestea, ea cuprindea şi instrucţiuni valoroase în privinţa examinării cadavrului. Menţiona diferite feluri de răni provenite de la diferite arme, cu tot felul de tăişuri; indica cum să distingi dacă o persoană a murit prin strangulare sau prin înecare; discuta dacă un cadavru găsit în apă provenea de la o persoană care se înecase accidental sau fusese ucisă şi apoi aruncată în apă; arăta procedeele prin care se putea distinge un cadavru provenit de la o persoană care fusese arsă înainte sau după moarte, cu alte cuvinte, dacă nu fusese arsă pentru a se camufla o crimă. În sfârşit, manualul sublinia importanţa examinării atente a locului crimei. Concepţia de bază a manualului poate fi sintetizată în proverbul: „Totul poate depinde de diferenţa dintre două fire de păr”.

Nu se poate vorbi de existenţa unei cărţi în Europa Evului Mediu care să se compare cât de cât cu manualul publicat în China. De-abia în 1507 a apărut o carte care recunoştea rolul medicului în rezolvarea cazurilor judiciare ce implicau infanticidul şi rănile corporale. Acest document era *Constitutio Bambergensis Criminalis*, publicat în dioceza episcopului de Bamberg. Documentul a devenit model pentru un cod penal mult mai extins numit *Con*stitutio *Criminalis Carolina* cunoscut şi sub numele de *Constituţia Criminală a împăratului Carol al V-lea şi a Sfântului Imperiu Roman*, dată de Carol al V-lea în 1532 şi valabilă pentru toate teritoriile incluse în puternicul său imperiu. Fără îndoială însă că acest cod penal nu cerea examenul atent sau autopsia acolo unde cauza morţii era îndoielnică. Singurul lucru pe care-l indica era acela că rănile *trebuiau cercetate pentru a se determina adâncimea aproximativă sau direcţia de penetrare a armei*. Una dintre funcţiile principale ale medicului era de a stabili dacă un acuzat e destul de puternic ca să reziste la tortură.

A trecut mai mult de o jumătate de secol până la apariţia primilor practicieni în domeniul medicinii legale. Printre aceştia se numără Ambroise

Paré (1510 – 1590), pionier al chirurgiei franceze, şi doi italieni, Fortunato Fidelis din Palermo şi Paolo Zacehia din Roma. Paşii lor au fost urmaţi de Andreas Vesalius, marele anatomist al secolului al XVI-lea, care începuse să disece cadavre şi să dea o imagine reală a corpului omenesc menită să înlocuiască noţiunile fantastice ce dominaseră până atunci anatomia. În acea perioadă, Paré a cercetat efectele violenţei asupra organelor vitale. El a descris plămânii copiilor asfixiaţi de părinţi şi a studiat urmele lăsate de crimele sexuale. Fidelis din Palermo a executat un număr de autopsii pe cadavre de înecaţi şi a descoperit cum se poate diferenţia un înec accidental de altul premeditat. Activitatea lui Zacchia a anticipat multe din subiectele care vor preocupa medicina legală în secolul al XIX-lea şi al XX-lea. În afară de straniile relatări cu privire la „autocombustia corpului”, sau „despre naşterea simultană a 365 de copii de către o singură femeie”, s-a ocupat şi de probleme folositoare ca acelea referitoare la rănile provenite de la gloanţe, tăieturi, răni provenite de la înjunghiere; moartea prin sufocare, prin strangulare; diferenţele dintre sinucidere şi crimă, pe de o parte, şi decesul subit, survenit din cauze naturale, pe de altă parte; crime sexuale, tulburări mintale, avort, infanticid şi modalităţi de a determina dacă un copil s-a născut viu sau mort.

În 1663, medicul danez Thomas Bartholin a adus o contribuţie esenţială la rezolvarea problemei judiciare a infanticidului, arătând că pentru a determina dacă un copil s-a născut mort sau viu, trebuia să se examineze plămânii copilului. Prezenţa aerului în plămâni dovedea că copilul respirase. În 1682, medicul Schreyer din Pressburg (Bratislava) şi-a imaginat un test simplu pentru a demonstra acest lucru. El arunca plămânii copiilor bănuiţi

a fi născuţi morţi în apă. Dacă pulmonii nu se scufundau, însemna că conţineau aer şi copilul trăise. Primele procedeuri standardizate în medicina legală erau destul de primitive, dar bazate pe experienţă. În 1640 şi 1687, doi medici germani, Michaelis şi Bohn, au început să ţină prelegeri la Universitatea din Leipzig cu privire la morţile violente şi morţile simulate ca naturale. Ei au fost urmaţi de alţi germani ca Teichmeyer, Alberti, Plenck şi Metzger şi de medicii francezi Louis, Lafosse, Mahon şi Fodéré. În 1796, Fodéré a publicat o lucrare voluminoasă intitulată *Traité de médecine légale et d'hygiène publique*. Destul de interesant e de relatat că o carte similară tocmai apăruse la Viena cu titlul Sistem einer *vollständigen medizinischen Polizei* de Johann Peter Franck. Cele două lucrări marcau confluenţa a doua curente. Pe de o parte, efortul de a da o bază medicală judecării crimelor şi delictelor de tot felul, de la omor la viol, de la rănire fizică la boala simulată, iar pe de altă parte, problemele provocate de concentrarea tot mai masivă a locuitorilor în marele oraşe care ducea la epidemii. De aceea apărea o nouă sarcină în faţa medicinii, aceea de a supraveghea condiţiile generale de sănătate publică. Astfel, la începutul secolului al XIX-lea a apărut în Germania, Austria şi Ungaria, o nouă disciplină a medicinii care a fost numită medicină publică. Multe districte şi municipalităţi au înfiinţat postul de medic public, a cărui sarcină era de a avea grijă de condiţiile generale de sănătate şi de a servi ca medici consultanţi al judecătorilor. În acelaşi timp, la unele universităţi (Erlangen, Praga, Viena) au început să se ţină cursuri de medicină publică. Revoluţia franceză a dat un imbold deosebit dezvoltării medicinii publice. *Codul de instrucţie criminală* al lui Napoleon, elaborat în entuziastele zile ale lui 1808, a dat o lovitură de moarte practicilor juridice inchizitoriale şi secrete ale secolelor precedente. Tortura a fost, în sfârşit, abolită. Astfel, codul lui Napoleon a pregătit calea, în Franţa şi Europa, noilor procese deschise şi directe.

Activitatea judecătorilor şi probele aduse de medici nu mai erau învăluite în mister.

Fără îndoială că vechile metode, dogmele învechite şi onorate veacuri de-a rândul, precum şi speculaţiile intelectuale continuau să domine medicina publică. Etapa de înflorire a medicinii legale va surveni câteva decenii mai târziu, apărând simultan cu descoperirile extraordinare din ştiinţele naturii şi cu perioada trecerii de la speculaţie la experiment.

Secolul lui Darwin, Galton şi Quetelet a fost martorul unei revoluţii şi în medicină. Deşi anatomia ca ştiinţă avea o vechime de 300 de ani, de-abia în secolul al XIX-lea ea a reuşit să descrie mecanismele intime din structura corpului uman. Încă de la sfârşitul secolului al XVII-lea, anatomistul, italian Morgagni a început să facă disecţia cadavrelor şi să compare leziunile organelor cu simptomele bolilor ce cauzaseră moartea. Astfel el a pus bazele ştiinţifice ale patologiei. De la mijlocul secolului al XIX-lea încolo, patologia s-a dezvoltat într-un ritm accelerat. Deşi Leeuwenhoeck folosise, încă din secolul al XVII-lea, microscopul, recent descoperit, în studierea detaliilor structurii muşchilor umani, era anatomiei microscopice nu a început, de fapt, decât în secolul al XIX-lea. Au urmat, într-o succesiune rapidă, descoperirea celulei ca unitate de bază a corpului uman şi a structurilor organice, dezvoltarea histologiei ce a dezvăluit cele mai fine detalii ale ţesuturilor umane prin studiul sub microscop a sute de mii de secţiuni de ţesuturi aproape imperceptibile, făcând invizibilul vizibil prin colorare şi, în sfârşit, dezvoltarea patologiei microscopice.

Aplicarea descoperirilor medicinii noi ştiinţifice în domeniul medicinii publice a constituit obiectul strădaniei multor medici. Dar cei trei mari pionieri care au pus bazele medicinii legale ştiinţifice au fost Johann Ludwig Casper, născut la Berlin, în 1786, Mathieu Joseph Bonaventure Orfila, născut în Minorca, în 1787, întemeietorul

toxicologiei, şi Marie Guillaume Alphonse Devergie, născut la Paris, în 1798. Vieţile lor au fost tot atât de diferite ca şi împrejurările în care au lucrat. Ei aveau un singur lucru în comun: dispreţul celorlalţi confraţi. Cei mai mulţi specialişti în medicină îi considerau ca pe nişte intruşi, profitori de pe urma adevăratei arte a medicinii, sau ca reprezentanţi ai unei ştiinţe de mâna a doua, „pătată de crimă şi de mizeria cartierelor sărace".

Casper a lucrat în Berlin în împrejurări care au îngrozit generaţiile de medici de mai târziu. Mai întâi, a trebuit să lucreze în cumplita morgă berlineză numită „Anatomia", o clădire mai veche de 100 de ani. După un timp a fost forţat să se mute într-o pivniţă la Charité. De acolo Rudolf Virchow, „tiranul patologiei", l-a alungat într-o altă pivniţă cu mirosuri pestilenţiale de pe Luisenstrasse. Dar când *Gerichtliche Leichenöffnung* (*Disecţia în medicina legală*) a fost publicată în 1850, iar când în 1856 a publicat *Praktisches Handbuch der Gerichtlichen Medizin* (*Manual practic de medicină legală*) orizonturi nebănuite au fost deschise. Era un orizont macabru, totuşi unul care trebuia dezvăluit. Cărţile lui Casper au completat cartea publicată mai înainte, în 1835, de Devergie, intitulată *Médecine légale, théorique et pratique*. Problemele tratate de Casper şi Devergie nu difereau în mare de problemele tratate de predecesorii lor, cu secole în urmă. Problemele medicinii legale rămăseseră aceleaşi şi vor rămâne aceleaşi şi în secolul următor. Ele se ocupau, ca şi tratatele mai vechi, de descrierea morţii violente şi naturale şi de problema deciziei cu privire la integritatea sau nebunia infractorilor. Dar nişte savanţi de talia lui Casper şi Devergie acceptau o singură bază pentru judecata lor: observaţia riguroasă, autopsia, examenul microscopic şi chimic. Manualele şi cursurile lor ofereau descrieri precise a sute de mii de cazuri pe care ei înşişi le cercetaseră. Hotărârile lor se bazau pe o experienţă cât se poate de vastă.

* * *

La ora patru, în după amiaza zilei de 12 noiembrie 1889, cadavrul găsit la Millery era întins pe masa de piatră din amfiteatrul lui Lacassagne de la Lyon.

Rândurile de bănci, de obicei arhipline cu studenţi, erau goale acum. Inspectorul Jaume stătea singur acum în rândul din partea cea mai de sus a amfiteatrului. În ciuda privirii sardonice a lui Lacassagne, el „fugise cât de departe posibil de lumea în care Lacassagne se simţea ca acasă”, după cum un contemporan se exprima, cam pompos. Dar jos, lângă masă, stăteau, Goron, procurorul de stat Bérard, cumnatul lui Lacassagne, doctorul Étienne Rollet, asistentul său dr. Saint-Cyr şi dr. Paul Bernard. Ultimul era stăpânit de o nervozitate greu de ascuns. El fusese medicul care făcuse prima autopsie a cadavrului de la Millery.

Alexandre Lacassagne era de înălţime mijlocie. O mustaţă bogată îl făcea să pară mai în vârstă de 45 ani. Ca toţi pionierii ştiinţei, şi el ardea de o adevărată pasiune pentru medicina legală. Într-o epocă în care nu se auzise de frigidere şi nici de mănuşi de cauciuc, numai pasiunea mai putea să te anime să te ocupi de o muncă atât de repulsivă. La Lyon, ca şi în alte părţi, savanţii lucrau pe cadavre proaspete, fără mănuşi, şi arareori puteau scăpa de mirosul cărnii intrate în putrefacţie. Lacassagne venea din Cahors şi frecventase şcoala militară din Strasbourg. Mai târziu a lucrat ca medic militar în Africa de Nord, unde a început de fapt să se intereseze de medicina legală. Printre soldaţi şi gloata nefericită şi brutalizată a cartierelor sărace din Tunis şi Alger, tatuajele erau extrem de obişnuite. Aceasta l-a îndemnat pe Lacassagne să scrie un tratat despre valoarea tatuajelor în identificare. Dar acela a fost numai începutul. El sesizase noua pertinenţă a medicinii legale în epoca industrializării şi a conflictelor sociale. Această epocă de transformări dădea naştere la fenomene criminale şi medicale care reclamau

investigaţia. Pe la 1878, Lacassagne a publicat *Precis de médecine* şi în 1880 când s-a înfiinţat o catedră de medicină legală la Lyon, el a devenit primul ei titular. Vitalitatea sa intelectuală, farmecul personal şi vastele cunoştinţe de medicină, biologie şi filosofie l-au făcut în câţiva ani un serios rival al şcolii de medicină legală din Paris, creată de Orfila şi Devergie.

Lacassagne a fost autorul câtorva importante contribuţii la dezvoltarea medicinii legale şi igienei publice. Astfel, el a descoperit noi metode pentru determinarea cu certitudine a decesului. Pentru că în această privinţă nu se înaintase prea mult, el încă îşi mai putea aminti morgile care aveau instalate câte o sfoară şi un clopot lângă fiecare cadavru şi care erau folosite de acele „cadavre" care se aflau numai în comă. Dacă se trezeau şi îşi reveneau, „cadavrele" puteau anunţa pe intendent că sunt în viaţă. Testele normale pentru a stabili că o persoană este în viaţă constau din folosirea unei oglinzi sau a unei pene puse în faţa gurii sau nasului pacientului. Aburirea oglinzii sau mişcarea penei indica faptul că pacientul mai respiră încă. Nu se descoperise până atunci nicio metodă infailibilă de a diagnostica moartea. La Paris, Devergie mai apela câteodată la procedeul de a face o incizie deasupra inimii şi de a-şi introduce un deget prin incizie pentru a simţi dacă inima mai bătea încă.

Lacassagne făcuse, de asemenea, descoperiri folositoare în legătură cu petele ce apar pe cadavre. După observaţii îndelungate, el a conchis că ele rezultau din acumularea sângelui în părţile inferioare ale corpului după ce înceta circulaţia, acumulări care produceau o coloraţie violacee a pielii. Această acumulare a sângelui putea fi stabilită în timp. Începea la o jumătate de oră după moarte. În primele 10 – 20 ore apăsarea pe aceste pete putea duce la dispariţia lor pentru că sângele din capilare ceda la această presiune. Mai târziu, totuşi, pigmenţii

sanguini pătrundeau prin pereţii capilarelor în ţesuturi şi piele, şi petele nu mai puteau fi înlăturate. Astfel de date erau foarte folositoare în determinarea timpului morţii naturale sau aceleia survenite prin omucidere, în cazul în care acesta nu era precizat. La câteva ore după moarte, petele puteau să-şi schimbe locul, dacă poziţia cadavrului era schimbată. Sângele curgea totdeauna în părţile cele mai declive ale corpului. Dar, după un timp, sângele se îngroşa şi îşi pierdea mobilitatea. Dacă petele erau descoperite în părţile superioare ale corpului, acest fapt indica că se schimbase poziţia cadavrului într-un anumit interval de timp. Lacassagne aduna cu grijă date pentru a stabili timpul exact al fiecăreia din aceste faze.

Lacassagne a făcut, de asemenea, studii cu privire la rigiditatea cadaverică, un subiect care nu rămăsese cu totul neinvestigat. Cu câteva decenii în urmă, în 1811, medicul belgian Pierre Nysten se ocupase de acest fenomen care, deşi cunoscut de mult timp, nu fusese studiat cu acurateţe. După Nysten, rigiditatea cadaverică începea cu musculatura maxilarelor, se răspândea apoi spre gât şi braţe şi, în sfârşit, spre picioare, la laba picioarelor. După un timp dispărea în aceeaşi ordine. În general, rigiditatea cadaverică dispărea după trei, patru zile de la moarte. Această constatare fusese mult timp folosită ca o bază pentru estimarea datei morţii. Dar Lacassagne şi-a dat seama că erau mari fluctuaţii în privinţa debutului rigidităţii cadaverice. El a mai observat faptul că aceasta începea la inimă şi nu la maxilare. Această problemă a angajat medicina legală în controverse care au durat multe decenii după aceea.

În afară de această problemă, Lacassagne a studiat ritmul în care corpul se răcea după moarte. Acest subiect interesase şi pe marii pionieri ai medicinii legale, pentru că aceasta era o modalitate simplă de a determina momentul morţii după accidente sau crime. Devenise o regulă esenţială să se considere că temperatura corpului

scade cu un grad Celsius pe oră, în timpul primelor patru ore după deces. Dar şi în această privinţă au existat surprize şi neconcordanţe. Exista o mare dependenţă de temperatura mediului. Nesiguranţa acestui indiciu a făcut pe Lacassagne să creeze unul din aforismele sale: „Trebuie să ştii cum să te îndoieşti”, Dar şaradele şi incertitudinile care îl întâmpinau la tot pasul l-au determinat să caute răspunsuri definitive.

Lacassagne s-a încruntat când a început să lucreze pe cadavrul de la Millery. Un alt aforism preferat al lui suna cam aşa: „O autopsie făcută de mântuială nu mai poate fi refăcută”. Dar şi doctorul Bernard fusese pregătit în propriul institut al lui Lacassagne. „Ce treabă de cârpaci a fost făcută aici”, a bombănit Lacassagne. „Ce incizii dezordonate! Ce distrugere fără rost a gâtului! Ce treabă de casap a făcut din craniu şi torace!” Craniul fusese de fapt deschis prin spargere. Multe părţi din el lipseau. „Cât de brutal fusese dat la o parte sternul! Acesta era rezultatul lecţiilor pe care le predase el?” Şi ceea ce nu sfârtecase Bernard fusese distrus de cele trei luni de la deces. Singurele lucruri care mai puteau fi folosite în identificare erau oasele şi părul. Dar nici măcar oasele nu mai erau ceea ce ar fi trebuit să fie.

Dar, fără îndoială, interesul pentru rezolvarea dilemei era mai puternic decât indignarea. Cu mâinile sale puternice, Lacassagne s-a apucat de lucru. A lucrat la acest cadavru timp de 11 zile. Primul lucru pe care l-a făcut a fost acela de a elibera scheletul de părţile moi, în putrefacţie. Razele X, care vor deveni pentru medicina legală un instrument de nepreţuit în examinarea oaselor, vor fi descoperite abia 6 ani mai târziu. Lacassagne depindea numai de ceea ce putea vedea cu ochiul liber.

Dar colegul său, doctorul Étienne Rollet, dedicase câţiva ani unei probleme speciale, aceea a determinării taliei unui cadavru ce nu mai putea fi măsurat din cauza distrugerii, prin măsurarea diferitelor oase. Rezultatul

cercetărilor lui Rollet tocmai fuseseră publicate. Studiind 50 de cadavre, aparţinând unor bărbaţi şi 50 unor femei, Rollet a putut stabili că erau corespondenţe aproape exacte între lungimea totală a corpului şi lungimea membrelor. Un humerus în lungimea de 34, 95 cm corespundea în general unei talii de 175, 21 cm. Estimarea era destul de vagă dacă aveai la dispoziţie un singur membru. Cu cât însă măsurai mai multe oase, cu atât rezultatele erau mai precise. Dacă ambele humerusuri existau, de exemplu, Rollet măsura lungimea amândurora şi lua media ca bază pentru calculele sale. Dacă măsura şi oasele picioarelor, atunci ajungea la rezultate uimitor de precise. El întocmise tabele şi formule pe care cercetarea viitoare le va confirma.

Doctorul Bernard numai ghicise înălţimea cadavrului. Acum Lacassagne măsura oasele braţelor şi picioarelor cu instrumente speciale. Dacă se lua în seamă lungimea oaselor braţelor, înălţimea victimei trebuia să fie de 170, 13 cm. Dacă se lua în consideraţie lungimea oaselor picioarelor, talia era de 175, 21 cm. Dacă se lua media, talia era 172, 67 cm. Potrivit datelor furnizate de familie, Gouffe avea o înălţime de 170 cm. Dar Goron, cu încăpăţânarea care l-a caracterizat pe tot parcursul cercetării acestui caz, a folosit telefonul proaspăt introdus pentru a lua legătură cu autorităţile militare din Paris. La 5 noiembrie i s-a adus la cunoştinţă că înălţimea lui Gouffe, trecută în actele militare, era de 172 cm. Goron a luat de asemenea legătura cu croitorul lui Gouffe, Hochard. Şi el avea înregistrate măsurile lui Gouffe. Înălţimea indicată de Hochard coincidea perfect cu calculele lui Lacassagne. Primul pas fusese făcut.

Între timp, Lacassagne se apucase şi de alte cercetări care urmau să se dovedească şi mai semnificative. În timp ce curăţa oasele piciorului drept, el a observat că acestea prezentau semne particulare. Nimic nu rămăsese din muşchi din cauza putrefacţiei. Dar starea oaselor indica că

musculatura piciorului drept trebuie să fi fost mai slabă decât cea a piciorului stâng. Această atrofie era mai marcată în partea inferioară, în comparaţie cu partea superioară a piciorului. Lacassagne îşi dădea seama că această diferenţă putea să fie indiciul unei boli. El a comparat cu grijă toate părţile oaselor de la piciorul drept şi stâng. Genunchiul drept prezenta o deformare evidentă a rotulei pe care Lacassagne o atribuia, ca urmare a experienţei sale, acumulării inflamatorii de lichid în articulaţia genunchiului. Comparaţia oaselor labei piciorului i-a dat şi mai multe indicii care confirmau justeţea pistei pe care o urmărea. Încheietura gleznei drepte prezenta modificări care, de obicei, proveneau, printre alte cauze, de la vechi inflamaţii tuberculoase ale încheieturilor. Când Lacassagne a cântărit oasele labei piciorului drept şi stâng a descoperit că există diferenţe mici dar semnificative. Tarsul sănătos, cel stâng, cântarea 65 de grame, în timp ce tarsul drept cântarea numai 55 de grame. Apoi, el a cântărit piciorul drept şi stâng şi a găsit că între ele era o diferenţă de 39 grame. Toate acestea indicau că laba piciorului drept fusese afectată de o boală. Lacassagne i-a spus lui Goron că bărbatul al cărui cadavru fusese descoperit la Millery suferise în tinereţe de o afecţiune tuberculoasă a talusului drept (osul gleznei) care a provocat mai apoi slăbirea musculaturii piciorului drept. Aceasta însemna că bărbatul şchiopăta uşor când mergea sau îşi târa uşor piciorul drept. La o vârstă mai înaintată el a avut şi apă la genunchi.

Goron a început să bombardeze imediat Parisul cu telegrame şi telefoane. A întrebat-o pe fata lui Gouffe, pe medicul acestuia, doctorul Hervieux, pe cizmarul lui Gouffe (care în mod straniu purta numele de Millery). Teoriile lui Lacassagne au fost întru totul confirmate. Gouffe şchiopăta uşor, dar era atât de vanitos încât nu permitea nimănui să pomenească de această afecţiune. Musculatura piciorului drept era slabă. Tatăl lui Gouffe şi o

femeie din Paris, numită Louis Dominique, care îl cunoscuse pe Gouffă din copilărie, îşi aminteau „că după ce a căzut de pe o grămadă de pietre a suferit o inflamaţie a gleznei care a durat ani de zile”. În 1885, doctorul Hervieux l-a tratat pe Gouffe de apă la genunchi. Hervieux îl trimisese la tratament la doctorul Guillaud din Aix Ies Bains. Guillaud a confirmat nu numai existenţa unei afecţiuni a genunchiului, dar şi modificările fizice intervenite la piciorul drept. Goron a început să trăiască sentimentul siguranţei triumfului că presimţirea lui în legătură cu cadavrul era adevărată.

Lacassagne, totuşi, nu terminase. În timpul examinării oaselor şi cartilajelor din jurul gurii şi gâtului el a dat peste două fracturi ale coarnelor superioare ale cartilajului tiroid. Acest indiciu, considera el, confirma opinia lui Bernard că victima murise prin sufocare violentă. Constatarea sa era totuşi că victima fusese sugrumată şi nu strangulată. Totuşi, el a început să examineze capul pentru că voia să determine vârsta victimei mai precis decât o făcuse Bernard. În acele zile, metoda de determinare a vârstei cu ajutorul dinţilor era la începuturile ei, ca de altfel şi stomatologia. Se cunoştea câte ceva despre dezvoltarea dinţilor la tineri, aşa că se putea stabili destul de exact vârsta după dinţi numai până la vârsta de 24 – 25 ani. Determinarea vârstei persoanelor mai mari de 25 de ani, în special la cei de vârstă mijlocie, prezenta dificultăţi mai mari. Ca urmare, constatarea lui Lacassagne, făcută pe la mijlocul lui noiembrie, că victima era mai în vârstă decât stabilise Bernard a fost un remarcabil succes. El se baza în această afirmaţie pe gradul de uzură a dentinei, substanţa fundamentală a dintelui, pe acumularea de tartru la rădăcini şi pe slăbirea rădăcinilor. Toţi aceşti factori, afirma el, indicau că vârsta victimei trebuie să fie de aproximativ 50 de ani. Deoarece Gouffe avea vârsta de 49 ani, Goron a devenit şi mai optimist.

Dar Lacassagne avea să-i ofere încă o confirmare finală. Unul din principalele motive pentru care judecătorii de instrucţie, precum şi Soudaiş. şi Landry, respinseseră afirmaţia că victima s-ar fi putut să fie Gouffe fusese constatarea, lui Bernard că victima avusese părul negru. Părul lui Gouffe, aşa cum reieşea din mărturiile unanime ale familiei, frizerului şi prietenilor, fusese de culoare şaten. Lacassagne însă, ca toţi experţii din domeniul medicinii legale, era profund fascinat şi de tainele părului omenesc. De-a lungul carierei sale, făcuse nenumărate analize microscopice ale părului, şi-l îndemnase pe profesorul Hugounenq, chimist la Universitatea din Lyon, să facă investigaţii chimice cu privire la compoziţia părului. La dispoziţia lui Goron, un funcţionar de la Siguranţa pariziană s-a dus în apartamentul lui Gouffe şi a luat peria de cap a lui Gouffe. Un curier a adus-o la Lyon. Lacassagne a găsit pe perie mai mult păr decât avea nevoie pentru ceea ce urmărea el. El descoperise faptul că nuanţa părului se schimba adesea atunci când stătea mai mult în sicriu. Dar înainte de a compara părul cadavrului cu părul de pe peria lui Gouffe, el a spălat părul victimei de mai multe ori. Numai spălatul a fost suficient pentru a reda culoarea castanie părului negru. Pentru a fi şi mai sigur că nici părul lui Gouffe şi nici al victimei nu fusese vopsit vreodată, Lacassagne a luat probe din ambele surse şi le-a examinat chimic. Hugounenq a verificat cele mai. comune elemente care se găsesc în vopselele de păr: cupru, plumb, bismut şi argint. Toate analizele s-au dovedit a fi negative. Lacassagne a măsurat grosimea probelor de păr şi a stabilit că ele corespundeau exact, aşa că, la 21 noiembrie, cu acel uşor aer teatral ce-i era tipic, a strigat către Goron şi Jaume: „Domnilor, în momentul acesta vă fac cunoştinţă cu Gouffe”.

Când Goron a sosit la Paris în ziua următoare, la 22 noiembrie, ziarele erau pline cu date despre sfârşitul misterului Gouffe. Articolele se ocupau de aspectele cele

mai îngrozitoare ale autopsiei. Era prima dată când o performanţă a medicinii legale satisfăcea preferinţa gustului public pentru senzaţional. Probabil că Goron, ca un adevărat detectiv de şcoală veche, era mâhnit să descopere că gloria lui Lacassagne o umbrea momentan pe a sa. Acest fapt i-a întărit hotărârea de a descoperi pe ucigaşul lui Gouffe, astfel încât să recâştige terenul pe care-l pierduse în faţa opiniei publice. La trei zile după aceasta, meşterii din Paris care făceau cufere, la ordinul lui Goron, au făcut o replică exactă a cufărului găsit în localitatea La Tour de Millery. Peste o zi, cufărul era expus la morga din Paris pentru a fi văzut de public. Întrebarea lui Goron suna astfel: unde fusese făcut cufărul şi unde fusese vândut? Cazul Gouffe mai era încă un eveniment senzaţional astfel că, în trei zile, 25.000 de persoane au trecut pe lângă cufărul de la morgă ca şi cum acesta ar fi fost catafalcul unei mari celebrităţi. La 26 noiembrie, un meşter de cufere din strada Basfoi s-a prezentat şi a declarat că acel cufăr, fără nicio îndoială, nu era de fabricaţie franceză ci, cu siguranţă, de fabricaţie engleză. Cam în acelaşi timp a sosit şi o scrisoare de la un francez numit Chevon, cu domiciliul în Londra. La 24 iunie 1889, scria Chevon, o franţuzoaică numită Vespres, şi ea domiciliată în Londra, i-a recomandat un chiriaş din Paris. Acest chiriaş, un oarecare Michel, a închiriat o cameră pentru el şi fiica lui. După patru zile, cei doi au cumpărat un cufăr mare de la firma Zwanziger de pe strada Euston, un cufăr asemănător cu cel descris în ziare. La mijlocul lunii iunie, Michel şi fiica lui au plecat şi au luat cu ei cufărul.

Goron nu a irosit timpul; a fotografiat cufărul şi a trimis fotografiile la Londra, prin inspectorul de poliţie Hulier. Vânzătorul de la magazinul lui Zwanziger a recunoscut cufărul. Nu avea nicio îndoială. La 11 iunie vânduse un astfel de cufăr unui francez cu picioarele scurte, în vârs tă de aproximativ 50 ani, care era însoţit de

o tânără doamnă. Clientul, îşi amintea vânzătorul, avea mâini neobişnuit de mari, purta barbă şi avea o privire dură. Goron s-a hotărât să se ducă el însuşi la Londra cu rămăşiţele cufărului original. La 19 decembrie era în capitala Angliei. Piesele originale ale cufărului au fost arătate vânzătorului de la magazinul Zwanziger, Lauterbach, lui Chevon şi doamnei Vespres, la vestita judecătorie a poliţiei de pe strada Bow. Toţi au jurat că era cufărul lui Michel. Acum, însă, Goron a început să se intereseze de doamna

Vespres. Cum îl cunoscuse pe Michel? Ce ştia despre el? De ce s-a adresat ei când a venit la Londra?

Doamna Vespres a fost uşor intimidată de poliţie aşa că ea a mărturisit imediat tot ce ştia despre Michel şi fiica lui. Nu o cunoştea pe fată prea bine. Era totuşi sigură că nu era fiica lui Michel, ci amanta lui, numită Gabrielle Bompard. Cât despre Michel, ea îl cunoştea cu mult mai bine. Cu 14 ani în urmă îi fusese amantă la Paris. Cum se numea? Care îi era numele adevărat? Franţuzoaica a ezitat un moment. Dar apoi i-a dat numele: Michel Eyraud. Din acel moment Goron a întrezărit, aşa cum va spune el mai târziu, „întreaga soluţie a cazului Gouffe”. Şi-a amintit de cuplul Michel Eyraud şi Gabrielle Bombard, cunoştinţele lui Gouffe, care dispăruseră din Paris în acelaşi timp cu portărelul.

La 22 decembrie, Goron s-a reîntors la Paris, hotărât să pună mâna pe criminal. Înainte de Crăciun, un spion al poliţiei i-a dat mai multe informaţii despre Eyraud. Individul era un cunoscut aventurier şi escroc. În ciuda faptului că avea 56 de ani, a urâţeniei şi a cheliei pe care o ascundea sub o perucă, avea reputaţia unui Don Juan. Provenea din Saint-Étienne dar fusese luat în Spania de părinţii săi încă din copilărie, aşa că vorbea spaniola curgător. Mai târziu, a învăţat meseria de vopsitor dar a fugit de la stăpânul la care-şi făcuse ucenicia, s-a dus în Mexic cu o forţă expediţionară franceză şi acolo a dezertat.

După amnistia din 1869 s-a aventurat din nou în Franţa, s-a căsătorit cu o femeie bogată, i-a risipit banii, a abandonat-o şi pe ea şi pe copilul lor, ca mai apoi să-şi încerce norocul ca negustor de textile în America de Sud. În 1882 a revenit din nou în Franţa şi a înfiinţat o distilărie care, până la urmă, a dat faliment în mod fraudulos. Apoi s-a asociat unei alte firme care, în iulie 1889, era de asemenea pe pragul falimentului. Gabrielle Bompard era amanta lui din vara anului 1888. Era o femeie de stradă, fiica fugită a unui om de afaceri proaspăt îmbogăţit, care pretindea că în copilărie fusese hipnotizată şi apoi violată. La 20 ani era frumoasă, coruptă, mincinoasă, lipsită de scrupule şi capabilă de orice crimă.

Imaginaţia lui Goron punea una lângă alta datele, pentru a realiza filmul faptei. Eyraud, considera el, îl cunoscuse probabil pe Gouffe în perioada falimentului distilăriei. Portărelul era natural să fi fost implicat în această afacere. Fără îndoială că Eyraud aflase nu numai de afacerile prospere ale lui Gouffe dar şi despre apetitul lui pentru femeile tinere. Îşi folosise el amanta ca nadă pentru Gouffe? Pregătise el oare cufărul într-o ascunzătoare ca mai apoi s-o pună pe Gabrielle să-l ademenească pe Gouffe acolo, în speranţa că acesta va avea cheile de la seif asupra lui? îl omorâse el oare pe Gouffe şi-i băgase cadavrul în cufăr ca mai apoi să-l expedieze la Lyon şi să-l facă să dispară într-un loc izolat pe malurile fluviului Rhône?

Goron şi-a trimis oamenii în căutarea fotografiilor lui Eyraud şi Gabrielle Bompard. Inspectorul Garret o depistase pe soţia abandonată a lui Eyraud şi obţinuse câteva fotografii ale fostului ei soţ. Şi ca să nu lase nicio piatră nerăsturnată, Goron a expediat scrisori către toate ambasadele, consulatele şi legaţiile franceze de pe ambele părţi ale Atlanticului. Le-a trimis fotografiile şi descrierea lui Eyraud şi le-a cerut să coopereze cu poliţiile locale. Ziarele franceze şi în curând şi cele americane şi engleze

au început să scrie despre vânătoarea pentru găsirea lui Eyraud.

În dimineaţa zilei de 16 ianuarie 1890, Goron a primit o scrisoare expediată din New York în ziua de 8 ianuarie. Citind numele expeditorului, primul gând a lui Goron a fost că scrisoarea trebuie să fie opera unui psihopat lacom de atenţie. Dar comparând scrisul cu hârtiile găsite de agenţi în fostul apartament al lui Eyraud, nu mai avu nicio îndoială. Scrisoarea fusese expediată din New York chiar de Eyraud.

Cele 20 de pagini ale scrisorii traduceau un sentiment puternic de îndurerare. De ce fusese el calomniat în toată lumea că e ucigaş? Eyraud scria că fugise de la Paris din cauza unor dificultăţi financiare. Gabrielle Bompard îl adusese pe marginea prăpastiei. În ceea ce-l priveşte pe Gouffă, acesta îi fusese totdeauna prieten. Dacă cineva îl omorâse pe portărel, atunci criminala trebuie să fi fost Gabrielle Bompard. Ei i-ar fi fost uşor să pună pe unul din mulţii ei amanţi să-l omoare pe Gouffe, afirma Eyraud.

Goron încă mai era uimit de întreaga răsturnare a evenimentelor când, la 18 şi 20 ianuarie, au mai sosit două scrisori de acelaşi fel de la Eyraud din New York. Dar cea mai mare dintre surprize încă îl aştepta. În dimineaţa zilei de 22 ianuarie, secretara l-a anunţat pe Gorot că o vizitatoare era în sala de aşteptare. Numele ei: Gabrielle Bompard. Arăta aşa cum fusese descrisă: micuţă, delicată, bine îmbrăcată, dar cu semnele unei vieţi agitate pe chipul ei. „Senzualitatea şi corupţia îi ieşeau prin pori”, a spus Goron mai târziu. Nu venise singură; era însoţită de un american, aparţinând „evident clasei de sus” care s-a prezentat cu numele de George Garanger. Bărbatul începu să vorbească imediat. Goron a aflat de la Garanger că în timpul unei călătorii la Vancouver s-a întâlnit cu un om de afaceri francez numit Vanaerd, care călătorea împreună cu fiica lui Bertha. Garanger a fost cuprins de o pasiune

nebună pentru tânăra femeie, a intrat în afaceri cu Vanaerd şi a fost fericit când acesta l-a rugat să-i facă serviciul de a-i conduce fiica, în siguranţă, la Paris. În timpul călătoriei a devenit amantul Berthei şi, în sfârşit, a aflat că Vanaerd era vestitul

Eyraud, al cărui nume fusese în toate ziarele. În timp ce el o conducea pe Bertha la Paris, Eyraud a dispărut cu capitalul. Desigur că Garanger a mai aflat că Bertha era în realitate Gabrielle Bompard.

Dar el era atât de îndrăgostit de ea încât încă o credea doar victima lui Eyraud. Numai Eyraud era escrocul şi criminalul care o folosise pe „sărmana inocentă” pentru a-l ademeni pe Gouffe pe calea pierzaniei. Ea a fost instalată de Eyraud într-un mic apartament pe Rue Tronson Ducoudray din Paris. La 26 iulie îl invitase pe Gouffe acolo, Gouffe nu era singurul bărbat cu care ea se culcase la cererea lui Eyraud pentru a obţine bani pentru el. Atunci nu suspectase că s-ar fi putut întâmpla un fapt atât de îngrozitor. Dajân seara întâlnirii, Eyraud i-a spus că Gouffe era ocupat în altă parte şi nu putea să vină. Când ea a ajuns acasă, la puţin timp după ora întâlnirii anulate, l-a găsit acolo pe Eyraud cu un bărbat cu părul roşu care şi-a pus haina imediat ce ea a intrat. Străinul a plecat în grabă. Cufărul de la Londra era într-un colţ al camerei. În dimineaţa următoare, Eyraud i-a propus să facă o călătorie în sud. Cufărul a fost dus la gară. La Lyon, Eyraud a închiriat o trăsură pe care a condus-o singur. A pus cufărul în trăsură şi s-au îndreptat către Millery. Acolo, străinul cu părul roşu a apărut din nou şi a luat cufărul. Eyraud i-a povestit după aceea despre nişte mari afaceri pe care le are de făcut şi i-a cerut să-l însoţească în America.

George Garanger era gaiţa să garanteze cu viaţa pentru nevinovăţia lui Gabrielle Bompard. Imediat după sosirea la Paris, el a sfătuit-o să se predea poliţiei şi să pună capăt acestor false acuzaţii; şi în timp ce americanul nu mai termina cu relatarea, Gabrielle Bompard dădea

afirmativ din cap la fiecare frază. Era „evident”, a spus Goron mai târziu, că „ea era sigură că eu sunt tot atât de credul ca şi admiratorul ei american”.

În ceea ce-l privea, Goron a adoptat o atitudine cu totul diferită faţă de această afacere. Aşa cum vedea el lucrurile, Gabrielle Bompard îşi dăduse probabil seama încă din America că venise timpul să o rupă cu Eyraud şi să-şi salveze pielea. Îl folosise probabil pe american doar pentru a avea un motiv acceptabil de a merge la Siguranţa franceză şi de a „mărturisi totul”. Între timp, Eyraud trimisese scrisorile ca să anticipeze o astfel de „confesiune”. În prezenţa admiratorului ei stupefiat, Goron a cerut ca Gabrielle Bompard să fie arestată. Ea a fost supusă vestitelor interogatorii franceze: a fost înfometată, chestionată zi şi noapte şi încarcerată cu spioni ai poliţiei. Goron a ordonat să fie dusă pe Rue Tronson-Ducoudray. Gazda a recunoscut-o imediat şi şi-a amintit şi de cufărul mare. Proprietăreasa îşi amintea perfect ziua de 26 iulie, dar nu-şi amintea s-o fi văzut pe Gabrielle Bompard venind târziu acasă. Îşi amintea mai degrabă faptul că Gabrielle primise un bărbat a cărui descriere coincidea cu a lui Gouffe. Faptul cel mai semnificativ era însă acela că, în ziua de 25 iulie, Gabrielle se dusese la un lăcătuş din apropiere pentru a face cufărul şi mai rezistent cu ajutorul unor legături exterioare din fier.

Gabrielle Bompard minţea cu o inventivitate de neepuizat şi de care numai mincinoşii patologici sunt capabili. Dar, la începutul lunii februarie, Goron a început să scoată, încetul cu încetul, tot adevărul de la ea. În sfârşit, ea a mărturisit că Eyraud se dusese să-l prade pe Gouffe şi ea ştiuse acest lucru, dar că fusese numai o unealtă în această afacere. În spatele unui divan din apartamentul ei era un alcov camuflat de o draperie. Eyraud a fixat de tavan, un inel metalic prin care a trecut o frânghie. La capătul frânghiei se afla un cârlig. În noaptea de 26 iulie, Eyraud s-a ascuns în dosul draperiei, în timp ce

ea l-a primit pe Gouffe. îmbrăcată doar într-un capot şi strânsă la mijloc cu o curea, ea s-a întins pe divan, apoi şi-a desprins cureaua şi în „jocul dragostei” a pus cureaua în jurul gâtului lui Gouffe. Eyraud a strâns imediat cureaua şi a prins-o de frânghie, de care a început să tragă. Gouffe a reuşit totuşi să ţipe. Văzând aceasta, Eyraud l-a prins cu mâinile de gât şi l-a strangulat, aşa cum stabilise şi Lacassagne. Apoi l-au pus într-o muşama cu care l-au înfăşurat şi l-au înghesuit în cufăr. Gabrielle a mărturisit că a stat singură câteva ore cu mortul în casă, tremurând de groază, în timp ce Eyraud s-a dus să prade biroul lui Gouffe. Furios de eşec, la întoarcere, a bătut-o. A urmat apoi transportul cufărului la gară, călătoria cu trenul la Millery, aruncarea cadavrului pe malul râului şi, în sfârşit, distrugerea cufărului pe un alt mal şi aruncarea lui bucată cu bucată în râu. Aceasta era întreaga poveste. Goron a mai făcut trei vizite împreună cu Gabrielle pe Rue Tronson-Ducoudray. A descoperit cârligul din tavan şi câteva bucăţi din frânghia pe care o folosise Eyraud.

Odată cu arestarea Gabriellei Bompard, Parisul şi-a ieşit din minţi. Nenumărate familii se revărsau pe Rue Tronson-Ducoudray pentru a vedea casa în care se petrecuse crima. La 7 februarie, când judecătorul de instrucţie Dopffer a trimis arestata la Lyon pentru reconstituire, a trebuit chemată cavaleria pentru a ţine la distanţă mulţimea. S-au găsit unii care au şi aruncat flori Gabriellei Bompard, indivizi cuprinşi de o admiraţie perversă pentru criminală, lucru de altfel destul de obişnuit. Acum Goron era convins că reconstituise filmul complet al uciderii lui Gouffe, cu excepţie unui singur punct. Era sigur că rolul jucat de Gabrielle Bompard nu fusese acela de victimă forţată să devină complice, ci o participantă conştientă la omucidere.

Pentru a doua oară, Goron a trimis mandate de arestare pe numele lui Eyraud tuturor reprezentanţilor francezi din străinătate. Dar înainte ca mandatele să

ajungă la destinaţie, s-a auzit din nou de Eyraud. Mărturisirea Gabriellei Bompard îl determinase să trimită varianta proprie a cazului ziarului *L'Intransigeant*. Scrisoarea produsese o mare vâlvă. Scrisă într-o franceză stâlcita, cuprins de dorinţa de răzbunare, relatarea lui atingea limitele credibilităţii şi arunca toată vina pe Gabrielle Bompard şi misteriosul ei amant. Singurul lucru care l-a interesat pe Goron din întreaga scrisoare a fost ştampila. Dar nici nu a mai avut nevoie de aceasta. La 19 mai, Eyraud a fost recunoscut la Havana, Cuba, de un cetăţean francez care locuia acolo. În noaptea următoare, poliţia cubaneză l-a arestat pe Eyraud în momentul când ieşea dintr-un bordel. La 24 mai, inspectorul Soudais şi Gaillard erau în drum spre Havana pe vaporul poştal *La Bourgogne*, pentru a-l aduce pe Eyraud la Paris. S-au reîntors împreună cu arestatul pe vaporul *La Fayette*. La 30 iunie, când vaporul a ancorat în Saint-Nazaire, o mulţime imensă aştepta pe chei. Cineva adusese chiar şi un papagal pe care îl învăţase să croncănească neîncetat numele de Eyraud. Reporterii stăteau agăţaţi de scările trenului care-l ducea pe Eyraud la Paris. În aceeaşi zi, un individ isteţ şi cu cap de afacerist a închiriat casa de pe Rue Tronson-Ducoudray, pentru a scoate bani de la cei care voiau să viziteze camera în care fusese ucis Gouffe.

Ultimul act al dramei a început la 16 decembrie 1890: procesul lui Eyraud şi Bompard la Curtea cu juri de pe Sena. La început situaţia lui Eyraud era desperată. Gabrielle Bompard a continuat totuşi să lupte pentru a-şi salva viaţa, jucând rolul inocentei. Ea a găsit un apărător strălucit în persoana unui avocat plin de imaginaţie, dar lipsit de scrupule, numit Henri Robert. Avocatul a folosit cât se poate de bine versiunea Gabriellei în legătură cu violarea ei sub hipnoză când era copil şi a prezentat-o ca fiind „mediul bun" ce fusese hipnotizată din nou ca să ia parte la crimă. Hipnoza era, în orice caz, un subiect la modă pe atunci. Neurologia, noua ramură a medicinii, s-a

angajat într-o aprigă dispută în legătură cu posibilitatea hipnotizării unei persoane care să poată fi astfel împinsă să comită o crimă. Robert a făcut din hipnoză punctul principal al apărării sale. Sala tribunalului era plină de neurologi şi hipnotizatori, fapt care a făcut drama şi mai senzaţională.

Cu toate acestea, procesul a durat puţin. La ora 9, în seara zilei de 20 decembrie, preşedintele curţii anunţa verdictul: condamnarea lui Eyraud la moarte şi a Gabriellei Bompard la 20 de ani de muncă silnică. Zece săptămâni mai târziu, la 2 februarie 1891, capul lui Eyraud a căzut sub barda călăului din Paris. La ora execuţiei, vânzătorii ambulanţi de pe bulevardele Parisului distribuiau nişte cufere miniaturale cu un cadavru de plumb înăuntru. Suvenirurile purtau inscripţia: „L'Affaire Gouffé".

* * *

Cazul Gouffe nu a fost singurul care a atras atenţia publicului asupra importanţei medicinii legale. În 1882, un proces senzaţional din Austro-Ungaria a fost rezolvat cu ajutorul contribuţiei acestei noi ştiinţe, dar nu înainte de a produce o mare agitaţie publică care divizase ţara în două tabere.

Totul a început în micul sat maghiar Tisza-Eszlâr, în ţinutul Szabolcs, în apropiere de râurile Theiss şi Nyiregyháza. Satul era format din trei părţi, împrăştiate la oarecare distanţă una de alta în pusta maghiară. Acestea erau „satul nou", Ujfalu, „satul slovac", Totfalu şi „satul vechi", Ofalu. Locuitorii erau de religie romano-catolică, protestantă şi mozaică.

La 1 aprilie 1882, cu o săptămână înainte de Paşti, o fată în casă, în vârstă de 14 ani, de religie creştină, numită Esther Solymossy, a plecat din casa stăpânei din Ujfalu să cumpere nişte vopsea de la un negustor numit Kohimayer din Totfalu. Esther a făcut cumpărăturile şi, în drum spre casă, a fost zărită şi de sora ei mai mare, Sophia. Dar ea nu a mai ajuns niciodată înapoi la Ujfalu. Stăpâna, mama

fetiţei, văduva Solymossy şi alte rude au căutat fetiţa până seara, dar nu au dat de urma ei. În timp ce mama Estherei trecea pe lângă sinagogă s-a întâlnit cu ajutorul rabinului Joseph Scharf şi cu soţia acestuia. Scharf a încercat să o consoleze pe mama distrusă. Esther se va reîntoarce cu siguranţă, spunea el. Cu câţiva ani mai înainte o fetiţă dispăruse din satul Nănaş. Atunci evreii au fost acuzaţi că o omorâseră, dar, când fetiţa a ajuns teafără acasă, s-a dovedit de fapt că se rătăcise în pustă.

Văzându-se că Esther nu s-a întors nici după o săptămână, comisarul de securitate Recsky din Nagyfalu a întreprins o serie de cercetări în tot districtul. Dar şi aceasta a fost în zadar. Pe la începutul lunii mai, primele zvonuri au început să se răspândească prin sat. Se pretindea că Samuel Scharf, fiul în vârstă de 5 ani al ajutorului de rabin, ar fi spus: „Papa a chemat-o pe Esther în casă, a spălat-o şi a dus-o la sinagogă. Casapul a înjunghiat-o. Fratele meu Monitz şi cu mine am văzut cum sângele era strâns într-o farfurie”.

Districtul de care aparţinea satul Tisza-Eszlâr era reprezentat în Parlamentul maghiar de deputatul Onody, un antisemit notoriu. Era cunoscut faptul că el răspândise cea mai defăimătoare şi răutăcioasă calomnie care se putea arunca asupra evreilor, povestea crimelor rituale, inventată în timpul Evului Mediu pentru a „justifica” pogromurile. Se spunea că evreii aveau nevoie de sânge de creştin pentru riturile lor religioase şi omorau copii creştini pentru a turna sângele în pasca fără drojdie care se face de Pastele evreiesc. Acum, văduva Solymossy şi-a amintit că Joseph Scharf vorbise despre copilul pierdut din Nănaş, a cărui dispariţie fusese pusă pe seama evreilor. Dar, în mintea ei limitată şi plină de suspiciuni, a tras concluzia că Scharf avea mustrări de conştiinţă, aşa că ea a relatat totul comisarului Recsky, care, la rândul lui, i-a raportat lui Onody. Deputatul a îndemnat câteva familii din Tisza-Eszlâr să tragă de limbă pe copiii lui Scharf.

Ademenit cu bomboane, băieţelul de 5 ani a fost pus să spună lucruri pe care nici nu le înţelegea câtuşi de puţin. La 19 mai, judecătorul de instrucţie Bary a venit de la Nyiregyháza împreună cu ajutorul său, Piczely, comisarii de securitate Recksy şi Pay şi câţiva poliţişti călări. La sosirea în sat, au început imediat să-l interogheze pe Joseph Scharf. Bary era un carierist brutal şi limitat, o unealtă în mâinile lui Onody. Venise în sat cu convingerea fermă că evreii o omorâseră pe Esther Solymossy şi considera de datoria lui să-i aducă în faţa justiţiei. După ce l-a interogat pe micuţul Samuel Scharf, a făcut un proces verbal cu declaraţiile pe care el pretindea că le făcuse băiatul sau care probabil fuseseră făcute chiar de acel copil cu imaginaţia bogată şi bolnăvicioasă, fapt pe care orice judecător îl ştie şi de care se teme.

Declaraţiile băiatului erau atât de contradictorii încât orice alt anchetator le-ar fi abandonat. Dar Bary a ordonat ca Joseph Scharf şi fiul său Moritz de 14 ani să fie aduşi la aşa numitul castel Kallay din Tisza-Eszlâr, unde el îşi stabilise sediul.

Joseph Scharf, un om destul de cultivat, a declarat că afirmaţiile lui Samuel erau produsul imaginaţiei deliberat manipulate a copilului. Moritz, de asemenea, a negat că a văzut ceva din ceea ce povestise fratele mai mic. Dar Bary poseda acel instinct de detectare a slăbiciunilor omeneşti, instinct tipic pentru multe persoane care sunt, din alte puncte de vedere, cu un nivel mintal redus. El a sesizat că Moritz are un caracter psihopatie instabil şi uşor influenţabil. La 21 mai, Bary l-a predat pe băiat funcţionarului Piczely şi comisarului de securitate Recksy. Ei urmau să-l ducă la Nyiregyháza ca să scoată de la el „nişte confesiuni utilizabile”. În timpul călătoriei, peste noapte, ei s-au oprit la casa lui Recsky în Nagyfalu. Pe Moritz l-au închis într-un grajd întunecos, amenințându-l că îşi va petrece tot restul vieţii acolo, dacă nu-şi va aminti cum fusese omorâta Esther Solymossy. Dacă mărturisea, i-

au promis că nu i se va întâmpla nimic. Spre miezul nopţii, Moritz a fost bătut cu atâta cruzime încât, în sfârşit, s-a oferit să mărturisească orice doresc ei. Servitoarea lui Recsky, care fusese martoră la tot ce se întâmplase, le-a povestit totul vecinilor. Aflându-se, a fost biciuită de un poliţist până ce a jurat că nu va mai scoate nicio vorbă în legătură cu ceea ce văzuse în noaptea aceea.

În aceeaşi noapte, Piczely a trimis poliţia călare la Tisza-Eszlâr să raporteze succesul repurtat, judecătorului de instrucţie Bary. În zori, Bary a şi ajuns la Nagyfalu şi a transcris cu satisfacţie mărturia lui Moritz Scharf care suna cam aşa: „Tatăl meu, Joseph Scharf, slujbaş la sinagogă, a chemat-o în casă, din stradă, pe Esther Solymossy. Cerşetorul evreu Wollner, oare locuieşte cu noi, a dus-o în sinagogă, a întins-o pe podea şi a dezbrăcat-o în pielea goală. În afară de tatăl meu şi Wollner mai erau prezenţi măcelarii Schwartz, Buxbaum, Braun şi, de asemenea, Adolf Jünger, Abraham Braun, Samuel Lustig, Lazăr Weiszstein şi Emanuel Taub. Braun şi Buxbaum au ţinut-o pe Esther, în timp ce măcelarul Schwartz i-a tăiat gâtul cu cuţitul. Sângele fetei a fost strâns într-o oală. Eu m-am uitat pe gaura cheii şi am putut vedea totul… Esther Solymossy, pe care o ştiam de mai înainte, avea la ea vitriol alb (pentru vopsea) într-o cârpă veche galbenă… Fratele meu Samuel nu a văzut nimic. Eu i-am povestit totul…”

Bary credea cu atâta putere în existenţa sângerosului ritual evreiesc încât a fost convins că mărturisirea lui Moritz e întru totul credibilă. A ordonat ca băiatul să fie dus la Nyiregyháza şi să fie ţinut în casa lui Henter, directorul închisorii oraşului. Henter a primit ordin să-l ţină pe Moritz într-o izolare completă şi să-i amintească zilnic că va fi trimis imediat la închisoare dacă îşi schimbă declaraţia. Apoi Bary a arestat pe acei cetăţeni evrei, ale căror nume fuseseră menţionate de Moritz.

Toţi, fără excepţie, au susţinut că nu ştiau nimic de presupusa crimă. Schwartz, Buxbaum şi Braun se duseseră

la Tisza-Eszlâr în ziua de 31 martie pentru a solicita postul vacant de măcelar cuşer. Ei participaseră la serviciul religios din dimineaţa zilei de 1 aprilie care a durat până la ora 10. Apoi au plecat de la sinagogă şi nu s-au mai reîntors. Wollner era un cerşetor care s-a întâmplat să găsească adăpost în casa lui Scharf în ziua de 31 martie. După ce a participat la slujba din sinagogă şi-a continuat drumul. Şi Joseph Scharf fusese în sinagogă, la slujbă şi apoi plecase acasă. La ora 12 a luat prânzul împreună cu cei trei copii, adică şi cu Samuel şi Moritz. La sfârşitul serviciului religios, el însuşi a închis sinagoga şi nu a mai pus piciorul înăuntru. Scharf a refuzat să creadă că fiul său făcuse într-adevăr declaraţiile care-i fuseseră atribuite. Când îngrijorat, când furios, când desperat, dar totdeauna cu fermitate, el s-a apărat. Toţi ceilalţi arestaţi au declarat că după slujbă s-au dus direct acasă, deci chiar la ora când Esther era încă în drum spre Totfalu. Familiile lor au confirmat acestea. Dar Bary a ignorat toate aceste afirmaţii.

Primele rapoarte de la Tisza-Eszlâr au căzut pe un teren fertil: antisemitismul direct sau ascuns era extrem de răspândit în Austro-Ungaria. Ziarele erau pline de articole în legătură cu aceasta. Evreii au fost bătuţi, locuinţele evreieşti au fost jefuite. Servitorii creştini angajaţi de evrei şi-au părăsit slujbele de teama de a nu fi omorâţi. Bary a primit nenumărate scrisori care îi întăreau şi mai mult convingerile. Oamenii îi trimiteau ceea ce presupuneau ei că sunt reţete evreieşti pentru „metoda cea mai bună de preparare a mâncării cu sânge de fecioare creştine”. Bary a inclus aceste reţete în dosarele cazului şi a trimis numeroşi cetăţeni să sape pământul din jurul sinagogii. Pivniţele tuturor arestaţilor au fost scotocite. Chiar şi butoaiele cu vin au fost desfăcute pentru a se găsi cadavrul Estherei Solymossy.

Bary a ajuns cu ancheta sa la punctul în care o nouă descoperire a produs, în ziua de 18 iunie 1882, o puternică

încurcătură. În dimineaţa acelei zile extrem de călduroase de iunie, un paznic de câmp din satul Tisza-Dada a scos din râu cadavrul unei fete. Mâna stângă a corpului era încleştată pe o bucată de cârpa în care erau împachetate nişte cristale de culoare alb-albăstrii. Omul ştia, ca toată lumea de altfel, că Esther cumpărase vitriol de zinc chiar în ziua dispariţiei. S-a răspândit zvonul că fusese găsit corpul lui Esther şi că nu există nicio rană la gât.

Bary a plecat în grabă la Tisza-Dada. Dacă era într-adevăr cadavrul Estherei şi nu avea nicio rană, atunci tot eşafodul acuzării s-ar fi prăbuşit. A cerut ca marna fetei, numeroşi vecini şi rude să fie aduşi la Tisza-Dada. Văduva Solymossy a confirmat faptul că Esther purta aceeaşi rochie ca şi cadavrul. Dar, spre bucuria lui Bary, ea a susţinut că acel corp nu putea fi al fiicei ei. Ea nu a motivat afirmaţia şi nici Bary nu a insistat să afle de ce. Câţiva vecini au fost de acord cu ea, dar alţii au spus că aceea era Esther şi nimeni altcineva.

În dimineaţa următoare, Bary a trimis doi medici, pe doctorii Trajtler şi Kiss, şi pe un student la medicină numit Horvath să determine dacă aceia era cadavrul unei fetiţe de 14 ani şi dacă într-adevăr stătuse în apă din ziua dispariţiei lui Esther, adică de la 1 aprilie.

Trajtler şi Kiss erau medici de ţară care făcuseră numai câteva autopsii în viaţa lor, iar Horvath nici măcar nu-şi terminase studiile. În ziua de 10 iunie ei au prezentat un raport judecătorului de instrucţie care conţinea următoarele afirmaţii: 1) Cadavrul aparţinea unei fete „de cel puţin 18 ani şi cel mult 20 ani”. Această constatare se baza pe gradul de dezvoltare generală a corpului, pe starea danturii, şi pe faptul că oasele frontale erau unite, fără sutură frontală. 2) Organele sexuale ale fetei erau atât de dezvoltate încât probabil că avusese relaţii frecvente cu bărbaţii. 3) Decesul survenise cu cel mult 10 zile în urmă. Pielea era albă şi nu prezenta semne de degradare. Intestinele erau bine păstrate. 4) Inima şi venele erau

complet golite de sânge. Murise de anemie. 5) Pielea era foarte netedă. Mai mult, pielea de pe mâini, picioare şi unghii era foarte bine îngrijită. Nu mersese niciodată, probabil, cu picioarele goale şi aparţinea fără îndoială unei categorii sociale care nu făcea muncă grea.

Aceste observaţii nu erau valabile în cazul lui Esther Solymossy. Ea avusese 14 ani, nu suferise de anemie, fusese virgină, avea pielea bronzată, mâinile obişnuite cu munca şi nu se ştia dacă pusese vreodată pantofi în picioare. Pe lângă aceasta, ea dispăruse cu două luni şi jumătate înainte şi nu doar de zece zile.

Bary se simţea complet justificat dar nu încă mulţumit. Antisemitismul său l-a făcut să suspecteze că ar exista o legătură între descoperirea cadavrului şi evreii din Tisza-Eszlâr. Nu era ciudat că fata găsită în râu era îmbrăcată cu o rochie asemănătoare cu a Estherei şi că ţinea în mină un pachet cu vitriol alb? Nu însemna aceasta că prietenii evreilor arestaţi îmbrăcaseră un alt cadavru ca să dea impresia că Esther se înecase şi ca să-şi salveze astfel confraţii de acuzaţia de omor? Toate acestea erau confirmate şi de o scrisoare anonimă în care se urmărea acelaşi raţionament. Un plutaş evreu, numit Jankel Şmilovici, a fost acuzat că a participat la complot. Scrisoarea afirmă că Amsel Vogel din Tisza-Eszlâr era capul întregului complot şi că doi evrei aduseseră trupul într-o căruţă până la Tisza-St. Márton unde i l-a predat lui Şmilovici. Un alt evreu plutaş, numit David Herşcu, l-a transportat la Tisza-Eszlâr, sub pluta lui. Acolo, o evreică necunoscută a adus o rochie asemănătoare cu a lui Esther şi o bocceluţă cu vopsea. Ei l-au mituit pe un plutaş creştin, pe Ignaz Mathey, să-i ajute să îmbrace cadavrul.

Bary a ordonat ca Vogel, Şmilovici şi Herşcu să fie arestaţi şi aduşi la castelul Kallay. Ei au negat totul. Comisarul de securitate Pay l-a forţat apoi pe Vogel să bea peste doi litri de apă rece până ce victima s-a încovoiat de durere şi a intrat în agonie. Apoi a fost înjugat la o trăsură

şi pus să tragă până a leşinat. În sfârşit, a mărturisit tot ce au vrut ei. Şi Şmilovici a recunoscut de teama unor chinuri asemănătoare. Pentru că nu a putut să dea numele celor doi evrei care se presupunea că le predase cadavrul la Tisza-St. Márton, locuitorii evrei din Tisza-Eszlâr au fost aliniaţi în faţa primăriei. Pay a ordonat lui Şmilovici să indice pe cei doi necunoscuţi. Îngrozit, Şmilovici a indicat pe primii doi de la începutul rândului, pe Martin Gross şi pe Ignaz Klein. Ei au fost bătuţi şi forţaţi să bea apă până ce au strigat: „Spuneţi-ne ce trebuie să spunem, spunem orice”. Herşcu a fost bătut până ce a fost de acord să semneze o declaraţie. Era scrisă în maghiară iar el nu cunoştea această limbă. Mathey a fost singurul din grup care a scăpat nearestat, dar a primit atâtea lovituri pe tălpile picioarelor încât şi el a mărturisit că e complice. Când noii arestaţi au fost aduşi la închisoarea din Nyiregyháza, deputatul Onody a ordonat directorului închisorii: „Mina-i pe câinii de evrei până în faţa casei mele pentru ca soţia şi servitorii mei să se distreze”.

Noul capitol al cazului a provocat violente discuţii şi resentimente dincolo de hotarele Austro-Ungariei. Cazul Tisza-Eszlâr a devenit subiect de dezbatere în parlamentele din Budapesta şi Viena. Procuratura generală din Budapesta nu a văzut nicio soluţie în afară de aceea de a face o anchetă. Cazul a fost repartizat procurorului Szeiffert. În acelaşi timp, câţiva din cei mai cunoscuţi avocaţi din Ungaria s-au oferit să reprezinte apărarea. Printre ei se afla şi deputatul în Parlament Karl von Cotvos.

Până în octombrie, Cotvos a terminat de studiat documentele şi a vorbit cu câţiva dintre acuzaţi. Era convins că nu era nici cea mai mică dovadă care să indice o „crimă în sinagogă”. Toată povestea era pur şi simplu o invenţie, o împletire de minciuni, oportunism şi discriminare rasială. Ce bază se putea pune pe declaraţia martorului principal, Moritz, un copil psihopat, nedemn de

încredere, care fusese obligat să înveţe declaraţia pe de rost. Dar, în definitiv, care dintre mărturii putea să fie luată în serios? Oricare dintre acuzaţi şi-ar retrage mărturia dacă s-ar şti în siguranţă şi n-ar mai fi speriat de chinurile la care îl supunea Bary.

Cotvos şi-a îndreptat atenţia asupra fetei moarte găsite în râu. A citit memoriul întocmit de Trajtler, Kiss şi Horvath. Practica sa de jurist l-a pus în contact cu pionierii medicinii legale din Ungaria, Ajtai şi Belki, care studiaseră în Franţa. Cotvos era, de asemenea, un vizitator frecvent al Vienei şi cunoştea bine şcoala de medicină legală care se dezvolta acolo sub conducerea profesorului Eduard von Hofmann. Hofmann produsese o mare senzaţie prin identificarea multor cadavre complet arse de incendiul de la Ringtheater din Viena, prin studierea dinţilor şi particularităţilor scheletului. Citind raportul autopsiei de la Tisza-Dada, Cotvos a fost izbit de superficialitatea cu care a fost făcut; cei doi medici şi studentul medicinist procedaseră ca nişte persoane străine de medicină. Dar dacă medicii greşeau, dacă cadavrul nu era al unei fete mai în vârstă, dacă cadavrul era a lui Esther Solymossy, atunci ce ar mai rămâne din toată acuzarea?

Deocamdată, Cotvos s-a adresat lui Johannes Belki din Budapesta. Dar, pentru că specialistul avea numai 32 de ani, Cotvos s-a gândit să apeleze şi la ajutorul a doi patologişti mai în vârstă. Ei nu erau o autoritate în medicină legală, dar puteau să acorde investigaţiilor lui Belki greutatea vârstei şi demnităţii lor. La 3 noiembrie 1882, Cotvos i-a cerut lui Bary să permită exhumarea cadavrului de la Tisza-Dada pentru ca profesorii din Budapesta să facă o nouă autopsie. Bary a refuzat pe motivul că este inutil. Dar Cotvos a avut o surpriză rară în experienţa lui de avocat al apărării. Procurorul de stat Szeiffert a sprijinit cererea sa. Deşi Cotvos nu ştia aceasta, şi Szeiffert studiase dosarul şi constatase că nu exista nicio dovadă a vinovăţiei acuzaţilor. Continua însă să

funcţioneze ca procuror din cauză că agitaţia generală din ţară nu-i permitea să renunţe.

La 3 decembrie 1882, profesorii Scheuthauer, Mikalcovici şi Belki au primit permisiunea de a face exhumarea şi de a lua în discuţie posibilitatea ca acel cadavru să fie al lui Esther Solymossy. La 7 decembrie, medicii au sosit la Tisza-Dada. La o lună după aceea, la 8 ianuarie, au trimis procurorului şi judecătorului, raportul lor. Principalele puncte erau: 1) Cadavrul găsit în râu nu putea să aparţină decât unei fetiţe de 14 – 15 ani. 2) Putea foarte bine să fi zăcut în apele Tisei între două şi trei luni. 3) Trajtler, Kiss şi Horvath nu aveau nicio idee despre procesele care au loc în pielea unei persoane înecate şi greşeau complet când afirmau că fata nu mersese niciodată cu picioarele goale. 4) Era indiscutabil că fata nu avusese relaţii sexuale. 5) Era aproape sigur că fata nu era alta decât Esiher Solymossy. De luni de zile nimeni nu fusese dat dispărut din district în afară de Esther. Aceasta nu putea decât să întărească convingerea lor că fata înecată era Esther care căzuse în apă din motive necunoscute.

Bary a refuzat să introducă verdictul medicilor din Budapesta în dosarul cazului. Când deveni clar, în mai 1883, că Szeiffert intenţiona să-i judece pe toţi arestaţii la 19 iulie la Tribunalul din Nyiregyháza sub acuzaţia de crimă, părtaşi la faptă şi substituire de cadavru, Cotvos s-a hotărât să cheme pe cea mai mare autoritate în medicină legală din Austria. El s-a adresat profesorului Eduard von Hofmann din Viena.

* * *

Hofmann fusese numit profesor de medicină legală la Viena în 1875. Deşi specialitatea aceasta se bucura de o faimă deosebită în prima jumătate a secolului, epoca în care şi-a început cariera nu a fost una dintre cele mai fericite. A avut mult de luptat cu medicii legişti din Viena, înainte de a asigura dreptul Institutului său de a efectua

toate autopsiile pentru investigaţii juridice şi toate autopsiile pentru morţi neexplicate.

În perioada în care a acceptat cazul Tisza-Eszlâr, în iunie 1883, o clădire cu un mare amfiteatru se ridica în spatele morgii spitalului general din Viena. Era noul sediu al Institutului. În câţiva ani clădirea avea să devină o Meca pentru studenţii din toată Europa şi restul lumii.

Într-un fel, cazul îl pusese pe Hofmann în oarecare încurcătură. I se cerea să judece ceva ce nu văzuse cu proprii lui ochi. Singurele date erau acelea furnizate de medicii din Budapesta. Aceste date totuşi se caracterizau printr-o precizie şi acurateţe ştiinţifică deosebită. Pe de altă parte, greşelile medicilor din Tisza-Dada erau atât de evidente, ignoranţa lor în unele probleme ale medicinii fiind atât de grotescă încât Hofmann nu avea nevoie să vadă cadavrul cu proprii lui ochi. El trebuia doar să se bazeze pe imensa lui experienţă în legătură cu cadavrele înecaţilor pentru a demonstra că memoriul de la Tisza-Dada conţinea eroare după eroare şi că medicii de ţară nu ştiau absolut nimic despre medicina legală.

Se punea şi problema vârstei fetei. Medicii din Tisza-Dada se bazaseră în aprecierea lor pe „impresia generală”, pe examinarea superficială a dinţilor şi pe starea suturii frontale. Hofmann nu avea mai multe cunoştinţe decât Lacassagne în legătură cu raportul dintre vârsta şi stadiul de dezvoltare a scheletului. Aceste cunoştinţe aparţineau încă viitorului. Dar el avea, în schimb, o vastă experienţă. Afirmând că sutura frontală era un semn al unei vârste mai mari de 14 ani, medicii de ţară nu făcuseră altceva decât să-şi trădeze incredibila lor ignoranţă. S-a dovedit de mii de ori că sutura frontală la om se definitivează în al doilea an al vieţii. Mai mult, examinarea atentă a dinţilor făcută de medicii din Budapesta arăta că dinţii permanenţi erau cu toţii prezenţi şi că numai măselele de minte nu apăruseră complet. Molarii posteriori, care apar la vârsta de 12 – 13 ani, erau bine dezvoltaţi. Ca urmare, fata avea o

vârstă mai mare. Dar, pentru că măselele de minte, ce apar normal între 16 – 17 ani, erau absente, în cazul de faţă se putea presupune că fata putea să aibă între 12 şi 17 ani. Dar, deoarece în unele cazuri măselele de minte nu apar până la vârsta de 24 – 25 ani, Hofmann nu s-a mulţumit numai cu examinarea dinţilor. El s-a ocupat de întreaga descriere a scheletului, pe care Belki îl studiase cu o precizie demnă de încredere, dar căruia medicii din Tisza-Dada nu-i acordaseră nicio atenţie.

Se ştia faptul că părţile cartilaginoase ale omoplatului nu încep să se osifice până în al paisprezecelea an al vieţii. Semne de osificare nu erau prezente la înecată. În mod similar, cele trei părţi ale osului iliac se sudează între 16 – 18 ani. Cadavrul avea oasele iliace încă separate. Numeroase alte detalii ale dezvoltării scheletului indicau faptul că fata avea mai degrabă 13 decât 18 ani. În privinţa dezvoltării organelor genitale externe pe care puseseră atât de mult accent medicii de ţară, experienţa îl învăţase pe Hofmann că ţesuturile slăbesc şi se dilată în apă, aşa încât ei e depăşesc cu mult dimensiunile normale. Hofmann a ajuns astfel la concluzia că trupul găsit în Tisza era al unei fete de aceeaşi vârstă cu Esther Solymossy.

Un al doilea lucru discutabil era afirmaţia medicilor din Tisza-Dada potrivit căreia corpul stătuse în apă cel mult zece zile. Hofmann văzuse numeroase cadavre de înecaţi care rămăseseră uimitor de proaspete chiar după săptămâni şi luni. În toate aceste cazuri, cadavrele nu se ridică la suprafaţă, aşa cum se întâmpla îndeobşte cu înecaţii, din cauză că sunt ţinute sub apă de un obstacol oarecare. În timp ce cadavrele ce plutesc la suprafaţa apei sunt expuse influenţei aerului care le deteriorează, cadavrele ţinute sub apă nu intră în putrefacţie din cauza temperaturii scăzute a apei curgătoare. Apa, pe lângă faptul că împiedică distrugerea organelor interne, albeşte şi pielea. Legătura dintre straturile pielii şi derm slăbeşte.

La câteva săptămâni, epiderma, de pe mâini şi picioare, şi unghiile se descuamează şi cad, uneori din cauza curentului apei. Părţi considerabile ale pielii sunt luate de apă. Sângele se strecoară prin dermul deschis şi cadavrul se goleşte treptat de sânge.

Toate aceste fenomene naturale însă au condus pe medicii din Tisza-Dada la nişte concluzii ridicole. Prospeţimea cadavrului i-a făcut să afirme că moartea survenise doar cu câteva zile mai înainte. Absenţa sângelui i-a făcut să creadă că fata suferea de anemie acută deşi Esther fusese totdeauna o fată sănătoasă. Cea mai absurdă dintre erori era afirmaţia medicilor că fata nu făcuse niciun efort fizic şi nu mersese niciodată cu picioarele goale şi că pielea de pe mâini şi picioare, precum şi unghiile de la mâini şi picioare indicau că înecata era o persoană care se îngrijea foarte bine. Trajtler, Kiss şi Horvath fuseseră induşi în eroare de derma subţire care poate să pară extraordinar de delicată. Ei fuseseră înşelaţi de patul unghiilor pentru că unghiile căzuseră de mult şi aceasta i-a făcut să spună că unghiile sunt bine îngrijite. Medicii din Budapesta nu găsiseră de fapt nicio unghie la mâini şi la picioare. Hofmann nu era mirat de afirmaţia medicilor de la Tisza-Dada. Întâlnise adesea printre studenţii de la medicină din ultimii ani de studiu pe unii care se lăsau înşelaţi de astfel de aparenţe. La sfârşitul cercetării sale el remarcă: „Medicina legală are propriile ei secrete. Ele trebuie studiate şi însuşite. Evenimentele de la Tisza-Dada mi se par un exemplu izbitor de eroare judiciară care poate apare dintr-o lipsă de respect, foarte răspândită de altfel, pentru cunoştinţele speciale dar absolut esenţiale”.

Când Hofmann i-a înmânat raportul său lui Karl von Cotvos, în iulie 1883, el nu a îndrăznit să afirme că înecata era Esther Solyrnossy. El a spus numai că acel cadavru era al unei fete de vârsta Estherei, oare stătuse câteva luni în râu. Manuscrisul lui voluminos a luat curând drumul

localităţii Nyiregyháza unde procesul începuse încă din ziua de 13 iunie.

Tribunalul de la Nyiregyháza devenise scena unei lupte neobişnuite dintre raţiune şi ură, dintre judecata rece şi fanatismul orb. Metodele de cercetare ale lui Bary fuseseră demascate. Piczely, funcţionarul, fusese demascat ca fost criminal şi deţinut. Nu mai era nicio îndoială că Moritz Scharf fusese împins la minciună prin ameninţări şi schingiuiri. Nici prejudecăţile, nici slăbiciunea judecătorului, nici agitaţia spectatorilor jurişti, nici atacurile dezlănţuite ale deputatului Onody asupra procurorului Steiffert nu au putut sta în calea dreptăţii. Zvonurile, minciunile şi mărturiile scoase cu forţa au fost practic desfiinţate. Profesorii din Budapesta, a căror opinie nu a fost inclusă în dosar, au fost audiaţi ca martori. La aceasta s-a adăugat raportul lui Hofmann, sosit înainte de sfârşitul procesului. El a constituit elementul de bază al pledoariei de şapte ore ţinută de avocatul apărării Karl von Cotvos. La 3 august 1883, curtea a declarat pe toţi acuzaţii nevinovaţi.

Hofmann, ale cărui simpatii personale se îndreptau spre toleranţă, a fost, fără îndoială, mulţumit de verdict. L-a satisfăcut şi faptul că evenimentele de la Tisza-Eszlâr au scos în evidenţă, într-un mod dramatic, una din convingerile sale cele mai puternice: necesitatea pregătirii speciale a medicilor care urmează să se ocupe cu probleme de medicină legală. Dar Hofmann nu avea să-şi vadă visul îndeplinit. Fără să se cruţe, muncind cu abnegaţie, a murit datorită unui accident cardiac, la mijlocul verii anului 1897, numai la vârsta de 60 ani – la conacul său de la Igis. Elevul său Albin Haberda a fost considerat prea tânăr de conducerea Universităţii din Viena pentru a prelua conducerea institutului. Ca urmare, un patologist general, Kolisko, a fost numit la catedra lui Hofmann şi aceasta a dus la reinstaurarea unei stări de lucruri împotriva căreia Hofmann luptase atât de aprig de-

a lungul întregii sale cariere.

*

* * *

Atingând culmea prestigiului în privinţa realizărilor, noua ştiinţă, medicina legală a fost trezită la realitate de oazul Jeanne Weber, oare a servit ca avertisment pentru toţi cei ce voiau să vadă şi să audă. Lacassagne a comentat astfel acest fiasco: „Istoria ne aminteşte totdeauna de limitele noastre, ori de câte ori suntem în pericol de a uita”. Un val de indignare a cuprins Franţa când profesorul Thoinot a contribuit la salvarea „căpcăunei din Goutte d’Or”, autoarea a peste cinci pruncucideri. Ţinând mai mult la reputaţie decât la adevăr, profesorul Thoinot nu şi-a recunoscut eroarea de a nu fi văzut semnele pruncuciderii prin sufocare.

Cu încăpăţânarea caracteristică sufletelor meschine, Thoinot a încercat să-şi apere poziţiile până în pânzele albe chiar când profesorul Parisot a oferit toate dovezile. Thoinot şi colaboratorii au recurs la psihiatrie, deşi la acea dată medicina legală avea o experienţă de 80 de ani în rezolvarea cazurilor de sufocare provocate prin spânzurare, strangulare etc., şi beneficia de lucrările lui Ambroise Tardieu, Langreuter, Brouardel şi N. Minovici. În 1904 savantul român Minovici recursese la diferite experimente pentru a determina simptomele care se produc în timpul procesului de asfixie. Folosindu-se de persoana sa ca de un cobai, a determinat perioada de timp şi condiţiile în care apăreau zgomotele din urechi, pierderea vederii, învineţirea feţei, blocarea vaselor de sânge şi pierderea cunoştinţei. El a întrerupt experienţele numai după ce acestea i-au provocat o durere insuportabilă în laringe, durere care a persistat aproape 12 zile. Thoinot şi Robert au fost atât de cinici încât au pretins că Jeanne Weber comisese numai ultima crimă, cea de la Commercy. Agitaţia neobişnuită provocată de „decesele”, naturale de la Paris şi Chambón, spuneau ei,

folosindu-se de argumentele psihiatriei, o aduseseră într-o stare de autohipnoză sub care comisese o crimă de genul acelora de oare fusese acuzată atâta timp pe „nedrept”.

Medicina legală era departe de a fi infailibilă. Urmele unei crime puteau fi trecute cu vederea în timpul unei autopsii executate chiar de specialiştii cu cea mai mare experienţă. Exhumările şi autopsiile executate la câtva timp după moarte puteau duce la erori grave. Acest caz pleda cu stăruinţă la modestie, la grijă, la gândul că medicina legală nu putea stabili de una singură cazurile de crimă şi că, de multe ori, nu ar trebui să aibă rolul decisiv. Medicina legală trebuie considerată ca unul din instrumentele folositoare în complexa activitate de investigaţie criminalistică.

Peste 50 de ani, ideile lui Brouardel şi Thoinot vor fi total depăşite. Cu ajutorul microscoapelor, din ce în ce mai perfecţionate, specialiştii puteau urmări simptomele diferitelor forme de strangulare chiar în celulele ţesuturilor gâtului, învăţând să recunoască modificările biologice. Astfel savantul maghiar Orso a studiat procesul de disoluţie a grăsimii în micuţele celule adipoase de sub semnele strangulării. Cercetătorii japonezi Kuboiwa şi Ogata au elaborat metode de colorare a ţesuturilor invizibile afectate de o „strangulare uşoară”, astfel încât acestea pot fi diferenţiate de ţesuturile normale înconjurătoare. Walcher în Germania şi Mackintosh în Africa de

Sud au supus straturile fine ale ţesuturilor cervicale examenului histologic. Ş-au făcut studii asupra ganglionilor limfatici, asupra intimei vaselor de sânge şi asupra nervilor regiunii cervicale. S-au făcut studii asupra salivei pentru a se descoperi un criteriu clar de diferenţiere a sinuciderilor de omuciderile deghizate prin spânzurărea cadavrului.

În general, a fost elaborat un arsenal de metode la care Brouardel şi Thoinot nici nu puteau visa. Şi cu toate

acestea, niciun test nu putea da, de unul singur, verdictul final într-un caz oarecare. Afacerea Weber avea să ofere o lecţie de durată.

*

* * *

Relatarea cazului Hawley Harvey Crjppen, care şi-a omorât soţia la Londra în noaptea zilei de 1 februarie 1910, are toate atributele unui subiect de roman clasic poliţist. Fuga romantică a criminalului însoţit de amanta deghizată în băiat a captivat imaginaţia generală, mai ales că arestarea lui Crippen pe bordul vasului cu vapori *Montrose* a putut fi făcută datorită unei noi invenţii, telegraful fără fir. Nu este surprinzător că aceste amănunte de suprafaţă au atras mai mult atenţia, astfel încât puţini oameni şi-au dat seama de rolul jucat de medicina legală în acest caz. Cu toate acestea, cazul Crippen trebuie să fie considerat ca una din pietrele de hotar importante în dezvoltarea medicinii legale din Anglia.

Totul a început în ziua de 30 iunie 1910, când un bărbat pe nume Nash a cerut Scotland Yard-ului să se ocupe de dispariţia unei prietene, de profesie cântăreaţă, care nu mai fusese văzută de la 1 februarie. Numele ei de scenă erau Cora Turner sau Belle Elmore. Numele ei adevărat era Cora Crippen. Era soţia medicului american Crippen, care locuia la Londra din 1900, ca agent a doua firme americane, una pentru echipament medical, patentat sub numele de Remediile Munyon, iar cealaltă, cunoscută sub numele de Specialiştii în stomatologie, era specializată în comerţul cu proteze dentare.

Nash a putut oferi inspectorului şef Walter Dew următoarele date: familia Crippen locuia într-o căsuţă din nordul Londrei pe Hilldrop Crescent 39. În noaptea de 31 ianuarie ei au avut musafiri, o familie cu numele de Martinelli. Cuplul Martinelli a plecat din casa Crippen în jurul orei unu şi jumătate noaptea. Ei au fost ultimii care

au mai văzut-o pe Cora Crippen. Nash a descris-o pe doamna Crippen ca pe o femeie sănătoasă şi vioaie, de cel mult 35 de ani. În ziua de 3 februarie, Societatea cântăreţelor de Musie Hall, din care făcea parte şi Cora, a primit două scrisori semnate cu numele ei, dar sorise de altcineva. Scria că fusese nevoită să plece în California din cauza bolii unei rude apropiate. Familia Martinelli şi ceilalţi prieteni ai Corei i-au cerut în mod firesc lui Crippen şi alte amănunte. Se părea că doctorul nu avea chef să vorbească despre soţia lui. La câteva săptămâni, el a apărut la o petrecere cu secretara lui, Ethel Le Neve. Tânăra purta bijuteriile şi blănurile Corei Crippen. În ziua de 12 martie, ea s-a mutat în casa lui Crippen. La 24 martie, Crippen a anunţat pe prietenii Corei că soţia sa murise de pneumonie la Los Angeles.

În ziua de 8 iunie, inspectorul şef Dew s-a deplasat la Hilldrop Crescent. A găsit-o acolo numai pe Ethel Le Neve, o tânără plăcută de aproximativ 20 de ani. Dr. Crippen îşi avea biroul pe strada Oxford. Dew l-a găsit acolo.

Crippen era un bărbat scund, în vârstă de aproximativ 50 de ani. Avea o mustaţă mare şi ochii de dincolo de ochelarii cu rame de aur erau exoftalmici. Nu a fost surprins să fie vizitat de poliţie. „Cred că-i mai bine să vă spun adevărul, inspectore”, a spus el. „Nu este adevărat ceea ce am spus cunoştinţelor despre moartea ei. După câte ştiu este în viaţă”. Adevărul era, a continuat el, că „soţia îl părăsise şi dispăruse cu un bărbat mai bogat”. Inventase povestea în legătură cu moartea ei ca să salveze aparenţele.

Crippen a dat amănunte despre împrejurările dispariţiei şi Dew a adunat informaţii suplimentare de la persoanele care l-au cunoscut. Se născuse la Michigan, făcuse internatul la Clinica de oftalmologie din New York, practicase medicina în Detroit şi Philadelphia. În 1892 se căsătorise cu o tânără atrăgătoare de 17 ani care-şi dădea numele de Cora Turner sau Belle Elmore, dar al cărei

nume adevărat era Kunigunde Mackamotzki. Cora avea o voce destul de slabă, dar era cuprinsă de febra scenei şi dorea să facă carieră pe scene muzicale. Crippen, orbit de pasiune, i-a oferit nenumărate dovezi de dragoste şi s-a mutat la Londra unde Cora credea că va face mai uşor carieră decât în New York. Dar nici la Londra nu a reuşit mai mult decât să apară în câteva spectacole uşoare de music hall. Din fire agresivă, ea l-a făcut pe Crippen ţapul ispăşitor pentru eşecurile ei şi s-a înconjurat de o suită de curtezani insipizi, reducându-l pe Crippen la rolul de a face gospodărie şi de a-şi servi oaspeţii. Crippen nu-şi pierduse niciodată răbdarea şi nu dăduse niciun semn de revoltă. În sfârşit se părea că soţia lui, Cora, fugise cu un american numit Miller.

Acestea erau datele cazului. Crippen l-a condus pe Dew acasă la el, i-a deschis toate camerele şi s-a oferit să ajute poliţia, atât cât era în stare, să-i găsească soţia. Dew se arătă mulţumit de relatarea lui Crippen. S-a hotărât să scrie un raport cu intenţia de a clasa cazul dar, în timpul redactării, şi-a dat seama că-i lipseau unele date. Ca urmare, Dew a trecut din nou pe la biroul din strada Oxford unde a aflat că, în ziua de 9 iulie, Crippen părăsise în mare grabă Londra cu o destinaţie necunoscută. Dew s-a dus imediat pe strada Hilldrop Crescent şi a găsit casa de la nr. 39 părăsită. Dispăruse şi Ethel Le Neve. De-abia acum, Dew a început să aibă suspiciuni. A cercetat casa centimetru cu centimetru. Au trecut două zile până ce în duşumeaua pivniţei a observat un loc în oare cărămida, cu care era pavată, părea umblată. După ce a înlăturat cărămizile şi a luat un strat de pământ, a dat peste o parte dintr-un cadavru, o masă de carne plină de sânge, fără cap şi membre. A mai găsit şi rămăşiţe de îmbrăcăminte, printre care şi o vestă de damă. Inspectorul a mers imediat la Scotland Yard şi l-a informat pe Meii viile Macnaghten. Pe la ora 11, în dimineaţa următoare, dr. Augustus Joseph Pepper, chirurg şi fost medic patologist la spitalul St. Mary,

s-a dus să examineze îngrozitoarele rămăşiţe.

În acel timp, situaţia medicinii legale britanice era diferită în multe privinţe de aceea din restul Europei. Dacă până atunci avusese acolo un leagăn, atunci acela trebuia căutat în Scoţia. Către sfârşitul secolului al XVIII-lea, Andrew Duncan-senior, profesor de medicină la Universitatea din Edinburgh, a început să ţină cursuri de medicină legală. Duncan se baza în cursurile sale pe modelele austriece. În 1807, fiul lui Duncan a fost numit profesor de medicină legală. Disciplina era atât de nouă în Scoţia încât membrii Parlamentului şi Consiliului oraşului Edinburgh au fost uimiţi de o astfel de numire pe care ei o considerau o „inovaţie jignitoare" a guvernului.

Tânărul Duncan a fost urmat la catedră de Christison, Trail, Henry Littlejohn şi fiul său Harvey Littlejohn. Aceasta se întâmpla înainte ca şcolile medicale engleze să acorde în programele lor un spaţiu, fie el cât de redus, medicinii legale. Primele eforturi în această direcţie sunt legate de numele lui Ryan şi John Gordon Smith. În 1844, Şcoala medicală de la spitalul Guy din Londra a făcut un important pas înainte prin desemnarea lui Alfred Swaine Taylor, pe atunci chirurg în vârstă de 25 de ani, ca lector de medicina legală. Taylor îşi făcuse pregătirea în acest domeniu la Paris. Cartea sa, în două volume, *Principles and Practice of Medical Jurisprudence* (*Principiile şi practica jurisprudenţei medicale*) a fost primul manual complet scris în engleză asupra acestei discipline, care introducea pe concetăţenii săi în conceptele medicinii legale, aşa cum era ea înţeleasă în Europa. Pe de altă parte, în 1859, el a comis o eroare atât de crasă în procesul de otrăvire al doctorului Smethurst (vom discuta această problemă în capitolul de toxicologie) încât a atras lipsa de încredere a publicului englez faţă de noua ştiinţă, un public şi aşa destul de suspicios la inovaţii. O jumătate de secol mai târziu, această neîncredere era încă evidentă. Probabil că aceasta explică de ce atât de

puţini patologişti s-au ocupat de problemele medicinii legale. Totuşi, cauza decisivă trebuie căutată în sistemul vechi de secole, pe care Anglia (dar nu şi Scoţia) îl folosise în anchetarea deceselor suspecte şi subite.

În Europa, astfel de morţi erau cercetate de poliţie, de medicii oficiali şi de specialiştii în medicină legală. În Anglia însă, personalul care avea rolul central în anchetarea acestor cazuri era ooronerul, oare avea de veacuri un statut aparte în tradiţia engleză. Coronerul era o persoană oficială aleasă. În faţa unui juriu de minimum 7 şi maximum 11 juraţi el conducea o anchetă judiciară asupra deceselor violente sau suspecte. La origine, coronerul era un reprezentant al coroanei, de unde şi numele (din latinul *corona*, coroană). Datoria lui era de a descoperi delictele de tot felul şi de a se ocupa ca proprietatea condamnaţilor sau sinucigaşilor să fie trecută în patrimoniul coroanei. De-a lungul secolelor, coronerul şi-a pierdut funcţia originară şi a păstrat-o numai pe aceea de anchetator al morţilor suspecte. Legea nu cerea cunoştinţe speciale celor ce deţineau acest post, ci doar cinste şi bună reputaţie. Timp de secole, coronerii şi juriile de anchetare a morţilor suspecte au luat hotărâri asupra diferitelor cazuri, fără a avea cunoştinţe medicale, bazându-se pe simpla observare a cadavrului şi pe mărturiile anturajului. Când un coroner avea nevoie de sfaturi medicale, el le cerea de la primul medic generalist care se întâmpla să fie la îndemână.

Dezvoltarea medicinei legale în Europa nu a avut nicio influenţă asupra acestui sistem, ca să nu mai vorbim de faptul că el era dublat şi de o altă eroare, aceea că, până în anul 1873, nu exista o evidenţă a deceselor în Anglia. De-abia în 1874 s-a votat o lege care obliga la înregistrarea naşterilor şi deceselor. Totuşi, chiar şi în 1893, o comisie de anchetă a afirmat că procedeul în vigoare atunci părea inadecvat şi nu prevenea cu nimic explicaţiile greşite cu privire la cauza morţii în crime ci,

dimpotrivă, favoriza crimele. Până aproape de sfârşitul secolului, zeci de mii de decese nu au fost înregistrate sau au fost notate greşit, datorită metodelor incomplete de înregistrare şi a ignoranţei medicale a coronerilor. O anchetă din 1889 a scos la lumină faptul că multe decese neînregistrate, nu mai puţin de 127, puteau fi clar probate ca fiind crime. O altă comisie de anchetă, din 1910, comenta că situaţia, nici la acea dată, nu se îmbunătăţise prea mult.

Faptul că sistemul bazat pe investigaţia coronerului era discutabil nu era un lucru nou. Sistemul a fost constant o ţintă de atac şi critică de-a lungul celei de a doua jumătăţi a secolului al XIX-lea. Pe de altă parte, acest sistem avea şi un avantaj clar în comparaţie cu sistemul din restul Europei. Morţile subite şi neexplicate nu erau raportate şi investigate imediat de poliţie, ci numai după ce ele erau verificate de coroner, aşa că ele nu căpătau de la început eticheta de cazuri judiciare. Pe măsură ce medicina legală se dezvolta în Europa, englezii progresişti cereau ca funcţia de coroner să fie ocupată de persoane ou cunoştinţe medicale şi de patologie sau cel puţin să li se ceară prin lege coronerilor ca la investigarea cazurilor suspecte să solicite colaborarea unui medic patologist. Criticii sistemului erau însă conştienţi că chiar dacă această procedură s-ar pune în practică, ea nu ar duce neapărat la descoperirea crimelor datorate violenţei. Aceasta din cauză că singurii patologi existenţi în Anglia erau cei ce lucrau în marile spitale unde se ocupau numai de examinarea deceselor datorate cauzelor naturale. Ei nu puteau să recunoască decât cu greu leziunile ce atrăgeau după sine calificarea de moarte violentă. Mai mult, calea spre toate aceste reforme era împiedicată de ideile preconcepute şi foarte răspândite care considerau autopsiile ca un fel de măcelărire a corpului. Aceste idei preconcepute erau accentuate de sentimentul pe care îl producea vederea condiţiilor de lucru de la morgile din

Anglia.

La începutul secolului al XX-lea, devenise un lucru obişnuit ca unii coroneri, dar numai din Londra şi marile oraşe industriale, să-i consulte pe medicii patologişti. Aceasta nu se făcea numai în cazuri de crime, dar şi în cazurile din ce în ce mai numeroase unde cauza morţii reclama o verificare atentă din motive de siguranţă şi protecţie. În 1903, Consiliul Comitatului Londra a votat o lege care prevedea ca marile spitale să pună totdeauna la dispoziţie un patolog care să acorde asistenţă coronerului, prin executarea autopsiilor. Cei mai mulţi din aceşti medici patologi nu aveau deloc cunoştinţe de medicină legală sau, dacă le aveau, ele erau extrem de vagi.

Trei medici din personalul medical al vestitului spital St. Mary din Paddington constituiau însă o excepţie de la această regulă generală. Chirurgi şi specialişti în medicină internă, ei făcuseră cercetări de patologie şi toxicologie medico-legală numai din pasiune. Aceştia erau dr. A.P. Luff, dr. William Willcox şi dr. Augustus Joseph Pepper.

Aceşti medici se pregătiseră în acest domeniu mai mult mulţumită Scotland Yard-ului decât sistemului bazat pe coroner. Mult timp, coronerii care descopereau dovezile de crimă aveau iniţiativa investigării cazurilor şi a condamnării criminalilor. La rândul lor şi judecătorii de pace făceau acelaşi lucru în cazurile suspecţilor predaţi de „denunţătorii de hoţi”, „de alergători de pe Bow Street” şi de foştii poliţişti. Adesea, coronerii şi judecătorii de pace se ocupau de aceleaşi cazuri sau lăsau cazurile unii pe seama celorlalţi. Scotland Yard-ul era, în ultimul sfert de veac al secolului al XIX-lea, în urma poliţiei criminale de pe continent în privinţa recunoaşterii utilităţii medicinii legale, în practica de zi cu zi a poliţiei. Dar juriştii de la Ministerul de Interne dădeau peste cazuri din ce în ce mai frecvente, care ţineau de Scotland Yard şi în care probele nu erau evidente fără ajutorul cercetărilor de medicină legală.

De aceea, Ministerul de interne a început să caute medici patologi şi chimişti care să se ocupe de aceste probleme. Nimeni nu s-a gândit să înfiinţeze institute de medicină legală în cadrul universităţilor, aşa cum se făcea în Europa. În schimb, au fost aleşi câţiva medici patologi şi chimişti cărora li s-a cerut să colaboreze cu serviciile lor în probleme de criminalistică. Între timp, aceştia continuau să lucreze la spitalele lor. Ei au primit titlurile de „patologi şi analişti ai Ministerului de interne”. Cei mai capabili dintre ei erau Luff, Willcox şi Pepper şi acest lucru este dovedit de câteva succese remarcabile pentru epoca lor.

În 1901, Pepper a identificat un cadavru care stătuse într-un canal de scurgere timp de trei ani de zile, cadavrul lui Camille Holland, victima crimei de la ferma Moat din Essex. Mai mult, el a reuşit să stabilească, după rănile ce provocaseră moartea, că era vorba de o crimă şi nu de o sinucidere, aşa cum se presupusese. Pepper a rezolvat şi alte două cazuri importante: cazurile Druce şi Devereux. Metodele lui atente şi competente au contribuit enorm la contrabalansarea prejudecăţilor în legătură cu repulsia faţă de patologie în general („ştiinţa bestială”) şi faţă de patologia medico-legală, în particular. În 1908, Pepper şi-a dat demisia din postul său de medic patolog principal de la spitalul St. Mary, oferind postul unuia din elevii lui, în vârstă de 33 ani, Bernard Spilsbury, dar a continuat să-şi execute funcţia de medic patolog al Ministerului de interne.

Aceasta era, în mare, situaţia medicinii legale din Anglia în dimineaţa zilei de 14 iulie 1910, când Pepper a coborât în pivniţa casei Crippen de pe Hilldrop Crescent pentru a examina rămăşiţele cadavrului ce tocmai fuseseră dezgropate. Şi-a dat seama de la prima vedere că criminalul era un bun cunoscător al anatomiei. Acesta nu înlăturase numai capul şi membrele dar extrăsese şi toate oasele din cadavru. Criminalul le distrusese sau le ascunsese în altă parte, pentru a împiedica identificarea

după schelet. Toate părţile cadavrului care ar fi putut indica sexul victimei fuseseră înlăturate. Lipseau părţi însemnate din muşchi şi din piele.

Pepper a cerut ca rămăşiţele să fie scoase din pământ cu atenţie şi duse la morga din Islington. În ziua de 15 iulie el a examinat masa de carne timp de câteva ore. El a descoperit printre rămăşiţele din cadavru o bucată de la gulerul unei pijamale cu o etichetă pe care scria „Jones Bros, Holloway Ltd”. Acest indiciu potenţial îi putea permite lui Pepper să spere că ucigaşul, cu toată grija lui, mai comisese şi alte greşeli. Examinând starea în care se aflau părţile cadavrului, se putea preciza, cu destulă siguranţă, faptul că ele nu stătuseră sub duşumeaua pivniţei mai mult de 2 luni. Organele interne care puteau fi recunoscute (inima, plămânii, esofagul, stomacul, ficatul, rinichii şi pancreasul) nu prezentau semne de vreo boală organică. După aceasta, Pepper a predat resturile lui Willcox pentru ca acesta să verifice dacă nu există urme de otrăvire. Deocamdată nu putea înainta mai mult cu cercetările sale. Nu avea în faţă decât o masă de carne, grăsime şi piele, de neidentificat, şi câteva fire de păr. Lungimea părului şi vesta puteau sugera faptul că rămăşiţele proveneau de la o femeie, dar aceasta era numai o presupunere.

Între timp, la 15 iulie, Richard Muir, pe care l-am mai întâlnit în capitolul despre dactiloscopie, a preluat conducerea investigaţiilor. Muir era perfect conştient că „afacerea Crippen” nu va deveni niciodată „cazul Crippen” dacă nu se va dovedi că rămăşiţele din pivniţă aparţineau într-adevăr Corei Crippen.

Prietenele Corei au afirmat îndată; atuacucând le-a fost arătată, că soţia lui Crippen purtase într-adevăr o astfel de vestă. Dar faptul acesta nu era suficient pentru a constitui o probă.

La început, Pepper nu i-a putut oferi lui Muir un material care să poată fi folosit. Dar, după ce a mai

cercetat cadavrul, el a mai descoperit o bucată de piele de aproximativ 14/18 cm cu câteva fire de păr pe margini, ce părea că provine din regiunea pubiană. S-ar fi putut ca pielea să fie de la abdomen. Structura ţesutului însă era destul de ciudată. Un astfel de ţesut dur putea proveni din plicaturarea pielii după moarte. Dar lui Pepper, care fusese decenii la rând chirurg, i s-a părut că recunoaşte o cicatrice provenită de la o operaţie. Chestionând numeroşii prieteni ai Corei, Muir a aflat că dispăruta suferise o histerectomie la New York.

În acest moment, Scotland Yard-ul a alertat toate posturile de poliţie prin transmiterea unor descrieri amănunţite ale lui Crippen şi Ethel Le Neve. Descrierea a fost trimisă şi tuturor vapoarelor ce plecau din Anglia. O astfel de descriere a ajuns în mâinile căpitanului transatlanticului britanic *Montrose*. La 20 iulie, *Montrose* făcuse o escală la Antwerp. Printre pasagerii care s-au urcat se afla şi un oarecare John Philo Robinson însoţit de fiul său John. În cea de a doua zi a traversării Atlanticului, căpitanul Kendall a observat că John Robinson avea gesturi extrem de feminine de a mânca. Observându-le mai atent comportarea, el şi-a dat seama că raporturile dintre cei doi semănau mai degrabă cu cele dintre doi îndrăgostiţi decât dintre tată şi fiu. A transmis prin radio bănuielile sale proprietarilor liniei maritime, care au luat legătura cu Scotland Yard-ul. În ziua de 23 iulie, inspectorul şef Dew şi sergentul Mitchell s-au urcat la bordul transatlanticului rapid *Laurentic*. Ei au ajuns din urmă şi depăşit transatlanticul *Montrose*, care a acostat la Québec în ziua de ’3, 1 iulie, reuşind să-i aresteze pe cei doi Robinsoni care s-au dovedit într-adevăr a fi Crippen şi Ethel Le Neve. Când au ajuns din nou în Anglia ou cei doi arestaţi, la 10 august, nu ştiau că numai cu două zile înainte Pepper descoperise „cheia patologică” care putea conduce la identificarea cadavrului.

Pepper petrecuse trei săptămâni de zile examinând

bucata de piele. Provenea pielea de la abdomen? Era similară cicatricea cu cele rezultate dintr-o operaţie abdominală de felul aceleia la care fusese supusă Cora Crippen? Aceste întrebări erau atât de spinoase încât el l-a consultat pe fostul său elev Spilsbury. Spilsbury studiase la microscop timp de 20 de ani diferite ţesuturi şi se ocupase cu deosebire de fenomenul formării cicatricilor.

Ideea de a folosi cicatricile ca mijloc de identificare şi pentru a stabili existenţa anumitor răni vechi nu era cu totul nouă. De această problemă se ocupase şi Devergie. Printre alte descoperiri, el sugerase că cicatricile neobservabile pot fi făcute vizibile prin baterea pielii. Supuse la un astfel de proces, cicatricile se evidenţiau prin apariţia pe piele a unei zone de culoare mai palidă în zona pielii înroşite. Devergie se ocupase şi de problema diferenţierii cicatricelor provenite de la boli şi de la răni.

Dar multe studii au mai trebuit să fie făcute până ce metodele histologice au fost îmbunătăţite. Histologia era încă la începuturile ei când Pepper şi Spilsbury au examinat bucata de piele descoperită în pivniţa casei Crippen. Presupunerea că puţinele fire de păr descoperite proveneau din regiunea pubiană nu era suficientă pentru a stabili precis locul din oare provenea. Ei puteau să-şi dea seama că au dreptate numai dacă găseau ataşat de piele un ţesut muscular sau nervos caracteristic regiunii abdominale dintre pubis şi ombilic. Într-adevăr, ei au fost norocoşi, întrucât o parte a muşchiului drept de pe peretele abdominal, câteva aponevroze şi nervi, şi câţiva muşchi mai mici ataşaţi de muşchiul drept au fost într-adevăr descoperiţi. Spilsbury a stat zile întregi şi a pregătit lame, a comparat ţesuturile, suprapunându-le pe secţiuni cunoscute ale pereţilor abdominali, înainte de a reuşi, într-adevăr, să demonstreze că bucata de piele aparţinea indubitabil părţii mediene a abdomenului.

Acum ei puteau să se ocupe de cicatrice. La prima vedere, cicatricea se prezenta ca o modificare în formă de

potcoavă a pielii normale. Examinarea la microscop a unei secţiuni din ţesutul din vecinătatea cioatricii evidenţia faptul că cele două margini ale semnului în formă de potcoavă erau foarte diferite. Una dintre ele rezultase evident de la plicaturarea pielii în timpul în care a stat îngropată în pivniţă, din cauză că structura pielii era normală. Dacă în această zonă se puteau observa rădăcini de păr şi toate glandele sebacee, zona cicatrizată prin operaţie se caracterizează, din contra, prin prezenţa unui ţesut dur, lipsit de păr şi glande. O impresiune de pe pielea din jurul cicatricii corespundea exact cu desenul de pe vesta Corei Crippen. Era clar că ţesătura se imprimase pe piele şi-şi lăsase desenul pe ea. Cealaltă margine a semnului în formă de potcoavă era cu totul diferită. Ea consta dintr-o fâşie colorată deschis, dură, ce se lărgea către partea inferioară. Pepper şi Spilsbury şi-au dat seama că această zonă mai lată caracterizează de obicei cicatricile provenite de la operaţii, executate de la ombilic în jos. Presiunea din zona inferioară a intestinelor măreşte partea inferioară a cicatricii.

Alte date care dovedeau prezenţa unei cicatrici rezultate din operaţie au fost oferite de examinarea la microscop a unei secţiuni transversale, care prezenta foliculi piloşi normali şi glande sebacee pe ambele părţi, dar nu şi în zona cicatricii. Această caracteristică era tipică pentru orice incizie chirurgicală şi mai apoi pentru procesul de formare al ţesutului cicatricial. Numai într-un singur loc Spilsbury a descoperit la microscop rămăşiţe ale glandelor sebacee şi câteva particule de grăsime în zona cicatricii propriu-zise. Pepper, în calitatea sa de chirurg cu experienţă, ştia că în sutura rănilor provenite din operaţie, stratul superior al pielii este frecvent îndreptat spre interior, aşa că părţi ale stratului superior cu rămăşiţe de glande puteau creşte în cicatrice. Mai ştia faptul că în multe cazuri, în procesul de formare a cicatricii, semnele Măsate de acul cu care se făcea sutura dispăreau cu

timpul şi nu lăsau decât urme slabe. Într-adevăr, Spilsbury nu a găsit sub microscop decât câteva urme uşoare ale acului de sutură.

La 15 septembrie, după aproape 8 săptămâni de muncă, Pepper şi Spilsbury erau convinşi că bucata de piele pe care o examinaseră provenea din zona abdominală şi că cicatricea corespundea ca poziţie şi tip cu urma lăsată de incizie în histerectomie.

Între timp, nici Willcox şi Luff nu s-au lăsat mai prejos. La 20 august, prin metode pe care le vom discuta mai târziu, Willcox a determinat că organele ce i-au fost date spre analiză conţineau o doză letală de otravă vegetală numită hioscină. Detectivii de la Scotland Yard, pe care Muir îi ţinea ca de obicei într-o ¡activitate febrilă, au. descoperit că în ziua de 17 ori 18 ianuarie, Crippen cumpărase cinci boabe de hioscină de la firma Lewis şi Burrows. În sfârşit, ei au mai aflat că magazinul lui Jones Bros, a cărui nume era pe eticheta bucăţii de material găsită împreună cu cadavrul, vânduse trei perechi de pijamale lui Crippen, în ianuarie 1909. Astfel, la 15 septembrie se părea că lanţul de probe pentru dosarul lui Crippen a fost completat, prin efortul comun al medicinii legale şi detectivilor. Data procesului pentru crimă intentat lui Crippen a fost fixată la 18 octombrie 1910.

Apărătorul lui Crippen, Arthur Newton, era unul din avocaţii cei mai lipsiţi de scrupule din Londra acelui timp. Ştiind ce fel de probe va prezenta acuzarea, el nu a găsit decât o soluţie de scăpare, aceea de a pretinde că resturile găsite în pivniţa lui Crippen nu puteau să provină de la cadavrul Corei Crippen şi că ele se găseau deja acolo când Crippen a închiriat casa de pe Hilldrop Crescent, la 21 decembrie 1905. El se baza că această manevră va reuşi, întrucât şi el împărtăşea dispreţul general al opiniei publice pentru medicina legală. Aceeaşi atitudine o avea şi Alfred A. Tobin, avocatul oare, după sistemul englezesc, urma să pledeze în cazul pregătit de Newton. Tobin era

sigur că putea să aducă în instanţă mulţi contraexperţi care să poată trezi dubii serioase în legătură cu demonstraţiile lui Pepper şi Spilsbury. Dacă juriul ar refuza să accepte cicatricea ca unică probă pentru identificare, apărarea ar câştiga pe jumătate bătălia.

Newton îl cunoştea pe directorul Institutului de patologie de la spitalul Londra, Hubert Maitland Turnbull, şi pe fostul său asistent, Wall. El i-a întrebat dacă nu ar vrea să examineze pretinsa cicatrice a presupusei Cora Crippen, ocazie pe care el le-o oferea cu plăcere. Newton ştia foarte bine că patologii de la Spitalul Londra invidiau într-o anumită măsură pe prestigioşii lor colegi de la St. Mary. Ca urmare, el şi-a dat seama că se putea baza pe afirmaţiile lui Turnbull şi Wall care, cu siguranţă, vor fi în dezacord cu opinia lui Pepper şi Spilsbury. Dacă ei şi-ar arăta dezacordul, aşa cum se aştepta, el îi va face să-şi susţină opinia, obligându-i să apară în instanţă ca experţi împotriva martorilor acuzării.

La 9 septembrie, cei doi medici au examinat bucata de piele. După o examinare superficială, cei doi l-au anunţat pe Newton că bucata de piele nu provenea de la abdomen ci de la coapsă şi că aşa numita cicatrice nu era altceva decât o cută a pielii. Pretinzând că opinia lor nu va servi decât ca o indicaţie confidenţială pentru apărare, Newton i-a convins să-şi exprime opiniile în scris. Când Turnbull a aflat de adevăratele intenţii ale lui Newton, a rămas consternat de superficialitatea cu care examinase bucata de piele. La 17 octombrie, cu o zi înainte de proces, el a mai cerut câteva secţiuni microscopice. Atunci şi-a dat seama cu groază că nu va putea să susţină că pielea provine de la coapsă. La fel de pripită şi vulnerabilă era, gândea el, şi afirmaţia care respingea ideea prezenţei unui ţesut cicatricial. Dar acum era prea târziu. Îşi spusese părerea şi-şi imagina că reputaţia lui se va spulbera dacă îşi va recunoaşte greşeala.

Când a început procesul Crippen, nimeni nu ştia că

victoria va fi de partea unui tânăr care avea să devină darul cel mai mare pe care Anglia îl oferea medicinii legale: Bernard Spilsbury. În ziua de 19 octombrie, la o zi după începerea procesului, Pepper şi Spilsbury au apărut în instanţă ca martori experţi ai acuzării. Ei au arătat juriului bucata de piele păstrată în formol.

La 21 octombrie, Turnbull şi Wall s-au prezentat în instanţă pentru a respinge declaraţiile lui Pepper şi Spilsbury. Argumentele lor, adunate în grabă, constau din următoarele: 1) Pielea nu provenea din regiunea abdominală întrucât îi lipseau aşa numitele *inscrip*tiones *tendinţeae*, adică tendoanele ce leagă marii muşchi vertieali, dispuşi, la orice fiinţă umană, din zona sternului până la pelvis. Mai mult, lipsea *Unea alba*, linia de ţesuturi conjunctive care, de asemenea, se întinde de la stern până la oasele pubiene, adică din regiunea de unde se afirma că ar proveni pielea. În sfârşit, ei afirmau că aponevroza tipică regiunii abdominale nu putea fi observată nicăieri. 2) Presupusa cicatrice nu putea fi luată în consideraţie întrucât nu au putut fi distinse urmele acului de sutură. Pe lângă aceasta, erau prezente părţi ale glandelor sebacee şi corpi graşi care nu au ce căuta într-o cicatrice. Ca urmare, semnul provenea ţie la cutarea pielii produsă prin presiunea vestei care s-a întâmplat să fie prezentă pe acea zonă. Tobin, avocatul apărării, a adăugat că Pepper avea cunoştinţă de operaţia abdominală suferită de Cora la data când a eXamipat pielea. Cicatricea pe care Pepper pretindea că o găsise servea pursimplu o idee preconceptă.

În momentul în care Tobin a făcut aceste acttzaţii, mai era încă sigur pe el. El a presupus că dezacordul experţilor va pr-dpee confuzie printre juraţi. Încrederea lui a crescut şi mai mult când Pepper a declarat cu modestie că Spilsbury, elevul său, făcuse investigaţii microscopice şi că acesta va da personal toate explicaţiile. Dar în definitiv cine era Spilsbury? Cum putea un tânăr necunoscut să

impresioneze pe juraţi?

La 20 octombrie şi apoi şi la 21 octombrie, Spilsbury a depus mărturie în instanţa de la Old Bailey. În vârstă de 33 de ani, înalt, zvelt, cu o înfăţişare plăcută şi tinerească, ce inspira încredere, el nu se potrivea deloc cu imaginea unui oaspete obişnuit al morgilor, îmbrăcat elegant, cu o garoafă la butonieră, el stătea în instanţă explicând cu o voce clară şi puternică, producând o impresie excelentă asupra judecătorului şi a juriului.

Deşi tatăl său fusese farmacist, Spilsbury nu arătase în copilărie o înclinaţie deosebită pentru ştiinţe. A devenit student la medicină mai mult dintr-o întâmplare decât din vreo înclinare deosebită. Prin natura sa un tânăr rezervat, el nu şi-a făcut prieteni printre colegii de facultate. A dat impresia că e lipsit de pasiuni şi interese deosebite până în anul de studiu în care a asistat la cursurile şi demonstraţiile lui Pepper şi când el însuşi s-a aplecat asupra microscopului. Atunci a descoperit că nu era menit să devină medic practician. Patologia şi histologia îl fascinau. Din 1902 s-a dedicat studiului acestor ştiinţe cu atâta pasiune încât a uitat să-şi dea examenele de medic. A reparat această greşeală mult mai târziu când foştii lui colegi deveniseră de multă vreme medici prosperi. În acest timp, el muncise din greu în morgi şi laboratoare, singur şi cu tenacitate, urmărind unele modificări ale ţesuturilor pe care nici Pepper nu reuşise să le observe.

El nu era, aşa cum va arăta viitorul, un inovator plin de dinamism, ci un om practic, cu un ascuţit spirit de observaţie. La autopsii îşi folosea ambele mâini cu o extraordinară rapiditate şi dexteritate. În 1910, el acumulase atâta experienţă în legătură cu modificările patologice din ţesuturi încât putea să recunoască cu ochiul liber ceea ce alţii nu reuşeau să vadă nici la microscop. Probabil că el nu putea să se laude cu nimic deosebit în domeniul teoretic, dar el era persoana de care medicina legală britanică avea nevoie în perioada primului deceniu

al veacului al XX-lea, o persoană în care marele talent de medic legist să se întâlnească cu o înfăţişare expresivă şi ou echilibrul unui adevărat gentleman. A fascinat juriul şi pe judecători cu farmecul său. Tobin urma să vadă acest farmec în plină acţiune. Dar, la început, Tobin a încercat să scape de „al doilea martor” pe motivul că fiind elevul lui Pepper nu va avea desigur decât aceleaşi opinii ca şi profesorul lui.

La aceasta, Spilsbury a dat următorul răspuns: „Faptul că am lucrat cu domnul Pepper nu a avut nicio influenţă asupra opiniei pe care mi-am exprimat-o aici. Faptul că citisem în ziare că Belle Elmore suferise o operaţie nu a avut niciun efect asupra opiniei pe care mi-am exprimat-o. Nu am nicio îndoială că aceasta este o cicatrice. Am o situaţie independentă, sunt responsabil de opiniile pe care le exprim, şi ele se bazează pe propriile mele cunoştinţe ştiinţifice, care nu sunt în niciun fel influenţate de vreo presupusă legătură cu domnul Pepper”.

După aceasta şi-a prezentat argumentele sale, dând lovitură după lovitură lui Turnbull şi Wall. Nu ştiu oare experţii apărării *că înscri priones tendinţeae* nu pătrund în piele, ci doar în muşchii care au fost înlăturaţi de către criminal? Nu ştie Turnbull că *linea alba* nu apare la suprafaţa pielii, ci numai la punctele de întâlnire a anumitor tendoane? În cazul de faţă, acele tendoane au fost înlăturate odată cu muşchii. În privinţa aponevrozelor pe care Turnbull şi Wall nu reuşiseră să le găsească, el era încântat să le arate. Spilsbury a luat o probă din formol cu ajutorul unei pense şi le-a arătat membrilor juriului o bucată de tendon. Judecătorul, lordul Alverstone, s-a aplecat mai în faţă, încruntându-se. L-a întrebat pe Turnbull ce avea de spus. Turnbull a răspuns evaziv. Dar Alverstone a continuat să exercite presiuni asupra lui: „Te rog să răspunzi într-un fel sau altul; este cât se poate de important. Există acolo vreun tendon sau nu?”

Neavând nicio scăpare, Turnbull a răspuns: „Da”.

Wall, pus în aceeaşi situaţie dificilă, a trebuit să fie şi el de acord.

Cu toate acestea, chiar şi după această înfrângere, Turnbull şi Wall au refuzat să recunoască că pe bucata de piele se găsea o cicatrice. Spilsbury nu şi-a pierdut nici de data aceasta cumpătul, îşi adusese câteva lame microscopice cu el şi s-a oferit să arate celor doi medici dovezile pe care şi-a bazat concluziile.

A fost adus un microscop şi juraţii s-au adunat în jurul lui Spilsbury, care a dat explicaţii în legătură cu fiecare secţiune transversală din ţesutul cicatrizat. Le-a arătat felul în care sunt distribuiţi foliculii piloşi şi glandele sebacee şi le-a explicat modul în care rămăşiţele acestor glande pot fi încorporate în cicatrice în timpul suturii chirurgicale. Turnbull rămăsese fără niciun argument în picioare. Îşi găsi refugiu într-o afirmaţie răutăcioasă care sugera că nu te puteai baza pe nişte tineri cu insuficientă experienţă în a lucra cu microscopul. Dar Muir l-a pus la punct cu o remarcă caustică: „Noi nu vorbim aici despre persoane neobişnuite să lucreze cu microscopul, vorbim despre nişte persoane ca domnul Spilsbury”.

La 22 octombrie, după o deliberare care nu a durat mai mult de 27 de minute, juriul a dat verdictul de vinovat. Patru săptămâni mai târziu, la 23 noiembrie, Crippen a fost spânzurat. Dovada bazată pe cicatrice şi demonstraţia lui Spilsbury au ocupat, desigur, coloanele presei britanice. Dar pe lângă aceasta, acest episod a constituit un punct de cotitură în atitudinea opiniei publice engleze faţă de medicina legală. De aici încolo, opinia publică nu se va mai împotrivi cu încăpăţânare dovezilor oferite de patologia medico-legală. Afirmarea lui Spilsbury şi procesul lui Crippen au încununat activitatea lui Pepper, oare începuse cu succesele de la ferma Moat şi cu cazurile Druce şi Devereux. Această schimbare a opiniei publice a marcat începutul unei noi ere în evoluţia patologiei medico-legale.

În următoarele trei decenii, Bernard Spilsbury a dominat cu personalitatea sa noua ştiinţă, atât în aspectele ei pozitive, cât şi în cele negative.

* * *

Trei ani mai târziu, într-o seară în luna ianuarie a anului 1915, inspectorul detectiv Arthur Fowler Neil răsfoia buletinele distribuite zilnic de centrala Scotland Yord-ului circumscripţiilor de poliţie din Londra. Neil se afla atunci în districtul londonez Kentish Town.

Printre foile buletinului a găsit una cu titlul: „Decese suspecte. Pentru informarea dumneavoastră. Acţionaţi şi raportaţi". Alături, erau ataşate câteva articole tăiate din ziar. Un articol provenea din săptămânalul de largă circulaţie, *The News of the World*. (*Ştiri din lume*). Articolul relata următoarele:

La o anchetă a coronerului din Islington s-au investigat împrejurările deosebit de triste în care a decedat o mireasă. Este vorba de Margaret Elizabeth Lloyd în vârstă de 38 de ani, soţia unui comisionar din Holloway. Soţul a declarat că se căsătorise nu de mult în localitatea Bath. După o călătorie la Londra, tânăra soţie s-a plâns de dureri de cap şi ameţeală; soţul a dus-o la un medic care i-a dat o reţetă. În dimineaţa următoare, tânăra soţie s-a simţit mai bine şi în timpul zilei a mers să facă cumpărături. La 7, 30, a spus că va face o baie şi după aceea ea a fost foarte bine dispusă. Un sfert de oră mai târziu, soţul a plecat de acasă şi s-a întors la 8 şi un sfert, aşteptându-se să-şi găsească soţia în salon. Întrucât nu era acolo, a întrebat gazda ca după aceea să intre în baia în care era întuneric. A aprins lampa de gaz şi şi-a găsit soţia sub apă, în cada plină, pe trei sferturi. În ziua următoare, soţul a găsit o scrisoare printre lucrurile decedatei, dar nu a găsit nicio aluzie care să-i sugereze că ea avea de gând să-şi ia viaţa.

Dr. Bates a declarat că moartea se datora asfixiei prin

înec. Gripa împreună cu baia fierbinte au putut cauza un „atac sincopal”.

Articolul din ziar era destul de recent. Ancheta coronerului avusese loc în ziua de 22 decembrie 1914, la 4 zile după moartea Margaretei Elizabeth Lloyd. Casa în care murise victima era pe strada Bismarck nr. 14, în Highga-te, adică chiar în circumscripţia lui Neil.

A doua tăietură din ziar era mult mai veche. Era datată 14 decembrie 1913 şi conţinea raportul asupra anchetei ţinută de un coroner la 13 decembrie, în localitatea Blackpool. În articol se scria:

„Moartea bruscă a unei mirese. Înecată după un şoc într-o baie fierbinte. Doamna George Smith de pe str. Kimberley nr. 80, Portsmouth, care s-a căsătorit în urmă cu şase săptămâni, a decedat subit, într-o pensiune din Blackpool.

Soţul ei, care a depus mărturie la ancheta de sâmbăta, a declarat că nu avea nicio ocupaţie. O cunoscuse pe soţia sa, de profesie soră medicală, cu trei luni mai înainte şi se căsătorise cu ea de şase săptămâni. Miercurea trecută ei au venit la Blackpool şi au închiriat câteva camere în str. Regent nr. 16.

În timpul călătoriei, soţia s-a plâns de dureri de cap şi întrucât nici la sosire nu se simţea bine s-a dus la un medic. Vineri seara a făcut o baie fierbinte. Întrucât ea stătuse prea mult în baie, soţul a strigat-o, dar nu a primit niciun răspuns. Intrând în baie şi-a găsit soţia înecată în cadă.

Dr. Billing a afirmat că examenul postmortem a arătat că inima era mărită şi afectată. El a conchis că fierbinţeala apei a acţionat asupra inimii şi într-un acces sau leşin, neajutorată, s-a înecat”.

În afară de tăieturile din ziar, inspectorul Neil a mai găsit şi o scrisoare de la Blackpool, scrisă de un oarecare Joseph Crossley, proprietarul pensiunii unde decedase doamna Smith. Trecuse mai mult de un an de la accident

când domnul Crossley a citit din întâmplare articolul din *The News of the World*, referitor la moartea Margaretei Elizabeth Lloyd. Fusese izbit de asemănarea dintre cele două cazuri şi scrisese poliţiei cerându-i să cerceteze cazul.

Similitudinea dintre cele două decese survenite într-o cadă de baie era atât de izbitoare încât Neil s-a hotărât să facă şi el cercetări. În seara următoare, s-a dus pe strada Bismark, la nr. 14. Pensiunea aparţinea unei oarecare doamne Blatch. Dormitorul era la ultimul etaj, iar baia era pe scări, la palierul dintre cele două etaje. La 17 decembrie 1914, a spus doamna Blatch, Lloyd închiriase dormitorul şi baia, dar avea acces şi la salon. Ea observase că el a examinat cu atenţie baia înainte de a semna contractul de închiriere. Doamna Blatch l-a descris pe Lloyd ca fiind de înălţime mijlocie, cu un trup atletic, între 40 – 50 ani şi cu o înfăţişare destul de comună dacă nu ar fi avut o privire foarte expresivă. În noaptea zilei de 17 decembrie a întrebat de numele unui doctor, spunând că soţia lui nu se simţea bine. Doamna Blatch l-a trimis împreună cu amabila lui soţie la doctorul Bates. În ziua următoare, doamna Lloyd s-a simţit mai bine. Înainte de a pleca la o plimbare, după-amiază, doamna Lloyd a rugat-o pe gazdă să-i pregătească baia pentru acea seară. Când ea şi cu soţul s-au reîntors, la 7, 30, cada era pregătită. Doamna Blatch s-a dus în bucătărie. Mai târziu ea a auzit din baie o plescăitură. Puţin mai târziu, a auzit pe cineva cântând la acordeon în salon. S-a gândit că trebuie să fie domnul Lloyd, care stătea în salon în timp ce soţia lui făcea baie. Puţin mai târziu s-a auzit sunetul clopotului de la intrare. A deschis şi l-a văzut pe Lloyd în faţa uşii. El a spus că se dusese să cumpere roşii pentru cină şi uitase cheia. Apoi a întrebat-o dacă soţia lui coborâse deja în salon. Întrucât ea nu apăruse încă, el a urcat la etaj. Imediat l-a auzit strigând după ajutor. Urcând în grabă scările, doamna Blatch l-a găsit pe Lloyd scoţându-şi soţia

din baie. I-a strigat doamnei Blatch să se ducă şi să-l aducă imediat pe dr. Bates. Dar dr. Bates nu mai putea fi de niciun ajutor. Doamna Lloyd se înecase. Lloyd a mai rămas acolo numai atât timp cât au durat formalităţile funeraliilor şi apoi s-a mutat. Doamna Batch nu ştia unde plecase.

Neil a inspectat baia. Cada de metal avea 127 cm la bază şi 167 cm în partea de sus. Nu-şi putea deloc imagina cum putea un adult să se înece într-o asemenea cadă. În ziua următoare, Neil s-a dus la dr. Bates. Medicul a confirmat rolul său în acest caz. Doamna Lloyd era destul de letargică când soţii Lloyd au venit în cabinetul lui. De fapt, numai soţul a vorbit. Bates a crezut că doamna era „febrilă" şi i-a prescris un antipiretic. În privinţa accidentului din cada de baie, în momentul când el a ajuns nu se mai putea face nimic. Era clar că doamna Lloyd se înecase. Văzuse că are puţină spumă albă la gură. Cu siguranţă, era un caz de înec din cauza unei stări de leşin. Cu grijă, Neil a întrebat medicul dacă nu observase vreo urmă de violenţă pe corpul victimei. Bates a declarat că nu. Când, la dispoziţia coronerului, a făcut autopsia a observat o mică vânătaie deasupra cotului stâng, dar aceasta nu putea fi considerată un semn de violenţă. Putea să provină de la o mişcare convulsivă. Ancheta a considerat că moartea se produsese accidental. Bates nu putea să mai ofere şi alte informaţii, în afară de un singur lucru care îl şocase. Llyod nu păruse că fusese afectat câtuşi de puţin de decesul soţiei şi comandase sicriul cel mai ieftin. Neil l-a rugat pe doctorul Bates să-l anunţe imediat dacă va mai auzi, vreodată, ceva nou de Lloyd.

În timp ce Neil pleca din cabinet, a dat peste sergentul detectiv Dennison. Dennison auzise că Neil investiga acel caz şi avea de raportat ceva. Cunoştea pe o oarecare domnişoară Lokker ce ţinea o pensiune în Highgate. Iniţial Lloyd intenţionase să închirieze o cameră acolo şi se dusese să o vadă. Dar îl interesase mai mult baia şi în special cada din baie. Prima constatare a fost că

„se putea sta întins în ea”. Domnişoarei Lokker i s-a părut comportarea lui atât de ciudată încât a refuzat să-l mai primească în pensiunea ei.

Neil s-a reîntors la birou şi a început să organizeze vânătoarea lui Lloyd. În 24 de ore, datele au început să se acumuleze. Exista un testament la o secţie a înaltei curţi de justiţie ce se ocupa de testamente şi succesiuni, pe care Margaret Lloyd, născută Lofty, îl făcuse în după-amiaza zilei de 18 decembrie, cu trei ore înainte de survenirea decesului. Testamentul lăsa ca unic moştenitor pe soţul ei, George Lloyd. În aceeaşi după-amiază, doamna Lloyd şi soţul ei s-au dus la Banca de economii de pe Muswell Hill pentru a-şi retrage economiile. Un alt raport indica că Lloyd luase legătura cu avocatul W.T. Davies de pe strada Uxbridge căruia i-a predat testamentul pentru executare.

La 12 ianuarie, doctorul Bates l-a rugat pe inspectorul Neil să treacă pe la el. I-a arătat lui Neil un chestionar primit de la compania de asigurări Yorkshire din Bristol. Compania dorea să cunoască împrejurările în care se produsese accidentul fatal al doamnei Lloyd, din cauză că, în ziua de 14 decembrie 1914, doamna Lloyd, pe atunci încă Margareta Lofty, dar logodită cu Lloyd, încheiase o poliţă de asigurare pe viaţă în valoare de 700 de lire, iar Lloyd era desemnat unicul ei succesor.

Neil a cerut doctorului să amâne un timp trimiterea răspunsului. Era sigur că se află pe urma unui caz neobişnuit. În aceeaşi zi a trimis un rezumat al cercetărilor sale poliţiei din Blackpool. În scrisoare a introdus şi tăietura din ziarul editat la Blackpool şi a cerut şi alte date despre acel caz. La 12 ianuarie a primit răspunsul de la Blackpool. Conţinea mai mult decât îndrăznise să spere. În după-amiaza zilei de 10 decembrie 1913, George Joseph Smith, un domn din Portsmouth, a tras la pensiunea doamnei Crossley, de pe strada Regent. Era însoţit de soţia sa Alice, o femeie grasă, dar destul de drăguţă, în vârstă de 25 de ani, al cărei nume de domnişoară era Burnham.

Smith se interesase mai întâi de camere la pensiunea unei oarecare doamne Marden. Aflând că doamna Marden nu avea baie, a renunţat să mai închirieze camera. La pensiunea Crossley a închiriat camera numai după ce a inspectat baia. Era instalată la etajul al II-lea, exact deasupra bucătăriei. Familia Smith s-a mutat la pensiune chiar în după-amiaza acelei zile. Smith a rugat-o pe doamna Crossley să-i recomande un doctor pentru că soţia lui avea dureri îngrozitoare de cap după călătorie. Doctorul George Billing a auzit sufluri cardiace nesemnificative când a examinat-o pe doamna Smith. I-a prescris puţină heroină şi cafeină. În dimineaţa următoare, doamna Smith s-a simţit mai bine şi a făcut o plimbare mai lungă cu soţul ei. La 6 seara, a cerut să i se pregătească baia. La ora 8, Smith şi soţia lui s-au dus în camera lor de la etaj. Familia Crossley locuia în bucătărie. La puţin timp după aceea ei au observat că tavanul bucătăriei s-a umezit într-un anumit loc. În timp ce discutau şi se întrebau ce se întâmplase, s-a auzit clopoţelul de la intrare. În faţa uşii era Smith oare a spus că fusese plecat în oraş să cumpere ouă pentru micul dejun. Când i-au spus despre pata de pe tavan, s-a repezit pe scări la etaj. Într-o clipă, l-au auzit strigând: „Aduceţi un doctor; aduceţi pe doctorul Billing, el o cunoaşte”. Billing a venit în câteva minute. L-a găsit pe Smith în baie ţinând capul soţiei deasupra apei. Apa era până la piept. Pentru că doamna Smith era foarte grea, Smith şi Billing au soos-o cu dificultate din cadă şi au întins-o pe duşumea. Billing nu a observat niciun semn de violenţă, dar atunci nici nu o examinase prea atent. Mai târziu nu şi-a mai putut aminti nici în ce parte a băii era capul victimei. Coronerul care se ocupa şi de un alt deces în acel timp fusese foarte grăbit. El a constatat următoarele: „Atac de inimă în cada de baie. Înec accidental”. Domnul Smith s-a certat cu familia Crossley în legătură cu suma ce o avea de plătit pentru chirie şi a dispărut.

Raportul poliţiei din Blackpool nu conţinea nicio indicaţie în legătură cu adresa actuală a lui Smith, dar prezenta câteva fapte importante în legătură cu căsătoria acestuia cu Alice Burnham. O întâlnise pe Alice la Southsea unde aceasta lucra ca soră particulară. La acea dată îngrijea un bărbat în vârstă. Ea avea numai 27 lire, dar îi împrumutase tatălui ei Charles Burnham suma de 100 lire. La câteva zile după prima întâlnire cu Smith, ei s-au logodit. La 30 octombrie, la mai puţin de două luni, s-au căsătorit la Southsea. Cu o zi înaintea nunţii, mireasa a încheiat o asigurare în valoare mai mare de 500 lire. Imediat după nuntă, Smith i-a cerut socrului să-i înapoieze cu dobânda cele 100 de lire. Dovada influenţei pe care Smith o avea asupra soţiei sale era întărită de faptul că ea şi-a ameninţat tatăl că îl va „da în judecată dacă nu-i va înapoia banii”. La 8 decembrie, cu două zile înainte de plecarea în tardiva călătorie de nuntă, Alice Smith a redactat la Portsmouth un testament în favoarea soţului ei. Patru zile mai târziu ea zăcea moartă în cada băii din pensiunea Crossley.

La 23 ianuarie, inspectorul Neil a luat legătură cu Sir Charles Mathews, directorul biroului de procuratură. I-a spus că e convins că Lloyd şi Smith sunt una şi aceeaşi persoană, un bărbat care şi-a imaginat un sistem de a omorî femei cu scopul de a le moşteni. Mathews a răspuns: „Mi se pare incredibil ca un bărbat să omoare două femei, înecându-le în cada de baie. Nu am auzit niciodată despre aşa ceva în lunga mea carieră”. Cu toate acestea, el l-a încurajat pe Neil să-şi continue cercetările şi, dacă putea, să-l aresteze pe Lloyd.

O oră mai târziu, Neil i-a cerut doctorului Bates să trimită companiei de asigurări Yorkshire un raport favorabil cu privire la decesul doamnei Lloyd. El se baza pe faptul că Smith ori Lloyd, indiferent care era numele escrocului, va lua legătura cu avocatul Davies de îndată ce va auzi că societatea de asigurări era gata să onoreze

poliţa. Biroul lui Davies era păzit zi şi noapte. În ziua de 1 februarie 1915 un bărbat a cărui înfăţişare corespundea cu descrierea lui Lloyd şi Smith s-a apropiat de uşa biroului. Neil l-a acostat şi s-a prezentat. „Sunt inspectorul detectiv Neil de la poliţia metropolitană a Londrei. Dumneavoastră sunteţi John Lloyd, nu-i aşa?”

„Da, eu sunt”.

„Acelaşi John Lloyd a cărui soţie s-a înecat în cada de baie în noaptea de 18 decembrie, anul trecut, pe strada Bismarck din Highgate?”

„Da, acelaşi”.

„Din cercetările mele am toate motivele să cred că sunteţi aceeaşi persoană cu John Smith, a cărui soţie a fost găsită înecată în baie, la trei săptămâni după căsătorie, în 1913, la Blackpool. Căsătoria cu domnişoara Lofty, ultima dumneavoastră mireasă, aţi contractat-o la Bath, Bristol, sub numele Lloyd”.

„Da, e adevărat, dar asta nu dovedeşte că numele meu este Smith. Nu ştiu nimic de numele Smith pentru că numele meu nu este Smith”.

„L-am studiat pentru o clipă”, scria Neil mai târziu. „Şi în ziua de azi mă întreb ce puteau găsi femeile la un astfel de individ. Chipul palid, trăsăturile grosiere, gura mare, senzuală indicau ceea ce de fapt orice om obişnuit ar califioa imediat ca o înfăţişare respingătoare. Foarte bine, am spus, am să vă reţin pentru faptul că aţi depus mărturie falsă, sub jurământ, la biroul stării civile”.

Bărbatul s-a întors brusc cu o privire ofensată către inspector. „A” spuse el „dacă faci caz de asta, aş putea spune foarte bine că sunt Smith”.

Neil credea că ghicise motivul pentru care individul recunoscuse acest lucru. Criminalului îi era probabil teamă că fusese descoperit şi credea că va scăpa dacă va admite această vină minoră, în orice caz, Neil îşi atinsese primul scop. Lloyd-Smith era arestat sub acuzaţie de „mărturie falsă”. Sir Charles Mathews era uimit. Bernard Spilsbury a

fost rugat să se ocupe de partea medicală a misteriosului caz. Spilsbury, acum în vârstă de 37 ani, devenise cel de al doilea patolog al Ministerului de interne. El lucra alături de William Willcox. Întrucât Willcox se specializase din ce în ce mai mult în toxicologie, Spilsbury îşi asumase dificultatea principală a expertizei morfologice. Îşi luase o casă în Londra pentru a putea fi la dispoziţie, zi şi noapte, când era nevoie de autopsii. Lumina de la fereastra de la etaj stătea aprinsă până dimineaţa. Spilsbury îşi petrecea cea mai mare parte a timpului în micul lui laborator de acasă. Soţia lui îl vedea foarte rar. Aştepta al doilea copil şi avea crize de apendicită. Trăia cu teama că va fi necesară o operaţie în timpul sarcinii. Dar problemele familiale de această natură nu puteau să-l îndepărteze pe Spilsbury de la activitatea lui. Treptat, dându-şi seama sau nu, şi-a asumat nu numai sarcina de medic legist al Ministerului de interne şi consultant al coronerilor din Londra, ci şi pe aceea de ajutor direct al poliţiei. Mai târziu s-a pus pe seama lui faptul că a sfătuit Scotland Yard-ul în legătură cu necesitatea ca detectivii să fie asistaţi totdeauna la locul crimei de un specialist în medicină legală.

La 4 februarie, Spilsbury s-a dus la cimitirul din Islington pentru a participa la exhumarea lui Margaret Elizabeth Lloyd. Sarcina lui era de a descoperi dacă tânăra femeie s-a înecat accidental sau fusese înecată cu forţa. Aceasta era una din cele mai vechi şi discutate probleme din istoria medicinii legale.

În Roma antică, Galenus fusese primul care încercase să definească natura înecului accidental. El a presupus că victima deceda din cauză că înghiţea prea multă apă, producându-se astfel o dilatare excesivă a stomacului. Numai în secolul al XVII-lea, anatomistul Sylvius a elaborat teoria că moartea prin înec rezulta din penetrarea apei în plămâni. La acea dată cei mai buni medici l-au ridiculizat. De-abia la sfârşitul secolului al XVII-lea, medicul patolog Morgagni a demonstrat, înecând câini şi pisici, că plămânii

conţineau după moarte un fluid apos şi spumos. Dar, la sfârşitul lui 1892, medicul francez Cuvillier a încercat să combată teoria prin curajoase experienţe făcute pe propria-i persoană. Până în 1915 se acumulaseră un număr de date practice cu privire la acest subiect, rod al cercetărilor unui grup internaţional de savanţi: francezul Brouardel, austriecii Hofmann, Paltauf, Wachholz şi Horoszckievici, italianul Carrara, finlandezul Fagerlund şi germanii Revenstorf. Ultimul, cu deosebire, a făcut numeroase experimente pentru a descoperi simptomele ce diferenţiază moartea subită a unui înotător de înecul involuntar, de înecul prin forţă sau din orice alte cauze naturale. Toţi se ocupau de fapt de o problemă care fusese ridicată pentru prima dată de chinezii antici: cum să diferenţiezi un om care a murit în apă din cauza unui atac de cord, din cauze accidentale, de un altul ucis în apă sau aruncat în apă după moarte.

Printre semnele externe ale înecului voluntar s-a constatat că victimele au spumă la gură şi nas şi piele de găină; printre semnele interne se remarcase o umflare a pulmonilor cu aer, o distensie, ca a unui balon, a cărei cauză era încă controversată. Paltauf, la Praga, observase şi sufuziuni de sânge sub pleură, aparent cauzate de o rupere a veziculelor pulmonare. Laringele şi bronhiile mai mari erau pline cu spumă.

Următoarele trei observaţii păreau însă că sunt cele mai importante:

1) Apa şi alte fluide intră în venele plămânilor prin plămâni şi de acolo ajung în cavităţile stingi ale inimii. Aparent, fluidul nu merge mai departe din cauză că circulaţia se opreşte. Totuşi, în zona în care a ajuns, sângele este diluat de apă. Dacă această diluare poate fi demonstrată, este clar că moartea a fost provocată de înec şi că victima a intrat în apă vie, adică cu inima încă bătând. Brouardel a încercat să numere hematiile din cordul drept şi stâng al inimii, pentru a stabili dacă diluţia

avusese loc în cordul stâng.

2) Orice apă conţine vietăţi şi plante microscopice. Prezenţa algelor este un lucru obişnuit. În 1904, Revenstorf a arătat că în 95% din cazurile de înec prin accident sau violenţă observase în ţesuturile pulmonare prezenţa scheletelor de diatomee. Din nefericire, s-a constatat că apa şi algele pot pătrunde şi în pulmonii cadavrelor aruncate în apă. Dar, în astfel de cazuri, nici apa şi nici algele nu par să penetreze regiunile mai profunde ale pulmonilor. Ca urmare, dacă se găsesc alge în regiunile mai profunde se poate presupune, cu o anumită siguranţă, că decesul a survenit din cauza înecului.

3) Apa poate fi găsită, de asemenea, şi în stomacul celor înecaţi. Dacă apa este limpede, aceasta nu dovedeşte înecul. Şi aici trebuie să se facă anumite distincţii. În afară de alge, stomacul unei persoane înecate poate să conţină un amestec de aer, apă şi spumă rezultat din activitatea convulsivă a muşchilor stomacului în timpul tusei şi a înghiţirii. La persoanele în viaţă, mişcările intestinale şi stomacale sunt destul de violente în agonia morţii şi, ca urmare, numai la cei vii acest amestec ajunge până în duoden. Fagerlund, care lucra pe atunci în Helsingfors, a scos în evidenţă acest fapt în 1890. De atunci, aceste constatări au fost verificate în multe alte ţări şi datele au fost confirmate de fiecare dată.

Se poate spune, aşadar, că existau metode de diagnosticare a deceselor prin înec, survenite la puţin timp înainte de autopsie. Era mai dificil să se stabilească dacă moartea a survenit prin ţinerea unei persoane forţat sub apă sau înainte de aruncarea în apă. Problema era foarte complicată şi devenea mai simplă numai dacă victima rezista destul de viguros. O astfel de rezistenţă ar fi forţat criminalul să strângă tare victima, fapt care ar fi provocat numeroase vânătăi şi zgârieturi. Pe de altă parte şi sinucigaşii se răneau adesea când săreau în apă sau când, prea târziu, încercau să se salveze. Câteodată, era

imposibil să se facă această distincţie.

Spilsbury a examinat mai întâi ultima victimă a lui Lloyd-Smith. A cercetat corpul, centimetru cu centimetru, căutând semne de violenţă, dar în zadar. În afară de echimoza nesemnificativă de pe cot, pe care o menţionase şi dr. Bates, el a mai descoperit doar două puncte de sânge extravazat sub braţul stâng. Acestea nici nu puteau fi măcar văzute cu ochiul liber, aşa că nu puteau fi considerate dovezi de violenţă. Spilsbury a examinat tot corpul pentru a descoperi cel mai minor semn al vreunei boli circulatorii sau cardiace, care ar fi putut explica întreruperea bruscă a circulaţiei în timp ce victima făcea baie, dar şi aceasta a fost în zadar. Pentru mai multă siguranţă, el a luat probe din organele interne pentru a verifica dacă victima nu fusese otrăvită. Pe de altă parte, nici simptomele de înec nu puteau fi trecute cu vederea, deşi ele nu erau prea evidente. De fapt, starea cadavrului sugera mai degrabă o moarte aproape instantanee ca şi cum ar fi fost provocată de un atac subit.

Spilsbury se lupta să rezolve problema posibilităţii înecării unei persoane în cada de baie prin forţă, dar fără lăsarea vreunui semn de violenţă. În sfârşit, el i-a propus lui Neil să facă un număr de experienţe chiar în cada de baie în care murise Margaret Lloyd. Neil a cerut ca acea cadă să fie adusă de pe strada Bismarck la sediul poliţiei din Kentish Town.

Neil şi Spilsbury au încercat să facă exhumarea ou cât mai multă discreţie. Dar, în ultimii ani, reporterii se obişnuiseră să-l urmărească totdeauna pe Spilsbury. La 5 februarie, s-au publicat primele relatări despre misterioasa autopsie, iar la 7 februarie au apărut articole despre morţile survenite în cada din baie în ziarele din Londra şi Blackpool. În ciuda comunicatelor de război, care aglomerau paginile ziarelor, titluri ca „Miresele din căzile de baie” au făcut cazul şi mai dramatic. La 8 februarie, Neil a primit o scrisoare de la Herne Bay, o mică staţiune

de pe litoralul comitatului Kent. Şeful poliţiei de acolo citise articolele din ziarele londoneze. El i-a trimis lui Neil un raport cu privire la un deces survenit la Herne Bay la 13 iulie 1912. Asemănarea dintre un caz din oraşul lui şi celelalte cazuri era atât de izbitoare incit şeful poliţiei dorea ca Neil să examineze această problemă.

Raportul cerut de la Herne Bay conţinea următoarele: la 20 mai 1912, un bărbat pe nume Henry Williams a închiriat o casă cu un singur apartament pe strada mare, pentru el şi soţie. Williams, în vârstă de 45 – 50 de ani, împreună cu soţia lui, Bessie, în vârstă de 30 ani, s-au mutat în acea casă la câteva zile după 20 mai. Şapte săptămâni mai târziu, la 9 iulie 1912, Williams a cumpărat o cadă de baie de la un magazin. Casa închiriată nu avea baie şi Williams i-a spus proprietarului magazinului că soţia sa nu mai putea suporta lipsa băii. A doua zi, Williams şi soţia lui s-au adresat doctorului French. Williams spunea că soţia sa avusese un atac de epilepsie. Doamna însă se plângea numai de dureri de cap. Doctorul French i-a prescris nişte bromură. La 12 iulie, French a fost sculat din pat în mijlocul nopţii şi a fost rugat să vină de urgenţă la familia Williams. Williams i-a spus că soţia sa avusese o altă criză. Fusese o zi foarte călduroasă şi French a presupus că un nou atac de epilepsie a fost provocat de căldură. Şi-a vizitat din nou pacienta în după-amiaza următoare, la ora 3, şi a găsit-o perfect sănătoasă. Ca urmare, a fost foarte surprins când a fost chemat din nou de urgenţă la ora 8, în dimineaţa zilei de 13 iulie. De data aceasta i s-a înmânat un bilet pe care Williams scrisese. „Puteţi să veniţi imediat? Mi-e teamă că soţia mea a decedat”. French a găsit-o pe Bessie întinsă pe spate în cada de baie, cu capul sub apă. Strângea o bucată de săpun în mâna dreaptă. Picioarele erau întinse, dar laba picioarelor ieşea deasupra apei, în celălalt capăt. French a întins-o pe duşumea şi a încercat să-i facă respiraţia artificială, dar în zadar. Bessie Williams murise. French nu

găsise nicio urmă de violenţă. Coronerul a examinat grăbit cadavrul şi s-a mulţumit cu declaraţia doctorului French în legătură cu atacurile de epilepsie şi a conchis că moartea a survenit prin înec în baie în timpul unei astfel de crize.

Raportul de la Herne Bay sosise tocmai când Neil era gata să plece la Blackpool pentru a face pregătiri în vederea autopsiei ce trebuia să o facă Spilsbury pe cadavrul celei de a doua soţii a lui Smith-Lloyd, Alice. De aceea, deocamdată, el a trimis numai câteva fotografii ale lui Lloyd-Smith la Herne Bay, cerând ca ele să fie arătate persoanelor ce fuseseră în legătură cu presupusul Williams, astfel încât să se facă o identificare preliminară.

La 10 februarie, Neil şi Spilsbury au sosit împreună la Blackpool. Spilsbury a lucrat în timpul nopţii pentru a scăpa de reporteri. În cazul Margaretei Lloyd analizele toxicologice erau negative: moartea survenise aproape sigur prin înec. Corpul lui Alice Smith se degradase mult mai mult decât al celeilalte victime. Cu toate acestea, Spilsbury a putut trage câteva concluzii. Nici de data aceasta nu a găsit niciun semn de violenţă, ci doar câteva simptome minore de înec. Moartea survenise cu mult mai repede decât în cazul Margaretei Lloyd. În organele circulatorii, Spilsbury a găsit doar o mică modificare faţă de normal la valvele inimii, un lucru destul de obişnuit în bolile reumatismale. Dar acesta era un simptom minor ce putea fi prezent la nenumărate persoane considerate sănătoase şi nu putea, în niciun caz, să explice decesul subit în baie.

Din nou, Spilsbury a reflectat la această problemă. Cum era posibil să îneci o persoană cu forţa fără să laşi urme de violenţă şi nici măcar urme distincte de asfixie? El a măsurat cu atenţie cadavrul femeii şi a cerut lui Neil să ordone transportarea căzii de baie din Blackpool la sediul poliţiei din Kentish Town. Când cei doi au ajuns la poliţia din Blackpool, ei au aflat că Neil primise un telefon de la Londra. Se comunica de la Herne Bay că Williams era

foarte probabil aceeaşi persoană cu Smith şi Lloyd. Toţi martorii au declarat că l-au recunoscut imediat.

Neil a trimis doi oameni pe coasta comitatului Kent. Când a ajuns şi el acolo, la 18 februarie, oamenii săi înaintaseră atât de mult în cercetări încât a treia crimă din cada de baie stătea în faţa lui, aşa cum spunea el „ca o carte deschisă”. Detaliile erau exact aceleaşi ca şi în celelalte două crime. Lipsea un singur, element: poliţa de asigurare. Dar în acest caz, Williams-Smith-Lloyd nu avusese nevoie de bani pentru că femeia cu care se căsătorise avea suficienţi. El o întâlnise pe Bessie Mundy, în vârstă de 30 ani, la Clifton, o suburbie a oraşului Bristol, în vara anului 1910. Tatăl ei îi lăsase moştenire 2 700 lire, sumă ce era administrată de rude. Ea nu avea voie să se atingă de capital. Din. dobânda, ea primea opt lire pe lună, restul dobânzii fiind pusă deoparte pentru situaţii grave.

În 1910, acest surplus de dobândă se ridica la suma de 138 lire, ce putea fi pusă la dispoziţia lui Bessie Mundy oricând. La 26 august 1910, Williams s-a căsătorit cu ea şi în ziua nunţii el i-a cerut cele 138 de lire. După ce a primit banii, a dispărut. I-a trimis soţiei o scrisoare în care-i spunea că ea îl îmbolnăvise de o boală venerică şi nu mai voia să o vadă. Bessie nu putea să înţeleagă cum de toate necazurile se abăteau numai asupra ei. Şi-a reluat viaţa plictisitoare de tânăra solitară care nu prezintă niciun interes pentru bărbaţi. În februarie 1912, locuia la o pensiune în Weston-super-Mare. Într-o zi, şi-a întâlnit soţul, care o abandonase, pe stradă. Deşi pare incredibil, în câteva ore, ea l-a iertat şi a venit cu el la Herne Bay. La 2 iulie, Williams a întrebat un avocat dacă moştenirea îi va reveni lui în cazul decesului soţiei şi a aflat că aşa este. Şase zile mai târziu, soţia lui a redactat un testament prin care el devenea singurul moştenitor în caz de deces. În ziua de 9 iulie, 24 ore mai târziu, Williams a cumpărat cada de baie ieftină în care Bessie a murit în ziua de 13 iulie 1912”.

Din cauza războiului, localitatea Herne Bay era înconjurată de fortificaţii şi sârmă ghimpată. În mijlocul fortificaţiilor se afla cimitirul. A fost destul de dificil să se aducă la morgă cadavrul lui Bessie Williams. Spilsbury a sosit la 19 februarie. În ciuda gradului avansat de degradare a cadavrului, el a reuşit să găsească un semn tipic de înec şi anume aspectul pielii de găină. Toate observaţiile pe care le-a mai putut face, luând în consideraţie starea cadavrului, indicau că moarte survenise rapid, prin înec. Inima era bine păstrată şi nu s-a putut constata nicio boală cardio-circulatorie. În plus, nu a găsit nici cea mai mică urmă de rănire, de comprimare violentă sau de luptă. Spilsbury a măsurat cu atenţie cadavrul şi a cerut pentru a treia oară transportarea căzii de baie la Londra. Cada obişnuită de baie, uşor ruginită, a sosit în Kentish Town în ziua de 23 februarie.

Între timp, oamenii lui Neil au continuat să acţioneze, căutând să afle adevărata identitate a lui Smiith-Lloyd-Williams, încercând să stabilească dacă mai avusese şi alte crime la activul lui. În sfârşit, au aflat că adevăratul lui nume era George Joseph Smith, născut în 1872, fiul unui agent de asigurări. La vârsta de 9 ani a fost trimis la o şcoală de corecţie. Pentru înşelăciuni, escrocherii şi furt a fost deţinut în câteva închisori. Treptat, detectivii au aflat şi despre alte femei ce fuseseră escrocate de economiile lor şi apoi părăsite. Se părea că cele 2 700 lire ale lui Bessie Mundy îl împinseseră la crimă pentru că nu putea obţine banii altfel.

Dar, în ciuda tuturor faptelor aflate de Neil şi oamenii săi despre trecutul dubios al lui Smith, un fapt esenţial rămânea în picioare: nu exista un martor care să-l fi văzut pe Smith omorând. În ciuda circumstanţelor incriminatorii, acuzarea trebuia să fie pregătită să explice procedeul prin care Smith îşi îneca victimele fără să lase vreo urmă de violenţă pe cadavre. Niciun juriu nu l-ar fi condamnat dacă răspunsul la această întrebare nu era verosimil.

Spilsbury, în ciuda stării grave a soţiei lui, venea în fiecare zi la poliţia din Kentish Town. Se ducea în camera unde se aflau căzile de baie şi cădea pe gânduri. Examina lista cu măsurătorile şi greutatea victimelor. La sfârşitul ultimei săptămâni a lunii martie i-a venit brusc o idee.

Să presupunem, îşi spunea el, că o femeie de mărimea şi greutatea lui Bessie Williams avusese într-adevăr un atac de epilepsie. Prima victimă a lui Smith avea 170, 17 cm pe când cealaltă avea numai 152, 39 cm. O parte a băii, unde stătea capul, era rotunjită şi puţin înclinată, pe când cealaltă parte era aproape verticală. La bază, cada avea puţin mai mult de 101, 60 cm. Primul simptom al unei crize de epilepsie constă dintr-o contracţie tonică a întregului corp. Dacă s-a întâmplat aşa, atunci capul femeii ce făcea baie nu putea să ajungă sub apă, ci din contra, deasupra ei. Luându-se în consideraţie dimensiunile victimei şi ale căzii, partea superioară a cadavrului ar fi fost împinsă în sensul părţii înclinate a căzii, cu mult deasupra nivelului apei.

În faza a doua, criza de epilepsie constă din spasme violente ale membrelor oare se apropie mai întâi de corp şi apoi sunt din nou îndepărtate de acesta. Din nou era dificil să-ţi imaginezi cum un corp omenesc aşezat în cadă putea să ajungă sub apă. Şi mai puţin era probabil ca decesul să survină în timpul celei de a treia faze a crizei când are loc o cădere şi relaxare a muşchilor. Diferenţa dintre dimensiunile victimei şi ale căzii era pur şi simplu prea mare. Pentru că doctorul French afirmase că femeia avea capul sub apă, picioarele întinse şi labele picioarelor deasupra apei, Spilsbury nu găsea niciun element care să explice cum Bessie Williams ajunsese în mod natural într-o asemenea poziţie, dacă nu... şi brusc, Spilsbury găsi răspunsul.

Mai era o singură posibilitate. Williams, prefăcându-se că se joacă cu soţia ca un îndrăgostit, putea să o apuce pe femeia naivă de picioare astfel încât capul să-i ajungă

sub apă. Partea superioară a corpului victimei, alunecată sub apă, putea să ducă la intrarea apei în nas şi gât producându-se astfel un şoc şi o pierdere bruscă a cunoştinţei. Aceasta ar explica absenţa leziunilor de violenţă şi semnele reduse de asfixie prin înec.

Spilsbury s-a apucat să studieze cu tenacitate literatura referitoare da cazurile de decese subite prin înec. Puţini autori scriseseră despre posibilitatea pătrunderii bruşte a apei în cavitatea nazală şi gât, pătrundere care să aibă un efect nociv asupra inimii şi sistemului nervos central. Nu a găsit decât câteva referinţe cu privire la aceasta, dar Spilsbury era convins că găsise soluţia.

Neil a fost impresionat de teoria lui Spilsbury. El a angajat câteva înotătoare şi scufundătoare cu experienţă, care aveau aceleaşi dimensiuni şi greutate ca victimele lui Smith. Cu ajutorul lor, Neil a experimentat diferitele poziţii în care se poate sta în şezut sau întins în cele trei căzi şi situaţiile în care capul şi partea superioară a trunchiului puteau să fie împinse sub apă cu forţa. S-a dovedit că aceasta e imposibil fără a te angaja într-o luptă violentă. Chiar când capul femeii era băgat sub apă cu forţa, mâinile o ajutau cu succes să se prindă de marginile băii sau de atacator. Totuşi, când Neil a apucat-o pe înotătoare brusc de picioare şi a tras-o în sus, trunchiul şi capul au alunecat sub apă înainte ca ea să mai aibă timp să se apuce cu mâinile de marginile căzii. Câteva minute mai târziu, Neil a observat cu groază că înotătoarea nu mai mişca. A scos-o imediat de umeri din cadă, dar capul i-a căzut moale într-o parte. Timp de o jumătate de oră, Neil, o altă femeie şi un medic s-au luptat să o readucă la viaţă. Când, în sfârşit, şi-a revenit ea şi-a amintit un singur lucru, că atunci când a alunecat cu capul sub apă, aceasta i-a intrat brusc pe nas. În acel moment, ea şi-a pierdut cunoştinţa; suferise un şoc în ciuda faptului că, spre deosebire de victimele lui Smith, se aşteptase la atac şi pe lângă aceasta, spre deosebire de

soţiile lui Smith, ea era o înotătoare şi scufundătoare cu experienţă. Neil a pus capăt altor experienţe. Cercetările lui empirice confirmaseră cu corectitudine teza lui Spilsbury astfel încât mai târziu nu mai era nicio îndoială că membrii juriului vor tremura de groază şi se vor lăsa convinşi.

La 22 iunie 1915, George Joseph Smith a fost judecat la Old Bailey. Niciodată nu fusese venerabila şi vechea judecătorie atât de plină de femei. Veneau cu sutele, femei singuratice, deficiente mintal sau fizic, femei ce doreau să fie iubite, toate de felul celor alese ca victime de Smith. Deliberarea a durat doar 20 de minute. La 30 iunie, juriul l-a declarat pe Smith vinovat, iar judecătorul Scrutton l-a condamnat la moarte prin spânzurare.

Din cauza primului război mondial, amănuntele despre cazul Smith au rămas necunoscute în afara Angliei. Cu toate acestea, deşi mai târziu, ele au dat un nou impuls medicinii legale, care începea să iasă din criză. Amănuntele acestui caz au constituit puncte de plecare pentru noi descoperiri în medicină. Savanţii începeau să pătrundă în misterele reglării nervoase a corpului uman. Ei au descoperit anumite reflexe care puteau produce moartea subită. Exista, s-a constatat, o relaţie interesantă între nervii faciali sau ai pupilei ochiului şi centrii circulatori sau respiratori. Stimularea vădită a acestor zone putea să aibă efecte fatale subite. S-a descoperit, de asemenea, o relaţie ciudată între stimulii ce interesează organul auzului şi morţile subite în apă. În general, s-au făcut progrese în acest domeniu al medicii legale, ca şi în multe altele. Cu toate acestea, chiar şi peste 40 de ani, specialiştii în medicină legală mai căutau metode noi, mai bune, de a evidenţia prezenţa şi componenţii caracteristici ai lichidelor care indicau înecarea. Experienţele care au durat câteva decenii au înlăturat presupunerea iniţială că penetrarea algelor sau diatomeelor în bronhiile mai mici constituia o dovadă a înecului. În apele repezi, aceste alge

puteau fi găsite chiar şi în alveolele persoanelor ce muriseră înainte de a fi aruncate în apă. Pentru a dovedi în mod sigur că este vorba de un înec, astfel de alge trebuiau să fie găsite în musculatura inimii şi în ficat. Nu era uşor să găseşti aceste alge. Ţesuturile trebuiau dizolvate cu acizi care să nu afecteze armura de silicaţi a diatomeelor.

S-au elaborat noi metode prin care să se stabilească gradul de diluare a sângelui în ventriculul stâng. În 1921, savantul american Alexander O. Gettler, chimist toxicolog şi medic examinator legist al oraşului New York, a studiat în profunzime această problemă. Examinând cadavrele a sute de înecaţi, pescuiţi din apele sărate ale portului New York, el a descoperit că conţinutul natural de sare din ventriculul stâng al inimii era mai mare decât normal. La persoanele înecate în apă curgătoare, acest conţinut era sub cel normal. În aceste situaţii se putea face un test chimic care ar fi trebuit să fi fost adoptat imediat de toţi cei interesaţi. Totuşi metoda a rămas mult timp necunoscută sau neacceptată în Europa.

Cu toate acestea, activitatea lui Gettler dovedea faptul că americanii pătrundeau şi în acest domeniu al medicinii legale în care vor aduce contribuţii deosebite. Între timp medicina legală continua să se dezvolte în Lumea Veche.

Edinburgh, Buckingham Terrace 31, 17 martie 1926. La 9, 30 dimineaţa, Henrietta Sutherland, femeie de serviciu a familiei Merrett, făcea treabă în bucătărie când a auzit o împuşcătură. Cu câteva minute mai înainte, ea verificase dacă arde focul cu cărbune din camera de zi, unde doamna Bertha Merrett, stăpâna casei, în vârstă de 65 ani, stătea la masă şi scria o scrisoare, în timp ce fiul ei Donald, în vârstă de 18 ani, stătea în partea cealaltă a camerei într-un fotoliu, răsfoind o carte. Când Henrietta şi-a băgat capul pe uşă, tânărul a venit spre ea şi i-a explicat foarte agitat: „Rita, mama s-a împuşcat”. Apoi a adăugat: „I-am cheltuit banii şi era foarte îngrijorată din această

cauză”.

Doamna Merrett zăcea pe covor între masă şi secreţieră. Din rana de la cap sângele curgea şiroaie. Scaunul pe care stătuse era răsturnat. Henriettei i s-a părut că vede un pistol pe secreţieră. S-a repezit la telefon. La scurt timp după aceea, comisarii Middlemiss şi Izatt au sosit cu ambulanţa. Au găsit-o pe doamna Merrett încă în viaţă şi au ordonat să fie dusă la spitalul regal. Cei doi comisari erau poliţişti tipici de modă veche, atât de numeroşi prin 1926, care nu aveau decât o idee foarte vagă în legătură cu modul de comportare la locul crimei sau accidentului. Astfel, mai târziu, nu au fost în stare să-şi amintească împrejurările în care au găsit-o pe femeia grav rănită. De fapt ei au dat declaraţii complet contradictorii în privinţa poziţiei armei. Middlemiss a pus mâna pe armă, dar după aceea nu şi-a mai putut aminti dacă a luat-o de pe podea sau de pe birou. Nu s-a luat nicio amprentă. Pe masă se afla scrisoarea neterminată pe care o scria doamna Merrett şi care ar fi putut arunca o lumină asupra gândurilor ei în acele ultime minute. Nimeni nu acordase nicio atenţie scrisorii. Targa fusese scoasă din casă şi Middlemiss era deja pe hol când i-a venit ideea să-l întrebe pe Donald despre necazurile mamei lui. Donald a răspuns: „Necazuri băneşti”. Pentru că tentativa de sinucidere este un fapt pedepsit în Scoţia, inspectorul detectiv Fleming a trecut şi el pe la apartamentul familiei Merrett, ceva mai târziu. Nici el nu găsise niciun indiciu, a ignorat scrisoarea doamnei Merrett şi s-a mulţumit să ia în seamă doar două scrisori puse cu ostentaţie pe birou, prin care Banca Clydesdale o informa pe doamna Merrett că cheltuielile depăşiseră contul din bancă. Aceasta i s-a părut o dovadă suficientă pentru a considera cazul o sinucidere. A trimis instrucţiuni la spitalul regal pentru a o pune pe doamna Merrett într-o cameră cu ferestre cu gratii pentru că, dacă ea îşi revenea, trebuia judecată.

Între timp, doi medici, doctorul Bell şi doctorul

Holcombe se străduiau să salveze viaţa femeii. Au găsit orificiul glontelui în dosul urechii drepte. La raze se văzuse că glontele se oprise în oasele de la baza craniului. Operaţia părea imposibilă aşa că ei au tratat numai rana. În ziua următoare, Bertha Merrett şi-a recăpătat cunoştinţa şi a întrebat ce se întâmplase cu ea. Pentru că în spital se interziceau discuţiile cu sinucigaşii, i s-a răspuns: „Aţi căzut”. Dar ea a continuat să se întrebe despre rană. I-a spus doctorului Holcombe: „Stăteam la masă şi scriam nişte scrisori, când fiul meu a venit lângă mine. I-am spus: pleacă Donald, nu mă deranja. Şi în clipa următoare am auzit un fel de explozie şi nu-mi mai amintesc nimic”.

Afirmaţia i s-a părut foarte ciudată doctorului. L-a informat pe inspectorul Fleming şi l-a întrebat dacă considera că era vorba într-adevăr de o sinucidere. Starea doamnei Merrett era atât de gravă, a spus el, încât s-ar putea să nu mai aveţi ocazia să o interogaţi. Dar Fleming nu a mişcat un deget. Pacienta a continuat să revină mereu la acel subiect. Unei prietene, Bertha Hill, care a venit să o viziteze, i-a spus: „Nu am căzut. Scriam o scrisoare doamnei Anderson, când un pistol s-a descărcat sub urechea mea”. „Ai pus mâna pe pistol?” a întrebat-o prietena ei cu precauţie. „Nu”.

La 24 martie, sora doamnei Merrett, Eliza Penn a sosit la spital. Doamna Merrett i-a spus că stătea la masă şi deodată i s-a părut că-i explodează capul, „ca şi cum Donald ar fi împuşcat-o”.

A rugat-o pe sora ei să aibă grijă de Donald. În zorii zilei de 1 aprilie doamna Merrett a decedat.

Când Eliza Penn a început să „aibă grijă” de Donald a descoperit lucruri care au şocat-o profund. Imediat după ce mama lui a fost dusă la spital, Donald s-a încurcat cu o dansatoare de la Palais de Danse a lui Dunedin şi a dus-o acasă. Şi-a cumpărat o motocicletă nou nouţă (Eliza Penn nu ştia de unde avea bani) şi s-a dus-într-o călătorie la

Londra cu două fete. Despre starea mamei sale se interesa numai în măsura în care voia să afle dacă era vie sau moartă. Pe duşumeaua camerei de zi, Eliza Penn a găsit un cartuş tras, pe care Fleming nu-l observase. În dormitorul lui Donald a găsit o cutie cu 38 de cartuşe de acelaşi fel. La întrebările mătuşii, Donald a răspuns că le cumpărase odată cu pistolul ca să împuşte iepuri, dar maică-sa îi luase pistolul.

Eliza Penn nu fusese niciodată de acord cu felul în care sora ei îşi crescuse fiul. Dar, într-un fel, trebuia să o scuze pentru că soţul ei lipsea tot timpul, fiind un mare călător şi ea trebuia să se descurce de una singură cu băiatul. În ultimele luni însă, îl scăpase pe Donald complet de sub control. Se lăsase de şcoală, se combinase cu o dansatoare de la Palais de Danse căreia îi oferea cadouri scumpe. Se părea că mama fusese oarbă şi nu-şi dăduse seama de aceste escapade. Ceea ce o uimea pe Eliza Penn era sursa de bani a nepotului, pentru un mod de viaţă atât de costisitor. Dar nu a trecut mult şi s-a lămurit, întrucât Donald nu era un băiat prea isteţ.

Printre hârtiile surorii ei, a găsit un testament prin care aceasta lăsa modesta-i proprietate lui Donald, urmând ca aceasta să fie administrată de un tutore până la majorat. Când sistemul de tutelă a început să intre în acţiune, s-a descoperit că, în ultimele luni înaintea morţii doamnei Merrett, băncile Clydesdale şi Midland îi plătiseră lui Donald, fără ştirea mamei, suma de 457 de lire. Cecurile erau semnate de doamna Merrett. Dar şi cea mai superficială privire ar fi descoperit că semnăturile erau false. La 15 martie, Banca Clydesdale a anunţat-o pe doamna Merrett că cheltuielile depăşiseră contul. Se pare că Donald interceptase această scrisoare şi balansase contul printr-un cec fals la banca Midland. Dar acesta dezechilibrase contul de la banca Midland şi, la 17 martie, o scrisoare de la această bancă ajunsese în casa de pe Buckingham Terrace. Eliza Penn se îndoia că şi această

scrisoare ajunsese în mâinile surorii ei. Probabil că Donald interceptase şi cea de a doua scrisoare şi-şi dăduse seama că nu mai putea să continue cu fraudele. Pe măsură ce punea cap la cap răspunsurile la întrebările ei, se îndoia şi mai mult de faptul că sora ei se putuse sinucide.

În toamna anului 1926, începuse să devină din ce în ce mai evident faptul că doamna Merrett fusese împuşcată de fiul ei şi procurorul districtual (care în Scoţia, spre deosebire de Anglia, are atribuţii similare cu ale procurorilor din restul Europei) a început să se ocupe de acest caz. La 29 noiembrie, Donald a fost arestat şi acuzat de falsificare de cecuri şi matricid.

Acestea erau împrejurările cazului Merrett până în clipa în care medicina legală a intrat pe scenă.

* * *

Medicina legală începuse să se ocupe de problema rănilor prin împuşcare încă de pe vremea lui Devergie. Fuseseră cercetate diferite aspecte ale rănilor provocate de arme. În ce împrejurări erau fatale rănile prin împuşcare? Cum se putea face distincţia între orificiul de intrare şi cel de ieşire? Stabilirea omuciderii sau sinuciderii depindea frecvent de răspunsul la astfel de probleme. În cursul autopsiei, medicul legist studiase şi drumul glontelui care putea indica direcţia din care se trăsese cu arma.

O altă sarcină era de a deduce, luându-se în consideraţie aspectul rănii, distanţa de la care se trăsese. Acest factor putea explica dacă e vorba de crimă sau sinucidere. Un anumit deces nu putea fi considerat sinucidere atât timp cât se trăsese de la o distanţă la care victima nu putea ajunge. Desigur însă, erau şi cazuri speciale. Astfel, un sinucigaş putea să-şi instaleze arma într-o anumită poziţie, să se aşeze în faţa ei şi să tragă de piedică cu o sfoară. Dar aceste cazuri erau foarte rare. În

general, determinarea distanţei de la care se trăgea era de o importanţă deosebită.

Când se trage cu o armă, un con de flacără şi funingine iese din ţeavă, lungimea şi caracterul său depinzând de tipul de armă şi de cartuş. Dacă se trage de la o distanţă de aproximativ 30 cm, această flamă va pârli părţi din haine, părul şi pielea din jurul orificiului de intrare a glontelui. Eduard von Hofmann, din Viena, a stabilit că această distincţie trebuie făcută în mod obligatoriu. Decenii de-a rândul s-a considerat că decolorarea marginilor rănii provocată de glonţ era rezultatul arderii şi deci un indiciu că se trăsese de la o distanţă mică. Hofmann a demonstrat că se întâmpla cu totul altfel. Ca să intre în corp, glonţul străbate pielea şi acest fapt produce o colorare maronie a pielii. Acelaşi lucru se întâmplă când împuşcăturile au loc de la distanţă sau din apropiere.

Există totuşi semne autentice de arsură, în special atunci când glontele străbate un articol de îmbrăcăminte. Tardieau, Brouardel, Strassmann şi Hofmann au putut adesea determina că un glonte fusese tras de la o distanţă mică numai simţind mirosul de arsură.

Totuşi, o mai mare importanţă s-a acordat unei alte caracteristici. Ei au observat că ori de câte ori se trage cu o armă, particule nearse de praf de puşcă ies pe ţeavă odată cu glontele. Dacă se trage de la o distanţă mică, aceste particule de pulbere izbesc cu putere pielea sau o penetrează producând tatuarea ei. Semnele lăsate de fumul exploziei sunt în egală măsură edificatoare. Cantitatea de fum depinde de lungimea ţevii armei. Uneori fumul ia forma unui con iar alteori forma unei ciuperci. Suprafaţa cuprinsă de această înnegrire provocată de praful de puşcă din jurul rănii are o mare importanţă. Înnegrirea este mai intensă când se trage de la o distanţă de 3 – 11 cm. Când ţeava se aplică direct pe corp, praful de puşcă şi funinginea pătrund în interiorul rănii. Pe lângă

acestea, mai pătrund şi gazele care, prin presiunea exercitată din interior, fac ca pielea să se umfle.

Până la primul război mondial, medicina legală ajunsese să stabilească un sistem empiric de diferenţiere a împuşcăturilor de la mică şi mare distanţă. După aceasta, s-a inventat praful de puşcă fără fum care a răsturnat toate datele acumulate până atunci. Zona flăcării înceta practic să mai existe. Împrăştierea rămăşiţelor de praf în răni era mult redusă şi mai difuză. Înnegrirea produsă de praful de puşcă era mai puţin distinctă.

În toamna anului 1926, când procurorul din Edinburgh, William Horn, l-a acuzat pe Donald Merrett de matricid, medicina legală era în stadiul tatonărilor noilor modalităţi prin care să diferenţieze împuşcările. Multe arme vechi, care foloseau praful de puşcă negru, mai erau încă folosite, dar numărul revolverelor, pistoalelor şi armelor moderne care foloseau praf de puşcă fără fum era în continuă creştere. Erau necesare metode mai rafinate de analiză care să facă faţă acestor arme perfecţionate.

Curând, William Horn şi-a dat seama că nu va avea nicio dovadă evidentă că e vorba de o crimă. Singurul martor ocular era chiar acuzatul. Inspectorul Fleming neglijase să o interogheze pe doamna Merrett şi să îi ia o declaraţie. Aceasta însemna că Horn depindea de dovezi indirecte, bazate pe zvonuri, de la medici şi rude, care nu ar fi fost acceptate de tribunal. Existau motive serioase de suspiciune, dar nicio dovadă. Dovezile materiale care ar fi putut fi adunate s-au pierdut datorită incompetenţei lui Fleming şi a comisarilor lui. Cea mai regretabilă era pierderea scrisorii pe care doamna Merrett o scria în momentul când a fost lovită de glonte. Scrisoarea ar fi putut dezvălui dacă ea se gândise sau nu la sinucidere. Luând în consideraţie toate acestea, Horn nu a văzut altă alternativă decât să apeleze la ajutorul medicinii legale. Spera că se va putea demonstra că rana din cap nu putuse fi provocată de o armă trasă cu mina victimei sau că

distanţa de la care se trăsese scotea din discuţie posibilitatea unei sinucideri.

În dosarul cazului, Horn a găsit un document care nu-l încuraja prea mult. La 1 aprilie, Harry Littlejohn, profesor de medicină legală la Universitatea din Edinburgh, făcuse autopsia cadavrului doamnei Merrett. În raport, Littlejohn scria că a descoperit „o rană penetrantă” în dosul urechii drepte a decedatei. Orificiul se îndrepta spre frunte şi era înclinat uşor în sus. Infecţia rănii a avut ca urmare o meningită letală. Afirmaţia cu rolul decisiv în raport era următoarea: „Nu există niciun element care să ne indice distanţa de la care a fost descărcată arma, aceasta putându-se produce de la câţiva centimetri sau de la o mare distanţă. Poziţia rănii arată că în acest caz se poate vorbi de o sinucidere”.

Harvey Littlejohn era considerat specialistul numărul unu în medicină legală din Scoţia. De 20 de ani deţinea conducerea celei mai vestite catedre de medicină legală din Marea Britanie, ca succesor al tot atât de vestitului său tată Henry Littlejohn. Ceea ce nu ştia Horn era faptul că şi Littlejohn, de când auzise de modul de viaţă scandalos al lui Donald Merrett, începuse să aibă îndoieli cu privire la exactitatea concluziilor sale. Îndoielile sale au devenit şi mai serioase când, în iulie, i-a întâlnit pe doctorii Bell şi Holcombe, cei doi medici care au tratat-o pe doamna Merrett. Amândoi au declarat că atunci când doamna Merrett a fost internată în spital nu au simţit niciun miros de arsură de la rană şi nu au văzut nici semne de înnegrire din cauza prafului de puşcă. Aceste indicii care însoţeau o sinucidere le erau familiare şi ei, cu siguranţă, le-ar fi observat. Littlejohn a început să realizeze faptul că el însuşi, la vârsta de 65 de ani, comisese una din acele erori împotriva căreia adeseori îşi avertizase studenţii, cazând pradă unei idei preconcepute. Presupunând de la început că este vorba de o sinucidere, nu-i venise ideea să întrebe pe medici dacă existaseră semne de împuşcare de la

distanţă mică.

În ultimii 20 de ani, Littlejohn văzuse cel puţin 500 cazuri de sinucideri prin împuşcare dar, ca cei mai mulţi specialişti în medicină legală din generaţia sa, nu acordase o atenţie prea mare studiului armelor de foc. Expertiza în cazul armelor de foc era lăsată pe vremea aceea pe seama armurierilor. După primul război mondial, când numărul morţilor şi rănirilor provocate prin arme de foc a crescut, tânăra generaţie de specialişti în medicina legală începuse să-şi îndrepte atenţia mai mult asupra armelor de foc decât asupra rănilor provocate de acestea. Unul din aceşti tineri era Sydney Smith, un elev de-al lui Littlejohn. Născut în Noua Zeelandă, Smith venise la Edinburgh, în 1908, fără niciun ban în buzunar, dar cu calităţi de tânăr întreprinzător ce dorea să studieze medicina cu orice preţ.

Şi-a atins scopul şi, mai târziu, atras de o bursă disponibilă, a devenit unul din asistenţii lui Littlejohn, specializându-se astfel în medicină legală.

Din 1917, Smith a început să lucreze ca medic legist principal, expert al guvernului egiptean, şi ca profesor de medicină legală la Universitatea din Egipt. De-a lungul unui deceniu, el şi asistenţii lui au trebuit să analizeze mii de crime şi atentate. În 1926, acest savant cu mintea extrem de imaginativă şi vioaie avea la dispoziţie laboratoare cu mult superioare celor din Anglia şi Scoţia. Acumulase mai multă experienţă decât profesorul lui de odinioară. S-a întâmplat ca în vara anului 1926, când avea deja vârsta de 43 de ani, Smith să vină la Edinburgh într-un concediu. A folosit această ocazie pentru a-l vizita pe Littlejohn în apartamentul său de burlac, singur şi amărât. Se gândea neîncetat la cazul Merrett. Littlejohn, chinuit de ani de zile de astmă, bronşită şi o boală de stomac, ajunsese la concluzia că nu mai era bun de nimic. Cazul Merrett era o dovadă a acestui fapt, dar nu vedea nicio modalitate de a-şi îndrepta greşeala.

Smith avea să fie recunoscut mai târziu ca pionier al

balisticii medico-legale. Aici trebuie să menţionăm numai faptul că, în perioada în care a lucrat în Egipt, el s-a ocupat de o mare varietate de crime comise cu diferite tipuri de arme, vechi şi moderne, în 1925, când îşi publicase prima sa carte, *Manual de medicină legală*, provocase o mare agitaţie printre confraţi cu afirmaţia că balistica era o ramură a medicinii legale. Smith efectuase cercetări numeroase asupra problemei distanţei de împuşcare făcând numeroase experimente pe pielea umană. Clinica chirurgicală din Cairo îi putea da oricând material pentru aceasta. Smith pretindea că a făcut diferite reconstituiri de împuşcări, pentru comparaţie, folosind exact arma şi muniţiile utilizate în crimele respective. Un element esenţial era reconstituirea cât se poate de exactă a condiţiilor împuşcării originale. În cazul pistoalelor cu butoi, de exemplu, cartuşul ar trebui tras din aceeaşi cameră a butoiului, reproducându-se exact condiţiile în care a fost făcută crima sau sinuciderea. Deşi pare incredibil, el a constatat că înnegrirea din jurul rănii datorată glonţului variază cu vechimea prafului de puşcă. Fiecare armă lasă urmele ei caracteristice.

Smith a ascultat cu atenţie relatarea lui Littlejohn cu privire la cazul Merrett. Apoi a spus: „Mi se pare că e vorba de crimă” şi i-a cerut lui Littlejohn să-i facă rost de pistol şi de unul din cartuşele din posesia lui Donald Merrett. „De ce nu faceţi nişte experienţe cu arma?” a sugerat el. „Aflaţi dacă o descărcare făcută în apropierea pielii ar putea lăsa semne de praf de puşcă”.

Littlejohn a meditat la propunere şi s-a decis să urmeze sfatul lui Smith. La 6 august, a început să facă teste cu arma la Institutul de medicină legală. Merrett avea un pistol ieftin de fabricaţie spaniolă. Cartuşele erau marcate cu inscripţia: „Cartuşele fără fum ale lui Eley”. Littlejohn a tras primele focuri pe o hârtie albă umedă. A tras de la distanţe de 1 cm, 2, 5 cm, 5 cm, 7, 5 cm, 9 cm, 18 şi 30 cm. La distanţa dintre 1 şi 5 cm se producea o

înnegrire puternică, iar hârtia era împroşcată cu particule de praf de puşcă. La distanţa de 20 de cm, aceste semne începeau să dispară. Deşi cartuşele erau considerate ca fiind încărcate cu praf de puşcă fără fum „ele erau grosolane şi de calitate proastă. Urmele puteau fi văzute chiar şi cu ochiul liber. Atunci, Littlejohn şi-a dat seama că doctorii Holcombe şi Bell curăţiseră rana doamnei Merrett şi de aceea el a şters cu atenţie foile de hârtie şi a descoperit că o parte din funingine şi din praful impregnat putea fi îndepărtată, dar o parte rămânea vizibil prinsă de hârtie, putând fi înlăturată numai după curăţiri repetate. împuşcarea de la distanţă apropiată lăsa urme evidente. Atâta putuse dovedi experienţa lui Littlejohn. Dacă aceste urme ar fi fost prezente în jurul rănii, doi medici care erau familiarizaţi cu sinuciderile nu puteau să nu le observe.

La 18 august, Littlejohn a trimis un raport procurorului cu privire la experienţele sale. A recunoscut că primul raport fusese superficial. Acum era convins, spunea el, că posibilitatea sinuciderii trebuie exclusă. Donald Merrett îşi împuşcase probabil mama în timp ce ea era aplecată deasupra mesei, scriind acea ultimă scrisoare. Cuvintele „nu mă deranja” puteau fi explicate numai de venirea lui Donald în spatele ei sau într-o parte, când a şi tras. Aceasta ar putea explica direcţia înclinată a rănii produsă de cartuş.

Oricât de binevenită era depoziţia lui Littlejohn, Horn îşi putea da seama că orice avocat al apărării se va năpusti asupra acestei inconsecvenţe ca să arunce o umbră de îndoială asupra autorităţii expertului. De aceea, el l-a întrebat pe Littlejohn dacă avea vreo obiecţie în cazul în care ar fi consultat şi un alt expert. Procurorul se gândea la John Glaister, profesor de medicină legală la Universitatea din Glasgow. La auzul numelui, Littlejohn s-a crispat. Glaister, ca şi Smith, aparţinea generaţiei mai tinere a cărei ridicare anunţa propria lui cădere. Cu toate acestea, Littlejohn a consimţit.

După îndelungi discuţii preliminare, Glaister a venit la Edinburgh. împreună cu Littlejohn a repetat experienţele. De data aceasta, în afară de hârtie, ei au folosit şi piele proaspătă luată de la un picior omenesc, amputat la clinica chirurgicală. Rezultatele au coincis cu acelea obţinute de Littlejohn în august. Ele erau chiar şi mai convingătoare. S-a mai observat că pe pielea omenească, o împuşcătură trasă din apropiere produce o înnegrire, din cauza prafului de puşcă ce nu mai putea fi înlăturat. La 10 decembrie, Glaister a înaintat raportul său procurorului. Littlejohn era acum atât de reticent incit aştepta o cerere expresă de la Horn înainte de a-şi redacta depoziţia.

În timp ce Littlejohn îşi întocmea raportul, a aflat că avocatul apărării, Craigie Aitchison, angajase un contraexpert: pe Sir Bernard Spilsbury. În Anglia, lui Spilsbury, a cărui reputaţie era deja enormă, nu i s-ar fi permis să apară în instanţă decât ca medic legist al acuzării. Legea scoţiană însă îi permitea să depună mărturie în favoarea apărării. Faptul că acceptase cazul de faţă dovedea că era gata să încrucişeze săbiile cu Littlejohn. Un astfel de duel nu putea să îl bucure pe un om bolnav care, în inima lui, se îndoia de capacitatea lui, dar care, în acest caz, era ferm convins că are dreptate. Şi acum, în ceea ce va fi probabil ultima bă tălie a vieţii, avea de înfruntat pe unul din cei mai puternici adversari pe care îi putea întâlni.

Procesul lui Donald Merrett a început la 1 februarie 1927, la înalta curte din Piaţa Parlamentului din Edinburgh, cu Lord Alness ca judecător şi cu un juriu format din şase femei şi nouă bărbaţi. Când Donald Merrett a apărut în boxa acuzaţilor, un tânăr chipeş, înalt, cu umerii laţi, el părea complet indiferent şi calm, ca şi cum nu viaţa lui ar fi fost în joc. Între 1 şi ’3, februarie, un întreg şir de martori ai acuzării s-au perindat prin faţa juriului i inspectorul Fleming, Eliza Penn, doctorul Bell,

doctorul Holcombe. Mărturia lui Fleming s-a dovedit că nu are nicio valoare pentru acuzare. Pe de altă parte, mărturiile Berthei Hill, Elizei Penn, doctorului Bell şi doctorului Holcombe, referitoare la ceea ce spusese muribunda, păreau să aibă o mare greutate în faţa juriului. Aitchison a făcut tot ce i-a stat în putinţă pentru a zdruncina depoziţiile acestor martori. A folosit toate tehnicile de examinare încrucişată, de la întrebările amabile la terorizarea brutală a martorilor. Cu încăpăţânare, se lupta să zdruncine depoziţiile lui Bell şi Holcombe cu privire la aspectul rănii. Ambii medici însă şi-au susţinut mărturiile, dar au admis că nu erau specialişti în medicină legală. Erau în schimb specialişti în chirurgie şi puteau să-şi exprime o părere autorizată în privinţa aspectului plăgii. De fapt, niciun medic specializat în medicină legală nu văzuse rana provocată de glonte chiar de la început. Aceasta însă nu era greşeala lor, ci a poliţiei care neglijase să aducă un specialist la locul crimei. Ei au explicat – că rana sângera şi că într-adevăr au curăţat-o, dar au susţinut că era imposibil să nu observe semnele evidente lăsate de glontele tras de la mică distanţă. Aitchison nu i-a putut face să-şi retracteze depoziţiile.

Momentul decisiv al procesului a fost ziua de 3 februarie. Littlejohn a apărut ca principal martor al acuzării. Se vedea clar că era bolnav, dar vorbea cu multă siguranţă, dovedind că era hotărât să-şi adune toate forţele pentru a-şi susţine părerea.

El a explicat pas cu pas, elementele ce l-au determinat să facă experienţele şi la ce rezultate ajunsese.

Aitchison şi-a notat fiecare cuvânt spus de Littlejohn. Avocatul avea în faţă un teanc de cărţi de medicină legală, inclusiv manualul ilustrat al lui Littlejohn, *Medicina legală*, şi *Manualul de medicină legală* scris de Sydney Smith. Aitchison a aprofundat problema crimelor comise cu arme de foc cu scopul de a pregăti terenul pentru depoziţia lui Spilsbury.

Energic, el a început examinarea încrucişată a lui Littlejohn. L-a întrebat mai întâi dacă e adevărat că el scrisese prefaţa la cartea lui Sydney Smith. Littlejohn a confirmat. Putea el atunci să considere că acea carte este valoroasă şi corectă? Şi de data aceasta, Littlejohn a aprobat.

În acest caz, a spus Aitchison, el va citi un paragraf din acea carte care conţinea rezultatul ultimelor cercetări de medicină legală. El a citit următorul paragraf: „Studentul în medicină legală trebuie să aibă în vedere faptul că armele automate sunt totdeauna încărcate cu praf de puşcă fără fum şi că absenţa arsurii şi înnegririi în împuşcările din apropiere, ca şi în cazurile de sinucidere, este un lucru destul de obişnuit”. Littlejohn putea să pareze lovitura dată cu acest citat. El a cerut avocatului să citească şi restul pasajului pentru că în rândurile următoare Sydney Smith afirma că niciodată nu se pot da reguli fixe şi că în fiecare caz în parte trebuie să se facă experienţe cu arma şi muniţia cu care s-a tras. Littlejohn a spus că el a efectuat astfel de experienţe şi că ele au dovedit că presupusul praf de puşcă fără fum din gloanţele folosite de Donald Merrett lăsa urme distincte.

Aitchison a încercat să mai dea şi alte citate, dar Littlejohn, cu chipul palid, uşor colorat, i-a reproşat că cita manuale învechite. Autorii acelor manuale nu şi-au dat seama că praful de puşcă nu are totdeauna aceeaşi compoziţie. Lucrul cel mai important este experimentul.

Aitchison a încercat apoi o altă manevră. Să presupunem, a încuviinţat el, că şi praful de puşcă fără fum poate lăsa urme. Cât de bine pot rezista astfel de urme la spălat? Desigur că Littlejohn nu va avea nimic de obiectivat dacă el va cita din propria lui carte publicată cu doi ani în urmă. Cu siguranţă el nu va contesta ceea ce el însuşi a scris?

Nu, Littlejohn nu avea nimic împotriva celor scrise de el însuşi.

Foarte bine, a continuat Aitchison. La pagina 120 a cărţii sale existau câteva desene care ilustrau orificiul de intrare a glontelui într-o sinucidere, înainte şi după curăţire. Littlejohn scrisese: „Cu un burete, funinginea lăsată de fum ca şi sângele pot fi şterse”. Era Littlejohn de acord cu această afirmaţie?

Littlejohn a recunoscut, dar i-a sugerat lui Aitchison să citească pasajul următor – fără să omită nimic. În continuare, se afirma că negreala lăsată de praf putea fi curăţată, dar nu şi particulele de praf de puşcă, cu care fusese impregnată rana. El i-a mai sugerat avocatului să mai examineze cu o lupă şi al doilea desen de la pagina 120. Dacă ar face-o, ar putea uşor observa particulele de pulbere.

Cu încăpăţânare, Aitchison încerca să smulgă de la Littlejohn chiar şi cea mai mică concesie, ca de exemplu că în anumite împrejurări semnele pulberii pot fi uşor ascunse din cauza sângerării sau când sunt înlăturate prin spălare. Eforturile avocatului au fost însă zadarnice. Cu răbdarea unui profesor îngăduitor, Littlejohn a repetat de nenumărate ori că negreala produsă de fum putea fi înlăturată cu uşurinţă, dar că acest lucru nu este valabil în cazul semnelor particulare lăsate de particulele de pulbere. În cazul de faţă, folosind arma lui Merrett, el demonstrase că o parte din negreală putea să dispară prin spălare, dar că mai exista o zonă de negreală în jurul rănii care nu putea fi complet înlăturată. Ca şi cum era conştient de natura ciocnirii imanente cu Spilsbury, Littlejohn a continuat să afirme că numai experimentul putea oferi rezultatul corect şi că acest experiment trebuie făcut cu aceeaşi armă şi aceeaşi muniţie. Orice alt experiment nu avea nicio valoare.

În sfârşit, Aitchison a renunţat.

În depoziţia lui, Glaister a repetat afirmaţiile lui Littlejohn, scoţându-le şi mai mult în evidenţă. Acum, totul depindea de argumentele lui Spilsbury.

La 7 februarie, după ce acuzarea a pierdut câteva zile enumerând încurcăturile financiare şi sumele însuşite de Donald, Spilsbury şi-a luat locul pe banca martorilor.

Trecuseră cinci ani de când Spilsbury fusese înnobilat. Avea acum 50 de ani şi se obişnuise cu rolul său de expert infailibil. Începând cu anul 1922 acumulase numeroase cunoştinţe şi experienţă de pe urma celor 5.000 de autopsii făcute. Anul 1925, totuşi, fusese un an critic pentru el.

În decembrie 1924, o stenografă din Londra, numită Elsie Cameron, a fost dată dispărută. Tot ce se ştia era că fata plecase să-şi viziteze prietenul, pe Norman Thorne, care avea o fermă de păsări, destul de sărăcăcioasă, în Crowborough, comitatul Sussex. Thorne a negat că o văzuse pe Elsie. Dar câteva săptămâni mai târziu, rămăşiţele fără cap şi picioare ale corpului au fost găsite îngropate pe ferma lui. Atunci Thorne a mărturisit că tăiase cadavrul lui Elsie şi-l îngropase. Elsie îl bătea la cap să se căsătorească cu ea. A refuzat-o, a spus el, şi a lăsat-o singură în casă în timp ce el s-a dus la o întâlnire cu o altă fată. La reîntoarcere, a găsit-o pe Elsie spânzurata de o grindă. De teamă să nu fie învinuit de crimă, i-a îngropat trupul.

Spilsbury i-a examinat rămăşiţele şi a descoperit un număr de răni. În regiunea gâtului a evidenţiat numai pliurile naturale de piele şi niciun semn de spânzurare. Cazul i s-a părut atât de clar încât nu a mai făcut nicio examinare microscopică în secţiunile histologice ale ţesutului gâtului. El a conchis că fata fusese bătută, şi că murise în şoc şi, prin urmare, declaraţia lui Thorne era o minciună. Curtis Benett a mobilizat o echipă de medici patologi care să depună mărturie pentru apărare. Printre ei se aflau Robert Brontë, irlandez de origine, care lucrase multă vreme ca specialist în patologia medico-legală pentru guvernul irlandez şi David Nabarro, patologist la spitalul londonez din strada Great Ormond.

La mijlocul lunii februarie, ei au examinat rămăşiţele lui Elsie Cameron, exhumate pentru a doua oară. Ei au făcut secţiuni histologice ale gâtului şi au descoperit infiltrate hemoragice care puteau fi atribuite spânzurării. Ei nu au negat faptul că celelalte vânătăi de pe corpul lui Elsie fuseseră produse în timpul vieţii, dar au susţinut că ele nu au putut fi fatale. După părerea lor, fata încercase să se spânzure ca să-şi dramatizeze nefericirea. Thorne i-a tăiat frânghia când era în agonie şi târând-o pe pat i-a cauzat diferite vânătăi.

De data aceasta şi Spilsbury preparase secţiuni din ţesuturile gâtului. El a depus mărturie că examenul histologic al ţesuturilor gâtului la atât timp după deces nu era revelator. Cadavrul fusese îngropat într-un sol extrem de umed şi prin urmare orice urmă de sânge se scursese din ţesuturi. Brontë şi Nabarro, a spus el, confundau rămăşiţele glandelor pielii cu infiltratele sanguine.

Probabil că Spilsbury avea dreptate. El lucra cu mult mai multă precauţie decât ceilalţi şi avea cunoştinţe mult mai vaste de patologie medico-legală. Studiase modificările celulare ale cadavrelor ce stătuseră în pământ luni de zile pe când experienţa celorlalţi medici patologi se baza mai ales pe disecţia cadavrelor proaspete. El putea face referinţe la o cercetare deosebită pe care o executa chiar în acei – ani. Medicina legală studiase rănile descoperite la persoanele spânzurate care puteau proveni din timpul agoniei sau acelea care puteau rezulta dintr-o încercare neîndemânatecă de salvare. Se acordase atenţia cuvenită şi urmelor lăsate de frânghia folosită la spânzurare. Pe grinzile din casa lui Thorne nu se găsiseră astfel de urme. În orice caz, Spilsbury fusese de data aceasta prins că a comis o eroare. Sigur că nimeni nu-i va contesta părerea, dar el neglijase să facă preparatele microscopice care ar fi trebuit să stea la baza opiniei sale.

Judecătorul procesului lui Thorne a explicat juriului că opinia lui Spilsbury era fără îndoială cea mai corectă

din câte se puteau obţine. Juriul l-a declarat pe Thorne vinovat de crimă şi l-a condamnat la moarte prin spânzurare. Dar înainte de a se termina procesul, pentru prima dată, a avut loc *a* revoltă deschisă împotriva rolului de autocrat pe care Spilsbury îl juca în viaţa judiciară a ţării. Înainte de retragerea judecătorului, avocatul lui Thorne a strigat: „Cu toţii putem admira cunoştinţele, cu toţii ne putem ridica pălăriile în faţa inteligenţei, cu toţii putem recunoaşte înalta poziţie pe care a câştigat-o domnul Spilsbury în medicina legală, dar este un drum lung până a ajunge să spui că atunci când un om afirmă ceva nu există loc şi pentru greşeală”.

Acelaşi ton era evident şi într-un articol publicat în *Law Journal* (*Revista de drept*) care comenta: „Thorne e îndreptăţit să creadă că a fost condamnat de un tribunal care nu a fost în stare să-şi formeze o opinie personală, ci doar să-l urmeze, în luarea deciziei, pe omul cu numele cel mai mare”.

O altă persoană s-ar fi putut simţi lezată de un asemenea incident, dar Spilsbury a sosit la Edinburgh tot atât de sigur pe el ca întotdeauna. Ochii tuturor membrilor juriului erau îndreptaţi asupra lui în timp ce el stătea pe banca martorilor, cu nelipsita-i garoafă la butonieră şi cu faţa radiind de încredere deplină. Auzise de experienţele de la Edinburgh, spunea el, şi de aceea, la rândul lui, a făcut şi el experienţe. În acest scop, şi-a unit forţele cu acelea ale lui Robert Churchill, un armurier londonez de reputaţie internaţională. Spilsbury şi-a început depoziţia afirmând că:

„Experienţele au fost făcute împreună cu domnul Churchill, folosind un pistol automat asemănător cu cel folosit în cazul de faţă. Având o descriere a pistolului, am căutat unul cu aceeaşi lungime a ţevii şi cu aceeaşi încărcătură. Am ales cartuşe care să corespundă cât mai mult posibil cu descrierea acelora folosite în acest caz”.

Majoritatea celor prezenţi în sala tribunalului erau

atât de orbiţi de reputaţia lui Spilsbury încât puţini şi-au dat seama că acele cuvinte reduceau la zero valoarea experienţelor lui, întrucât arma pe care el o folosise avea doar o vagă asemănare cu pistolul lui Merrett şi în consecinţă era cu totul nepotrivită pentru experienţele de comparaţie. Acelaşi lucru rămâne valabil şi pentru muniţie. Dar cine să-şi dea seama de acest lucru? Toată lumea era fascinată de relatarea lui Spilsbury referitoare la experienţele sale care au condus la rezultate contrarii celor obţinute de Littlejohn.

Spilsbury şi Churchill, de asemenea, trăseseră mai întâi în nişte hârtii şi apoi în pielea omenească. Se obţinuse numai o uşoară dispersare a particulelor şi funinginei de pulbere care au putut fi înlăturate prin spălare, fără mare dificultate, şi care nu puteau fi văzute cu ochiul liber. Ca urmare, sângerarea abundentă şi spălarea rănii, susţinea Spilsbury, erau suficiente pentru a înlătura urmele. Uşoarele urme din jurul rănii de penetrare a glontelui, după sinuciderea Berthei Merrett, nu au rezistat probabil nici măcar până ce victima a ajuns la spital, argumenta Spilsbury.

Nu se bazase numai pe experienţele de la Londra, a continuat Spilsbury, aşa că le-a continuat şi la Edinburgh, folosind arma lui Merrett, fără a utiliza însă muniţia originală. În locul ei, folosise cartuşe cumpărate de la Londra. De data aceasta a tras numai în hârtie nu şi în piele şi nu a făcut nicio încercare de a înlătura semnele de pulbere. Orice ascultător atent nu ar fi putut să nu tresară când l-a auzit pe Spilsbury declarând că în timpul experienţelor de la Edinburgh a rezultat mai multă funingine decât în experienţele de la Londra. Cu alte cuvinte, doar folosirea armei originale, fără muniţia originală, a dat rezultate diferite.

„În privinţa uşurinţei cu care funinginea a putut fi înlăturată există vreo diferenţă între experienţele de la Londra şi cele de la Edinburgh?” a întrebat Aitchison. „Nu

aş putea spune”, a replicat Spilsbury cu tonul cel mai aristocratic posibil. Îndemnat de Aitchison, el a continuat, spunând că experienţele de la Edinburgh nu i-au modificat cu nimic concluziile.

Procurorul a notat cu atenţie punctele nevralgice din experienţele lui Spilsbury, pe care a încercat mai apoi să le evidenţieze în examinarea încrucişată. Era de acord Spilsbury cu afirmaţia că experienţele reclamate de comparaţie ar trebui făcute cu arma şi cartuşele originale? „Desigur”, a răspuns Spilsbury. La aceasta procurorul a adăugat că experienţele de la Londra nu îndeplineau această condiţie. Avându-se în vedere acest fapt, nu credea Spilsbury că experienţele lui Littlejohn erau mai relevante pentru acest caz decât ale lui? Cu un calm absolut, Spilsbury respinse sugestia procurorului.

În pledoaria finală către juriu, Aitchison a subliniat reputaţia ştiinţifică de excepţie a lui Sir Bernard Spilsbury. Fără să conteste capacitatea lui Littlejohn sau Glaister, el a subliniat că în domeniul medicinii legale din Marea Britanie şi Europa nu exista nimeni care să se poată compara cu Spilsbury. Dovezile medicale, a declarat el, pledează cât se poate de clar pentru acuzat.

La 8 martie, juriul l-a găsit pe Donald Merrett vinovat de folosirea de cecuri false, dar nevinovat de crimă.

Când Sydney Smith a auzit la Cairo despre acest verdict, a exclamat: „Vom mai auzi de tânărul Merrett”. În orice caz, Littlejohn nu a mai auzit de Donald Merrett. A murit câteva luni mai târziu, în august 1927 (Sydney Smith s-a mutat de la Cairo la Edinburgh, urmându-şi la catedră profesorul). Nici Spllsbury nu a mai trăit să apuce ziua care va dovedi că Littlejohn a avut dreptate şi că el a greşit. La 19 decembrie 1947, a fost găsit mort în laboratorul său de la Colegiul Universităţii din Londra. După încă 20 de ani de muncă neîncetată, după ce a făcut 25.000 de autopsii şi a adunat o experienţă uriaşă pe care nu a avut timp să o adune într-un volum, şi-a pus capăt

zilelor prin asfixie cu oxid de carbon. Avea vârsta de 70 de ani şi avusese două crize vasculare. Conştient că agilitatea minţii i se stingea treptat, Spilsbury a preferat să se sinucidă.

Şapte ani mai târziu, la 16 februarie 1954, cadavrul unui bărbat a fost găsit în zona păduroasă din preajma Rinului, lângă Cologne. A fost identificat ca fiind Ronald Chesney. Individul venise în Republica Federală a Germaniei odată cu trupele de ocupaţie britanică, la sfârşitul războiului, şi-şi folosise poziţia pe care o avea în armată, pentru a se angaja în diferite afaceri comerciale dubioase. „Ronald Chesney" nu era altul decât Donald Merrett. După ce şi-a ispăşit pedeapsa pentru fals, a moştenit 50.000 de lire de la un bunic şi şi-a schimbat numele. O fată de 17 ani, cucerită de înfăţişarea lui plăcută, s-a căsătorit cu el, dar a fost destul de prudentă (sau imprudentă), insistând ca suma de 8 400 de lire să fie pusă pe numele ei. Chesney a risipit restul în câţiva ani. După aceasta a trăit din şantaj, furt şi fraudă. A stat în închisoare de nenumărate ori. În timpul războiului a intrat în marina britanică. A devenit comandantul unui mic vas pe care l-a folosit însă pentru contrabandă. Când perspectivele afacerilor dubioase în Germania au început să se restrângă, după 1950, a retras banii pe care mai înainte îi transferase pe numele soţiei. Trăiau despărţiţi de multă vreme. Soţia lui Merrett lucra împreună cu mama ei la un cămin particular pentru bătrâni din Ealing. În februarie 1954, Merrett-Chesney şi-a făcut un plan prin care să-şi refacă fondurile. A obţinut un paşaport pe nume fals, s-a prezentat la soţie sub numele lui, s-a reîntors în Germania şi chiar în noaptea următoare a venit cu avionul în Anglia, folosind, de data aceasta, paşaportul fals. Strecurându-se în oaşa, şi-a înecat soţia în cada de baie. Descoperit de soacră, a omorât-o şi pe ea într-o luptă sălbatică. Cu hainele pătate de sânge, cu braţele şi mâinile zgâriate, a luat din nou avionul spre Cologne. Vecinii din

Ealing însă zăriseră un bărbat înalt îmbrăcat în negru. La câteva zile după aceea, Scotland Yard-ul era pe urmele lui. Dându-şi seama că de data aceasta nu va scăpa, s-a împuşcat. Înainte de a se sinucide i-a mărturisit amantei sale din Germania că numele său era Donald Merrett şi că în urmă cu 25

de ani îşi împuşcase marna la Edinburgh.

Deşi acest sfârşit nu putea fi bănuit în 1927, cazul Merrett a stimulat puternic medicina legală. S-a acordat o mai mare U'enţie problemei rănilor produse prin împuşcare. Se credea că rănile penetrante ale inimii şi ale anumitor zone ale capului, abdomenului, plămânilor şi arterelor principale sunt absolut letale. Cercetările de mai târziu asupra sistemului nervos au arătat medicilor că chiar şi o împuşcare razantă putea produce moartea, datorită şocului sistemului nervos autonom. Pe de altă parte, s-au semnalat nenumărate cazuri de persoane rănite mortal care rămâneau pe picioare şi erau capabile să se mişte un timp îndelungat. Mai mult, gloanţele nu străbăteau totdeauna un drum drept prin corp. Ele puteau fi deviate, urmând căi destul de curioase după penetrare. Rănile produse de gloanţe au început să fie studiate nu numai cu ochiul liber sau cu microscopul, dar şi prin analize spectroscopice, chimice şi biochimice care suplimentau informaţia iniţială ce preciza doar locul de intrare şi ieşire a glontelui şi stabilea doar dacă existau semne că se trăsese de la o distanţă mică sau mare. Următorii specialişti au dedicat ani şi decenii unor studii speciale cu privire la această problemă: Ivanov, Hérissel, Hausser, Grillon şi Piedelièvre în Franţa, Müller, Elbel, Schöntag şi Krauland în Germania, Molchanov şi Skopun în U.R.S.S. Analiza chimică permite acum stabilirea precisă a distanţei de la care se trage. Vechile pulberi conţineau salpetru şi sulf, cele mai noi, nitriţi, pulbere fără fum. Muniţiile moderne, fără fum, în care şi plumbul este prezent, de-abia lasă urme. Specialiştii au învăţat să

stabilească cele mai… labe urme ale acestor substanţe şi să determine nu numai prezenţa, dar şi cantitatea lor. Stabilindu-se concentraţia, ei puteau să măsoare distanţa de la care se trăsese. Ca şi în cazul problemei complexe a sufocării şi înecului, cercetarea rănilor produse prin împuşcare a pornit de la observaţia microscopică obişnuită şi a ajuns până la cele mai subtile metode de analiză fizică şi chimică.

Întâietatea în privinţa realizărilor în medicina legală aparţinea când unei ţări, când alteia. Spre sfârşitul anului 1929, Germania a ajuns din nou în frunte. Principalul reprezentant al medicinii legale germane era Richard Kockel care, de trei decenii, de când îşi începuse cariera de specialist în medicină legală la Leipzig, devenise una din personalităţile cele mai prestigioase în acest domeniu.

Cazul Merrett a scos în evidenţă necesitatea imperioasă ca atât poliţia cât şi specialiştii în medicină legală să colaboreze în cercetarea locului faptei. Kockel a apărat cu putere acest principiu. El a militat ca domeniul medicinii legale să fie lărgit astfel încât să includă în sfera de cercetare şi probleme importante pentru criminalistică, dar care nu ţin neapărat de domeniul medical. Probabil că susţinea această opinie şi datorită faptului că el avea deprinderi tehnice deosebite.

Kockel avea duşmani care doreau să ţină medicina legală în hotarele ei tradiţionale. Ei au ridiculizat experienţele complicate de balistică, inspecţia urmelor de praf, cercetarea atentă a îmbrăcămintei şi a scrisului pentru evidenţierea unor posibile probe. Dar el avea şi mulţi suporteri. Era aproape sigur că viitorul era al lui chiar dacă, în ultimă instanţă, metodele tehnologice se vor dezvolta într-o aşa măsură încât fiecare din ele să devină, în mod independent, o specialitate distinctă.

În anii ’30 ideile lui Kockel au fost îmbrăţişate de aproape toţi specialiştii şi de poliţie încât orice omucidere era imediat verificată din punctul de vedere al medicinii

legale.

Aceasta era situaţia Institutului de medicină legală de la Universitatea din Leipzig la data de 30 noiembrie 1929, când a apărut un caz neobişnuit. Pe la amiază, un agent al marii companii de asigurări germane Nordstern a trecut pe la Kockel. Avea de discutat o problemă urgentă şi confidenţială. El l-a anunţat pe Kockel că un cadavru depus la capela funerară a cimitirului sudic din Leipzig urma să fie îngropat peste o oră. Decedatul era Erich Tetzner, om de afaceri din Leipzig, născut în 1903. Fusese victima unui accident de automobil. Aşa cum raportau poliţia şi procuratura districtuală din Regensburg, Tetzner conducea Opelul său verde pe şoseaua 8 când s-a lovit de o bornă, a luat foc, iar Tetzner, prins în scaun, a fost carbonizat. Autorităţile din Regensburg autorizaseră înmormântarea cadavrului.

Compania de asigurări era intrigată de faptul că Tetzner cumpărase poliţe de asigurări şi de la alte două companii, astfel încât suma asigurărilor se ridica la totalul de 145.000 mărci, o sumă enormă pentru situaţia financiară a victimei accidentului. Poliţele de asigurare intraseră în vigoare numai cu câteva săptămâni în urmă. Văduva lui Tetzner, Emma, născută Georgi, ceruse ca poliţele să fie achitate imediat după moartea soţului. Toate aceste fapte au atras, în mod inevitabil, anumite îndoieli ale companiilor de asigurări. Desigur Tetzner putea să sufere de o boală de inimă şi să fi murit de atac de cord. Pe de altă parte, exista posibilitatea ca Tetzner să se fi sinucis. În orice caz, după multe discuţii aprinse, văduva a consimţit să permită autopsia. Nu mai era timp să se aducă cadavrul la Institutul lui Kockel. Autopsia se putea face numai în capelă. Va accepta Kockel să o facă?

Ca cei mai mulţi specialişti în medicină legală, Kockel nu avea oroare de macabru. A căzut de acord, a sărit peste masa de prânz şi s-a dus cu maşina la cimitir, împreună cu agentul de la compania de asigurări. În sicriu zăcea ceea

ce Kockel a descris mai târziu astfel: „un corp aproape complet carbonizat la care mai puteau fi distinse segmentul cervical al coloanei vertebrale, împreună cu baza craniului, jumătăţile superioare ale ambelor coapse, articulaţiile inferioare ale femurului drept şi părţi dispersate ale braţelor. În plus, lângă corp mai era şi o bucată de creier de mărimea unui pumn. Cu toate că autopsia nu prea avea rost, având în vedere starea cadavrului, totuşi, ea a fost făcută… A fost destul de uşor să se determine că acel corp aparţinea unui bărbat. Uretra masculină era carbonizată dar se păstra totuşi. Nu s-a putut găsi niciun fir de păr pentru că tegumentele craniului lipseau”.

Partea din creier găsită era ciudat de bine păstrată. Kockel nu găsea nicio explicaţie pentru acest fapt. În gură, laringe şi ceea ce mai rămăsese din trahee, nu s-au găsit urme de funingine. Inima conţinea puţin sânge vâscos. Lobul inferior drept al pulmonului era bine păstrat. Kockel a pus sângele din inimă şi lobul păstrat al pulmonului în eprubete şi le-a băgat în servietă. Apoi a început să examineze oasele. Era uimit. Erau neobişnuit de fragile, părând mai degrabă a fi oase de femeie, încât, nu ar fi fost de mirare să-ţi pui întrebarea dacă scheletul era al unui bărbat sau nu. Dar Kockel a rămas perplex când a tăiat cu ferăstrăul capul articular al humerusului. A recunoscut imediat rămăşiţele unui cartilagiu care se întinde între capetele articulare ale oaselor lungi numai la persoane foarte tinere. Odată cu creşterea, aceste cartilagii dispar cam pe la vârsta de 20 de ani şi cel târziu pe la 22 – 23 de ani. Intrigat, Kockel a întrebat din nou pe agent despre vârsta lui Tetzner. A aflat că victima avusese 26 de ani.

„Şi ce înălţime avea?”

Agentul de la compania de asigurări s-a uitat printre documentele lui şi a răspuns: „172 cm, cu umerii laţi, scund, foarte puternic şi puţin cam prea gras”.

Murmurul vocilor celor ce veniseră la înmormântare

putea fi deja auzit în anticameră când Kockel a ieşit pe uşa din spatele capelei. În drum spre poarta cimitirului i-a venit în minte un caz ce se petrecuse cu un an înainte şi care preocupase îndelung poliţia din Fulda şi pe profesorul Ernst Giese, directorul Institutului de medicină legală al Universităţii din Jena.

La 1 ianuarie 1928, un om de afaceri de 32 ani din Fulda, numit Heinrich Alberding, şi-a luat rămas bun de la soţie şi a plecat la Frankfurt unde intenţiona să se ducă la teatru. De atunci nu se mai auzise nimic de el. La începutul lunii februarie, poliţia din Fulda a primit o scrisoare expediată din Regensburg cu câteva zile mai înainte. Era scrisă de mâna lui Alberding. După ce a scris scrisoare, o aruncase pe fereastră în speranţa că cineva o va găsi şi

O va pune la poştă. Era ţinut ostatec de doi oameni de afaceri cu care era în rivalitate, spunea el, al căror comerţ infam cu narcotice fusese descoperit de el. L-au drogat şi l-au răpit în timp ce se îndrepta spre Frankfurt. Dacă cadavrul lui va fi găsit, ruga ca poliţia să caute în căptuşeala mânecii drepte a hainii lui.

Şapte luni mai târziu, la 23 august 1928, s-a descoperit scheletul unui bărbat, în pădurea de lângă Saalfeld. Victima decedase din cauza unui glonte tras în cap. Membrele inferioare îi fuseseră retezate şi hainele arse. Pe osul inelarului de la mâna dreaptă s-a găsit un inel pe care era gravat „M.T. 1920”, iar în buzunarul vestei un ceas gravat cu numele „H. Alberding, Fulda”. În căptuşeala mânecii drepte a hainei s-a găsit o scrisoare uşor pârlita, scrisă de Alberding. Scrisoarea conţinea următoarele propoziţii: „S-a spus că acum trebuie să mă pregătesc pentru ultima mea călătorie. Dacă ceva… s-ar întâmpla, informaţi imediat poliţia din Fulda. Numele şi adresa mea: sunt Heinrich Alberding, strada Mark nr. 24, Fulda”.

Îndată ce a aflat de moartea soţului ei, văduva a pretins să

I se achite două poliţe de asigurare pe viaţă de la două companii, totalizând suma de 60.000 mărci. Cele două poliţe fuseseră cumpărate în septembrie 1927, cu mai puţin de 5 luni înainte de dispariţia lui Alberding.

Între timp, profesorului Giese din Jena i s-a cerut să examineze cadavrul. Luându-se în consideraţie stadiul de dezvoltare a coloanei vertebrale, el a stabilit că acel corp nu putea aparţine unui bărbat de 32 de ani ci cel mult unuia de 20 – 22 de ani. În acelaşi timp, profesorul Stadtmuller, anatomist de la Göttingen, a demonstrat cu ajutorul unei metode noi că trupul nu putea să aparţină lui Alberding. El a folosit câteva fotografii de-ale lui Alberding pentru a executa pe foi de hârtie transparentă desene exacte şi în mărime naturală ale formei craniului. A pregătit desene similare pentru craniul victimei. Când foile de hârtie transparentă au fost suprapuse, diferenţele izbitoare în ceea ce priveşte forma capului au devenit evidente. Alberding dispăruse, dar părea probabil că un străin fusese omorât cu scopul de a înşela companiile de asigurări.

(Introduc aici o notă scurtă cu privire la sfârşitul acestui caz: în 1924, poliţia din Fulda a făcut o percheziţie neaşteptată în casa lui Alberding şi l-a găsit sub pat, în dormitor. El a fost condamnat la moarte pentru crimă. Victima nu a fost niciodată identificată).

În momentul în care Kockel şi-a amintit această întâmplare, cazul Alberding nu fusese rezolvat încă. În timp ce ieşea din cimitir, adresându-se agentului companiei de asigurări, el l-a întrebat dacă era sigur că decedatul era Erich Tetzner.

„Vă îndoiţi de aceasta?” a întrebat cu perplexitate agentul companiei de asigurări.

„Da, cu siguranţă, că mă îndoiesc” a răspuns Kockel. „Îmi rezerv dreptul să dau verdictul mai târziu, în această după-amiază”.

La acea dată, medicina legală se putea lăuda cu

aproape 100 de ani de cercetări în domeniul studierii tipurilor de arsuri şi a morţilor provocate de acestea. Unul din cele mai senzaţionale cazuri din istoria acestor cercetări a fost moartea contesei Görlitz din Darmstadt, din anul 1847. Contesa a fost găsită în apartamentul ei, decedată din cauza arsurilor. Mari specialişti, ca de exemplu marele chimist Justus Liebeg, au cercetat acea moarte misterioasă. Au avut loc controverse îndelungate cu privire la posibilitatea unei „combustii spontane”, despre care putem găsi ecouri şi în romanul lui Charles Dickens, *Casa groazei*. Se considera că respiraţia unei persoane care băuse mari cantităţi de alcool putea să se aprindă ca flacăra unei luminări, ca mai apoi combustia întregului corp să fie întreţinută de grăsimea din organism. Această teorie cu privire la combustia spontană era o legendă care mai persista în vechea medicină legală. Liebeg a ridiculizat o astfel de idee, dar nici el şi nici ceilalţi experţi nu au putut demonstra, din punct de vedere medical, că acea contesă fusese strangulată de servitor şi apoi arsă pentru a se ascunde urmele faptei. Crima a fost de fapt rezolvată numai pentru că servitorul a recunoscut.

Groaznicul incendiu de la Ringtheater din Viena, din anul 1882, în care au murit foarte mulţi oameni, l-a determinat pe Eduard von Hofmann să cerceteze problema identificării corpurilor arse şi, de asemenea, să studieze efectele fiziologice ale arsurilor. De atunci încolo, medicina legală a trebuit, în repetate rânduri, să se ocupe de problema rănilor prin arsură, să rezolve dubiile companiilor de asigurări şi să ajute la rezolvarea crimelor. Tot mai multe cărţi şi lucrări despre moartea accidentală şi crima prin arsuri, arderea după moarte în scopul ascunderii crimei, ca în cazul Görlitz, au început să fie publicate.

De o mare importanţă a fost descoperirea faptului că oamenii arşi de vii inhalau funinginea ce putea fi găsită în bronhii sau în alveolele pulmonare. S-a descoperit, şi acest

lucru a fost şi mai semnificativ, că oxidul de carbon, care apare în cazul combustiei, este inhalat şi de aceea trebuie să fie prezent în sângele victimelor arse de vii.

Cum numărul de morţi accidentale şi sinucideri a crescut după introducerea iluminatului cu gaz, pe la mijlocul secolului al XIX-lea, medicina legală a evidenţiat faptul că urmele de oxid de carbon trebuie căutate în sângele unor astfel de victime. Exista o „afinitate" deosebită, cum era ea numită pe atunci, a oxidului de carbon pentru hemoglobină, substanţa colorată a hematiilor. Această afinitate este mai puternică decât aceea dintre hemoglobină şi oxigen, care este un factor vital al vieţii. Oxidul de carbon produce moartea prin înlocuirea oxigenului din hemoglobină. Culoarea roşie a carboxihemoglobinei e mai rezistentă la decolorare decât pigmentul oxihemoglobinei. Medicina legală s-a folosit de acest principiu pentru a descoperi oxidul de carbon din sânge. Dacă sângele este tratat cu anumite substanţe chimice, oxihemoglobina normală capătă imediat o culoare maronie în timp ce carboxihemoglobina rămâne roşie.

Analiza spectroscopică a sângelui s-a dovedit a fi şi mai eficientă decât testele chimice. Expusă la anumiţi reactivi chimici, liniile spectrale ale oxihemoglobinei se schimbă, în timp ce acelea ale carboxihemoglobinei rămân neschimbate. Cu toate acestea, cel puţin 20% oxid de carbon trebuie să fie prezent pentru ca acest test să fie pozitiv. În 1928, Schwarzacher, în Austria, a perfectat un număr de metode care au dat rezultate, cu un procentaj semnificativ mai mic de oxid de carbon în sânge.

Kockel cunoştea foarte bine toate aceste cercetări. La ora trei, în după-amiaza zilei de 30 noiembrie 1929, el s-a reîntors la Institut şi a examinat probele de sânge, pentru a verifica dacă oxidul de carbon e prezent sau nu. El a folosit toate metodele chimice şi spectroscopie. Rezultatele au fost în toate cazurile negative. Acest fapt l-a convins pe Kockel şi mai mult că victima din capela funerară nu era

de fapt Tetzner. Din cauză că nu exista funingine în căile respiratorii şi nici oxid de carbon în sânge, persoana din maşină nu ar fi putut arde de vie şi nici respira când maşina a fost cuprinsă de flăcări. Să fie posibil că acesta să fie un alt caz Alberding? Omorâse oare Tetzner un străin şi apoi îl arsese odată cu maşina pentru ea soţia lui să încaseze asigurarea?

Următoarea măsură pe care a luat-o Kockel a fost aceea de a vedea dacă cadavrul fusese supus la violenţe înainte de a fi ars. Aceasta implica o altă ramură a medicinii legale pe care am avut ocazia să o mai discutăm. O mare parte din cei mai de seamă specialişti ai timpului, printre care Kurt Walcher în Germania, Piédeliévre în Franţa, Kernbach în România, Balotta şi Domenici în Italia, Okros în Ungaria, se ocupaseră de elaborarea unor metode prin care să se facă distincţie între rănile produse în timpul vieţii, de acelea produse accidental sau deliberat asupra corpului, după moarte. Examinând secţiuni microscopice din plămân, pe care le adusese de la cimitir, Kockel a observat că porţiuni din cele mai mici alveole din plămâni erau blocate de picături transparente de formă alungită. El şi-a dat seama că acestea erau embolii grăsoase care blocau vasele de sânge, în special acelea pulmonare, cu propria grăsime a organismului.

Cu câteva decenii mai înainte, chirurgii şi patologii au observat că unul din efectele violenţei asupra corpului omenesc era migrarea grăsimii din ţesuturi în vasele de sânge. Acest fenomen apare după fracturi, răni ale craniului, bătăi şi uneori chiar după contuzii. Aceste particule de grăsime migrau odată cu sângele în ventriculul drept al inimii şi de acolo în plămâni. Acestea puteau produce un blocaj al circulaţiei mici pulmonare, realizând astfel moartea subită prin stop cardio-circulator. Dacă circulaţia era destul de puternică, aceasta putea antrena grăsimea în alte regiuni ale corpului, ducând-o în rinichi sau creier. Uneori emboliile grăsoase puteau să

survină în câteva secunde. Ele erau totdeauna rezultatul exercitării unei violenţe externe asupra organismului. Încă din 1898, Mario Carrara a arătat că acest lucru se putea întâmpla şi în morţile obişnuite prin arsuri când particulele de grăsime, lichefiate prin căldură, puteau să pătrundă în plămâni. Când cadavrele erau supuse la căldură puternică, presiunea exercitată de vapori putea să introducă cu forţa grăsimea topită în plămâni. Dar cei mai mulţi specialişti în medicina legală credeau că „migrarea grăsimii" nu poate fi confundată cu o embolie grasă naturală. Când embolia grasă naturală, susţineau ei, apare în plămân, este totdeauna însoţită de o rănire gravă a organismului, înainte ca acesta să fie ars. Pe baza acestei constatări, Kockel a considerat că victima fusese ucisă înainte de a fi arsă.

Când a ajuns la această concluzie se lăsase seara. Cu toate acestea, Kockel s-a hotărât să informeze imediat poliţia din Leipzig. De-a lungul carierei sale el a avut relaţii apropiate cu poliţia, considerând această colaborare drept o datorie a sa. Şeful poliţiei, Kriegern, a fost sceptic la început dar Kockel a reuşit să reconstituie cazul cât mai plauzibil posibil, convingându-l pe deplin. Concluziile la care ajunsese Kockel erau următoarele: 1) Cadavrul nu era al lui Tetzner. 2) Corpul aparţinea unui necunoscut care a fost mai întâi omorât şi apoi ars. 3) Criminalul era probabil Tetzner care încercase, să ducă în eroare compania de asigurări. 4) Părţile care lipseau din corp, partea superioară a craniului şi picioarele de la coapse în jos, nu dispăruseră în timpul incendiului. O parte din cap a fost înlăturată din cauză că prezenta probabil răni letale. Membrele inferioare fuseseră tăiate de ucigaş, pentru că ele ar fi dezvăluit că victima nu era Tetzner. Dacă un specialist în medicină legală ar fi fost chemat imediat la locul accidentului, aceste părţi din corp ar fi putut fi găsite. În orice caz, ar fi trebuit ca acestea să fie căutate în zona accidentului. 5) Tetzner era fără îndoială ascuns şi va

încerca să ia legătura cu soţia lui.

În aceeaşi noapte, Kriegern a dat ordin ca locuinţa Emmei Tetzner să fie pusă sub observaţie. A doua zi, el a aflat că Emma folosea telefonul unui vecin, cu o frecvenţă neobişnuită. A pus imediat telefonul sub observaţie. În acelaşi timp a trimis o echipă care să cerceteze locul accidentului. Singura informaţie furnizată de echipă a fost aceea a inspectorului Pfeiffer, care sosise primul la locul accidentului. El descoperise că bucata de creier, pe care Kockel o găsise nearsă la autopsie, provenea de la o distanţă de aproximativ un metru şi jumătate de maşină, pe partea opusă locului şoferului. Kriegern l-a informat pe Kockel de acest fapt semnificativ. Kockel a folosit ocazia pentru a spune încă o dată că era păcat că un specialist în medicină legală nu fusese chemat la locul accidentului.

La scurt timp după aceea, Kriegern a primit un raport interesant de la poliţia din Ingolstadt. Un lăcătuş, pe nume Alois Ortner, a fost internat la spitalul din acea localitate la data de 22 noiembrie. El a informat poliţia că în ziua de 21 noiembrie, şoferul unui Opel verde se oferise să-l ia cu maşina. La puţin timp după ce au ieşit în afara localităţii Ingolstadt, şoferul a pretins că ceva se defectase la maşină şi i-a cerut lui Ortner să se bage sub ea şi să strângă nişte piuliţe. Când Ortner a ieşit de sub maşină a primit două lovituri puternice pe un umăr şi în cap. A reuşit totuşi să se ridice în picioare şi a văzut că atacatorul era şoferul maşinii care înainte se purtase atât de prietenos. Şoferul ridicase din nou cheia să mai lovească o dată. Deşi grav rănit, Ortner s-a luptat cu el, dar a trebuit să cedeze şi să fugă în pădure. Pentru că maşina lui Tetzner fusese verde, s-ar fi putut ca el să fie misteriosul atacator. Fusese Ortner ales ca victimă la întâmplare şi încercarea lui Tetzner eşuase din cauză că Ortner era prea puternic?

La ora 8, în dimineaţa zilei de 4 decembrie, detectivul care asculta convorbirile telefonice efectuate de

la telefonul vecinilor doamnei Tetzner a auzit că aceasta avea o convorbire interurbană, cerută din Strasbourg. Detectivul a intrat pe fir şi i-a spus că nu poate vorbi cu doamna Tetzner care nu va fi acasă până la ora 6 seara şi că domnul Staneli trebuie să telefoneze din nou. Între timp, s-a stabilit că Straneli telefonase de la o cabină telefonică de la poşta centrală din Strasbourg. Kriegern a luat legătura cu siguranţa franceză şi a cerut ca poliţiştii francezi să păzească oficiul poştal. Imediat, Kriegern a plecat cu un avion special la Strasbourg, un lucru neobişnuit în acele zile, şi a sosit la timp să-l aresteze pe bărbatul care intrase în cabina telefonică cu câteva minute înainte de ora 6. Surprinderea a fost atât de mare pentru Staneli încât el a recunoscut imediat că numele său adevărat era Erich Tetzner. În noaptea aceea el a făcut o mărturisire completă. Încă din septembrie, a declarat el, îşi făcuse planuri în legătură cu înşelarea companiei de asigurări. După ce a făcut câteva poliţe de asigurare, a pornit în căutarea unei victime convenabile. El a recunoscut că în ziua de 21 noiembrie îl ademenise pe Ortner în maşina lui, încercând să-l omoare. Înainte de a porni în căutarea unei noi victime, în ziua de 26 noiembrie, el şi-a instruit soţia dându-i toate amănuntele. Dacă lovitura îi reuşea, îi va trimite o telegramă în care va descrie hainele victimei pentru ca ea să poată să dea aceste amănunte poliţiei, înainte de a vedea cadavrul. După aceea, ea urma să încaseze poliţele. El urma să telefoneze soţiei la anumite intervale, dând un nume fals telefonistei ca mai apoi, după încasarea asigurării, cei doi să se întâlnească în străinătate.

La 27 noiembrie, el a văzut un tânăr care voia să facă autostopul pe şoseaua ce ducea la Regensburg. Individul nu semăna cu el pentru că avea o constituţie fragilă şi era mai tânăr. Dar după eşecul cu Ortner, preferă să aleagă o victimă inferioară ca putere. În drum spre Regensburg, tânărul a adormit. Tetzner a îndreptat cu atenţie maşina

spre o bornă de pe şosea. Când pasagerul s-a trezit, Tetzner i-a spus că a avut un mic accident. Îndată ce tânărul a adormit din nou, Tetzner a turnat benzină peste maşină dintr-o canistră ce o avea cu el şi a aprins cu chibritul motorul care mergea. Când maşina a fost cuprinsă de flăcări, a fugit.

Kriegern a discutat cazul cu Kockel, dar medicul i-a spus că declaraţia lui Tetzner era falsă. Cum se putea explica embolia grasă a plămânilor? Străinul nu decedase din cauza incendiului, insista Kockel, ci datorită unor lovituri violente primite înainte. Dovezile poliţiei erau în concordanţă cu deducţiile medicale. Altfel cum se putea explica faptul că victima fusese găsită pe locul şoferului deşi, după declaraţie, tânărul adormise pe locul pasagerului şi ca urmare arsese probabil acolo?

Kriegern l-a interogat pe Tetzner de nenumărate ori. Tetzner a continuat să-şi menţină declaraţia până în aprilie 1930 când i-a fost arătat raportul întocmit de Kockel. Imediat, Tetzner a renunţat la prima declaraţie. Kriegern îi dăduse timp suficient să se familiarizeze cu conţinutul raportului medicului legist. Se pare că Tetzner, după ce s-a gândit un timp, şi-a dat seama că prezenţa emboliei grăsoase era de fapt o probă puternică împotriva lui. Dar, în acelaşi timp, a văzut în ea, o şansă de a scăpa măcar parţial de pedeapsa pentru crima pe care a comis-o. De aceea, la începutul lunii mai, a cerut să-l vadă pe judecătorul de instrucţie. „Declaraţia mea precedentă a fost falsă”, a spus el. Lângă Bayreuth, într-o noapte întunecoasă, a relatat el, călcase din greşeală cu maşina un individ care voia să meargă cu autostopul. Descoperind că omul îşi pierduse cunoştinţa, l-a urcat în maşină. Omul a murit după câteva minute. Brusc i-a venit ideea să-l folosească pe străin ca victimă pentru planul său de a înşela compania de asigurări. De aceea el a pus cadavrul pe locul de la volan şi apoi a dat foc maşinii.

Noua declaraţie era fără îndoială inteligent ticluită.

Ea explica apariţia emboliei grăsoase şi în acelaşi timp îl dezvinovăţea pe inculpat de acuzaţia de crimă premeditată. Un accident rutier şi o escrocherie erau în definitiv acuzaţii mai puţin grave decât o crimă premeditată.

Aflat în încurcătură, procurorul din Leipzig a trecut peste Kockel şi s-a adresat lui Hans Molitoris, directorul Institutului de medicină legală din Erlangen căruia i-a cerut părerea asupra acestui caz. El a examinat documentele care i-au fost trimise. Fără să cunoască direct cazul, fără să examineze organele respiratorii sau sângele, fără să-şi dea seama de gradul emboliei grăsoase, el a ajuns la concluzia că prima depoziţie a lui Tetzner, aceea în care spusese că arsese omul de viu, era cea corectă. El a citat diferite cazuri luate din cărţi în care victimele au murit în incendii fără să acumuleze nici funingine în căile respiratorii şi nici oxid de carbon în sânge. În privinţa emboliei, el a făcut referiri la unele cazuri de decese prin arsuri în care grăsimea topită fusese împinsă în pulmoni datorită presiunii vaporilor.

Confruntat cu afirmaţiile acestui coleg prestigios, Kockel a reacţionat cu toată furia de care era capabil. Ceva din starea lui sufletească de atunci poate fi observată dintr-o relatare a cazului pe care a făcut-o 3 ani mai târziu: „Acea opinie trebuia respinsă”, spunea el, „pentru că decizia într-un caz atât de complicat trebuie să se bazeze în egală măsură pe o cunoaştere aprofundată a literaturii, o experienţă medicală adecvată şi o investigare directă şi riguroasă a cadavrului şi locului faptei, aşa cum procedează medicina legală modernă din Germania”.

În continuare el scotea în evidenţă importanţa legăturii dintre medicina legală teoretică şi realităţile unui caz dat. Dacă victima lui Tetzner fusese arsă de vie în maşină, întreba el, cum se putea explica prezenţa bucăţii nearse de creier, fără îndoială provenită de la victimă, în stradă, la un metru şi jumătate de locul şoferului, de

cealaltă parte a maşinii închise? Ce se întâmplase cu membrele care lipseau şi care nu fuseseră distruse de incendiu? Ce altă explicaţie se putea da decât aceea la care fusese condus de prezenţa emboliei grase, şi anume că Tetzner omorâse victima în afara maşinii, tăiase părţile din corp care i-ar fi putut trăda fapta şi pierduse din neatenţie sau uitase bucata de creier în toată această operaţie complicată?

La 17 martie 1931, procesul lui Erich şi Emma Tetzner a început la Regensburg. Inculpatul, susţinea Kockel, „a ars un om care mai înainte fusese mutilat şi omorât. Probabil că acest om fusese ucis în împrejurări pe care Tetzner le considera mai groaznice decât arderea unui om viu”. Câteva zile mai târziu, Tetzner a fost condamnat la moarte. La 2 iunie, după ce cererea de recurs i-a fost respinsă, Tetzner a recunoscut cel puţin o parte din adevăratul lanţ al evenimentelor. îl dusese pe străinul care făcea autostopul de la Reichenbach până în apropiere de Niirenburg, când pasagerul a început să se plângă că-i este frig. Tetzner l-a înfăşurat într-o pătură pe care o avea în maşină atât de strâns încât victima a devenit neajutorată. După aceasta l-a strangulat. Dar nici această relatare nu dezvăluia complet adevărul. Tetzner şi-a terminat ultima depoziţie cu o recunoaştere indirectă. „A fost exact cum şi-a imaginat profesorul Kockel”, a admis cu părere de rău criminalul.

Trei ani mai târziu, la 19 ianuarie 1924, Kockel a murit de cancer al traheii. Datorită lui, medicina legală a început să acorde o mai mare atenţie emboliei grăsoase şi procedeelor prin care se poate determina dacă o persoană a fost arsă de vie sau era decedată în momentul arderii. Astfel s-a descoperit că oxidul de carbon poate pătrunde în sânge prin piele, chiar în cazul persoanelor deja decedate. Oxidul de carbon descoperit în vasele superficiale nu constituie o dovadă că acesta a fost inhalat în timpul incendiului. Descoperirea oxidului de carbon în sângele din

inimă poate să conducă la presupunerea că victima fusese arsă de vie. Pe lângă aceasta, unele cercetări, mai ales ale savantului austriac Breitenecker, făcute în 1936 – 1937, au îmbogăţit considerabil tehnicile spectroscopice care permit o măsurare mai exactă a cantităţii de oxid de carbon din sânge, oferind astfel un instrument suplimentar pentru a face distincţia dintre accident şi crimă. Mai târziu, între 1941 şi 1943, Wolff în Suedia şi Gettler în America au elaborat metode chimice şi mai precise. Metoda lui Wolf poate fi folosită chiar şi pentru a determina prezenţa şi cantitatea de carbon din petele uscate de sânge.

Experienţele îngrozitoare ale bombardamentelor din timpul celui de al doilea război mondial au oferit alte noi date. Astfel, s-a constatat că funinginea poate pătrunde profund în bronhiile cadavrelor dar niciodată în ramificaţiile cele mai fine, în alveole. Dacă se găseşte funingine în alveole, aceasta înseamnă că că a fost inhalată în timpul vieţii victimei. Făcându-se multe observaţii în această privinţă, medicina legală a reuşit să stabilească ce tipuri de răni prezente pe un cadavru ars, suspect de a fi rezultatul unei omucideri, puteau fi diferenţiate după moarte. De exemplu, semnele lăsate de strangulare rezistau acţiunii focului, în timp ce leziunile laringelui, care timp de decenii fuseseră considerate ca dovezi evidente de strangulare şi spânzurare, puteau fi produse din cauza căldurii flăcărilor, fără să fi avut loc o strangulare.

Problema stabilirii cazurilor în care embolia grăsoasă este, într-adevăr, un semn de violenţă din timpul vieţii nu a putut fi rezolvată cu uşurinţă. S-au făcut nenumărate experienţe în efortul de a diferenţia emboliile grăsoase autentice de migrările de grăsime cauzate de căldură. Treizeci de ani după moartea lui Kockel, medicina legală încerca să pună la punct problema rolului Violenţei anterioare, prin stabilirea aspectului fibrelor elastice din

ţesutul conjunctiv care oferă organismului supleţe. Se pare că fibrele elastice sunt în mare parte distruse când o persoană e arsă de vie dar nu şi în cazul când o persoană e arsă după moarte.

S-au deschis noi orizonturi şi au apărut noi dubii. Existau mari posibilităţi de a se comite erori. Erau încă necesare vechile principii care cereau exactitate, atenţie, putere de discernământ faţă de toate informaţiile medicale şi nemedicale.

Sidney Tiffin, muncitor la o fermă, trecea cu barca printre mlaştinile de lângă Tillingham, pe la amiază, în ziua de 21 octombrie 1949. Atunci nu-şi imagina că el va declanşa cercetarea unui caz cu totul neobişnuit. În seria extraordinarei perfecţionări a medicinii, de după al doilea război mondial, acest caz va scoate în evidenţă câte probleme nerezolvate îşi au originea chiar în progresul medicinii şi cum acest fapt va obliga medicina legală să se specializeze şi mai adânc.

Lunecând cu privirea pe deasupra apei, Tiffin zări un pachet care plutea pe apa leneşă a unui afluent al Râului Negru. La început a presupus că era un sac de vânt pierdut de un avion aparţinând Forţelor aeriene regale. Când s-a apropiat, şi-a dat seama că e o legătură destul de mare din postav, prinsă cu o sfoară. Desfăcând legătura, văzu cu groază torsul unui corp omenesc. Capul şi picioarele lipseau. Atârnate de tors erau rămăşiţile unei cămăşi de mătase, pătată de sânge, şi ale unei perechi de pantaloni albaştri.

O oră mai târziu, detectivul Totterdell de la poliţia din Essex, aflând despre îngrozitoarea descoperire, a apelat la ajutorul Scotland Yard-ului. Detectivul MacDougall a fost delegat de Scotland Yard să se ducă la Tillingham. Din cauza mareei, numai în dimineaţa următoare torsul a putut fi urcat într-o barcă şi adus la morga din Chelmsford. De acolo, MacDougall a telefonat la Londra şi a cerut să fie trimis un specialist în medicină

legală. După aceasta s-a dus să caute printre mlaştini membrele şi capul care lipseau. Vânturi puternice se năpusteau asupra ţinutului şi transformau căutarea în coşmar. După câteva ore, MacDougall s-a văzut nevoit să renunţe.

Când a ajuns la Chelmsford, ud până la piele, l-a găsit deja la lucru pe specialistul în medicină legală. Numele acestuia era Francis E. Camps. Camps era unul din membrii unui grup restrânf de specialişti în medicină legală care reuşiseră să se bucure de protecţia şi aprecierea lui Spilsbury. Cel mai reputat membru al acestui grup era, fără îndoială, Keith Simpson, un bărbat fragil, nervos, sensibil, dar extraordinar de energic, care devenise lector de medicină legală la Şcoala medicală a spitalului Guy şi profesor la Universitatea din Londra. Simpson a căpătat o reputaţie deosebită datorită rolului important pe care l-a avut în soluţionarea unor crime neobişnuite, ca de exemplu cazul Dobkin din 1942, cazul lui Songret, „criminalului din wigwam”, din acelaşi an, şi acela al lui Haigh, criminalul care folosea acizi, din primăvara anului 1944. Simpson era într-o anumită măsură handicapat de prestigiul predecesorului său Spilsbury. Când Simpson apărea la vreo morgă cu instrumentarul său modern, personalul de acolo gândea că „se apropie sfârşitul lumii” din cauză că Simpson refuza să folosească instrumentarul demodat al lui Spilsbury. Ca şi Spilsbury, Simpson era adeptul unei colaborări strânse cu poliţia dar, în acelaşi timp, era un specialist de o autentică distincţie care ştia să-şi păstreze totuşi independenţa. Ţinta vieţii lui era înfiinţarea unui Institut de medicină legală, aşa cum nu se mai văzuse în Londra. În 1942, făcuse primii paşi în această direcţie, folosind o încăpere din spitalul Guy, atât de mică, încât înăuntru nu puteai nici măcar „să învârteşti o pisică ţinând-o de coadă”. Ajutoarele lui erau Francis E. Camps, lector de medicină legală la spitalul din Londra, şi Donald R. Teare.

În morga de la Chelmsford, Camps, pufăind cu calm din pipă, îi oferea lui MacDougall, pentru prima oară, ocazia să se familiarizeze, cât de cât, cu datele superficiale oferite de cadavru.

Torsul, spunea Camps, aparţinea unui bărbat solid oare cântărea aproximativ 86 de kilograme şi avea o înălţime de aproximativ 1, 70 m. Bazându-se pe vechi adevăruri empirice, potrivit cărora pielea şi unghiile se descuamează dacă stau în apă mai mult timp, Camps a tras concluzia că torsul a stat în apă cel puţin douăzeci şi una de zile. Camps a estimat că torsul fusese aruncat în apă la aproximativ 48 de ore după deces. Găsise cinci lovituri de pumnal în piept. Pe lângă aceasta, a constatat că un număr de coaste şi oase erau rupte, dar aceste fracturi surveniseră după deces. Camps a propus ca pielea de pe mâini să fie îndepărtată şi trimisă inspectorului şef Cherrill de la secţia de dactiloscopie a Scotland Yard-ului.

Detectivul Totterdell a plecat înainte la Londra, Camps rămânând să-şi termine treaba. Imediat ce a sosit la Scotland Yard împreună cu MacDougall, el a fost informat că Cherrill, după ce a întins glicerina sub pielea degetelor a obţinut nişte amprente care puteau fi folosite. Pe lângă aceasta, el descoperise şi amprentele corespunzătoare în fişele Scotland Yard-ului. Corpul aparţinea lui Stanley Setty, care în 1928 fusese condamnat, pentru faliment fraudulos, la 18 luni detenţie. Setty avusese 47 de ani şi era de origine turc. Numele lui iniţial fusese Sulman Seti. Venise în Anglia, în 1903, cu părinţii săi, care se ocupau de comerţul cu covoare. În ultima vreme se ocupase cu multă ostentaţie de comerţul cu maşini uzate pe care le vindea pe piaţa din strada Warren.

Această ocupaţie era însă numai un paravan pentru alte afaceri dubioase. Era suspectat că face comerţ cu cartele false pentru benzină şi cu comerţul de avioane, pe punctul de a fi scoase din uz, cu ţările din Orientul apropiat.

Setty, cu chipul lui obez, cu cămăşile de mătase şi cravatele ţipătoare, era o figură cunoscută pe strada Warren. Nu mai apăruse pe acolo însă din ziua de 4 octombrie. În ziua de 5 octombrie, familia surorii lui, cu care împărţea luxosul apartament de pe Lancaster Gate, a anunţat dispariţia fratelui la sediul poliţiei de pe strada Albany. În ziua de 4 octombrie, Setty a vândut o maşină şi a încasat 205 lire sterline, în bancnote, de la banca Yorkshire Penny. Inspectorul şef Jamieson, şeful biroului care se ocupa de găsirea persoanelor dispărute, a reuşit să afle seria bancnotelor. În dimineaţa zilei de 5 octombrie, maşina lui Setty, cu cheile la bord, a fost găsită în faţa garajului său de pe Cambridge Terrace Mews. Nu s-au descoperit şi alte urme. Din ziua de 6 octombrie, dispariţia lui fusese obiectul speculaţiilor cotidienelor londoneze. Ce se întâmplase cu Stanley Setty?

Acum, la data de 22 octombrie, nu mai era necesar să se facă speculaţii pe această temă. Setty fusese găsit şi era fără îndoială victima unei crime. Rămăsese încă o problemă nerezolvată. De ce fusese necesar ca torsul să fie transportat de la Londra în mlaştinile din Essex?

În cursul serii, rămăşiţele din corpul lui Setty au fost transportate la Şcoala de medicină a Universităţii din Londra unde aştepta Camps. Autopsia a dezvăluit faptul că victima fusese lovită cu un pumnal de cel puţin 10 cm lungime. Loviturile de pumnal nu au putut fi date în timp ce Setty stătea în picioare, şedea sau stătea întins. Rănile prezentau nişte distorsiuni ciudate care păreau să indice că Setty fusese rostogolit într-o parte şi alta în timp ce era lovit. Una din lovituri a străpuns lobul superior al plămânului, lângă bază. Această lovitură a produs o hemoragie abundentă care a dus la o moarte rapidă. Era destul de ciudat faptul că braţele şi mâinile lui Setty nu prezentau rănile caracteristice, adeseori evidente, ale victimelor care luptă să-şi salveze viaţa. Oasele coapsei şi vertebrele cervicale au fost despărţite de trunchi cu un

fierăstrău cu dinţii foarte fini, dar cu rupturi la capete.

Camps a rugat pe anatomistul Dixon Boyd să facă o examinare suplimentară. Radiografia a evidenţiat întinderea fracturilor. „Leziunile”, scria mai târziu Camps într-un raport, „proveneau clar din cauza zdrobirii şi dovedeau că torsul fusese aruncat de la înălţime”.

În dimineaţa zilei de 23 octombrie, în timp ce stătea în holul Şcolii de medicină cu detectivul MacDougall, Camps a făcut cu precauţie observaţia că fracturile lui Setty îi aminteau de ceea ce văzuse în timpul autopsiilor pe care le făcea paraşutiştilor a căror paraşute nu se deschideau şi care căzuseră de la o mare înălţime în apă. I se părea cam hazardat să creadă, adăugă el, că în cazul acesta fusese folosit un avion pentru a se arunca rămăşiţele în mlaştină. MacDougall l-a informat îndată pe superiorul său, detectivul şef Beveridge, despre această posibilitate. Beveridge avea destulă imaginaţie ca să dea crezare presupunerii lui Camps. Ca urmare, l-a autorizat pe MacDougall să facă cercetări la aeroporturile din vestul Angliei. A doua zi, a primit un raport de la aerodromul Elstree, un aeroport particular din Hertfordshire, în care se specifica faptul că în ziua de 5 octombrie, la o zi după dispariţia lui Setty, un tânăr pe nume Donald Hume, de pe strada Finchley nr. 620 B, Golders Green din Londra, închiriase un avion sport, un Auster G-AGXT, pentru un zbor la Southend. Hume era cunoscut la Elstree ca fost pilot de război, întrucât în ultimii ani închiriase adesea câte un avion. Supraveghetorul de serviciu de la aeroport, William Davey, îşi amintea că Hume a cărat două pachete din maşină în avion. A observat că Hume a pus pachetul mai mare pe locul de lângă pilot. MacDougall s-a dus imediat cu maşina la Elstree, cu frânghia şi pânza de postav în care fusese împachetat torsul şi i-a pus câteva întrebări lui Davey. Davey nu-şi amintea cum arăta postavul, dar şi-a amintit de frânghie. Pe lângă aceasta, MacDougall a descoperit câteva pete de sânge pe podeaua

avionului, în spatele locului pilotului secund.

Imediat, Beveridge a hotărât să-l pună sub urmărire pe Donald Hume şi să afle, între timp, ce făcuse acesta din ziua de 4 octombrie. Rezultatele investigaţiei au fost extrem de interesante. În ziua de 5 octombrie, între ora 4 şi 5 după-amiaza, la două ore şi jumătate după apusul soarelui, Hume a decolat de la Elstree. Contrar obiceiului său, şi-a lăsat câinele, pe care-l striga cu numele de Tony, în maşina închiriată, pe care a parcat-o la aeroport. A spus că se va întoarce înainte de a se întuneca. Cu toate acestea, el a aterizat la Southend pe la ora 6 şi jumătate după-amiaza, când se lăsa deja întunericul. Personalul aeroportului îl considera pe Hume un pilot cam nervos, nu prea bun la zborurile de noapte. De aceea nimeni nu a fost surprins că el şi-a amânat zborul la Elstree pe a doua zi. Ceea ce era surprinzător era faptul că şi-a lăsat câinele în maşină, pe care de altfel îl răsfăţa, toată noaptea până în dimineaţa zilei de 6 octombrie. De la Southend, Hume a luat un taxi, pe la ora şapte şi jumătate, după-amiaza, şi a plecat la Londra, unde a ajuns în strada Finchley la ora opt şi jumătate. În dimineaţa următoare, s-a dus la Elstree cu un alt taxi să ia maşina închiriată şi câinele. A promis că va aduce avionul de ia Southend în după-amiaza aceea. A apărut la Southend pe la trei şi jumătate. Inginerul şef Yeoman de la Southend l-a văzut cărând din maşină în avion un pachet greu, învelit într-un material ce părea să fie o pătură cazonă. Hume a pus legătura pe locul pilotului secund şi a decolat. Trei ore mai târziu a aterizat nu la Elstree, ci tot la aeroportul Gravesend. A motivat că s-a rătăcit. De la aeroport a plecat acasă cu un taxi, achitând cu o bancnotă de cinci lire. A doua zi, a cerut autorităţilor de la Elstree să trimită pe cineva să aducă avionul Auster de la Gravesend.

Toate aceste detalii sugerau fără niciun dubiu că Hume era implicat în uciderea lui Setty. L-a ademenit el oare pe Setty în apartamentul din strada Finchley unde l-a

omorât, împachetat şi apoi transportat, bucată cu bucată, cu avionul, dându-i drumul în Canalui Mânecii? Trecutul şi modul de viaţă de până atunci întăreau aceste suspiciuni. Faptul cel mai semnificativ era că Donald Hume se număra printre cunoştinţele lui Setty.

Biografia lui Hume nu contribuia cu nimic la alcătuirea unei fişe de caracterizare pozitivă. Beveridge aflase anumite detalii, care nu puteau fi verificate, de la informatorii lui din Soho. Datele generale erau tulburător de edificatoare. Hume avea treizeci de ani şi era fiul nelegitim al unui învăţător care şi-a trimis copilul nedorit la un orfelinat. Din copilărie trăise sentimentul dureros al nedreptăţii sorţii, care l-a privat de toate bucuriile din cauza naşterii sale nelegitime. Era convins că are dreptul să se răzbune pe societate şi „să ia de la ea orice putea, fără să dea nimic în schimb”. Deşi fusese înfiat de o familie de oameni de treabă, şi deşi odată cu terminarea şcolii a căpătat o slujbă bună ca electrician, niciodată nu s-a ataşat de vreun loc de muncă. La vârsta de 17 ani începuse să fure la întâmplare automobile, pe care după ce le conducea până rămâneau în pană, le parca la un loc ferit şi se folosea de ce mai rămăsese bun din ele. Setos de aventură, în 1939, s-a angajat voluntar în Forţele aeriene regale unde a reuşit să fie admis prin declaraţii false. Cu toate acestea, a fost eliberat la câteva luni din cauză că în această scurtă perioadă se îmbolnăvise de meningită. Pe lângă aceasta, a dovedit că nu avea nici calităţi de pilot şi nici de mitralior. După aceasta a început să facă speculaţii la bursa neagră, vânzând spirt medicinal amestecat, pentru a-i da gust, cu puţin gin şi îmbuteliat sub marca: „Vechiul gin englezesc al lui Finlinson”. De îndată ce sursa de alcool a secat s-a angajat ca supraveghetor al raidurilor aeriene, la uzina de avioane Nopier. Acolo s-a „distins” dând o falsă alarmă aeriană pentru a fura proviziile de alimente de la cantină, în timp ce personalul stătea în adăpostul antiaerian. Mai târziu, a reuşit să-şi cumpere

pentru suma de 5 lire o uniformă de pilot, iar din 1942 încolo a început să-şi facă apariţia la diferite depozite ale Forţelor aeriene unde se prezenta sub numele ofiţerului de aviaţie Don Hulme şi rechiziţiona cu acte false piese de schimb pentru motoare, pe care mai apoi le vindea. Când a fost prins, un judecător blând de la Old Bailey l-a eliberat, acordându-i un termen de probare de doi ani. Hume a continuat să exploateze condiţiile oferite de starea de necesitate impusă în timpul războiului şi în anii de după război. Fabrica aparate electrice de prăjit pâine, a înfiinţat câteva ateliere în Londra şi în Hay on Way şi a fost bănuit că ar fi participat la un furt pe scară mare. Purta costume făcute de comandă şi conducea maşini scumpe. Era vizitatorul nelipsit al celor mai scumpe cluburi de noapte; s-a mutat într-un apartament dublu, de şase camere, pe strada Finchley şi s-a căsătorit cu fiica unui bancher. Soţia lui, Cynthia, nu se întreba de unde provin banii. În anul 1947, când s-a sfârşit cu anii de austeritate şi s-a revenit la viaţa normală, când vechile valori bazate pe calitate şi cinste au adus din nou ordinea în ţară, Hume s-a trezit într-un impas financiar. Cam în această perioadă l-a întâlnit pe Setty cu care se pare că colaborase în tot felul de afaceri tenebroase. Astfel, se zvonise că Hume transportase pentru Setty câteva avioane militare vechi în Nordul Africii.

Cercetările ajunseseră cam la acest stadiu când apăru şi şoferul taxiului care l-a dus pe Hume de la Southend la Londra, în ziua de 5 octombrie. Încă mai avea asupra lui bancnota de 5 lire cu care-l plătise Hume. Purta seria bancnotelor pe care le avusese Setty înainte de dispariţie.

La ora opt fără un sfert dimineaţa, în ziua de 23 octombrie, inspectorul şef Jamieson s-a prezentat acasă la Hume pentru a-l aresta. A descoperit că Hume era un bărbat cu chip de băieţandru, cu pometii obrajilor pronunţaţi, o privire rece, pătrunzătoare şi o gură ale cărei

colţuri păreau lăsate tot timpul într-un zâmbet atotştiutor şi batjocoritor. Detectivul şef Beveridge obişnuia să spună că e o experienţă de viaţă cu adevărat înfricoşătoare să fii arestat pentru o crimă capitală şi că această experienţă temperează până şi pe cei mai aroganţi bărbaţi. Hume însă părea cu totul nemişcat de faptul că este arestat şi dus la poliţie.

La început, Hume a negat totul, dar, după ce poliţiştii au făcut dovada că aveau suficiente informaţii, a mărturisit că-l cunoscuse pe Setty şi că transportase pachetele cu avionul. S-a oferit să recunoască cinstit totul. Declaraţia lui începea astfel:

„Sunt căsătorit şi locuiesc cu soţia mea Cynthia şi fiica mea, în vârstă de trei luni, în Golders Green. Am servit 18 luni în Forţele aeriene regale în timpul războiului, unde am executat câteva ore de antrenament de zbor. Cu aproape nouă luni în urmă, am intrat în Clubul aeronautic al serviciilor unite... în ultimii trei ani am făcut afaceri cu negustorii de motoare din strada Warren. Printre alţii, am făcut afaceri ou domnii Salvadori şi Mansfield la care m-am lăudat că pot pilota un avion şi am exagerat calităţile mele de pilot. De câteva ori am fost întrebat dacă nu aş putea transporta cu avionul nişte persoane în Italia şi Belgia...

Într-o vineri, în ziua de 30 septembrie, în biroul lui Salvadori, continuă el, am fost abordat de un bărbat cu numele de Mac. Mac mi-a mai prezentat un străin cu numele de Gree sau Green. Hume i-a descris amănunţit pe cei doi bărbaţi. Mac l-a întrebat pe Hume dacă voia să câştige o sumă de bani. Hume a spus că da şi i-a dat lui Mac numărul lui de telefon. Sâmbăta, 2 octombrie, Mac i-a telefonat şi l-a întrebat dacă poate face rost de un avion imediat ce va fi anunţat. Hume i-a răspuns afirmativ. Trei zile după aceea, în ziua de 5 octombrie, Mac i-a telefonat din nou şi i-a cerut lui Hume să se pregătească imediat de zbor pentru că va veni să-i dea o „misiune”. Între ora 2 şi 3

după-amiaza, Mac, Gree şi un alt bărbat numit Boy au venit acasă la Hume. Gree şi Boy cărau fiecare câte un pachet. Mac i-a spus că trebuie să scape de nişte matriţe folosite la falsificarea cartelelor de raţii de benzină. Misiunea lui Hume era de a zbura deasupra Canalului Mânecii şi de a le da drumul în mare. În timp ce vorbea, Mac se juca cu un pistol. Hume a primit zece bancnote, fiecare în valoare de 5 lire. Mac i-a spus că aceeaşi sumă îi va fi plătită la ora 8 seara, când ei vor reveni. După aceasta cei trei au plecat.

Hume a descris cele două pachete. Descrierea coincidea cu cea primită de detectivi de la Elstree. Un pachet era ambalat în carton, iar celălalt în hârtie ondulată. Hume le-a depozitat într-un dulap din debara. Pe la ora trei şi jumătate după-amiaza, Hume a încărcat pachetele în automobilul închiriat, şi-a luat câinele şi s-a îndreptat spre aeroport. După decolare a zburat spre Canalul Mânecii, ridicându-se la altitudinea de aproximativ 4.500 m înălţime şi, după ce s-a depărtat de digul din Southend cu 4 – 5 mile, a dat drumul pachetelor. Pentru că spusese celor de la aeroport că se va duce la Southend, a aterizat acolo şi s-a întors la Londra cu taxiul pentru că se făcuse deja prea întuneric ca să se mai reîntoarcă cu avionul. A plătit şoferul de pe taxi cu una din bancnotele primite de la Mac. Când a ajuns la uşa casei, din întuneric a apărut Mac care i-a spus cu asprime: „Asta zic şi eu întârziere”. Dorea ca Hume să mai arunce un pachet în Canalul Mânecii, în aceeaşi noapte. Hume i-a explicat că nu putea să zboare noaptea şi, în sfârşit, după multe tergiversări, au căzut de acord să arunce pachetul a doua zi. Cei trei aveau pachetul cu ei în maşina parcată de cealaltă parte a străzii. Mac şi Boy au dus pachetul în apartamentul lui Hume şi l-au pus în dulapul din debaraua bucătăriei.

„În dimineaţa următoare”, a continuat Hume, „am închiriat o maşină de la garajul Saunders şi m-am dus la

Elstree şi am luat maşina lăsată acolo. În cursul dimineţii, cred că pe la ora 11, cu ajutorul unui angajat de la Saunders, am dus pachetul de la etaj la parter şi de acolo în maşină. În timp ce îl duceam pe scări, am auzit un fel de clipocit. În momentul acela m-am gândit că poate transportam un cadavru... Mi-a trecut prin minte că pachetul s-ar fi putut să conţină cadavrul lui Setty pentru că citisem în ziare în dimineaţa aceea că fusese dat dispărut... Era împachetat într-un postav ce semăna cu o pătură cazonă de culoare gri-maronie. Cred că era strâns în jur cu o frânghie sau sfoară".

Următoarea secţiune a declaraţiei lui Hume coincidea şi ea cu informaţiile primite în prealabil de la Southend, Gravesend şi Elstree. Numai detaliile cu privire la aruncarea pachetelor în Canalul Mânecii erau noi pentru detectivi. În dimineaţa zilei de 7 octombrie s-au anunţat în ziare seriile bancnotelor pe care Setty le avusese asupra lui. Hume a descoperit cu groază că bancnotele pe care le-a primit ca plată erau din acea serie. Hume şi-a încheiat declaraţia astfel:

„Duminică, în ziua de 23 octombrie, am citit în ziare că o parte din cadavrul lui Setty a fost găsit în Essex. La ora la sunat telefonul şi cred că a răspuns soţia mea. Individul cu numele de Boy a vrut să vorbească cu mine. M-a întrebat dacă citisem ziarele de duminică. Mi-a spus: Sper că nu ai de gând să devii prea pretenţios şi să mai ceri şi o recompensă... ai o soţie şi un copil".

„Confesiunea" lui Hume se potrivea atât de bine cu rezultatele investigaţiilor încât Beveridge şi MacDougall, oricât de puţină încredere aveau în individ, nu puteau să facă abstracţie de ea. Au cerut din nou o descriere exactă a celor trei străini. Hume le-a oferit imediat toate detaliile şi le-a spus că indivizii ar putea fi găsiţi pe strada Warren. Întrucât declaraţia dată îl implica şi pe Hume, cel puţin în calitate de complice, la uciderea lui Setty, el a fost reţinut sub arest. Inspectorul şef Jamieson şi o întreagă armată de

detectivi au pornit în căutarea lui Mac, Gree şi Boy. Nimeni din cei care frecventau sau locuiau pe strada Warren nu le-a putut da vreo indicaţie în privinţa identităţii celor trei indivizi. Verificarea atentă a barurilor şi cluburilor de noapte, unde astfel de indivizi dubioşi puteau pierde vremea, nu le-a oferit niciun element nou. Detectivii s-au dus la Salvadori în al cărui birou Hume pretindea că-l întâlnise pe Mac. Salvadori a negat că ar şti pe cineva care să corespundă acelei descrieri. MacDougall era convins că cei trei bărbaţi erau produsul imaginaţiei lui Hume.

Pretextând că poliţia dorea să-i protejeze soţia de eventualele represalii ale misteriosului necunoscut, câţiva detectivi s-au mutat în apartamentul lui Hume. Ei au cercetat amănunţit apartamentul pentru a găsi posibile amprente lăsate de Setty. Au interogat metodic toate persoanele care au intrat în apartament între 4 şi 6 octombrie şi pe toţi cei care au avut vreun contact cu familia Hume. Amprentele lui Setty nu au putut fi găsite. Cynthia Hume a declarat că nu l-a văzut pe Setty în casa lor şi nici nu a observat să se fi petrecut ceva neobişnuit între 4 şi 5 octombrie. În ziua de

5 octombrie a stat cu copilul bolnav în dormitorul de la etaj, iar în după-amiaza acelei zile şi-a internat copilul la spital. Ziua de

6 octombrie şi-a petrecut-o aproape în întregime la spital. Nu s-a amestecat niciodată în afacerile lui Hume. Totuşi, spunea ea, e puţin probabil ca în casă să se fi comis o crimă, iar corpul să fi fost tăiat şi împachetat acolo, fără ca ea să observe ceva. Tuturor vecinilor li s-a arătat fotografia lui Setty. Nimeni nu-şi amintea să fi văzut vreodată un astfel de individ intrând în casa de pe strada Finchley. Nimeni nu auzise zgomote neobişnuite, de luptă, bufnituri sau pe cineva cărând un cadavru greu în noaptea de 4 ori 5 octombrie. Fără îndoială, nici ceilalţi oaspeţi nocturni Mac, Gree ori Boy nu au fost văzuţi de nimeni. În momentul acela, inspectorul Jamieson a descoperit prima

breşă în relatarea lui Hume. Tocmai o interoga pe doamna Stride, femeia de serviciu, care venea să facă curăţenie în apartamentul familiei Hume în fiecare miercuri. Venea de obicei la ora două după-amiaza şi termina cu curăţenia pe la ora 5. La fel a făcut şi în miercurea aceea, la 6 octombrie. Când a intrat la parter, care consta dintr-un hol, o cameră de zi mare, o sufragerie pe stânga şi lângă ea o bucătărie, spre surpriza ei, a văzut că din camera de zi lipsea covorul. Hume i-a explicat că a trimis covorul la curăţat şi vopsit cu o zi mai înainte. El a mai spus că intenţiona să folosească ocazia pentru a repara şi lustrui duşumelele din toate camerele, în afară de hol unde aveau linoleum pe jos. I-a cerut doamnei Stride să-şi cumpere o nouă cârpă de frecat pentru că cea veche, a spus el, era uzată şi ca urmare o aruncase. Apoi Hume s-a retras în bucătărie, închizând uşa după el. Mai târziu, a apărut cu două pachete sub braţ şi a plecat din casă. Pachetele erau grele. Doamna Stride nu a observat venirea vreunui bărbat în casă, deşi în relatarea lui Hume se menţiona faptul că cei trei indivizi au adus primele pachete în casa lui în acea după-amiază.

La garajul Saunders, Jamieson s-a întâlnit cu un lucrător pe nume Stadden. În dimineaţa zilei de 6 octombrie, Hume l-a rugat să vină să geluiască duşumeaua. Stadden a început să lucreze după-amiază. Puţin mai târziu, Hume l-a rugat să-l ajute să ducă un pachet până la maşină. Hume încercase să ducă pachetul de unul singur, dar n-a reuşit să-l ducă decât până la scări. Era un pachet mare şi foarte greu, învelit într-o pătură şi legat cu sfoară. Hume a insistat ca Stadden să apuce pachetul numai de sfoară fără să-l atingă. Hume a fost nevoit să tragă maşina la intrarea din spatele casei pentru ca distanţa să fie mai mică. Era ciudat totuşi că Hume a insistat ca Stadden să-l însoţească în timp ce a mutat maşina.

Se pare că se temea să-l lase singur cu pachetul pe

scări.

Deocamdată MacDougall şi Jamieson nu au mai găsit alte probe incriminatorii, dar ceea ce descoperiseră le întărea şi mai mult convingerea că Hume acţionase de unul singur în înfăptuirea acestei crime şi că el îşi ascundea fapta printr-o declaraţie inteligent ticluită. Venise Setty oare pe furiş în casa lui Hume în seara zilei de 4 octombrie, unde acesta l-a omorât? Rămăseseră aşa de multe urme de sânge pe covorul şi duşumeaua camerei de zi încât Hume să fi hotărât să dea covorul la vopsit şi să geluiască duşumeaua? Ascunsese oare în grabă corpul neînsufleţit în dulapul din debara, ea să-l taie şi să-l facă pachete abia în după-amiaza zilei de 5 octombrie, când soţia era plecată cu copilul la spital, iar femeia de serviciu aspira praful în camerele de sus?

În ziua de 29 octombrie, Francis E. Camps a fost trimis în apartamentul lui Hume să caute urme de sânge şi rumeguş de oase, provenit eventual de la tăierea cadavrului cu ferăstrăul. O parte din această sarcină a fost preluată de doctorul Henry Smith Holden, directorul laboratoarelor poliţiei metropolitane. Holden era chimist şi avea o mare experienţă în domeniul testelor medico-legale de sânge. Încă de pe vremea lui Uhlenhuth, această ramură devenise atât de complexă încât s-a impus, cu timpul, ca o disciplină de sine stătătoare, denumită serologie medico-legală. Această disciplină a primit un impuls deosebit odată cu descoperirea grupelor sanguine A, B, AB şi O. Acest fapt şi descoperirea diferiţilor factori sanguini caracteristici fiecărui individ au constituit instrumente de mare ajutor în activitatea specialiştilor medico-legişti. Era un lucru obişnuit, încă de pe atunci, să se determine grupa sanguină a oricărei victime. Odată cu autopsia cadavrului lui Setty, s-a stabilit şi faptul că grupa lui sanguină era O.

Holden şi Camps au cercetat apartamentul, centimetru cu centimetru. Pe dosul covorului curăţat şi

vopsit, Holden a descoperit urmele unei pete cu dimensiunea de 35, 5/23 cm. Era o pată de sânge, dar din cauza curăţatului şi vopsitului a fost imposibil să se dovedească provenienţa sângelui şi grupa sanguină. Totuşi, Holden a reuşit să găsească pete de sânge pe trei scânduri, chiar lângă uşa camerei de zi. De data aceasta, sângele a putut fi testat şi s-a putut dovedi că provine de la om. Alte urme din acelaşi sânge s-au găsit şi pe linoleumul din hol. Pata de sânge se întindea de la uşa camerei de zi până la uşa sufrageriei. Din cauză că duşumeaua fusese recent geluită, în camera de zi nu s-a mai putut găsi nimic altceva. Dar altfel stăteau lucrurile cu spaţiile dintre scânduri, în care s-a găsit sânge uscat aparţinând grupei sanguine O. Descoperind acest lucru, Camps a decis să scoată toată duşumeaua. Examinarea spaţiului de sub duşumea a dus la concluzia că urmele proveneau de la minimum o cană de sânge. Nu s-au găsit urme similare în bucătărie şi în dulapul din debaraua de lângă bucătărie. În ceea ce priveşte stropii de pe pereţii holului şi de pe linoleumul casei scăiilor, aceştia erau atât de mici încât era imposibil să fie raşi şi analizaţi. S-a dovedit, de asemenea, imposibilă stabilirea exactă a vechimii sângelui, deşi unele teste indicau că petele sunt relativ proaspete.

Era acum evident faptul că apartamentul fusese plin de sânge uman, dar urmele au fost înlăturate în mare parte prin eforturi evidente. Ele au dat rezultate numai în cazul suprafeţelor netede de pe duşumeaua bucătăriei şi din dulap. Câteva picături minuscule pe linoleumul din hol au scăpat vigilenţei criminalului. Aceste amănunte păreau să indice că aproape întreg apartamentul fusese stropit cu sânge.

Camps şi Holden au încercat să aprecieze cantitatea de sânge care ar fi trebuit vărsată pentru a realiza urmele de sânge coagulat găsite de ei sub duşumea. Ei au experimentat acest lucru pe o duşumea similară. Au turnat aproape o jumătate de litru de sânge proaspăt pe această

duşumea şi au controlat ce cantitate se prelingea prin crăpături. Experienţa a durat câteva zile şi la sfârşitul ei au conchis că ar fi fost necesar cel puţin un litru şi jumătate de sânge pentru a se crea o situaţie similară. Dar pe lângă această cantitate de sânge, trebuia să se ia în consideraţie şi sângele de pe covor, duşumeaua camerei de zi, a holului şi a băii! Cu siguranţă că Hume nu va putea explica uşor provenienţa sângelui şi nu-l va putea pune pe seama unui accident, ca de exemplu pe seama unui epistaxis. În sfârşit, Camps a examinat şi pătura în care fusese împachetat torsul lui Setty. Turnând sânge şi pe pătură a observat că acesta străbătea ţesătura foarte repede.

Dacă s-ar fi găsit vreo explicaţie în privinţa urmelor de sânge din apartament – o explicaţie care să corespundă cu declaraţia lui Hume – aceasta nu putea să invoce decât faptul că sângele provenise din pachetele în care, aşa cum crezuse şi el, fusese pus cadavrul lui Setty. Dar dacă din pachete a curs atât de mult sânge, atunci, în primul rând, pătura ar fi trebuit să fie îmbibată cu sânge, fapt care nu a fost menţionat de Hume în declaraţia sa. Pe lângă aceasta, nici doamna Stride şi nici Ştadden nu au remarcat acest lucru. Mai mult încă, pachetele ar fi trebuit să fie târâte prin camera de zi şi hol, puse jos în sufragerie, într-un cuvânt plimbate prin tot apartamentul ca să se poată explica prezenţa sângelui în atâtea locuri. Dar nici în această privinţă, Hume nu declarase nimic. Era de aceea cu mult mai plauzibil să se considere că Hume şi nimeni altcineva îl omorâse pe Setty în acest apartament şi că tot el a târât corpul sângerând prin hol, sufragerie şi bucătărie, lăsând astfel urme de sânge pretutindeni în urma lui.

Beveridge bănuia că în timpul primului interogatoriu, când detectivii nu ştiau nimic despre urmele de sânge, Hume îi dusese de nas cu viclenie, oferindu-le o declaraţie falsă care corespundea perfect cu datele aflate de ei. Din

acest motiv, Beveridge a căzut de acord cu procurorul Cristmas Humphreys să păstreze secretul descoperirii petelor de sânge ca să nu-i mai ofere lui Hume şansă de a-şi imagina o nouă explicaţie. Era cu mult mai nimerit să i se aducă la cunoştinţă aceste lucruri în ultimul moment, deşi chiar şi atunci exista posibilitatea ca Hume să lanseze rapid o versiune convenabilă.

Humphreys se întreba dacă nu ar exista vreo modalitate prin care urmele de sânge să dovedească irevocabil că omuciderea a avut loc chiar în apartamentul lui Hume şi nu în altă parte. Datele cu privire la coagularea sanguină nu puteau oferi o asemenea dovadă? îşi amintea că citise într-o carte de medicină legală că sângele devine rapid incoagulabil după deces. Bazându-se pe acest fapt se întreba: s-ar mai fi putut coagula sângele sub duşumeaua sufrageriei lui Hume dacă el ar fi provenit din pachetele care conţineau cadavrul dezmembrat al omului ce fusese omorât cu atâta timp înainte? Dacă declaraţia referitoare la pachetul care conţine torsul era adevărată, atunci trecuseră cel puţin 10 ore sau chiar 24 de ore de la decesul lui Setty şi, ca urmare, sângele nu s-ar mai fi putut Goagula. Nu putea constitui acest fapt o dovadă concludentă că declaraţia lui Hume era falsă şi că sângele coagulat provenea de la Setty, care fusese omorât chiar în casa lui Hume?

Dacă faptul s-ar fi petrecut cu două sau trei decenii în urmă, Camps şi Holden ar fi fost de acord cu Humphreys.

Între 1935 – 1938, Waleher în Germania şi Piedelièvre în Franţa stabiliseră că sângele din cadavre devenea incoagulabil la câteva ore după deces (Waleher estimase că aceasta se întâmplă după şase ore). Dar cunoştinţele care păreau sigure în anii ’30 nu mai erau valabile în anul 1949. Teoria nu rezistase timpului. Se acumulaseră prea mult date noi şi contradictorii. Cercetări din ce în ce mai aprofundate ale proceselor biochimice din

corpul omenesc evidenţiaseră faptul că procesul de coagulare, chiar în timpul vieţii, diferă foarte mult de la individ la individ, fiind dependent de numeroşi factori încă necunoscuţi. În acest sens, Berthold Müller, unul din cei mai de seamă specialişti în medicină legală din Germania, afirma în 1953: „Cu cât aflăm mai multe despre acest fenomen, cu atât lucrurile devin mai complicate”.

Coagulabilitatea sângelui postmortem este o problemă şi mai complicată. După o moarte cauzată de o boală de lungă durată, medicii au găsit atât sânge coagulat cât şi sânge lichid. În cazul morţii subite, deci şi a morţii prin violenţă, s-a găsit de obicei sânge lichid. În 1897, Brouardel a constatat că sângele spânzuraţilor se coagula în prima oră de la deces şi apoi se relichefia. Comunicarea lui fusese uitată încât acelaşi lucru a fost redescoperit după cel de al doilea război mondial.

În această perioadă, cercetările au oferit noi şi uimitoare date. Schleyer, Berg şi Klein în Germania, (din, Bagdassarov şi Guliaev în U.R.S.S. au adus noi contribuţii în această privinţă. Războiul civil din Spania a impulsionat enorm cercetările sovietice de hematologie. S-a impus folosirea sângelui cadavrelor în transfuzii. Aceste transfuzii nu numai că au fost uimitor de bine tolerate, dar i-a iniţiat pe medici în tainele comportării sângelui din cadavre. Era limpede că sângele decedaţilor prin moarte subită se coagula, de cele mai multe ori, relativ repede după deces, ca mai târziu să se relichefieze. În general, se credea că sângele cadavrelor se coagula mai greu, comparativ cu sângele de la oamenii vii. Cu toate acestea, nu se putea trage o concluzie definitivă cu privire la timpul de coagulare şi la noncoagulare. Ruşii descoperiseră că timpul de relichefiere a sângelui provenit de la cadavre varia în limite foarte largi de la 30 minute la 3 zile. Timpul de coagulare se pare că depinde foarte mult de organul din care provine. În acelaşi timp, coagularea este influenţată de o gamă variată de procese biochimice şi fiziologice care

diferă înainte, în timpul şi după deces şi în funcţie de modalitatea de deces.

Nu există o explicaţie precisă în privinţa faptului că sângele din inimă rămâne în stare lichidă în cazul morţii subite şi se coagulează în cazul morţii lente. S-au emis o serie de explicaţii în legătură cu acest fenomen. Astfel o teorie susţine că un exces de bioxid de carbon în sânge, care apare de obicei în morţile prin sufocare, încetineşte coagularea. O altă teorie susţine că anumite procese biochimice continuă să aibă loc şi după moartea subită, în timp ce în moartea lentă ele încetează treptat înainte de momentul morţii. Klein a efectuat un număr de experienţe care păreau să indice că sângele cadavrului rămâne susceptibil la coagulare numai două ore după deces. Potrivit cercetărilor sovietice însă, sângele se poate coagula chiar după cinci, şase sau mai multe zile de la deces. Probabil că ambele observaţii sunt corecte, iar rezultatele diferite pot fi atribuite condiţiilor variate ale experimentării. Schleyer, studiind sângele periferic, a ajuns la concluzii cu totul diferite. Din observaţiile sale rezultă că sângele rămâne coagulabil după moartea subită şi dacă totuşi sângele este în stare lichidă, aceasta nu înseamnă că s-a coagulat şi apoi s-a relichefiat, ci că a rămas lichid de la început, iar mai devreme sau mai târziu şi-a pierdut capacitatea de coagulare. Pe de altă parte, Berg a găsit dovezi care să susţină teoria coagulării iniţiale şi a relichefierii ulterioare. Toate aceste afirmaţii pot fi însă considerate ipoteze.

Cercetările în acest domeniu erau încă în stadiul de experiment. Specialiştii în serologie erau în căutarea răspunsurilor care să explice misterele coagulării.

Multe din datele cu privire la aceste cercetări nu erau cunoscute când Camps şi Holden se confruntau cu dilema stabilirii vinovăţiei lui Hume, pe baza mecanismului coagulării. Ei cunoşteau doar lucrările omului de ştiinţă britanic MacFarlane, publicate între 1946 – 1948, şi

rezultatele cercetărilor sovietice. Ca urmare, au mai studiat încă o dată toată literatura cu privire la acest subiect. În această privinţă, ei şi-au dat seama că specialiştii erau unanimi în a considera că după decesul subit, şi Setty cu siguranţă era un astfel de caz, sângele rămâne în stare lichidă sau se relichefiază. Această constatare îl favoriza pe Hume, dacă acesta îşi va completa declaraţia cu afirmaţia că sângele s-a scurs din pachete când acestea au fost aduse şi scoase din apartament. Pe de altă parte, nu existau date precise care să indice perioada de timp cât sângele cadavrului rămâne coagulat şi când acesta îşi pierdea coagulabilitatea. Cu siguranţă existau şi multe experienţe care indicau că sângele rămânea coagulabil numai câteva ore. Acest fapt îl incrimina pe Hume pentru că se presupunea că la scurt timp după deces, cadavrul fusese în apartament. Atât Camps cât şi Holden erau convinşi că acesta era adevărul. Dar mai ştiau că nu avea. niciun rost să încerce să prezinte toate aceste date ştiinţifice complicate în timpul procesului. Orice avocat iscusit ar fi putut cita exact literatura ştiinţifică care contrazicea argumentele lor şi care dovedea că sângele lui Setty putea să rămână necoagulat zile în şir. Nu avea niciun rost să pună la baza acuzării această probă extrem de ambiguă.

În zilele de 18, 19 şi 20 ianuarie 1950, Christmas Humphreys a fost acuzatorul principal în procesul lui Donald Hume, ţinut în sala nr. 1 a tribunalului Old Bailey. El a încercat să dovedească că Donald îl omorâse pe Stanley Setty în noaptea de 4 octombrie, îi dezmembrase corpul pe care l-a pus în 3 pachete şi pe care mai apoi le-a aruncat din avion în Canalul Mânecii, în zilele de 5 şi 6 octombrie.

„Cu părul negru, des, şi trăsăturile chipului proaspete, bucălat”, aşa îl descria pe acuzat ziaristul britanic John Williams, „Hume părea că are mai puţin de 30 de ani, cât avea în realitate. Dar chiar dacă asprimea şi

răceala din privire nu se dezvăluiau în acea zi, linia buzelor şi cutele de deasupra sprâncenelor groase sugerau duritatea latentă a caracterului său”. Nu cu mult înainte, Hume dovedise cât de dur putea îi şi ce minte ageră avea. Timp de trei zile Humphreys a chestionat martorii, începând cu supraveghetorul aeroportului din Elstree, continuând cu doamna Stride şi cu tot felul de indivizi de pe strada Warren, care nu văzuseră niciodată în viaţa lor pe Mac, Gree şi Boy. Dar lovitura de graţie a procurorului a constituit-o fără îndoială depoziţia lui Francis C. Camps şi Henry S. Holden şi urmele de sânge descoperite. Aceasta s-a dovedit a fi o mare surpriză. „Donald Hume”, scria John Williams, „părea destul de sigur pe el în timp ce stătea în boxa acuzaţilor, în acea dimineaţă de ianuarie, dar se simţea că este într-o tensiune neobişnuită, nerăbdător să afle cât de multe date acumulase acuzarea împotriva lui”.

Şi procurorul însă era tot atât de nerăbdător. Va fi în stare Hume să improvizeze o explicaţie plauzibilă în legătură cu urmele de sânge găsite în apartament şi să susţină în acelaşi timp că este nevinovat?

Humphreys, Camps şi Holden nu au trebuit să aştepte multă vreme. Spre consternarea lor, Hume i-a manevrat cu mai multă iscusinţă decât s-au aşteptat. Când avocatul lui, Levy, l-a chemat la banca martorilor el a repetat vechea depoziţie cu desfăşurarea evenimentelor până în seara zilei de 6 octombrie, când Mac, Gree şi Boy i-au adus pachetul mare în apartament şi pe care l-a pus în dulap. Depoziţia coincidea cu cea veche până la acest punct.

„Ce ai făcut cu pachetul?” l-a întrebat Levy. „Ce ai făcut după ce au plecat oamenii aceia”?

„M-am îndreptat spre dulapul din debaraua bucătăriei”, a răspuns Hume, „să pun pachetul acolo. Când l-am ridicat am văzut că picura ceva din el şi că pe duşumea rămăsese o baltă de sânge”.

Humphreys s-a aplecat deasupra mesei ca nu cumva să-i scape vreun cuvânt, vreo afirmaţie cât de cât vulnerabilă, din noua depoziţie a lui Hume, care să poată fi atacată. Cu un aplomb extraordinar Hume a spus că în acel moment simţise „frica lui Dumnezeu”. Găsise sânge în camera de zi, unde fusese lăsat mai întâi pachetul, şi-l curăţase. În dimineaţa următoare, a făcut prima încercare să ducă pachetul din apartament în maşină. Când a ajuns în sufragerie l-a scăpat din braţe. Pachetul s-a desfăcut la un capăt şi sângele s-a revărsat peste tot. Se desfăcuse sfoara. A târât pachetul în hol unde l-a legat din nou, a rupt una din rochiile soţiei, cu care a învelit pachetul, ca să ascundă petele. A curăţat din nou tot sângele, a făcut curăţenie în bucătărie şi în dulap. Cam la ora aceea a sosit şi omul de la garaj care venise să geluiască duşumeaua. Nu după mult timp, Hume l-a rugat să-l ajute să transporte pachetul. Omul nu a observat nicio urmă de sânge. Şi-a continuat depoziţia relatând drumul cu maşina până la aeroport şi afirmând lucruri deja cunoscute din depoziţia anterioară.

Depoziţia era, într-adevăr, foarte inteligentă. În timpul examinării încrucişate, Humphreys a încercat să-l facă pe Hume să se contrazică. El a examinat îndeaproape singura lacună pe care Hume uitase să o completeze, aceea că manipularea pachetelor nu explica prezenţa petelor de sânge de pe covorul din sufragerie. Covorul fusese trimis la curăţătorie în ziua de 5 octombrie, când, fără îndoială, era pătat de sânge. Cum s-a pătat covorul? Hume nu şi-a pierdut siguranţa nici de data aceasta. Cu un calm perfect, a răspuns că nu-şi explica de unde provine pata. Dacă şi alte locuinţe ar fi tot atât de atent cercetate ca a lui, a spus el, nu s-ar găsi pete de sânge pe multe din covoare, pete a căror origine ar fi tot atât de necunoscută? Şi, în definitiv, afirma el, au putut ei stabili că sângele de pe covor e de origine umană? Într-adevăr, Camps şi Holden nu au putut dovedi acest lucru.

Toate răspunsurile lui Hume întăreau convingerea de nezdruncinat a lui Humphreys că acuzatul minţea. Din păcate era incapabil să-i demonstreze că minte pentru că Camps şi Holden nu au putut să-i ofere dovezi de necontestat. Când Humphreys a terminat examinarea încrucişată, el şi-a dat seama că pierduse şi ultima şansă. Ceea ce urma nu avea importanţă prea mare. Nu conta că Levy a adus câţiva martori de la Paris care se întâlniseră acolo cu Mac, Gree şi Boy. Nu mai conta că Donald R. Teare a declarat, ca martor al apărării, că Hume nu ar fi putut tăia cu ferăstrăul oasele cadavrului lui Setty fără să facă un zgomot de natură să alarmeze vecinii. „Este imposibil”, a spus în glumă Teare, bazându-se pe experienţa sa de patologist „să-i dictez secretarei în timp ce cadavrele sunt tăiate cu ferăstrăul”. Important era faptul că singura dovadă adevărată, sângele omului ucis, nu a putut servi la nimic.

Juriul s-a retras pentru deliberare în a şasea zi a procesului, la 23 ianuarie. Când juraţii s-au reîntors în sala tribunalului, primul jurat, evident oscilând între faptul că instinctul îi spunea că Hume era un mincinos şi responsabilitatea lui faţă de litera legii, a anunţat că juriul nu putea să cadă de acord asupra unui verdict.

Humphreys a folosit fără îndoială ocazia pentru a cere o rejudecare a cazului. Era însă sigur că un nou juriu nu ar lua o altă hotărâre. Hotărât să nu-l lase pe Hume să scape fără nicio pedeapsă, procurorul s-a agăţat cu desperare de propria declaraţie a lui Hume care recunoscuse că din pachetul mare curgea sânge. Folosindu-se de această afirmaţie, Humphreys a renunţat la acuzaţia iniţială de crimă şi l-a incriminat pe acuzat în baza propriei confesiuni referitoare la faptul că ajutase în cunoştinţă de cauză la înlăturarea rămăşiţelor. Prin urmare, Humphreys îl acuza de complicitate la crimă. Hume nu putea decât să accepte că e vinovat în această privinţă. Judecătorul Sellers l-a condamnat la 12 ani de

închisoare. A doua zi, Hume a început să-şi execute pedeapsa la penitenciarul din Dartmoor.

„Toată Anglia îşi dădea seama că Hume minţea ca să-şi salveze pielea" scria mai târziu Victor Sim, reporterul de la ziarul *Sunday Pictorial*. (*Revista ilustrată duminicală*). Au fost şi comentatori care şi-au dat seama că Camps şi Holden ar fi putut să descopere vinovăţia lui Hume, dacă ştiinţa le-ar fi oferit o bază solidă pe care să sprijine acuzarea.

Acesta a fost unul din momentele în care medicina legală nu a reuşit să fie la înălţime, deşi cercetările în acest domeniu aveau o tradiţie de un secol. Camps suferea profund din cauza eşecului. Sentimentul acesta de frustrare a ieşit mai bine în evidenţă când el a prezentat cazul Setty în faţa Societăţii de medicină legală din Londra, la 23 noiembrie 1950. Cu toată detaşarea sa de specialist, era clar că Camps credea în vinovăţia lui Hume şi, pa urmare, suferea din cauza incapacităţii sale de a dovedi acest lucru. Problema adevăratei identităţi a criminalului lui Setty, a conchis el, va rămâne probabil pentru totdeauna un subiect de speculaţie. În acel timp nu putea să-şi imagineze că vor trece numai câţiva ani până când una din cele mai neobişnuite şi cinice confesiuni din istoria criminalistica va aduce din nou cazul Setty în luminile rampei, lămurind definitiv întrebările la care el nu putuse răspunde.

La ora 9 dimineaţa, în ziua de 1 februarie 1958, Hume a fost eliberat din închisoarea Dartmoor, cu patru ani mai devreme, pentru comportare bună. Patru luni mai târziu, la 1 iunie 1958, ziarul britanic *Sunday Pictorial* a publicat pe prima pagină un articol senzaţional purtând un titlu scris cu litere uriaşe: „Cutremurătoarea confesiune a lui Hume. Eu l-am omorât pe Setty... şi am reuşit să nu fiu condamnat pentru crimă". Oricât de incredibil şi monstruos ar părea, confesiunea era autentică. Incapabil de a duce o viaţă normală, în dorinţa de a câştiga bani şi

de a-şi satisface pornirile-i de psihopat care voia să-şi bată joc de întreaga societate, Hume a relatat întreaga istorie a uciderii lui Stanley Setty unui ziar, pentru suma de două mii de lire sterline. Era conştient de faptul că niciun tribunal englezesc nu-i mai putea pune viaţa în pericol pentru o vină pentru care fusese deja condamnat.

Relatarea lui Hume, verificată atent înainte de a fi publicată, era uimitor de asemănătoare cu constatările şi deducţiile făcute de poliţie şi specialiştii în medicină legală. După ce afacerile bănoase de după război s-au prăbuşit, Hume devenise complicele lui Setty în tot felul de afaceri dubioase. Fura automobile şi transporta ilegal arme cu avionul. Setty îl plătea bine dar îl trata totdeauna ca pe un om de nimic, ca pe un „lăudăros şi gură spartă". În 1949, ura lui Hume împotriva „patronului" său atinsese un punct periculos. Când Setty a venit să-l vadă, în ziua de 4 octombrie 1949, pentru a-i încredinţa o nouă misiune, a făcut una din obişnuitele sale remarci insultătoare care l-a făcut pe Hume să vadă roşu în faţa ochilor. A pus mâna pe un cuţit şi l-a atacat pe Setty. Setty a încercat prea târziu să se apere, lovind cu piciorul. A fost trântit pe covor şi înjunghiat de câteva ori. Lupta a durat doar câteva minute. Perdelele nici nu erau măcar trase. Când şi-a dat seama că Setty murise, Hume a târât trupul greu prin hol în sufragerie şi de acolo în bucătărie, unde la băgat în debara, un loc în care soţia lui nu intra niciodată de teama şoarecilor. O cantitate mare de sânge se împrăştiase pe duşumea, iar pe covorul din camera de zi era o pată mare. Hume a şters cu grijă sângele de pe duşumea şi a încercat să cureţe covorul. Cu toate acestea nu a putut înlătura pata. După aceea a şters toate obiectele atinse de Setty sau pe care acesta lâar fi putut atinge, înlăturând astfel toate amprentele acestuia. După aceasta s-a dus în stradă să mute din faţa casei Citroën-ul lui Setty. A lăsat maşina pe strada Cambridge Terrace Mews şi-a mers pe jos până pe Avenue. Road, unde a găsit un taxi cu care a parcurs

numai o parte a drumului, pentru că, după ce a coboiat din taxi, a străbătut o bună – bucată de drum pe jos până acasă. Nimeni nu l-a văzut când a intrat în casă, pe la ora 11. Cu un ferestrău vechi şi cu un cuţit de bucătărie a reuşit să dezmembreze corpul lui Setty. I-a băgat capul într-o cutie în care fuseseră conserve de fasole Heinz. Picioarele şi alte bucăţi le-a împachetat într-un ambalaj de carton, iar torsul şi braţele le-a înfăşurat cu o bucată de postav şi după aceea cu o pătură cazonă.

A doua zi, când a venit doamna Stride, femeia de serviciu, totul era gata. Debaraua şi bucătăria erau curate, covorul fusese trimis la curăţătorie şi Hume luase deja măsuri ca duşumeaua să fie geluită. Nu a curs sânge din pachete, dar pachetul în care se afla torsul înfăşurat în pătură era puţin umed. Din această cauză, Hume a insistat ca Stadden să ţină pachetul de sfoară. Pentru că nu avea prea mult timp la dispoziţie, Hume nu s-a îndepărtat prea mult de coastă. A fost o greşeală fatală pentru că altfel torsul nu ar fi fost luat de curent şi dus pe coasta Essex-ului. Timp de trei săptămâni înainte de arestare, Hume a căutat să şteargă în continuare orice urmă făcând o curăţenie minuţioasă. Când a considerat că a înlăturat orice urmă a crimei, Hume a aflat cu groază că ziarele au publicat seria bancnotelor luate de la Setty. Dându-şi seama că va avea necazuri, a inventat povestea cu cele trei personaje: Mac, Gree şi Boy. Faptul că s-au descoperit totuşi pete de sânge a fost un şoc pentru el. Dar, gândind cu repeziciune, a găsit pe loc explicaţia pe care a dat-o în instanţă şi cu care şi-a atins minunat ţinta.

La data când cinica confesiune a fost publicată, Hume părăsise Anglia. S-a stabilit la Zürich, dându-şi numele de Bird, şi pretinzând că este pilot de testare a avioanelor şi că venea din Canada. Cât a mai avut bani a trăit pe picior mare. În 1959 a încercat să-şi refacă fondurile prădând o bancă. După ce a rănit un casier de la Zürich Gewerbebank şi a împuşcat Un taximetrist, a fost

prins şi condamnat la închisoare pe viaţă.

Confesiunea lui Hume, din iunie 1958, a dat o satisfacţie târzie eforturilor lui Humphreys, Beveridge şi oamenilor lor. Aceasta era importantă din două puncte de vedere. Pe de o parte se demonstrase că investigaţia lor fusese cât se poate de completă şi concluziile fuseseră corecte. Pe de altă parte, era cu atât mai frustrant sentimentul că nu au reuşit să-l condamne pe Hume pentru crimă din cauza datelor extrem de contradictorii cu privire la celelalte procese care survin postmortem în organism.

Nu mai există nicio îndoială asupra faptului că, într-un secol, medicina legală devenise o disciplină ştiinţifică studiată în întreaga lume. Dar câmpul ei de investigaţie, atât de larg, formează numai o parte a acestei relatări. O altă parte se referă la efortul continuu al medicinii legale de a se adapta noilor descoperiri în medicină şi schimbărilor rapide ale delincvenţei în societate. Încă de la începuturile ei, medicina legală se obişnuise nu numai cu lupta dar şi cu procesul continuu de transformare. A luptat să convingă medicina, „mama din care s-a născut”, de necesitatea de a stabili o punte de legătură între jurisprudenţă şi criminalistică. Mult timp, medicina legală a îmbrăţişat toate cunoştinţele ştiinţifice medicale şi tehnologice esenţiale, importante în rezolvarea crimelor şi obţinerea condamnărilor în tribunal. La mijlocul secolului al XX-lea, medicina legală se găsea din nou într-o nouă etapă. Cerinţele criminalistica s-au multiplicat incredibil de mult, în timp ce cunoştinţele ştiinţifice, medicale şi tehnologice s-au îmbogăţit şi extins atât de rapid, încât ameninţau să depăşească cadrul medicinii legale, dacă nu o făcuseră deja. În momentul acela, medicina legală nu mai putea cuprinde singură, în cadrul materiei ei, toate cunoştinţele criminalistice. Ideea coordonării lansată de Sydney Smith a devenit din nou actuală. S-au căutat noi căi de ieşire din impas. Se lansase ideea ca marile institute de medicină legală să fie subdivizate în mai multe institute

subspecializate, fiecare având sarcina de a face cercetări într-o anumită ramură. Oare era mai fructuoasă soluţia oferită de Knut Sand de la Institutul de medicină legală din Copenhaga care a înfiinţat „Marele consiliu medico-legal” în care intrau specialiştii în medicină şi ştiinţele fizice de la Universitatea din Copenhaga? Sub preşedinţia lui Sand, acest consiliu se întrunea şi lua în discuţie toate cazurile care prezentau dificultăţi din punct de vedere tehnic.

La mijlocul secolului nostru organizarea şi administrarea deveniseră tot atât de vitale pentru medicina legală ca şi descoperirea de noi tehnici de investigare.

DRUMUL SINUOS AL TOXICOLOGIEI MEDICO-LEGALE

La începutul anului 1840, visurile şi planurile domnişoarei Marie Lafarge, o pariziană în vârstă de 24 ani, nu erau cunoscute de nimeni altcineva în afară de ea.

Câteva luni mai târziu însă, numele ei avea să fie pe buzele tuturor, nu numai la Paris, Londra, Berlin, Viena sau Roma dar şi la Petersburg şi New York. Acuzată că şi-a otrăvit soţul, Marie Lafarge a devenit cunoscută în întreaga lume. Procesul Lafarge aducea în luminile rampei o nouă ştiinţă, toxicologia, ştiinţa otrăvurilor.

Pentru prima oară, medicii şi chimiştii şi-au dat întâlnire în sala tribunalului, în calitate de martori, încercând să smulgă cadavrului secretul otrăvii care ar fi putut fi folosită ca mijloc de ucidere. Rămâne un fapt de necontestat că în perioada care a precedat darea verdictului în cazul Marie Lafarge, atenţia întregii lumi s-a îndreptat spre toxicologie şi dispute aprige au izbucnit în întreaga lume în legătură cu validitatea premiselor acestui caz.

Dar să vă relatăm cazul în ordine cronologică. Charles Lafarge era un bărbat bine făcut, dar necioplit, de aproximativ 30 de ani, fiul unui topitor care şi-a ridicat o turnătorie pe locul unei foste mănăstiri şi care acumulase

cu timpul o avere considerabilă. Moştenindu-şi tatăl, Charles Lafarge s-a căsătorit cu fiica prosperului domn de Beauford a cărei dotă a fost folosită pentru extinderea uzinei. Soţia a decedat cu mult înainte ca planul de extindere să fi fost dus la bun sfârşit. În 1839, turnătoria a fost închisă. Lafarge era presat de creditori. S-a decis să contracteze o căsătorie avantajoasă din punct de vedere financiar, care să-l scoată din această situaţie desperată. A împuternicit pe un mijlocitor de profesie din Paris să-i găsească o partidă convenabilă. Lipsit complet de scrupule, Lafarge s-a dat drept industriaş şi proprietar al unei somptuoase reşedinţe în provincie.

În august 18 39, a fost pus în legătură cu părinţii adoptivi ai unei orfane de 24 ani, Marie (Fortunée) Cappelle, fiica unui coionel sărăcit dar morbid de mândru şi ambiţios, care servise sub Napoleon. După moartea colonelului şi *a* soţiei sale, părinţii adoptivi, cetăţeni prosperi din Paris, dar în niciun caz bogaţi, au trimis orfana la cele mai bune şcoli unde ea a cunoscut fiicele unor vechi aristocraţi şi a unei noi nobilimi pline de bani. Acolo, cu pretenţiile pe care le moştenise de la tatăl ei, a folosit tot felul de stratageme şi a inventat tot felul de minciuni, pe care ajunsese să le creadă şi ea, pentru a-i convinge pe cei din jurul ei că şi ea provenea dintr-o familie bogată şi ca urmare trebuia acceptată de această lume şi tratată pe picior de egalitate. După terminarea şcolii, Marie s-a prăbuşit din ce în ce mai mult în această lume a iluziilor. Întrucât nu era nici prea frumoasă şi nici destul de bogată să facă o partidă bună la Paris, privea cu amărăciune crescândă la prietenele ei care se căsătoreau cu nobili şi se mutau în conacele de la moşii. Cu puţin înainte ca Charles Lafarge să apară la Paris, ea a însoţit o fostă colegă de şcoală la castelul vicontelui de Léautaud, cu care aceasta se căsătorise nu de mult. În timpul vizitei, bijuteriile prietenei au dispărut şi vicontele a cerut lui Allard, şeful Siguranţei, să facă o anchetă. Allard a ajuns la

concluzia că virtual exista un singur hoţ: Marie Cappelle. Dar vicontele a considerat rezultatul anchetei atât de neverosimil, încât nu i-a permis lui Allard s-o aresteze pe Marie, care şi-a terminat astfel vizita fără să fie pedepsită. Când s-a reîntors la Paris, părinţii ei vitregi au primit-o cu vestea că i-a apărut în cale un curtezan prosper.

Când Marie l-a văzut pe Charles Lafarge, l-a găsit repulsiv şi banal. Dar proprietatea de la ţară era prea atrăgătoare. Oricum, s-a hotărât să se căsătorească imediat. Îndată după nuntă, nepotrivita pereche a părăsit Parisul. Cuplul era însoţit şi de camerista Mariei, Clémentine. În timpul călătoriei spre Le Glandier, Marie, căzută în extaz, se şi vedea castelană, bucurându-se în fanteziile ei şi făcându-şi planuri cum să-şi primească fostele colege de şcoală.

Deziluzia i-a fost fără margini. Glandier era doar un târg prăpădit şi trist, cu străzi noroioase, cu o mănăstire pe jumătate dărâmată, în loc de castel, în care totul era întunecat, umed, murdar, dărăpănat, roind de şobolani care străbăteau camerele ziua în amiaza mare. Marie i-a cunoscut rudele soţului, ţărani aspri care au dezgustat-o. În ceea ce-i priveşte, şi ei au primit-o pe străina din Paris cu profundă neîncredere. În locul mult speratei bogăţii, Marie a găsit o gospodărie înspăimântător de împovărată de datorii. În prima noapte de la sosire, Marie s-a încuiat într-una din camerele dărăpănate şi i-a scris soţului ei o scrisoare în care îl implora din toată inima s-o elibereze din această căsnicie. Dacă nu o va elibera, scria ea, se va otrăvi cu arsenicul pe care îl purta cu ea. Totuşi, după câteva zile, ea a dat impresia că s-a liniştit. Lafarge, care era în pragul falimentului, era gata să-i facă orice concesie, în afară de desfacerea căsătoriei. A acceptat chiar şi dorinţa ei de a nu fi „atinsă”. A.promis să renoveze casă, a angajat câţiva servitori şi a făcut rost de un cal de călărie.

În săptămânile care au urmat, Marie a trimis multe

scrisori familiei şi prietenilor ei care, avându-se în vedere situaţia ei reală, erau într-adevăr remarcabile. Scria în extaz despre fericirea pe care o găsise în Le Glandier. Se părea că-şi acceptase soarta şi că-şi reluase vechiul exerciţiu de a trăi într-o lume a imaginaţiei, înşelându-i pe alţii şi pe sine. Este surprinzător faptul că ea a trecut o parte din mica ei moştenire pe numele lui Lafarge, dându-i şi scrisori de recomandare pentru a merge la Paris ca să ridice banii care, spera el, îl vor salva de la faliment. Înainte de plecarea lui Lafarge la Paris, în decembrie 1839, brusc şi aparent fără niciun motiv deosebit, Marie şi-a făcut testamentul, lăsând întreaga ei proprietate soţului ei, cerând în schimb lui Lafarge să facă acelaşi lucru pentru ea, dorind mai cu seamă proprietatea din Le Glandier… Lafarge a căzut de acord dar, în acelaşi timp, fără ştiinţa ei, a făcut şi un al doilea testament în care lăsa întreaga proprietate mamei lui.

În timp ce Lafarge stătea la Paris şi scria scrisori de recomandare în care falsifica semnătura soţiei, Marie îi trimitea scrisori pline de tandreţe. Ca o dovadă de iubire, i-a trimis şi portretul ei pictat de o tânără numită Anna Brun care locuia în casa Le Glandier. În sfârşit, înainte de Crăciun, a rugat-o pe soacră să facă nişte prăjituri, ca Charles, la Paris, să nu fie lipsit de ambianţa sărbătorii de acasă. I-a scris, anunţându-l de sosirea apropiată a prăjiturilor şi a menţionat că, în semn de afecţiune pentru el, va mânca şi ea câteva din aceste prăjituri, în acelaşi timp cu el. La 16 decembrie, pachetul cu dulciuri a fost expediat de la Le Glandier. I-a parvenit lui Lafarge la hotelul „Univers” din Paris în ziua de 18 decembrie. Pachetul nu conţinea prăjiturile făcute de mama lui Lafarge şi despre care Marie îi scrisese că le va trimite, ci un singur cozonac mare. Cu toate acestea, Lafarge nu s-a gândit la această discrepanţă. A mâncat din cozonac şi la scurt timp după aceea a început să se zvârcolească din cauza durerilor provocate de crampe, „să vomite şi să aibă

diaree”. Ziua următoare şi-a petrecut-o în întregime în pat din cauza unei slăbiciuni puternice a membrelor. Şi pentru că simptomele acestea de dizenterie şi vomă, asemănătoare cu acelea provocate de holeră, erau obişnuite în acele zile, Lafarge nu s-a gândit să cheme un medic. A aruncat cozonacul aparent stricat.

Când s-a reîntors la Le Glandier, în ziua de 3 ianuarie, încă se simţea slăbit şi bolnav. Totuşi, gândul că ridicase 28.000 de franci, care îi vor permite să achite datoriile cele mai presante, îl făcea să uite de boală şi de epuizarea sa fizică. Marie l-a primit cu căldură, i-a pregătit patul şi l-a tratat cu carne de vânat şi trufe. Imediat după ce a mâncat, „boala de la Paris” s-a declanşat din nou. A vomat şi s-a zvârcolit din cauza îngrozitoarelor crampe. Chiar în noaptea aceea a fost chemat doctorul Bardon, medicul familiei. Şi el s-a gândit că e vorba de o boală care seamănă cu holera şi nu a avut suspiciuni nici măcar atunci când Marie i-a cerut o reţetă pentru arsenic. Avea nevoie de otravă, spunea ea, pentru a omorî şobolanii care în timpul nopţii tulburau somnul soţului. În ziua următoare, boala lui Lafarge s-a agravat. Era chinuit de dureri ale gambelor, de o sete intensă şi voma ori de câte ori mânca. Toţi membrii familiei şi multe alte rude s-au adunat în jurul patului: Marie, camerista ei Clémentine, mama lui Lafarge, surorile lui, tânăra lui verişoară Emma – singura persoană din familie care nu numai că o agrea pe Marie dar o şi admira profund, Anna Brun, pictoriţa, şi Denis, secretarul şi servitorul lui Charles. Marie îi dădea pacientului lichide şi medicamente, în special gumă arabică, care, pretindea ea, îi făcuse şi ei totdeauna extrem de bine şi ca urmare o purta totdeauna în cutia ei de malachit în care păstra medicamentele. Cu toate acestea, nimeni nu avea nicio suspiciune, deşi forţele lui Lafarge erau într-un declin rapid. La 10 ianuarie, un alt medic, doctorul Massénat, a fost chemat pentru un consult. Şi el a pus diagnosticul de holeră şi a recomandat

laptele de pasăre ca întăritor. În timp ce Marie pregătea acest întăritor, Anna Brun a văzut-o luând un praf alb din cutia de malachit, pe care apoi l-a turnat în lapte. Când a întrebat-o ce este acel praf, Marie a răspuns că este zahăr de flori de portocale. Puţin mai târziu, Anna Brun a găsit paharul din care pacientul luase doar câteva sorbituri şi a observat că deasupra laptelui pluteau fulgi albi. I s-a părut ciudat că zahărul nu se dizolvase. Puţin neliniştită, a arătat fulgii doctorului Bardon. Doctorul i-a gustat cu vârful limbii şi a avut o senzaţie de arsură. Totuşi, el a explicat cu neglijenţă că în zahăr căzuse probabil nişte tencuială de pe tavan. Explicaţia i s-a părut atât de incredibilă Annei încât ea a închis paharul cu restul de lapte în dulap. Din acel moment, Anna a supravegheat-o cu atenţie pe Marie. Astfel, a observat că Marie a amestecat pe furiş acelaşi praf alb şi în supa cu crutoane pe care o pregătise mama lui Lafarge. După prima înghiţitură, bolnavul a strigat: „Marie, ce-mi dai să mănânc? Arde ca focul”. Anna Brun a sustras restul supei şi, în sfârşit, a împărtăşit suspiciunile ei mamei lui Lafarge, surorilor şi verişoarei lui, Emma.

În noaptea de 12 ianuarie, o furtună puternică lovea necruţătoare zidurile vechi de la Le Glandier. Lupii urlau. Cădea o ploaie cu lapoviţă. Acum familia nu era copleşită numai de teama pentru viaţa bolnavului ci era îngrozită şi de gândul că el s-ar putea să fie victima soţiei sale. Mama şi surorile lui Lafarge s-au adunat în camera bolnavului, în timp ce Emma s-a dus să-i spună Mariei de acuzaţia gravă ce i se aducea. Suspiciunea a crescut şi mai mult când, servitorul lui Lafarge, Denis, le-a spus că, în ziua de 6 ianuarie, Marie l-a trimis pe Alfred, grădinarul, iar în ziua de 8 ianuarie chiar pe el, la farmacistul Eyssartier din Lubersac să cumpere arsenic pentru a deratiza casa. Lui Alfred îi dăduse o reţetă făcută de doctorul Bardon, dar Denis putuse cumpăra din Brives aproximativ cinci grame de arsenic fără reţetă. El i-a predat otrava lui Marie. Mama lui Lafarge a căzut în genunchi la patul fiului, implorându-l

să nu mai ia nicio înghiţitură din hrana oferită de soţia lui.

Singura persoană care nu fusese afectată de toată această panică, de atmosfera plină de suspiciune şi nelinişte, era Marie Lafarge. Cu fruntea sus, ea a intrat în camera bolnavului. A trimis după Alfred care a confirmat faptul că ea îi predase lui atât arsenicul cumpărat de el cât şi cel obţinut de Denis la Brevis, cu instrucţiunea de a face din el o pastă otrăvitoare pentru şobolani. El a confirmat că aşa se întâmplase şi că mai avea asupra lui puţin arsenic.

Suspiciunile, potolite astfel, au apărut din nou în ziua următoare, 13 ianuarie, când sora lui Lafarge, Amena, a găsit un precipitat alb pe fundul unui pahar de apă îndulcită pe care Marie îl pregătise pentru bolnav. Prin ploaia torenţială, mergând călare şi anevoios, pe drumuri aproape de nestrăbătut, un al treilea doctor, Lespinasse, a sosit la Le Glandier în noaptea de 13. ianuarie. Descrierea simptomelor lui Lafarge l-a convins pe Lespinasse că pacientul fusese otrăvit cu arsenic. Din nefericire, spunea el, era prea târziu ca muribundul să mai poată fi salvat. Câteva ore mai târziu, în zorii zilei de 14 ianuarie, Charles Lafarge a murit.

Agitaţia de la Le Glandier era de nedescris. Încă o dată, o singură persoană şi-a păstrat demnitatea şi calmul: Marie Lafarge. În timp ce zvonul că ea îşi otrăvise soţul începuse să se răspândească, Marie, numai în prezenţa cameristei ei Clémentine, s-a îmbrăcat în doliu, şi-a aranjat hârtiile şi a trimis notarului ei testamentul lui Lafarge (neştiind că este nul şi neavenit). Emma a fost singura membră a familiei oare s-a dus la ea. Sfâşiată de îndoieli, fata i-a spus desperată Mariei că unul din cumnaţii lui Lafarge era în drum spre Brives pentru a-i anunţa pe jandarmi şi pe judecători. Emma încă o mai venera pe Marie. Cu toate acestea, avea temeri că s-ar putea să existe un grăunte de adevăr în toate aceste acuzaţii. Într-un moment de panică, ea şi-a însuşit cutia de malachit a

Mariei, de teama ca aceasta să nu conţină arsenicul ce ar putea s-o incrimineze pe idolul ei. A fost un fapt necugetat, dar o dovadă de devotament tineresc. Şi Alfred, cuprins de panică, a îngropat restul arsenicului cât mai departe, într-un capăt al proprietăţii Lafarge.

Aceasta era situaţia când Moran, judecătorul de pace din Brives, a sosit la Le Glandier, la 15 ianuarie, însoţit de funcţionarul Vicant şi de trei jandarmi. Era un judecător competent dar handicapat şi plin de nesiguranţă în faţa pariziencei. Manierele alese ale doamnei, doliul, aerul de profundă durere, toate l-au făcut să creadă că ea era doar victima urii familiei. Cuprins de îndoieli, judecătorul a ascultat acuzaţiile familiei, a luat dovezile materiale pe care Anne Brun le adunase: laptele de pasăre, apa îndulcită şi, în sfârşit, resturile din conţinutul vomei lui Charles. Toate au fost puse la întâmplare într-un coş. După un scurt interogatoriu, Alfred a indicat locul unde îngropase arsenicul. În plus, a mai declarat că nu numai în ziua de 5 ianuarie Marie Lafarge îi ceruse să prepare o pastă cu arsenic împotriva şobolanilor dar şi la mijlocul lunii decembrie, după ce ea făcuse un drum la Lubersac. Totuşi, şobolanii se fereau de otrava care putea fi găsită peste tot în casă. Moran a cerut să se adune pasta de arsenic din colţurile casei şi a trimis un jandarm la Lubersac să-l consulte pe farmacistul Eyssartier.

Jandarmul s-a întors cu nişte date care l-au făcut pe Moran să-şi schimbe atitudinea faţă de Marie Lafarge. Într-adevăr, în ziua de 12 decembrie, Marie cumpărase o cantitate considerabilă de arsenic. Aceasta se întâmplase cu câteva zile înainte ca ea să trimită pachetul la Paris, când Charles avusese de fapt prima criză, după ce a mâncat din cozonac.

Mai mult, câteva săptămâni mai târziu, în ziua de 2 ianuarie, Marie s-a mai dus o dată la Lubersac şi a cumpărat din nou arsenic „pentru şobolani”. Aceasta s-a întâmplat exact cu o zi înainte de întoarcerea lui Lafarge

de la Paris.

Devenind tot atât de suspicios ca şi familia, Moran a trimis să fie aduşi medicii care l-au tratat pe Lafarge. La 15 ianuarie, Bardon, Massenat şi Lespinasse au sosit de la Le Glandier. Moran le-a cerut să facă autopsia şi să determine cauza morţii. Dar nu se gândea la o autopsie obişnuită. Aflase de la nişte prieteni că medicii legişti din Paris foloseau metode chimice pentru a izola arsenicul nu numai din mâncare dar şi din cadavre.

Era vorba, mai ales, de realizările neobişnuite în acest sens obţinute de profesorii Devergie şi Orfila. Ţinuseră cei trei medici pasul cu aceste descoperiri ca să poată să aplice aceleaşi metode în cazul Lafarge? Bardon, Massenat şi Lespinasse au fost puşi la mare încurcătură de această întrebare, dar erau prea mândri să-şi recunoască ignoranţa. După o scurtă discuţie, Lespinasse a răspuns că erau pregătiţi să ducă la capăt o astfel de expertiză chiar şi la Brives. Totuşi, spuneau ei, îi vor consulta şi pe colegii lor Lafosse şi d'Albay care aveau mai multă experienţă în domeniul chimiei.

Acesta a fost primul act al primei mari drame din istoria toxicologiei, care avea să captiveze imaginaţia a milioane de oameni de pe ambele coaste ale Atlanticului.

Cronicarii epocii nu ne-au lăsat prea multe date în legătură cu maniera în care d'Albay, Massenat, Bardon, Lafosse şi Lespinasse s-au apucat să ducă la capăt această sarcină. Dar raportul pe care ei l-au înmânat judecătorului de instrucţie, în ziua de 22 ianuarie 1840, îşi dezvăluie propria-i istorie.

Medicii s-au mulţumit să scoată stomacul din cadavrul lui Lafarge, după ce, mai întâi, au legat ambele capete cu o sfoară, pentru a împiedica scurgerea conţinutului stomacal. Apoi, cadavrul a fost înhumat în cimitirul Reynac. În afară de stomac, medicii au analizat diferitele alimente pe care Moran – le adusese de la Le Glandier.

Deşi trecuseră patru ani de la descoperirea metodei de izolare a arsenicului, elaborată de James Marsh în 1836, aceasta nu ajunsese să fie cunoscută şi în localităţile de provincie din Franţa. Medicii au apelat la câteva cărţi vechi care descriau amănunţit procedeele elaborate de Hahnemann şi Rose, printre mulţi alţii, cu câteva decenii mai înainte.

Când hidrogenul sulfurat a fost turnat în laptele de pasăre, în supă şi în apă îndulcită, a rezultat „un precipitat de culoare galben intens care s-a dizolvat în amoniac”. Aceasta însemna, considerau medicii, că arsenicul era prezent în acele resturi de mâncare într-o cantitate considerabilă. Când resturile de vomă provenite de la victimă au fost analizate, folosindu-se aceeaşi metodă, a rezultat doar o soluţie uşor gălbuie. Aceasta i-a determinat să considere că voma era în cantitate prea mică pentru a da rezultate relevante. Massănat şi Lespinasse au tratat o parte din conţinutul stomacal şi câteva bucăţi din stomac cu acid azotic (apă tare), la care au adăugat o soluţie apoasă de hidrogen sulfurat şi au obţinut din nou un sediment de culoare galbenă. Aceasta a fost pus într-o eprubetă cu mangal. Conţinutul eprubetei a fost încălzit până la incandescenţă. Dar raportul cu privire la această experienţă se încheie astfel: „A avut loc însă o explozie din cauză că, din neglijenţă, eprubetă a fost închisă ermetic şi de aceea nu am putut obţine niciun rezultat”. Cu toate acestea, ei au afirmat că resturile alimentare din stomac şi stomacul trădau prezenţa „acidului arsenios” şi că „moartea lui Charles Joseph Pouch Lafarge survenise din cauza otrăvirii cu acid arsenic”. Examinarea pastei preparate pentru otrăvirea şobolanilor şi a arsenicului pe care Alfred grădinarul îl îngropase le-a oferit o mare surpriză. În ambele cazuri nu s-a găsit arsenic ci doar o pudră albă care s-a dovedit a fi, nici mai mult nici mai puţin, decât inofensivul bicarbonat de sodiu.

Întrucât judecătorul de instrucţie avea deja motive

suficiente să o suspecteze pe Marie Lafarge, raportul medicilor nu a făcut altceva decât să-l convingă pe deplin de vinovăţia ei. A fost şocat, cu deosebire, de faptul că pasta pentru şobolani nu conţinea arsenic. Nu însemna aceasta că Marie Lafarge folosise adevăratul arsenic pentru otrăvirea soţului şi încercase să-şi ascundă fapta dându-i credulului grădinar un amestec de sodă şi făină? Şi chiar dacă Moran mai avea dubii, acestea au fost spulberate cu totul în ziua de 24 ianuarie. În acea zi, cutia de malachit, în care Marie Lafarge pretindea că ţine pudra de gumă arabică, a căzut în mâinile lui. După câteva zile de luptă cu propria ei conştiinţă, Emma s-a hotărât să predea cutia poliţiei. Lespinasse a încălzit o parte din conţinutul cutiei pe cărbuni incandescenţi. Camera s-a umplut de un puternic miros de usturoi, o dovadă evidentă, gândea Lespinasse, că acea cutie conţinea cantităţi considerabile de arsenic.

În ziua de 25 ianuarie, jandarmii au revenit la Le Glandier s-o aresteze pe Marie. Au închis-o şi pe ea şi pe camerista ei Clémentine în închisoarea de la Brives. A doua zi, toate ziarele franceze relatau cu amănunte presupusa crimă prin otrăvire de la Le Glandier. Părinţii adoptivi ai Mariei au angajat pe unul din cei mai de seamă avocaţi parizieni din acele zile, pe maestrul Paillet, pentru a o apăra pe Marie împotriva a ceea ce ei considerau o cu totul incredibilă şi infamă acuzaţie de crimă.

Înainte ca Paillet şi ajutorul său Bac să înceapă pregătirea apărării, a mai apărut o surpriză. Relatările din ziare i-au reamintit vicontelui de Léautând de furtul bijuteriilor de la castel. Acum, acuzaţiile şefului Siguranţei, Allard, împotriva Mariei nu i se mai păreau absurde. Vicontele a cerut o percheziţie la Le Glandier şi, fără dificultate, bijuteriile pierdute au fost găsite în camera Mariei. Confruntată cu dovezile, Marie Lafarge a recunoscut cu nonşalanţă că bijuteriile fuseseră tot timpul la ea. Ea pretindea însă că prietena ei, contesa de

Léautaud, i le dăduse, cerându-i să le vândă, întrucât aceasta era şantajată de un amant necunoscut de nimeni în afară de ea. numit Clavé, şi avea, prin urmare, nevoie de bani pentru a-i cumpăra tăcerea.

Şi acest amănunt, aşa cum s-a dovedit curând, era produsul imaginaţiei ei debordante, al cărei regat devenise de mult o a doua natură şi adevăratul univers în care trăia Marie Lafarge. În timp ce pregătirile pentru procesul de omucidere prin otrăvire continuau, în luna iulie, Marie a fost judecată pentru furt la Brives. Atât de bine şi-a jucat rolul de victimă încât un număr de ziare i-au luat apărarea, aruncând toată vina pe contesa de Léautaud. Cu toate acestea, tribunalul nu a putut fi dus în eroare. Marie a fost condamnată la doi ani închisoare. Acest proces a contribuit la transformarea banalului caz Lafarge într-un eveniment senzaţional, stârnind astfel interesul general şi dincolo de hotarele Franţei. Cu mult înainte de începerea procesului pentru crimă, care urma să aibă loc nu la Brives ci la Tulle, toate hanurile din acest oraş şi din vecinătate deveniseră arhipline. Ziariştii şi amatorii de senzaţii tari din toată Europa au venit să o vadă pe Marie Lafarge.

În ziua de 3 septembrie 1840, o zi neobişnuit de toridă, o companie de soldaţi a înconjurat tribunalul pentru a ţine la distanţă mulţimea. Cei care au fost admişi în sala tribunalului se holbau cu o curiozitate bolnăvicioasă la acuzată care, în ciuda zăpuşelii, era înveşmântată în doliii. Cu o sticlă de săruri într-o mină a intrat în sala tribunalului cu demnitatea femeii pe nedrept acuzată. Atât de mişcătoare a fost apariţia ei încât imediat spectatorii s-au împărţit în două tabere, una dintre tabere fiind convinsă de nevinovăţia ei chiar înainte de începerea procesului.

Marea dramă a fost deschisă de procurorul Decous care a prezentat rechizitoriul. Aceasta a subliniat motivele care au determinat-o pe Marie Lafarge să-şi omoare soţul.

Decous şi-a încheiat rechizitoriul spunând: „Din fericire, cercetarea crimelor prin otrăvire a fost recent

revoluţionată de descoperirile din chimie. Probabil că acuzata nu ar mai sta în boxa acuzaţilor în acest moment dacă ştiinţa nu ne-ar fi oferit mijloacele de a dovedi prezenţa otrăvii acolo unde până acum nu ar fi putut fi detectată, adică în cadavrele victimelor”. Acestea sunt zorile unui nou veac, afirma Decous cu emfază retorică, un veac în care astfel de crime nu mai pot fi comise cu neruşinare. Reprezentanţii noii ere, medicii specialişti în chimie din

Brives, vor apare pe banca martorilor pentru a depune mărturie în favoarea justiţiei.

Cu toate că procurorul adusese în discuţie rolul ştiinţei, elementul toxicologic nu ar fi jucat un rol aşa de important dacă nu s-ar fi ivit şansa unică ca maestrul Paillet, care o apăra pe Marie Lafarge, să fie în acelaşi timp şi avocatul lui Orfila, cea mai mare autoritate în toxicologie din Franţa.

Paillet şi-a dat imediat seama că, având în vedere dovezile de circumstanţă împotriva clientei sale, cazul ar fi cu siguranţă pierdut de la început, dacă nu se făcea dovada reală a prezenţei otrăvii în cadavrul lui Charles Lafarge. Dacă dovezile ştiinţifice în legătură cu aceasta îi convingea pe judecători şi juraţi, nu mai era nicio speranţă pentru salvarea ei. Singura cale prin care el ar fi putut-o salva ar fi fost zdruncinarea încrederii în astfel de dovezi.

Îndată ce Paillet a procurat copiile de pe rezultatele analizelor chimice făcute la Brives, s-a dus la Orfila şi i-a cerut sfatul. Orfila i-a oferit îndată „muniţia” de care avea nevoie. Nu era un lucru dificil pentru el. Ignoranţa şi neglijenţa medicilor din Brives erau evidente din fiecare rând al raportului. Ce însemna aşa numitul precipitat de culoare galbenă, solubil în amoniac? în laboratorul său, Orfila i-a arătat lui Paillet că poate obţine un precipitat galben în absenţa arsenicului. El a demonstrat că chiar şi depunerea de oglinzi metalice în eprubete încălzite până la incandescenţă nu însemna nimic dacă oglinzile nu erau

supuse la teste suplimentare pentru izolarea arsenicului. În experienţele de la Brives, eprubeta a explodat înainte de formarea oglinzii de arsenic. Dacă s-a întâmplat aşa, cum îndrăznea cineva să afirme că a izolat arsenicul? O astfel de pretenţie ar fi fost considerată o aberaţie chiar şi înainte ca James Marsh să fi inventat vestitul său aparat. Cu atât mai mare era îndrăzneala medicilor din Brives, acum în 1840, pentru că aşa-zişii specialişti nici nu auziseră de aparatul lui Marsh, în ceea ce priveşte încercarea acestora de a demonstra prezenţa arsenicului fără să folosească acest aparat, aceasta era o îndrăzneală de neconceput. Toate aceste constatări critice au fost înregistrate în scris de Orfila care i-a permis lui Paillet să folosească cum doreşte depoziţia pe care i-a oferit-o cu toată responsabilitatea.

Prin urmare, Paillet era bine înarmat când, în după-amiaza zilei de 3 septembrie 1840, d'Albay şi Massănat au intrat în sala Tribunalului în robele lor negre, solemne, pentru a depune mărturie în legătură cu constatările lor. Mai mult, norocul i-a scos în cale lui Paillet un martor care observase neglijenţa de neimaginat cu care „probele pentru analiză" recoltate din cadavrul lui Lafarge au fost mânuite la Brives. Nimeni nu s-a ostenit să conserve într-un vas stomacul lui Lafarge. Timp de câteva zile, secretarul judecătorului de instrucţie a ţinut stomacul victimei în sertarul biroului său, aparent fără să fie deranjat de mirosul degajat de stomacul intrat în putrefacţie, până ce mediciii au fost gata să facă analizele.

D'Albay şi Massenat au delectat publicul cu o relatare amănunţită asupra procedeelor folosite de ei. Auditoriul din sala tribunalului a fost străbătut de un fior când a auzit cum ei au tăiat stomacul în bucăţele şi au „stors" otrava din el. Dar succesul repurtat în calitate de „stele" ale procesului a fost de scurtă durată.

Paillet a ascultat cu multă plăcere recitalul. Îndată ce* ei au terminat, el s-a ridicat şi a lansat asupra lor un

şir de întrebări de baraj. Avea numele lui Orfila vreo semnificaţie pentru ei? Desigur, au răspuns ei, citiseră lucrările lui Orfila. Care lucrări? a replicat Paillet. Fără îndoială, cele publicate cu mai mult de douăzeci de ani în urmă. Erau marii doctori conştienţi de faptul că între timp avusese loc o revoluţie în toxicologie? auziseră ei vreodată de James Marsh şi de aparatul lui de izolare a arsenicului?

Judecătorii, juraţii şi auditoriul au privit dispreţuitori spre Massenat când acesta a recunoscut cu voce slabă că nu auzise de Marsh. Apoi Paillet a citit depoziţia lui Orfila, scoţând în evidenţă, cu deosebire, acele pasaje care acuzau pe medicii din Brives de ignoranţă şi neglijenţă. Paillet a cerut ca Orfila să fie chemat la Tulle.

Un ropot de aplauze a izbucnit în rândul publicului. Preşedintele completului de judecată, Barny, a depus mari eforturi să restabilească ordinea. Bănuiala procurorului se adeverise. Problema dovezilor ştiinţifice în legătură cu prezenţa otrăvii în cadavru urma să fie punctul cheie al procesului, dar nu în felul în care îşi imaginase Decous. Procurorul, palid, a cerut suspendarea şedinţei. Când s-au reluat lucrările procesului, înfăţişarea lui Decous redevenise normală. Acuzarea era atât de sigură de vinovăţia Mariei Lafarge, a spus el, încât era gata să accepte efectuarea unei contraexpertize chimice bazate pe principiile lui Orfila şi Marsh. Cu toate acestea, acuzarea nu vedea necesară aducerea unui specialist de la Paris. El a cerut cunoscuţilor farmacişti Dubois (tată şi fiu) şi chimistului Dupuytren să vină de la Limoges. Cei trei specialişti erau pregătiţi să aplice noua metodă ştiinţifică.

În zadar a protestat Paillet care a cerut din nou să fie chemat Orfila, întrucât ştiinţa din provincie îşi dovedise deja incompetenţa.

Cu toate acestea, completul de judecată a acceptat moţiunea acuzării. Domnii Dubois şi Dupuytren urmau să fie chemaţi şi rugaţi să ducă la capăt noile analize. Totul e perfect, a exclamat indignat Paillet, dar mai păstraseră

medicii d’Albay şi Massenat restul probelor pentru analiză aşa cum Orfila ceruse, cu scopul de a permite şi alte teste dacă acestea s-ar dovedi necesare? Fără îndoială că cei doi epuizaseră deja tot, materialul care le fusese la dispoziţie.

Massânat, încă tremurând din cauza recentei umilinţe la care fusese supus, a respins această insultă. A cerut să fie adusă în instanţă cutia cu probele. Aceasta conţinea toate materialele în discuţie, cele care fuseseră folosite la analiză şi cele care fuseseră puse deoparte. Dar, spre satisfacţia lui Paillet, Massenat a trebuit să recunoască că nu mai putea să spună în care borcan se afla conţinutul stomacal neanalizat. A trebuit să-i roage pe Bardon şi Lespinasse să-l ajute. Numai după discuţii îndelungate cei trei medici au reuşit să separe borcanele şi să le predea farmaciştilor din Limoges care au plecat imediat acasă pentru a nu pierde vremea şi a ajunge cât mai repede în laboratorul lor.

Procesul a continuat să fie tergiversat. Nu e greu de imaginat că toată lumea aştepta cu sufletul la gură rezultatele celui de-al doilea set de analize.

La 5 februarie, Dupuytren şi cei doi Dubois au reapărut la Tulle. Când au intrat în sala tribunalului nimeni nu-şi imagina că, aşa cum relata un ziar, „ei erau posesorii unei veşti senzaţionale”. Dubois senior, îmbrăcat în robă neagră, solemnă, primise o lecţie din oprobriul la care fuseseră supuşi medicii din Brives. Mai iniţâi, el a predat completului de judecată o jumătate din materialul de analizat „în cazul că vor mai fi necesare analize suplimentare”. După aceasta, el şi-a citit raportul. Specialiştii din Limoges şi-au concentrat atenţia asupra examinării stomacului şi conţinutului său. Dubois a ţinut o adevărată conferinţă despre aparatul lui Marsh, lăudându-i sensibilitatea extraordinară, fără să menţioneze că atât el cât şi colegii lui construiseră acest aparat pentru prima dată şi că îl folosiseră fără nici cea mai mică experienţă prealabilă.

După această introducere, Dubois s-a adresat nerăbdătorilor juraţi. El a declarat cu gravitate: „Am aplicat un număr de procedee diferite, în special acelea recomandate în lucrările lui Orfila”. El a arătat că probele de analizat au fost arse, obţinându-se extrase, conform indicaţiilor lui Orfila, pe care, mai apoi; le-au introdus în aparatul lui Marsh. Apoi, ridicând vocea, a continuat; „Dar oricât de atenţi şi minuţioşi am fost în timpul analizelor, n-am obţinut niciun rezultat... Ei au ţinut stomacul şi conţinutul stomacal nu mai puţin de o oră în aparatul lui Marsh, pe care l-au supus la încălzire fără întrerupere. Dar, în final, nu s-a întâmplat nimic. Conchidem, a declarat Dubois, că materialele care ne-au fost prezentate spre analiză nu conţin nicio urmă de arsenic”.

În procesul verbal al şedinţei s-au menţionat următoarele: „Aceste concluzii au produs în sala tribunalului o reacţie de nedescris... Doamna Lafarge, frângându-şi mâinile, şi-a îndreptat privirea spre cer”. Curieri călare, purtând veştile despre depoziţiile specialiştilor, au pornit în goană către cel mai apropiat oficiu telegrafic, spre Bordeaux. Paillet „a vărsat lacrimi de triumf”.

Dar triumful lui Paillet a fost prematur. Primul lui atac îl surprinse pe procuror cu totul nepregătit. Între timp, Decous studiase lucrările lui Orfila şi Devergie şi era bine pregătit de atac. Ştia, spre exemplu, că în unele cazuri de otrăvire cu arsenic, otrava nu putea fi detectată în stomac, dar ea putea fi găsită în ficat şi alte organe. Înainte ca Paillet, care radia de bucurie, să-şi dea seama care erau intenţiile procurorului, Decous a reuşit să-i încurce pe Dubois senior şi pe medicii din Brives, a căror mândrie profesională era din nou pusă la încercare într-o dispută ştiinţifică. Între Dubois şi Massenat a avut loc un schimb neplăcut de remarci maliţioase. Această altercaţie i-a oferit procurorului ocazia să afirme: „Aici căutăm adevărul şi nu gratificarea vanităţii cuiva. Dorim să folosim

ştiinţa exclusiv în scopul aplicării justiţiei" ... Apoi a întrebat dacă specialiştii prezenţi acolo ştiau de faptul că la Paris, când otrava nu se găsea în stomac sau în conţinutul stomacal ea era căutată în alte organe. Nu se ştie dacă informaţia oferită de procuror a fost o surpriză pentru specialişti, întrucât niciunul dintre ei nu a vrut să-şi recunoască ignoranţa. Ca urmare, când Decous a propus ca specialiştii din Brives şi Limoges să coopereze în efectuarea, unei noi expertize cu probe luate şi din alte organe ale cadavrului lui Charles Lafarge, făcându-se astfel un al treilea efort pentru a descoperi adevărul, toţi specialiştii au căzut de acord. Decous a declarat că el încă mai credea că aceşti specialişti vor descoperi arsenicul şi că nu va fi necesar să ceară ajutorul experţilor parizieni. Desigur, aceasta însemna că Lafarge trebuia exhumat iar organele interne neanalizate, predate pentru expertiză specialiştilor.

Paillet a încercat prea târziu să împiedice acest lucru. Ce rost mai avea o altă expertiză, comenta el. A încercat să sugereze că rezultatele primelor două analize nu prezentau în realitate diferenţe. Dacă medicii din Brives nu ar fi avut un accident cu eprubeta lor, cu siguranţă că ar fi ajuns la constatarea că nu se găsea arsenic în stomac, constatare la care ajunseseră şi specialiştii din Limoges. Întrucât argumentele prezentate de Paillet erau atât de încâlcite, preşedintele completului de judecată a aprobat moţiunea lui Decous.

În timp ce experţii se aflau la Le Glandier, procesul a continuat să fie tărăgănat. Curtea dorea să ştie cum a fost introdus cozonacul în pachetul trimis la Paris cu ocazia Crăciunului şi de ce se găsise arsenic în cutia de malachit a acuzatei. Ou toate că Marie Lafarge şi-a susţinut în continuare nevinovăţia, nu a putut să ofere nicio explicaţie plauzibilă la cele două întrebări. Dar chiar şi în această situaţie, ea a fost puternic aclamată când a declarat cu o voce de martiră, că ea are anumite explicaţii în legătură cu

aceste probleme misterioase, dar nu le va da glas, pentru că nu dorea să supună pe nimeni altcineva la suferinţele la care ea a fost supusă, din cauza nesăbuitelor acuzaţii ce fuseseră aruncate asupra ei.

Pe toată durata mărturiilor şi a interogatoriilor încrucişate, desfăşurate cât se poate de lent, toată lumea aştepta cu nerăbdare rezultatul celei de a treia expertize chimice.

Medicii din Brives învăţaseră câte ceva din eşecurile experienţelor precedente. De data aceasta, ei au pus fiecare organ intern scos din cadavrul lui Lafarge în „recipiente curate”. Au studiat în grabă ultimele lucrări publicate de Orfila şi nu au uita4 să ia probe din pământul cimitirului şi să observe starea sicriului.

În ziua de 8 septembrie, ei s-au reîntors la Tulle aducând în sala tribunalului două lăzi legate cu frânghii, pentru ca juraţii să fie convinşi că probele de analiză sunt „adecvate”. În procesul verbal al şedinţei s-au notat următoarele: „Masa pe care erau aşezate cutiile a fost înconjurată de doamne şi chiar şi cele mai curaj o a se, în momentul în care cutiile au fost deschise, nu şi-au putut ascunde groaza, deşi până la urmă aceasta a fost cu succes depăşită din cauza curiozităţii irezistibile. La propunerea specialiştilor s-a hotărât ca analizele chimice să fie făcute chiar în piaţa din faţa tribunalului. Cele două intrări erau păzite de santinele”.

În sfârşit, în dimineaţa zilei de 9 septembrie, medicii şi farmaciştii, având în frunte* pe Dupuytren, au apărut în sala tribunalului. „Toate privirile erau îndreptate asupra doamnei Lafarge care păstra cel mai perfect calm. Domnul Dupuytren şi-a citit raportul”.

Medicii şi juriştii, colaborând la această expertiză, au macerat ficatul lui Lafarge şi au luat măsurile necesare pentru a obţine un extras în stare lichidă. Dupuytren a dedicat o mare parte a raportului descrierii fiecărei etape a experienţei, apoi, în sfârşit, a citit fraza care i-a eliberat

de tensiune pe procurori, judecători, juraţi, avocaţi şi spectatori: „Am introdus acel lichid în aparatul lui Marsh şi nu am obţinut nicio urmă de arsenic”. Să citǎm din nou din procesul verbal al şedinţei: „Rumoare în sală. Aplauze prelungi. Doamna Lafarge s-a înclinat zâmbind către avocatul apărării, care, stăpânindu-şi mai puţin emoţia decât ea, îşi ştergea lacrimile de pe faţă”.

După aceea, Dupuytren şi colegii lui au supus aceluiaşi procedeu de preparare părţi din splină, plămâni, inimă şi creier şi din nou lichidul rezultat a fost introdus în aparatul lui Marsh. Dupuytren a repetat: „Nu am găsit nicio urmă de arsenic”.

Massenat a adăugat cu umilinţă: „Astăzi am aplicat noul procedeu cu aparatul lui Marsh şi, ca şi colegii mei, m-am convins că otrava nu era prezentă”. Luându-se în considerare aceste rezultate, experţii nu s-au mai deranjat să examineze dacă probele de pământ conţin arsenic.

Cu o enormă satisfacţie, Paillet s-a ridicat şi a declarat că tot cadavrul a fost ciopârţit şi examinat şi nu s-a găsit niciun atom de arsenic. Nici măcar un atom. Acest rezultat ar fi putut fi obţinut cu luni în urmă şi astfel nu ar mai fi fost nevoie de un proces Lafarge.

Vestea a ajuns imediat la urechile mulţimii, care aştepta în stradă. Se auzeau exclamaţii de bucurie. Şi mai mulţi curieri călări s-au îndepărtat în grabă. Toată lumea, inclusiv Paillet, era atât de copleştră de noile rezultate incit otrava găsită în băuturi cu ocazia primelor analize de la Brives a fost complet uitată. Procurorul însă nu uitase. Acum, când înfrângerea sa părea aproape sigură, cu dezinvoltură, s-a referit din nou la otrava găsită atunci, ca şi cum punea în scenă o retragere strategică ori ca şi cum nu-şi putea depăşi credinţa de nezdruncinat în vinovăţia acuzatei. El a cerut ca băuturile şi conţinutul cutiei de malachit a Mariei Lafarge să fie testate în aceeaşi manieră, cu aparatul lui Marsh. Paillet căzu cu uşurinţă de acord. Triumful pe care tocmai îl trăise îi crease o stare de

euforie atât de puternică încât era absolut sigur că procurorul se îndrepta spre o înfrângere totală. Experţii din Brives, care acum şi-au recunoscut greşeala, făcuseră de mântuială şi analizele băuturilor şi a conţinutului cutiei de malachit. Ei găsiseră pur şi simplu arsenic acolo unde nu era.

Pentru că nu erau necesare pregătiri preliminare complicate pentru aceste noi analize, aşa cum fusese nevoie pentru analiza organelor din cadavru, ele au fost terminate în câteva ore. Analiza a fost făcută de cei doi Dubois. Între timp, şedinţa a fost întreruptă. Un ziarist, prezent în sală, scria într-un stil bombastic. „Doamna Lafarge s-a retras profund mişcată, fulgerând o clipă auditoriul cu zâmbetul ei aproape hipnotizant, ca şi cum ar fi vrut să mulţumească pentru simpatia atât de evidentă cu care a fost încurajată”.

Din nou un moment de puternică încordare. Dar, de data aceasta, tensiunea era mai suportabilă în comparaţie cu aceea din zilele trecute. „Lafargiştii erau cât se poate de fericiţi”. În după-amiaza aceleiaşi zile a fost reluată şedinţa de audiere a experţilor.

Chipurile experţilor erau ciudat de sumbre când au intrat în sala tribunalului. Dubois senior a ezitat o clipă înainte de a vorbi. Apoi şi-a citit raportul cu voce strangulată: el şi colegii lui găsiseră arsenic în toate probele analizate. Laptele de pasăre, de exemplu, conţinea atâta arsenic, încât putea, a admis Dubois trist, „să se otrăvească cu el cel puţin zece persoane”.

Cu o mişcare bruscă procurorul a sărit în picioare. Rezultatul, a strigat el cu satisfacţie, confirma şi justifica insistenţa cu care ceruse expertiza completă. „Lafargiştii”, care şi-au revenit brusc, l-au boicotat. Decous a continua cu curaj r „Sunt convins că această femeie şi-a ucis soţul. Dar pentru că ştiinţa a oferit din nou rezultate contradictorii, este de datoria completului de judecată să apeleze la cea mai mare autoritate în acest domeniu. El a

cerut ca Orfila să fie adus de la Paris pentru a da verdictul final. Apărarea a cerut cu insistenţă, în nenumărate rânduri, ca Orfila să fie consultat. De aceea, cu siguranţă că apărarea nu va avea nimic de obiectat ca acesta să fie chemat în acea etapă a cercetărilor.

Desigur că Paillet nu a avut ce face şi a trebuit să consimtă. El a contat pe faptul că şi Orfila, ale cărui metode în definitiv fuseseră cu atenţie aplicate şi de specialiştii din Brives şi Limoges, va ajunge la aceleaşi rezultate şi nu va găsi nicio urmă de arsenic în cadavru. Pe lângă aceasta, mai nutrea şi speranţa că Orfila va răsturna rezultatul pozitiv şi inexplicabil al prezenţei otrăvii în băuturi şi în cutia de malachit. Un curier călare a fost trimis la Bordeaux să trimită o telegramă lui Orfila în care i se cerea să vină la Tulle cât de repede posibil. În ziua de 12 septembrie, Orfila a telegrafiat că va sosi în ziua următoare.

Marele savant a sosit de la Paris la Tulle în cursul dimineţii, cu poştalionul expres. El a insistat ca toţi specialiştii care lucraseră până atunci la cazul Lafarge să participe la experienţe ca martori. Ca să nu se zvonească că el a adus de la Paris reactivi conţinând arsenic, el a cerut să folosească aceleaşi probe şi reactivi folosite de experţii din provincie. Analizele s-au făcut într-o sală a tribunalului, cu toate uşile închise şi păzite. Orfila a făcut experienţe toată noaptea dinspre 13 spre 14 septembrie şi în dimineaţa zilei de 14 septembrie. În sfârşit, târziu, în după-amiaza zilei de 14 septembrie, Orfila a intrat în sala de şedinţe. Cei doi Dubois, Depuytren şi medicii din Brives îl urmau cu capetele plecate.

„Am venit să prezentăm curţii rezultatele experienţelor noastre”, a declarat sobru Orfila. După câteva afirmaţii preliminare, Orfila a continuat cu câteva fraze care au îngheţat orice suflare din sala tribunalului. „Voi dovedi, în primul rând, că în cadavrul lui Lafarge se găsesc arsenine iar în al doilea rând că arsenicul nu

provine nici de reactivii ou care am lucrat, şi nici din pământul din jurul sicriului. De asemenea, voi arăta că arsenicul pe care l-am găsit nu este un compus al arsenicului care se găseşte în mod natural în orice corp omenesc”.

Paille t, incapabil să realizeze faptul că Orfila, Orfila al lui, îi dădea lovitura de graţie, asculta ameţit continuarea raportului. Orfila transformase toate resturile de stomac şi conţinut gastric într-un extras pe care l-a tratat în aparatul lui Marsh. După o scurtă perioadă de timp, a apărut clar o depunere de arsenic. Testul cu oxidul de argint a dovedit că depunerea era într-adevăr de arsenic. După aceea, a mai pregătit câteva probe din bucăţile de organe rămase nefolosite de la celelalte experienţe, din ficat, creier, etc. care, la rândul lor, au fost şi ele analizate. Aparatul lui Marsh a evidenţiat o mică cantitate de precipitat, dar care era, negreşit, de arsenic. În sfârşit, Orfila a luat tot materialul rămas în filtre când a preparat probele şi l-a macerat cu salpetru. Din acesit preparat proaspăt el a obţinut de douăsprezece ori mai mult arsenic decât în experienţele precedente.

Examinarea probelor din sol nu a evidenţiat urme de arsenic, prin urmare arsenicul nu putuse pătrunde în cadavru din pământul cimitirului.

Pentru că, a continuat să explice Orfila, arsenicul natural, prezent în corpul omenesc, este înmagazinat numai în oase şi nu şi în organele interne, acesta nu poate juca niciun rol în cazul Lafarge.

În sfârşit, Orfila a încercat să dea o explicaţie rezultatelor greşite obţinute de medicii din Brives şi Limoges. În cazul primelor analize, făcute la Brives, a spus el, se folosiseră metode depăşite. Aparatul lui Marsh, care a fost folosit după aceea, era atât de sensibil incit începătorii puteau uşor să-l folosească în mod greşit. O greşeală obişnuită, de exemplu, se făcea atunci când flacăra era ţinută sub eprubetă, până ce aceasta se

încălzea prea tare, eliberând arsenicul sub formă gazoasă, în loc să-i permită să precipite.

Preşedintele completului de judecată, de Barny, a pus o singură întrebare: consideră Orfila cantitatea de arsenic găsită suficientă pentru a se putea afirma că s-a comis o crimă prin otrăvire? Orfila a răspuns că aceasta era o problemă care nu putea fi judecată separat ci numai în corelaţie cu alte aspecte ca simptomele bolii, modalitatea în care a fost procurată otrava şi cu prezenţa eventuală a unor mâncăruri şi băuturi otrăvite, oferite victimei. Dacă există şi astfel de informaţii şi dovezi, atunci problema putea fi uşor rezolvată.

Era aproape şapte seara când Orfila a părăsit sala tribunalului. De Barny se temea că profesorul ar putea fi atacat de lafargişti şi ca urmare a cerut ca şapte jandarmi să-l conducă la poştalionul de Paris. Şocul provocat de mărturia lui Orfila paralizase pe partizanii doamnei Lafarge. Paillet nu era în stare să facă nicio declaraţie. Pentru prima dată, siguranţa de sine a Mariei Lafarge a cedat. O dată înapoiată în celulă, ea a suferit o prăbuşire psihică atât de evidentă, încât procesul a trebuit să fie. amânat cu două zile.

Paillet şi-a dat seama că era inutil să mai apeleze la alt expert întrucât chiar el îl ridicase în slăvi pe Orfila ca pe cea mai înaltă autoritate în acest domeniu. Cu toate acestea, un avocat din localitate, numit Lachaud, care" fusese asistentul lui Paillet în timpul procesului şi care făcuse o pasiune nebună pentru Marie Lafarge, a trimis din proprie iniţiativă un mesager special la Paris. El l-a rugat pe François Raspail, politician dar şi chimist, un liberal care încrucişase adesea săbiile cu conservatorul Orfila şi care nu se dăduse niciodată din faţa unei dispute cu „prinţul toxicologiei", să vină urgent la Tulle. Totul a fost însă în zadar. Raspail a răspuns rugăminţii dar la data la care părăsise Parisul, procesul ajunsese deja în faza finală.

În ultima pledoarie plină de desperare, Paillet a încercat să demonstreze că Marie Lafarge era o fiinţă atât de aleasă încât nici ideea crimei nu i-ar fi putut trece vreodată prin minte. În timp ce strada pe care se afla tribunalul răsuna de strigătele demonstranţilor care cereau să se aştepte sosirea lui Raspail, judecătorii şi juraţii s-au retras să delibereze. Era în noaptea zilei de 19 septembrie, într-o oră ei au declarat-o pe Marie Lafarge vinovată. La ora 11 şi jumătate noaptea s-a dat sentinţa de închisoare pe viaţă şi muncă silnică.

Cam la acea oră a sosit şi Raspail la Tulle. A fost întâmpinat de aclamaţiile unei mari mulţimi de lafargişti. Mulţimea l-a ameninţat pa curierul care se deplasase prea încet. Raspail nu a putut face altceva decât să examineze placa de porţelan cu oglinda de arsenic pe ea şi să se reîntoarcă la Paris.

Soarta Mariei Lefarge era pecetluită, chiar dacă regele Louis Philippe i-a anulat condamnarea la muncă silnică, rămânând ca ea să execute numai sentinţa de închisoare pe viaţă. Marie a fost dusă la Montpellier în octombrie 1841. A rămas acolo zece ani şi şi-a scris memoriile. În sfârşit, roasă de tuberculoză, a fost eliberată. A murit câteva luni mai târziu, susţinând, până şi-a dat sufletul, că era nevinovată. Cu toate acestea, asistentul lui Paillet, Bac, care mult timp crezuse în inocenţa ei şi făcuse totul pentru a o salva, a spus la moartea ei următoarele cuvinte: „Puteţi s-o judecaţi cât de aspru puteţi dar chiar şi atunci probabil că nu o judecaţi destul de aspru pe cât ar merita”.

În primii ani după proces, opinia publică nu a putut adopta un punct de vedere obiectiv asupra acestui caz. Bătălia dintre lafargişti şi antilafargişti continua să fie la fel de zgomotoasă.

Întrucât noua ştiinţă, toxicologia, fusese centrul de gravitate al acestui proces, ea vă rămâne în atenţie şi în controversele viitoare. Dacă procesul nu atrăsese suficient

de mult atenţia opiniei publice mondiale, atunci consecinţele lui o vor face. În prima jumătate a secolului al XIX-lea, în care atât de multe domenii neexplorate erau călcate pentru prima dată, privirile medicilor, chimiştilor şi farmaciştilor de pretutindeni s-au îndreptat către domeniul atât de controversat al toxicologiei. Tinerii chimişti luau cu asalt Parisul pentru a învăţa de la Orfila şi de la ceilalţi toxicologi francezi.

Începea secolul toxicologiei medico-legale ştiinţifice.

Încă de la începutul studierii otrăvurilor a început să se manifeste o lege ciudată. Această lege va domina toxicologia într-o măsură mult mai mare decât oricare alt domeniu al medicinii legale. Cu fiecare nou pas, cu fiecare pisc cucerit, apăreau noi probleme de rezolvat, noi enigme. Îndată ce misterele unui grup de otrăvuri erau dezvăluite, în luminile rampei apăreau sau erau create alte otrăvuri.

Orfila însuşi şi-a îndreptat de timpuriu atenţia asupra câtorva otrăvuri vegetale, în afară de cele metalice şi minerale. Unele din aceste otrăvuri vegetale erau cunoscute de milenii iar altele doar de câteva secole. Chiar în perioada în care toxicologii se străduiau să elaboreze metode care să demonstreze prezenţa arsenicului, continuând mai apoi să facă acelaşi lucru cu antimoniul, plumbul, mercurul, fosforul, sulful şi multe alte metale minerale, grupul iniţial mic de otrăvuri vegetale cunoscute era pe punctul de a căpăta dimensiuni de neimaginat.

Istoricul dezvoltării acestui grup de otrăvuri vegetale a început în 1805. – înd farmacistul german Sertiirner a izolat morfina de opium. În deceniile care au urmat, specialiştii au extras nenumărate otrăvuri, în special din planteleexotice. Pentru că toate aceste otrăvuri aveau proprietăţi bazice, adică aveau caracter alcalin, au primit numele de alcaloizi. Toţi alcaloizii de origine vegetală afectează sistemul nervos al oamenilor şi animalelor, fiind folosiţi în doze mici ca medicamente. În doze mai mari, însă, se dovedesc a fi otrăvuri fatale. În 1819, Caventou şi

Pelletier au izolat stricnina ucigătoare din *nux vomica*. În 1820, Desosse a descoperit chinina în coaja copacului *cinchona* iar Runge a extras cafeina din cafea. În 1826, Giesecke a descoperit contina în cucută. La numai doi ani, în 1828, Possell şi Reimann au izolat nicotină din tutun. Mai târziu, în 1833, Mein a extras atropină din beladonă. Cu toate acestea, încă vreo 2000 de alcaloizi diferiţi, incluzând cocaina, fiiosciamina, hioscina, colchicina şi aconitina aşteptau să fie descoperiţi. A mai trecut un timp până ce primii alcaloizi şi-au croit drum din laboratoare şi din lucrările specialiştilor până la medici, chimişti, farmacişti şi, în sfârşit, până la marele public. De fapt medicii au fost aceia care au utilizat pentru prima dată atât efectele curative cât şi nocive ale acestor droguri. Destul de repede totuşi, aceste otrăvuri au căzut şi în alte mâini, devenind mijloace efective de creştere constantă a numărului de crime şi sinucideri. Fiecare caz demonstra faptul că aceste otrăvuri vegetale ucideau fără a lăsa urme evidente în corpul victimelor, aşa cum se întâmpla şi cu otrăvurile metalice şi minerale de genul arsenicului.

La 15 noiembrie 1823, procurorul general al Franţei, de Broe, stătea tremurând de indignare în faţa completului de judecată a tribunalului din Paris. Se judeca cazul unui tânăr medic parizian numit Edme Castaing, acuzat că şi-a ucis doi prieteni şi pacienţi, otrăvându-i cu morfină. Doctorul Castaing stătea pe banca acuzaţilor cu braţele încrucişate şi cu o expresie plină de încredere în sine.

„Dacă legea”, striga, de Broe, „vrea să ia în consideraţie dovezile tehnice ale otrăvii fatale ca dovezi materiale indispensabile în cazul acestei otrăviri, atunci ar trebui să adăugăm un nou paragraf la codul nostru penal. În mod obligatoriu acest paragraf ar trebui să sune cam aşa: întrucât otrăvurile vegetale nu lasă nicio urmă, crimele provocate cu astfel de otrăvuri nu sunt pedepsibile… Prin urmare să le aducem viitorilor otrăvitori la cunoştinţă, următoarele: Nu folosiţi arsenic, nu folosiţi

otrăvuri metalice, pentru că ele lasă urme! Folosiţi otrăvurile vegetale. Ucigaşi, otrăviţi-vă taţii, otrăviţi-vă mamele, otrăviţi-vă toată familia şi bucuraţi-vă de moştenire! Nu vă temeţi de nimic! Crima voastră nu va fi pedepsită. Nu există niciun corp delict pentru că acesta nu poate fi găsit”. Cu toate că vocea-i puternică începuse să-l lase, de Broe a continuat: „Prin urinare, nimeni să nu mai fie sigur de viaţa lui dacă un caz de otrăvire atât de cumplit nu va fi pedepsit”.

Printre medicii care au fost citaţi ca martori experţi ai acuzării se aflau figuri celebre ale medicinii pariziene şi profesorii Magendie şi Laënnec, ultimul rămânând în istoria medicinii ca inventator al stetoscopului. Toţi încercau să răspundă la întrebarea dacă doctul Edmé Castaing şi-a omorât cei doi prieteni, pe fraţii Hippblyte şi Auguste Ballet cu doze mari de morfină, pe atunci proaspăt descoperită, cu scopul de a pune mâna pe averea lor.

S-a dovedit că în ziua de 5 octombrie 1822, Hippolyte, care era perfect sănătos, a murit subit în apartamentul său din Paris, doar în prezenţa medicului şi prietenului, Castaing, care-l îngrijea. S-a stabilit că doctorul Castaing, care mai înainte fusese împovărat de datorii, şi-a plătit pe neaşteptate toţi creditorii în ziua de 14 octombrie şi i-a împrumutat mamei lui suma de 30.000 de franci. Fratele lui Hippolyte, Auguste, a murit câteva luni mai târziu, la 2 iunie 1823, la hotelul Tête Noire din Saint-Cloud. Şi de data aceasta era prezent doar Castaing. Decesul a fost precedat de vărsături, o puternică stare de agitaţie, epuizare fizică, de o evidentă încetinire a pulsului şi de micşorarea pupilelor.

Dar toate eforturile medicilor şi chimiştilor parizieni de a descoperi urme de morfină în cadavrul lui Auguste Ballet au eşuat.

Se părea că prezenţa morfinei nu putea fi dezvăluită prin mijloace chimice. Procurorul general de Broe a fost

nevoit să-şi plece capul în faţa acestei constatări. Dar când procesul lui Edmé Castaing a început, în ziua de 10 noiembrie 1823, procurorul mai spera că specialiştii vor oferi măcar unele informaţii generale despre morfină, ca de exemplu, modalitatea de acţiune a drogului asupra corpului omenesc, ce cantitate era fatală, ce simptome producea şi dacă aceste simptome fuseseră prezente în perioada care a precedat moartea lui Auguste Ballet. Nu mai puţin de 12 experţi, reprezentând crema medicinii pariziene, au depus mărturie. Dar ei nu au putut spune completului de judecată mai nimic, nefăcând altceva decât să scoată şi mai mult în evidenţă ignoranţa medicilor în problemele alcaloizilor vegetali.

Mai târziu, se va stabili prin experienţe că 0,0648 gr de morfină constituie o doză letală; desigur însă că doza variază într-o anumită măsură de la individ la individ. Simptomele tipice ale otrăvirii cu morfină sunt: voma, oboseala, pierderea cunoştinţei, paralizia sistemului nervos central şi uneori convulsii violente. Unul din cele mai evidente simptome este îngustarea vizibilă a pupilei ochiului. Cu toate acestea, în a treia zi a procesului Castaing, o autoritate atât de ilustră ca profesorul Laënnec a depus mărturia că unele persoane pot să suporte chiar şi o doză de 6, 48 gr de morfină în timp ce alţii pot muri chiar după 0,648 grame. Segalas susţinea că o doză de 0,5184 grame poate produce moartea. Pigache considera că micşorarea pupilei ochiului, care fusese observată la Auguste Ballet, trebuie să fie considerată ca un simptom de importanţă deosebită. Magendie l-a aprobat. Bătrânul Chaussier şi elevii lui, pe de altă parte, au susţinut, din contra, că otrăvirea cu morfină produce întotdeauna o mărire a pupilei, cu alte cuvinte, exact opusul afirmaţiilor de mai înainte. Când de Broe a atras atenţia asupra faptului că Pigache şi Magendie aveau opinii diferite, Chaussier a replicat cu condescendenţă: „Eu nu întreb ce gândesc colegii mei. Eu vorbesc pe baza propriei mele

experienţe îndelungate”.

În mare, se poate spune că în cele două zile în care experţii şi-au depus mărturiile nu s-a făcut nici măcar o singură afirmaţie exactă. Nu e de mirare că Castaing şi avocaţii apărării au devenit din ce în ce mai optimişti, aşa cum nu este de mirare că de Broe le-a recomandat juraţilor: „Nu vă lăsaţi induşi în eroare de ignoranţa medicilor şi chimiştilor. Gândiţi-vă la greutatea copleşitoare a celorlalte dovezi şi nu încurajaţi, prin darea verdictului de nevinovat, pe alţi criminali, care ar putea să urmeze exemplul lui Castaing”.

De Broe a câştigat. În ziua de 17 noiembrie 1823, juriul l-a declarat pe medicul Edme Castaing vinovat de uciderea lui Auguste Ballet. Dar, deşi s-a făcut dreptate şi medicul Castaing a fost condamnat la moarte, impresia cea mai puternică lăsată de proces a fost aceea că noua ştiinţă era încă nesigură pe picioarele ei, fiind, în multe privinţe, dominată de ignoranţă. Acest aspect al cazului a impresionat neplăcut şi a produs îngrijorare atât în Franţa cât şi în restul Europei. Constatarea că otrăvurile vegetale nu puteau fi descoperite în cadavrele victimelor a fost primejdios de mult popularizată la acea dată. Nimeni nu poate estima câte doze de astfel de otrăvuri alcaloide au fost administrate în următoarele decenii, câte victime au fost îngropate, fără ca nimeni să ştie că au fost otrăvite, şi citi criminali au scăpat nepedepsiţi, mai ales că majoritatea otrăvitorilor erau mai precauţi decât Castaing, şi-şi acopereau cu mult mai multă iscusinţă urmele crimelor lor.

În jurul anului 1850, toxicologii au descoperit câţiva reactivi chimici care puteau să semnaleze prezenţa alcaloizilor cu condiţia ca aceştia să fie în stare pură sau în soluţie relativ pură. În astfel de condiţii, acidul tanic, clorura se mercur şi alţi reactivi produc tulburarea sau precipitarea soluţiei. După numeroase experienţe, mulţi alţi reactivi, care produceau coloraţii caracteristice, au

fost descoperiţi. Dacă, de exemplu, acidul nitric este turnat într-o soluţie de morfină, soluţia se înroşeşte. Dar, deşi aceste metode puteau fi folosite perfect în laborator, rareori se dovedeau utile în cazul morţilor suspecte. Otrava iniţială, băutura letală sau hrana otrăvită nu prea stăteau la dispoziţia celui ce voia să facă analizele. În momentul în care survenea moartea, alcaloizii erau deja profund pătrunşi în organism, îmbibând organele interne, părţile pe care Orfila adeseori le numea „materia animală”. Oricât au încercat, specialiştii s-au găsit în imposibilitatea de a izola otrăvurile vegetale din această materie. Otrăvurile minerale sau metalice, de tipul arsenicului, fiind de natură anorganică, reacţionează la anumite substanţe chimice. Dar alcaloizii nu puteau fi uşor izolaţi de „materia animală” în care au pătruns. Când ţesuturile erau distruse, căci acesta era procedeul folosit în mod obişnuit pentru izolarea arsenicului, se descompuneau şi alcaloizii.

În 1847, bătrânul Orfila, după un şir nesfârşit de experienţe pe animale, a afirmat cu tristeţe că otrăvurile alcaloide s-ar putea să rămână pentru totdeauna imposibil de izolat. Nu avea de unde să ştie că doar peste 3 ani, dilema în care se găsea îşi va găsi, în sfârşit, rezolvarea.

*

*

Într-o seară mohorâtă, în luna noiembrie 1850, preotul paroh al comunităţii belgiene Bury, situată între oraşele Mons şi To numai, a primit vizita unui grup de tineri. Grupul era format dintr-un băiat şi trei fete, toţi servitori la castelul Bitremont din vecinătate. Preotul i-a recunoscut pe Gilles, care lucra ca vizitiu, pe Emmerance Bricourt, cameristă, pe Justine Thibaut şi pe Virginie Chevalier, îngrijitoare la copii. Veniseră să ceară sfatul preotului. În după-amiaza zilei trecute, spuneau ei, s-au întâmplat lucruri bizare în bătrânul castel, înconjurat de ziduri şi şanţuri, pur şi simplu nişte lucruri care îi înspăimântaseră.

Emmerance Bricourt vorbea în numele grupului. Ceea ce ea relata era fără îndoială un lucru neobişnuit, chiar şi pentru castelul Bitremont, vestit în tot districtul pentru orgiile sălbatice şi misterioase ce aveau loc acolo.

Mergea vorba printre ţărani că stăpânul castelului, contele Hippolyte de Bocarme fusese alăptat de o leoaică, de unde, de fapt, şi moştenise temperamentul lui sălbatic. Deşi aceasta era doar o legendă, nu se poate spune că nu erau multe amănunte exotice în biografia contelui.

După mamă, Bocarmă era belgian, iar după tată olandez. Se născuse pe mare, în timpul unei furtuni, la bordul fregatei *Eurimus*

Marinus, aflată în drum spre Orientul îndepărtat, unde tatăl său deţinea postul de guvernator al Javei. Primii ani ai copilăriei şi i-a petrecut la tropice, fapt ce a oferit fundalul pentru legenda cu leoaica doică. Mai târziu, tatăl lui şi-a încercat norocul ca negustor de tutun şi vânător în Statele Unite. Băiatul fusese totdeauna neglijat şi într-un fel crescuse ca un sălbatic. După reîntoarcerea familiei în Lumea Veche, s-au făcut nenumărate încercări de a se da cât de cât o educaţie copilului, dar tentativa a fost sortită eşecului întrucât tânărul iniţâmpina dificultăţi la citit şi scris. Cu timpul, totuşi, băiatul a început să pară interesat de anumite ştiinţe şi mai ales de agricultură. Aceasta este şi explicaţia pentru care a preluat administraţia castelului Bitremont.

Pentru a-şi mai rotunji averea, în 1843, Bocarme s-a căsătorit cu Lydie Fougnies, pe care o credea foarte bogată. Tatăl ei era farmacist la Peruwelz, un individ excentric şi ambiţios care îşi crescuse cei doi copii, pe Lydie şi pe un fiu bolnăvicios, Gustave, în spiritul luptei pentru dobândirea unor „lucruri mai elevate” care, de fapt, însemnau un titlu nobiliar. După căsătorie, contele de Bocarme a descoperit că a supraestimat cu mult averea lui Fougnies. Noua contesă a primit ca dotă doar un venit anual de 2000 de franci, o sumă cu totul insuficientă

pentru modul extravagant de viaţă pe care şi-l dorea cuplul.

Amândoi aveau predilecţie pentru orgii şi vânători fastuoase. La castel era angajat un personal numeros şi numai salariile pentru acest personal reprezentau o serioasă povară financiară. Raporturile dintre conte şi contesă erau extrem de nestatornice. Aşa cum spuneau servitorii, între conte şi contesă izbucneau certuri violente, în care contele o bătea sălbatic pe contesă, dar că aceste certuri alternau cu perioade de o puternică pasiune reciprocă. După moartea bătrânului Fougnies, venitul contesei s-a ridicat la 5.000 de franci.

Doar şi această sumă era doar o picătură într-o găleată. Se părea că nu există nicio soluţie pentru achitarea celor mai presante datorii, în afara vânzării pământului. Dar, în 1849, şi această resursă fusese epuizată. Situaţia devenise atât de desperată încât Bocarme a fost nevoit să împrumute bani de la servitori. Contele şi contesa îşi puseseră acum ultima speranţă în moartea lui Gustave, fratele Lydiei, care moştenise cea mai mare parte a averii. Dacă murea necăsătorit, toată proprietatea i-ar fi revenit contesei.

Gustave fusese grav bolnav din momentul în care i se amputase un picior. Se putea mişca numai cu ajutorul cârjelor. Prin urmare, speculaţiile despre posibilul lui deces nu erau cu totul nejustificate. Cu atât mai mare a fost prin urmare surpriza când, în primăvara anului 1850, a început să circule un zvon, acela că Gustave voia să se căsătorească. Curând, s-a aflat că, într-adevăr, el cumpărase castelul unei familii nobile ruinate, Grandmetz, şi că se logodise cu fosta proprietăreasă, domnişoara de Dudzech. La începutul lunii noiembrie, căsătoria celor doi părea iminentă. Aceasta ar fi însemnat prăbuşirea speranţelor familiei Bocarme de a-l moşteni pe Gustave Fougnies.

În noaptea de 21 noiembrie, când preotul paroh

asculta relatarea servitoarei în legătură cu ciudatele întâmplări de la castel, Gustave Fougnies era deja mort de 24 de ore. Din după-amiaza, zilei precedente, 20 noiembrie, cadavrul gol, cu obrajii tăiaţi şi gura de culoare neagră, ca şi cum ar fi fost arsă, zăcea în camera unei servitoare.

Povestea lui Emmerance suna cam aşa: un mesager a venit să-i anunţe pe cei doi Bocarme că Gustave va sosi pe la amiază să-i anunţe în legătură cu iminenta căsătorie. Ca urmare, s-au făcut tot soiul de pregătiri ciudate. De obicei, copiii castelanilor mâncau cu părinţii în sufrageria principală. Dar în acea zi au fost exilaţi să mănânce în bucătărie. Contesa în persoană a supravegheat servirea mesei. Târziu, în după amiaza aceleiaşi zile, Emmerance a auzit o bufnitură în sufragerie, ca şi cum cineva căzuse pe duşumea. Imediat după aceea, oaspetele a strigat cu o voce strangulată: „Vai, iartă-mă, Hippolyte”. Emmerance s-a dus să vadă ce se întâmpla, dar s-a ciocniit de contesă care, ieşind din sufragerie, a închis cu iuţeală uşa în urma ei. Contesa a alergat în bucătărie şi s-a reîntors în sufragerie cu câteva vase în care se afla apă fierbinte. Nu mult după aceea, contesa i-a chemat pe Emmerance şi pe vizitiul Gilles s-o ajute. „Lui Gustave îi este rău”, a strigat ea, „Veniţi şi ajutaţi-mă! Cred că a murit. A avut o criză”.

Servitorii l-au găsit pe Gustave inert, întins pe duşumea. Contele de Bocarme era într-o stare de extremă agitaţie. I-a ordonat lui Gilles să aducă nişte oţet dintr-un butoi din pivniţă şi să dezbrace mortul. Apoi, contele a turnat câteva pahare de oţet în gura mortului şi i-a cerut servitorului să-i spele şi corpul cu oţet. Contesa s-a dus în grabă cu hainele fratelui ei la spălătorie şi le-a aruncat într-un cazan cu apă leşioasă care fierbea.

Între timp, lui Gilles i se ceruse să toarne cât se poate de mult oţet peste cadavru. Mai târziu, Gilles a dus cadavrul în camera lui Emmerance şi l-a întins pe pat.

Contesa a petrecut restul nopţii, frecând duşumeaua

din sufrageria unde murise Gustave. Ea a spălat şi cârjele, dar mai târziu s-a decis să le bage în foc. Devreme, dimineaţa, a apărut şi contele cu un cuţit şi a început să răzuiască şi el duşumelele. A continuat să le răzuiască până târziu după-amiaza. De-abia la ora înserării, contele şi contesa, complet epuizaţi, s-au'dus la culcare şi numai după aceea servitorii şi-au luat inima în dinţi şi au plecat la Bury. Stăteau acum în casa parohială şi aşteptau răspuns la întrebarea pe care i-o puseseră preotului. „Doamne, dumnezeule, ce să facem!?"

Din fericire, preotul putea să transfere responsabilitatea autorităţilor. De-abia terminase Emmerance de povestit, că funcţionarul de la primărie a şi adus vestea că judecătorul de instrucţie din Tournai va sosi a doua zi. Zvonul că Gustave Fougnies nu murise de moarte naturală ajunsese la Tournai. Judecătorul de instrucţie nu a crezut zvonul dar s-a gândit că trebuie să-şi facă datoria şi să ancheteze cât de cât cazul.

Târziu, în după-amiaza zilei de 22 noiembrie, Heughebaert a sosit la Bury, însoţit de trei jandarmi şi de chirurgii Marouze, Zoude şi Cosse. Atât de sceptic era judecătorul în privinţa zvonurilor, că i-a lăsat pe jandarmi la Bury, ducându-se la castel însoţit numai de medici şi de funcţionarul din Bury. Cu toate acestea, ajuns acolo, îndoiala s-a transformat brusc într-o puternică suspiciune. La început, contele a trimis răspuns că nu poate să primească pe nimeni. A trecut mult până ce, în sfârşit, a catadicsit să apară. Căminul din sufragerie era plin de cenuşă în care erau vizibile cărţi şi hârtii arse. Pe duşumeaua sufrageriei se mai zărea talaş de la geluituri. Vrând, nevrând, soţii Bocarme l-au condus pe Heughebaert în camera în care se afla cadavrul. Contesa a refuzat să tragă perdelele care ţineau camera în întuneric. Numai la insistenţele judecătorului de instrucţie acestea au fost trase, dezvăluind, în lumina care năvălise, starea îngrozitoare în care se afla faţa lui Gustave. Bocarme a

încercat în zadar să ascundă cu mâinile crestăturile de pe faţa mortului. „Începuse să fiarbă sângele în mine”, a spus magistratul mai târziu. El a cerut medicilor să examineze cadavrul şi să stabilească dacă moartea survenise dintr-o cauză naturală sau nu.

La cererea medicilor, corpul a fost dus în magazia în care se ţinea trăsura. Două ore mai târziu, ei au adus la cunoştinţa judecătorului rezultatele expertizei medicale. Au găsit creierul în stare perfectă şi ca urmare posibilitatea ca decesul să fi survenit în urma apoplexiei ieşea din discuţie. Gura, limba, gâtul şi stomacul prezentau arsuri corozive evidente care i-au determinat pe medici să afirme că Gustave Fougnies murise din cauză că băuse un lichid coroziv, probabil acid sulfuric. „Moartea”, au declarat ei, „a survenit din cauza îngrozitoarelor dureri provocate de arderea gurii şi esofagului”.

Heughebaert a cerut medicilor să scoată toate organele care s-ar putea dovedi necesare expertizei toxicologice. Însuşi judecătorul a supravegheat pe medici în timp ce aceştia puneau limba, esofagul, ficatul, plămânii, stomacul şi intestinele, ultimele două împreună cu conţinutul lor, în nişte borcane în care se pusese alcool pur. Vasele au fost sigilate şi transportate la Tournai de către funcţionar şi un jandarm. Doi alţi jandarmi au pus pe contele şi contesa Bocarme sub stare de arest.

Îndată ce s-a întors la Tournai, Heughebaert a angajat o trăsură cu cai iuţi şi a plecat la Bruxelles cu probele pentru analiză. Cunoştea chiar pe omul potrivit pentru aşa ceva, pe profesorul de chimie de la Şcoala militară regală, Jean Servais Stas.

Stas avea 37 de ani când Heughebaert i-a încredinţat misiunea ce avea să-i aducă gloria. Flamand de origine, Stas se născuse în Louvain, unde studiase medicina şi chimia. A învăţat destul de repede ceea ce profesorii din Louvain puteau să-l înveţe. În mansarda din casa părintească şi-a făcut un mic laborator cu aparate pe care

şi le-a proiectat singur. Printre ele se afla o balanţă făcută din metal, sticlă şi ceară de sigiliu cu care putea să cântărească chiar câteva miligrame. Stas a purtat cu el această primă balanţă, ca un talisman, până la sfârşitul vieţii. În acest laborator de la mansardă a descoperit el florizina, un glucozid provenit din coaja rădăcinilor unor pomi fructiferi. Această descoperire a avut-o în vedere marele chimist suedez Berzelius când a prezis că se aflau în faţa unui tânăr de al cărui nume se va mai auzi. În 1835, Stas, asemenea multora din contemporanii lui, s-a îndreptat spre Paris pentru a învăţa de la eminentele personalităţi Gay-Lussac, Arago, Dumas şi Orfila. Dumas s-a interesat de tânăr şi i-a permis să lucreze patru ani în laboratorul său, dezvăluindu-i adevăratul şi minunatul univers al chimiei. În timp ce se afla acolo, el a îndrăznit să-l corecteze chiar şi pe Berzelius, care calculase greşit greutatea atomică a carbonului.

Fără îndoială că anii petrecuţi la Paris l-au costat mult pe Stas care din copilărie fusese destul de fragil şi nervos. El a contractat o boalăintestinală, probabil din cauza privaţiunilor şi meselor neregulate, care l-a torturat până la sfârşitul vieţii. Cu toate acestea, în 1840, când, sprijinit de Dumas, a obţinut postul de profesor de chimie la Bruxelles, îşi cunoştea atât de bine specialitatea, încât nu putea fi întrecut de niciun alt chimist belgian contemporan cu el. Laboratorul de la Şcoala militară regală din capitala Belgiei era atât de îngrozitor de prost utilat încât chimistul german Liebig a încercat să-l convingă pe Stas să se ducă în Germania. Stas a rămas însă credincios patriei lui. Pentru a doua oară în viaţă şi-a amenajat propriul său laborator, mai întâi pe Rue des Champs în Ixelles şi mai târziu într-o căsuţă de pe Rue de Joncour în Saint-Gilles. Acolo locuit de fapt şi el, şi deşi, din pivniţă până la mansardă, îşi transformase întreaga casă în laborator, Stas a rămas în acest imobil modest până la moarte (1891). În ultimii ani ai vieţii a fost vizitat acolo

de miniştri şi regi.

În ziua în care Heughebaert a sosit la Bruxelles, Stas mai locuia încă pe Rue des Champs. Acolo, între decembrie 1850 şi sfârşitul lunii februarie 1851, a făcut o a doua breşă în istoria toxicologiei, elaborând metoda clasică de izolare a otrăvurilor vegetale din diferite amestecuri şi chiar din cadavre.

Medicii au presupus că Gustave Fougnies fusese omorât cu acid sulfuric. Aceasta a fost singurul indiciu pe care Heughebaert i l-a dat lui Stas. Nimeni nu se gândise la un alcaloid vegetal.

Dar se cunoşteau destul de multe lucruri despre otrăvurile corozive ca Stas să elimine imediat presupunerea că decesul survenise din cauza acidului sulfuric. Ca mulţi dintre contemporanii săi, Stas, din lipsă de alte mijloace, mai sigure, se baza pe miros şi gust pentru a detecta prezenţa unor substanţe chimice. Mirosul l-a avertizat imediat de prezenţa unui alt acid, oţetul. Când a făcut această remarcă, Heughebaert i-a relatat că mortul fusese spălat cu oţet. Stas şi-a dat seama că mortul fusese stropit cu oţet cu scopul de a se ascunde semnele sau efectele unei alte otrăvi. Ca urmare, prima lui grijă a. fost să stabilească dacă acidul acetic este prezent în gura mortului şi în organele digestive. Presimţirea că oţetul fusese doar un paravan pentru a ascunde adevărata otravă letală, l-a făcut să procedeze cu o extremă precauţie. Ştia prea bine cât de uşor se dispersează otrăvurile din cauza căldurii şi aerului, astfel încât orice urmă de otravă poate dispare. Pentru a preveni dispersia a făcut cele mai multe evaporări şi distilări într-un aparat etanş, foarte complicat.

Conţinutul stomacului, intestinelor şi vezicii urinare, care i-au fost aduse păstrate în alcool, consta dintr-o pastă de culoare grânegricioasă şi acră la gust. Stas a pus la o parte jumătate din probe pentru alte experienţe. A amestecat cealaltă jumătate cu apă, a filtrat soluţia de câteva ori, a încălzit-o şi a distilat-or A rezultat un lichid

roşu-maroniu din care a scos câteva probe. Una din aceste probe a fost supusă evaporării până a căpătat densitatea unui sirop. Aceasta a emanat un evident miros de oţet. Când a dizolvat însă alte două probe cu potasă caustică, şi-a întrerupt brusc analiza. Aceste probe emanau un miros slab care îi amintea de mirosul urinei de şoarece. De câţiva ani acest miros devenise familiar chimiştilor. Era mirosul conţinei, alcaloidul toxic extras din cucută. Acest indiciu părea să confirme prima teorie a lui Stas, aceea că oţetul fusese folosit pentru a camufla crima prin otrăvire.

Obţinând acest prim rezultat, Stas a început să lucreze în laborator zi şi noapte. A adăugat cantităţi mai mari de alcool proaspăt celorlalte probe, le-a filtrat, a adăugat apă, le-a filtrat din nou, a supus evaporării ceea ce filtrase, până ce a obţinut o soluţie consistentă, lipicioasă. În această soluţie a turnat potasa caustică şi din nou s-a degajat acel miros specific, dar efemer. De data aceasta, mirosul era însă mai puternic, mai penetrant, cu calităţi narcotice mai pronunţate. Până la acea dată erau cunoscuţi numai doi alcaloizi vegetali, contina şi nicotină, ultimul un component extraordinar de otrăvitor al tutunului, din oare numai 50 de miligrame puteau provoca moartea unui om în câteva minute. Mirosul pătrunzător pe care Stas l-a simţit pentru o clipă îi amintea clar de mirosul nicotinei.

Stas a turnat o parte din probă într-o sticlă şi a adăugat eter pur. A agitat sticla şi apoi a lăsat emulsia rezultată până ce eterul s-a separat din nou. A decantat o jumătate din eter şi l-a lăsat să se evapore într-o farfurie. După un timp, în farfurie n-a mai rămas decât un cerc subţire, maroniu, cu un miros puternic şi evident de tutun. Când Stas a atins pata maronie circulară din inel cu limba, a simţit o arsură puternică şi un gust de tutun care i s-a răspândit în toată gura. Gustul neplăcut n-a dispărut decât după câteva ore. După mai multe analize în care a folosit eter şi care au dat constant acelaşi rezultat, Stas a tratat

toată soluţia pe care o făcuse din conţinutul stomacului, intestinelor şi vezicii cu potasă caustică. A testat soluţia alcalină rezultată cu eter, folosind aceeaşi metodă. De data aceasta, eterul nu s-a mai separat din cauză că mai erau încă rămăşiţe de „materie animală” în soluţie. Numai după ce Stas a înlăturat materia organică prin spălări şi filtrări repetate cu apă şi alcool, eterul s-a separat din nou. Fiindu-i clar faptul că eterul era acela care izolase substanţa cu gust arzător de tutun în experienţele precedente, Stas a pus de şase ori eter în soluţie, ca să fie sigur că obţine alcaloidul bănuit şi ca urmare otrava folosită în omucidere. De fiecare dată, după evaporare, rezulta în final o substanţă uleioasă care avea gust şi miros de nicotină.

Ca să verifice că într-adevăr obţinuse nicotină, Stas a utilizat procedeele chimice descoperite de diferiţi farmacologi pentru testarea alcaloizilor puri. Dacă, de exemplu, o baghetă de sticlă umezită cu acid clorhidric era apropiată de nicotină, vapori albi, denşi se degajau de pe baghetă. Dacă se adăuga acid nitric unei substanţe conţinând nicotină, aceasta se transformă într-o masă vâscoasă de culoare galbenă. Stas nu s-a limitat la reactivii cunoscuţi. Ca urmare, a amestecat nicotină pură cu un mare număr de substanţe chimice, observând precipitatele şi cristalele ce se formau, schimbările de culoare şi comparând rezultatele cu efectele aceloraşi substanţe chimice asupra substanţei uleioase preparate din intestinul lui Gustave Fougnies. În toate cazurile, efectele au coincis.

Numai atunci, era deja 28 noiembrie, a turnat Stas extrasul său uleios într-un balon de sticlă pe eticheta căruia a scris „Nicotina din organele interne ale lui Gustave Fougnies”. A trimis balonul lui Heughebaert la Tournai. În scrisoarea care însoţea balonul ei a sugerat judecătorului de instrucţie să cerceteze dacă contele şi contesa de Bocarme au avut vreodată nicotină asupra lor. L-a rugat pe Heughebaert să-i transmită şi lui rezultatul

cercetărilor în această privinţă.

Heughebaert a primit scrisoarea lui Stas în ziua de 3, O noiembrie. Imediat a luat câţiva jandarmi cu el şi a plecat la Bitremont. Acolo, a perchiziţionat toate camerele şi a mai interogat o dată servitorii. Grădinarul Deblicqui, mai slab din fire, i-a mărturisit că în vara şi toamna anului 1850 l-a ajutat pe contele de Bocarme să fabrice apă de colonie. În acest scop, Bocarme a cumpărat mari cantităţi de frunze de tutun pe care le-a prelucrat într-un laborator bine utilat pe care-l instalase în spălătoria castelului.

„Să prepare apă de colonie din tutun”? a întrebat Heughebaert. „Da, din tutun”, a răspuns Deblicqui, „din foarte mult tutun”. Astfel a aflat Heughebaert că, din ziua de 28 octombrie până la 10 noiembrie, contele a lucrat zi de zi şi uneori chiar toată noaptea în spălătorie, „extrăgând” apă de colonie din sucul de tutun. În ziua de 10 noiembrie a pus apa de colonie într-un dulap din sufragerie, dulap a cărui uşă stătea mereu închisă. În ziua următoare, toată aparatura folosită la distilarea tutunului a dispărut din spălătorie. Probabil că le luase de acolo contele pentru că nici grădinarului şi nici unui alt servitor nu i se ceruse să le mute sau îndepărteze.

Deşi jandarmii, sub supravegherea lui Heughebaert, au răscolit întreg castelul, nu s-a găsit niciun vas sau aparat care să fi fost folosit în laborator. Totuşi, judecătorul de instrucţie a reuşit să afle un amănunt important de la vizitiul Gilles. În februarie 1850, Bocarme s-a dus la Ghent să-i facă o vizită unui profesor de chimie. Atât ştia Gilles. Imediat Heughebaert s-a dus şi el la Ghent. Nu i-a fost greu să discute cu toţi chimiştii din Ghent pentru că nu erau prea mulţi, reuşind astfel să dea de profesorul Loppers, care preda la liceul industrial din acel oraş. Loppers şi-a amintit că din luna februarie a acelui an a fost vizitat frecvent de un domn din Bury. Descrierea făcută de Loppers coincidea cu înfăţişarea lui Bocarme. Vizitatorul îşi dăduse numele de Bernat şi sub acel nume îi

şi scrisese profesorului câteva scrisori. Toate scrisorile se refereau exclusiv la problema extragerii nicotinei din frunzele de tutun.

Cu ocazia primei vizite făcute profesorului de chimie, Bocarme-Bernat afirmase că tocmai se întorsese din America. S-a plâns că rudele lui de acolo erau frecvent atacate de indieni care îşi otrăveau săgeţile cu nişte substanţe de origine vegetală. Voia să afle totul despre otrăvurile vegetale cunoscute, în speranţa că va putea să-şi ajute rudele. Este adevărat, întreba el, că o otravă vegetală nu lăsa urme care să poată fi detectate în organismul persoanei otrăvite? După ce a primit de la Loppers asigurarea că acest lucru e adevărat, vizitatorul şi-a luat rămas bun, dar s-a întors la Ghent în cursul aceleiaşi luni.

De data aceasta, l-a informat pe Loppers că indienii obţineau un extras din frunzele de tutun care putea provoca moartea în câteva minute. În Europa acel extras este numit nicotină. Vizitatorul voia să încerce să prepare un astfel de extras pentru a-i studia efectele. Loppers i-a explicat metoda de obţinere a nicotinei şi i-a recomandat pe fabricantul Vandenberghe şi pe farmacistul Vanbeukelaer din Bruxelles ca furnizori ideali ai aparatelor şi vaselor necesare. Judecătorul de instrucţie i-a vizitat şi pe Vandenberghe şi pe Vanbeukelaer şi a aflat că până în luna noiembrie ei trimiseră la Bury 120 de aparate şi vase diferite folosite în chimie. În luna mai, Bocarme s-a dus la Ghent pentru a treia oară şi i-a arătat lui Loppers primele mostre de nicotină. Mostrele aduse conţineau nicotină, dar în stare impură. Până în octombrie însă, Bocarme a făcut un progres atât de mare în tehnica preparării, încât a putut să-i prezinte chimistului o mostră de nicotină pură. Pe lângă aceasta, l-a informat că reuşise să otrăvească cu succes nişte pisici şi nişte raţe, folosind substanţă obţinută de el.

În câteva zile, Heughebaert s-a deplasat cu iuţeală dintr-un loc în altul. A mers de la Bury la Tournai, apoi la

Ghent, la Bruxelles şi din nou la Ghent şi la Bury şi, în sfârşit, la 2 decembrie s-a dus să-l informeze pe Stas, la Bruxelles, în legătură cu rezultatul cercetărilor lui. Nici Stas nu pierduse timpul. Ajunsese la o explicaţie logică în legătură cu metoda care-i permisese să evidenţieze, pentru prima dată în lume, urme de alcaloizi vegetali în conţinutul intestinal al victimei unei omucideri. Se apucase între timp să caute nicotină în ficat, plămâni, limbă şi laringe. Metoda lui Stas, odată formulată, părea extraordinar de simplă şi uşor de explicat.

Toate otrăvurile vegetale „care se comportă ca baze din punct de vedere chimic" sunt solubile *atât* în apă *cât şi* în alcool. Pe de altă parte, practic aproape toate substanţele din care este compus corpul omenesc, de la proteine la grăsimi şi până la celuloza din conţinutul stomacului şi intestinelor, sunt solubile *ori* în apă, *ori* în alcool, *ori* sunt insolubile în amândouă. Dacă organele din cadavru sunt macerate până ajung sub forma unei paste şi dacă pasta este tratată cu mari cantităţi de alcool şi cu un acid, atunci alcoolul acidulat penetrează masa probei şi o dizolvă, separând otrava vegetală alcalină.

Cu alte cuvinte, norocul sărise în calea lui Stas. Cititorul îşi aminteşte probabil că organele interne aduse pentru analiză fuseseră păstrate în alcool. Din cauză că victima fusese spălată în repetate ori după deces cu oţet, acidul acetic a venit din întâmplare în contact cu alcoolul. Când pasta saturată cu alcool a fost trecută printr-un filtru, permiţându-se separarea alcoolului, substanţa filtrată (adică alcoolul) a luat cu ea zahărul, muicusul şi alte substanţe din organism care sunt solubile în alcool. Odată cu aceasta au fost îndepărtaţi şi cea mai mare parte a alcaloizilor otrăvitori, în urmă rămânând numai substanţele insolubile din organism. Dacă şi reziduurile de pe filtru erau tratate cu alcool proaspăt de câteva ori şi filtrarea era repetată până ce alcoolul nu mai dizolva niciun reziduu, ceea ce era evident numai când alcoolul

era perfect limpede, atunci era clar că cea mai mare parte a alcaloizilor toxici fuseseră transferaţi în alcool. Dacă filtratul era supus evaporării până ce devenea siropos şi acest sirop era la rândul lui amestecat cu apă şi din nou filtrat de câteva ori, filtrul reţinea acele substanţe organice, cum ar fi grăsimile, care nu sunt solubile în apă, în timp ce alcaloizii, din cauză că sunt solubili în apă, vor trece odată cu apa prin filtru. Pentru a obţine soluţii şi mai pure din otrăvurile respective, Stas a considerat că extrasul apos rezultat trebuie supus încă o dată evaporării şi din nou tratat cu alcool şi apă până ce, în sfârşit, va obţine un filtrat oare este solubil, în egală măsură, în apă şi alcool. Această soluţie este încă acidă şi aciditatea menţine alcaloizii bazici în soluţie. Dar în momentul în care se adaugă o substanţă alcalină, ca de exemplu soda caustică sau potasă caustică, alcaloizii sunt eliberaţi din soluţie.

În clipa în care Stas a adăugat potasă caustică în soluţia pe care o analiza, a simţit pentru prima dată mirosul unui alcaloid şi mai târziu mirosul penetrant care era negreşit specific nicotinei. Pentru a extrage otrava vegetală, care acum era liberă, din soluţia alcalină, Stas avea nevoie de un solvent care atunci când este amestecat cu apa formează temporar o emulsie, dar oare se separă din nou de apă dacă soluţia nu este agitată. Norocul i-a sărit în cale şi de data aceasta, pentru că Stas a ales ca solvent eterul, care tocmai în acea perioadă începuse să fie folosit ca anestezic în sălile de operaţie din întreaga lume. Eterul este mai uşor decât apa, dar prin agitare se amestecă cu apa, ca după aceea să se separe. Prin separare eterul ia şi alcaloizii. Dacă eterul este distilat cu atenţie sau este lăsat să se evapore într-un vas întins, în urmă rămâne un extras care conţine alcaloidul otrăvitor.

Acest extras alcaloid poate să fie purificat în continuare. Ultima etapă a fost aceea de a determina cu ajutorul reactivilor chimici, ori prin alte metode, natura

exactă a otrăvii.

Stas nu putea să prevadă că această metodă va permite, în ultimă instanţă, toxicologiei să izoleze şi să demonstreze prezenţa tuturor alcaloizilor importanţi, de la atropină din beladonă până la delfinina extrasă dintr-o varietate de nemţişor de câmp. Nu avea de unde să ştie că o variantă uşor modificată a acestui procedeu (adăugarea de clorat de amoniu în ultima etapă şi folosirea cloroformului şi alcoolului amiilic în loc de eter) va duce la extragerea din corpul omenesc a celui mai important dintre alcaloizii opiului, morfina.

Stas nu putea să prevadă că această metodă va permite, în ziua de 2 decembrie, Stas tocmai reuşise să izoleze nicotină din ficatul şi limba lui Gustave Fougnies. Cantitatea de nicotină era atât de mare încât era suficientă „pentru a omorî câteva persoane”.

Heughebaert i-a adus lui Stas câteva din articolele de îmbrăcăminte ale victimei şi şapte scânduri de stejar din duşumeaua din sufragerie, pe care le tăiase cu ferăstrăul. Examinarea hainelor nu a dat niciun rezultat. Fără îndoială fuseseră spălate cu multă grijă. Pe duşumea, totuşi, erau urme evidente de nicotină. În ziua de 7 decembrie, Stas a examinat şi pantalonii pe care grădinarul Deblicqui îi purtase când îl ajutase pe contele de Bocarme să fabrice „apa de colonie”. Pantalonii erau pătaţi cu nicotină. În ziua de 8 decembrie, Heughebaert şi jandarmii au găsit în grădina castelului pisicile şi raţele îngropate, care muriseră în urma experienţelor lui Bocarme. Analiza acestor rămăşiţe a demonstrat prezenţa unui „alcaloid volatil ce avea toate caracteristicile nicotinei”. În ziua de 27 februarie 1851, Stas a făcut ultima serie de experienţe. A omorât un câine administrându-i nicotină pe cale bucală. Un alt câine a fost sacrificat pentru un test similar, dar imediat după moarte s-a turnat în gura câinelui acid acetic. Prima experienţă a dovedit că nicotină în sine nu produce nicio arsură tipică de acid. A doua experienţă, pe de altă

parte, a dus la apariţia unor arsuri de culoare neagră, asemănătoare acelora găsite pe cadavrul lui Gustave Fougnies. Gustave fusese trântit pe duşumea şi imobilizat probabil de conte, în timp ce contesa turna otrava în gura fratelui ei. Era clar că victima se apărase mai viguros decât se aşteptase perechea de ucigaşi. În luptă, victima a fost rănită şi nicotină s-a împrăştiat. Aceasta a fost cauza pentru care Bocarme a dezbrăcat mortul şi a pus hainele la fiert. Oţetul a fost folosit tot pentru a se camufla semnele externe de otrăvire cu nicotină. La aceste date s-a adăugat şi descoperirea de către jandarmi, la câteva zile după ultima experienţă a lui Stas, a instalaţiei pe care contele Bocarme o folosise pentru „experienţele lui de chimie”. Era ascunsă în castel, după nişte panouri.

Trei luni mai târziu, în ziua de 27 mai, procesul contelui şi contesei Bocarme a început la Tribunalul din Mons. La acea dată procurorul Marbaise stătea pe un teren atât de solid încât cauza apărării era pierdută de la bun început. Dovezile erau atât de copleşitoare încât apărătorii nici n-au încercat să nege acuzaţia adusă clienţilor lor. Cele două sinistre creaturi stăteau în faţa instanţei, acuzându-se unul pe celălalt. Contesa a recunoscut că a ajutat la pregătirea şi desfăşurarea crimei. Dar ea a aruncat toată vina pe soţul ei, spunând că acesta o obligase, folosindu-se de forţa lui de brută, să fie părtaşă la crimă. Contele a recunoscut că el preparase otrava dar a încercat să-şi salveze pielea pretinzând că strânsese nicotină într-o sticlă de vin pe care intenţiona să o ia cu el într-o călătorie în America de Nord. Din greşeală, a spus el, soţia lui, crezând că în sticlă e lichior, a turnat nicotină în paharul oaspetelui. Această minciună sfruntată nu a convins pe nimeni. Juriul nu a lipsit din sală mai mult de o oră şi s-a reîntors declarându-l pe conte vinovat de crimă. Contesa, spre indignarea publicului a fost achitată, doar pentru că juraţii nu s-au putut hotărî să condamne „o doamnă” la ghilotină.

În noaptea de 19 iulie 1851, Hippolyte de Bocarme a fost executat la lumina torţelor pe eşafodul de la Mons. Numele lui Jean Servais Stas va rămâne nemuritor în toxicologie şi chimie prin metoda de izolare a nicotinei care-i poartă numele.

„Nemuritor” este un cuvânt care practic nu ar trebui folosit. Cu toate acestea, el este cât se poate de adecvat dacă ne referim la Stas. Deşi a suferit modificări, metoda Stas rămâne, chiar şi la mijlocul secolului al XX-lea, o metodă clasică de izolare a alcaloizilor otrăvitori.

Treisprezece ani după breşa lui Stas, în 1863, Parisul epocii împăratului Napoleon al III-lea a devenit scena unui extraordinar proces de crimă prin otrăvire în a cărui deznodământ noua metodă a jucat un rol fundamental.

Victima era o tânără văduvă numită de Pauw iar criminalul era un tânăr doctor pe nume Couty de la Pommerais. Numele celor doi au fost pe buzele tuturor parizienilor timp de o jumătate de an. De o egală atenţie s-a bucurat şi numele lui Ambroise Tardieu, profesor de medicină legală la Paris, pe atunci în vârstă de 45 de ani.

„Sufăr doar de o uşoară formă de holeră. Doctorul de la Pommerais mi-a spus că mă voi face bine în 24 de ore”. Acestea au fost ultimele cuvinte spuse de doamna de Pauw în dimineaţa zilei de 17 noiembrie 1863 – cel puţin ultimele cuvinte aduse la cunoştinţă de către martori – pentru că după aceasta ea a devenit incoerentă, murind la câteva ore, doar după o scurtă suferinţă ce începuse cu o noapte. Înainte. Boala a debutat cu dureri de stomac şi vomă, fiind urmată de „o înspăimântătoare slăbiciune musculară”. Vecinii au fost aceia care, găsind-o scăldată în transpiraţie, i-au chemat pe domnii Blasces şi Gaudinot, medicii cartierului. Cei doi medici au fost uimiţi de comportamentul inimii bolnavei. Bătea cu o repeziciune extraordinară, apoi dădea impresia că se opreşte, uneori zgomotele inimii devenind aproape imperceptibile. Gaudinot a optat pentru diagnosticul de hernie a

stomacului. Doamna de Pauw a refuzat să fie tratată de vreunul din cei doi medici, insistând să fie chemat doctorul de la Pommerais.

La scurt timp după ce cei doi medici au plecat, a apărut Pommerais, un bărbat chipeş şi elegant, în vârstă de 28 de ani. A rămas singur cu pacienta, în timp ce vecinii curioşi s-au adunat în jurul casei. Cei mai mulţi îl cunoşteau pe tânărul doctor. De doi ani de zile fusese un vizitator frecvent al doamnei de Pauw. Pommerais venise din Orléans şi se stabilise la Paris în calitate de medic homeopat. O vreme l-a tratat pe soţul doamnei de Pauw care suferea de o boală incurabilă. La scurt timp după moartea soţului, văduva sărăcită a devenit amanta doctorului Pommerais. Mai târziu, din motive financiare, Pommerais s-a căsătorit cu o oarecare domnişoară Dubiczy şi a încetat să o mai viziteze pe doamna de Pauw. De câteva luni însă, reîncepuse s-o viziteze destul de frecvent. Fără îndoială, nu era vorba de un caz neobişnuit. Nu era nimic ciudat în faptul că un bărbat care avea o amantă, se căsătoreşte apoi cu o femeie bogată şi după o vreme se reîntoarce la femeia abandonată. Doar cu o noapte mai înainte Pommerais fusese la văduvă; vecinii o văzuseră cum, stând în uşă, îi ura veselă noapte bună tânărului.

Puţin după ora trei după-amiază, Pommerais a ieşit în stradă cu capul plecat şi i-a anunţat pe vecinii care aşteptau că doamna de Pauw murise de holeră. Întocmise certificatul de deces, spunea el, şi el însuşi se va îngriji de pregătirea funeraliilor. Aşa a şi făcut. Doamna de Pauw a fost înmormântată fără prea mult zgomot în cimitirul sudic al Parisului.

Doamna de Pauw şi Pommerais n-ar fi devenit niciodată eroii unei *cause célèbre*, dacă şeful Siguranţei pariziene, Claude, nu ar fi primit o scrisoare anonimă în dimineaţa zilei de 20 noiembrie.

Autorul scrisorii îi sugera lui Claude să verifice dacă un oarecare doctor de la Pommerais nu avea vreun profit

bănesc din moartea doamnei de Pauw.

Claude a însărcinat un detectiv să facă cercetări în legătură cu Pommerais. Pentru Siguranţă, aceasta era o muncă de rutină, dar brusc, în acest caz, totul a devenit foarte interesant. S-a aflat că decedata avusese cumpărate poliţe de asigurare pe viaţă ia un număr de societăţi de asigurare pariziene, suma totală la care se ridicau asigurările fiind, de fapt, o mică avere de 550.000 franci. Pe lângă aceasta, Pommerais tocmai se prezentase la o companie de asigurări cu ultimul testament valabil al decedatei care prevedea ca asigurările să fie plătite tânărului medic care urma să fie şi tutorele copiilor familiei Pauw.

Detectivul adunase şi alte informaţii despre Pommerais. Se părea că într-o scurtă perioadă de timp acesta reuşise să-şi facă o clientelă considerabilă. Se ştia însă că este cartofor şi risipitor, fiind tot timpul strâmtorat financiar. În privinţa numelui nobiliar, s-a aflat că particula nobiliară „de la „şi-o atribuise de unul singur. Doamna Dubiczy, soacra doctorului, avea atât de puţină încredere în el, încât păstră moştenirea fiicei sub controlul ei. La două luni după nuntă însă, doamna Dubiczy s-a îmbolnăvit după ce a luat masa cu ginerele ei şi a murit după câteva ore. Proprietatea soţiei a ajuns astfel în mâinile lui Pommerais, ceea ce l-a salvat de la falimentul iminent. Dar, pe la mijlocul anului 1863, el a ajuns să aibă din nou probleme financiare. Cam în această perioadă şi-a reluat vizitele la fosta amantă. La scurt timp după aceea, au fost cumpărate şi poliţele de asigurare. Pommerais a fost cel care a plătit primele de asigurare şi şi-a însoţit amanta la un avocat unde a semnat testamentul ce-l desemna pe el singurul beneficiar al banilor de pe poliţele de asigurare în caz de deces.

Companiile de asigurare au cerut ca doamna de Pauw să facă un examen medical. Printre medicii care au consultat-o erau vestiţii medici Nelaton şi Velpeau. În vara

anului 1863, ei au certificat că doamna Pauw era perfect sănătoasă. La scurt timp după cumpărarea poliţelor de asigurare, vecinii au auzit, într-o noapte, zgomotul făcut de o persoană care a căzut puternic pe scările care duceau la apartamentul doamnei Pauw. În dimineaţa următoare, văduva a fost nevoită să stea la pat, plângându-se de mari dureri „interne”. Nelaton şi Velpeau au fost chemaţi imediat dar, aşa cum au spus ei, n-au constatat nimic deosebit. Cu ocazia acelei vizite ei l-au cunoscut şi pe Pommerais. Homeopatul i-a spus lui Nelaton că Societatea de asigurări nu ar trebui să fie surprinsă dacă va afla că doamna s-a îmbolnăvit de o gravă boală internă. Nelaton, care nu constatase niciun simptom îngrijorător, a atribuit această supoziţie lipsei de experienţă a tânărului medic. Într-adevăr, doamna de Pauw s-a refăcut surprinzător de repede. Cu toate acestea, în noapte de 16 noiembrie, moartea i-a curmat neaşteptat viaţa.

Claude a devenit atât de interesat de acest caz ciudat încât s-a hotărât să se ocupe el însuşi de rezolvarea lui. Dar, în ziua de 26 noiembrie, înainte ca el să fi avansat prea mult cu cercetările, o oarecare doamnă Ritter a cerut cu insistenţă să fie primită de şeful siguranţei. Ea s-a prezentat ca fiind sora decedatei. Relatarea ei avea să arunce o lumină şi mai clară asupra cazului.

După ce a auzit de căderea doamnei Pauw pe scări, desigur că ea a fost îngrijorată şi s-a dus să-şi vadă sora. Spre stupefacţia ei, doamna de Pauw i-a spus că nu i se întâmplase nimic rău. Un prieten, doctorul Pommerais, aruncase un sac greu pe scări, astfel încât vecinii să confirme că auziseră zgomotul căderii cuiva. Doamna de Pauw i-a spus surorii ei că doctorul Pommerais îşi imaginase un plan extraordinar care o va ajuta să scape de grijile financiare pe tot restul vieţii. În acest sens, el o ajutase să cumpere câteva poliţe de asigurare pe viaţă pentru sume extraordinar de mari. Acum, cu ajutorul lui, ea urma să se prefacă că este serios bolnavă. Îndată ce

companiile de asigurare se vor convinge că ea suferă de o boală incurabilă, ea va propune ca poliţele de asigurare să fie transformate în rente anuale care îi vor asigura un venit lunar de 500 de franci. Companiile de asigurare vor accepta imediat această propunere pentru că e firesc ca ele să prefere să plătească rente lunare unei persoane care nu mai avea mult timp de trăit, decât să achite nişte sume uriaşe de bani în caz de deces. După ce va căpăta renta anuală, ea şi amantul ei vor trăi în sfârşit fericiţi, fără grija zilei de mâine.

Aşa cum i-a mărturisit lui Claude, doamna Ritter a rămas perplexă când a auzit de plan şi şi-a avertizat sora că s-ar putea să fie la mijloc vreun şiretlic. S-a înspăimântat şi mai tare când a auzit de testament. Ea şi-a avertizat sora că Pommerais nu numai că s-ar putea să-i provoace o boală dar chiar ar putea să o şi omoare ca să o moştenească. Dar sora ei nici nu a vrut să audă de aşa ceva, fiind complet sub vraja lui Pommerais.

În noiembrie 1863, Claude nu-şi imagina nici cât de mult putea să ajute toxicologia activitatea zilnică din domeniul criminalisticii şi nici că, o jumătate de secol mai târziu, Franţa va înfiinţa unui din primele laboratoare din lume ale poliţiei. Dar în cazul Pommerais el s-a dovedit, ca de altfel şi Heughebaert, un adevărat pionier al viitoarei strânse colaborări dintre detectiv şi ştiinţă. Imediat după discuţia cu doamna Ritter, Claude l-a convins pe judecătorul de instrucţie Genet de importanţa exhumării cadavrului pentru a se stabili dacă moartea fusese provocată de otravă sau nu. Lui Ambroise Tardieu i s-a cerut să facă expertiza.

Tardieu şi asistentul său Roussin s-au apucat de lucru în f ziua de 30 noiembrie 1863. Cadavrul fusese înhumat numai cu 30 de zile în urmă. Nu au găsit nicio leziune internă, toate organele, inclusiv inima, fiind în stare perfectă. Nici holera şi nici hernia stomacului nu ar fi putut cauza moartea. Ca urmare, Tardieu s-a apucat să

izoleze o eventuală otravă. În timp ce făcea analizele pentru izolarea arsenicului, antimoniului şi a altor otrăvuri metalice şi minerale, Claude a ordonat arestarea lui Pommerais şi percheziţionarea casei. În afară de câteva bizare scrisori de dragoste, adresate de văduvă doctorului, detectivii au mai găsit şi o colecţie de substanţe şi medicamente toxice, într-o cantitate destul de mare pentru un practician în homeopatic. Medicul avea pe mâna mari cantităţi de arsenic, clorură de mercur, stricnină, aconitină, atropină şi alţi alcaloizi toxici, ca, de exemplu, cianura de potasiu, acidul cianhidric, frunze de digitală sub formă de pudră şi digitalină.

La 10 decembrie, Claude i-a predat lui Tardieu colecţia de substanţe toxice găsite la Pommerais precum şi scrisorile confiscate. Au trecut zece zile de aşteptare înfrigurată pentru Claude, fără a primi niciun răspuns. Tot mai nervos din cauza tăcerii lui Tardieu, Claude s-a dus să vadă ce se întâmpla în laboratorul Universităţii pariziene. I-a găsit pe Tardieu şi pe asistenţi printre eprubete şi instalaţii complicate din care se ridicau vapori. Toţi erau foarte indispuşi. Folosiseră toate metodele cunoscute de izolare a otrăvurilor anorganice, metalice şi volatile, dar totul fusese în zadar. Trecuseră deja câteva zile de când se apucaseră să încerce să izoleze eventualele otrăvuri alcaloide vegetale. Tardieu preparase nenumărate probe după metoda lui Stas şi le supusese aproape la toate testele. Probele aveau un gust amar dubios dar nu exista nici cel mai slab indiciu că ar fi vorba de o otravă vegetală specifică. Gustul amar al probei era însă atât de puternic încât Tardieu nu putea să renunţe la părerea iniţială că fusese folosită o otravă vegetală, una a cărei reacţie de colorare nu fusese descoperită.

Tardieu era extrem de irascibil şi bodogănea tot timpul că detectivii, ca să nu mai vorbim de poliţia obişnuită, nu aveau nici cea mai sumară noţiune despre ceea ce însemna munca în toxicologie. Dacă ar şti,

detectivii nu ar mai preda pur şi simplu cadavrele toxicologilor, aşteptându-se ca aceştia să facă minuni.

Poliţiştii ar trebui mai degrabă să verifice orice pistă care ar putea fi eventual folositoare expertizei toxicologice. Munca lui, a spus Tardieu, ar fi de o mie de ori mai uşoară dacă ar avea conţinutul vomei decedatei sau cel puţin câteva urme de vomă adunate de pe duşumea, pentru că voma, spunea el, conţine totdeauna mai multă otravă decât ar putea fi extrasă din cadavre.

După plecarea lui Claude, într-o stare care numai optimistă nu era, Tardieu a examinat din nou colecţia de otrăvuri găsită la Pommerais. Nu era de prea mare ajutor întrucât colecţia conţinea atât de mulţi alcaloizi incit era greu să se decidă asupra unuia dintre ei. În privinţa scrisorilor de dragoste, acestora nu le-a acordat nicio atenţie. I se păreau irelevante pentru ceea ce avea de făcut şi aceasta şi din cauza lui Claude care, dezamăgit de încetineala şi greutatea cu care înaintau cercetările, uitase să-i atragă atenţia asupra unor pasaje din scrisori care ar fi putut prezenta interes pentru toxicolog.

În ziua de 12 decembrie, după ce toate eforturile sale au eşuat, Tardieu s-a apucat de o nouă experienţă. El a luat o parte din probele pe care le obţinuse din organele victimei şi, aşa cum a spus el mai târziu, „le-a injectat direct în sângele unui câine mare şi puternic, cu scopul de a determina dacă extrasul avea vreun efect toxic”.

Tardieu şi-a amintit că Stas a făcut experienţe, similare, deşi numai pentru a confirma identificarea unui alcaloid care fusese deja izolat prin alte metode. Acum Tardieu a luat un amestec din diferitele probe pe care le avea şi a injectat 0,3240 grame din acest amestec, intravenos, unui câine. El a observat cu atenţie reacţiile câinelui.

La început, inima câinelui a bătut normal şi timp de două ore şi jumătate nu s-a întâmplat absolut nimic. Brusc, animalul a început să vomite şi s-a întins pe duşumea, fiind

evident extrem de slăbit. Inima îi bătea neregulat şi din când în când se oprea pentru câteva clipe. După şase ore şi jumătate, pulsul a scăzut la 45 şi respiraţia câinelui a devenit superficială şi anevoioasă. Această stare a durat 12 ore, după care câinele a început să-şi revină. Deşi efectele amestecului nu fuseseră fatale, Tardieu nu avea nicio îndoială că preparatul conţinea otravă şi că otrava afecta inima. Ceea ce i-a suscitat cu deosebire interesul a fost corespondenţa dintre simptomele câinelui şi acelea ale văduvei Pauw, la începutul bolii ei fatale.

Tardieu a examinat din nou colecţia de droguri a doctorului Pommerais. De data aceasta privirea i-a fost atrasă de numele „digitalină”. Digitalina este un extras din florile de degeţel roşu a căror proprietăţi curative, în cazul bolilor de inimă, fuseseră descoperite de medicul de ţară englez Withering, în 1775. Efectele curative depind însă de administrarea ei în cantităţi foarte mici. Dacă digitalina este administrată în cantităţi mari, neregularităţile în ritmul cardiac sunt urmate de paralizia muşchiului inimii şi de moarte. Şi aici Tardieu găsea o analogie cu simptomele pe care le avusese văduva. Suspiciunile lui Tardieu au crescut şi mai mult când a aflat că Pommerais cumpărase un gram de digitalină la 11 iunie 1863 şi două grame în ziua de 19 iunie. Cu toate acestea, numai a douăzecea parte din cantitate se mai găsea în sticluţa pe care o confiscase poliţia. Suspiciunile lui Tardieu s-au transformat în certitudine absolută când a aruncat o privire asupra scrisorilor de dragoste pe care le ignorase până atunci. De-abia atunci şi-a dat seama de ce Claude îi lăsase şi scrisorile, în ele, era menţionată şi digitalina de câteva ori. Cu câteva săptămâni înainte de moarte, doamna Pauw l-a informat pe medic, ca din întâmplare, că la sfatul „cunoştinţelor ei ce nu aparţineau lumii medicale”, ea luase şi digitalină pentru „a se stimula”. Aceasta era cu atât mai ciudat cu cât restul scrisorilor nu se mai refereau absolut la nicio altă problemă medicală.

După aceasta, Tardieu a injectat intravenos unui câine o parte din digitalina care provenea din colecţia de droguri a lui Pommerais. În 12 ore, câinele a murit. Simptomele care au însoţit moartea au fost: vomă, stare de agitaţie, slăbiciune musculară, aritmie şi, în sfârşit, paralizia inimii. Tardieu era acum convins că doamna de Pauw fusese otrăvită cu digitalină şi că Pommerais alesese acea otravă pentru că ştia că ea nu putea fi izolată prin metodele cunoscute până atunci. În plus, Tardieu şi-a dat seama că chiar Pommerais o determinase pe credula amantă să menţioneze digitalina în scrisorile pe care i le adresa. Probabil că Pommerais se gândise că acest fapt îl va acoperi, în eventualitatea că cineva va demonstra în final prezenţa otrăvii în cadavru. Prin urmare, scrisorile urmau să servească ca dovadă că femeia folosise prosteşte medicamentul otrăvitor, din propria ei iniţiativă.

Dar Tardieu era destul de versat să-şi dea seama că intuiţiile pe care le avea nu puteau fi considerate în acelaşi timp şi probe. Preparatele din cadavrul femeii nu omoi ăseră primul dine. Prin urmare, Pommerais ar fi putut contraargumenta că otrava nu putuse să provoace decesul doamnei de Pauw. Tardieu s-a hotărât să repete experienţele pe broaşte, pentru că farmacologii descoperiseră că inima broaştei era foarte adecvată pentru testarea efectelor drogurilor cardiace. Reacţiile broaştelor la aceste droguri constituiau, de asemenea, un excelent indiciu în privinţa modalităţii în care ar putea reacţiona şi oamenii la administrarea unor astfel de droguri.

Dar, înainte de a începe noua serie de experienţe, el a primit un mare ajutor dintr-o sursă neaşteptată. Târziu, în noaptea de 12 decembrie, un mesager de la Siguranţa pariziană a adus în laboratorul lui Tardieu câteva pachete sigilate. Când Tardieu le-a deschis, a găsit câteva bucăţi de scânduri din duşumeaua dormitorului doamnei de Pauw, pe care aceasta vomase, precum şi nişte talaş din alte părţi ale duşumelii, pe care căzuse voma.

La reproşurile lui Tardieu, Claude reacţionase într-un mod extraordinar pentru acea epocă. Şeful siguranţei s-a dus din nou în camera în care murise femeia şi a găsit exact ceea ce îi ceruse cu atâta vehemenţă Tardieu. Chiar în acea noapte, Tardieu s-a apucat să examineze noile probe. El spera ca resturile uscate de vomă să conţină cu mult mai multă concentraţie de toxic decât probele obţinute de el, în prealabil, din organele interne. Ca urmare, a preparat o probă în stare lichidă prin adăugare de alcool pur pe care apoi a filtrat-o, spălat-o şi evaporat-o. A făcut apoi câte o incizie pe trei broaşte, evidenţiindu-le inima. Pulsul acestora era aproape acelaşi, variind între 40 şi 42 bătăi pe minut. Prima broască a fost păstrată ca martor. Sub pielea celei de a doua broaşte a injectat şase picături dintr-o soluţie făcută din 0,0972 grame de digitalină pură în 0,3240 grame apă. Cea de a treia broască a fost injectată cu 0,0972 grame din proba preparată din vomă.

Ceea ce a urmat a şters orice urmă de îndoială în ceea ce îl privea pe Tardieu. Era acum sigur că doamna de Pauw murise otrăvită cu digitalină. În timp ce inima broaştei martor a continuat să bată regulat, în următoarea jumătate de oră, inima broaştei injectate cu digitalină şi a celei injectate cu conţinut din vomă s-au comportat exact în acelaşi mod. La zece minute după injectare, inimile au început să bată neregulat, pulsul scăzând la 15 – 20 bătăi, ca mai apoi, în 31 de minute, ambele inimi să se oprească.

Ca să fie şi mai sigur, Tardieu a repetat experienţele. Şi-a continuat experienţele încă două săptămâni. În sfârşit, în ziua de 29 decembrie 1863, i-a mai cerut lui Claude nişte probe din camera femeii. De data aceasta dorea nişte bucăţi de scândură pe care nu căzuse vomă. Acestea au fost luate din duşumeaua de sub pat. Din geluiala de pe aceste scânduri a făcut nişte preparate. Scopul lui era de a evita vreo eventuală obiecţie că vopseaua de pe duşumea ar putea conţine o otravă care reacţiona ca şi digitala.

Aceste ultime preparate nu au avut niciun efect asupra broaştelor. După aceasta, Tardieu şi-a formulat raportul oficial pe care l-a înaintat judecătorului de instrucţie Genet. „Există toate motivele să credem”, conchidea Tardieu, „că doamna de Pauw a decedat din cauza otrăvirii cu digitalină”.

Tardieu era sigur că Pommerais, prin avocatul său, maestrul Lachaud, va ataca puternic metoda folosită de el, aceea de a verifica prezenţa otrăvurilor din organismul uman prin efectuarea unor experienţe pe animale. Dacă Tardieu ar fi avut puterea de previziune în viitor, el ar fi putut aştepta atacul lui Lachaud cu mai mult calm, pentru că metoda prin care el a abordat această problemă va deveni metodă clasică în cazurile de otrăvire cu digitalină. În 19 38, o văduvă în vârstă de 59 ani, numită Marie Alexandrine Becker, a fost judecată pentru că a otrăvit 11 persoane cu digitalină. A fost judecată şi condamnată la închisoare pe viaţă. Expertiza de laborator a fost făcută de toxicologi, farmacologi şi fiziologi de renume, sub directa supraveghere a lui Firquit, specialist în medicină legală din Bruxelles. Aceşti oameni de ştiinţă au putut folosi în timpul expertizei toate descoperirile ştiinţifice care se făcuseră de la Tardieu până la ei. Se stabilise că digitalină se descompune foarte repede în organism aşa că e foarte greu să o izolezi din cadavrele victimelor. Cea mai bună modalitate de identificare a otrăvii constă în examinarea conţinutului vomei, adică prin metoda pe care o folosise Tardieu. Între timp, Kiliani descoperise o reacţie de colorare chimică. Dar culoarea de albastru indigo sau verde albăstrui stabilită de el apare numai în prezenţa unor mari doze de digitalină, mai mari decât acelea la care un criminal ar putea recurge în mod obişnuit, deoarece cantităţi infime au efecte fatale. Metoda obişnuită folosită de experţi în zilele noastre nu se bazează pe reacţii chimice ci pe aceleaşi „experienţe fiziologice” pe inimile broaştelor pe care Tardieu le efectuase în decembrie 1863.

Procesul doctorului Couty de la Pommerais a început în primăvara anului 1864. Aşa cum Tardieu se aşteptase, apărarea a recurs la un contraatac energic. Maestrul Lachaud a denunţat cu toată fervoarea metodele lui Tardieu. Unde este otrava care se presupune că a omorât-o pe doamna de Pauw? Unde se găseşte măcar un miligram din acea otravă? Unde putea fi ea văzută, mirosită, pipăită? Putea cineva să menţioneze o singură reacţie de colorare pe care se bazează toxicologii când este vorba de evidenţierea otrăvurilor vegetale? Nu există aşa ceva. Tardieu ştia, perora Lachaud, că nu putea să prezinte instanţei nici măcar o singură reacţie de colorare. Ambiţia îl împingea pe profesor la căi lăturalnice şi primejdioase. A pătruns într-un domeniu atât de înşelător încât oricine s-ar cutremura la gândul că vinovăţia sau inocenţa, viaţa sau moartea unei fiinţe omeneşti depinde de găsirea drumului prin aceste labirinte întortocheate. Cu câtă uşurinţă se trag concluzii despre reacţiile oamenilor, luându-se în consideraţie reacţiile broaştelor! Da, chiar a broaştelor! Cât dispreţ pentru diversitatea şi varietatea naturii! Tardieu poate să omoare fără milă sute de animale dar el nu are să convingă nicio fiinţă raţională că inima unei broaşte poate fi pusă pe picior de egalitate cu inima omenească. Dacă era bine informalt, a continuat Lachaud, ştiinţa susţine că toxicele vegetale îşi datorau originea descompunerii proteinelor vegetale. Nu s-a gândit niciodată domnul Tardieu că în cadavrele omeneşti, de exemplu în acel al doamnei de Pauw, s-ar fi putut să aibă loc o descompunere a proteinelor şi că unele otrăvuri, care nu au nicio legătură cu digitalina, ar fi putut să apară în acest proces de descompunere şi să fi omorât astfel broaştele?

Sofismele lui Lachaud nu l-au salvat pe Pommerais. Prea isteţul medic a fost condamnat la moarte şi executat în ziua de 9 iunie 1864. Argumentele lui Lachaud nu au avut niciun efect, pentru că, aşa cum toată lumea şi-a dat

seama, Tardieu extrăşese otrava nu din cadavru ci din conţinutul vomei care provenea de pe duşumeaua din camera victimei. Argumentele avocatului nu au convins pe nimeni şi pentru că cea mai şocantă idee din pledoaria lui, problema apariţiei otrăvurilor în cadavre, otrăvuri care seamănă cu cele vegetale, a părut tuturor atât de grotescă încât nimeni nu i-a acordat nici cea mai mică atenţie. Impresia pe care a produs-o a fost aceea că ea e rezultatul fanteziei dezlănţuite a unui avocat ce caută cu desperare o oale de a-l scoate dintr-o mare încurcătură pe clientul său. Cu toate acestea, ideea lui Lachaud nu era cu totul absurdă. Lachaud dăduse peste un adevăr şocant, un adevăr care avea să-i arunce pe toxicologii angajaţi în lupta cu otrăvurile vegetale într-o criză gravă.

În după-amiaza zilei de 13 martie 1882, la tribunalul Old Bailey din Londra, avocatul Montagu Williams, vorbind pentru apărare, a ţinut una din cele mai importante pledoarii din întreaga sa carieră. Juraţii, procurorul Herschell, judecătorul Sir Henry Hawkins, nenumăraţii spectatori care se îmbulzeau, bărbatul de pe banca acuzaţilor priveau şi ascultau cu respiraţia tăiată pe avocatul înalt şi puternic. Faţa străvezie a bărbatului de pe banca acuzaţilor avea o paloare cadaverică. Era doctorul George Henry Lamson, acuzat că şi-a ucis cu aconitină un cumnat paralizat, în vârstă de 18 ani, pe Percy John, în ziua de 3 decembrie 1881. Printre cei care îl priveau cu atenţia concentrată pe Williams, erau şi doi experţi în toxicologie, doctorul Thomas Stevenson, profesor de chimie şi medicină legală de la spitalul Guy şi doctorul Auguste Dupré de la spitalul Westminster. Cei doi au depus mărturie că examinând cadavrul tânărului au dat de un alcaloid oare prezenta toate caracteristicile aconitinei. Trecuseră ani de zile de când procesul unei crime nu mai atrăsese la Londra o atât de mare mulţime de spectatori şi în special de femei. Probabil că aceasta se datora faptului că încă un doctor era acuzat de crimă prin folosirea unei

misterioase otrăvi. Un alt motiv era acela că chiar personalitatea interesantă a lui Lamson exercita o astfel de atracţie. Născut în familia unui preot englez, fusese chirurg în războiul sârbo-turc din 1876 unde căzuse pradă morfinei. Întors în ţara natală, în zadar a încercat să renunţe la morfină şi să se stabilească definitiv într-un loc. La data procesului, amănuntele despre viaţa lui erau cunoscute de toată lumea. La scurt timp după ce s-a întors în ţară, Lamson s-a căsătorit cu o tânără orfană care mai avea trei fraţi şi surori şi cărora părinţii le lăsaseră o modestă moştenire. Cu suma ce i-a revenit soţiei a deschis un cabinet medical în Bournemouth dar nu a reuşit să scoată niciun ban şi, ca urmare, a conţinut să facă datorii din ce în ce mai mari. Temporar a fost salvat de moartea subită a cumnatului lui, Herbert, a cărui moştenire a fost apoi împărţită între fraţii şi surorile rămase în viaţă, soţiei lui revenindu-i o treime. Cu toate acestea, în 1881 el a falimentat din nou. Acest fapt l-a determinat să fugă în America. S-a reîntors curând şi a început să cutreiere ţara în căutare desperată de morfină. S-a dus în insula Wight şi a încercat să împrumute bani de la sora cea mai mare a soţiei. Nereuşind, a plecat din nou în America. S-a reîntors cu soţia în Anglia dar nu mai aveau locuinţă aşa că s-au instalat la hotelul Nelson din Londra unde el a încercat să achite hotelul cu cecuri false. Procesul a dezvăluit fiecare etapă tristă din viaţa lui Lamson, până la data de 3 decembrie 1881, când tânărul său cumnat Percy a murit subit.

Cu siguranţă că situaţia sa financiară desperată era un motiv serios ca să-l împingă la crimă. Aşa cum stăteau lucrurile la acea dată, singurul fapt ce l-ar mai fi putut salva pe Lamson ar fi fost moartea cumnatului său, ale cărui picioare erau paralizate. Băiatul, nevoit să stea într-un scaun cu rotile, frecventa şcoala de la Blenheim House din Wimbledon. Prin moartea lui Percy, partea lui de moştenire revenise surorilor rămase în viaţă, deci o

jumătate soţiei lui Lamson. În cursul procesului, împrejurările în care a survenit moartea lui Percy au fost descrise de nenumărate ori. Evenimentele au început cu o scrisoare surprinzătoare adresată de Lamson lui Percy, la începutul lui decembrie 1881, prin oare acesta era anunţat că în drum spre Paris, el şi cu soţia doreau să-i facă o vizită de adio.

În noaptea de 3 decembrie, Lamson a sosit la Wimbledon palid, numai piele şi os şi într-o stare de extremă agitaţie. Domnul Bedbrook l-a condus pe Lamson la Percy şi a stat cu cei doi tot timpul vizitei. Bodbrook l-a servit pe Lamson cu sherry. Lamson l-a întrebat dacă ar putea să servească şi ceva dulce la sherry şi a scos din servietă o prăjitură tăiată deja în felii, dând şi lui Percy şi lui Bedbrook câte o bucată şi păstrând-o pe a treia pentru el. Restul prăjiturii a fost pusă pe masă. Toţi trei au mâncat din prăjitură. Între timp, Lamson a vorbit despre ultima lui călătorie în America. A scos din servietă câteva capsule, pe care le-a descris cu cuvintele: „o invenţie americană care te ajută să iei mai uşor medicamentele”. El i-a oferit lui Bedbrook una din aceste capsule, spunând că a adus-o special pentru el în cazul că are nevoie să-şi convingă elevii câteodată să înghită vreun medicament amar.

Ca să demonstreze cum se foloseşte, Lamson a deschis una din capsule, a umplut-o cu zahăr din zaharniţa de pe masă, a închis capsula şi a oferit-o râzând lui Percy, cerându-i să arate directorului cât de uşor se poate înghiţi o astfel de capsulă. Percy a acceptat cu amabilitate. Imediat după aceea, Lamson şi-a luat rămas bun, spunând că nu vrea să piardă următorul tren spre Londra.

Imediat a început o scenă oribilă. Lamson nu plecase de zece minute şi Percy s-a şi prăbuşit. A vomat şi a spus, cu respiraţia întretăiată, că se simte ca şi cum cineva l-ar strânge de gât. Au urmat câteva crize paroxistice de acest fel, încât ceilalţi elevi au trebuit să-l ţină cu forţa pe băiat în pat. Medicul şcolii, doctorul Berry, şi colegul său,

doctorul Little, au rămas complet perplecşi. La 9 şi jumătate, durerea a devenit şi mai puternică. Băiatul bolnav avea frisoane şi spunea că are sentimentul înspăimântător că cineva îl jupoaie de piele. Durerea era atât de puternică încât doctorul Little i-a făcut câteva injecţii cu morfină. La ora 11 şi 20 noaptea, după câteva ore de chinuri îngrozitoare, băiatul a decedat.

Autopsia, făcută de doctorii Bond, Berry şi Little, nu a scos la lumină nicio anomalie care ar fi putut explica moartea înfricoşătoare a lui Percy, exceptând o uşoară sufuziune sanguină, în unul din lobii plămânului. În final, doctorul Bond nu s-a mai putut gândi la altă explicaţie decât la o otrăvire cu un alcaloid. E normal că suspiciunea a căzut asupra lui Lamson. Privind retrospectiv, comportarea lui Lamson nu poate fi calificată decât sinistră. În ziua de 4 decembrie a fost chemat inspectorul de poliţie Fuller. El a examinat camera în care murise băiatul, a luat resturile de prăjitură, zahărul şi sticla cu sherry. Inspectorul Butcher de la Scotland Yard l-a căutat pe Lamson, dar Lamson plecase deja în Franţa. Acest fapt a întărit suspiciunile care s-au transformat aproape în certitudine când, după apariţia primului articol despre moartea lui Percy în ziare, un vânzător de la o farmacie a luat legătura cu Scotland Yard-ul. El era angajat la firma londoneză Allen şi Hanbury de pe strada Lombard, şi-şi amintea că, în ziua de 24 noiembrie, un oarecare doctor Lamson cumpărase 0,1296 gr atropină. Vânzătorul i-a cerut numele şi a verificat dacă numele de Lamson este trecut în anuarul medicilor, înainte de a elibera reţeta. Butcher l-a informat pe comisarul şef Williamson care l-a trimis imediat pe sergentul Moser la Paris să dea de urmele lui Lamson. Dar, destul de surprinzător, înainte ca Moser să sosească la Paris, Lamson şi-a făcut apariţia la Londra şi, spre surprinderea lui Butcher, s-a prezentat la Scotland Yard. Auzise, spunea el, că era bănuit că ar avea legătură cu moartea groaznică a cumnatului lui şi pentru

că nu avea niciun motiv să se simtă vinovat se întorsese imediat să-şi dovedească nevinovăţia. Era clar că în acel moment doctorul Lamson era sub influenţa morfinei pentru că vorbea extrem de incoerent. Când a fost arestat, inspectorul Butcher a găsit în bagajele lui o carte despre efectele otrăvurilor vegetale.

Pe vremea aceea, orice expertiză toxicologică se făcea din ordinul organelor de procuratură ale Ministerului de Interne. De regulă, astfel de expertize erau cerute specialiştilor în medicină legală sau profesorilor de chimie care aveau o oarecare tangenţă cu toxicologia. De data aceasta, alegerea a căzut asupra doctorilor Dupré şi Stevenson. Ultimul, în vârstă de 40 de ani, îl urmase în calitate de medic legist al spitalului Guy, din 1878, pe doctorul Alfred Taylor. Stevenson, fiul unui fermier din Yorkshire, devenise cunoscut pentru expertizele sale meticuloase făcute în câteva procese de otrăvire. În ciuda laboratorului vechi în care lucra, el va soluţiona un mare număr de cazuri extrem de complicate în anii care vor urma.

La 8 decembrie, resturile de sherry, prăjitura şi zahărul au fost trimise medicilor, împreună cu vasele sigilate, în care se aflau stomaoul, conţinutul stomacal, ficatul, splina şi vezica urinară a victimei. Aplicând metoda lui Stas, doctorul Stevenson a pregătit câteva preparate care au reacţionat la testele generale pentru alcaloizi, rezultând precipitate care s-au depus. Reactivul special pentru morfină a evidenţiat uşoare urme ale acestei otrăvi dar acestea se datorau, desigur, injecţiilor cu morfină făcute de doctorul Little şi în niciun caz nu explicau moartea lui Percy. De aceea Stevenson şi-a continuat cercetările. Nu a găsit nicio urmă de atropină, în ciuda informaţiei că Lamson a cumpărat acest alcaloid. De-a lungul carierei sale, Stevenson şi-a dovedit o remarcabilă dar periculoasă abilitate de a recunoaşte otrăvurile după gust. Testase după gust aproximativ 50 de otrăvuri

vegetale şi era atât de familiarizat cu gustul unor alcaloizi incit adesea putea să le identifice înainte ca reacţia de coloraţie să-i indice prezenţa otrăvii respective. Această modalitate de identificare era în concordanţă cu obiceiul pe care îl avea ca, din când în când, să folosească metode mai vechi, datând din perioada care a precedat descoperirea reacţiilor de colorare.

În cazul Lamson, această deprindere s-a dovedit extrem de importantă. Limba sa extrem de sensibilă a recunoscut gustul tipic de aconitină, înainte de a fi aflat că funcţionarul de la firma Allen şi Hanbury îşi corectase declaraţia iniţială întrucât, verificând registrele, descoperise că Lamson cumpărase nu atropină ci aconitină.

Stevenson a făcut experienţe cu toţi reactivii alcaloizi cunoscuţi dar fără niciun rezultat. Singura explicaţie pe care o putea da era aceea că otrava folosită era aconitina pentru care, până în 1881, nu se descoperise încă niciun reactiv chimic (şi nici nu erau speranţe că va fi descoperit vreodată). Pentru a dovedi prezenţa otrăvii, Stevenson a folosit metoda lui Tardieu, aceea a experienţelor pe animale. El a injectat aconitina proaspătă, pe care medicii o folosesc uneori ca analgezic în caz de nevralgii, unor şoareci albi. El a mai injeetat şi un preparat din organele interne ale victimei. Şoarecii au murit în jumătate de oră, prezentând simptome identice cu ale lui Percy. Cel mai ciudat dintre ele era agitaţia extremă. În timpul acestor experienţe, Stevenson a aflat că vânzătorul de la farmacie îşi corectase declaraţia iniţială.

Întrucât farmaciile furnizau diferite tipuri de aconitină, el a mai făcut o altă experienţă de comparaţie cu preparatul său şi cu aconitina de la firma Allen şi Hanbury. De data aceasta, simptomele prezentate de un lot de animale diferite au corespuns perfect. În sfârşit, Stevenson a mai făcut şi alte experienţe oare au dovedit că era foarte simplu să introducă o doză fatală de aconitină, adică

câteva miligrame, într-o capsulă goală, recent inventată de americani, şi mai târziu să o umpli cu zahăr, în faţa martorilor, pentru a masca gustul otrăvii care ar putea fi, de altfel, cu totul evident. În a patra zi a procesului Lamson, în ziua de 11 mai, Stevenson şi Dupré au depus mărturie în legătură cu rezultatele expertizei lor.

În acea zi, sala tribunalului era mai aglomerată ca oricând. Toată lumea era curioasă să ştie cum se va descurca Montagu Williams în timpul interogatoriului încrucişat al lui Stevenson, pentru că mărturia lui Stevenson fusese până atunci cea mai puternică lovitură dată clientului său.

Williams nu a dezamăgit aşteptările. La început nu era prea evident unde voia să ajungă, dar mai târziu, după un număr de întrebări nesemnificative, l-a întrebat pe Stevenson dacă era absolut sigur că descoperise un alcaloid otrăvitor în cadavrul lui Percy John şi dacă Percy murise prin otrăvire cu aconitină.

Stevenson a răspuns afirmativ la ambele întrebări.

Doctorul Stevenson cunoaşte probabil ultimele descoperiri ştiinţifice, a continuat Williams, şi fără îndoială cunoaşte şi recentele descoperiri făcute de toxicologii italieni. Cu siguranţă, medicul ştia că există substanţe alcaline care se dezvoltă în cadavre, pur şi simplu datorită procesului de descompunere, alcaloizi oare reacţionează în acelaşi fel ca şi alcaloizii vegetali. Fără îndoială, a adăugat Williams, doctorul Stevenson a citit despre acele oazuri din Italia în care toxicologii au confundat aceşti alcaloizi nevegetali cu otrăvurile vegetale şi au văzut crimă acolo unde în realitate nu era decât moarte naturală. Dar, din fericire, greşeala în acele oazuri a fost la timp corectată de specialişti.

Ajuns aici, se vedea din ce în ce mai clar, din fiecare propoziţie, unde ţintea Williams. Era la fel de clar cât de importantă era arma nouă pe care o deţinea avocatul. Confruntat cu dovezile care se acumulau şi care deveneau

din ce în ce mai periculoase pentru clientul lui, Williams a ales calea discreditării expertizei toxicologice. În acest scop, el a apelat la profesorul Tildy, un toxicolog londonez, care se bucura de o reputaţie tot atât de mare ca şi Stevenson. Tildy, care, adeseori, acorda asistenţă avocaţilor apărării, îşi făcuse obiceiul de a urmări ultimele descoperiri ştiinţifice, trecute uneori cu vederea de oameni de specialitate eminenţi, care erau prea obişnuiţi cu gloria căpătată ca să mai facă eforturi de a fi la zi cu bibliografia. El bănuise că Stevenson nu cunoştea noile descoperiri privind fenomenul formării alcaloizilor în cadavre şi că în acest fel îşi va trăda nesiguranţa dacă această problemă îi era pusă brusc. Acesta era de fapt singurul mijloc prin care putea semăna nesiguranţa în rândul juraţilor, în legătură cu depoziţia expertului în toxicologie. Pe lângă aceasta, Tildy era convins, cu toată onestitatea, că noul fenomen, într-adevăr, submina siguranţa metodelor curente de demonstrare a prezenţei otrăvurilor vegetale. Tildy îl instruise pe Williams foarte bine în legătură cu această problemă controversată.

Încă din 1865, chimistul Marquardt izolase din cadavrele unor persoane care decedaseră cu siguranţă de o boală naturală preparate alcaline care dezvăluiau o înrudire surprinzătoare cu contina alcaloidă vegetală, otrava din cucută. Aceste preparate aveau miros de urină de şoarece iar atunci când erau amestecate cu acid fosfomolibdic produceau un precipitat care conţinea cristale prismatice de culoare galbenă, care semănau extraordinar de bine cu prismele asociate de obicei cu prezenţa conţinei. De la această descoperire, un mare număr de mari chimişti au încercat să pătrundă tainele acestui ciudat fenomen al alcaloizilor din cadavre.

Impulsul decisiv îndreptat spre investigarea acestor alcaloizi din cadavre a venit de la Francesco Selmi, un farmacist care a ajuns profesor de chimie farmaceutică la Universitatea din Bologna. În 1878, a publicat cartea *Sulle*

ptomaine e alcaloidi cadaverici e loro importanza în tossicologia în care prezintă cercetările sale în acest nou domeniu.

Printre alte probleme fascinante, Selmi descrie în cartea sa două cazuri de crimă în care chimiştii au fost complet duşi în eroare de alcaloizii nou descoperiţi. Primul caz descris se referea la moarte subită a generalului Gibbone din sudul Italiei. Chimiştii desemnaţi să facă analiza toxicologică au declarat că ei au izolat din cadavru delfinina, un alcaloid toxic din nemţişor. Valetul generalului a fost acuzat de crimă. Numai faptul că acuzatul nu avea niciun motiv care să-l determine la o astfel de faptă a făcut instanţa să ceară ca profesorul Selmi să facă o a doua expertiză toxicologică. Din organele interne ale cadavrului, Selmi a obţinut câteva preparate care au reacţionat la binecunoscuţii reactivi pentru delfinină. Când însă a injectat delfinină pură la câteva broaşte iar la altele le-a injectat preparatul din cadavru, el a observat diferenţe fundamentale în reacţiile lor. Într-adevăr, preparatul a produs un stop cardic, ca şi în cazul delfininei autentice, dar în faza sistolică şi nu în cea diastolică a contracţiei inimii. Se ştia că delfinina nu are efecte într-o astfel de fază. Diferenţa l-a determinat pe Selmi să repete toate reacţiile şi să-şi continue cercetările pentru descoperirea unor noi reactivi care ar putea fi caracteristici delfininei autentice şi care ar permite o comparaţie cu preparatul alcalin din cadavru. Astfel, el a descoperit că delfinina reacţionează cu hiposulfatul sodic de aur şi cu alte substanţe chimice formând anumiţi precipitaţi. Când a aplicat aceiaşi reactivi la alcaloizii din cadavru nu a mai obţinut niciun precipitat. În final, Selmi a tras concluzia că generalul Gibboni nu fusese otrăvit cu delfinină ci că, după moarte, un alcaloid de origine animală şi nu vegetală se formase în ţesuturile lui. Acest alcaloid dădea reacţii similare cu cele ale delfininei şi putea, prin urmare, duce la o gravă eroare judiciară.

Al doilea caz era şi mai semnificativ. În legătură cu decesul văduvei Sonzogno din Cremona se zvonise că era vorba de o otrăvire. La douăsprezece zile după moartea ei, procuratura a cerut chimiştilor din; Cremona să examineze corpul. Chimiştii au susţinut că au găsit morfină în cadavru. Pentru că şi în acest caz procuratura nu a putut găsi alte motive de suspiciune, li s-a cerut altor chimişti din Milan şi Brescia să refacă analizele. Aceşti chimişti au determinat prezenţa unui alcaloid, dar erau siguri că nu era vorba de morfină. În sfârşit, i s-a cerut lui Selmi să-şi formuleze opinia finală cu privire la acest caz şi el a constatat că pre paratul din organele interne ale cadavrului produceau într-adevăr multe din acele reacţii de colorare care erau considerate tipice pentru morfină. Totuşi, când a aplicat testul Pellagrî pentru evidenţierea morfinei, rezultatul a fost negativ. Pe lângă aceasta, experienţele pe broaşte au dat rezultate atât de diferite în privinţa efectelor cunoscute ale morfinei încât nu a mai avut nici cel mai mic dubiu. Cadavrul doamnei Sonzogno, a certificat el, nu conţinea nicio urmă de morfină şi din nou se putea spune că în cadavru se dezvoltase un alcaloid care putea să ducă din nou la o eroare judiciară. Mai târziu, Selmi avea să ajungă la concluzia că dintre toate testele pentru evidenţierea morfinei cel mai sigur era testul Pellagri. Însuşi Selmi evitase eroarea făcând fiecare etapă a analizelor cu o exactitate care i-a cerut mari eforturi. Cu toate acestea, orice examen toxicologic pentru evidenţierea alcaloizilor vegetali ascundea capcane de acest fel. Ministrul italian al justiţiei a fost atât de impresionat de munca lui Selmi încât în 1880 s-a numit o comisie de specialişti care să examineze problema alcaloizilor din cadavre şi să încerce să clarifice această ambiguitate. Între timp, alţi toxicologi europeni au devenit conştienţi de această problemă şi au început să fie din ce în ce mai preocupaţi de ea în cercetările lor.

În ziua de 11 mai 1882, Montagu Williams a folosit

din plin această problemă controversată când a început să-l bombardeze cu întrebări pe Stevenson. Era o liniște mormântală în sala tribunalului Old Bailey. Se auzeau numai vocile lui Williams şi Stevenson. După câteva întrebări şi răspunsuri a devenit clar că Stevenson avea numai cunoştinţe vagi – dacă cumva avea – despre cercetările făcute în Italia cu privire la alcaloizii din cadavre. Pus în încurcătură, a recunoscut faptul că auzise că unii toxicologi europeni pretind că alcaloizii din cadavre se comportau asemănător cu otrăvurile vegetale. În schimb, nu auzise de Selmi, nu ştia italiana şi a trebuit să mărturisească că nu ştie dacă toxicologii europeni au dreptate sau nu în legătură cu pretinsa similitudine dintre alcaloizii care apar în cadavre şi alcaloizii vegetali. Pe lângă aceasta, nu a putut să dea un răspuns nici în privinţa existenţei unui alcaloid dezvoltat în cadavre care să aibă acelaşi gust cu aconitina. Încolţit, nu a putut să garanteze decât ceea ce ştia din propria lui experienţă. De-a lungul carierei sale, a spus el, examinase un mare număr de cadavre dar până atunci nu dăduse de nişte alcaloizi otrăvitori dezvoltaţi în cadavre. Niciodată nu întâlnise vreo otravă, a afirmat el, cu un gust care să poată fi confundat cu cel al aconitinei. La sfârşitul interogării încrucişate, el a trebuit să recunoască că nu era pregătit să conteste observaţiile făcute în această privinţă în restul Europei. Montagu Williams putea fi cât se poate de mulţumit de rezultatele audierilor martorilor din acea zi. Prin lovitura de graţie dată prin surprindere reuşise să convingă pe cei prezenţi în sala tribunalului Old Bailey de nesiguranţa generală ce domina toxicologia şi să dea o vagă speranţă clientului implicat în acest caz tenebros. Acesta este motivul pentru care pledoaria sa pentru apărare a fost aşteptată cu atâta nerăbdare în după-amiaza zilei de 13 mai. Pledoaria lui Williams a acoperit durata şedinţelor complete ale procesului, în zilele de 13 şi 14 mai. Atingând punctul culminant al pledoariei din prima zi, el s-a întors

către juriu, căruia i s-a adresat direct, declarând cu o voce imploratoare:

„Să vă amintiţi că l-am interogat pe doctorul Stevenson în legătură cu existenţa alcaloizilor dezvoltaţi în cadavre şi el v-a spus că, deşi era înclinat să creadă în această teorie, problema rămâne încă *sub judece*. Dacă savanţii mai pot să aştepte până vor lua o decizie, minţile lor încă fiind deschise căutărilor, dumneavoastră, în mod absurd, trebuie să luaţi curând o hotărâre în privinţa acuzatului. Când aveţi în faţă un *gentleman* ca doctorul Stevenson care vă spune că problema e încă *sub judece*, eu vă invit să vă luaţi o clipă de răgaz şi să chibzuiţi. Dacă alcaloizii se dezvoltă într-adevăr în cadavre va trebui să vă amintiţi că în acest caz examenul postmortem a avut loc la şase zile după deces. Luând în consideraţie toate acestea, puteţi să ajungeţi la concluzia că este vorba de aconitină sau nu? Nu trebuie să uitaţi acest lucru când veţi ajunge să luaţi hotărârea dacă «înteţi siguri sau nesiguri că s-a comis o crimă. Trebuie să fiţi siguri că vinovăţia este stabilită dincolo de orice posibilitate de îndoială şi că acest tânăr nefericit a murit într-adevăr din cauza administrării aconitinei. Mă întreb dacă se poate dovedi ceva în acest caz sau dacă nu cumva vechiul verdict scoţian *nedovedit* este cel mai nimerit în acest caz”.

Nu se poate spune câte speranţe avea Williams pentru clientul său în acel moment. El ştia perfect de bine, în definitiv, că celelalte dovezi îl incriminau puternic pe Lamson. Dar cuvintele finale ale procurorului indicau destul de clar că Williams trezise dubii periculoase în rândul juraţilor. Procurorul Herschell, a spus: „Aţi auzit că mărturiile aduse de medici şi experţi sunt considerate doar speculaţii şi teorii şi, prin urmare, nu pot fi luate în consideraţie de dumneavoastră în darea verdictului. Nu pot însă să nu mă gândesc că dacă dumneavoastră acceptaţi un astfel de punct de vedere înseamnă că se creează un precedent care va deschide calea oricărei

persoane, care doreşte să ia viaţa unui semen, să selecteze o otravă puţin cunoscută, fiind în felul acesta în deplină siguranţă". Aceste cuvinte aminteau în mod ciudat de cuvintele procurorului francez de Broe către juraţii de la procesul Castaing care avusese loc cu 60 de ani în urmă.

În ziua de 14 martie, după o deliberare de numai trei sferturi de oră, juriul şi-a dat verdictul. Lamson a fost declarat vinovat. Judecătorul Hawkins l-a condamnat la moarte. S-a aflat însă curând că juraţii au exclus din discuţiile lor problemele ştiinţifice şi s-au bazat în luarea hotărârii numai pe celelalte dovezi. Faptul că hotărârea a fost corectă a fost dovedit de confesiunea pe care Lamson a făcut-o cu patru zile înainte de a fi executat.

Cazul Lamson a rămas, fără îndoială, o excepţie în istoria toxicologiei. El a contribuit la instalarea unei îndoieli şi nesiguranţe crescânde care avea să tulbure profund noua ramură a medicinii legale numai la câteva decenii după ce înregistrase progrese enorme. Zece ani mai târziu, unul din cele mai dramatice cazuri penale din istoria Americii a aruncat o lumină şi mai semnificativă asupra acestor nesiguranţe dar în acelaşi timp a stimulat eforturi remarcabile care aveau să le pună capăt.

Robert W. Buchanan, medic din New York, domiciliat pe strada 11 Vest, numărul 267, în Greenwich Village, de-abia dacă împlinise 30 de ani, în 1892, când a devenit figura numărul unu într-un neobişnuit caz de crimă.

În mai 1892, Ike White, reporter la ziarul *World* (*Lumea*) din New York, a auzit nişte zvonuri în legătură cu împrejurările suspecte în care murise, în ziua de 23 aprilie, soţia doctorului Buchanan. Doamna era mai în vârstă cu câteva decenii decât soţul ei şi, ca urmare, cazul a făcut vâlvă în ziarele timpului. În ziua de 7 iunie, Arthur A. Carey, unul din detectivii lui Byrnes, l-a arestat pe doctorul Buchanan într-o cafenea din New York. Cu toate acestea, Byrnes şi Oarey au jucat un rol minor în rezolvarea cazului. Reporterul White a adunat de fapt cele mai multe

din dovezile importante, demonstrând încă o dată rolul extraordinar pe care îl joacă ziariştii americani, atât în latura lor bună cât şi în cea rea, când se amestecă în problemele de criminalistică.

Cazul a debutat cu multă timiditate. Pe la începutul lui mai 1892, White, în căutare de veşti senzaţionale, a intrat în biroul lui Louis Schultze, coronerul New York-ului. În timp ce White «era în birou, coronerul a mai primit un vizitator, un bărbat destul de vârstnic şi cu o înfăţişare neplăcută, care s-a recomandat cu numele de Smith din Newark, statul New Jersey. Venise, a spus el, să-l acuze pe doctorul Buchanan că şi-a ucis soţia.

Se părea că până la sfârşitul anului 1890, Smith veghease asupra fetelor dintr-o casă de toleranţă, aparţinând unei femei corpolente de vreo 50 de ani, numită Annie Sutherland. Doctorul Buchanan, care era mai mult interesat de femei şi de băutură decât de medicină, a fost de fapt patronul adevărat al stabilimentului timp de un an. S-a încurcat pe rând cu toate fetele. Totuşi, la mijlocul anului 1890, a început să acorde o atenţie deosebită ofilitei, îmbătrânitei şi „vulgarei" (cum spunea Smith) patroane. Smith, care începuse să-şi dea seama că propria-i poziţie este ameninţată, a început să adune informaţii despre doctorul Buchanan. A aflat că Buchanan venise la New York din Halifax, Noua Scoţie, în 1887, să-şi deschidă un cabinet. A adus-o cu el pe tânăra lui soţie Helen, cu care se căsătorise la Halifax. La început, Buchanan şi-a făcut în Greenwich Village o clientelă considerabilă. Dar zvonurile despre viaţa particulară agitată a doctorului s-au răspândit curând şi, după un timp, pacienţii au încetat să-l mai frecventeze. În sfârşit, soţia a divorţat şi s-a întors la Halifax.

Smith s-a gândit că Buchanan, aflat în încurcătură financiară, voia s-o stoarcă de bani pe Annie Sutherland pentru că patroana mai avea în afară de stabiliment şi apreciabila sumă de 10.000 de dolari.

Temerile lui Smith s-au dovedit justificate când, în toamna anului 1890, Annie a vândut stabilimentul (Smith rămânând astfel fără slujbă) şi a făcut un testament, în ziua de 27 noiembrie, prin oare lăsa toată averea doctorului Buchanan, cu care s-a şi căsătorit a doua zi, mutându-se la New York. Nu e nicio îndoială că cei doi formau un cuplu grotesc şi că toată întâmplarea în sine era grotescă. Smith susţinea că el are martori care ar putea confirma până şi ultimul amănunt din afirmaţiile lui. Aceştia erau doi dintre tovarăşii de chefuri ai doctorului Buchanan, Michael Macomber, proprietarul barului preferat al lui Buchanan, de pe strada 10, şi un aventurier pe nume Doria, un client tot atât de frecvent al barului ca şi Buchanan. Cei doi, în afară de Buchanan, au fost singurele persoane care au însoţit-o pe Annie Buchanan pe ultimul ei drum la cimitirul Greenwood din Brooklyn, în ziua de 26 aprilie 1892, la mai puţin de un an şi jumătate de la căsătorie.

Smith l-a îndemnat pe coroner să afle şi părerile lui Macomber şi Doria în legătură cu viaţa de familie a lui Buchanan. După câteva pahare, ei îşi vor da cu siguranţă drumul la gură. Tot ei i-au spus. că proaspeţii căsătoriţi s-au împăcat de la început ca pisica cu câinele. Annie îl ameninţase în repetate rânduri pe Buchanan. că nu-i va mai da un cent dacă nu o respectă ca pe o adevărată soţie. De la o vreme, Buchanan a început să se plângă prietenilor că soţia lui devenise morfinomană şi că va muri curând dacă nu. renunţă la viciu. Dar Smith era gata să jure că Annie nu luasem orfină în viaţa ei. Nu murise din cauză că era morfinomană, afirma Smith, ci pentru că Buchanan o omorâse ca să pună mina pebani. Era adevărat că doctorul McIntire, care o tratase pe Annie, din ziua de 22 aprilie, când ea s-a îmbolnăvit ca din senin, şi până l-ai decesul ei survenit în mai puţin de 24 de ore, certificase că moartea fusese cauzată de „apoplexie”. Dar oare nu greşesc mereu doctorii?

Ura lui Smith împotriva lui Buchanan era atât de evidentă incit coronerul Schultze nu a luat în consideraţie acuzaţiile lui. Dar Ike White, reporterul, a urmărit firul, mai ales la auzul cuvântului morfină care i-a amintit de o crimă prin otrăvire de care se ocupase nu de mult. Chiar el dăduse pe mina legii un criminal „în ciuda rezistenţei iniţiale a poliţiei şi procurorului districtual.

În acel caz era implicat Carlyle Harris din New York, student la medicină, în vârstă de 23 de ani. În ziua de 1 februarie 1891" el o omorâse pe Helen Potts, o elevă în vârstă de.19 ani, cu care el se căsătorise în secret. Trecuseră numai câteva săptămâni de când Carlyle Harris fusese condamnat la moarte când iată că, în acea: zi de mai a anului 1892, White a început să se ocupe de doctorul Buchanan.

La început White nu-şi putu da seama cât de mult era legat, cazul Harris de cazul doctorului Buchanan.

Harris, nepotul lui Benjamin McCready, un respectat profesor de medicină din New York, era un tânăr intelectual cu urmare apetit pentru aventuri erotice. A aflat curând însă că Helen: Potts, crescută într-o severă familie de burghezi din Ocean Grove, nu-i cedează dacă nu se căsătoreşte cu ea. A ţinut căsătoria în secret pentru că tânărul se temea de mânia bunicului. Când mama lui Helen şi-a dat seama ce se întâmpla, i-a cerut lui Harris să anunţe public căsătoria. Pentru că soacra devenea din ce în ce mai insistentă, Harris s-a hotărât să scape de tânăra-i soţie, de a cărei farmece se bucurase deja suficient. Faptul că Helen suferea de insomnii s-a dovedit a-i fi de mare ajutor. Deşi era doar student, el a completat o reţetă pentru 6 capsule, fiecare conţinând 0,3348 grame de chinină şi 0,0108 grame de morfină. Aceasta» era o reţetă standard în acele zile îngăduitoare şi firma McIntire de pe bulevardul nr. 6 a onorat prompt reţeta.

În ziua de 24 ianuarie, Harris i-a dat 4 din cele 6 capsule soţiei, care locuia în Şcoala pentru tinere Constock

din New York, cu indicaţia de a lua o singură capsulă înainte de culcare. El a reţinut 2 capsule intenţionat pentru a nu lăsa prea multe medicamente pe mina Hélènei. La ora 10, 30, în noaptea de 31 ianuarie, Helen s-a trezit şi a început să se plângă că are ameţeli şi simte o greutate în membre. O oră mai târziu, ea şi-a pierdut cunoştinţa. Medicul şcolii, E.P. Fowler, care a sosit pe la miezul nopţii, a observat consternat că pupilele fetei se micşoraseră atât de mult încât nu depăşeau o gămălie de ac. Încă de pe atunci, acesta era un semn bine cunoscut de otrăvire cu morfină. Toate încercările de a o salva cu ajutorul atropinei şi cafeinei au eşuat. În ziua de 1 februarie, la 11 dimineaţa, Helen a decedat.

Coronerul Louis Schultze a examinat cadavrul. Evoluţia bolii şi contracţia pupilelor indicau atât de clar otrăvirea cu morfină incit era imposibil ca Schultze să nu fi observat. Dar el nu ştia niciun amănunt despre fată şi în acele zile, coronerii, avocaţii districtuali şi judecătorii se străduiau cât mai mult să scutească buzunarul contribuabililor de cheltuielile reclamate de expertizele chimice şi de procesul cu juraţi. Ca urmare, Schultze nu a recomandat efectuarea altor cercetări. Nu numai el trebuie blamat pentru această hotărâre, pentru că şi mama Hélènei purta o mare parte din vină deoarece a ascuns relaţiile dintre Harris şi Helen şi a afirmat că fiica ei suferea de o boală de inimă din copilărie. Mult mai târziu, afirmaţia ei s-a dovedit a fi o minciună prin care se încerca să se dea impresia că Helen murise de o boală naturală. În ceea ce-l priveşte, coronerul a acceptat minciuna, fiind fericit că a mai scăpat de un caz. El a declarat – că moartea a survenit datorită unui accident nefericit, din vina farmacistului care pusese din greşeală o doză prea mare de morfină în capsule, ori din cauza lui Helen care încălcase indicaţiile lui Harris şi luase mai mult decât o capsulă. Dacă se întâmplase aşa, a conchis Schultze, inima nu a putut să suporte o doză dublă – de morfină. Helen

Potts a fost înmormântată la 7 februarie 1891.

Cu toate acestea, două luni mai târziu, la 21 mai, Ike White le-a servit cititorilor revistei newyorkeze *World* un caz senzaţional. A cercetat toate antecedentele cazului, a forţat-o şi pe mama lui Helen să recunoască că a făcut o declaraţie falsă şi a dezvăluit date despre viaţa amoroasă a lui Harris. Această dezvăluire publică l-a forţat pe procurorul districtual Nicoll şi pe ajutorul lui.

Francis L. Wellman, să ordone exhumarea cadavrului şi să-i ceară singurului toxicolog de seamă al New York-ului anului 1891, doctorul Rudolph Witthaus, să facă expertiza toxicologică. Witthausa găsit morfină în toate organele interne care i-au fost predate.

Aflându-se această, Harris a fost arestat şi acuzat că şi-a ucis tânăra soţie prin umplerea capsulelor, pe care i le-a dat ca sedative, cu o cantitate fatală de morfină, de care un student la medicină putea face uşor rost.

Harris avusese destul de multe dificultăţi în procurarea capsulelor de la o farmacie pentru a avea astfel acoperirea că doza de morfină era nevătămătoare. El a umplut o capsulă cu o cantitate nocivă de otravă şi i-a dat-o soţiei împreună cu alte trei capsule nevătămătoare. În felul acesta, Harris era sigur că atunci când Helen Potts va lua capsula nocivă, capsulele rămase vor dovedi că toate au fost nevătămătoare dacă erau examinate. Dacă s-ar fi întâmplat ca Helen să ia capsula cu otravă la urmă, atunci cele două capsule pe care Harris le-a reţinut din precauţie puteau fi imediat înmânate procurorului districtual, servind, în acest fel, ca o dovadă a bunelor sale intenţii. În ziua. de 4 ianuarie 1829, a început procesul lui Harris în faţa judecătorului Smyth şi, după discuţii îndelungi şi obositoare, totul s-a terminat cu condamnarea la moarte.

Totul se petrecuse cu puţin timp înainte şi detaliile senzaţionalului proces erau încă vii în mintea lui White când a început să sondeze cazul doctorului Buchanan. Curând, el a găsit dovezi care au confirmat relatarea lui

Smith. El a examinat testamentul lui Annie Buchanan la Secţia de testamente şi succesiuni a înaltei Curţi de Justiţie şi a mai descoperit că Macomber şi Doria erau într-adevăr extrem de vorbăreţi după câteva pahare. Buchanan, au spus ei, plecase din New York pentru a se reface, după stresul la care îl supusese căsătoria. Habar nu aveau unde se dusese. Dar când White l-a rugat pe un coleg de la un ziar din Halifax să afle câteva amănunte despre viaţa lui Buchanan din perioada cât stătuse acolo, el a primit o informaţie care pur şi simplu i-a tăiat respiraţia. Se părea că Buchanan era din nou în Noua Scoţie şi că în ziua de 16 mai se recăsătorise cu Helen, soţia de care divorţase. Cei doi erau pe punctul de a se întoarce laNew York unde, se vorbea la Halifax, Buchanan se aştepta să intre în posesia unei mari sume de bani.

Acum White era sigur că se apropia ziua publicării unui nou articol senzaţional. Convingerea lui a fost întărită atunci când a mai avut o discuţie cu Macomber şi Doria. Doria şi-a reamintit un incident din iulie care l-a impresionat profund. Buchanan venise la bar în noaptea în care Carlyle Harris fusese condamnat.

Se lăuda cu cunoştinţele lui şi spunea că Harris fusese un prost că se lăsase prins. „Doctorul a spus”, şi-a reamintit Doria, „că el crede că este posibil să nu fii prins dacă otrăveşti pe cineva cu morfină. În chimie, fiecare acid îşi are baza lui şi fiecare substanţă are reactivul ei. Să fiu al dracului, dar el nu a vrut să explice ce-a vrut să spună”.

Următoarea etapă a cercetărilor lui White îl includea pe doctorul McIntire, care fusese chemat s-o îngrijească pe Annie Buchanan înainte de moartea ei. McIntire a luat drept afront faptul că White bănuia că diagnosticul de apoplexie s-ar fi putut să fie greşit şi de faptul că se întreba dacă el observase vreun simptom de otrăvire cu morfină. Dar s-au împăcat totuşi când White i-a citat remarcile lui Buchanan în legătură cu Harris. Apoi el a recunoscut că observase unele simptome care

corespundeau cu simptomele otrăvirii cu morfină. Dar, simptomul principal, micşorarea pupilelor, nu fusese prezent în acel moment. Ca urmare, el a pus diagnosticul de hemoragie cerebrală. Astfel de hemoragii, spunea el, au adesea aceleaşi simptome cu acelea ale otrăvirii cu morfină. Într-adevăr, hemoragia, într-o anumită parte a creierului, puntea lui Varoli, producea o micşorare a pupilelor. Da, White îşi amintea că acest fenomen jucase un rol important în procesul lui Harris.

Într-adevăr, White îşi reamintea. William Travers Jérôme, avocatul în vârstă de 33 de ani al lui i Harris, studiase pe vremuri chimia la Colegiul Amherst. Se străduise extrem de mult să dovedească că Helen Potts nu decedase din cauza otrăvirii cu morfină. Jérôme aduse un număr de medici vestiţi din New York şi Philadelphia ca să dovedească că uşoarele modificări din punte ar putea duce la contractarea pupilelor, fenomen observat de doctorul Fowler la Helen Potts. Această afirmaţie, care a produs o impresie deosebită asupra juraţilor, nu a putut să înlăture greutatea mărturiei că se găsise morfină în organele interne ale cadavrului fetei.

Erau şi alte mijloace pentru a explica micşorarea pupilelor, a continuat doctorul McIntire. Pe de altă parte, nu exista nicio cauză care să explice absenţa contracţiei pupilei într-un caz autentic de otrăvire cu morfină. Nu am cunoştinţă de niciun drog, a continuat McIntire, care să împiedice sau să mascheze micşorarea pupilelor, în cazul otrăvirii cu morfină. Prin urmare, nu se putea găsi nicio explicaţie în cuvintele puse pe seama lui Buchanan în această privinţă.

Această conversaţie a avut loc în noaptea de 18 mai. Târziu, în acea noapte, White s-a mai dus o dată la barul lui Macomber. A fost salutat cu vestea că Buchanan era în oraş şi chiar în acel moment era în bar.

Prima impresie a lui White despre otrăvitor a fost dezamăgitoare. Buchanan era un tip sfios. Avea tenul uscat

şi ochii din spatele ochelarilor cu rame de aur erau congestionaţi White a făcut cinste în mai multe rânduri, în speranţa că doctorul va scoate vreo vorbă care să-l incrimineze. Dar medicul se controla fenomenal de bine. Într-un moment prielnic, totuşi, White s-a întâmplat să privească prin paharul pe care îl ţinea în mină şi prin lentilele ochelarilor lui Buchanan, drept în ochii doctorului. Pupilele lui Buchanan i-au atras atenţia prin mărimea lor neobişnuită. Imediat, şi-a amintit de un coleg de şcoală ce suferea de o boală de ochi, şi care venea adesea de la consultaţie de la oculist cu pupilele extrem de mărite. Medicul, îşi amintea el, turna câteva picături de atropină în ochii colegului lui de şcoală pentru a uşura examinarea.

Asociaţia pe care a făcut-o White în acel moment i se părea chiar şi lui puţin hazardată dacă nu fantastică, dar nu putea să se debaraseze de ideea care îi venise în minte în acea clipă. Să explice oare acest lucru misterioasele cuvinte spuse de Buchanan? Oare pusese Buchanan atropină în ochii soţiei muribunde după ce o otrăvise cu morfină pentru a împiedica contracţia pupilelor? Să fi fost oare acesta secretul?

White a părăsit imediat barul şi s-a dus la o oarecare doamnă Crouch care o îngrijise pe Annie Buchanan în timpul scurtei ei suferinţe. O mai chestionase o dată, dar femeia aceea era destul de simplă şi nu putuse să-i spună mare lucru. Acum nu voia să afle decât răspunsul la o singură întrebare. Răspunsul doamnei Crouch i-a întărit suspiciunea, pentru că ea a afirmat că Buchanan a intrat în camera bolnavei de câteva ori, s-a aplecat asupra ei şi i-a turnat un medicament în ochi.

Înainte de căderea nopţii, White era în biroul lui Schultze. Experienţa câştigată de Schultze în cazul Harris l-a determinat să asculte cu respect relatarea lui White. Inspectorul şef Byrnes a primit ordinul să-l supravegheze pe Buchanan. În ziua de 22 mai, cadavrul doamnei Buchanan a fost exhumat din cimitirul Greenwood şi trimis

pentru expertiză la Institutul Carnegie. În aceeaşi zi, detectivul Carey, care-l supraveghea pe Buchanan în ziua de 19 mai, a pierdut urma doctorului. Se părea că Buchanan simţise ceva şi se ascunsese. Garey i-a găsit din nou urma când a aflat că un individ numit Hood începuse să dea târcoale mormântului doamnei Buchanan din Greenwood, încă din ziua de 18 mai. Când Carey l-a arestat, Hood a recunoscut că era acolo din ordinul lui

Buchanan şi avea sarcină să-l avertizeze pe doctor de îndată ce mormântul soţiei sale va fi deschis. Hood ştia şi care este ascunzătoarea lui Buchanan de pe strada 29-Est. Carey a devenit din nou umbra lui Buchanan până când s-au primit rezultatele autopsiei.

Dintr-un anumit punct de vedere, raportul cu privire la autopsie nu lăsa nici urmă de îndoială, întrucât stabilea că Armie Buchanan nu murise cu siguranţă de apoplexie. Ca şi în cazul lui Carlyle Harris, tot doctorul Rudolph Witthaus a primit sarcina de a face expertiza toxicologică. Raportul trimis în ziua de 7 iunie confirma prezenţa unei cantităţi nocive de morfină în cadavru. Tratamentul cu atropină, continua raportul, putea să împiedice perfect micşorarea pupilelor care, fără îndoială, ar fi trebuit să însoţească otrăvirea cu morfină. Avându-se în vedere aceste constatări, Buchanan a fost arestat şi trimis la Tombs, vestita închisoare newyorkeză. După toate aparenţele, cazul era perfect lămurit şi vinovăţia lui Buchanan stabilită. În realitate, tot ce s-a petrecut până în acest moment formează doar cadrul dramei în care toxicologia a jucat rolul principal. Istoria toxicologiei medico-legale va rămâne totdeauna legată de cazul Buchanan.

Procesul lui Buchanan a început în ziua de 20 martie 1893. Acuzarea a fost reprezentată de Delancy Nicoll, James W. Osborne şi Francis L. Wellman. Din nou prezida judecătorul Smith. Apărarea avea în frunte pe Charles W. Brooks şi William J. O'Sullivan. Mai nimeni nu îl cunoştea

pe O’Sullivan la începutul procesului. Cinci săptămâni mai târziu însă, când procesul se va fd terminat, el era un avocat celebru. Cazul Buchanan îl lansase, şi aceasta numai din cauza dramei prin, care trecea toxicologia, dramă pe care el a pus-o în scenă cu un simţ impecabil al regiei.

Înainte de a deveni avocat, O’Sullivan fusese medic. Timp de şase luni, înainte de începerea procesului, el a parcurs întreaga bibliografie referitoare la alcaloizi şi la metodele lor de izolare. El a găsit o plăcere deosebită în lectura lucrărilor lui Francesco Selmi. O’Sullivan s-a decis să se folosească de problema alcaloizilor care se dezvoltă în cadavre, datorită degradării, pentru a-şi salva clientul. El ştia prea bine că juraţii erau totdeauna sensibili la dramele judiciare.

O’Sullivan avea un plan de luptă bine pregătit, chiar înainte de începerea procesului. Din întâmplare, a găsit un sprijin şi ajutor în persoana lui Victor C. Vaughan, profesor de chimie la Universitatea din Michigan. Vaughan era entuziasmat de scrierile lui Selmi. Mai mult din ambiţie decât din pasiune ştiinţifică, el făcuse numeroase experienţe pe organele interne ale unor animale în descompunere, în căutarea alcaloizilor cadaverici (ptomaine). În cursul cercetărilor, a descoperit o ptomaină în resturile unui pancreas care reacţionase la testul Pellagri precum şi la alte şase teste pentru evidenţierea morfinei. Aveau loc (aşa cum explică Vaughan) „aceleaşi reacţii de colorare ca şi în cazul morfinei”. Din cărţile lui Selmi, O’Sullivan ştia că testul Pellagri se dovedise a fi cel mai sigur şi mai important dintre testele pentru evidenţierea morfinei. El fusese prezent şi la şedinţa în care doctorul Rudolph Wiltthaus depusese mărturie în calitate de expert, în procesul Harris, şi ştia prea bine ce metodă folosea acesta pentru a demonstra prezenţa morfinei. Avocatul lui Harris, Jérôme, făcuse tot ce-i stătuse în putinţă pentru a zdruncina mărturia lui

Witthaus. Aprofundase problema alcaloizilor cadaverici şi avertizase juriul în legătură cu varietatea imensă a otrăvurilor şi capcanele în care putea cade toxicologul nicircumspect. Dar Witthaus fusese perfect pregătit şi reuşise să spulbere toate dubiile. Folosise absolut toate testele cunoscute de evidenţiere a morfinei şi, ca să fie mai sigur, efectuase şi teste fiziologice pe broaşte. Dintre alcaloizii cadaverici descoperiţi până atunci, niciunul nu reacţiona la mai mult de trei sau patru din testele bine cunoscute de evidenţiere a morfinei. Witthaus pedalase cel mai mult pe testul Pellagri, declarând că era mijlocul cel mai sigur de a diferenţia morfina de înşelătorii alcaloizi care apăreau în cadavrele în descompunere. În sfârşit, Jérôme a trebuit să bată în retragere.

Din aceste motive, O'Sullivan era aproape sigur că, în apropiatul proces al doctorului Buchanan, Witthaus nu numai că va cita binecunoscutele teste dar va considera că testul Pellagri este cel concludent. Acesta era momentul în care O'Sullivan se hotărâse să atace. El îl va convoca pe Vaughan care urma să depună mărturie în legătură cu nesiguranţa testului Pellagri, înfrângându-l astfel pe Whitthaus cu propria lui armă.

Rudolph Whitthaus împlinise în acel an 47 de ani. Era mic de statură şi avea o înfăţişare cam ciudată. Era aproape complet chel, capul dând impresia că e prea mare în comparaţie cu trupul. Purta mustaţă şi favoriţi şi avea ochi albaştri deschişi. Contactul cu lumea infractorilor îl făcuse cinic, crizele lui de furie nefăcându-l prea popular printre cei care aveau de-a face cu el. Dar, în acelaşi timp, era una dintre cele mai culte şi educate persoane din New York. Încă din copilărie, îşi făcuse propriul său laborator de chimie în grajdul tatălui său. Mai târziu, a studiat chimia şi medicina la universităţile Columbia şi Sorbona. Din 1876 era chimist şi fiziolog la Universitatea din New York. Cărţile de chimie şi toxicologie pe care le publicase, începând din 1879, atrăseseră atenţia şi specialiştilor din

Europa.

Dar şi Witthaus învăţase ceva din procesul Harris şi era mai bine înarmat ca oricând. Metodele chimice şi fiziologice pe care le folosise pentru a dovedi prezenţa morfinei în organele interne ale lui Armie Buchanan erau atât de precise şi complete încât toxicologii de mai târziu nu vor avea niciun dubiu că aceasta murise otrăvită cu morfină şi nu din alte cauze. Dar Witthaus nu auzise încă de recentele descoperiri ale lui Vaughan, aşa că, şi de data aceasta, în mărturia sa a pus un accent deosebit pe testul Pellagri. Astfel, fără să-şi dea seama, s-a predat în mâinile lui O'Sullivan, devenind un simplu actor în drama pe care avocatul o regizase atât de bine.

Intenţionat, O'Sullivan a amânat punctul culminant al „spectacolului" până la sfârşitul depunerii mărturiei de către experţi şi după examinarea încrucişată. Cu abilitate, el a întins plasa loviturii sale fatale, menţionând în repetate rânduri, de-a lungul interogatoriului încrucişat, despre posibilitatea că ptomainele să dea naştere la o înşelătoare impresie că e vorba de prezenţa morfinei. A insistat asupra acestei probleme atât de des şi cu atâta emfază, încât şi cel mai limitat jurat putea să-i înţeleagă intenţia. Apoi s-a ridicat şi i-a pus lui Witthaus un număr de întrebări, aparent inocente, în legătură cu diferitele teste pe care acesta le aplicase, adică testul cu clorură ferică, testul Husemann, testul Frohde, testul cu acid iodic, acid nitric şi mai cu seamă testul Pellagri.

Juraţilor li s-a spus, a declarat el, că aşa numitul test Pellagri avea importanţa cea mai mare pentru demonstrarea prezenţei morfinei. L-a întrebat pe Witthaus dacă este amabil să mai confirme o dată acest lucru.

Witthaus a confirmat.

În continuare, el a menţionat faptul că testul Pellagri, considerat ca cel mai eficient pentru dovedirea prezenţei morfinei autentice, nu dădea rezultate în cazul alcaloizilor cadaverici care ar putea fi confundaţi cu morfina.

Witthaus nu a avut în principiu nimic de obiectat la această afirmaţie deşi el a adăugat că mai multe teste sunt totdeauna necesare.

O'Sullivan a considerat bun şi acest răspuns. În continuare el a spus că, dacă a înţeles bine, prezenţa morfinei putea fi stabilită fără niciun dubiu din apariţia unei culori purpurii strălucitoare care se transformă repede într-un roşu aprins. L-a întrebat, prin urmare pe Witthaus dacă şi această constatare este corectă.

Şi de astă dată Witthaus a fost de acord.

Auzind răspunsul, O'Sullivan a întrebat dacă acea reacţie se produce numai în cazul morfinei autentice.

Witthaus a răspuns că aceeaşi reacţie apărea în prezenţa codeinei dar că, după metoda Stas, codeina putea fi izolată numai prin folosirea eterului în timp ce morfina putea fi izolată ori cu cloroform ori cu alcool amilic şi prin urmare nu era niciun pericol ca cele două să fie confundate. În această privinţă, a afirmat el, testul Pellagri era tipic pentru morfină.

O'Sullivan l-a întrebat, după aceea, dacă era imposibil ca şi un alcaloid cadaveric să dea aceeaşi reacţie.

La aceasta, Whitthaus a replicat că până atunci acest lucru nu-l constatase nimeni în lume.

Imediat, O'Sullivan a reacţionat şi a anunţat completul de judecată că, avându-se în vedere răspunsul lui Witthaus, îl va chema ca martor pe profesorul Victor C. Vaughan.

Vaughan şi-a pus eprubetele şi sticlele cu reactivi şi cu extrasele pe o masă. Cu abilitate, O'Sullivan nu se mai oprea din interminabilul discurs referitor la îndelungatele experienţe ale lui Vaughan în legătură cu ptomainele. În sfârşit, când Vaughan aproape că a terminat cu pregătirile, O'Sullivan a întrebat dacă testele făcute de acuzare au evidenţiat doar prezenţa morfinei ori dacă rezultatele nu fuseseră cumva influenţate de prezenţa alcaloizilor apăruţi în cadavru.

Vaughan a răspuns negativ la prima întrebare şi afirmativ la cea de a doua.

În continuare, avocatul l-a întrebat pe Vaughan dacă este adevărat că testul Pellagri este perfect valid şi dacă acesta reacţiona numai la morfina autentică sau şi la acele substanţe care se dezvoltă în cadavrele în descompunere.

Răspunsul lui Vaughan a fost negativ. Nimeni nu poate fi sigur de aşa ceva.

Prin urmare, a subliniat avocatul, testul Pellagri putea să dea naştere la erori.

Constatarea avocatului a fost confirmată de Vaughan.

După aceasta, O'Sullivan l-a întrebat pe Vaughan dacă este pregătit să demonstreze erorile care au putut fi comise de experţii acuzării. Fiind gata, Vaughan a fost invitat să facă această demonstraţie.

În sala tribunalului, în care se lăsase o tăcere mormântală, toată lumea îl urmărea cu respiraţia tăiată pe Vaughan care le-a prezentat un preparat alcalin obţinut dintr-un pancreas intrat în descompunere de câteva săptămâni. Apoi, a arătat instanţei un preparat de pacreas de la o persoană căreia nu i se administrase niciodată morfină. După aceasta, a adăugat 5 miligrame de morfină şi a supus preparatul testelor folosite de expertiza acuzării, în special testului Pellagri. Pentru comparaţie, el a făcut aceleaşi teste cu preparatul de pancreas putréfiat, fără a adăuga însă morfină. El voia să dovedească că cele două preparate vor reacţiona identic, obţinându-se absolut aceeaşi reacţie de coloraţie.

Vaughan a început cu testul în care se folosea clorura ferică, şi care, lucru prea bine cunoscut de toxicologii cu experienţă, dădea o culoare de un albastru clar în prezenţa morfinei. Culoarea albastră-verzuie a apărut în eprubeta lui Vaughan, dar Vaughan a afirmat că, în literatura de specialitate, culoarea reacţiei era menţionată când albastră, când albastră-verzuie. Important era, a explicat el juriului, ca ambele eprubete să se coloreze exact la fel

cu sau fără prezenţa morfinei. În cazul testului Husemann, preparatul era tratat cu acid sulfuric concentrat, apoi încălzit într-o baie de aburi timp de cinci minute, ca după aceea să fie tratat cu acid nitric. După ce a apărut o culoare violet închis care s-a schimbat mai apoi în roşu şi portocaliu, Vaughan a adăugat acid sulfuric soluţiei folosită pentru comparaţie. În cazul acesta, el va renunţa să o încălzească, pentru că, spunea el, îi lipseau condiţiile. Dar nici această parte a experienţei nu era cea mai importantă. Fără ezitare, el a adăugat apoi acid nitric. S-a obţinut culoarea albastră-verzuie, dar în niciun caz o culoare violetă. Vaughan a subliniat faptul că în reacţia Husemann, coloraţia dispare foarte repede. A subliniat din nou însă că în cele două eprubete, în eprubeta cu morfină şi în eprubeta care nu conţinea decât extrasul din pancreasul putréfiat, culorile erau identice. În continuare, reacţia nu a dat, aşa cum ar fi fost normal, o coloraţie care să fie pe rând violetă, albastră şi galbenă, ci un portocaliu murdar. Dar Vaughan a afirmat că aceea culoare întunecată era de fapt violetă şi nu a luat în seamă protestul lui Wellman care a strigat: „Am impresia că sufăr de daltonism”. Vaughan a susţinut în continuare că el vede culoarea violet şi juraţii, care erau acum atât de năuciţi de „similitudinea” culorilor din eprubete, l-au crezut pe Vaughan sau mai degrabă şi-au pierdut toată încrederea în valabilitatea testelor de colorare. Nu i-a deranjat faptul că în testul cu acid nitric în loc să rezulte o culoare roşu-portocalie, care mai apoi să devină galbenă a rezultat o culoare de un gălbui nedefinit. Deşi toate testele au ieşit cam anapoda, se reuşise să se creeze o situaţie favorabilă unui atac general asupra testului Pellagri.

Înainte ca Vaughan să înceapă, O’Sullivan a mai menţionat o dată faptul că acuzarea pretinde că reacţia Pellagri era decisivă.

Potrivit acesteia, a declarat el, o coloraţie purpurie strălucitoare ce se transforma într-un roşu aprins indica

prezenţa morfinei. Profesorul Vaughan vă va arăta cum extrasul de pancreas, fără nicio urmă de morfină în el, va căpăta exact aceleaşi culori.

În timp ce Witthaus privea cu uimire, Vaughan a făcut testul Pellagri într-o manieră care sfida toate procedeele introduse în ştiinţă de-a lungul anilor. Preparatul a fost tratat cu acid clorhi – „dric şi sulfuric concentrat şi apoi evaporat pe o baie de apă. Vaughan s-a limitat să pună numai acid clorhidric şi nu a mai luat în seamă şi evaporarea. Dar acum era prea târziu pentru a se mai manifesta vreo opoziţie.

În scurt timp după aceasta, primii reporteri au zbughit-o din sala tribunalului să-şi scrie cât mai repede articolele despre evenimentul senzaţional al zilei. Preparatul făcut de Vaughan din pancreas putrefiat a dat culoarea roşu deschis în cazul testului Pellagri, culoare similară cu aceea produsă de morfină în eprubeta folosită pentru comparaţie. Nu era nicio îndoială că alcaloizii cadaverici se comportau ca şi morfina. Infailibilitatea testului Pellagri era acum de domeniul trecutului. Autoritatea ştiinţifică a lui Witthaus şi întregul eşafod complicat al toxicologiei fusese zdruncinat. Ziariştii, juraţii, judecătorul şi spectatorii au văzut dovada cu ochii lor, o culoare roşie strălucitoare în eprubete.

În noaptea aceea, toată lumea era convinsă că acuzarea a pierdut în cazul doctorului Buchanan. Brooks şi O’Sullivan exultau de fericire şi probabil că ar fi rămas triumfători până la sfârşit dacă în următoarele zile nu ar fi comis o eroare fatală. După procesul Harris, s-a zvonit în New York că tânărul student fusese declarat vinovat mai ales pentru că, la sfatul avocaţilor, nu a apărut pe banca martorilor în propriul său proces, dându-se astfel impresia că-i era teamă să se supună interogării încrucişate a acuzării. Acum însă, în dispoziţia provocată de triumf, Brooks dorea să evite o astfel de impresie. Nedându-şi seama, că face o greşeală decât atunci când a fost prea

târziu, el l-a lăsat pe Buchanan să depună mărturie. Comportarea lui jalnică nu a câştigat simpatia juriului. Pe lângă aceasta, el nici nu era prea inteligent şi nici destul de rezistent să facă faţă interogării încrucişate nemiloase la care l-a supus Francis L. Wellman care era încă furios din cauza înfrângerii pe terenul toxicologiei. Buchanan s-a încurcat atât de mult în răspunsuri contradictorii şi în minciuni încât a reuşit să anuleze impresia făcută asupra juriului de către spectacolul pe care l-a oferit mai înainte drama toxicologiei. Cu toate acestea, când s-a retras pentru deliberare, în ziua de 25 aprilie, juriului i-au trebuit 28 de ore pentru ca să dea verdictul de vinovat.

Avocaţii lui Buchanan au mai luptat să-i salveze viaţa doctorului pe la curţile de apel încă doi ani de zile. Argumentul că probele toxicologiei fuseseră inutile a jucat un rol important în această bătălie. La cererea apărării, un iepure a fost ţinut îngropat în cimitirul Greenwood timp de câteva luni. Încă o dată toxicologii au refăcut testele pentru izolarea alcaloizilor cadaverici care ar putea să producă aceleaşi reacţii ca şi morfina. Dar toate eforturile au fost zadarnice. Nu este surprinzător nici faptul că Witthaus, încă îndurerat de umilinţa la care îl supusese O'Sullivan, descoperise între timp sursele erorii lui Vaughan. El a demonstrat că Vaughan folosise alcool amilic impur în prepararea extraselor şi că reacţiile de colorare înşelătoare erau rezultatul acelor impurităţi.

La 2 iulie 1895, Robert W. Buchanan a fost executat.

Ştirile despre desfăşurarea procesului Buchanan s-au răspândit cu iuţeală în lumea ştiinţifică, acest proces obligând pe toxicologi să-şi îmbunătăţească metodele şi să elimine din testele lor orice elemente neclare. În ultimul deceniu al secolului al XIX-lea şi primul deceniu al secolului al XX-lea devenise clar că multe rapoarte cu privire la înşelătorii alcaloizi cadaverici rezultau din impurităţile din reactivi sau din observarea neatentă a reacţiilor de colorare, în al doilea rând, specialiştii au

dovedit că atunci când extrasele sunt preparate corect, după procedeul Stas, ei puteau să fie siguri că nu era prezent niciun alcaloid care să fi apărut în cadavrul în descompunere. În al treilea rând, dacă acesta totuşi apare, folosirea a cel puţin şase teste de colorare şi dacă e nevoie şi a testelor fiziologice suplimentare putea elimina posibilitatea de a se face o confuzie între alcaloizii vegetali şi cei cadaverici.

Dar ceea ce este mai important e faptul că toxicologia, în căutarea unor metode infailibile, a făcut primii paşi pe o cale, care în al doilea sfert al secolului al XX-lea şi la mijlocul secolului avea să ducă la succese uimitoare.

La 4 decembrie 1911, inspectorul şef Alfred Ward de la Scotland Yard l-a arestat pe Frederick Henry Seddon, agent de asigurări din Londra, exact în faţa casei sale din strada Tollington Park nr. 63. Seddon era acuzat de omuciderea Elizei Mary Barrow prin otrăvire cu arsenic.

Din nou, la un interval de aproximativ 70 de ani, arsenicul intră în atenţia toxicologiei şi prin urmare şi în cartea noastră. Din ziua în care poarta închisorii s-a închis în urma Mariei Lafarge, toxicologii s-au luptat din răsputeri cu problemele pe care le implică otrăvirea cu arsenic. De-abia trecuseră cincizeci de ani de când Aifred Swaine Taylor, toxicolog şi specialist în medicină legală, şi-a pus în gravă primejdie reputaţia printr-o greşeală grosolană făcută în expertiza unui caz de otrăvire cu arsenic.

În 1842, chimistul german Hugo Reinsch a prezentat o nouă metodă de izolare a arsenicului. Soluţiile suspectate de prezenţa arsenicului erau amestecate cu acid clorhidric şi mai apoi supuse fierberii. După aceasta se introducea în soluţie o sită fină de cupru. Dacă arsenicul era prezent, acesta precipita pe cupru sub forma unui strat de culoare gri-fer. Aceasta a fost metoda prin care s-a demonstrat greşeala lui Taylor. În 1859, cea de a doua

soţie a doctorului Smethurst, bigam, a murit în împrejurări suspecte şi ca urmare Taylor a folosit metoda lui Reinsch pentru a analiza conţinutul vomei provenită de la victimă. În audierile care au precedat procesul, el a jurat că a găsit arsenic. Dar, înainte de începerea procesului, a trebuit să-şi recunoască greşeala. Într-adevăr, el testase acidul clorhidric pentru a verifica dacă nu conţine arsenic, aplicând întocmai regulile stabilite de Orfila. Dar nimeni, nici chiar Reinsch, nu şi-a dat seama că chiar şi cuprul ar putea conţine un amestec de arsenic. Spre groaza lui, Taylor a descoperit că arsenicul pe care el crezuse că-l izolase din cadavru fusese introdus în proba testată de către sita de cupru.

Cincisprezece ani mai târziu, Franz Leopold Sonnenschein, autorul unuia din cele mai bune manuale de chimie medico-legală, a comis aceeaşi greşeală. În 1875, în orăşelul prusac Bomst, un farmacist pe nume Specihert a fost acuzat că şi-a otrăvit soţia oare, deşi nu suferea de nicio boală, a murit subit. Sonnenschein, în analizele făcute, a descoperit „urme foarte clare" de arsenic. Mărturia lui a contribuit la condamnarea la moarte a farmacistului. Din fericire, pedeapsa capitală a fost comutată mai apoi în închisoare pe viaţă. Chiar Sonnenschein a recunoscut, mulţi ani mai târziu, că arsenicul se strecurase în rezultatul analizei din hidrogenul sulfurat folosit la analiză. S-a susţinut dintotdeauna faptul că hidrogenul sulfurat şi arsina se excludeau reciproc dar, în 1879, Robert Otto a arătat că hidrogenul sulfurat putea să conţină arsenic. Mai târziu, în 1886, O. Jacobson a elaborat o metodă de purificare a hidrogenului sulfurat de astfel de urme.

Nesiguranţa oare fusese complet eliminată din expertizele de detectare şi izolare ale alcaloizilor, cu atâtea decenii în urmă, începuse să invadeze din nou domeniul aparent stabil al otrăvurilor minerale. Oare să existe totuşi arsenic natural în corpul omenesc? Şi totuşi, chiar dacă nu

există, atunci există posibilitatea ca oamenii să ingereze arsenic dintr-o mie de surse necunoscute, acumulând treptat o cantitate de otravă în organele lor interne care poate să conducă la concluzii greşite în investigaţiile de omucidere.

În 1898, Eduard Schiff, specialist în dermatologie, a scos în evidenţă faptul că arsenicul poate fi găsit cu o frecvenţă uimitoare în părul omenesc. El a sugerat ca test standard analiza firelor de păr în orice expertiză când o persoană este suspectată de moarte prin otrăvire.

Pe la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea, în oraşul Manchester, aproape 6.000 de persoane s-au îmbolnăvit, prezentând simptome de otrăvire cu arsenic. O comisie regală a descoperit că fabricile de bere din Manchester foloseau glucoză contaminată cu arsenic în procesul fabricării berii. Comisia a stabilit că numeroase alte alimente conţin cantităţi mici de arsenic: praful de copt, malţul, oţetul, gemul, pâinea, dulciurile colorate cu coloranţi pe bază de arsenic. Ei au mai stabilit că arsenicul este prezent şi în anumite vopsele de culoare verde folosite în gospodărie, precum şi în hârtia de tapet. Experienţele efectuate au demonstrat că hârtia de tapet putea produce simptome de otrăvire cu arsenic la locatarii camerei. Comisia a mai confirmat şi faptul că urme de arsenic se acumulează în părul omenesc. La scurt timp după otrăvire, arsenicul pătrunde în păr. La început, desigur, el se localizează în zona apropiată rădăcinii părului. Dar, întrucât părul creşte cu aproximativ 1, 5 cm pe lună, arsenicul înaintează odată cu creşterea părului şi prin urmare distanţa dintre zona acumulării şi scalp creşte. Cu cât arsenicul este găsit la o distanţă mai mare de scalp, cu atât este mai lungă perioada care desparte momentul expertizei de începutul otrăvirii cu arsenic. Dacă se găseşte arsenic numai într-o secţiune transversală a părului, se poate trage concluzia că doza de arsenic a fost luată temporar. Dacă însă se găsesc câteva secţiuni

transversale, separate între ele, aceasta arată că otrăvirea cu cantităţi mici de arsenic s-a făcut intermitent.

Vechea problemă a prezenţei arsenicului în pământul din cimitire a intrat din nou în centrul atenţiei. Cu timpul, punctul de vedere al lui Orfila, după care arsenicul se găseşte în pământ sub forma arseniatului de calciu şi prin urmare nu putea să fie dizolvat de apa de ploaie sau umezeală, a început să fie treptat acceptat. Aceasta implica faptul că arsenicul nu putea pătrunde în cadavrele îngropate în pământ şi, cu atât mai puţin, în cadavrele îngropate în coşciuge. De-abia mai târziu, când şi sicriul se dezagrega şi resturile veneau în contact direct cu pământul, existau condiţii ca arsenicul găsit în cadavru să provină din pământ şi nu dintr-o eventuală otrăvire cu arsenic.

Totuşi, pentru a preîntâmpina eventualele erori, devenise o practică obişnuită ca în toate cazurile de exhumări să se ia probe de pământ de deasupra, de dedesubtul şi de pe părţile sicriului şi, de asemenea, din diferite locuri din cimitir aflate la o oarecare distanţă de mormântul deschis. Dacă testul Marsh evidenţia o cantitate mai mare de arsenic în pământ, în special în probele luate de deasupra sicriului, decât în cadavru, rămânea deschisă posibilitatea ca arsenicul să fi pătruns în cadavru din exterior. Pe de altă parte, dacă pământul din cimitir nu conţinea arsenic sau dacă acesta era în cantităţi infime, în timp ce cadavrul conţinea mari cantităţi, atunci otrăvirea era un lucru aproape sigur. Mai mult, exista posibilitatea ca arsenicul din pământ să provină din cadavre şi nu invers.

Dar ce înseamnă în definitiv *cantităţi infime* şi *cantităţi foarte mari*? Nu exista oare posibilitatea ca aceste estimări să fie foarte înşelătoare? Nu depindeau ele de aprecierea subiectivă a specialistului în chimie care făcea respectiva expertiză?

Întrucât arsenicul era practic prezent pretutindeni,

toxicologii au fost forţaţi să caute metode precise pentru detectarea şi izolarea otrăvii. Cercetările trebuiau să determine cu o eroare de fracţiune de miligram cât arsenic putea fi tolerat de organismul uman. Trebuiau găsite tehnici de măsurare a cantităţii de arsenic prezente în cadavru ori în părul victimei. Trebuia, de asemenea, stabilită cantitatea de arsenic aflată iniţial în cadavrul unei persoane oare, se ştie, în agonia morţii, elimină o mare parte din această otravă. De îndată ce o întrebare care începe cu ce era rezolvată, apărea o alta nerezolvată care începea cu *cât*, *cită*.

Acesta era stadiul la care ajunsese toxicologia în acea zi de 4 decembrie 1911, când inspectorul şef Ward de la Scotland Yard l-a arestat pe Frederick Henry Seddon. Eliza Barrow, pe care Seddon era acuzat că o ucişise, era o femeie de patruzeci şi opt de ani, destul de corpolentă şi cu un intelect destul de limitat. Din ceea ce moştenise şi din ceea ce economisese, Eliza Barrow reuşise să acumuleze o avere bunicică constând dintr-o casă, acţiuni, bani în numerar şi bijuterii. Până în luna iulie 1910, Eliza Barrow locuise în casa vărului ei Vonderahe, împreună cu un nepot de şapte ani, Ernest Grant, cheltuindu-şi cea mai mare parte din energie cu administrarea banilor şi acuzând pe membrii familiei Vonderahe că-şi fac planuri în legătură cu averea ei. Discuţiile neplăcute deveniseră foarte frecvente. În vara anului 1910, Eliza Rarrow a auzit că în casa lui Frederick Seddon se putea închiria o cameră la etajul al III-lea pentru suma de 12 şilingi pe săptămână. Ca urmare, a părăsit familia Vonderahe împreună cu nepotul ei şi s-a mutat în casa lui Seddon, în iulie 1925.

Frederick Henry Seddon era un individ mic de statură, în vârstă de patruzeci de ani, aproape chel şi cu o privire rece. Dacă avea vreo trăsătură de caracter, atunci aceea era avariţia. În decurs de 20 de ani, cât a lucrat ca inspector districtual al Companiei de asigurări industriale Londra şi Manchester, reuşise să devină proprietarul unei

case şi posesorul unui venit anual de 400 de lire. Era căsătorit şi avea cinci copii de oare puţin îi păsa. Singurul lucru care îl interesa era acela de a descoperi noi modalităţi de sporire a bunurilor acumulate deja.

În această privinţă, suntem siguri că Seddon semăna perfect cu Eliza Barrow. Dorinţa de câştig i-a apropiat în curând pe cei doi. În ziua de 14 octombrie, la numai trei luni de când locuia acolo cu chirie, domnişoara Barrow a transferat pe numele lui Seddon acţiunile în valoare de o mie şase sute de lire pe care le avea la o companie în India, în schimbul achitării unei rente săptămânale, până la sfârşitul vieţii ei. Cu siguranţă că ea făcuse calculul că o astfel de rentă e mai sigură şi mai profitabilă decât acţiunile. În ziua de 9 iunie a anului următor, Seddon a devenit şi proprietarul unei case închiriate oare îi aparţinea Elizei Barrow, în schimbul sporirii rentei săptămânale la cifra de trei lire pe săptămână. În vara anului 1911, banca unde Eliza Barrow îşi depusese banii a avut de întâmpinat unele dificultăţi. La îndemnul lui Seddon, Eliza Barrow şi-a retras întreaga sumă, aproximativ patru sute de lire, pe care de la acea dată a păstrat-o împreună cu bijuteriile în camera ei. Prin urmare, întreaga ei avere era ori în mâinile lui Seddon, ori în casa lui. La scurtă vreme după aceasta, la 26 august 1911, fiica lui Seddon, Maggie, a cumpărat un pachet de hârtie împotriva muştelor îmbibată cu arsenic. La câteva zile după aceasta, Eliza Barrow a suferit de o „criză Joiliară, cu diaree acută şi greaţă”. Un medic care locuia în vecinătate, doctorul Sworn, a pus diagnosticul de „diaree epidemică” şi a sfătuit-o pe bolnavă să accepte să fie internată într-un spital. Dar, din zgârcenie, femeia a refuzat, preferând să fie îngrijită de doamna Seddon. A zăcut la pat douăsprezece zile, în acelaşi pat pe tare, în paranteză fie spus, îl împărţea cu nepotul ei. În noaptea de 13 septembrie ea se văita de dureri atât de puternice, încât strigătul „Mor!”, putea fi auzit de la parter. Seddon a

crezut totuşi că nu are niciun rost să mai cheme medicul. A aşteptat în holul din faţă până ce muribunda şi-a dat ultima suflare. Imediat după aceasta s-a apucat să cotrobăiască prin casă. Mai târziu a pretinş că găsise numai zece lire. Dar unul din agenţii lui îl observase cum acesta număra nişte monezi de aur în dimineaţa acelei zile. Mai târziu, în aceeaşi zi, a trecut pe la un bijutier cu unul din inelele decedatei, cerându-i să înlăture iniţialele mamei Elizei Barrow. În aceeaşi zi, a depus mari sume de bani la bancă. A trecut şi pe la doctorul Sworn care a întocmit un certificat de deces. Fără să se mai deranjeze să examineze cadavrul, acesta a pus cauza decesului pe seama „diareii epidemice”. În sfârşit, Seddon a aranjat ca funeraliile să aibă loc dt mai repede, fără să mai anunţe familia Vonderahe, singurele rude ale decedatei. A ales mormântul cel mai ieftin şi a mai şi pretins, reuşind să capete, 12 şilingi comision de la antreprenorul de pompe funebre pe motivul că i-a plasat această afacere.

În ziua de 16 octombrie 1911, bulgării de pământ au acoperit sicriul Elizei Barrow, înmormântata la cimitirul Finchley. Şase zile mai târziu, familia Seddon a plecat în concediu la mare.

În absenţa lor, familia Vonderahe a aflat de moartea rudei lor. Având în perspectivă iminentă obţinerea banilor, Vonderahe s-a prezentat la casa din Tollington Park. Când a găsit casa închisă a avut prima suspiciune. În ziua de 9 octombrie, zece zile mai târziu, în sfârşit, l-a găsit pe Seddon acasă. Seddon l-a informat că bunurile Elizei Barrow se ridicaseră la suma de 10 lire, dar că el, Seddon, cheltuise între timp unsprezece lire, un şiling şi zece peni şi jumătate cu nepotul, aşa că dacă Vonderahe voia să pună mâna pe moştenire, îi mai datora mai mult de o liră. În ceea ce priveşte celelalte bunuri, ele se rezumau la câteva piese de îmbrăcăminte şi mobilă, a căror valoare se ridica la suma de şaisprezece lire. Când Vonderache l-a întrebat de casa închiriată, de asigurări şi de contul din

bancă, Seddon i-a arătat actele care dovedeau că toate acestea intraseră legal în stăpânirea lui şi că el respectase cu stricteţe înţelegerea, plătind ratele până la sfârşitul vieţii Elizei Barrow. Cât priveşte banii în numerar, pe care i-ar fi avut Eliza, aceasta era doar o presupunere.

Chiar a doua zi, Vonderahe s-a dus la Scotland Yard şi şi-a manifestat suspiciunile. Inspectorului şef districtual şi sergenţilor detectivi Cooper şi Hayman, li s-a ordonat să facă cercetări în legătură cu bănuielile lui Vonderahe. Până în ziua de 10 noiembrie, ei descoperiseră atât de multe lucruri încât s-a hotărât ca Spilsbury să facă autopsia cadavrului. Când Spilsbury nu a găsit niciun semn că Eliza Barrow murise de moarte naturală, el s-a adresat lui Willcox, devenit o autoritate după rezolvarea cazului Crippen, pe care l-a rugat să facă o expertiză toxicologică. Aplicând testul Marsh, Willcox a descoperit imediat cantităţi nocive de arsenic în viscere şi în păr. Nu era nicio îndoială că moartea survenise din cauza otrăvirii acute cu arsenic.

Willcox cocheta de mult cu ideea de a face o incursiune în ceea ce mai era un teritoriu neexplorat pentru toxicologie, acela al determinării exacte a cantităţii de otravă folosită, După ce a produs o mare agitaţie la procesul Crippen cu noua lui metodă de detectare a alcaloizilor, el era tentat să atace şi alte zone necunoscute. În această privinţă, cazul Seddon i se părea o primă ocazie de a face un pas înainte în acest domeniu care, la Londra cel puţin, era o noutate. Scopul lui era de a determina, cu o acurateţe până atunci fără precedent, cantitatea de otravă din cadavrul femeii.

În ziua de 29 noiembrie, Willcox s-a dus la morga la care erau păstrate rămăşiţele Elizei Barrow şi a cântărit cadavrul cu cea mai mare precizie posibilă. Reîntorcându-se la laborator, el a cântărit toate organele interne pe care le adusese deja acolo. A constatat că victima, după exhumare, mai cântărea doar 27, 216 kg, în timp ce în

timpul vieţii greutatea femeii era de 63, 50 kg.

Până atunci se crezuse că este practic imposibil să cântăreşti cantitatea de arsenic care se precipită sub forma de oglinzi de arsenic, dar Willcox credea că acest lucru este realizabil. S-a decis să treacă sute de diferite cantităţi de arsenic pur prin aparatul lui Marsh şi să stabilească cantităţile rezultate sub formă de oglinzi de arsenic. Dacă reuşea să obţină mostre de comparaţie pentru cantităţi variind de la un miligram până la două sutimi de miligram, el putea să aibă un termen de comparaţie cu care să estimeze greutăţile proporţionale de arsenic din cadavru.

Cu multă răbdare, Willcox a făcut câteva sute de astfel de teste. Apoi a început să examineze organele interne din cadavrul Elizei Barrow. După ce a cântărit stomacul şi a stabilit că acesta are o greutate de 105 grame, a luat o bucată de ţesut din stomac în greutate de 0,525 grame, reprezentând 1/200 din greutatea totală. Supunând acest ţesut testului lui Marsh, el a obţinut oglinzi arsenice pe care le-a comparat cu cifrele standard din tabelul de comparaţie pe care îl stabilise, corespunzătoare greutăţii arsenicului din probă. El a înmulţit această greutate cu 200 şi a tras concluzia că doza de arsenic din tot stomacul se ridica la cifra de 7, 3 miligrame. A aplicat acelaşi procedeu şi în cazul celorlalte organe interne. Willcox a stabilit că în intestine existau 41 miligrame de arsenic, în ficat 11, 13 miligrame şi aşa mai departe. Procedeul s-a dovedit mai dificil de aplicat când s-a apucat să determine greutatea arsenicului din piele, oase şi muşchi. Întrucât nu putea să meargă atât de departe încât să distrugă tot cadavrul, el a supus analizei prin comparaţie o bucată de muşchi în greutate de 6 grame şi a stabilit că el conţinea 1/30 dintr-un miligram de arsenic. Dar, întrucât nu putea cunoaşte greutatea exactă a tuturor muşchilor, nu avea date precise cu care să multiplice această cifră. În sfârşit a recurs la regula empirică după

care greutatea muşchilor din corpul omenesc este de 2/5 din greutatea totală a corpului. Prin urmare, dacă presupunea că două cincimi din 27, 216 grame reprezentau greutatea totală a muşchilor Elizei Barrow, el trebuia să înmulţească conţinutul de arsenic din cele 6 grame de muşchi cu 2000 pentru a stabili greutatea arsenicului din tot sistemul muscular al corpului. A tras prin urmare concluzia că muşchii victimei conţineau 67, 2 miligrame de arsenic. Cercetându-i părul, el a descoperit în medie 18 miligrame de arsenic la 100 grame de păr. În sfârşit, s-a decis să omită cantităţile neesenţiale de arsenic din păi, piele şi oase din calculul total. Datele obţinute în urma analizei conţinutului în arsenic a organelor interne indicau o cantitate de 131, 57 miligrame, o dovadă evidentă că victima fusese otrăvită. În privinţa celorlalte date obţinute, el s-a hotărât să nu le comunice, folosindu-se de ele ca de o rezervă în cazul în care avocaţii lui Seddon găseau vreo greşeală în calcule sau în metoda sa de analiză.

Willcox avusese dreptate să se înarmeze cât se poate de bine, întrucât îl aştepta o luptă pe viaţă şi pe moarte. În clipa în care Seddon şi soţia lui au apărut în tribunalul Old Bailey, în ziua de 4 martie. 1912, a început una din cele mai aprige bătălii pe care toxicologia medico-legală le-a avut de dat în tribunalele din Londra. Avocatul lui Seddon era Edward Marshall Hall care avea o bogată experienţă în domeniul medicinii legale. De la început a recunoscut că avea de-a face cu un caz dificil. Contrar politicii sale obişnuite, el nu a crezut de data aceasta în nevinovăţia clientului său. Cu toate acestea se lupta ca şi cum ar fi apărat un om nevinovat. În cea de a patra, a cincea şi a opta zi a procesului, Willcox a devenit ţinta principală a atacurilor strategice şi tactice pline de viclenie ale avocatului. Acesta îşi pregătise apărarea cu cea mai mare atenţie.

Hall a început interogarea încrucişată a lui Willcox în

ziua de 7 martie. El îi pregătise expertului în medicina legală două capcane la care, a recunoscut Willcox mai târziu, acesta nu se aşteptase, astfel încât, toxicologul, puţin a lipsit să nu fie prins în cea de a doua. Hall era destul de isteţ ca să-şi dea seama că nu putea să ignore pur şi simplu calculele lui Willcox. În schimb, el putea dezvălui câteva puncte nevralgice în aceste calcule. Foarte bine, şi-a zis Hall, după ce acum avea o idee foarte clară despre felul în care Willcox calculase cantitatea totală de arsenic. El a înmulţit valorile obţinute în urma fiecărei analize cu factori extremi de mari: 60 în cazul rinichilor, 200 în cazul stomacului şi 2000 în cazul muşchilor. Erau aceste cifre corecte?

Willcox a confirmat corectitudinea datelor.

Hall a adăugat că el speră că Willcox îşi dă seama că cea mai mică eroare în determinarea greutăţii unei mostre ar duce la o creştere exagerat de mare prin înmulţire şi ar da, prin urmare, rezultate extrem de eronate.

Willcox i-a răspuns că-şi dădea seama de risc.

„În cazul muşchiului analizat, este adevărat că proba luată cântărea numai şase grame?” îl întreba imediat Hall.

„Da”, a răspuns Willcox.

„Şi a apărut o oglindă pe care aţi estimat-o ca fiind a treizecea parte dintr-un miligram?”

„Da”.

„Cifra cu care aţi înmulţit rezultatul am impresia că este enormă în acest caz”.

„Da, este foarte mare”.

„Este de aproape două mii, după cum îmi dau eu seama. Nu?”

„Da, se apropie de această cifră”, a recunoscut Willcox. Până aici totul era bine. Dar, s-a întrebat Hall, nu cumva Willcox a trecut cu vederea un aspect vital al acestei probleme? Eliza Barrow cântărise în timpul vieţii 63, 5 kg, iar cadavrul exhurmat numai 27, 216 kg. Pierderea în greutate era consecinţa evaporării apei din

ţesuturi şi se ştie faptul că muşchii conţin o proporţie cu mult mai mare de apă decât oasele. „Muşchiul conţine 77% apă”, a subliniat Hall. „Oasele conţin 50%, aşa că vă daţi seama că muşchii pierd cea mai multă apă, chiar dacă această pierdere s-ar produce în acelaşi ritm, adică în proporţie de 77 la 50 în raport cu oasele”. Nu cumva acest lucru răsturna regula empirică folosită de Willcox, după care muşchii au 2/5 din greutatea întregului corp? Şi nu afecta acest lucru cifra de 2000 cu care Willcox înmulţise rezultatul? „Sunt sigur că aici este vorba de o neglijenţă!” a exclamat Hall. „În calculele dumneavoastră nu aţi luat în consideraţie câtuşi de puţin pierderea de apă?”

„Nu, nu am luat-o”, a fost obligat să recunoască Willcox. Eroarea nu zdruncina cu totul teoria pe care se bazase când făcuse calculele, întrucât existau alţi factori de compensare, ca de exemplu, părţile neexaminate din organism, ale căror conţinut posibil de otravă nu era prin urmare inclus în calculele lui. Nu este nicio îndoială că acesta a fost unul din acele momente, frecvente în istoria toxicologiei, în care un avocat inteligent şi avizat dădea o lecţie aspră unui toxicolog şi, prin urmare, stimula această ştiinţă în obţinerea altor progrese, deşi scopul avocatului nu era decât acela de a zdruncina încrederea juraţilor în mărturia specialistului. Fără îndoială că Hall îşi atinsese ţinta deşi nu în măsura în care ar fi dorit. Dar încă nu era înfrânt. Brusc, a schimbat subiectul. A început să vorbească despre cantităţile de arsenic descoperite de Willcox în părul Elizei Barrow. Hall studiase cu atenţie raportul din 1906 al Comisiei regale de anchetare de la Manchester. El avea toate detaliile raportului în minte în timp ce Willcox şi le amintea doar vag. „Este adevărat că aţi găsit în inimă 1/60 de miligrame de arsenic, iar în zona apropiată de scalp a părului aţi găsit 1/80 de miligrame de otravă?”

„Da”.

„Ce aţi găsit în capătul îndepărtat de scalp al

părului?”

„A trei mia parte, adică cu un sfert mai mult”.

Auzind aceasta, Hall a rezumat concluziile comisiei de anchetă de la Manchester. Willcox susţinea că Eliza Barrow murise din cauza otrăvirii acute cu arsenic, o otravă care după părerea specialistului începuse să-i fie administrată victimei cu două săptămâni înainte ca aceasta să fi încetat din viaţă. Dar cum se împăca diagnosticul de otrăvire acută cu arsenic cu concluziile comisiei, întrucât în cazul Elizei Barrow se găsise otravă şi la capătul firelor de păr, nu numai în zona de lângă scalp. Arsenicul avea nevoie de câteva săptămâni ca să pătrundă în rădăcina părului şi de zece luni pentru a străbate 15, 24 centimetri de păr. În acest caz, apărea un fapt care nu putea fi explicat. Cum se putuse ca în două săptămâni arsenicul să ajungă în vârful firelor de păr. În lumina acestei constatări, a întrebat Hall, nu trebuia să se presupună că Eliza Barrow ingerase arsenic aproape timp de un an de zile înainte de deces?

Willcox se clătina sub loviturile lui Hall. Întrebarea îl ameţise. „Mai mult de un, an înainte de deces”, a murmurat el.

Hall ar fi putut obţine o remarcabilă victorie dacă nu ar fi căzut pradă conştiinciozităţii sale şi hotărârii de a-i face pe juraţi să înţeleagă logica completă a argumentării sale. Din nefericire, el nu a întrerupt interogatoriul încrucişat în acest moment şi a continuat să-l asalteze pe Willcox cu nenumărate întrebări, dându-i astfel timp toxicologului să reflecteze. Astfel că, în timp ce răspundea la întrebări, Willcox a găsit în sfârşit soluţia misterului. Spălase părul Elizei Barrow cu multă atenţie. Timp de decenii astfel de spălări au fost considerate drept procedee sigure de a înlătura de pe păr arsenicul care nu provonea din cadavru, ci din exterior, adică din pământul cimitirului. În timp ce Willcox răspundea la întrebările lui Hall, mai mult sau mai puţin mecanic, gândurile lui se învârteau

asupra unui singur dubiu. Nu cumva nu a spălat părul suficient de bine şi a rămas pe el arsenic provenit din exterior?

Brusc, i-a venit în minte o explicaţie şi a reuşit să spună: „Aş vrea să menţionez un fapt pe care l-am omis, dar care trebuie adus la cunoştinţă juriului şi care ar putea modifica impresia creată. Vreau să spun că atunci când am luat probele de păr pentru analiză, pentru a doua oară, părul se afla în sicriu şi era, prin urmare, mai mult sau mai puţin îmbibat cu arsenic din cadavru”.

Pentru o clipă Hall şi-a ţinut respiraţia. Apoi i-a replicat brusc că această afirmaţie nu prea era convingătoare. Era cu siguranţă o scuză inventată în ultimul moment după ce adevărul fusese stabilit, a insistat Hall.

De îndată ce interogatoriul încrucişat s-a terminat, Willcox s-a dus în grabă la laborator. Acolo a luat câteva fire de păr de la un cadavru în care nu se găsise arsenic şi le-a pus în lichidul eliberat de cadavrul Elizei Barrow în sicriu. În ziua de 11 martie, în luna următoare, a verificat dacă părul lăsat în sicriu conţinea arsenic. Rezultatul nu lăsa nicio urmă de echivoc: părul absorbise o mare cantitate de arsenic. Explicaţia pe care o dăduse era corectă. Arsenicul din părul Elizei Barrow pătrunsese din exterior şi nu apăruse în păr ca rezultat al unui proces natural care a avut loc în organismul viu.

În ziua de 12 martie, procurorul l-a chemat din nou pe Willcox să depună mărturie. Dezvăluind rezultatul ultimei sale experienţe, eşafodajul apărării lui Hall s-a prăbuşit complet.

Două zile mai târziu, juriul şi-a dat verdictul. Seddon a fost condamnat, iar soţia achitată. În ziua de 18 aprilie 1912, Seddon a fost executat prin spânzurare la închisoarea Pentonville.

Hall şi-a desfăşurat bătălia cu inteligenţă şi ingenuitate, dar a pierdut-o. Noua metodă a lui Willcox

ieşise din bătălie vrednică de laudă. Cu toate acestea, atacul lui Hall a avut un efect durabil, cel puţin personal asupra lui Willcox şi asupra dezvoltării ulterioare a toxicologiei cantitative. Hall subliniase sursele unei posibile erori de care nici nu toxicolog nu putea să nu ţină seama.

În ziua de 21 iulie 1949, în ziua arestării, Marie Besnard avea 53 de ani. Ea era una din cele mai avute persoane din orăşelul Loudun. Pe vremuri o femeie frumoasă, acum evident pe cale de îmbătrânire, avea înfăţişarea alterată de o pereche de ochelari cu lentile groase.

Afacerea Marie Besnard a izbucnit dintr-un zvon, iniţial lansat, şi acesta este tipic pentru micile orăşele, de soţia dirigintelui de poştă, doamna Pintou.

La 25 octombrie 1947, Léon Besnard, soţul Mariei Besnard, a decedat după o scurtă suferinţă. Imediait după aceasta, doamna Pintou i-a spus unui prieten, lui Auguste Massip, că nu cu mult înainte de moarte, Léon Besnard îi spusese că soţia lui îi punea otravă în mâncare. După spusele doamnei Pintou, el îi spusese toate acestea în grabă, în timp ce Marie Besnard conducea la uşă pe cei doi medici care-i tratau soţul, pe doctorii Gallois şi Chauvenel. Auguste Massip a transmis cele spuse de doamna Pintou poliţiei din Poitiers. De cercetări s-a ocupat iniţial judecătorul de instrucţie Pierre Roger, un tânăr oare împlinise vârsta de 25 de când. El şi cu inspectorii de la siguranţă Nocquet, Chaumier şi Normand au lansat afacerea Besnard care avea să dureze nu mai puţin de 14 ani.

Desigur că şi a zecea parte din dovezile adunate împotriva Mariei Besnard, pe care Roger a început să le dezgroape curând, ar fi fost suficiente pentru a trezi suspiciunea de otrăvire. Prima anchetă nu a ajuns prea departe pentru că doamna Pintou a negat că ar fi acuzat-o vreodată pe Marie Besnard de aşa ceva. În schimb, erau

alţi locuitori din Loudun care aveau ce povesti, în primăvara anului 1947, familia Besnard avea pe ferma lor un angajat numit Dietz, care era un prizonier german de război. Se spunea că tânărul este amantul Mariei Besnard, în ciuda diferenţei de vârsta de 30 de ani. Se zvonea chiar că Léon Besnard ar fi spus cu obidă că el nu mai era stăpânul casei ci servitorul servitorului lui. Până la apariţia tânărului german, locuitorii din Loudun fuseseră supuşi unui chinuitor bombardament de scrisori anonime obscene. Doctorul Edmond Locard, din Lyon, pionier al criminalisticii ştiinţifice (despre care vom mai auzi mai târziu), a comparat aceste scrisori cu mostre din scrisul de mână al Mariei Besnard. Locard a stabilit că Marie era autoarea scrisorilor anonime oare, aşa cum au confirmat nenumărate exemple din istoria criminalisticii, nu erau altceva decât manifestări de frustrare sexuală. Marie Besnard a negat cu încăpăţânare că ar fi scris acele scrisori, dar se considera semnificativ faptul că şirul de scrisori anonime a încetat de îndată ce Dietz a început să lucreze la fermă.

Inspectorul Nocquet şi-a dat seama că a dat de cheia esenţială a acestui caz. Obsedată sexual, femeia a scăpat de bătrânul ei soţ ca să poată convieţui cu tânărul german. Se ştia că după moartea soţului ea a plecat cu Dietz în câteva călătorii lungi cu automobilul şi că atunci când tânărul s-a reîntors în Germania, în 1948, ea a păstrat legătura cu el. De fapt, ea Ba convins pe tânăr să se întoarcă la Loudun, în anul următor şi să pretexteze că este în căutare de lucru în Franţa, deoarece nu găsise o slujbă în Germania. Motivul său nu era de loc neplauzibil pentru că dezvoltarea economică postbelică a Germaniei nu începuse încă la acea dată.

În ziua de 16 ianuarie 1949, mama Mariei Besnard, Marie Louise Davaillaud, născută Antigny, în vârstă de 87 de ani, care locuise în casa fiicei ei din 1940, a decedat. Doctorul Gallois, care-l îngrijise şi pe Léon Besnard

punându-i mai întâi diagnosticul de criză hepatică iar mai târziu de angină pectorală şi în sfârşit de uremie, a fost chemat să o îngrijească şi pe bătrână. În ianuarie 1949, o puternică epidemie de gripă făcea ravagii în Loudun. Când bătrâna, după o suferinţă scurtă, a intrat în comă urmată de o hemiplegie, doctorul a considerat că ea fusese slăbită de gripă şi ca urmare a suferit o hemoragie cerebrală. În orice caz, şi moartea bătrânei a oferit din nou un subiect de bârfa locuitorilor orăşelului. Astfel, inspectorul Nocquet a aflat că bătrâna fusese tare mânioasă când şi-a dat seama de legătura fiicei ei cu neamţul şi că ea a fost aceea care a acuzat-o cel mai tare în legătură cu planul reîntoarcerii lui Dietz. Nocquet a bănuit, prin urmare, că după ce şi-a ucis soţul, Marie Besnard şi-a ucis şi mama pentru a-şi putea satisface nestingherită pornirile ei erotice. Acum Nocquet a convins-o pe doamna Pintou să aibă o discuţie cu el. Ea i-a descris ultimele ore ale vieţii lui Besnard care se plângea de dureri acute stomacale, de vomă şi i-a relatat dialogul dintre ea şi muribund: „Vai, ce mi-au dat?” „Cine, germanul?” „Eram pe punctul de a mânca supa când am văzut un fel de lichid pe farfuria mea. Marie a turnat supa peste el. De îndată ce am mâncat supa, am început să vomit”.

Când Nocquet a mai aflat şi de faptul că Marie Besnard angajase un detectiv particular, cu reputaţie dubioasă, cu numele de Loccident, care încercase să o intimideze pe doamna Pintou, ultimele lui dubii au dispărut.

În ziua de 9 mai, s-a obţinut un aviz al Tribunalului ce permitea exhumarea lui Léon Besnard din cimitirul Loudun precum şi expertiza cadavrului suspect de intoxicaţie. Sarcina a fost încredinţată groparului Jean Morin şi medicilor Séta şi Guillon. Expertiza toxicologică urma să fie făcută de doctorul Georges Béroud, directorul laboratorului poliţiei din Marsilia, care, de decenii, se bucura de o deosebită reputaţie în sudul şi sud-vestul

Franţei şi care, în 1938, stârnise senzaţie în întreaga lume cu cartea sa *Precis de criminologie et de police scientifique*. Cadavrul fusese îngropat de aproape un an şi jumătate. Părţile necesare expertizei toxicologice au fost puse în borcane etichetate şi trimise la Marsilia. Doctorul Béroud a trimis rezultatele expertizei sale la Poitiers. În raport Béroud scria că făcuse analize cantitative şi calitative ale probelor luate din cadavrul lui Léon Besnard şi că estima că acesta fusese intoxicată cu aproximativ 39 miligrame arsenic pe kg/corp.

Cantitatea era atât de mare incit ea putea fi considerată ca o dovadă a evidentei otrăviri cu arsenic. Ca urmare s-a emis un ordin de exhumare şi a mamei Mariei Besnard. Béroud a descoperit nu mai puţin de 58 de miligrame de arsenic pe kg/corp.

La 21 iulie 1949, inspectorii Nocquet şi Normand au venit la Loudun, i-au arestat pe Marie Besnard şi pe Dietz şi i-au dus în faţa lui Pierre Roger din Poitiers. Într-o dispreţuitoare şi originală caracterizare, Marie Besnard l-a descris mai târziu pe tânărul judecător de instrucţie: „Avea un cap uriaş şi se holba la mine ca şi cum ar fi privit printr-o sită de salată”.

Înfăţişarea ei mândră nu l-a intimidat pe Roger. După un lung interogatoriu, el a trimis-o la închisoarea Pierre Levée. L-a supus şi pe Dietz unui interogatoriu sever dar când neamţul a negat cu încăpăţânare că avea relaţii intime cu Marie Besnard, Roger l-a eliberat temporar. Dietz a trecut imediat graniţa în Germania şi nu s-a mai întors niciodată. Gestul lui era firesc dar nu a ajutat să se împrăştie norii de suspiciuni care se adunaseră deasupra Mariei Besnard.

Ancheta pe care Roger o grăbea cu toate mijloacele ce-i stăteau la dispoziţie a dat rezultate fantastice, descoperindu-se un şir de decese misterioase nu numai printre membrii familiei Besnard dar şi printre vecinii şi prietenii lor. Detectivii lui Roger au împins cercetările spre

perioade din ce în ce mai îndepărtate până ce au ajuns în anul 1927, când Marie Besnard, pe atunci în vârstă de 23 de ani, se căsătorise cu vărul ei August Antigny, muncitor agricol. Cei doi au devenit îngrijitori la Château des Martins. August Antigny a decedat în 1929 de tuberculoză, aşa cum indica actul de deces, dar după exhumare, survenită după 22 de ani, Béroud a descoperit în rămăşiţe 60 de miligrame de arsenic pe kg/corp, şi în acest caz o dovadă de otrăvire fatală cu arsenic.

În 1929, Marie Besnard s-a recăsătorit. Căsătoria cu Léon Besnard a însemnat pentru ea urcarea primei trepte pe ierarhia socială. Besnard avea o casă în Loudun, o fabrică de frânghii şi o apreciabilă proprietate la ţară. Marie Besnard nu i-a făcut niciun copil lui Léon dar s-a dovedit a fi o bună gospodină şi o ageră tovarăşă de viaţă. Besnard era certat cu părinţii lui care locuiau de altfel în vecinătate. El nu putea să-i ierte că ei o iubeau pe sora lui, Lucie, mai mult decât pe el. Ostilitatea s-a răsfrânt şi asupra celorlalte rude. Cu toate acestea, Marie Besnard a ignorat duşmăniile din familie şi a reuşit să intre în graţiile mătuşii soţului ei, văduva Louise Lecomte, care a făcut un testament prin care lăsa averea sa Mariei şi surorii lui Besnard, Lucie. La scurt timp după aceea, la 22 august 1938, şi mătuşa lui Léon Besnard a decedat.

Ea avea mai mult de 80 de ani şi nimeni nu putea afirma că simptomele bolii ei semănau cu simptomele caracteristice otrăvirii cu arsenic. Cu toate acestea examenul toxicologic făcut de Béroud rămăşiţelor din cadavru a evidenţiat existenţa unei cantităţi de 35 mg arsenic pe kg/corp. Singurul lucru care s-a putut afla era acela că Marie Besnard îi trimitea frecvent vin mătuşii Louise şi că ea petrecuse mult timp la capul femeii muribunde.

Doi ani mai târziu, la 2 septembrie 1940, bunica lui Besnard, văduva Gouin, a decedat. Bunica fusese singura din familie care se purtase frumos cu Léon, după cum

spunea el, şi-l lăsase unic moştenitor. Şi ea era în vârstă dar se ştia că nu cu mult timp înainte de deces, Marie Besnard şi soţul ei îi făcuseră o vizită. Nu exista niciun document medical precis în care să se fi descris simptomele manifestate de bătrâna înainte de deces. Cu toate acestea s-a hotărât ca şi cadavrul ei să fie exhumat.

Rămăşiţele ei erau însă atât de uşoare şi prezentau urme de arsenic atât de infime încât în acest caz nu putea să se facă o acuzaţie de omucidere.

Rezultatele analizelor toxicologice au trezit însă mari suspiciuni când Roger a ordonat exhumarea cadavrului tatălui Mariei Besnard, Pierre Davaillaud, care murise în ziua de 15 mai 1940. Cauza morţii era, aşa cum scria în certificatul medical, apoplexia. La data decesului, Marie Besnard nu fusese în casa tatălui ei, dar, cu toate acestea, analizele au evidenţiat prezenţa unei cantităţi de 30 mg arsenic pe kg/corp. Marie Besnard a moştenit ferma tatălui, iar mama ei s-a mutat la ea la Loudun.

La 19 noiembrie 1940, a mai murit o rudă. Este vorba de socrul Mariei Besnard, Marcellin Besnard, pe care ea îl vizita adesea, în ciuda animozităţilor dintre el şi soţul ei. Nici de data aceasta Marie nu fusese la căpătâiul bolnavului. Bătrânul suferea de ani de zile de paralizie progresivă şi doctorul Delaroche, medicul familiei, a certificat că moartea survenise din cauza vârstei înaintate şi apoplexiei. Dar, şi în acest caz, Béroud a găsit 38 mg arsenic pe kg/corp în cadavrul exhumat. În urma decesului, familia Besnard a intrat în posesia unei sume totale de 227.734 franci.

La 16 ianuarie 1941, la numai câteva săptămâni, soacra Mariei, Marie-Louise Besnard, în vârstă de 66 de ani, şi-a urmat soţul în mormânt. Boala ei fatală a durat 9 zile şi doctorul Delaroche i-a pus diagnosticul de pneumonie. Marie Besnard şi-a îngrijit soacra până în ultimele clipe. Jumătate din suma moştenită a revenit fiicei ei, Lucie, iar cealaltă jumătate, în valoare de 262 325

franci, familiei Besnard. Roger, care acum presupunea că toate aceste decese surveniseră din cauza otrăvirii, a cerut ca şi cadavrul

Mariei Louise Besnard să fie exhumat. Deşi zăcuse în mormânt 8 ani de zile, Béroud a găsit 60 mgr arsenic pe kg/corp.

Imediat a mai urmat un deces. La câteva săptămâni, la 27 martie 1941, Lude Besnard, sora în vârstă de 45 de ani a lui Léon, a fost găsită spânzurata în casa părinţilor ei. Nu s-a făcut o anchetă amănunţită deşi sinuciderea ridica multe semne de întrebare, mai ales că Lucie era o catolică pioasă. Pe de altă parte, se ştia că suferea groaznic de singurătate după moartea mamei ei. Când Béroud a găsit 30 mg de arsenic pe kg/corp în rămăşiţele ei, sinuciderea a părut şi mai ciudată decât în 1941. Roger a început să suspecteze că Léon Besnard participase şi el la otrăvirea mai întâi a părinţilor, apoi a surorii, pe care o spânzurase ca să se creeze impresia că este vorba de o sinucidere. Mai târziu, a raţionat Roger, însuşi Besnard a căzut victimă impulsiunilor criminale ale soţiei lui. La acea dată însă, motivaţia nu mai era avariţia, ci frustrarea sexuală.

Lista deceselor suspecte părea că nu se mai termină niciodată. La 14 iulie 1929, a decedat şi un vecin al familiei Besnard, Toussaint Rivet, de profesie cofetar. Cauza decesului, trecută în certificat, era tuberculoză. Soţia cofetarului, Blanche Rivet, a cerut familiei Besnard să o ajute în administrarea micii ei proprietăţi. După un timp, ea s-a mutat la familia Besnard, cărora le-a cedat casa în schimbul unei mici rente anuale. Ea a decedat la 27 decembrie 1941. Şi decesul ei a fost pus pe seama tuberculozei. Marie Besnard fusese aceea care o îngrijise pe bolnavă. Când Roger a trimis probe din cele două cadavre la Marsilia, analizele au arătat că în fiecare cadavru era o cantitate de 18 mg arsenic pe kg/corp.

Dar, cu aceasta, lista nu s-a terminat. În mai 1941, când trupele germane au intrat în Franţa, două verişoare

în vârstă de-ale lui Léond Besnard, Pauline şi Virginie Lalleron, şi-au găsit adăpost în casa familiei Besnard. Toţi banii Paulinei constau în nişte bancnote ascunse într-o curea. Când a murit, la 1 iulie 1941 (de uremie, datorită vârstei înaintate, a certificat doctorul Gallois), sora ei a insistat să-i lase Mariei Besnard toată averea lor. Însăşi Valérie a decedat la numai opt zile după moartea surorii ei.

În această perioadă, Béroud făcea analizele cu o rapiditate firească după atâtea cazuri dar probabil că acest lucru era în detrimentul unei expertize atente. El a găsit şi de data aceasta e cantitate de 48 de miligrame de arsenic pe kilogram corp la Pauline şi 24 până la 30 de miligrame de arsenic în cadavrul Virginiei Lalleron. Din nou cantităţile de otravă erau atât de mari încât Roger nu-şi putea închipui că putea fi vorba de altceva, în afară de otrăvirea cu arsenic.

În afară de doamna Pintou, care putea să depună mărturie numai pe baza unor zvonuri, nu mai existau şi alţi martori care să dovedească că Marie cumpărase arsenic şi că ea amestecase arsenic în mâncare sau că ea dăduse o astfel de mâncare vreuneia din victimele ei. O altă dificultate consta. În aceea că în niciunul din cazuri nu fuseseră observate simptome acute sau cronice de otrăvire cu arsenic. Pe de altă parte, Marie Besnard nu ar fi fost prima otrăvitoare din istorie care să procedeze cu o astfel de precauţie încât să nu existe nicio dovadă directă împotriva ei. În privinţa ultimului aspect, a persoanelor otrăvite care au trecut neobservate timp îndelungat din cauza lipsei de experienţă şi a neatenţiei medicilor de familie, acestea erau recunoscute ca fiind cită frunză şi iarbă.

Totuşi, Roger voia să evite o acuzaţie bazată pe dovezi de circumstanţă. De-a lungul celor doi ani de cercetări preliminare, el a încercat toate metodele pentru a o face pe Marie Besnard să mărturisească. A recurs chiar şi la unele metode demodate, clasice, nicicând complet

abandonate de Siguranţă. De exemplu, el a trimis o informatoare în celula Mariei Besnard dar prudenţa şi tenacitatea deţinutei ori poate inocenţa ei au determinat-o să nu facă nicio remarcă care să o trădeze. Nu e nicio îndoială că ea îşi păstra sângele rece şi din cauză că apărarea fusese preluată de unul din cei mai renumiţi avocaţi din Paris. La puţin timp după arestare, Marie şi-a asigurat sprijinul lui René Hayot şi Dueluzeau, doi avocaţi ce se bucurau de o reputaţie deosebită. Dar datorită interesului mereu crescând pentru acest caz, cei mai de seamă avocaţi din Paris, totdeauna în căutarea cazurilor senzaţionale, şi-au îndreptat atenţia asupra acestei femei din provincie. Chiar René Hayot l-a adus la Poitiers pe unul din cei mai străluciţi avocaţi parizieni, pe Albert Gautrat, în vârstă de 64 ani, cavaler al Legiunii de onoare. Vestitul avocat şi-a petrecut o zi întreagă discutând cu deţinuta.

Probabil că Gautrat s-a hotărât să preia acest caz neobişnuit cu mult înainte de a vorbi cu Marie Bernard. Îşi dăduse deja seama de faptul că acuzarea va trebui să se bazeze, în mare parte, pe probele toxicologice şi ştia din experienţă că putea oricând să răstoarne complet cursul procesului dacă reuşea să discrediteze dovezile ştiinţifice. Gautrat făcuse deja cercetări în legătură cu metodele de lucru ale lui Béraud. Cât de bine se informase asupra expertului reiese dintr-o remarcă pe care a făcut-o când Marie Besnard l-a ponegrit pe toxicolog: „Nu-i vorbi de rău pe duşmani, pentru că duşmanii te vor salva”.

În ziua de 20 februarie 1952, în sala tribunalului din Poitiers, a început procesul Besnard.

Chiar de la început a avut loc un scurt preludiu care amintea de vechea afacere Lafarge. Marie Besnard era acuzată că şi-a însuşit în mod ilegal unele sume de bani, reprezentând rentele plătite unei rude decedate a cărei semnătură era falsificată pe chitanţe de Marie Besnard. A fost găsită vinovată şi condamnată la doi ani închisoare şi o amendă de 50.000 franci. Cu siguranţă că acesta era doar

un preludiu, regizat foarte abil, cu scopul de a arunca de la început o pată pe caracterul acuzatei. De-abia a doua zi a început procesul pentru crimele propriu-zise, odată cu apariţia martorilor procurorului Giraud.

Orice spectator atent şi-a dat seama imediat că toate declaraţiile directe ale martorilor, exceptând-o pe doamna Pintou, nu aveau nici cea mai mică greutate. Fără îndoială că acumularea de bârfe şi zvonuri a contribuit la realizarea tabloului acuzatei ce fusese prezentată ca o criminală care şi-a premeditat cu sânge rece fiecare pas. Nici măcar un martor nu a putut da vreun amănunt care să capete valoarea reală a unei dovezi judiciare. Majoritatea mărturiilor, se pretindea, tindeau, de fapt, să semene îndoieli şi să se dea impresia că acuzata reuşise, cu un ascuţit simţ practic, să fie pusă în situaţia de a comite un şir de crime. Dar, de fiecare dată, când apărea o astfel de îndoială, procurorul şi preşedintele completului de judecată evocau numele doctorului Georges Béroud. El fusese acela care descoperise otrava şi, în definitiv, nu era el cel mai cunoscut toxicolog din sudul Franţei. Cum putuse pătrunde otrava în toate acele cadavre dacă nu fusese la mijloc o mina criminală? Şi dacă arsenicul fusese administrat tuturor acestor victime, cine ar fi putut-o face în afară de Marie Besnard care, în fiecare din aceste cazuri, a avut de profitat de pe urma decesului?

De nenumărate ori, de-a lungul primului proces, numele lui Béraud a fost invocat cu insistenţă. Numele lui intrase în centrul atenţiei procesului, înainte ca el să fi păşit în sala tribunalului. În seara zilei de 22 februarie, toată lumea aştepta cu sufletul la gură să vină ziua următoare, când Béraud urma să depună, în sfârşit, mărturie în legătură cu expertizele făcute.

Nu s-a aflat niciodată cum de reuşise Gautrat să intre în posesia unei părţi a corespondenţei dintre Roger şi Béroud, precum şi a câtorva documente de laborator de la Marsilia. Oricum aceste piese se aflau în posesia

avocatului. Maniera în care s-a folosit de ele a dezvăluit că Gautrat era foarte sârguincios şi destul de inteligent încât să stăpânească datele ştiinţifice necesare pledoariei, dar şi un om care nu era prea scrupulos în alegerea mijloacelor pe care le folosea. Departe de a evita efectele ieftine, senzaţionale, el le căuta în mod deliberat.

Beroud a intrat în sala tribunalului în dimineaţa zilei de 23 februarie. Era un bărbat brun, solid, cu umerii laţi şi cu înfăţişarea omului impasibil. Mai târziu, Marie Besnard a scris cu maliţie: „Nu arăta prea inteligent, dar în comparaţie cu toate prostiile şi greşelile pe care le-a făcut avea totuşi o înfăţişare respectabilă”.

În afara toxicologiei, Beroud avea bogate cunoştinţe ştiinţifice în general şi de criminalistică în special. Se ocupase chiar şi de grafologie.

În timp ce-şi descria lungile serii de analize, dădea impresia unui tip extrem de plictisitor. A prezentat mai întâi împrejurările în care, de-a lungul câtorva luni de zile, a muncit din greu datorită nenumăratelor exhumări care au avut loc, mai ales la Loudun. Borcanele de sticlă care conţineau probele de analizat au fost plimbate între Loudun şi Marsilia, umplute cu sute şi sute de părţi din organele interne sau cu rămăşiţele lor, după cum era starea cadavrului. Beroud izolase arsenicul cu aparatul lui Marsh, determinând cantităţile de otravă mai cu seamă prin metoda Willcox, aplicată şi în cazul Seddon. Totuşi el se folosise şi de colorimetrie. Era sigur că estimarea cantităţilor de arsenic găsit în cadavre era corectă, în limitele erorilor inevitabile care apar în analizele cantitative. Pe lângă aceasta, analizase şi numeroase probe din pământul din jurul mormintelor pentru a stabili conţinutul lor în arsenic solubil şi ajunsese la concluzia că arsenicul solubil era prezent în sol în cantităţi neglijabile şi, ca urmare, nu putea să explice prezenţa unor cantităţi atât de neobişnuite de arsenic în cadavre. Cu toate acestea, Beroud, conştient că poate greşi, a refuzat să facă

afirmaţii neacoperite din punct de vedere ştiinţific. Când preşedintele completului de judecată l-a pus în faţa periculoasei întrebări. „Puteţi să afirmaţi că o mina criminală a distribuit arsenicul în toate aceste cazuri?”, el a replicat cu austeritate: „O, nu, niciodată nu am să pot să fac o astfel de afirmaţie. Ceea ce am spus se limitează numai şi numai la faptul că am găsit arsenic în cadavre”.

Sărmanul Beroud nu ar fi putut să prevadă că după câteva minute va deveni victima unui şir de capcane medico-legale puse cu atâta abilitate de Gautrat, încât întregul eşafodaj al analizei toxicologice a fost subminat. Trebuie însă să adăugăm că Beroud nu era numai victima capcanelor, dar şi a neatenţiei şi omisiunilor pe care şi le-a permis lui şi asistenţilor lui. În acest sens, poate fi considerată o greşeală a lui Beroud faptul că nu a folosit metodele cele mai noi de analiză. Dar aceasta este o problemă controversată. Aşa cum s-a aflat mai târziu, aplicarea celor mai moderne metode nu a făcut decât să confirme şi nicidecum să răstoarne rezultatele obţinute de Beroud. Greşeala lui a constat în faptul că nu s-a străduit să fie cât se poate de exact în cazul fiecărui detaliu din munca de laborator şi mai ales nu a luat în seamă procedurile birocratice fără de care un laborator, mai devreme sau mai târziu, într-un secol ca al nostru, ajunge inevitabil să comită greşeli, dacă se ţine seama de avalanşa mereu crescândă de probe de analiză.

Gautrat a început cu interogarea medicilor Séta şi Guillon, care răspunseseră de exhumările de la Loudon, făcând disecţia şi separând părţile din cadavre care urmau să fie trimise, în borcanele pe care tot ei le sigilau, pentru analize, la Marsilia. „Sunt convins”, a spus el amabil, „că aţi lucrat cu cea mai mare atenţie, totdeauna numărând borcanele şi întocmind liste cu tot ceea ce se trimitea la Marsilia…”

„Desigur”, a răspuns Séta, „am fost într-adevăr foarte atenţi”. A mai adăugat că atenţia este esenţială dacă

probele urmează să ajungă într-un laborator.

Gautrat a luat un număr de liste de pe masa din faţa lui, le-a distribuit judecătorilor, juraţilor şi reporterilor. Luându-se în consideraţie cele spuse de doctorul Séta, a declarat avocatul, într-adevăr se poate crede că domnia sa nu a ştiut cum să aducă la cunoştinţă instanţei anumite probleme pe care el ca avocat al apărării se simţea obligat să le dezvăluie acum. Era clar că aveau de-a face cu un mister. Dacă se vor compara listele făcute de doctorul Séta la locul exhumării cu listele de probe ale doctorului Béroud, se va observa că la Marsilia se trecuseră pe liste mai multe borcane, conţinând probe din cadavrele implicate în procesul Besnard decât fuseseră umplute cu probe şi trimise de la Loudun. Desigur, rămâne posibilitatea ca borcanele să se fi înmulţit în drum spre Marsilia, pentru că altfel situaţia nu s-ar putea explica decât dacă s-ar considera că printre probele de laborator din cazul Besnard au nimerit, din greşeală, şi probele altor cazuri aflate în laboratorul doctorului Béroud. Cu aceasta. Gautrat l-a invitat pe Béroud să explice misterul.

Béroud, luat pe neaşteptate de acest atac, nu a putut supune niciun cuvânt. A privit spre sala tribunalului complet dezorientat. „Te rog, nu te necăji, doctore!” a continuat Gautrat cu un sarcasm de care numai geniile rele sunt capabile. „Într-un laborator ca al dumneavoastră, asemenea lucruri se pot întâmpla. E firesc ca dumneavoastră să primiţi în fiecare zi borcane cu probe ca acelea din cazul de faţă şi întrucât borcanele sunt puse pe rafturi, e foarte uşor să le încurcaţi. Nu trebuie decât o clipă de neatenţie din partea asistenţilor dumneavoastră. Dacă, de exemplu, şi acum vocea lui Gautrat a căpătat brusc o notă de nervozitate, listele din Loudun menţionau numai fibre musculare şi niciun organ intern printre rămăşiţele corpului doamnei Gouin, în raportul dumneavoastră în legătură cu rezultatele analizelor făcute probelor din acel corp se menţionează mari cantităţi de

arsenic găsite în intestinele ei. Desigur că nu te poţi gândi decât la faptul că ele au fost luate de la un alt cadavru”.

Beroud şi-a scos ochelarii şi şi-a şters ochii cu fularul lui galben. Gautrat nu avea în niciun caz de gând să-i dea răgaz să-şi revină din şoc. „În raportul dumneavoastră”, a spus el cu o voce care devenea din ce în ce mai puternică şi ameninţătoare, „am găsit o afirmaţie în legătură cu arsenicul găsit în părui lui Tousaint Rivet. Dar se ştie că Rivet era chel. Acesta mi se pare un mare mister sau, dacă nu cumva şi aici e vorba din nou de o neglijenţă, părul analizat provine, fără îndoială, de la un alt cadavru adus de la Institutul dumneavoastră. În sfârşit, printre documentele întocmite de dumneavoastră se află şi rezultatul analizei făcute unui ochi aparţinând cadavrului văduvei Louise Lecomte. Cu toate acestea, pe lista făcută la exhumare, nicăieri nu este menţionat ochiul extirpat şi trimis la analize. Nici nu s-ar fi putut să fie, întrucât văduva fusese înmormântata de unsprezece ani şi ochiul omenesc care să poată să stea în pământ atâta timp fără să se degradeze nu a fost încă descoperit”.

Atacul lui Gautrat nu era în niciun caz atât de formidabil pe cât părea. O comparaţie completă a celor două liste nu a dus decât la descoperirea câtorva discordanţe. Avându-se în vedere sutele de probe testate, aceste discrepanţe nici nu aveau o importanţă prea mare, întrucât ele nu afectau concluzia care fusese trasă pe baza a numeroase probe. Dar Gautrat a reuşit să jongleze aceste mici scăpări în aşa fel încât era absolut sigur că aceste amănunte vor produce o puternică impresie asupra instanţei. Din felul în care avocatul a prezentat lucrurile, reieşea că Beroud lucrase cât se poate de neglijent şi că rezultatele analizelor efectuate de el nu prezentau nicio garanţie. Gautrat ştia că trebuie să-şi bazeze restul pledoariei pe această constatare, urmând ca în continuare să nu-i dea inamicului surprins nicio şansă de reabilitare.

Avându-se în vedere toate aceste date, a continuat el,

îşi putea, pe bună dreptate, pune întrebarea dacă arsenicul găsit de Beroud provenea într-adevăr de la cadavre. Arsenicul s-ar fi putut să provină din borcanele trimise de Beroud la Loudun pentru ca în ele să fie puse probele. „Cu alte cuvinte, mă întreb dacă borcanele erau curate sau dacă ele nu conţineau deja arsenic!”

Între timp, Beroud simţea oricum din nou pământul sub picioare. A protestat vehement împotriva unei astfel de insinuări. „Atunci înseamnă”, a întrebat Gautrat „că trebuie să cred că borcanele au fost curăţate şi sterilizate de fiecare dată, înainte de a fi trimise la Loudun?”

„Desigur”, a exclamat Beroud.

„Da!?”, a replicat Goutrat. „Atunci trebuie să vă aduc la cunoştinţă că declaraţia dumneavoastră nu coincide cu informaţiile pe care le deţinem”.

Imediat Gaudrat l-a convocat ca martor pe groparul Morin. Morin a declarat că multe borcane erau retrimise de la Marsilia destul de murdare şi că nici la Loudun ele nu erau curăţate. S-ar putea pune întrebarea de ce Morin a fost singurul martor care a fost chestionat în această privinţă. De ce Goutrat nu-l chestionase şi pe doctorul Seta care, susţinuse avocatul, nu cu mult timp înainte, era un model de acurateţe în activitatea lui? Este de neconceput de ce Beroud nu a insistat ca şi doctorul Seto să depună mărturie în această privinţă. Dar Beroud era atât de zguduit încât s-a lăsat „încolţit”, după cum scria un reporter. Agitaţia din sala tribunalului a crescut. Reporterii se împingeau în faţă. Reflectoare puternice se aprindeau tot timpul sporind confuzia lui Beroud.

Dar Gautrat ştia mai bine decât oricine altul pe ce gheaţă şubredă călca. Trebuia să-şi intensifice atacul pentru a nu se acorda timp apariţiei unei breşe. A mai scos şi alte hârtii pe care le-a distribuit judecătorilor şi juraţilor. Era în posesia câtorva scrisori interesante, spunea el, adresate de doctorul Beroud lui Roger, judecătorul de instrucţie. Cu multă dezinvoltură, a scos o coală de hârtie

care, voia el să dea impresia, era tipică pentru întreaga corespondenţă dintre cei doi şi l-a întrebat pe Beroud dacă el e autorul unei fraze pe care el o va cita în instanţă. Cu multă îndrăzneală, Goutrat a citit cu voce tare: „Dacă raportul întocmit cu privire la analize nu vă satisface, vă rog să aveţi amabilitatea să-mi aduceţi la cunoştinţă pentru a face modificările necesare”.

Era clar că de data aceasta avocatul nu mai ataca exactitatea analizelor lui Beroud ci chiar cinstea lui. Sugera prin aceasta că Beroud ajustase rezultatele analizelor conform cu cerinţele judecătorului de instrucţie. Pentru o clipă, indignarea cea mai aprigă a înlocuit confuzia din mintea lui Beroud. Cu o voce tremurătoare a întrebat cum de a ajuns această corespondenţă în mâinile apărării. Roşu de furie, a strigat cât se poate de tare că el nu falsifică rezultatele analizelor. Cu siguranţă că se gândise doar la anumite modificări ale textului din punct de vedere stilistic, pentru a fi sigur că prezentase datele ştiinţifice mai aride cât se poate de clar pentru a fi înţelese de instanţă. Dar explicaţiile şi interpretările nu puteau să înlăture impresia, cu atâta viclenie creată de

Gautrat, că Beroud nu era altceva decât un comisionar al judecătorului de instrucţie. „Această frază îmi este suficientă”, a replicat Gautrat, „şi mie şi celorlalţi, îmi imaginez”, şi, aproape fără să mai respire, a aplicat următoarea lovitură. „Recunoştea Beroud că el e autorul paragrafului pe care îl va citi mai departe? Citi un paragraf scris de Beroud, în care expertul afirma că după decenii de experienţă era în stare să recunoască, fără niciun aparat, oglinzile metalice formate în aparatul Marsh şi să distingă oglinzile arsenice de alte oglinzi metalice, care ar putea fi produse în acelaşi aparat în prezenţa unor otrăvuri metalice, ca de exemplu a antimoniului. Făcuse Beroud în scris această afirmaţie, întreba insistent avocatul.

Beroud a recunoscut şi a încercat să dea o explicaţie dar Gautrat l-a întrerupt. Voia să ştie numai dacă afirmaţia

îi aparţinea.

E dificil să-ţi dai seama ce l-a determinat pe Beroud să facă astfel de afirmaţii. Era adevărat că în anii de ucenicie ai lui Beroud, mulţi toxicologi aveau o dexteritate neobişnuită în a face o distincţie clară între arsenic şi antimoniu şi se amuzau realizând astfel de performanţe chiar în faţa studenţilor lor. Dar, în niciun caz, el nu şi-ar fi permis să-şi bazeze expertiza toxicologică, într-un proces de crimă, pe dovada oferită de ochiul liber. Fără îndoială că Beroud era foarte circumspect în munca lui şi acea propoziţie, deliberat scoasă din context, nu era altceva decât un moment de lăudăroşenie, o modalitate de a-şi scoate în evidenţă experienţa în faţa judecătorului de instrucţie care era atât de tânăr încât putea să-i fi fost elev. Probabil că şi Gautrat ştia că acea propoziţie nu însemna mai mult şi că lui Beroud nu trebuie să i se permită să citeze din alte părţi ale scrisorilor.

Da, a declarat Beroud, el era gata să-şi sprijine afirmaţia. Din nou a încercat să dea explicaţii dar, ca un magician, Gautrat, brusc, a ridicat în mina şase flacoane sigilate în care erau ţinute pentru comparaţie oglinzi de arsenic şi de antimoniu. „Foarte bine, atunci”, a exclamat el, întinzându-i flacoanele lui Beroud, „Spuneţi-mi, care din aceste flacoane conţine arsenic şi care conţine antimoniu”.

O persoană mai versată, mai puţin credulă decât Beroud, nu ar fi căzut în capcana lui Gautrat. Ar fi refuzat să joace un rol în acest vodevil şi ar fi clarificat, pe loc, implicaţia afirmaţiei din scrisoare. Mai presus de toate, ar fi trebuit să sublinieze că indiferent dacă e sau nu capabil să recunoască oglinzile de arsenic cu ochiul liber, în acest caz nu procedase astfel. Dar Beroud nu era un partener de talia inamicului său. Şocat că reputaţia îi fusese deja discreditata, Beroud a reacţionat prea lent şi în clipa în care el i-a acceptat jocul lui Gautrat, în privinţa eprubetelor, era ca şi pierdut. Probabil că altă dată, dacă ar fi avut mintea clară, ar fi putut într-adevăr să

dovedească că este capabil să facă diferenţierea cu ochiul liber. Dar atunci, când era atât de emoţionat, cu mii de ochi răuvoitori îndreptaţi asupra lui, nu putea face nimic.

Cu fruntea transpirată, Béroud a examinat eprubetele. Apoi i-a dat trei din ele lui Gautrat, declarând că cele trei conţineau arsenic în timp ce celelalte oglinzi fuseseră formate de antimoniu.

Ochii lui Gautrat au strălucit. „Doctore Béroud”, a spus el, vocea cutremurând sala tribunalului, „am nişte date interesante pentru dumneavoastră. Nici măcar una din aceste eprubete nu conţine arsenic. Toate conţin antimoniu. Iată ce scrie laboratorul de la care am căpătat eprubetele”. S-a întors cu faţa la judecător şi juraţi şi a strigat cu un dispreţ şfichiuitor: „Aceasta este dovada că doctorul Béroud este un expert în care trebuie să avem încredere absolută”.

Un hohot de râs a străbătut sala tribunalului. Doctorul Béroud s-a prăbuşit pe scaun. Preşedintele completului de judecată, Favart, a cerut de nenumărate ori să se facă linişte şi, când vacarmul nu a mai putut fi potolit, a întrerupt şedinţa. Béroud era atât de tulburat încât atunci când a părăsit clădirea s-a clătinat şi a căzut, rănindu-se atât de tare încât la şedinţa următoare a procesului, unul din asistenţii lui, doctorul Médaille, i-a luat locul. Dar disputa cu privire la exactitatea expertizei toxicologice din Marsilia se terminase de fapt.

Fără îndoială, nimeni nu ştia mai bine decât Gautrat că el jucase o carte riscantă, dar că nu reuşise într-adevăr să elimine constatările lui Béroud în privinţa prezenţei arsenicului. Era atât de conştient de limitele loviturii sale de teatru încât nu a insistat să se dea un verdict imediat. Mai mult, a căzut de acord cu propunerea instanţei, rămasă perplexă, în legătură cu numirea unor noi experţi, care să refacă complet analizele toxicologice. Ştia cu mult mai bine decât instanţa din Poitiers că erau puţine şansele de a se prezenta spre analiză probe de bună calitate într-

un caz ca acesta. Victoria obţinută de el a fost într-adevăr o excepţie în istoria toxicologiei medico-legale şi Gautrat putea fi absolut sigur că va fi în stare să descopere puncte nevralgice şi erori şi în noile analize. De fapt, noile analize vor putea fi mai uşor discreditate decât în primul caz, pentru că fiecare nouă exhumare face sarcina cu mult mai complicată. René Fabre, E. Kohn-Abrest, Henri Griffon şi René Piédelièvre, acestea erau numele noilor experţi numiţi de Tribunalul din Poitiers. Pe aceştia nimeni nu-i mai putea acuza de provincialism. Toţi patru se numărau printre toxicologii şi specialiştii reprezentativi ai medicinii legale pariziene.

Ne-am mai întâlnit deja cu numele de Piédelièvre. Reputaţia sa de specialist în medicină legală depăşise cu mult hotarele Franţei. René Fabre, în vârstă de 63 de ani îşi începuse cariera în 1919, ca farmacist la vestitul spital Necker. Din 1931 devenise profesor de toxicologie la Universitatea din Paris, iar din 1946 decan al Facultăţii de farmacie. Kohn-Abrest. un bărbat deşirat care purta barbă, avea o vârstă înaintată şi o experienţă de o viaţă în toxicologie. Henri Griffon, cel mai tânăr dintre cei patru specialişti, era şeful secţiei de toxicologie a laboratorului poliţiei din Paris. Numele lui este legat de prima încercare de a folosi noile tehnici atomice în domeniul toxicologiei. A început o nouă serie de exhumări la Loudun. Exhumările şi analizele au durat în total doi ani.

De data aceasta, Piédelièvre însuşi supraveghea exhumările. Septiiagenarul cărunt, comandant al Legiunii de onoare, şi-a stabilit sediul în capela centrală a cimitirului din Loudun. Orice rămăşiţă umană luată pentru probe era adusă mai întâi la Piédelièvre şi trecută cu atenţie pe o listă. Încerca să facă tot ce e posibil ca să evite vreo eroare. Spre stupefacţia lui (şi satisfacţia lui Gautrat) s-a aflat că reînhumările, după prima exhumare, fuseseră făcute cu mare neglijenţă. Conştiinciozitatea lui Séta, de care Gautrat a făcut atâta caz şi care fusese

folosită împotriva lui Béroud, apărea acum într-o lumină foarte defavorabilă. Nu îi trecuse nimănui prin cap că se va face şi o a doua exhumare şi nu se făcuse nici cel mai mic efort ca rămăşiţele cadavrelor să fie separate. Acelaşi lucru rămâne valabil şi pentru rămăşiţele din diferite organe interne care, în multe cazuri, erau atât de amestecate cu pământ încât nu mai rămăsese aproape nimic din ele. Piédelièvre era pe deplin conştient că în împrejurările acelea, Gautrat va obiecta imediat şi va spune că orice urmă de arsenic găsită în cadavre provenea din pământ. De aceea, a luat numeroase probe de pământ din diferite straturi ale cimitirului Loudun cu scopul de a mai verifica încă o dată solubilitatea arsenicului natural. Piédelièvre trăise în universul nu arareori macabru al medicinii legale. Deşi obişnuit cu aceste scene, pentru care nu avea repulsie, considera totuşi că asista la ceea ce poate fi numit „culmea macabrului”. Unele cadavre erau atât de dezintegrate încât nu mai rămăsese pentru analiză decât părul. La acea dată, toxicologia descoperise de mult că părul oferă indiciul cel mai sigur în privinţa felului, gradului şi duratei otrăvirii cu arsenic.

Resturile de organe şi unele din probele din sol au fost trimise la laboratorul profesorului Kohn-Abrest. Scalpul, părul şi restul probelor de sol au fost trimise la laboratorul lui Henri Griffon din Paris. Gautrat, care era bine informat în privinţa probelor de laborator, nu a privit favorabil următoarea etapă a procedurii. Curând a aflat însă că rezultatele, în ciuda acestui handicap, puteau fi considerate oricum dar numai favorabile Mariei Besnard nu. Kohn-Abrest, care lucrase atât cu aparatul lui Marsh cât şi cu cele mai moderne tehnici de spectroanaliză, a stabilit prezenţa unei cantităţi medii de 20 de miligrame de arsenic pe kilocorp, rezultat care, avându-se în vedere cantitatea mică de probe de analiză care le-a stat la dispoziţie, trebuia considerat ca o confirmare a constatărilor lui Béroud. Şi mai alarmantă era informaţia

pe care Goutrat o obţinuse de la laboratorul Griffon: părul lui Léon Besnard conţinea de patruzeci şi patru de ori mai mult arsenic decât părul normal.

Gautrat vedea cu ochii cum i se spulberă speranţele. Dacă la reluarea procesului, corpul de experţi va confirma în unanimitate prezenţa arsenicului în „cadavrele Mariei Besnard”, cu greutatea autorităţii lor de specialişti parizieni, el nu va mai reuşi să capete ascendent asupra lor. A aflat că Griffon aplicase unele metode folosite în cercetările atomice în analiza firelor de păr dar nu ştia că chiar acest fapt îl va ajuta, în ultima instanţă, să repete lovitura de teatru pe care a dat-o în cazul Béroud. Nu abandonase nici speranţa că va găsi nişte puncte nevralgice în mărturiile experţilor, dar şi-a dat seama că el ar fi putut, tot atât de bine, să fie forţat să accepte dovada prezenţei arsenicului. De aceea el şi-a imaginat o nouă tactică, aceea de a accepta că există arsenic în cadavre, dar că acesta nu provenea din mâna unui ucigaş, ci din solul cimitirului.

La început, Gautrat a fost puţin neliniştit din cauza acestei tactici. El a aflat că experţii acuzării se străduiau din toate puterile să respingă dinainte netemeinicia vreunor posibile contraargumentări pe care le-ar ridica avocatul. Griffon analiza probele de sol de la Loudun. pentru a stabili gradul de solubilitate. El a constatat că deşi există, fără îndoială, arsenic în pământ, doar cantităţi infime puteau să se dizolve în apă. În 1952, René Truhaud, profesor de farmacie şi toxicologie la Paris, elev şi asociat al lui Fabre, a îngropat câteva fire de păr, a căror cantitate de arsenic fusese atent stabilită, într-un loc deosebit de bogat în arsenic din cimitirul Loudun. Şi ca să nu fie nicio îndoială, firele de păr au fost îngropate exact la aceeaşi adâncime cu „victimele Mariei Besnard”. Întreaga experienţă a fost făcută sub supravegherea strictă a poliţiei. În 1953, părul a fost scos din pământ şi supus din nou analizelor pentru a se stabili conţinutul de arsenic. În

timp ce părul cadavrelor conţinea cantităţi neobişnuit de mari de arsenic, conţinutul în arsenic al firelor de păr îngropat s-a modificat aproape nesemnificativ în decurs de un an. Avându-se în vedere aceste date, existau puţine perspective ca apărarea să poată convinge instanţa că doza mare de arsenic din cadavre provenea din solul de la Loudun.

Cu siguranţă că nu exista o altă cale pe care putea să o ia apărarea. În impasul în care se afla, Gautrat a recurs, în final, la exemplul înaintaşilor, a celor mai de seamă avocaţi ai apărării. S-a apucat să studieze literatura de specialitate referitoare la conţinutul în arsenic al solului şi pe la sfârşitul anului 1953 a zărit o lumină salvatoare.

Gautrat a dat de lucrările unui număr de specialişti al căror domeniu atingea doar tangenţial toxicologia. Aceştia erau mai degrabă biologi decât toxicologi, ori medici care erau pasionaţi de biologie. Primii doi care i-au stârnit interesul erau Henri Ollivier şi Lepeintre. Ollivier era şeful laboratoarelor Facultăţii de medicină din Paris şi lector de biologie; Lepeintre era şeful laboratorului care verifica puritatea apei potabile din capitala Franţei.

Şi ca şi cum îl urmărea norocul, cei doi specialişti, studiind arsenicul din apă, au ajuns la concluzia că existau procese necunoscute care aveau loc în sol şi care făcea arsenicul din sol solubil în cantităţi mult mai mari decât îşi imaginaseră toxicologii până atunci. Desigur că aceste procese, în mod evident, nu depindeau de nicio reacţie pur chimică ci erau, mai degrabă, procese biologice, direct legate de activitatea bacteriilor din sol. Astfel, Gautrat a aflat că există un mare număr de bacterii în sol care pot fi împărţite în două grupe mari, după metabolismul lor. O grupă este formată din acele bacterii care, ca şi omul, au nevoie de oxigen pentru realizarea proceselor lor vitale, adică bacterii aerobe, n-a doua grupă intră acele bacterii care nu au nevoie de oxigen. Bacteriile anaerobe îşi obţin energia de care au nevoie pentru procesele vitale din

fermentaţii.

Ollivier şi Lepeintre au făcut un număr de experienţe extrem de instructive. Ei au introdus nişte bacterii anaerobe într-un sol bogat în arsenic, pe care în prealabil l-au analizat prin procedeele toxicologice obişnuite, trecând apa prin el şi negăsind în final arsenic solubil. Dar după introducerea bacteriilor s-a observat că arsenicul se dizolvă în cantităţi uimitoare, fiind transportat în felul acesta de apă. Dacă se introduc bacterii aerobe în astfel de soluri, arsenicul rămâne insolubil. Aceasta înseamnă că ori de câte ori au loc procese de descompunere şi fermentaţie în sol, din cauza activităţii bacteriilor anaerobe, existau precondiţii pentru un grad neaşteptat de înalt de solubilitate a arsenicului din pământ. Şi, în definitiv, unde puteau să aibă loc mai multe procese de descompunere şi fermentaţie decât în vecinătatea cimitirelor?

Gautrat nu se mai putea opri din citit şi continuându-şi lectura a aflat că exista o legătură evidentă între bacteriile anaerobe şi părul omenesc. Această legătură se stabilea din cauză că bacteriile anaerobe din cimitire, nu totdeauna, dar în foarte multe locuri, îşi extrag hidrogenul necesar pentru procesele lor vitale din compuşii sulfului aflaţi în păr. În locul unde aceste procese chimice complicate aveau loc, arsenicul intra în păr direct, înlocuind sulful, ca şi cum ar fi circulat prin corpul unei persoane otrăvite şi ar fi pătruns în păr prin rădăcinile părului. Trebuie scos în evidenţă faptul că teoriile lui Ollivier şi Lepeintre nu erau în niciun caz acceptate de toată lumea şi nici cei doi specialişti nu pretindeau că au atins fondul problemei pe care ei doar o tatonaseră. Însă ei stabiliseră un adevăr care nu putea fi respins în niciun caz, acela că, în apă, arsenicul are o mare solubilitate şi în felul acesta pătrunde în părul cadavrelor ca rezultat al activităţii bacteriilor din sol. Dar procesele care aveau loc nu puteau fi anticipate cu precizie. Ele puteau, spre exemplu, să aibă loc într-un mormânt dar nu şi în cel din

imediata lui apropiere.

Pentru Gautrat aceste teorii erau o mană cerească. În sfârşit, avea la îndemâna nişte contraargumente ştiinţifice cu care putea să contracareze doctrinele oficiale ale toxicologiei. Fabre, Kohn-Abrest şi Griffon nu vor avea ultimul cuvânt.

Gautrat a luat legătura cu Ollivier şi Lepeintre. Ei i-au făcut cunoştinţă cu alţi doi biologi care făcuseră constatări similare şi erau gata să mai facă şi alte experienţe şi chiar să apară în instanţă ca martori ai apărării. Aceştia erau profesorul Jean Kelling de la Institutul Naţional de Agronomie al – Franţei şi profesorul Paul Léon Truffert oare, în ciuda celor 75 de ani pe care îi avea, era un pasionat cercetător în acest domeniu. Cavaler al Legiunii de Onoare, cu o reputaţie extraordinară la Paris, Paul Truffert a devenit cel mai important dintre noii aliaţi ai lui Gautrat.

Se părea că Gautrat e urmărit tot timpul de noroc pentru că la puţin timp după primele discuţii cu Paul Léon Truffert, soarta i-a mai oferit încă o şansă. Obţinuse ceea ce căutase în zadar multă vreme, adică informaţii precise despre metoda folosită de Henri Griffon în cercetarea arsenicului din păr.

Universul fizicii atomice era pentru Gautrat o carte închisă aşa cum era pentru marea majoritate a contemporanilor lui. De aceea, el a pornit în căutarea unor atomişti care, spera el, vor putea să-i semnaleze dacă experienţa făcută de Griffon nu conţinea vreo posibilă sursă de eroare. În sfârşit, a găsit doi fizicieni care au fost gata să-i dea sfaturi în această privinţă. Este vorba de Lebreton şi Derobert. Aceştia i-au spus că metoda de detectare a arsenicului din oase şi păr cu ajutorul radioactivităţii avea, fără îndoială, un mare viitor. Fizicienii i-au explicat, de asemenea, întregul procedeu.

Arsenicul în stare normală nu este radioactiv. Totuşi, el poate deveni radioactiv dacă este pus într-un reactor

nuclear şi bombardat cu neutroni care apoi sunt captaţi de atomii de arsenic obişnuit, transformându-i în izotopi radioactivi a căror radiaţii poate fi măsurată ca orice fel de radioactivitate, cu contorul Geiger-Müller. Pentru a se testa părul în privinţa prezenţei arsenicului este necesar, de aceea, ca părul să fie introdus într-un reactor nuclear. Dacă există arsenic în păr, acesta este transformat în arsenic radioactiv a cărui radiaţie poate fi mai apoi măsurată. Pentru a se determina cantitatea de arsenic din păr, se ia o probă de arsenic care e cântărită cu atenţie în prealabil şi care e introdusă simultan în acelaşi reactor. Şi proba martor va deveni radioactivă, radiaţia ei putând fi măsurată pentru compararea rezultatelor. În acest fel, specialiştii pot uşor determina cantitatea de arsenic din păr.

Dificultatea cea mai mare în aplicarea procedeului consta în luarea deciziei cu privire la durata de timp la care substanţa supusă analizei pentru stabilirea cantităţii de arsenic să fie supusă bombardamentului cu neutroni în reactorul nuclear. Radiaţia fiecărui element radioactiv rezultă din descompunerea atomilor.

Elementele diferă foarte mult între ele în privinţa vitezei de descompunere. Unele elemente radioactive se descompun în câteva minute, altele în ani sau milioane de ani.

Pentru Gautrat, acest aspect al problemei era extrem de dificil de înţeles. Fizicienii se refereau tot timpul la timpul de înjumătăţire, prin care ei înţelegeau timpul în care jumătate din atomii unui element dat se dezintegrau. Astfel, timpul de dezintegrare a arsenicului radioactiv este de 26 ore şi jumătate, însemnând că în 26 ore şi jumătate, jumătate din atomii lui se dezintegrează. Din jumătatea rămasă, o altă jumătate se dezintegrează în următoarele 26 ore şi jumătate şi tot aşa până ce se termină transformarea completă a arsenicului radioactiv într-un element neradioactiv.

Dacă, pe de altă parte, fizicianul doreşte să facă un element radioactiv, el poate folosi durata timpului de înjumătăţire pentru a calcula durata optimă de timp necesară activării elementului în reactorul nuclear. În cazul arsenicului se stabilise nu de mult că această primă perioadă de înjumătăţire, cu alte cuvinte o perioadă de 26 de ore şi jumătate în reactor, era suficientă pentru stabilirea cantităţii de arsenic prezent.

Perioada de iradiere ridica imediat o nouă problemă. Părul omenesc conţine un număr de alte elemente care devin, de asemenea, radioactive când sunt supuse bombardării în reactorul nuclear. Radiaţia lor se interferează inevitabil cu timpul de înjumătăţire a arsenicului şi, în unele împrejurări, acest fapt anulează rezultatul. Părul, de exemplu, conţine carbon, oxigen şi hidrogen precum şi un mare număr de urme de elemente, ca de exemplu calciu, cupru, argint, potasiu, magneziu şi sodiu. Descompunerea lor radioactivă nu se interferează cu timpul de înjumătăţire a arsenicului dacă timpul de înjumătăţire diferă considerabil de acela al arsenicului. Astfel, magneziul se descompune atât de repede, încât în 2 ore nu mai există radiaţii. Calciul, pe de altă parte, are un timp de înjumătăţire de 164 de zile şi poate fi diferenţiat de arsenic prin tehnici nucleare care nu interesează în cazul de faţă. Dar elementele cu un timp de înjumătăţire apropiat de cel al arsenicului ridică mai multe probleme. Printre acestea se numără sodiul care are timpul de înjumătăţire de 18 ore şi potasiul cu timpul de înjumătăţire de 12 ore şi jumătate. Problemele ridicate de aceste elemente nu fuseseră încă soluţionate. Specialiştii au învăţat pur şi simplu cum să le evite prin alegerea unor perioade de bombardare favorabile. În acelaşi timp, ei iau în consideraţie şi modalităţile de înlăturare pe cale chimică a elementelor rebele din păr, înainte de măsurarea radiaţiei arsenicului. De îndată ce probele de păr erau scoase din reactorul atomic, ele erau tratate cu reactivi

chimici, ca acid clorhidric şi hidrogen sulfurat care, se ştie, extrag sodiul, potasiul şi alte elemente.

Pentru Gautrat, această lecţie de fizică, interesantă şi semnificativă în sine, era doar un preludiu. Din momentul în care el a aflat că analiza arsenicului prin tehnici nucleare implica totuşi unele probleme încă controversate şi nesigure, ambiţiile lui au prins din nou aripi. Poate că va putea să dovedească că Griffon se făcuse vinovat de vreo omisiune, de vreo greşeală, de vreo concluzie prematură, indiferent cât de mică ar fi fost ea. Realitatea este că el nu a trebuit să aştepte mult până când speranţele lui au devenit realitate.

Lebreton şi Derobert i-au indicat greşeala principală pe care a comis-o Griffon. Este greu să ne dăm seama ce l-a făcut pe Griffon să comită această greşeală. Putea fi vorba pur şi simplu de neatenţie sau poate de ambiţia ca metoda radioactivă aplicată în toxicologie să fie pentru totdeauna legată de numele lui. În orice caz, el nu aşteptase suficient ca noua metodă să fie perfecţionată şi validată. Ca urmare, el a comis o greşeală grosolană, care nu ar fi putut fi trecută cu vederea de nicio persoană familiarizată, cât de cât, cu această metodă. Părul lui Léon Besnard fusese ţinut în reactorul nuclear nu timp de 26 de ore şi jumătate, ci numai 15 ore. Ca urmare, radiaţia sodiului se interferase indiscutabil cu calculul exact. Această eroare nu duce în mod necesar la o confuzie a rezultatelor, dar dă posibilitate apariţiei greşelilor.

Gautrat jubila. La sfârşitul anului 1953, pentru a fi sigur de poziţia lui, el a discutat cu un număr de fizicieni atomişti britanici şi specialişti în medicină legală. Ei au confirmat ceea ce el ştia deja. Pe măsură ce data reluării procesului Mariei Besnard, 15 martie 1954, se apropia, Gautrat simţea că poziţia lui este mai puternică decât oricând. El era sigur că va câştiga şi noua luptă.

Marie Besnard îşi petrecuse cea mai mare parte a acestui timp în închisoarea de la Poitiers, dar din iulie

1953 fusese transferată la Bordeaux, unde urma să se desfăşoare cel de al doilea proces. Acuzarea era reprezentată de data aceasta de procurorul Steck. Preşedinte al completului de judecată era Porquery de Boisserin, a cărui energie şi caracter ferm veneau în contradicţie cu blândeţea lui. Niciunul din cei doi nu avea nici cea mai vagă idee de ceea ce li se pregătea. Steck era sigur că acum avea nişte experţi în toxicologie a căror dovezi nu puteau fi zdruncinate. Toţi confirmaseră fără niciun echivoc prezenţa unor cantităţi fatale de arsenic în cele douăsprezece cadavre. Toţi erau de acord cu teoria că arsenicul nu putuse pătrunde în cadavre din solul cimitirului.

Pentru a doua oară, şedinţele preliminare, care au durat patru zile, au constat din parada martorilor acuzării din departamentul Vienne. Încă o dată, ca şi în timpul primului proces, ei nu au oferit nicio dovadă substanţială ci doar o sumedenie de zvonuri şi caracterizări din care se putea trage concluzia că Marie Besnard era o femeie dezagreabilă, avară, calculată şi probabil psihopată, ceea ce însă nu însemna că ea e şi criminală. Gautrat, Hayot şi o tânără avocată atrăgătoare din Bordeaux, Favreau-Colombier, au hărţuit mulţimea martorilor cu destulă violenţă. Dar, ca şi în procesul anterior, această hărţuială nu era decât uvertura la drama decisivă în care Marie Besnard, palidă şi bolnavă după lunga perioadă de detenţie, dar totuşi tot timpul în gardă, şireată şi hotărâta, a fost complet abandonată pe fundalul scenei care era ocupată acum de duelul experţilor.

Gautrat a fost precaut şi nu a atacat prea puternic constatările lui Kohn-Abrest şi Fabre. Prestigiul lor era atât de mare şi mărturia lor atât de clară, încât el nu se putea aştepta să obţină vreun succes. Dar, de fapt, nici nu avea nevoie de acest atac. El şi-a concentrat focul asupra lui Henri Griffon pe care, mai târziu, Marie Besnard, cu profundul dispreţ pe care l-a arătat tuturor „prigonitorilor”

ei, l-a numit „peşte dubios”. „Cu un picior de 10 cm şi resitul corpului păstrând aceleaşi proporţii, de statură foarte mică, avea înfăţişarea neplăcută a omului care este convins de propria sa importanţă şi care considera pe toţi ceilalţi semeni nesemnificativi. Era prea tânăr ca să fi învăţat ceva din experienţa vieţii”.

S-ar părea că aceasta este o caracterizare cât se poate de exactă. Oricum, aceasta ne ajută să înţelegem mai bine eşecul inutil în oare s-a implicat Griffon şi odată cu el acuzarea. Vanitatea, ambiţia mistuitoare, importanţa de sine excesivă şi probabil în aceeaşi măsură, iresponsabilitatea unei generaţii care în timpul războiului şi a ocupaţiei naziste încetase să mai aibă vreun respect pentru noţiunile de siguranţă şi precizie, toţi aceşti factori au jucat poate un rol în acest eşec. Absurditatea acestui fiasco a ieşit la iveală mai târziu când s-a dovedit că metodele radiochimice încă nesigure erau practic inutile. Testele ulterioare au dovedit că, deşi Griffon nu lucrase cu cea mai mare atenţie şi se grăbise să tragă concluzii, avusese noroc şi obţinuse rezultate corecte. Afirmaţia că descoperise cantităţi fatale de arsenic în părul cadavrelor din Loudun a fost confirmată mai târziu. Dar el ar fi putut ajunge la aceleaşi concluzii cu ajutorul metodelor verificate folosite de Fabre şi de Kohn-Abrest. Prin urmare, mai cu seamă dorinţa lui de a se evidenţia ca inovator l-a făcut vulnerabil atacului lui Gautrat. E aproape sigur că el nu-şi imaginase că poate fi atacat de un avocat pe dificilul teren al fizicii atomice.

Avocatul şi-a pregătit terenul cu o mare precauţie, ţinând instanţei un curs de fizică atomică şi de analiză radiochimică a arsenicului. Faptul că el însuşi era un profan şi-şi însuşise recent cunoştinţele din acest domeniu străin de meseria lui a făcut subiectul cât se poate de clar pentru ceilalţi profani. Nu şi-a început atacul până ce nu a fost sigur că absolut fiecare jurat a înţeles ce înseamnă timp de înjumătăţire de 15 ore şi de 26 de ore şi jumătate.

Numai în acel moment a lansat atacul asupra lui Griffon care alesese din neglijenţă un timp greşit de bombardare în reactorul nuclear şi prin urmare devalorizase complet rezultatele experienţei lui.

Deşi într-un fel era consternat, Griffon a adoptat poziţia arogantă a savantului care nu permite unui profan să se amestece în meseria lui. Dar Gautrat a refuzat să accepte să fie pus la punct. A continuat să insiste asupra unui detaliu controversat pe care juraţii neversaţi în ale ştiinţelor puteau să-l înţeleagă şi reţină: expusese Griffon părul la 15 ore de iradiaţie în reactorul nuclear ori la 26 ore şi jumătate? Era acea perioadă de bombardare corectă sau incorectă? Exista pericolul iminent al unei greşeli ori nu? În sfârşit, a reuşit să-l forţeze pe Griffon să admită că metoda folosită de el era atât de nouă încât, desigur, erau diferenţe de opinii printre experţi.

În acel moment, Gautrat a realizat că reuşise ceea ce şi încercase de fapt: semănase sămânţa îndoielii în sala tribunalului. Simţea, de asemenea, că agitaţia lui Griffon creşte continuu şi că aceasta era pe punctul de a exploda. L-a atacat încă o dată. „A fost timpul de iradiere de 15 ore prost ales ori nu”?

Controlându-şi nervozitatea cu dificultate, Griffon i-a replicat că nu se poate vorbi de corect şi incorect în această privinţă ci numai de diferite opinii în privinţa noţiunilor de corect şi greşit. Cu toate acestea, câteva minute mai târziu, explozia a avut loc. Probabil că şi Griffon simţea că îndoielile şi neîncrederea celor din jur cresc. A început să bată cu pumnul în masă. „Încerci să mă înveţi pe mine”, a strigat el. „Vă pretindeţi savant?”

„Nu”, a replicat cu răceală Gautrat, „dar domnii Lebreton şi Derobert sunt savanţi”. I-a fluturat declaraţia pe care o obţinuse de la cei doi fizicieni francezi şi apoi a citit-o cu voce tare. „Ei sunt experţi”, a conchis el, „dar acum am să vă arăt ce cred atomiştii britanici despre expertiza dumneavoastră”. Le-a citit cu voce tare depoziţia

scrisă sub jurământ a specialiştilor britanici care criticau concluziile premature ale lui Griffon.

„Englezii nu au experienţă în analizele radiochimice ale arsenicului”, a exclamat furios Griffon.

„Atunci”, a replicat glacial Gauitrat, „vă sugerez să vă duceţi în Anglia şi să-i învăţaţi”.

Acum pe faţa procurorului nu se mai putea distinge nicio culoare. Desperat şi neajutorat, privea la spectacolul ce se desfăşura în faţa lui. Experţii munciseră doi ani de zile. Sperase că munca lor nu va lăsa nicio fisură în care Gautrat să-şi implânte cuţitul. Şi acum, îşi dădea el seama, numai prin neglijenţa de neprevăzut a unui singur om, Gautrat putea să semene încă o dată seminţele îndoielii care aproape distruseseră” capetele de acuzare din 1952.

Când Gautrat d-a permis lui Griffon să plece de pe banca martorilor, avocatul realizase tot ceea ce sperase în legătură cu prima fază a bătăliei. Reuşise să zdruncine încrederea juriului în analizele ştiinţifice. A aruncat o privire victorioasă şi batjocoritoare către Marie Besnard, ale cărei buze subţiri şi livide se contorsionau într-un simulacru de zâmbet. Gautrat avea toate motivele să fie încrezător pentru că partea principală a atacului nu fusese încă dezlănţuită.

Se vorbeşte de otrava în cadavre multă sau puţină, prezentă sau nu. Ce înseamnă în definitiv toată povestea aceasta? Aşa a început să lanseze Gautrat partea principală a ofensivei. Nimeni nu putea afirma că Maria Besnard fusese în posesia unei cantităţi de arsenic. Nimeni nu o văzuse vreodată pe Marie Besnard cumpărând sau administrând otrava vreunei victime. Experţii acuzării au afirmat că cei decedaţi au fost probabil otrăviţi dar se ştie că de mai mult de 100 de ani toxicologii studiau problema solubilităţii sau insolubilităţii în apă a arsenicului din sol şi dacă acesta pătrunde sau nu în cadavre. Timp de un secol ei au negat această posibilitate. Aceasta s-a întâmplat numai din cauză că ei au ignorat faptul că solul se

comportă ca un organism viu, în care au loc mii de procese necunoscute. Ei au negat această posibilitate şi în cazurile cadavrelor din Loudun. Timp de doi ani ei au drenat apa din solul din Loudun şi au măsurat arsenicul din el. Dar ei nu au luat în consideraţie noile date oferite de o ştiinţă care începuse să se dezvolte, ştiinţa proceselor organice din sol. El era probabil primul avocat care convoca pe reprezentanţii acestei ştiinţe în tribunal, pentru a depune mărturie pentru justiţie, dar era sigur că în viitor niciun proces de acest fel nu va mai trece cu vederea descoperirile dobândite de aceşti specialişti. El a cerut instanţei permisiunea de a audia mărturiile lui Ollivier, Lepeintre, Kelling şi Truffert.

Gautrat introduce într-adevăr un nou element într-un capitol al toxicologiei care nu evoluase de mult timp. Şi de data aceasta a procedat cu cea mai mare precauţie. Avocatul ştia că deşi Ollivier, Lepeintre şi Kelling erau savanţi de o înaltă reputaţie, acestora le lipsea uşurinţa exprimării în termeni accesibili tuturor, contribuind astfel la diminuarea valorii depoziţiei lor în faţa judecătorilor şi juriului. Dar cei trei puteau, în definitiv, să servească doar la pregătirea terenului. Marea lui lovitură va fi dată odată cu aducerea lui Paul Léon Truffert în faţa tribunalului, cu toată demnitatea şi prestigiul lui de membru al Academiei de Ştiinţe şi de cavaler al Legiunii de onoare. Fără îndoială, depoziţiile lui Ollivier, Lepeintre şi Kelling în legătură cu rolul bacteriilor din sol în solubilitatea arsenicului au provocat o senzaţie neobişnuită. Depoziţiile aveau farmecul noutăţii care totdeauna seduce chiar şi pe cei care întâmpină dificultăţi în urmărirea controverselor ştiinţifice dintre experţi. Aşa cum scria un reporter, mărturiile celor trei specialişti „puteau zdruncina datele acumulate de toxicologie de-a lungul unui secol”.

Aşa s-a şi întâmplat.

Din nou, procurorul s-a găsit că e luat prin surprindere. Experţii acuzării, la fel de surprinşi, nu aveau

nici experienţă şi nici argumente care să contracareze aceste noi ipoteze. Singura soluţie a acuzării era de a-i eticheta pe Ollivier, Lepeintre şi Kelling ca pe nişte „novici în ale ştiinţei”, încercând astfel să ridiculizeze ideile lor. Dar în clipa în care Truffert a fost chemat să depună mărturie, toate aceste eforturi au devenit inutile. Aşa cum s-a aşteptat şi Gautrat, reputaţia lui Truffert, rangul şi manierele lui alese au intimidat orice încercare de acest fel.

Concentrat, tăcut, întregul auditoriu îl asculta pe vorbitorul calm, obiectiv şi reticent. Aşa cum dovedise propriile lui cercetări, a afirmat el, bacteriile din sol, în special acelea din solul cimitirelor, reacţionau cu totul imprevizibil asupra solubilităţii arsenicului şi respectiv în privinţa pătrunderii lui în pământ, în cadavre şi în părul morţilor. Ca rezultat al activităţii bacteriene, arsenicul putea pătrunde atât de puternic în structura părului încât nu mai putea fi înlăturat prin procesele de spălare, pe care, de obicei, se bazau toxicologii. Mai mult decât atât, unele din experienţe au evidenţiat că arsenicul din sol, introdus în păr datorită acţiunii bacteriene, putea să se fixeze la anumite intervale de-a lungul firului de păr ca şi cum acesta ar fi pătruns în păr din corp. Astfel, teoria toxicologică, după care arsenicul adiţional scaldă tot părul şi prin urmare poate fi diferenţiat de arsenicul provenit din corp, nu mai poate fi considerată ca absolut vitală. În sfârşit, ca rezultat al activităţii bacteriene era posibil ca doza de arsenic din cadavru sau din păr să depăşească de mai multe ori conţinutul în arsenic al solului înconjurător. Aceasta arunca o umbră de îndoială asupra doctrinelor de până atunci, potrivit cărora pătrunderea arsenicului din solul înconjurător putea fi scoasă din discuţie dacă acel sol conţinea cu mult mai puţin arsenic decât cadavrul.

Truffert a conchis cu o afirmaţie impresionantă prin modestia ei. Cercetările lui nu fuseseră încă terminate, a declarat el. Ştiinţa se afla pe teritoriul unui nou domeniu

de cercetare şi ca urmare avea nevoie de timp. Dar conştiinţa lui îi dicta să afirme, cu toată siguranţa, adevărul că doctrinele curente cu privire la solubilitatea ori insolubilitatea arsenicului din sol nu mai puteau fi considerate infailibile. În lumina noilor descoperiri, posibilitatea ca mari cantităţi de arsenic din cadavrele de la Loudun să fi provenit din solul din cimitir nu mai putea fi exclusă. Dorea să scoată în evidenţă că ceea ce afirma era doar o posibilitate, dar oricât de mică ar fi fost această posibilitate, ea trebuie avută în vedere în favoarea acuzatei.

Când Truffert a terminat, procurorul a aruncat o privire rugătoare către Kohn-Abrest şi Fabre. I se citea în priviri dorinţa ca ei să ia o poziţie, să demaşte – noile teorii ale lui Truffert ca fiind complet fantastice, întrucât ele subminau elementele de bază ale capetelor de acuzare. Dar Pabre şi Kohn-Abrest erau oameni în vârstă şi îndelungata lor activitate în domeniul toxicologiei îi învăţase de mult să nu excludă niciodată posibilitatea unei erori, să nu uite niciodată varietatea şi complexitatea naturii. Ei aveau totuşi profunde îndoieli cu privire la aceste noi teorii. Deşi foarte sceptici, atunci când completul de judecată le-a cerut să-şi exprime părerea, amândoi au declarat că nu puteau să nege complet „acurateţea, exactitatea şi posibilitatea ca experienţele şi cercetările lui Truffert să fie adevărate”. Kohn-Abrest a adăugat că era o singură soluţie pentru a lămuri problema care se ridicase acolo şi care avea o semnificaţie deosebită pentru toxicologie. Singura soluţie era de a supune noile idei unui aprofundat studiu ştiinţific.

La 31 martie 1954, al doilea proces al Mariei Besnard a atins exact punctul la care se terminase primul, adică într-o situaţie de completă derută şi nesiguranţă. Gautrat a văzut în acel moment condiţia propice lansării unui apel dramatic. El nu avea nicio obiecţie, a strigat el către judecători şi juraţi, în privinţa propunerii profesorului

Kohn-Abrest. Şi el îndeamnă la o cercetare atentă pentru a se ajunge la adevăr. Dar cât timp va necesita acest studiu? încă doi ani sau poate mai mult? Dacă se lua în consideraţie experienţa precedentă, această posibilitate nu putea fi exclusă. El a apelat la sentimentele umanitare şi la conştiinţa justiţiei franceze. Putea să fie vreunul din judecători sau din juraţi atât de lipsit de inimă încât să o oblige pe Marie Besnard să mai aştepte câţiva ani în celula din închisoare până ce ştiinţa va ajunge la o decizie în privinţa vinovăţiei sau nevinovăţiei ei? Avocatul cerea eliberarea acuzatei din închisoare, cerea libertate Mariei Besnard, până ce, în sfârşit. va fi dovedită nevinovăţia ei.

Tribunalul a deliberat mai mult de o oră şi apoi a hotărât ca un grup de experţi să examineze obiecţiile lui Truffert şi ale celorlalţi martori ai apărării. Până ce se vor primi opiniile noilor experţi. necesare celui de al treilea proces, Marie Besnard urma să fie eliberată pe baza unei cauţiuni de un milion şi două sute de mii de franci.

Aceasta a fost una din cele mai senzaţionale decizii luată vreodată de un tribunal francez. În ziua de 12 aprilie, Marie Besnard a părăsit Bordeaux-ul. A stat o vreme la Paris apoi s-a reîntors la Loudun, în vechea ei casă, care fusese prădată între timp de hoţi. Puţini s-au bucurat de reîntoarcerea ei. Cei mai mulţi au uitat-o. Ea a continuat să lupte cu încăpăţânare pentru a-şi păstra averea pe care a acumulat-o. Puţini erau aceia care credeau în nevinovăţia ei. Amatorii de curiozităţi şi reporterii apăreau la intervale regulate la Loudun şi portretele pe care i le făceau erau destul de contradictorii. Concluziile celor mai multe articole despre Marie Besnard coincideau, întrucât afirmau că femeia era convinsă că, după atâţia ani şi după atâtea incertitudini, niciun tribunal nu o putea condamna în realitate, oricât de mult ar fi pusă nevinovăţia ei sub semnul întrebării. Tabloul făcut de cei mai mulţi dintre reporteri era acela al unei criminale ce-şi datora libertatea greşelilor acuzării, greşelii şi slăbiciunilor omeneşti ale

experţilor şi isteţimii avocatului ei.

Între timp, un nou procuror, extrem de hotărât, Guillemin, lupta ca prin orice mijloc să obţină o condamnare şi să respingă argumentele aduse de biologie cu care, de fapt, Gautrat subminase capetele de acuzare din cel de al doilea proces. Guillemin a reuşit să-l convingă pe vestitul fizician atomist francez Frederie Joliot-Curie să verifice lucrările lui Griffon. Laureatul premiului Nobel, care înfiinţase primul reactor nuclear francez şi organizase programul de cercetări nucleare din ţara lui, a ezitat. Nu avea niciun chef să fie atras în scandalurile şi disputele din afacerea Besnard. Dar problema ştiinţifică îl atrăgea în suficientă măsură pentru ca, în sfârşit, să accepte să verifice îndoielile apărute în legătură cu analizele radiochimice ale arsenicului şi să elimine astfel sursele de eroare. Experienţele lui au durat câţiva ani. În sfârşit, Joliot Curie a confirmat faptul că Griffon se făcuse vinovat de anumite inexactităţi dar avea perfectă dreptate atunci când semnalase prezenţa unor doze letale de arsenic.

Când Joliot-Curie a murit, în 1958, elevul său, Pierre Savel, i-a continuat activitatea. El a perfectat metoda şi a confirmat, fără nicio urmă de îndoială, că părul din cadavrele de la Loudun conţinea cantităţi letale de arsenic. De data aceasta era vorba de experţi a căror muncă meticuloasă nu mai putea fi atacată. În această privinţă acuzarea triumfase.

Dar Guillemin şi-a dat seama că verdictul nu se putea da numai pe baza constatării prezenţei otrăvii. Cazul era pierdut dacă nu se respingea atacul lui Gautrat în privinţa controversei în legătură cu posibila pătrundere a arsenicului din sol în cadavre şi păr. Cazul era pierdut dacă exista cea mai slabă şansă ca teza lui Gautrat şi ideile experţilor aduşi de apărare să se dovedească adevărate în orice loc, oricând şi în orice fel de împrejurări. După o perioadă atât de lungă, după atât de multă confuzie şi nesiguranţă, niciun jurat nu ar fi gata să o declare vinovată

dacă rămânea şi cea mai mică îndoială care să-i apese conştiinţa.

În nu mai puţin de incredibila perioadă de 7 ani, din 1954 până în 1961, experţii au tot cercetat problema arsenicului din solul cimitirului din Loudun, a solubilităţii şi rolului adtiv în solubilizare al bacteriilor în sol. Tribunalul a desemnat ca verdictul în această problemă să fie dat de trei savanţi de reputaţie internaţională: profesorul René Charles Truhaud de la Universitatea din Paris, toxicolog, profesorul Albert Demolon şi când acesta a murit, tocmai în perioada când cerceta această problemă, pe profesorul Maurice Lemoigne de la Institutul Pasteur din Paris, un bărbat trecut deja de vârsta de 70 de ani. Demolon şi Lemoigne erau microbiologi şi specialişti în pedologie. Lemoigne conducea secţia de cercetări în domeniul fermentării de la Institutul Pasteur. Cimitirul din Loudun a devenit scena unei activităţi permanente. Truhaut şi Lemoigne apăreau acolo la intervale regulate pentru a-şi face experienţele. Martorii lui Gautrat, de la Truffert la Ollivier, au depus mari strădanii să găsească dovezi care să le sprijine noile lor teze. Încă o dată resturile umane au fost exhumate. S-au îngropat din nou fire de păr şi animale. Cadavrele unor persoane care nu au avut nimic de-a face cu procesul Besnard şi care nu muriseră otrăvite cu arsenic au fost exhumate şi supuse analizelor de izolare a otrăvii. S-a construit o machetă mare a cimitirului ca bază pentru studiul detaliat al mişcării apelor subterane.

În sfârşit, în noiembrie 1961, a avut loc a treia şi ultima bătălie. În ziua de 17 noiembrie, poliţia a condus-o pe Marie Besnard de la Loudun la Bordeaux şi a instalat-o în infirmeria închisorii de acolo. La 21 noiembrie, ea a apărut pentru a treia oară în boxa acuzaţilor. Acum însă acuzata era o femeie bătrână. Pe faţa ei se putea însă citi aceeaşi hotărâre îndârjită dintotdeauna. Pentru a treia oară, a început parada martorilor inutili, ca doamna Pintou

şi inspectorii Nocquet şi Normand. Singurii martori tare nu au apărut erau aceia care muriseră între timp, aşa cum a fost cazul cu moşierul Massip. Pentru a scăpa de închisoare, pentru o insultă adusă generalului de Gaulle, Massip emigrase în Algeria şi, aşa cum a declarat Marie Besnard cu satisfacţie răutăcioasă, „se reîntorsese la Loudun într-un sicriu”. Întregul spectacol preliminar era tot atât de inutil ca şi în celelalte două procese precedente, dar a continuat să se desfăşoare, deşi toată lumea ştia că verdictul depindea de o singură problemă, aceea dacă otrava găsită în cadavrele din Loudun provenea din solul cimitirului ori dacă această posibilitate putea fi complet exclusă. În mod inutil, acuzarea a mai adus încă o dată ca martori pe profesorii Savel, Kohn-Abrest şi Piédelièvre pentru a depune mărturie cu privire la existenţa cantităţilor fatale de otravă. Gautrat se putea baza doar pe câteva din trucurile cu care îl învinuise pe Béroud cu mulţi ani înainte. Încă o dată, a început să scoată la iveală diferitele liste întocmite în timpul exhumărilor şi analizelor de laborator. Încă o dată a găsit discrepanţe. De data aceasta, el a comparat notele făcute de profesorul Piédelièvre în 1952 la cimitirul Loudun, cu înregistrările din registrul laboratorului făcute de Henri Griffon şi Savel, referitoare la analizele făcute părului lui Léon Besnard. Pentru că în notele lui Piédelièvre era menţionat numai scalpul lui Léon Besnard nu şi părul, Gautrat şi-a permis să afirme cu mult curaj că niciun fir de păr din capul lui Léon Besnard nu fusese trimis la Paris. El a încercat să facă un caz capital din faptul că părul lui Léon Besnard, testat mai întâi de Griffon şi apoi de Joliot-Curie şi Savel, apărea în raportul lui Griffon ca având 5, 71 cm lungime în timp ce în raportul lui Joliot-Curie avea o lungime de 7, 62 cm. Prin urmare, a afirmat Gautrat, nu era vorba de acelaşi păr. Acest fapt a reamintit de mărturia lui Piédelièvre care afirmase că părul omenesc după moarte se scurtează cu 25% şi că odată cu scalpul lui Léon Besnard fusese trimis

la Paris şi părul lui. În sfârşit, un reprezentant al acuzării a cerut furios ca Gautrat să înceteze cu glumele lui macabre. Această punere la punct era pe deplin meritată, întrucât Gautrat se putea dispensa foarte bine de toate acele amănunte prosteşti.

Zilele decisive ale procesului au fost acelea din săptămâna dintre 23 noiembrie şi 1 decembrie, în timpul cărora Truhaud şi Lemoigne, acum bătrâni şi greoi, au apărut ca martori ai acuzării, iar Truffert, Ollivier, Kelling, Lepeintre şi doctorul Bastisse ca martori ai apărării. Din nou Marie Besnard a dispărut complet în umbră. Deşi soarta ei era pusă în balanţă, miza era mult mai mare: o problemă fundamentală de toxicologie.

René Charles Truhaud a apărat doctrina tradiţională conform căreia arsenicul nu putea pătrunde în cadavru din sol, în astfel de cantităţi ca acelea găsite în cadavrele din acest caz. Afirmaţiile sale se bazau pe numeroase experienţe făcute la Loudun. Nu era nicio îndoială că solul din cimitir conţinea arsenic, dar cantitatea de arsenic pe kg/sol era incomparabil mai mică decât cantitatea de arsenic din cadavre. Truhaud a declarat că e imposibil ca astfel de cantităţi mari de arsenic din cadavre să fi provenit din mica cantitate de arsenic din sol. În cadavrele care nu aveau nicio legătură cu cazul Besnard, dar care fuseseră de asemenea îngropate la Loudun, nu se găsise absolut nicio urmă de arsenic, deşi toate stătuseră în acelaşi pământ. Marcellin Besnard, Louise Lecomte, Marie-Louise Gouin, trei dintre pretinsele victime ale Mariei Besnard, fuseseră îngropate una lângă cealaltă în aceeaşi criptă timp de aproximativ 11 ani. Dacă arsenicul pătrunsese în cadavre din exterior, ele ar fi trebuit, logic vorbind, să fi conţinut cantităţi egale de otravă. Dar nici nu se poate vorbi de aşa ceva. În timp ce rămăşiţele cadavrului lui Marcellin Besnard prezentase cantităţi extraordinar de mari de arsenic, în cadavrul lui Marie-Louise Gouin de-abia dacă s-au găsit câteva urme. Prin

urmare, toate cercetările negau posibilitatea penetrării otrăvii în cadavre din exterior.

După aceea, au urmat depoziţiile lui Truhaud, Ollivier, Lepeintre, Kelling, Bastisse şi mai cu seamă ale lui Truffert. Ei au descris rezultatele ultimelor lor cercetări, care confirmau dilema lor în privinţa previzibilităţii proceselor din sol, datorită activităţii bacteriilor şi fermenţilor lor. Regularitatea acestor procese, căutată de Truhaud, practic nu exista. Şi ei îngropaseră păr şi examinaseră cadavre şi puteau demonstra că în cazul câtorva cadavre care fuseseră aşezate în acelaşi loc avusese loc o bogată activitate bacteriană, producându-se solubilizarea şi pătrunderea arsenicului în sol în unele cadavre, pe când în altele nu. În unul şi acelaşi cimitir, arsenicul putea deveni solubil în apă într-un loc iar în altul nu. Truffert a arătat, pe baza unor cercetări americane recente şi rezultatelor propriilor sale experienţe făcute între 1952 şi 1954, că nu exista niciun raport clar între cantitatea de arsenic din sol şi din cadavru. Nu avea nicio semnificaţie faptul că dozele de arsenic din sol erau foarte mici în timp ce cantitatea de arsenic din cadavru era foarte mare. În condiţii microbiologice favorabile, părul omenesc putea extrage 50 miligrame de arsenic dintr-o soluţie de apă cu un conţinut de 0,01 miligrame arsenic, o cantitate extraordinar de mare, dacă se luau în consideraţie depoziţiile anterioare. Ultimele lui experienţe au confirmat, de asemenea, constatarea că părul nu înmagazina arsenicul, numai din cadavre dar şi din mediul înconjurător. Uneori arsenicul putea fi izolat şi din segmentele separate de păr, în special în apropierea imediată a rădăcinii părului. Acest fenomen se explică prin activitatea bacteriană neobişnuită din vecinătatea scalpului. Truffert şi-a terminat depoziţia cu afirmaţia că teoriile precedente cu privire la această problemă sufereau de o eroare comună şi anume aceea că nu luau în consideraţie extraordinara complexitate a naturii.

Microbiología, spunea el, era în situaţia privilegiată de a putea aprecia la justa valoare complexitatea naturii, mai mult decât oricând înainte, deşi se confruntă din ce în ce mai mult cu problemele violării aparente a unor legi care până atunci dăduseră impresia că sunt perfect valabile. Explicarea acestor abateri de la regulile generale va fi o sarcină a viitorului. Truffert s-a adresat în sfârşit lui Truhaud căruia i-a cerut să răspundă la o întrebare: „Aţi uitat", a întrebat el „să trageţi concluzii din experienţa pe care chiar dumneavoastră aţi făcut-o în 1952?"

S-a aflat că, în 1952, Truhaud a otrăvit un câine pe care l-a ţinut îngropat timp de 2 ani în cimitirul de la Loudun. Când câinele a fost exhumat şi examinat, doi ani mai târziu, Truhaud s-a confruntat cu un mister. Cadavrul câinelui nu mai prezenta urmele de otravă cu care fusese omorât.

„Ei", a insistat Truffert, „puteţi să ne explicaţi procesul dispariţiei otrăvii? Nu a putut fi izolată nici din cadavrul câinelui nici din solul din jur. Unde a dispărut?"

Truhaud a răspuns că nu ştia.

Atunci Truffert a replicat: „Să admitem, prin urmare, că ne confruntăm cu o lume necunoscută când ne ocupăm de comportarea arsenicului din sol şi din cadavre". După opinia lui, a continuat Truffert, toxicologia nu mai putea răspunde fără reticenţe la întrebarea referitoare la pătrunderea otrăvii din pământ sau respectiv nepătrunderea ei, potrivit principiilor stabilite cu atâta timp în urmă. Specialiştii în toxicologie trebuie să admită că au ajuns la un hotar şi că ei trebuie să respecte hotarul până ce vor cunoaşte mai bine terenul de dincolo de el.

Ca şi în cel de al doilea proces Besnard, care avusese loc cu 7 ani în urmă, depoziţia lui Truffert a constituit faza decisivă a ultimei bătălii. Cu toate acestea, depoziţia fundamentală s-a dovedit a fi aceea a profesorului Lemoigne, biologul pe care acuzarea îl desemnase să verifice afirmaţiile lui Truffert. După o lungă descriere a

cercetărilor sale, făcute la Loudun şi Institutul Pasteur, bătrânul savant a îndrăznit să afirme că „în general, trebuie spus că... putrefacţia bacteriană a plantelor şi resturilor de animale duce la solubilizarea arsenicului, dar este imposibil de judecat şi imposibil de spus dacă arsenicul se va dizolva sau nu într-un sol dat. Răspunsul la această problemă depinde de prea mulţi factori, mai mulţi decât putem noi include în competenţa noastră în acest moment”.

Cu această afirmaţie, Lemoigne a confirmat ceea ce Truffert, Ollivier, Lepeintre, Kelling şi Bastisse argumentaseră şi anume faptul că nu mai exista o siguranţă absolută în legătură cu originea arsenicului găsit în cadavre. Posibilitatea, chiar dacă ea s-ar fi putut să fie cât se poate de redusă, ca arsenicul să fi provenit din sol trebuia să fie luată în consideraţie. Prin urmare, specialistul trebuie să ia o decizie favorabilă acuzatei, oricare i-ar fi opinia personală despre vinovăţia sau nevinovăţia ei.

Gautrat, care ascultase fiecare cuvânt cu mare atenţie, a sărit în picioare şi a strigat: „Acesta este sfârşitul cazului Besnard”.

Procurorul ştia că acesta era finalul dar din ariergardă a mai încercat o ultimă manevră. Cu multă amărăciune, i-a răspuns lui

Gautrat: „Aveţi o remarcabilă capacitate de a interpreta tot de auziţi în favoarea dumneavoastră. După câte înţeleg eu, experţii nu pot lua o hotărâre decisivă, întrucât există mai multe posibilităţi. Dumneavoastră însă vă grăbiţi să trageţi concluzia că există o singură posibilitate şi anume posibilitatea solubilităţii arsenicului. În egală măsură însă există posibilitatea ca arsenicul să fie insolubil, adică, altfel spus, posibilitatea ca arsenicul să nu poată pătrunde în cadavru după deces”.

Victorios, Gautrat i-a replicat: „Da, dar dumneavoastră nu ştiţi care din cele două posibilităţi este

corectă. Dumneavoastră şi experţii dumneavoastră sunteţi incapabili să faceţi afirmaţii sigure în legătură cu această problemă. Trebuie să admiteţi, chiar aici pe loc, că este imposibil să vă susţineţi acuzaţia.

Drama care durase mai mult de 10 ani ajunsese de fapt la sfârşit. În ziua de 12 decembrie 1961. tribunalul a achitat-o, din lipsă de dovezi, pe Marie Besnard de cele 12 omucideri prin otrăvire.

*

Lecţia cea mai importantă dată de procesul Besnard a constituit-o admiterea şi recunoaşterea candidă că toxicologia îşi avea limitele ei. Afacerea a fost un caz extrem, dar se pare că oamenii acordă atenţie numai extremelor. E evident însă faptul că lecţia a fost dată la timpul oportun.

În 1954, chiar în perioada când la Bordeaux se desfăşura al doilea act al dramei Besnard, toxicologii din lumea întreagă s-au trezit aruncaţi într-o luptă ce le oferea puţine motive de automulţumire şi nu-i lăsa să se culce pe lauri.

Problemele ridicate deja de apariţia unor alcaloizi, dezvoltarea impetuoasă a industriei farmaceutice de la mijlocul secolului al XX-lea, cantităţile enorme de noi otrăvuri sintetice şi de medicamente care puteau să vindece dar să şi ucidă au ridicat în faţa toxicologilor o multitudine de noi probleme, care puneau în pericol însăşi existenţa acestei ştiinţe. Progresul tehnologic răspândea din ce în ce mai multe otrăvuri în mâinile nenumăratelor milioane de oameni, oferind din ce în ce mai multe mijloace de omucidere, sinucidere sau moarte accidentală şi depăşind rapid tehnicile toxicologiei medico-legale.

În 1863, Adolf Baeyer, pe atunci profesor de chimie organică la Academia de comerţ din Berlin (şi mai târziu laureat al Premiului Nobel), a sintetizat ceea ce avea să fie cunoscut sub numele de acid barbituric. Cu o imaginaţie de poet, el a dat acidului nou descoperit numele unei

prietene, Barbara. În 1904, patruzeci de ani mai târziu, Emil Fischer şi baronul Joseph von Mering au descoperit că barbitalul şi fenobarbitalul, doi derivaţi ai acidului barbituric, îşi dovedeau eficacitatea ca sedativi. Şi Mering era într-o dispoziţie poetică similară. Întrucât ideea i-a venit în timpul unei călătorii în împrejurimile Veronei, el a numit primele sedative barbiturice veronal. Fenobarbitalul a intrat în farmacie sub numele de luminai.

Chiar în perioada primului deceniu de la descoperire, preparatele veronal şi luminai au început să fie folosite cu rapiditate în sinucideri. Ca urmare, tot Emil Fischer a început să cerceteze problema detectării barbituricelor în cadavrele unor astfel de sinucigaşi. Întrucât cercetările nu au avansat mult în perioada 1924 – 1931, creşterea numărului de decese din această cauză a devenit o problemă majoră pentru toxicologi.

Problema modalităţii în care aceste droguri soporifice circulau prin organismul uman şi-l afectau, era foarte puţin cunoscută. Tot ce se ştia cu siguranţă era faptul că se produceau anumite modificări în metabolism. La sfârşitul deceniului al treilea, nimeni nu ar fi putut să-şi imagineze creşterea extraordinară a producţiei de droguri sedative şi soporifice în următorii 15 – 20 de ani. Războiul şi anii postbelici, creşterea anxietăţii în veacul atomic şi în timpul războiului rece au declanşat o tendinţă exagerată, virtual răspândită în toată lumea, de creştere a consumului de droguri sedative care atenuau stresul. Au apărut o mulţime de derivaţi ai acidului barbituric sub nenumărate denumiri: alienal, amital, delvinal, evipan, nembutal, noctal, fanodorn, sandoptal, seconal... Emil Weinig, directorul Institutului de medicină legală din Erlangen a întocmit o listă cu nu mai puţin de 265 medicamente germane de acest fel. În 1948, producţia anuală de barbiturice a înregistrat cifra enormă de 308 404 kg. Într-o ţară mică ca Danemarca, cu o populaţie de aproximativ, patru milioane şi jumătate de locuitori, au fost consumate

în anul 1957 aproximativ 9 072 kg barbiturice. În 1954, în Anglia, numărul sinuciderilor cunoscute ca fiind datorate barbituricelor era de 12 ori mai mare decât în 1938. Apoi, în vara anului 1955, descoperirea unei pruncucideri în Anglia a scos la iveală un fapt trecut multă vreme cu vederea, acela că barbituricele nu erau medicamente folosite numai pentru sinucidere, dar şi pentru omucidere.

Locul tragediei a fost Gosport, un oraş de pe coasta sudică a Angliei, în vecinătatea oraşului Portsmouth.

La ora 1, 20 după-amiaza, în ziua de 22 iulie 1955, doctorul Bernard Johnson, medicul generalist al oraşului, şi colegul său doctorul Buchanan, au primit un telefon de la John Armstrong, felcer la Spitalul marinei din Haslar. El a anunţat că fiul său în vârstă de 5 luni era foarte bolnav. Johnson a pornit la adresa dată, fără multă discuţie.

Doctorul cunoştea pe membrii familiei Armstrong. Era un cuplu de tineri, izbitor de nematurizaţi pentru vârsta lor, care se mutaseră în acel oraş în februarie 1954. John Armstrong avea aproape 26 de ani şi soţia lui cel mult 19. Cei doi nu erau legaţi unul de celălalt de niciun alt sentiment în afară de o pasiune primitivă. Se certau, se băteau, se despărţeau şi apoi iar se împăcau. Erau până peste cap înglodaţi în datorii. În haosul vieţii acestei căsnicii, Janet a născut trei copii: Stephen, Pamela şi Terence. Cel mai mare dintre băieţi murise cu un an înainte. În timp ce mergea cu maşina să-l consulte pe Terence, doctorul se gândea la faptul că Armstrong telefonase cu o noapte mai înainte şi anunţase că mezinul este bolnav. Pentru că la telefon tatăl nu era prea agitat, dăduse impresia că nu este vorba de un caz urgent şi, ca urmare, colegul lui, doctorul Buchanan, a amânat să se ducă să-şi vadă pacientul până la 8, 40 dimineaţa, în ziua următoare. Când a ajuns, a găsit copilul vioi şi sănătos.

Doctorul Johnson a ajuns acasă la familia Armstrong pe la 1, 30 după-amiaza. S-a dus la căruciorul copilului, aflat în dormitor, şi a găsit copilul mort. Janet Armstrong

părea puţin agitată, dar pe faţa ei bucălată nu puteai să distingi niciun semn de îndurerare. Doctorul a întrebat-o despre simptomele bolii de care murise copilul. După multe întrebări, a putut afla că amândoi copiii nu se simţiseră bine cu o zi înainte. Le dăduse să mănânce biscuiţi şi lapte între ora 4 şi 5 după-amiaza, dar amândoi au vomat la scurt timp după aceea. Când tatăl lor s-a întors de la spital la ora 7, copiii se simţeau din nou bine. La ora 11 noaptea, Janet a observat că cel mai mic dintre copii respira greu. Corpul îi era rece şi nu a reuşit să-l trezească. Şi pentru că soţul ei John Armstrong este în definitiv felcer şi ştie câte ceva despre boli, a băgat degetul în gâtul lui Terence, dar copilul nici nu a vomat, nici nu a tresărit. În aceeaşi noapte, pe la 12, 30, au pus câteva sticle cu apă fierbinte în jurul copilului. Când faţa copilului a început să se învineţească, John s-a dus să telefoneze doctorului Buchanan. Dar doctorul Buchanan, spunea Janet, s-a iritat atât de tare că e deranjat la acea oră încât John n-a mai îndrăznit să-i ceară să vină imediat. Până în zori, copilul şi-a revenit, dar la scurt timp după ora 12, după ce John venise acasă să ia masa, boala a luat o întorsătură şi mai neplăcută. A început să respire mai greu şi nu şi-a mai putut reveni.

În acel moment John s-a hotărât să cheme doctorul, de îndată ce va ajunge la spital.

Aatât a putut afla doctorul Johnson de la femeia aceea limitată, care se exprima atât de greu. De ce oare, a întrebat Johnson, nu a alergat Armstrong la cabina telefonică cea mai apropiată, în loc să meargă 5 mile cu bicicleta la locul său de muncă în Haslar de unde a telefonat? Janet Armstrong a ridicat din umeri. Nu ştia. Ea nu ştia nimic.

Doctorul Johnson nu a suspectat niciun joc murdar. El mai avea printre pacienţii lui câteva familii, tot de teapa familiei Armstrong, tot atât de ignoranţi, limitaţi, împovăraţi de copii şi care nu erau deranjaţi de loc dacă

vreunul din ei murea. Dar, pentru că nu a găsit nicio cauză care să explice decesul, doctorul Johnson l-a informat pe coronerul din Gosport. Coronerul a trimis pe asistenţii săi Bulley şi Edge acasă la familia Armstrong. Ei au luat sticla copilului, perna pe care acesta vomase cu o zi înainte şi au ordonat transportarea cadavrului la morgă. Doctorului Harold Miller, patologul spitalului, i s-a cerut să facă autopsia în cursul acelei după-amiezi.

În afară de decoloraţia albăstruie a petelor cadaverice, Miller nu a descoperit nimic care să-i indice o cauză specifică a morţii, în vecinătatea laringelui el a dat de o coajă de culoare roşie, încreţită, care i-a amintit de pieliţa de la poamele de *daphne*. Astfel de pieliţe au fost găsite şi în stomacul colorat în roşu. Pentru mai multă siguranţă, a pus pieliţa din gură într-o sticlă cu formaldehidă. A păstrat conţinutul stomacal cu pieliţele poamelor într-o altă sticlă şi le-a pus pe amândouă în frigider. Începuse. să se gândească la faptul că moartea provenise probabil din cauza ingurgitării unei mâncări otrăvite. În aceeaşi seară, Bulley şi Edge s-au dus din nou la familia Armstrong să afle dacă copilul a avut posibilitatea să pună mâna pe nişte poame de *daphne*. *l-au* găsit pe cei doi uitându-se la televizor, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Într-adevăr, aveau în grădină un pom de *daphne* care tocmai în acea perioadă avea fructe. Tatăl şi-a amintit de faptul că pentru un timp, căruciorul copilului stătuse sub copac şi ca urmare s-ar fi putut ca fructele să fi căzut în gura copilaşului. Desigur, era posibil, mai ales că poamele de *daphne* erau foarte otrăvitoare.

Când doctorul Miller a citit raportul celor doi despre pomul de *daphne* s-a gândit că a găsit soluţia misterului. Totuşi, în dimineaţa următoare, când a deschis frigiderul, a descoperit că pieliţa roşietică din sticla de formaldehidă dispăruse. Se dizolvase şi colorase formaldehida în roşu. Şi cojile din conţinutul stomacal dispăruseră peste noapte, transformând în roşu intens culoarea slab roşiatică

observată la început în conţinutul stomacal. Doctorul Miller a trimis aceste sticle, precum şi sticla şi perna copilului, la un laborator chimic, unde se făceau de obicei expertizele toxicologice cerute de coroner. Rezultatul primit indica că nu s-a putut izola nicio otravă cunoscută. Laboratorul nu reuşise să descopere nicio urmă care să indice otrăvirea cu poamele de daphne. Singurele substanţe neobişnuite din stomac erau o mică cantitate de amidon şi de colorant roşu de cozină. Cauza decesului copilului rămânea încă nelămurită. Dar, în definitiv, exista un mare număr de cauze naturale de deces, în special la copiii mici, care nu lăsau nicio urmă. Totuşi, ca să fie mai sigur, inspectorul Gates, de la poliţia din Gosport, a mai făcut o vizită familiei Armstrong, în ziua de 28 iulie. S-a uitat prin jurul bungalovului şi a pus câteva întrebări. John Armstrong i-a făcut o impresie foarte neplăcută. Nu este un tânăr prea inteligent, dar este extrem de viclean, gândea Gates. Cu toate acestea nici Janet, nici John nu s-au încurcat în răspunsuri.

Probabil că dosarul ar fi fost clasat chiar atunci pe loc dacă Gates ar fi putut uita impresia neplăcută pe care i-o produsese John Armstrong. La începutul lunii august, Gates s-a dus cu maşina la Haslar. Acolo, a pus câteva întrebări superiorilor lui Armstrong despre caracterul angajatului lor. Ceea ce a auzit nu a dus la eliminarea antipatiei lui. Aprecierile tipice ale superiorilor erau de felul: „neserios, murdar, neîngrijit, cu foarte puţin bun simţ…” – dezordonat, un tânăr prost care încă îşi mai roade unghiile…” – „Te împiedici de el în spital mai mult decât de oricine altcineva”. Armstrong fusese păstrat numai din cauza lipsei acute de personal.

Gates s-a întors la Gosport, a trecut pe la doctorul Miller şi a întrebat dacă descoperise vreun simptom care ar putea duce la presupunerea că este vorba de o moarte violentă. Patologul i-a răspuns că i-au mai venit pe parcurs nişte idei. Presupunea că aşa-zisele pieliţe de la poame s-

ar fi putut să fie capsule colorate de gelatină folosite pentru medicamente. Acum, dacă se gândeşte bine, culoarea roşie portocalie îi amintea de capsulele în care era livrat seconalul. Cu siguranţă că fusese un număr de capsule de seconal în sucul gastric pentru că observase că, după dizolvare, ele produceau aceeaşi coloraţie roşiatică pe care o observase în stomacul copilului. Gates a întrebat ce efect avea seconalul.

A aflat astfel că seconalul era un soporific foarte puternic cu un efect rapid care dispărea însă după o scurtă perioadă de timp.

Gates a întrebat dacă era posibil ca simptomele prezentate de copil să fi fost cauzate de o doză de seconal.

Doctorul Miller a răspuns pozitiv. Câteva granule ar fi fost suficiente pentru a omorî un copil. Dar, desigur, acestea erau doar nişte speculaţii îndrăzneţe. Nimeni nu mai auzise ca o crimă să fie comisă cu barbiturice. Totuşi, această discuţie nu l-a potolit pe Gates. El a raportat totul superiorului său, comisarului şef Jones, care s-a decis să ceară ajutorul Scotland Yard-ului. În ziua următoare, L.C. Nickolls, care din 1951 fusese numit director al Laboratorului poliţiei metropolitane a Scotland Yard-ului, a telefonat şi a cerut toate probele de analiză. Gates a fost trimis să le aducă dar, spre surprinderea Lui, a descoperit că chimistul de la Gosport folosise probele trimise pentru analiză cu o extraordinară neglijenţă. Mai rămăseseră câteva resturi din ele. Din toate probele, singura care era păstrată mai bine era perna pătată cu vomă. În ziua de 23 august, la aproape o lună de la moartea copilului, Gates a plecat la Londra cu probele pe care le mai avea.

Timp de cinci zile, de la 23 la 28 august, Nickolls a analizat formaldehida, conţinutul stomacal şi voma. Cele mai multe metode au eşuat pentru că chimiştii de la Gosport folosiseră o cantitate prea mare din materialele aflate la dispoziţie. De câteva ori, în timpul analizelor, Nickolls a avut dubii în privinţa prezenţei seconalului. Dar,

în ziua de 28 august, a găsit o dovadă convingătoare. Urmele rămăşiţelor de vomă de pe pernă conţineau mai mult de 0,013 gr. seconal. Din rămăşiţele conţinutului gastric, Nickolls a mai izolat 0,021 gr. Pentru a determina cantitatea totală de seconal administrată copilului el a propus exhumarea cadavrului.

Autorizaţia de exhumare a fost dată în ziua de 6 septembrie.

Cadavrul era într-o stare de descompunere destul de avansată. Experienţa arătase că multe barbiturice se descompuneau şi se eliminau repede din organism. Ca urmare, în cel mai fericit caz, se mai puteau găsi cantităţi destul de mici de seconal în corpul copilului. Cea mai uşoară neglijenţă în aplicarea tehnicilor de laborator putea pune în pericol rezultatul expertizei.

Nickolls încă mai lucra în laborator când inspectorul Gates a mai trecut o dată pe la Spitalul naval din Haslar. Dacă Nickolls va reuşi să dovedească că acel copil decedase din cauza seconalului, Gates îşi dădea seama că următoarea lui sarcină era de a stabili modalităţile prin care Armstrong obţinuse drogul. Nu era greu de ghicit că el s-ar fi putut folosi de medicamentele puse la dispoziţie de spitalul în care lucra. La început, cercetările lui Gates păreau că nu dau de niciun fir. Dar, după un timp, a dat de un doctor care şi-a amintit că Armstrong făcuse gărzi de noapte, timp de câteva săptămâni, şi că administrase somnifere pacienţilor. Apoi, Gates a întâlnit-o pe sora care răspundea de aceste medicamente, la etajul la care lucra Armstrong. Se părea că flerul îl dusese pe calea cea bună. Sora a declarat că în luna februarie a observat că un dulap închis, care conţinea medicamente otrăvitoare, a putut fi deschis într-o zi fără cheie. S-a constatat că broasca fusese forţată. Din dulap dispăruseră capsule de seconal în greutate de 0,0972 gr. Furtul rămăsese un mister. Armstrong avea acces la camera în care se afla dulapul. Desigur că acest fapt nu constituia o dovadă că el furase

capsulele. Şi totuşi…

Primele două săptămâni ale lunii septembrie au trecut chinuitor de încet pentru inspectorul Gates. Nickolls refuza să se grăbească. Cu toate acestea, Gates a folosit timpul cât se poate de profitabil. A început să cerceteze împrejurările morţii celui mai. mare dintre copiii lui Armstrong, Stephen, care decedase în martie 1954. Spre surprinderea lui, Gates a descoperit că certificatul de deces fusese întocmit de un medic în vârstă de 82 de ani, cu care familia Armstrong nu mai avusese niciodată vreun contact. Acest fapt i-a reamintit lui Gates de câteva cazuri de otrăvire mai vechi, în care criminalii apelaseră la medici în vârstă, a căror judecată nu mai era atât de clară ca în tinereţe, în scopul obţinerii unor certificate care să confirme o moarte naturală. Astfel, inspectorul a aflat că simptomele lui Stephen erau izbitor de asemănătoare cu ale lui Terence, adică învineţirea feţii, somnolenţă, respiraţie dificilă şi moarte subită. Nu mai puţin izbitor era un alt fapt. În luna mai 1954, fetiţa soţilor Armstrong, pe atunci în vârstă de 2 ani, se îmbolnăvise. Şi ea suferise de somnolenţă, învineţirea feţii şi prezenta dificultăţi de respiraţie. Un medic a transportat-o la spital unde şi-a revenit imediat.

Aici ajunsese investigaţia lui Gates când, la mijlocul lunii septembrie, au sosit în sfârşit la Gosport, rezultatele mult aşteptatelor analize efectuate de Nickolls. Din organele copilului, în ciuda împrejurărilor nefavorabile, Nickolls izolase 0,0031 gr. de seconal. Pe baza vastei sale experienţe, el a conchis că copilului îi fuseseră administrate între 3 şi 5 capsule, pentru ca o astfel de cantitate de seconal să fi rămas în cadavru. Aceasta înseamnă că doza administrată era absolut fatală.

În aceeaşi zi, la 16 septembrie, comisarul şef Jones şi inspectorul Gates s-au dus să-i interogheze pe soţii Armstrong. Mai întâi, ei au vrut să reconstituie desfăşurarea exactă a evenimentelor din ziua în care a

survenit decesul copilului, adică exact cum a evoluat boala acestuia. La 4, 30 după-amiază, în ziua de 21 iulie, copilul fusese hrănit cu biscuiţi şi lapte pe care acesta le-a vomat pe pernă (în conţinutul vomei se afla seconal). Cine fusese lângă copil la acea oră? Mama copilului şi nu altcineva. La 7 seara, în aceeaşi zi, John Armstrong s-a întors acasă. Copilul se simţea bine. Pe la 11 noaptea, copilul respira greu, era rece, şi nu mai mişca. Pe la 12, 20 noaptea, faţa copilului a început să se învineţească. John i-a telefonat doctorului Buchanan dar a acceptat, fără să se alarmeze, ca doctorul să nu vină până a doua zi; 22 iulie, ora 7 dimineaţa: John pleacă cu bicicleta la spitalul din Haslar; 8, 40 dimineaţa: doctorul Buchanan găseşte copilul sănătos; 12, 15 după-amiaza: John Armstrong se întoarce să ia masa de prânz. Copilul din nou respiră greu, e somnolent şi nu poate fi trezit. Ora 1 după-amiaza, sau la puţin timp după aceea: John se hotărăşte să cheme din nou pe doctor dar este atât de puţin grăbit să o facă încât străbate 5 mile cu bicicleta până la Haslar. Numai atunci, pe la 1 şi 20 după-amiaza, i-a telefonat doctorului Johnson.

Aşa se desfăşuraseră evenimentele. Soţii Armstrong au confirmat fiecare amănunt. Dar acum Jones a pus o întrebare crucială: cum pot explica soţii Armstrong că o cantitate fatală de seconal a fost găsită în cadavrul copilului? A aşteptat în tensiune efectul întrebării, dar singura reacţie a soţilor Armstrong a fost să privească spre ei prosteşte. În sfârşit, Janet a spus că habar nu avea ce este seconalul. John însă, în calitate de felcer, nu putea să nege că nu cunoaşte drogul. Dar, or iert de imbecil ar fi fost, ştia şi el ceva despre lege ca să-şi dea seama că are dreptul să refuze să răspundă până consultă un avocat.

Jones şi Gates au plecat convinşi de vinovăţia celor doi. Ei au obţinut un ordin de exhumare a cadavrului lui Stephen Armstrong, deşi Nickolls declarase că, avându-se în vedere particularităţile barbituricelor, era puţin probabil că le va putea detecta după o perioadă atât de lungă. În

ziua de 17 decembrie, John Armstrong a însoţit pe Gates la cimitir. Legea îl obliga să asiste la exhumare. La intrarea în cimitir, s-a oprit pentru o clipă, a privit cu viclenie la Gates şi a spus: „În definitiv, nu o mai fi rămas mult din el după atâta vreme. Nu-i aşa?”. Gates a sesizat în afirmaţia brutei o urmă de vinovăţie şi speranţă. Inspectorului îi era teamă că inculpatul avea dreptate şi, într-adevăr, aşa a şi fost. Toate încercările lui Nickolls de a detecta şi izola otrava din rămăşiţe s-au dovedit inutile. Chiar dacă Stephen fusese otrăvit cu seconal, nu mai rămăsese nici cea mai mică urmă de otravă în cadavru. Investigaţia se concentră din nou asupra morţii pruncului.

Atât Jones cât şi Gates erau ferm convinşi că John şi Janet Armstrong premeditaseră moartea copilului pentru a scăpa de o povară. Dar care dintre cei doi administrase capsulele fatale? Lui Jones îi veni ideea că ar putea reconstitui crima mai exact dacă ar afla viteza cu care acţionează seconalul. Aflase că aceasta acţiona foarte repede dar că efectul nu dura prea mult. Viteza cu care acesta începea să acţioneze depindea de timpul de care avea nevoie capsula pentru a se dizolva în stomac şi a pătrunde apoi în sânge. Dacă simptomele fatale prezentate de copil începuseră deja de la 12 şi un sfert după-amiaza, John Armstrong ar fi putut administra otrava numai dacă aceasta acţiona repede, la câteva minute, pentru că el plecase de acasă la 7 dimineaţa şi se întorsese la scurt timp după ora 12. Se excludea posibilitatea ca nişte capsule administrate la 7 dimineaţa să aibă efect de-abia la prânz. Dacă seconalul nu acţiona imediat, în câteva minute, atunci Janet trebuia incriminată ca adevărata criminală.

Nickolls s-a apucat din nou de lucru. El a pus un număr de capsule de seconal în condiţii similare cu acelea din stomacul copilului. Capsulele făcute din gelatină s-au dizolvat repede şi nu au lăsat în urmă pieliţa roşie pe care o găsise doctorul Miller. Nickolls a întrebat dacă mai erau

şi alte feluri de seconal pus în capsule roşii. Se părea că nu. S-a interesat la firma producătoare şi a aflat că de 3 ani de zile, „din motive comerciale”, firma folosise un tip diferit de capsule, fără ca acest lucru să fie adus la cunoştinţă autorităţilor medicale. Capsulele noi erau făcute din metil celuloză colorată cu cozină. În afară de seconal, capsulele conţineau şi o mică cantitate de amidon. Metil celuloza absoarbe lichidul gastric. Când acesta penetrează capsula, amidonul se umfla desfăcând capsula în două şi eliberând astfel seconalul în stomac. Mai târziu, jumătăţile de capsulă se dizolvau şi culoarea dispărea. În sfârşit, era clar de ce chimiştii din Gosport găsiseră amidon în stomacul copilului. Între timp Nickolls şi-a reluat experienţele, de data aceasta cu capsule făcute din celuloză metilică. Rezultatele obţinute explicau de ce fabricantul întrerupsese folosirea acestor capsule. Efectul lor era cu totul de neprevăzut. În unele cazuri ele se deschideau foarte repede iar în altele se deschideau numai după o oră şi jumătate. De regulă, seconalul începea să fie eliberat după o jumătate de oră sau chiar o oră, după ce capsula era supusă acţiunii sucurilor gastrice.

Oricând de interesante ar fi fost aceste constatări, din punct de vedere al specialiştilor ele nu prea ajutau mult la elucidarea cazului. Mai degrabă ele făceau imposibilă stabilirea criminalului care administrase drogul. Dacă declaraţiile lor erau acceptate, şi timpul la care seconalul începuse să acţioneze era stabilit la 12 şi un sfert după-amiaza, atunci era clar că numai Janet ar fi putut comite crima. Dar aceasta nu era în niciun caz sigur pentru că capsulele se puteau deschide şi în câteva minute.

Profund descurajat, Jones a pus deoparte raportul trimis de la Londra. Avându-se în vedere această incertitudine, ştia că nu putea pune pe nimeni sub acuzare. Lucrul cel mai elementar pe care l-ar fi cerut orice mare juriu ar fi fost dovada că seconalul fusese în posesia soţilor

Armstrong în ziua crimei. Dar şi în această privinţă, toate rezultatele obţinute pe investigaţiile lui Gates nu puteau să ofere decât o puternică suspiciune, dar în niciun caz o dovadă.

Gates i-a ţinut pe soţii Armstrong sub observaţie. Avea nevoie de multă răbdare. Trecuse aproape un an şi era pe punctul de a abandona cazul când, brusc, o întâmplare i-a venit în ajutor. La 24 iulie 1956, Janet Armstrong a făcut o cerere la Tribunalul din Gosport prin care cerea separarea de soţ şi un ordin de pensie împotriva soţului ei. Pretindea că soţul ei o bate tot timpul. Se părea că el depăşise limitele în certurile atât de obişnuite din căsătoria lor. Oricum, se părea că ea îl urăşte din toată inima. Când tribunalul a refuzat cererea, ea a trecut, la câteva ore după aceea, pe la inspectorul Gates şi s-a oferit să dea o declaraţie.

În declaraţie, Janet Armstrong recunoştea că minţise în luna iulie, cu un an în urmă. Aveau seconal în casă, John adusese multe capsule de la Haslar. La trei zile după moartea copilului, John o obligase să arunce toate capsulele pentru că altfel ea ar fi acuzată de crimă. L-a ascultat şi a aruncat câteva sticle într-un teanc de fleacuri pe care le strângea iar o parte la gunoi. În ziua de 16 septembrie, când comisarul şef Jones şi inspectorul Gates trecuseră pe la ei, John i-a spus cu asprime că avusese noroc că aruncase acele capsule pentru că erau într-adevăr capsule de seconal. Numai atunci, a declarat Janet, îşi dăduse ea seama că avusese somnifere în casă. Ea l-a întrebat: „I-ai dat copilului vreo una?” Dar John i-a răspuns batjocoritor: „De unde să ştiu că nu i-ai dat tu?” Ea nu se dusese la poliţie imediat pentru că îi era teamă că John o va bate. „Dar acum nu-i mai păsa. Nu-i mai păsa de nimic”.

Gates şi-a dat seama că femeia acţiona din răzbunare dar nu avea nicio îndoială că ea spunea adevărul în legătură cu seconalul. Avea în schimb cele mai grave îndoieli în legătură cu adevărul spuselor ei despre rolul

jucat de ea în tot acest caz. Dar oricare ar fi fost adevărul, acum, cel puţin, el avea declaraţia în care se afirma că în ziua decesului copilului, soţii Armstrong avuseseră seconal asupra lor. Mai târziu, la aproximativ 4 luni, în ziua de 3 decembrie 1965, procurorul general, Sir Reginald Manningham-Buller, personal, i-a acuzat pe John şi Janet Armstrong de a fi premeditat împreună uciderea prin otrăvire a propriului lor copil Terence. Procesul desfăşurat în faţa judecătorului Pilcher a fost un spectacol dezgustător, sumbru, dominat de acuzaţiile reciproce ale soţilor, de învinuiri şi contra învinuiri, minciuni şi ură. După o deliberare care a durat 45 de minute, juriul format din 12 persoane, 9 bărbaţi şi 3 femei, l-a declarat vinovat pe John Armstrong. Spre surprinderea tuturor ei au achitat-o pe Janet Armstrong. Ea îşi datora probabil achitarea, manierei ingenioase în care avocatul ei, Norman Skelhorn, folosise descoperirile lui Nickolls în legătură cu comportarea seconalului, pentru a trasa un posibil curs al desfăşurării evenimentelor care putea să o absolve pe Janet de participare la crimă.

Nu este adevărat, a insistat el, că există capsule de seconal care se dizolvă şi încep să acţioneze imediat şi altele care îşi varsă conţinutul otrăvitor în stomac numai după o oră, o oră şi oră şi jumătate? Chiar şi Nickolls făcuse această afirmaţie. Acuzarea susţine, a continuat Skelhorn, că Janet participase probabil la administrarea capsulelor pentru că primele simptome ale ultimei faze a bolii fatale a copilului apăruseră la 12 şi 15 când John Armstrong de-abia sosise acasă. Dar care era adevărul în această privinţă? Nu ar fi fost oare posibil ca John Armstrong să fi administrat copilului câteva capsule de seconal imediat după ce s-a întors acasă şi că primele se dizolvaseră imediat, provocând simptomele iniţiale ale bolii? Pe lângă aceasta, nu se putea oare presupune că celelalte capsule se deschiseseră după o oră sau mai mult producând moartea rapidă prin acumularea otrăvii? O

astfel de desfăşurare a evenimentelor coincidea cu concluziile la care ajunsese Nickolls în urma cercetărilor asupra capsulelor, a subliniat Skelhorn.

Indiferent dacă Janet a fost sau nu vinovată, primul proces senzaţional al unei crime comise prin folosirea barbituricelor a subliniat cât de important şi urgent era ca toxicologii să stăpânească problemele ridicate de aceste otrăvuri noi care se răspândeau atât de rapid. Faptul că seconalul trecuse neobservat în expertiza toxicologică de la Gosport, şi este foarte probabil că acest lucru s-a mai întâmplat şi în multe alte laboratoare, indica necesitatea umplerii unui gol periculos în ştiinţa toxicologiei. Încă o dată, progresul farmacologiei a oferit noi posibilităţi otrăvirilor secrete.

* * *

Problema ridicată de barbiturice a fost curând urmată şi de alte complicaţii. Tocmai când toxicologii s-au apropiat de ţelul final al cercetărilor în acest domeniu, elaborând metode tot mai sigure de detectare a barbituricelor sau a compuşilor lor metabolici, a apărut o nouă familie de otrăvuri potenţiale, aceea a tranchilizantelor. Aceste noi medicamente afectau direct psihicul persoanelor agitate şi suprastimulate, deşi ele au fost iniţial administrate pentru ameliorarea depresiunilor nervoase. Şi ca şi cum aceasta nu era suficient, cercetătorii trebuiau să se ocupe tot timpul de alte substanţe toxice noi care apăreau an de an. Fără îndoială însă că unele dintre ele erau foarte folositoare. Au apărut însă şi numeroase surprize. Probabil nimic nu a scos mai mult în evidenţă lipsa de previzibilitate a modalităţilor de desfăşurare a competiţiei dintre toxicologi şi otrăvitorii potenţiali, ca o serie de crime comise în oraşul german Worms, pe la începutul anului 1954, şi care, timp de luni de zile, au oferit emoţii dintre cele mai tari, au trezit instinctele, dorinţele latente de moarte ale milioanelor de oameni.

Povestea acestei crime, care pentru oraşul Worms a rămas crima secolului, a început în ziua de luni, 15 februarie 1954, într-o căsuţă sărăcăcioasă de pe Grosse Fischerweide. Casa era locuită de următoarele persoane: Eva Ruh, văduvă în vârstă de 75 de ani, fiul ei Walter, fiica ei Annie Hamann, de asemenea văduvă (soţul ei fusese omorât în război), şi Uschi, fiica Anniei, în vârstă de 19 ani. Era un cămin cu nimic deosebit de alte câteva mii din acei ani. Părinţi sau mame în vârstă, care-şi adăposteau fiicele ale căror vieţi fuseseră puternic zdruncinate de război şi care-şi creşteau şi nepoţii pentru că fiicele nu-şi mai puteau reface vieţile prin căsătorie sau nu puteau reveni la o existenţă normală, lăsându-se în schimb pradă, cu pasiune, „vieţii" care, considerau ele, le fusese furată. Annie Hamann era şi ea o femeie care se considera frustrată de viaţă.

În după-amiaza zilei de 15 februarie, Annie Hamann s-a întors acasă după o escapadă, a căutat ceva de mâncare şi a găsit, pe o farfurie, în dulapul din bucătărie, o trufă de ciocolată umplută cu cremă. Aşa cum s-a aflat mai târziu, Eva Ruh păstra trufa de ciocolată pentru nepoata ei Uschi, care era plecată în vizită la nişte rude.

Annie Hamann a luat o gură din trufa de ciocolată, a înghiţit parţial şi restul l-a scuipat cu o grimasă pe duşumea. „Ce-o fi având!? E amară", a exclamat ea, în timp ce câinele familiei, un şpiţ alb, s-a repezit la ciocolata de pe duşumea pe care a devorat-o. Evenimentele care au urmat s-au desfăşurat cu atâta repeziciune încât Eva Ruh, care stătea lângă cuptorul din bucătărie, nu a putut relata, mai târziu, decât foarte vag cele întâmplate. Annie Hamann a devenit lividă, s-a împleticit, a încercat să se ţină de masă şi a strigat: „Mamă, nu mai văd?" ... A mers împleticindu-se până în dormitor, s-a prăbuşit în pat, s-a zvârcolit din cauza unor crampe groaznice şi şi-a pierdut cunoştinţa. Până când bătrâna mamă a reuşit să strige după ajutor, Annie Hamann a decedat. Doctorul, pe care

vecinii l-au chemat, era tentat să caute o cauză naturală a decesului şi să dea în felul acesta un diagnostic greşit dacă nu s-ar mai fi întâmplat ceva. Pe duşumeaua bucătăriei zăcea câinele alb. Murise şi el. Era clar că atât Annie cât şi câinele fuseseră otrăviţi şi că otrava provenea probabil din trufa de ciocolată. Doctorul a anunţat poliţia.

Inspectorul şef Dahmen şi cei doi asistenţi ai săi, detectivii Steinbach şi Erhard, nu avuseseră prea des de-a face cu crime în perioada cât au stat la Worms. Ca urmare, ei nu şi-ar fi putut imagina că afacerea Annie Hamann va lua nişte proporţii neobişnuite, aşa cum nici superiorii lor din oraşul Mainz nu au putut să prevadă implicaţiile neobişnuite ale acestui caz.

Oricum, poliţia a ridicat cadavrul victimei. Profesorul Kurt Wagner, directorul Institutului de medicină legală din Mainz, a primit sarcina de a face autopsia pentru a stabili cauza morţii. În dimineaţa zilei de marţi, a sosit la Worms un asistent de-al lui Wagner. Aşa cum era de aşteptat, la autopsie nu s-a găsit nimic care să indice că moartea a survenit din cauze naturale. Acumularea de sânge din numeroase organe interne, în special din creier şi plămâni, putea fi interpretată ca simptom clar de otrăvire. Asistentul a luat probele necesare din organele interne şi conţinutul lor şi s-a reîntors cu ele la Mainz.

Wagner era unul din acei specialişti în medicină legală care avea vaste cunoştinţe şi experienţă atât în domeniul toxicologiei ca şi cel al medicinii legale. Dar pentru că singura martoră a crizei fatale a bolii, mama decedatei, era incapabilă să spună ce s-a întâmplat, era dificil de determinat cu ce metodă să fie abordată analiza toxicologică. Cu toate acestea, unul din simptome era atât de evident încât specialistului i-a fost imposibil să treacă cu vederea peste el: convulsiile. Prin urmare, otrava implicată trebuie să fi fost un convulsivant, dar această constatare nu restrângea prea mult multitudinea problemelor ce trebuiau lămurite. Prin urmare, exista

posibilitatea ca analizele să dureze foarte mult şi rămânea deschisă posibilitatea finalizării lor.

Între timp, detectivii din Worms au rămas să se descurce de unii singuri. Dahmen, Steinbach şi Erhard, în vacarmul acuzaţiilor şi reproşurilor vecinilor şi cunoştinţelor, au încercat să afle de la văduva Ruh cum de ajunsese ciocolata otrăvită în casă.

Au reuşit să reconstituie foarte repede succesiunea împrejurărilor.

Annie Hamann era prietenă intimă cu o altă văduvă „amatoare de distracţii", de aproximativ 30 de ani, oare locuia pe Paulusstrasse. Se numea Christa Lehmann. Era mamă a trei copii. Soţul ei, Karl Franz Lehmann, un alcoolic oare se ocupa cu acoperirea caselor cu ţiglă, a murit subit, de hernie diafragmatică, pe la mijlocul anului 1952. Într-o duminică, în ziua de 14 februarie, Christa Lehmann a bătut la uşa bucătăriei unde Eva Ruh, fiul ei şi o vecină stăteau şi admirau o rochie pe care Annie tocmai şi-o făcuse pentru un bal mascat. Christa Lehmann li s-a alăturat şi a scos dintr-o geantă cinci trufe de ciocolată. Prima i-a dat-o vecinei, a doua lui Annie Hamann, a treia fratelui lui Annie. Ea a luat-o pe ea patra şi a oferit-o pe a cincea Evei Ruh. Toţi, cu excepţia doamnei Ruh, au mâncat câte o trufă. Doamna Ruh a pus-o pe a ei deoparte şi, în ciuda insistenţelor Christei Lehmann, a refuzat să o mănânce. A spus că o va mânca când se va duce la culcare. În realitate, se hotărâse să o ţină pentru nepoata ei Uschi. Mai târziu ea a pus trufa pe o farfurie şi a băgat-o în dulapul din bucătărie, unde Annie Hamann a şi găsit-o în ziua următoare.

Nimeni din cei ce mâncaseră trufele cu o zi înainte nu s-au plâns că s-au simţit rău. Este evident că acele trufe fuseseră nevătămătoare. Dar cea care fusese pusă deoparte? Se stricase sau pusese cineva otravă în ea cât stătuse în bucătărie? Intenţionase cineva să omoare copilul pentru care era păstrată prăjitura? Cine ar fi avut vreun

interes să o facă? Bunica? Ideea părea absurdă. Mama? Era posibil, pentru că fata îi stătea în calea vreunei posibile legături? Ideea aceasta era de fapt şi mai absurdă. Dacă Annie Hamann ar fi fost vinovată, ar fi fost atentă să nu mănânce ciocolata. Atunci cine trebuia să fie victima acestei premeditări? Annie Hamann şi fratele ei se împăcau cât se poate de bine. Se ştia că doamna Ruh suferea profund din cauza felului de viaţă a fiicei ei. Dar ar fi fost acesta un motiv să o omoare? Natura umană este într-adevăr impenetrabilă şi motivaţiile sunt misterioase. Gândurile adevărate, ascunse în spatele chipurilor de treabă ale bătrânilor, sunt adesea de nepătruns. Fără îndoială însă că inspectorul şef Dahmen nu putea să vadă în doamna Ruh pe ucigaşa fiicei ei. Să existe cumva o persoană necunoscută care să aibă pică pe fiica ei sau pe familia Ruh? Dar din ziua în care primiseră vizita Christei, în după-amiaza zilei de duminică, niciun străin nu mai intrase în casă. Nimeni nu a avut ocazia să pună otrava în trufa de ciocolată după ce aceasta fusese băgată în dulapul din bucătărie. Singurul vizitator fusese tot Christa Lehmann, care trecuse în grabă luni şi plecase împreună cu Annie. Dar doamna Ruh fusese de faţă tot timpul vizitei şi prietena fiicei ei n-ar fi putut şti unde fusese pusă ciocolata.

Din rutină, Dahmen s-a adresat şi Christei Lehmann pentru a o auzi şi pe ea ce are de spus în legătură cu toată întâmplarea.

Când el şi asistenţii lui au trecut pe la ea pentru prima dată, s-au trezit în faţa unei femei de înălţime mijlocie, cu părul blond, cu ochii cenuşii şi un nas ascuţit pe un chip placid, cu dinţii mărunţi şi ascuţiţi. Nici pe de parte o frumuseţe şi nicidecum seducătoare. A dat impresia că încă mai este afectată de moartea prietenei ei. Dar acest lucru, cu siguranţă, nu explica dezordinea din casă. Dezordinea implica evident că stăpâna casei fusese dintotdeauna o gospodină neglijentă.

A recunoscut fără nicio ezitare că ea se dusese cu trufele la familia Ruh. Annie Hamann era cu ea când a cumpărat prăjiturile de la magazinul universal Wortmann, în după-amiaza zilei de 17 februarie. După aceea, îşi lăsase prietena acolo şi se dusese acasă să vadă de copii. Duminică, ea a trecut pe la prietena ei cu trufele. Îşi ieşise din minţi, a declarat ea, tot gândindu-se cum cele patru prăjituri nu fuseseră vătămătoare, în timp ce a cincea i-a ucis prietena. Era oare posibil ca unele din trufele vândute de magazinul Wortmann să fie otrăvite şi că ea e responsabilă că a adus una din acele prăjituri în casa prietenei ei?

Christa Lehmann a fost atât de convingătoare încât, iniţial, detectivii au soos-o de pe lista suspecţilor. Dacă ea e criminala, atunci ea intenţionase s-o omoare pe bătrână pentru că ei îi fusese oferită acea prăjitură. Dar ce-ar fi putut avea Christa Lehmann împotriva doamnei Ruh? Părea mai plauzibilă ideea că, în producţia de masă a trufelor de ciocolată, nişte otravă s-a strecurat în câteva din ele. S-ar fi putut să fie un accident nefericit, fapta vreunui psihopat angajat în procesul de fabricare, împachetare sau distribuire a ciocolatei. Se puteau cita nenumărate cazuri în istoria otrăvirilor în care astfel de criminali şireţi găseau o plăcere sadică în uciderea unor necunoscuţi, ducând astfel poliţia pe piste false sau implicând în procese de omucidere persoane nevinovate.

De aceea, Dahmen s-a hotărât să facă cercetări la cofetăria magazinului universal Wortmann. Firma pusese în vânzare o serie de 140 de trufe dintre care 133 fuseseră deja vândute. Dahmen a confiscat celelalte şapte trufe şi le-a trimis la Institutul de medicină legală din Mainz pentru analize toxicologice. Între timp, postul de radio a avertizat populaţia să nu mănânce trufele cumpărate de la magazinul Wortmann.

În acest punct al desfăşurării evenimentelor, se părea că investigaţia atinsese la un punct mort. Dacă vreuna din

ciocolatele confiscate conţinea otravă, aceasta însemna că cineva angajat în fabricaţie, de la fabricant la vânzător, era responsabil şi şansele de a afla criminalul păreau într-adevăr foarte îndepărtate. Numai dacă ciocolatele confiscate nu conţineau otravă se putea presupune că substanţa care o omorâse pe Annie Hamann fusese pusă în ciocolată undeva în drumul pe care trufa îl făcuse de la cofetărie în dulapul din bucătăria doamnei Ruh.

Scena dramei se mută acum în clădirea cu nr. 18 a Clinicii universitare din Mainz, unde lucrau Kurt Wagner şi asistenţii lui. În vânătoarea lor de otrăvuri convulsivante, au căutat mai întâi stricnina şi apoi alţi alcaloizi. Dar toate analizele s-au dovedit a fi negative. În această perioadă numai câţiva toxicologi din Germania studiaseră o substanţă chimică denumită E 605, Era un insecticid chimic descoperit în deceniul al patrulea. Pare ciudat că numai câţiva toxicologi germani s-au interesat de această substanţă chimică pentru că, în definitiv, E 605 era o creaţie germană. Dar ciudata istorie a substanţei E 605 motivează pe deplin această stare de lucruri.

La uzinele Bayer din Leverkusen, Gerhard Schroeder crease câteva substanţe organo-fosforice, care s-au dovedit a fi nişte insecticide extraordinar de puternice. Ultimul, dintr-o serie de astfel de compuşi, a fost produs la începutul anului 1945 şi numit E 605. De-abia începuseră experienţele cu această substanţă când au intrat trupele americane, care au confiscat stocurile de substanţe chimice. Rezultatul a fost că substanţa a fost mai întâi folosită în S.U.A. sub denumirea de paration. În câţiva ani, producţia de paration a atins proporţii extraordinare. Numai în 1950, mii de tone au fost folosite în livezile de citrice din Florida pentru a proteja copacii de insectele dăunătoare. Sub diferite denumiri, ca de exemplu folidol şi tiofos 3423, insecticidul s-a răspândit în întreaga lume, astfel încât, în 1948, el a făcut cale întoarsă în Germania. Şi acolo a fost fabricat în cantităţi uriaşe şi vândut liber de

comercianţii de seminţe şi fertilizatori şi în drogherii. Vechiul nume de E 605 a fost repus în drepturi iar o etichetă avertiza în legătură cu posibilele efecte toxice dacă substanţa era mânuită cu neglijenţă.

Până în 1953, 168 cazuri de otrăviri cu E 605 au fost semnalate în Statele Unite dar numai nouă au fost mai grave. În fiecare caz, otrăvirea s-a produs datorită mânuirii neatente, în cursul căreia au fost ingerate cantităţi considerabile de otravă. Cercetătorii americani au descoperit de ce dozele mari de E 605 sunt fatale. Efectul substanţei era similar cu acel al cianurii de hidrogen care producea, de asemenea, convulsii şi paralizia centrilor respiratori. Otrava nu fusese niciodată folosită pentru omucidere sau sinucidere. Întrucât decesele cauzate de E 605 fuseseră accidentale, specialiştii în medicină legală nu elaboraseră nicio metodă de izolare. Doi specialişti americani, Averell şi Norris, au stabilit, în 1948, un test, dar el putea fi folosit numai pentru detectarea substanţei E 605 în produse vegetale. În 1951, s-a introdus o analiză suplimentară care putea detecta prezenţa substanţei E 605 în urina persoanelor intoxicate. Această analiză a fost elaborată numai în scopul controlării sănătăţii muncitorilor care veneau în contact cu E 605.

Odată cu introducerea insecticidului în Germania, în 1948, au apărut câteva cazuri de îmbolnăviri. În 1952 şi 1953, un număr de chimişti toxicologi au studiat posibilitatea analizei umorilor şi ţesuturilor persoanelor otrăvite pentru a evidenţia prezenţa pesticidului E 605. Ei au încercat, de asemenea, o metodă de detectare în sânge. Probele pentru analize erau tratate cu sodă caustică, în prezenţa lui E 605 apare o coloraţie galbenă distinctă. Dacă conţinutul gastric sau extrasele din organe erau distilate iar reziduul era supus reacţiei Averell şi Norris, o culoare violet albăstruie indica prezenţa lui E 605. S-au făcut imediat şi încercări de aplicare a spectroanalizei şi cromatografiei pe hârtie. Dar pentru că se părea că nu

există o necesitate stringentă de a se face faţă acestei otrăvi rare, astfel de metode rămăseseră încă în stadiul iniţial când Kurt Wagner, în 1954, a fost pus în faţa problemei identificării otrăvii, evident un convulsivant, care produsese moartea victimei Annie Hamann. Toate metodele cunoscute de izolare a otrăvurilor convulsivante nu au dat absolut niciun rezultat.

Numai datorită norocului, s-a întâmplat ca Wagner să-şi amintească de o lucrare despre E 605 în care se găsea o descriere a convulsiilor fatale produse de acest insecticid. Bazându-se mult pe intuiţie: a urmărit acest fir. Întrucât E 605 nu fusese folosit niciodată ca otravă în omucideri, ideea se părea că e cam hazardată şi chiar Wagner nu prea credea că merită să meargă şi pe această pistă. O parte din conţinutul stomacal al decedatei a fost supus distilării şi, după scurt timp, Wagner şi asistenţii săi au rămas uluiţi. Prea mersese totul ca la carte. Reacţiile specifice şi reactivii descrişi în literatură au dat chiar culorile care trebuiau să apară, trădând prezenţa substanţei E 605.

Prima reacţie a lui Wagner a fost de a se îndoi de valabilitatea acestor rezultate. Ca urmare, a continuat să aplice alte reacţii valabile pentru alte otrăvuri. Dar, încă o dată, toate analizele s-au dovedit inutile. Singurul rezultat pozitiv pe care l-a obţinut indica prezenţa lui E 605. A supus deci şi ciocolatele confiscate reacţiilor care se aplică la izolarea parationului. Nu conţineau nicio urmă din acest pesticid.

Wagner a ezitat. El şi asistenţii de la Institut au discutat cazul. Dacă crima fusese făcută cu E 605, atunci acesta era primul caz cunoscut de acest fel. Reacţiile de izolare a pesticidului E 605 erau încă într-un stadiu incipient, aşa că şi-au pus întrebarea dacă se justifică acuzaţia de omucidere pe baza unei dovezi ştiinţifice atât de fragile. De fapt când Wagner s-a hotărât, în sfârşit, să transmită constatările sale autorităţilor judiciare şi poliţiei,

el a afirmat că este foarte probabil ca otrava în discuţie să fi fost E 605 dar a scos în evidenţă necesitatea de a sprijini constatările ştiinţifice cu alte investigaţii judiciare şi, dacă era posibil, cu o confesiune a acuzatei.

Aşteptând cu nerăbdare investigaţiile toxicologice, Dahmen, Steinbach şi Erhard nu pierdeau timpul. Gândindu-se la posibilitatea ca prietena victimei să fi otrăvit ciocolata, Dahmen a cercetat cu atenţie biografia acestei femei. Detaliile pe care le-a aflat nu erau numai neplăcute dar ele le-au provocat celor trei detectivi o adâncă neîncredere în acea femeie.

Christa Lehmann îşi petrecuse copilăria în împrejurări nefericite, fiind de fapt orfană. Mama ei fusese ţinută decenii la rând în spitalul de boli mintale Alzey, iar tatăl ei, Karl Ambros, tâmplar de mobilă fină, se căsătorise din nou, dar îşi neglijase complet copilul din prima căsătorie. De-abia ieşită din şcoală, Christa a intrat ca lucrătoare într-o fabrică de pielărie şi mai târziu la fabrica chimică Hoechst. Fusese condamnată la închisoare pentru furt dar fusese eliberată condiţionat. La Hoechst l-a cunoscut pe Karl Franz Lehmann… Fiind bolnav de stomac şi pentru că şchiopăta uşor, fusese scutit de serviciul militar în al doilea război mondial. S-a căsătorit cu el în 1944 şi s-a mutat în casa părinţilor soţului, la Worms. Lehmann era meseriaş individual şi se ocupa cu acoperitul caselor. În timpul foametei şi lipsurilor din perioada 1945 – 1948, afacerile lui prosperau. Au aflat de afaceri la negru, orgii şi beţii şi note de la furnizori neachitate. Reforma monetară din Republica Federală a Germaniei a pus capăt multor întreprinderi dubioase. Astfel au eşuat şi afacerile lui Lehmann. Dar Christa Lehmann nu putuse să renunţe la plăcerile vieţii din anii când afacerile de pe piaţa neagră erau în floare. Între cei doi soţi au izbucnit certuri violente, degenerate în bătăi, scene neplăcute cu soacra şi, după moartea bătrânei, cu socrul. Avusese scurte aventuri cu câţiva soldaţi americani şi cu alţi bărbaţi. Între timp,

Lehmann s-a apucat de băut. Neînţelegerile familiale au devenit din ce în ce mai violente, până ce soţul ei a murit, la 17 septembrie 1952.

Împrejurările morţii lui Karl Franz Lehmann au trezit suspiciunile lui Dahmen şi asistenţilor lui. În dimineaţa morţii, Lehmann era perfect sănătos, întrucât reuşise să se ducă la frizer. La întoarcere, brusc, a început să aibă convulsii. A murit la scurt timp. Medicul care l-a îngrijit, doctorul Watrin, a presupus că moartea a survenit din cauza unui ulcer stomacal perforat, un diagnostic logic, avându-se în vedere boala de stomac şi alcoolismul victimei. Dar fusese diagnosticul corect? Convulsiile le-a amintit detectivilor de simptomele care au precedat decesul Annei Hamann.

Christa Lehmann nu a negat niciodată că decesul soţului ei a fost o adevărată mană cerească pentru ea. De atunci încolo a început să-i distreze pe numeroşii ei prieteni, pe care-i schimba rapid şi-i chema fără nicio reţinere, chiar acasă la ea. În locul certurilor cu soţul, ea se certa acum violent cu socrul ei, Valentin Lehmann. În această etapă a anchetei, Dahmen a aflat un amănunt care i-a provocat şi o mai mare suspiciune. La 14 octombrie 1953, Valentin Lehman a căzut brusc de pe bicicletă, la o jumătate de oră după micul dejun. A murit pe stradă. Un medic, chemat de pietoni, a certificat că moartea a survenit în urma unui atac de cord. Şi acest diagnostic părea cât se poate de logic în împrejurările date, dar era el oare corect? Odată cu moartea bătrânului, Christa Lehmann a rămas singură în întregul apartament, astfel încât se putea distra după pofta inimii, împărţind această plăcere cu prietena ei Annie Hamann.

Şi totuşi, Dahmen nu putea să-şi imagineze niciun motiv care s-o determine pe Christa Lehmann s-o lichideze pe Eva Ruh, chiar dacă avusese, cu siguranţă, motive să dorească moartea socrului şi a soţului. Amândoi îi stăteau în cale. Recapitulând întregul caz în lumina noilor date,

Dahmen şi asistenţii lui şi-au pus din nou întrebarea dacă nu cumva doamna Ruh nu era la rândul ei un obstacol în calea Christei Lehmann?

Detectivii din Worms ajunseseră în această etapă a investigaţiei când au sosit de la Mainz rezultatele analizei toxicologice, din care reieşea că erau toate motivele să se considere că otrava fusese introdusă în ciocolată în drumul acesteia de la cofetărie la casa Annei Hamann. Pe atunci E 605 nu le spunea nimic detectivilor din Worms.

La data când Annie Hamann a fost înmormântată, la 19 februarie, zvonul că ea a murit din cauza unui pesticid puţin cunoscut se răspândise dincolo de oraşul Worms.

Ciudata denumire E 605 ascundea ceva nedefinit, ceva care captiva imaginaţia oamenilor din întreaga Germanie. Mulţimile se îndreptau spre cimitir. Printre ei se afla şi Dahmen care o supraveghea atent pe Christa Lehmann în timp ce ea stătea palidă, cu faţa scăldată în lacrimi, lângă mormântul deschis. Au arestat-o la ieşirea din cimitir. Dahmen, Steinbach şi Erhard au interogat-o de vineri până duminică seara. E 605? A negat cu încăpăţânare că ar fi auzit vreodată de o astfel de otravă. A respins indignată acuzaţia că a omorât-o pe Annie Hamann din greşeală, în încercarea de a o omorî pe doamna Ruh şi a ridiculizat acuzaţia că şi-a otrăvit soţul şi socrul.

Percheziţia făcută acasă nu a adus nicio dovadă că ea a fost în posesia insecticidului E 605. Luni dimineaţa, la o săptămână după moartea Annei Hamann, ancheta părea să fi ajuns într-un impas. Poliţia din Mainz se gândea acuma să ceară exhumarea lui Karl Franz şi Valentin Lehmann, în scopul obţinerii unor noi dovezi din analiza toxicologică a cadavrelor. Nu era uşor de luat o astfel de decizie. Cele două corpuri fuseseră îngropate de un an şi jumătate şi, respectiv, de patru luni. Pe lângă aceasta, specialiştii nu aveau nicio experienţă în privinţa izolării pesticidului E 605 din cadavre. Nu ştiau nici dacă putea fi detectat şi nici la ce durată după deces se mai putea face acest lucru.

Profesorul Wagner nu putea să dea autorităţilor judecătoreşti nicio asigurare în privinţa şanselor de succes. Fără îndoială, exhumarea părea totuşi o etapă inevitabilă. De la arestare, din ce în ce mai mulţi curioşi se adunau în faţa închisorii de lângă tribunalul Worms. Ceea ce în mod obişnuit ar fi fost o crimă asemănătoare cu multe altele devenise un caz senzaţional, pur şi simplu din cauza misteriosului nume E 605. Reporterii de la marile cotidiene au venit la Worms şi au aşteptat rezultatele anchetei.

Apoi, în ziua de marţi, 23 februarie, cazul suferă brusc o breşă. La ora 10 dimineaţa, Christa Lehmann a cerut ca tatăl ei şi un preot să fie aduşi în celulă. Motivul care o determinase să ia o astfel de decizie nu va fi elucidat niciodată. Probabil s-a gândit că lanţul de dovezi se strângea tot mai mult în jurul ei. Probabil că mândria şi dorinţa de sfidare au împiedicat-o să mărturisească în faţa lui Dahmen şi a celorlalţi detectivi şi alesese această cale pentru a se confesa. În orice caz, de data aceasta a recunoscut că a umplut trufa de ciocolată cu E 605. A fost condusă la judecătorul de instrucţie unde şi-a repetat declaraţia. Ea dorise, a declarat, să o otrăvească pe doamna Ruh nu pentru a o omorî ci doar pentru a o îmbolnăvi. Annie Hamann fusese geniul ei rău care, a declarat ea, a împins-o la destrăbălare. Crezuse că dacă o îmbolnăveşte pe marna prietenei ei, aceasta va sta acasă să-şi îngrijească mama şi astfel o va lăsa pe ea, Christa Lehmman, în pace. Ea nu ştiuse că E 605 este o otravă fatală.

Mărturia ei era un amestec de adevăr şi minciună, o încercare evidentă de a se salva de la acuzaţia de omucidere. Dar, odată cu prima breşă în zidul rezistenţei ei, care nu era altceva decât o încăpăţânare neobişnuită, Dahmen nu mai avea nevoie decât de câteva ore pentru a obţine o confesiune totală. A recunoscut că Eva Ruh era un obstacol pentru ea şi că dorise să o elimine. Doamna Ruh o

acuzase că o corupsese pe Annie şi făcuse tot ce-i stătuse în putinţă să o îndepărteze de ea. După această mărturisire completă, detectivii au chestionat-o până noaptea târziu în legătură cu moartea subită a socrului. Toate eforturile lor s-au dovedit zadarnice, până ce au avut o nouă surpriză a zilei. Christa Lehmann era tocmai condusă din camera de interogare, când s-a oprit brusc în hol şi a declarat cu un aer batjocoritor „Apropo, eu l-am otrăvit şi pe socrul meu”.

Din nou motivaţia nu era clară dar, în orice caz, detectivii erau acum în posesia confesiunii ei. Christa Lehmann a mărturisit că ea turnase o fiolă întreagă de E 605 în iaurtul pe care Valentin Lehmann obişnuia să-l bea la micul dejun. După turnarea otrăvii, ea a adăugat o cantitate considerabilă de zahăr. Valentin Lehmann a mâncat iaurtul, s-a urcat pe bicicletă şi după douăzeci de minute a suferit o paralizie respiratorie.

Dar cu aceasta drama grotescă nu s-a terminat. În dimineaţa zilei de miercuri, după ore nesfârşite de eforturi inutile de a o convinge pe deţinută să admită că-şi ucisese şi soţul, ea a continuat să rămână calmă, rece, batjocoritoare şi invulnerabilă. Dahmen, Steinbach şi Erhard au reluat interogatoriul după-amiază. La sfârşitul interogatoriului, când ea era din nou condusă spre celulă, s-a oprit din nou în coridor, a tăcut câteva secunde şi apoi a întors privirea către detectiv, spunând cu un glas impasibil „Tot eu l-am omorât şi pe bărbatul meu”.

Ea îi pusese lui Karl Franz Lehmann otravă în laptele pe care-l băuse la micul dejun. Dar de unde provenise otrava? În vitrina drogheriei Meyer din Worms ea zărise nişte cutii cu etichete pe care scria „otravă”. Bazându-se pe ceea ce scria pe etichetă, a cumpărat o cutie conţinând câteva fiole de E 605. Pentru că era insecticid, nu exista nicio restricţie cu privire la vânzarea lui. Încercase efectele otrăvii pe un câine baset.

În sfârşit, se aflase evoluţia completă a acestui

extraordinar caz de otrăvire. Din cauza marii uşurinţe cu care fuseseră comise aceste crime, cazul a apărut atât de monstruos încât chiar şi acuzarea avea repulsie să accepte totul fără să verifice detaliile. În ziua de 12 martie, rămăşiţele cadavrelor lui Karl Franz şi Valentin Lehmann au fost exhumate şi anumite părţi din cadavre, necesare analizelor toxicologice, au fost trimise la Mainz. Faptul că o parte din conţinutul stomacului lui Valentin Lehmann şi părţi din peretele stomacului lui Karl Franz Lehmann erau intacte i-au dat speranţe lui Kurt Wagner că va putea găsi urme de otravă. Nu i-a trebuit decât o zi ca speranţele lui să fie încununate de succes. A găsit E 605 în ambele cadavre, putând oferi astfel dovezi ştiinţifice care să confirme mărturia vinovatei.

Se pare că prin natura lor, aceste crime pot stabili o modă. Otrăvurile se răspândesc printre criminali şi sinucigaşi ca microbii într-o boală contagioasă.

De câte ori, în trecut, arsenicul, vechi de veacuri, nu a devenit din nou la modă! Dar efectele lui E 605 erau fără precedent în întreaga istorie a toxicologiei. Din ziua în care numele otrăvii a apărut pentru prima dată în ziare, în legătură cu numele Christei Lehmann, otrava a devenit cunoscută în toate ţările de limbă germană. Nici nu a trecut o lună şi au fost raportate o serie întreagă de sinucideri cu E 605 în Germania şi Austria. Titlurile ziarelor se succedau unul după altul: „Otravă de la Worms înhaţă o nouă victimă”; „încă cinci sinucideri cu E 605”; „încă şase persoane şi-au luat viaţa cu sinistrul insecticid”; „O familie de şase persoane se otrăveşte cu E 605”.

La proces Christa Lehmann nici nu a negat mărturia nici nu a arătat vreun regret sau vreo remuşcare. La 20 septembrie 1954, ea a fost condamnată la închisoare pe viaţă. A urmat un val neobişnuit de crime şi sinucideri. Aproape fiecare institut de medicină legală şi laborator de toxicologie din Germania s-a găsit brusc în faţa sarcinii de a izola otrava E 605. Ca de atâtea ori în istoria toxicologiei

au apărut surprize şi obstacole. Încă o dată metodele de izolare, care păruseră absolut sigure, au început să fie atacate. A fost pusă în discuţie, cu deosebire, metoda introdusă de Averell şi Norris. Culoarea violetă obţinută prin această metodă se baza pe faptul că, aşa cum au afirmat chimiştii, grupul nitroaromatic din E 605 se transforma într-o amână aromatică şi era supusă unei „diazotizări şi unei reacţii de cuplare pentru a da. un colorant”. Acum s-a aflat că alţi compuşi nitroaromatici şi amine aromatice prezentau aceleaşi reacţii de colorare. Barbituricele şi medicamentele bazate pe sulf, luate înainte de deces, puteau da impresia falsă că insecticidul E 605 e prezent în cadavre.

F. Fretwurst şi H. Kaiser au scos în evidenţă faptul că un produs de descompunere din sângele cadavrelor care nu conţinea nicio urmă de E 605 putea produce culori înşelătoare în reacţia Averell-Norris. Toxicologilor mai în vârstă li se reamintea astfel de zilele când avuseseră loc atâtea dispute în legătură cu alcaloizii cadaverici. Aceste produse ciudate rezultate din descompunerea cadavrelor păreau că pun din nou toxicologia la o mare încercare.

Din nou s-au făcut cercetări perseverente în dorinţa de a se atinge siguranţa absolută după care, de fapt, toxicologia a alergat de-a lungul întregii ei istorii. O nouă tehnică de cromatografie pe hârtie a fost introdusă şi, în sfârşit, o metodă care nu numai că permitea că E 605 să fie identificat cu ajutorul spectrofotometriei dar cu care se puteau face chiar şi determinări cantitative.

Asaltul pesticidului E 605 asupra toxicologiei medico-legale s-a dovedit a fi numai un simplu episod din această istorie zbuciumată, care a subliniat încă o dată permanenţa luptei în care mai era încă angajată toxicologia după 150 de ani de istorie.

La mijlocul secolului al XX-lea, toxicologia capătă o structură complexă, de o vastitate nebănuită. Munca de pionierat a câtorva generaţii pusese bazele acestei

structuri care acum stătea fermă, înfruntând delincvenţa. Totuşi toxicologia medico-legală, mai mult chiar decât medicina legală, era supusă unei legi aspre a progresului. Trebuia să fie în continuă alertă pentru a sta perpetuum pe baze ferme. Trebuia să ţină pasul cu părinţii ei, chimia şi farmacologia, care produceau continuu noi substanţe, substanţe indispensabile acestei ere industriale, dar care punea în acelaşi timp în mâinile a milioane de oameni otrăvuri într-o cantitate şi varietate care nu ar fi putut să tulbure nici cele mai îndrăzneţe visuri ale lui Orfila şi Stas.

Dar dacă, pe de o parte, toxicologia rămânea inevitabil în urma înmulţirii rapide a otrăvurilor, aceasta avea fără îndoială o trăsătură nouă care-i favoriza evoluţia. Această trăsătură se referea la colaborarea tot mai strânsă, de la începutul secolului încoace, dintre ştiinţă şi criminologie, dintre laborator şi poliţie. În sfârşit, în aproape toate ţările lumii, toxicologii şi laboratoarele de toxicologie au fost încorporate arsenalului forţelor de poliţie, devenind o parte integrantă a lor, în lupta de zi cu zi cu delincvenţa.

Sergentul detectiv Naylor, de la departamentul de investigaţii criminale al oraşului Bradford din Anglia, nu putea să-şi imagineze ce caz extraordinar avea să-i sară în cale în acea noapte de 3 mai 1957, când a fost trimis la o casă de pe strada Thornbury Crescent.

La scurt timp după miezul nopţii, la departamentul de investigaţii criminale din Bradford s-a primit un telefon de la un medic generalist. Pe la ora 11 şi jumătate după-amiaza, familia Skinner îl chemase la o adresă pe Thornbury Crescent. O vecină de-a lor, Elizabeth Barlow, leşinase, din cauza slăbiciunii, în timp ce făcea baie. Medicul a găsit cadavrul femeii în cada de baie, dar împrejurările erau atât de ciudate încât el a chemat imediat poliţia.

Casa la oare s-a dus Naylor făcea parte dintr-un şir de clădiri făcute cu aceeaşi arhitectură, compuse dintr-o

cameră de zi şi o bucătărie la parter, de un dormitor şi o baie la etaj. Medicul care îl aştepta în capul scărilor era un bărbat de aproximativ 38 de ani. Soţul decedatei s-a prezentat cu mult calm cu numele de Kenneth Barlow, felcer la spitalul St. Luke din oraşul învecinat Huddersfield.

Barlow l-a privit în tăcere pe doctor, care l-a condus pe sergentul detectiv Naylor în baie. Se dăduse drumul la apa din cadă. Elizabeth Barlow, o femeie de aproximativ 30 ani, zăcea pe partea dreaptă a căzii goale. Braţele ei erau încrucişate ca şi cum ar fi dormit. Se părea că vomase în timp ce stătuse în baie şi că fusese copleşită de o slăbiciune. În felul acesta căzuse sub apă şi se înecase. Nu era niciun indiciu de violenţă pe corp. Dar înainte ca medicul să scoată vreo vorbă, sergentul a observat că pupilele victimei erau dilatate foarte mult. „Trebuie să presupunem", a spus medicul sergentului, „că victima s-a aflat sub influenţa unui drog, dar aceasta este absolut numai o presupunere. Domnul Barlow vă va explica cum s-a întâmplat. Poftiţi, vă rog, adresa mea. Din nefericire, trebuie să plec din cauză că mai am de făcut o vizită unui pacient".

Barlow i-a oferit lui Naylor toate amănuntele, cu mult calm şi fără ezitare. În acea zi, a spus el, amândoi erau liberi. Soţia lui lucra la o spălătorie. După ce a luat ceaiul, Elizabeth, simţindu-se puţin indispusă, se dusese la culcare, dar l-a rugat pe soţul ei s-o trezească la şapte şi jumătate pentru că era o emisiune la televizor pe care voia să o vadă. Cu toate acestea, când el a strigat-o, ea a răspuns că nu mai are chef să se uite la televizor pentru că se simţea foarte bine în pat.

Pe la nouă şi jumătate, ea şi-a strigat soţul spunându-i că vomase. Barlow a schimbat cearşafurile şi apoi s-a culcat şi el. La scurt timp după aceea, soţia s-a plâns de „o senzaţie de căldură" şi a spus că va face o baie. Între timp, Barlow a aţipit. Când s-a trezit, la scurt timp după ora 11,

a descoperit că soţia nu era în pat. Se vedea însă lumină în baie. S-a dus în grabă în baie şi şi-a găsit soţia înecată. La început, a încercat să o scoată din cadă dar era prea grea şi nu a reuşit. După aceasta, a dat drumul la apă şi a încercat să-i facă respiraţia artificială. Toate eforturile lui au fost însă zadarnice.

Naylor s-a uitat în jurul lui prin apartament. În dormitor a observat că pijamaua pe care Barlow o purtase când încercase să-şi salveze soţia era complet uscată. Toate datele păreau să confirme cele declarate de Barlow. Dar pijamaua uscată îl făcea să se gândească insistent la întrebarea: cum putea fi pijamaua uscată dacă Barlow încercase să-şi scoată soţia din cadă?

Sergentul i-a telefonat lui H.S. Price – comisarul şef. I-a raportat că, după părerea lui, „tipii de la Harrogate" (vrând să spună laboratorul de poliţie din Harrogate) ar trebui să fie anunţaţi, însuşi Price a sosit la aproximativ zece minute după aceea şi a observat un număr de inadvertenţe. Spre exemplu, nu exista niciun strop de apă pe pereţi ori pe duşumeaua băii. Era imposibil ca Barlow să fi încercat să scoată cadavrul soţiei din cada plină cu apă fără să stropească podeaua. De aceea, Price a luat imediat legătura cu laboratorul din Harrogate. Inspectorul şef Coffey, care era în noaptea aceea de serviciu, a promis să vină la Bradford împreună cu doctorul David Price, specialistul lor în patologie şi medicină legală. La ora trei şi jumătate, în aceeaşi noapte, după un drum dificil cu maşina pe şosele întunecoase, cei doi au reuşit să ajungă la locul crimei.

Doctorul Price a observat imediat că pe coatele victimei nu se afla nicio picătură de apă. Considera acest fapt ca o dovadă că Barlow nu încercase să facă respiraţia artificială. Între timp, inspectorul şef Coffey a găsit două seringi hipodermice într-un colţ din bucătărie. Una din ele era umedă. Barlow a oferit imediat explicaţii. Era normal să aibă seringi în casă, a spus el, pentru că era felcer.

Tocmai îşi făcuse o injecţie cu penicilină pentru că avea un furuncul. El a negat că ar fi făcut vreo injecţie soţiei. Datorită dilatării pupilelor, doctorul Price suspecta că femeia se aflase sub influenţa unui drog. Chiar în aceeaşi noapte, cadavrul a fost transportat la Harrogate.

Price a început autopsia imediat, la ora 5, 40 dimineaţa. Nu a constatat nimic care să explice că leşinul din baie a fost cauzat de o slăbiciune fizică. Inima părea tot atât de sănătoasă ca şi celelalte organe. Şi examinarea atentă a pancreasului, tiroidei şi glandei pituitare nu a evidenţiat nimic anormal. Examenul bacteriologic al intestinelor şi splinei nu a dezvăluit prezenţa vreunei infecţii. Nu exista nicio urmă de infecţie pe piele. Price a constatat că femeia era gravidă în luna a doua. Totuşi, sarcina era evident normală şi nu putea oferi nicio explicaţie pentru leşinul şi înecul din baie.

În dimineaţa zilei de 4 mai, A.S. Curry, de la laboratorul de medicină legală al Ministerului de Interne, şi P.H. Wright, de la departamentul de toxicologie al Şcolii de medicină de pe lângă spitalul Guy, şi-au început îndelungatele lor analize pentru a detecta şi izola din cadavru eventualele medicamente sau otrăvuri administrate. Zile întregi au analizat întregul tub digestiv, probele de vomă, urină, sânge, precum şi ficatul, splina, pulmonii şi creierul. Au folosit reacţiile clasice elaborate pentru detectarea şi izolarea a sute de otrăvuri şi medicamente diferite şi au aplicat toate metodele biochimice care ar fi putut evidenţia eventualele boli sanguine sau tulburări metabolice. Toate rezultatele au fost negative. Nu au găsit nicio urmă de otravă şi nici semne de tulburări metabolice care ar fi putut explica slăbiciunea şi pierderea cunoştinţei. Examenul seringilor hipodermice şi a acelor a evidenţiat urme uşoare de procain-penicilină. Această constatare a confirmat afirmaţia lui Barlow că el îşi injectase acest medicament.

În ziua de 8 mai, doctorul Price a examinat întreaga

suprafaţă a corpului cu o lupă şi la o lumină puternică, căutând vreo urmă de injecţie lăsată de acul hipodermic. După două ore de cercetare atentă, a observat două puncte, aproape imperceptibile, foarte apropiate unul de celălalt, pe fesa stângă. Două puncte similare au fost găsite şi într-o cută a pielii pe fesa dreaptă. Aceste semne fuseseră trecute cu vederea la prima examinare din cauza numeroşilor pistrui, aluniţe şi a prezenţei acneei. Cu mare atenţie, Price a tăiat pielea şi un strat de grăsime şi ţesut muscular de dedesubtul presupuselor semne lăsate de injecţie. A constatat astfel prezenţa unei uşoare inflamaţii care, în general, rămâne după injecţii. Semnul injecţiei de pe pielea fesei stingi fusese făcut nu cu mai mult de câteva ore înainte de deces. Era o dovadă clară că Barlow minţise, cel puţin în această privinţă, pentru că nu era nicio îndoială că el îi făcuse injecţie soţiei şi aceasta ar fi putut avea legătură cu decesul. Dar oare ce injectase? Nu avea niciun rost să-l cheme pe Barlow să dea socoteală pentru minciună. Ar fi putut foarte uşor pretinde că-i injectase nişte vitamine inofensive. Dacă nu se dovedea că el folosise o anumită substanţă otrăvitoare, el ar fi fost tot timpul în gardă şi nu ar fi dat toxicologilor nici cel mai slab indiciu. S-a luat hotărârea ca Barlow să fie supravegheat.

Între timp, detectivii urmau să afle de la spitalul St. Luke la ce medicamente avea acces felcerul şi dacă nu cumva dispăruse vreunul din ele.

În după-amiaza zilei de 8 mai, doctorul Price a tăiat câteva bucăţi din piele, grăsime şi muşchi, inclusiv semnele lăsate de injecţie de pe fesele victimei. Aceste probe de ţesut au fost puse deocamdată în frigider. Dacă se injectase o substanţă care nu putea fi găsită nicăieri în cadavru, rămânea şansa ca mici cantităţi din ea să poată fi izolate de la locul injecţiilor. Dar cantitatea de ţesut supusă analizei era atât de mică încât conta fiecare fibră. Prin urmare, specialiştii în medicină legală trebuiau să chibzuiască bine înainte de a hotărî oare sunt analizele cu

cele mai multe şanse de succes.

Curry şi Price au consultat un mare număr de specialişti, printre care pe profesorul C.S. Russell, ginecolog la Universitatea din Sheffield, pe profesorul R.H. Thompson, şeful departamentului de toxicologie de la spitalul Guy din Londra, şi pe S.S. Randall, de la departamentul de biochimie al companiei Boots Pure Drug Ltd. din Nottingham. Discuţiile specialiştilor s-au concentrat asupra unei singure probleme. Ce drog sau medicament ar fi putut produce unei femei, în primele luni de graviditate, simptomele care aparent precedaseră moartea Elizabethei Barlow, adică oboseală, vomă, transpiraţie abundentă, slăbiciune fizică bruscă, pierderea cunoştinţei şi dilatarea pupilelor? Toate simptomele luate la un loc indicau posibilitatea apariţiei unei hipoglicemii, o scădere a conţinutului de zahăr în sânge, care, în mod normal, trebuie să rămână totdeauna la un anumit nivel în timpul vieţii. Hipoglicemia este opusă stării specifice oare caracterizează diabetul. În această boală, insulele lui Langerhans, care se găsesc în pancreas, încetează să mai producă hormonul numit insulină care joacă un rol esenţial în reglarea cantităţii de zahăr în sângele omului. Excesul de zahăr din sânge dă naştere la hipoglicemie care a cules uriaşe cifre de victime până în 1921, anul în care ştiinţa medicală a descoperit modalitatea de a extrage hormonul esenţial din pancreasul animalelor. S-a aflat curând că diabeticii, oare trebuie să fie injectaţi regulat, pot muri dacă li se administrează o doză prea mare de insulină. Pancreasul sănătos reglează cantitatea de insulină pe care o secretă după cantitatea de zahăr care e introdusă în organism sub diferite forme. Dar când insulina este administrată artificial, nu există posibilitatea vinei astfel de reglări naturale. Injectarea unei cantităţi excesive de insulină reduce drastic nivelul zahărului din sânge. În acest fel, organismul îşi pierde sursa principală de energie, declanşând hipoglicemia. Pacientul aflat în această stare

suferă de anxietate, tremurături musculare, greţuri, senzaţie de căldură şi transpiraţie şi, în sfârşit, îşi pierde cunoştinţa, căzând în ceea ce se numeşte coma hipoglicemică. Într-o astfel de situaţie, dacă nu se administrează imediat glucoză, survine decesul.

Experienţele pe animale şi unele accidente survenite pe oameni au arătat că o persoană sănătoasă poate intra într-o comă hipoglicemică şi deci deceda, dacă este injectată cu o cantitate de insulină pe care un diabetic o poate tolera fără efecte secundare. Pentru că insulele pancreasului produc deja suficientă insulină, adăugarea de hormon privează rapid sângele de doza de zahăr vitală. În cazul victimei Elizabeth Barlow, s-a stabilit că ea nu suferea de diabet. Acest lucru fusese definitiv stabilit de analiza urinei făcută după autopsie. Pe lângă aceasta, mai aveau şi o a doua dovadă semnificativă. În cursul analizelor biochimice pe care le-a efectuat, Curry a scos, din obişnuinţă, sângele amestecat din cele două camere ale inimii victimei şi a examinat conţinutul lor în zahăr.

Acesta avea o concentraţie de 210 miligrame zahăr la 100 mililitri sânge, ceea ce era cu totul deasupra normalului.

De aceea, părea puţin probabil ca moartea victimei Elizabeth Barlow să fi survenit din cauza hipoglicemiei. Era totuşi evident că niciunul din cercetători nu a putut să-şi scoată din cap ideea aceasta, revenindu-se neîncetat la ea. Oare nu fusese folosit un truc necunoscut lor, care ar fi fost o noutate în istoria criminologiei? Oare lui Barlow, care era familiarizat cu efectele insulinei în calitatea lui de felcer, să-i fi venit ideea să-şi injecteze soţia sănătoasă cu insulină? îşi cronometrase el omuciderea atât de bine încât coma inevitabilă să survină în cada de baie, astfel încât victima să se înece? La început, aceste întrebări s-au ridicat doar ca vagi speculaţii. Cazul însă a luat o întorsătură dramatică când Price, comisarul şef, a apărut în ziua de 23 mai la Harrogate.

„Barlow pare un tip destul de ciudat” a raportat el. „Se pare că victima e a doua soţie. Prima soţie a decedat în anul 1956, la vârsta de 33 ani. Nu s-a descoperit nicio cauză evidentă a morţii. Potrivit mărturiei asistentei medicale, Alice Lodge, Barlow răspunde adesea de administrarea insulinei bolnavilor internaţi la Spitalul St. Luke”.

Toxicologii îşi puteau ascunde cu greu neliniştea şi nerăbdarea care creştea pe măsură ce comisarul îşi continua relatarea. Barlow fusese mai înainte angajat la Sanatoriul Northfield. Acolo, din întâmplare, discutase odată cu un pacient despre insulină şi făcuse următoarea remarcă: „Dacă i se administrează cuiva o doză bună, atunci e clar ca bună ziua că ce-l ce o păţeşte e în drum spre lumea cealaltă”. Şi de Crăciun, în anul 1955, a continuat Price, Barlow i-a spus unui felcer cu care lucra, pe nume Harry Stork, că insulina poate fi folosită la comiterea crimei perfecte întrucât ea nu poate fi detectată niciodată, deoarece se dizolvă în sânge şi nu lasă absolut nicio urmă”. Au aceste amănunte vreo importanţă pentru dumneavoastră? a întrebat Price.

„Doamne, dumnezeule!” a exclamat Curry, „Nici nu-ţi poţi imagina ce înseamnă toate acestea pentru noi?” În aceeaşi zi ţesuturile de pe fese au fost scoase din frigider. Dacă Barlow injectase soţiei insulină, unele urme ar putea fi găsite la locul injecţiei. Întrebarea care se ridica se referea la metoda de izolare a insulinei. Curry, Wright, Randall, asistenţii Birkinshaw şi Gurd au cercetat numeroase tratate şi lucrări de medicină legală, toxicologie şi biochimie dar era clar că nu se mai comisese nicio omucidere cu ajutorul insulinei. Niciun toxicolog nu fusese pus în faţa sarcinii de a izola insulina din ţesuturile omeneşti.

Cu toate acestea, Curry a dat peste un amănunt interesant, în 1940, J.L. Hamilton-Paterson şi E.W.M. Johnson au publicat o lucrare în legătură cu experienţele

ce le efectuaseră pentru a determina valorile zahărului în sângele cadavrelor. Ei au constatat că între doza de zahăr din sângele amestecat din inimă şi cantitatea de zahăr din sângele organismului, luat în totalitate, nu există niciun raport. La 38 de cazuri de nediabetici care au decedat de moarte violentă prin sufocare sau înecare, ei au găsit cantităţi neobişnuit de mari de zahăr în partea dreaptă a inimii, în timp ce analiza sângelui din alte părţi ale organismului arăta valori scăzute de zahăr. De fapt, explicaţia era foarte simplă. Cu puţin timp înainte de moarte, ficatul, în care se depozitează cea mai mare cantitate de zahăr din corp, îşi mobilizează ultimele rezerve de zahăr, iar aceste rezerve de-abia dacă au timp suficient să ajungă în cordul drept, înainte de survenirea decesului. Odată cu încetarea circulaţiei, zahărul rămâne acolo. Aceasta era şi explicaţia faptului că sângele amestecat luat din cele două camere ale inimii victimei Elizabeth Barlow conţinea atât de mult zahăr. Cele 210 mg pe care le găsise Curry nu constituiau o dovadă că Barlow nu şi-ar fi putut experimenta teoria crimei perfecte, imaginată de el, chiar pe soţia lui. Următoarea etapă a investigaţiilor trebuia să dovedească că Barlow procedase într-adevăr în această manieră. Dar aceasta era o sarcină extrem de dificilă. Era o călătorie pe un teritoriu complet necunoscut. Insulina e o proteină a cărei structură chimică este cunoscută numai din 1955. Cu toate acestea, nu se elaborase nicio reacţie chimică de identificare sau de izolare. Curry nu avea nicio altă soluţie decât aceea de a recurge la analize de comparaţie a activităţii biologice, o metodă frecvent aplicată în toxicologie, din perioada experienţelor lui Tardieu. Extrasele au fost preparate din eşantioane de ţesuturi care conţineau semnele injecţiilor. După aceasta, un număr de şoareci, folosiţi ca martori, au fost injectaţi cu diferite cantităţi de insulină. Animalele au fost puse sub observaţie. În raport cu numărul de unităţi de insulină injectate (doza de insulină folosită în

tratamentul diabetului este măsurată în unităţi standard internaţionale) s-a observat amplitudinea simptomelor obişnuite, adică tremurăturilor, spasmelor, stării de nelinişte, slăbiciune şi, în sfârşit, durata până la căderea în comă.

Tensiunea cercetătorilor din laborator devenise aproape palpabilă în momentul în care Curry a început să injecteze o parte din extrasul obţinut din ţesuturile din fese altor şoareci. Şoarecii astfel injectaţi au avut exact aceleaşi simptome ca şi şoarecii injectaţi cu insulină. Au intrat în comă şi au murit. S-a observat că unele din extrasele izolate din probele luate din cadavru erau mai puternice decât celelalte. Când doctorul Price a descoperit semnele lăsate de injecţii, şi-a dat seama, aşa cum am mai menţionat, că injecţia de pe fesa stângă fusese administrată la un mai mult de câteva ore înainte de survenirea decesului. S-a observat acum că extrasele din acele ţesuturi aveau un efect cu mult mai puternic asupra şoarecilor decât extrasele de pe fesa dreaptă. Această constatare era o dovadă evidentă că injecţiile de pe fesa stângă fuseseră făcute mai recent şi ca urmare la locul injecţiei se păstrase o cantitate mai mare de insulină neabsorbită.

Comparând elementele cunoscute cu cele necunoscute, Price a ajuns să stabilească că 84 unităţi de insulină erau prezente în ţesuturile fesiere. Aceasta însemna că doza de insulină administrată victimei trebuie să fi fost cu mult mai mare decât aceasta, pentru că doctorul Price luase în consideraţie numai doza neabsorbită care rămăsese.

Pentru a fi şi mai sigur, testele de comparaţie au fost repetate pe cobai. A obţinut aceleaşi rezultate. Pe la începutul lunii iulie 1957, experienţele au continuat pe diafragmele izolate de la şoareci care se ştie că reacţionează cu o deosebită sensibilitate la zahăr. Încă o dată s-a dovedit că extrasele din cadavru distrugeau

zahărul exact ca şi în cazul administrării insulinei. Dar nici acum specialiştii în medicina legală nu s-au declarat mulţumiţi. Întrucât nu exista niciun test fizic sau chimic pentru evidenţierea sau izolarea insulinei, trebuia să se stabilească cât se poate de precis că substanţa extrasă din ţesuturile victimei reacţiona în orice altă situaţie exact ca şi insulina.

Se cunoştea faptul că există substanţe care distrug insulina. Printre acestea sunt aminoacizii cisteină şi pepsină, enzime prezente în sucul gastric, în orice stomac care funcţionează normal. Prezenţa pepsinei este unul din motivele datorită căruia insulina nu poate fi administrată diabeticilor pe cale bucală întrucât aceasta ar duce la distrugerea ei în stomac. Din acest motiv, Curry a tratat extrasele din ţesuturile victimei cu cisteină şi pepsină. De data aceasta, extrasele au încetat să mai aibă vreun efect asupra şoarecilor, cobailor şi şobolanilor. Se mai cunoştea faptul că, serul de la cobai sensibilizat prin injecţii repetate de insulină în suspensie uleioasă; „exercită un efect protector asupra şoarecilor injectaţi cu o doză de insulină care este, de fapt, convulsivă”. De aceea extrasele au fost tratate cu antiser. Şi de data aceasta ele au devenit imediat inofensive.

Mai era oare vreo îndoială că Darlow îşi injectase soţia cu o doză fatală de insulină? Putea oare Barlow să dea vreo explicaţie? Existau oare alte substanţe, în afară de insulină, care să poată duce la o rapidă distrugere a zahărului, conducând la simptome similare cu cele produse de hipoglicemie? S.S. Randall a făcut un număr de experienţe speciale. Reprezentanţii industriei farmaceutice şi specialiştii în boli de nutriţie au fost întrebaţi dacă există alţi metaboliţi ai zahărului. Au aflat astfel că mai există sintalinul, carbutamidul şi tolbutamedul. Dar rezultatele experienţelor lui Randall cu aceste substanţe au fost cât se poate de neechivoce. Ele produceau doar o scădere a nivelului de zahăr din sânge dar nu şi simptomele

caracteristice cauzate numai de prezenţa insulinei.

În sfârşit, mai rămâne o posibilitate care, deşi se părea că e cu totul îndepărtată, trebuia eliminată totuşi. Existau cazuri în care o scădere periculoasă a zahărului din sânge putea fi produsă pe o altă cale, dar absolut naturală, şi anume de o tumoare a insulelor Langerhans. O astfel de tumoare poate duce la o pătrundere bruscă şi fatală a insulinei în sânge, datorită însă nu unui agent extern ci organismului. Nu era dificil să se excludă şi această posibilitate. Examinarea pancreasului victimei a dus la constatarea că o astfel de tumoare nu era prezentă. Mai mult, orice jet natural de insulină de acest fel s-ar fi distribuit în mod egal în întregul organism al victimei, neaglomerându-se niciodată în ţesuturile fesiere, ca în acest caz, fără să mai spunem de imposibilitatea acumulării de cantităţi diferite în cele două fese.

Numai după ce au exclus cu multă conştiinciozitate orice altă posibilitate, Price şi Curry au devenit absolut convinşi că Barlow a administrat insulină soţiei cu scopul de a o îneca în timpul pierderii cunoştinţei sau de a asista în timp ce ea intra în comă şi se înecă în cada de baie. Dar tocmai atunci, după două luni de muncă, Curry a fost pus în faţa unei probleme care i-a provocat din nou dubii.

Dacă Barlow făcuse într-adevăr cu câţiva ani în urmă remarca că o crimă făcută cu insulină nu putea fi descoperită din cauză că insulina dispare complet în circulaţia sângelui, el nu exprimase decât o opinie medicală curentă în acel timp. Şi totuşi acea opinie fusese dezminţită, întrucât specialiştii din Harrogate putuseră izola insulina dintr-un cadavru, la multe zile după deces. Curry simţea că e de datoria lui să lămurească de ce cazul Elizabeth Barlow contrazicea acea teorie medicală. Răspunsul era ascuns în procesele extraordinar de complexe care au loc în organismul uman, printre secretele pe care ştiinţa le dezvăluie treptat. Insulina este stabilă în ţesuturile acidifiate din organism. Ţesuturile din

interiorul organismului, în special din viscere, devin acide după moarte datorită enzimelor care dezintegrează proteinele, dezvoltând acid lactic în muşchi. Un astfel de acid lactic apăruse şi în muşchii fesieri ai victimei, conservând în acest fel mult timp insulina injectată şi făcând astfel posibilă izolarea ei.

La 29 iulie 1957, la o zi după finalizarea experienţei de la Harrogate, Kenneth Barlow a fost arestat la Huddersfield. A rămas realmente perplex când detectivul Cheshire, comisarul şef al Scotland Yard-ului, care luase parte la investigaţii, l-a acuzat că şi-a ucis soţia cu insulină. Cu toate acestea, Barlow şi-a revenit repede. La început, a negat că i-ar fi făcut vreo injecţie soţiei. Totuşi, după câteva zile, a mărturisit brusc că într-adevăr îi făcuse o injecţie dar nu cu insulină ci cu ergonovină. Soţia lui, a declarat el, se hotărâse să nu lase copilul. El ştia că ergonovina putea produce avortul şi ca urmare furase câteva fiole de la spitalul St. Luke. Într-adevăr, îi făcuse ultima injecţie în ziua decesului.

Cheshire a adus la cunoştinţă declaraţia lui Barlow specialiştilor din Harrogate, dar medicii legişti nu au fost tulburaţi de „confesiunea” lui Barlow. Din cauza frecventei folosiri a ergonovinei ca abortiv, acesta fusese drogul pe care toxicologii au încercat să-l identifice încă de la începutul expertizei. Dacă Elizabeth Barlow ar fi fost injectată cu ergonovină în ziua morţii, aceasta ar fi fost prezentă în urină. Dar şi de data aceasta Curry a fost de o corectitudine ştiinţifică exemplară. A injectat ergonovină în ţesuturile luate din fesele victimei dar care nu fuseseră niciodată în contact cu insulina sau ergonovina, obţinând în felul acesta alte extrase. Extrasele obţinute astfel nu au produs nici pe departe simptome asemănătoare cu acelea pe care le observase când injectase extrasele cu conţinut de insulină. Deşi Curry ştia că ergonovina nu are absolut niciun efect asupra zahărului din sânge şi că ea nu produce niciodată dilatarea pupilelor, el i-a consultat în

această privinţă şi pe ginecologii Russell şi Dean care au confirmat justeţea concluziilor lui. Confesiunea întârziată a lui Barlow era doar o tentativă de a scăpa de acuzaţia de crimă premeditată.

În luna decembrie 1957, Sir Harry Hylton-Foster l-a acuzat pe Kenneth Barlow că a ucis-o pe Elizabeth Barlow prin injectarea cu insulină. Analizele toxicologice deveniseră de mult obişnuite în investigaţiile criminalistice în procesele de crimă, astfel încât complicatele probe ştiinţifice ale acuzării nu mai constituiau o noutate. Cu toate acestea, procesul a trezit un interes extraordinar deoarece, cu această ocazie, s-a evidenţiat cu o neobişnuită claritate rezultatele remarcabile pe care toxicologii şi specialiştii în medicină legală le puteau realiza, în colaborare cu alţi specialişti, atunci când ei îşi desfăşurau cercetările cu cea mai mare atenţie şi conştiinciozitate.

Probele incriminatorii generale împotriva lui Barlow erau considerabile. Cu toate acestea, acuzarea s-a bazat în cel mai înalt grad pe rezultatele experienţelor Institutului Harrogate. Deşi Barlow nega cu încăpăţânare acuzaţia şi insista că remarcile pe care le făcuse în legătură cu posibilitatea crimei cu insulină erau doar glume, rezultatele analizelor ştiinţifice făcute la Harrogate s-au dovedit de nezdruncinat. Singurul specialist în medicină care a reprezentat apărarea, doctorul Hobson de la spitalul St. Luke din Londra, a prezentat o teorie bazată doar pe studierea superficială, doar într-o zi, a literaturii de specialitate, nefăcând altceva decât să producă o impresie cât se poate de penibilă, în comparaţie cu munca enormă, plină de probitate şi inteligent prezentată de Institutul Harrogate.

Contraargumentul prezentat de doctorul Hobson se baza pe faptul că în stările de emoţie sau teamă organismul omenesc produce în mod obişnuit adrenalină. Prezenţa adrenalinei duce la creşterea conţinutului de

zahăr în sânge şi în astfel de împrejurări organismul poate elibera mari cantităţi de insulină. Este posibil, a raţionat el, ca Elizabeth Barlow, în momentul în care a alunecat sub apă, datorită unei crize naturale de slăbiciune fizică, să fi trecut printr-o astfel de stare de teamă şi, ca urmare, pancreasul ei a secretat mari cantităţi de insulină, aceasta contribuind fără îndoială la căderea în comă care i-a cauzat moartea.

Price, pe care procurorul l-a rechemat la bara martorilor, a respins această teorie în câteva propoziţii. Era doctorul Hobson conştient, a întrebat el, că zona limitată din jurul semnelor lăsate de injecţie pe fesele victimei conţinea 84 unităţi de insulină ori, dacă era necesar să se exprime cu o mai mare precauţie, de o substanţă care reacţiona exact ca insulina? îşi dădea doctorul Hobson seama ce însemna aceasta? Insulina eliminată de pancreas şi distribuită în întregul organism ar fi trebuit să fie prezentă în cantităţi fantastice ca să se poată produce o concentraţie de 84 unităţi în trei porţiuni ale feselor care cântăreau în total doar 169, 8 grame? Calculase Hobson cât de multe unităţi de insulină ar fi trebuit să producă pancreasul în acest scop dacă se lua în consideraţie faptul că greutatea cadavrului era de 34 kg? Dacă nu a calculat, atunci Price putea să calculeze în locul lui. Pancreasul trebuia, în acest caz, să producă nu mai puţin de 15.000 unităţi de insulină. A auzit doctorul Hobson de vreun caz în care pancreasul uman să fie capabil să producă o astfel de cantitate de insulină? A luat el în consideraţie faptul că necesităţile zilnice normale de insulină într-un caz relativ grav de diabet, se ridică la o doză variind între 12 şi 20 unităţi? Putea, în sfârşit, doctorul Hobson să dea vreo explicaţie faptului că insulina, presupunându-se că fusese egal distribuită de pancreas în întregul organism, a preferat să se aglomereze în cantităţi atât de mari la locul injecţiei de pe fesa stângă şi într-o concentraţie mult mai mică în regiunea celeilalte injecţii

de pe fesa dreaptă?

Hobson nu a putut răspunde la aceste întrebări şi apărarea s-a retras. Judecătorul Diplock, deşi era cunoscut pentru atitudinea lui sceptică faţă de dovezile ştiinţifice, era la fel de uluit ca şi juraţii de grija cu care. specialiştii de la Harrogate îşi desfăşuraseră expertiza. Judecătorul a declarat: „S-au obţinut date importante care vor rămâne valide şi în alte cazuri, dacă astfel de cazuri vor mai apare vreodată. Nu vreau să spun că Barlow nu a ştiut că injecţia cu insulină e mortală. Dacă afirmaţia că el şi-a injectat soţia cu insulină cu bună ştiinţă vă satisface, nu veţi întâmpina probabil nicio dificultate să ajungeţi la concluzia că el a făcut-o cu intenţia de a ucide". Acesta a fost punctul culminant al cuvântării acuzării adresat juriului. Juraţii au deliberat doar câteva minute şi apoi s-au întors, declarându-l pe Barlow vinovat. Condamnându-l pe Barlow la închisoare pe viaţă, judecătorul Diplock a remarcat: „Eşti vinovat de o crimă făcută cu sânge rece, cu cruzime, cu o premeditare care te face să te cutremuri şi care, dacă nu ar fi fost cercetările de o excepţională calitate, ar fi rămas nedescoperită".

Pe la mijlocul secolului al XX-lea toxicologia căpătase o structură definită şi impresionantă care se baza pe fundamentul unor cercetări şi experienţe acumulate de-a lungul unui secol. O particularitate deosebită a acestei ştiinţe e capacitatea ei de a-şi extinde constant resursele, forţele şi sarcinile. Specialiştii în toxicologia medico-legală realizaseră faptul că cercetarea lor era infinită la acea dată întrucât domeniul activităţii lor îmbrăţişa toate modalităţile posibile de otrăvire, de la crimă şi sinucidere, până la nenumăratele cazuri de accidente care stăteau la pândă în procesele industriale. Specialiştii au elaborat un număr uriaş de tehnici folosite în cazurile de accidente auto, cu deosebire în studierea rolului alcoolului în astfel de accidente. De la toxicologi au început să înveţe şi medicii, întrucât mulţi dintre ei nu aveau o pregătire

adecvată pentru a fi în stare să recunoască nenumăratele cazuri de otrăviri.

Toxicologii erau conştienţi că, în viitorul apropiat, ei vor fi chemaţi să se ocupe de noile aspecte pe care le ridicau omniprezentele produse otrăvitoare din industria modernă precum şi consecinţele noilor utilizări la care vor fi supuse otrăvurile cunoscute de veacuri. Învăţaseră că chiar şi realizările cele mai solide se pot dovedi a fi mai puţin solide decât s-ar părea, că există permanent noi posibilităţi de eroare, care se acumulează treptat, şi că cel mai important principiu trebuie să rămână vechiul motto al lui Lacassagne: „Trebuie să ştii să te îndoieşti”. Erau conştienţi că pun tea de legătură dintre ştiinţă şi activitatea judiciară nu era încă complet realizată şi că aceasta trebuie să fie permanent întărită. Pe de o parte, lucrătorii judiciari, încă adepţi ai vechilor metode, trebuiau să ţină pas cu nebănuitele posibilităţi şi realizări ale ştiinţei, iar pe de altă parte, toxicologii aveau obligaţia să-şi însuşească atât de preţioasele cunoştinţe empirice ale criminologiei care, de atâtea ori, se dovediseră a fi de mare folos.

Dar dacă vom arunca o privire retrospectivă asupra acestei perioade de dezvoltare a toxicologiei medico-legale, care depăşeşte 100 de ani, şi dacă vom urmări dezvoltarea lentă a relaţiei ei intime cu activitatea forţelor judiciare, dacă vom pune pe o balanţă realizările pozitive şi eşecurile, nu putem să nu observăm că balanţa atârna de partea succeselor. Realizările greu obţinute cântăresc cu mult mai mult decât gafele, erorile, dezamăgirile şi dubiile care au izvorât din colaborarea dintre ştiinţă şi criminologie.

Redactor: DOINA FLOREA-CIORNEI
Tehnoredactor: MIHAI BUJDEI
Apărut 1981. Format 81X86/16. Coli tipo 23.
Bun de tipar la 22. XII.1980.
Editura Junimea, str. Gheorghi Dimitrov, 1

IAŞI – ROMÂNIA

Tipărit sub cd. nr. 205 la întreprinderea poligrafică Iaşi, str. 7 Noiembrie nr. 49.